TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

YALITILMIŞ BÜYÜK GÜÇ VE HEGEMONYA: AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ DIŞ POLİTİKASINDA FRANKLIN D. ROOSEVELT VE HARRY S. TRUMAN DÖNEMLERİ

Doktora Tezi

Özgür ÖZTÜRK

Ankara, 2024

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

YALITILMIŞ BÜYÜK GÜÇ VE HEGEMONYA: AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ DIŞ POLİTİKASINDA FRANKLIN D. ROOSEVELT VE HARRY S. TRUMAN DÖNEMLERİ

Doktora Tezi

Özgür ÖZTÜRK

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Nuri YEŞİLYURT

Ankara, 2024

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

YALITILMIŞ BÜYÜK GÜÇ VE HEGEMONYA: AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ DIŞ POLİTİKASINDA FRANKLIN D. ROOSEVELT VE HARRY S. TRUMAN DÖNEMLERİ

DOKTORA TEZİ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nuri YEŞİLYURT

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

1- Prof. Dr. Şaban KARDAŞ

2- Doç. Dr. Nuri YEŞİLYURT

3- Doç. Dr. Ayşe Ömür ATMACA

4- Doç. Dr. Klevis KOLASİ

5- Doç. Dr. Gökhan ERDEM

Tez Savunması Tarihi

05.07.2024

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Doç. Dr. Nuri YEŞİLYURT danışmanlığında hazırladığım "Yalıtılmış Büyük Güç ve Hegemonya: Amerika Birleşik Devletleri Dış Politikasında Franklin D. Roosevelt ve Harry S. Truman Dönemleri (Ankara, 2024)" adlı doktora tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

29/07/2024

Özgür ÖZTÜRK

ÖNSÖZ

Şevket Süreyya AYDEMİR, kendi yaşam öyküsünü anlattığı *Suyu Arayan Adam* isimli kitabına, Rama KRİŞMA'dan bir alıntıyla başlar. Suyu arayan adam toprağı onlarca kez kazmasına rağmen suyu bulamaz ve gücü tükenir. En sonunda suyu bulmaktan ümidini keser. Fakat bir ses ona daha derinlere inmesini söyler. Suyu arayan adam daha derinlere iner ve suyu bulur. Doktora süreci de kimi zaman suyu arayan adamın hikâyesine benzer. Bu hikâyede benim duyduğum ses, kıymetli danışmanım Doç. Dr. Nuri YEŞİLYURT'un sesiydi. Bu süreçte bana verdiği destek ve göstermiş olduğu sabır için kendisine teşekkür ederim. Tez İzleme Komitesi'nin değerli üyeleri Doç. Dr. Ayşe Ömür ATMACA ve Doç. Dr. Klevis KOLASİ'ye tezin ortaya çıkışında sunmuş oldukları katkılardan dolayı teşekkür ederim. Tez jürisi üyeleri Prof. Dr. Şaban KARDAŞ ve Doç. Dr. Gökhan ERDEM'e yapıcı eleştirilerinden dolayı teşekkür ederim. Son olarak, Ankara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nün değerli hocalarına doktoraya başladığım ilk günden itibaren bana katmış olduklarından dolayı teşekkür borçluyum.

Doktora sürecinde Aksaray'da edindiğim dostluklar hem akademik yolculuğumu hem de kişisel yaşantımı biçimlendirdi. Dr. Tolgahan AKDAN ile ABD dış politikası ve Uluslararası İlişkiler üzerine yaptığım sohbetler benim için her zaman ufuk açıcı oldu. Ayrıca, Tolga'nın dostluğu tez yazım sürecimi kolaylaştırdı. Aksaray Üniversitesi'nde yıllarca aynı ofisi paylaştığım Cihan AY, göstermiş olduğu anlayışı ve dostluğu ile her zaman destekçim oldu.

Son olarak, belki de en büyük teşekkürü sevgili eşim Ecemnur'a borçluyum. Bu süreçte bana gösterdiği anlayış ve sevgi tezin ortaya çıkmasındaki en büyük emek oldu. Tabii bir de evimizin bir üyesi patili dostumuz Zarif var… Zarif'in bize kattığı enerjiyi ve mutluluğu tarif etmek çok zor. Umarım ne kadar çok sevildiğini biliyordur.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... **i**
İÇİNDEKİLER ..... **ii**
KISALTMALAR ..... **v**
TABLOLAR ..... **vi**
GİRİŞ **1**

1. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE **16**
1.1. Giriş 16
1.2. Kavramsal Çerçeve 16
1.2.1. Büyük Güç 16
1.2.2. Yalıtılmış Büyük Güç 19
1.2.3. Kıtasal Büyük Güç 24
1.2.4. Hegemonya 27
1.2.5. Dışlayıcı Düzen 35
1.2.6. Denizaşırı Askerî Üs 37
1.3. Realist Literatürde Kıyıdan-Dengeleme ve Bölge-Dışı Hegemonya 40
1.3.1. Kıyıdan-Dengeleme 40
1.3.2. Liberal Bir Sapma Olarak Bölge-Dışı/Küresel Hegemonya 43
1.3.3. Kıyıdan-Dengeleme Stratejisine Yönelik Eleştiriler 47
1.3.4. Ne Savunmacı Ne Saldırgan: Kıyıdan-Dengelemenin Realist Kökenleri 49
1.3.4.1. Savunmacı Realizm 50
1.3.4.2. Saldırgan Realizm 54
1.3.4.3. Bir Dış Politika Reçetesi Olarak Kıyıdan-Dengeleme 59
1.4. Kuramsal Yaklaşım 62
1.4.1. Saldırgan Realizmin Hegemonya Kavrayışını Yeniden Düşünmek 62
1.4.1.1. Yalıtılmış Büyük Gücün Genişlemesi 65
1.4.1.2. Saldırgan Realizmi Savunmacı Realist Değişkenlerden Ayıklamak: Okyanuslar Genişlemeyi Kolaylaştırır 68
1.4.1.3. Bölgesel ve Bölge-Dışı Hegemonya Kurmak: Dışlayıcı Düzen ve Denizaşırı Askerî Üsler 72
1.4.2. Yalıtılmış Büyük Güç ve Bölgesel Hegemonya 75
1.4.3. Yalıtılmış Büyük Güç ve Bölge-Dışı Hegemonya 76
1.4.4. Kıtasal Büyük Güç ve Hegemonya 80
1.5. Sonuç 81

2. FRANKLIN D. ROOSEVELT DÖNEMİ: ABD DIŞ POLİTİKASINDA BÖLGESEL HEGEMONYA **83**
2.1. Giriş 83
2.2. Eski Dünyadan Uzakta: Savaşa Sürüklenen Avrupa ve ABD Dış Politikası 85
2.2.1. Roosevelt'in Birinci Başkanlık Dönemi: Yurt İçinde ve Yurt Dışında Artan Sorunlar ve ABD Dış Politikası 90
2.2.1.1. Yeni Düzen'in Gerekleri ve Uluslararası Ekonomik İş Birliği İhtimali 90

2.2.1.2. Silahsızlanma Görüşmeleri: ABD'nin Sınırlı Nüfuzu.....98
2.2.1.3. Avrupa'da Revizyonizmin İlk İşaretleri Karşısında ABD Tarafsızlık Yasaları.....106
2.2.2. Roosevelt'in İkinci Başkanlık Dönemi: Avrupa'da Savaş ve Tarafsızlığın Sınırları.....114
2.2.2.1. Avrupa'da Yatıştırma Politikası ve ABD'nin Rolü 114
2.2.2.2. Müttefiklere Yardım ve ABD'nin Artan Nüfuzu.....128
2.2.3. Roosevelt'in Üçüncü Başkanlık Dönemi: Avrupa Savaşı'ndan Dünya Savaşı'na 142
2.3. Ebedi Hegemon: Çok-Kutuplu Yapı ve Batı Yarımküre'de ABD Hegemonyası 149
2.3.1. İyi Komşuluk Politikası: Başka Araçlarla Hegemonya 149
2.3.2. Çok-Kutuplu Yapıda Batı Yarımküre'ye Yönelik Artan Tehditler.....161
2.3.2.1. Batı Yarımküre'ye Yönelik Ekonomik ve Siyasi Tehditler.....162
2.3.2.2. Batı Yarımküre'ye Yönelik Askerî Tehditler.....165
2.3.2.3. Atlantik Koridorunu Korumak.....171
2.3.3. Batı Yarımküre'de Güvenliğin ve Hegemonyanın İki Boyutu: Dışlayıcı Düzen ve Askerî Üsler 175
2.4. Savaşan ABD'nin Bölgesel ve Bölge-Dışı Politikası.....181
2.4.1. Bölgesel Hegemonyanın Konsolidasyonu 181
2.4.2. Savaşan ABD'nin Bölge-Dışında Artan Nüfuzu ve Bölge-Dışı Hegemonyanın İlk İşaretleri.....188
2.4.2.1. Savaşın Askerî Gerekleri.....190
2.4.2.2. Siyasetin Gölgesi.....199
2.4.2.2.1. Müttefik Stratejilerinin Belirlenmesinde Churchill Dönemi 200
2.4.2.2.2. Sahneye Çıkan "Süper Güçler" 208
2.4.3. Roosevelt'in Dördüncü Başkanlık Dönemi: Avrupa'da Askerî Zaferin Şafağında Yalta Konferansı.....221
2.5. Sonuç.....229
3. HARRY S. TRUMAN DÖNEMİ: ABD DIŞ POLİTİKASINDA BÖLGE-DIŞI HEGEMONYA 231
3.1. Giriş.....231
3.2. Eski Dünyanın Yeni Patronu: Savaş Sonrası Avrupa ve ABD Dış Politikası...233
3.2.1. Eski Düzenin Yıkılışı: "Süper Güçler" Sahnede.....233
3.2.2. Ulusal Savunmadan Ulusal Güvenliğe 237
3.2.3. Yalta Konferansı'ndan Potsdam Antlaşması'na: Truman Dönemi ABD Dış Politikasının Başlangıcı 241
3.2.4. Küresel Düzen Olasılığını Test Etmek.....251
3.2.4.1. İş Birliği Mi Rekabet Mi? Alman Sorununun Gölgesinde Büyük Güç Siyaseti.....252
3.2.4.2. Doğu Avrupa: "Turnusol Testi".....262
3.2.4.3. Küresel Düzenin Sızdıran Çatısı: Birleşmiş Milletler Sistemi...270
3.2.4.4. İş Birliğine Güvenilemeyecek Kadar Tehlikeli: Atom Bombası281
3.2.5. Küresel Düzenden Dışlayıcı Düzene 291

3.3. Bölge-Dışı Hegemon: Dengesiz İki-Kutuplu Yapı ve Batı Avrupa'da ABD Hegemonyası 295
3.3.1. Avrupa'da "Sıfır Yılı" ve Güvenlik Sağlayıcı Aktör Olarak ABD 295
3.3.2. Güvenlik Sağlayıcı Aktörden Bölge-Dışı Hegemon Güce 312
3.3.2.1. Dışlayıcı Düzen 315
3.3.2.2. Denizaşırı Askerî Üsler 323
3.3.2.3. ABD Nükleer Şemsiyesi 327
3.3.3. Silahların Gölgesinde Rekabet ve Hegemonya: Kore Savaşı ve Sonrası 332
3.4. Sonuç 342

SONUÇ 346

KAYNAKÇA 351

ÖZET 374

ABSTRACT 375

KISALTMALAR

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

AST : Avrupa Savunma Topluluğu

Bkz. : Bakınız

BM : Birleşmiş Milletler

BMGK : Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi

ÇHC : Çin Halk Cumhuriyeti

DBK : Dışişleri Bakanları Konseyi

EKP : Ekonomik Kalkınma Planı

FRUS : Foreign Relations of the United States

MC : Milletler Cemiyeti

MKK : Müttefik Kontrol Konseyi

NATO : Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

NSC : Ulusal Güvenlik Konseyi

SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

Uİ : Uluslararası İlişkiler

Vol. : Volume (Cilt)

TABLOLAR

Tablo 1: Büyük Gücün Bölgesel, Bölge-dışı ve Küresel Hegemonya Arayışı **59**

Tablo 2: 1933-1938 Yılları Arasında Büyük Güçlerin Savunma Harcamaları **136**

Tablo 3: 1933-1940 Yılları Arasında Batı Yarımküre'de Düzenlenen Konferanslar....**179**

Tablo 4: 1948-1953 Yılları Arasında Devletlerin Savunma Harcamaları.....**237**

Tablo 5: BM Antlaşması'nda Belirlenen Üyelik ve Davranış Kuralları..... **273-274**

Tablo 6: ABD'nin 1949-1953 Yılları Arasında Askerî Personel Sayısı ve Savunma Harcamaları **337**

GİRİŞ

Perry Anderson'a (2017: 1) göre hegemonya terimi Yunanca kökenlidir ve ilk olarak Herodot tarihinde "ortak bir askerî amaç için şehir devletlerinden oluşan bir ittifakın liderliği" anlamında kullanılmıştır. Terimin kökenleri Antik Yunan'a kadar uzanmakla birlikte Uluslararası İlişkiler (Uİ) disiplininde temel araştırma konusu haline gelmesi zaman almıştır. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) gücünün yükselişi ve düşüşü üzerine yürütülen tartışmalar Uİ disiplinini adeta bir "Amerikan sosyal bilimi" haline getirmiş (Hoffmann, 1977) ve hegemonya kavramını disiplinin temel araştırma konularından biri yapmıştır (Gilpin, 1981; Keohane, 1984). Bu çerçevede, disiplininde hegemonya konusu ile ABD'nin dış politikasına ilişkin tartışmalar arasında belirgin bir sınır çizmek oldukça zordur (Smith, 2002).

Uluslararası politikayı ve ABD dış politikasını açıklamadaki önemine rağmen hegemonya, realist uluslararası ilişkiler teorileri[1] tarafından kavramsal ve olgusal olarak ihmal edilen bir konudur.[2] Realistlere göre, uluslararası politikanın doğal dengesi hegemonyadan ziyade güç dengesi tarafından oluşturulur (Ikenberry ve Nexon, 2019: 403). Uluslararası politikadaki temel beklenti, "bir dengenin ona bir kez ulaşıldığında korunacağı değil, bir dengenin bir kez bozulduğunda şu ya da bu şekilde yeniden

[1] Çalışma boyunca realist uluslararası ilişkiler teorileri ile savunmacı realizm ve saldırgan realizm ifade edilmektedir. Savunmacı realizmin en önemli ismi Kenneth N. Waltz'dur (1979). Her ne kadar Waltz (2004: 6) realist uluslararası ilişkiler teorisinin esasında ne savunmacı ne de saldırgan olduğunu düşünse de ortaya koyduğu uluslararası politika teorisine sunulan katkılar ve eleştiriler sonucunda Waltz'un savunmacı realist olduğu literatürde geniş bir kabul görmektedir. Savunmacı realist literatür büyük ölçüde Waltz'un takipçileri tarafından geliştirilmiştir: Christensen ve Snyder, 1990; Glaser, 1994; Jervis, 1978; Layne, 1993; Posen, 1984; Snyder, 1991; Taliaferro, 2000; Van Evera, 1994; Walt, 1987. Saldırgan realist teorinin sınırları ise büyük oranda John J. Mearsheimer (2001) tarafından belirlenmiştir. Saldırgan realist literatüre katkı sunan diğer çalışmalar için bakınız: Copeland, 2000; Gilpin, 1981; Labs, 1997; Liberman, 1993; Wohlforth, 1999; Zakaria, 1996. Neo-klasik realist literatür ise dayandığı savunmacı (Layne, 2006) ya da saldırgan (Zakaria, 1996) yapısal teori ışığında savunmacı neo-klasik realizm ve saldırgan neo-klasik realizm şeklinde tanımlanacaktır (Taliaferro, 2000).

[2] Elbette bu konuda önemli istisnalar mevcuttur. Stuart J. Kaufman, Richard Little ve William C. Wohlforth (2007), devletler arasındaki ilişkilerin kimi zaman güç dengesi yerine hiyerarşi ve hegemonya biçimini aldığını Yunan şehir devletleri, Antik Çin devri, Roma İmparatorluğu dönemi gibi Vestfalya öncesi dünya tarihinden örneklerle ortaya koymuştur.

kurulacağıdır. Güç dengeleri tekrar tekrar oluşur" (Waltz, 2015: 161). Savunmacı realizme göre, güç dengesinin devletlerin kaderi üzerindeki belirleyiciliğine rağmen hegemonya arayışında olan bir devlet ulusal güvenliğini tehlikeye atacaktır ve böyle bir arayışın nedenleri, devleti güvenlik dışında çıkarlar peşinde koşmaya iten ideoloji ve ekonomik çıkarlar gibi birim-düzey ara değişkenlerde bulunmaktadır (Snyder, 1991). Sonuç olarak, uluslararası politikada aslında birçok devletin kaderini etkileyen hegemonya olgusu, büyük güçler arasındaki güç dengesine vurgu yapan savunmacı realizmin teorik izdüşümü altında çoğu zaman görünür değildir.

Savunmacı realizmin hegemonya konusuna kayıtsızlığı, sınırları büyük ölçüde John J. Mearsheimer (2001) tarafından çizilen saldırgan realizm tarafından nispeten aşılmıştır. Savunmacı realizmin statükocu eğilimini (Schweller, 1996) ve uluslararası politikadaki hegemonya gerçeğine kayıtsızlığını eleştiren Mearsheimer, realist uluslararası ilişkiler teorilerinde revizyonist devletin ve hegemonya olgusunun yeniden tartışılmasına[3] önemli bir katkıda bulunmuştur. Mearsheimer'a (2001: 12) göre, uluslararası sistemin yapısı devletleri güç dengesini korumak yerine hegemonya arayışına teşvik etmektedir. Büyük güçler için uluslararası kendine-yardım (*self-help*) sisteminde hayatta kalmanın en güvenilir yolu, güçlerini korumak yerine rakip büyük güçlere karşı güçlerini azamileştirmektir. Anarşik bir yapıda daha fazla güç arayışı ancak büyük güç rakiplerine karşı hegemon konuma ulaştığında sona erecektir.

Realist uluslararası ilişkiler teorilerinde revizyonist aktör ve hegemonya olgusunun yeniden tartışılmasına katkıda bulunan Mearsheimer, paradoksal bir şekilde uluslararası politikadaki hegemonya olgusunu bölgesel hegemonya ile sınırlandırmaktadır. Mearsheimer'a (2001: 40-41) göre, revizyonist bir büyük güç ancak

[3] Gilpin (1981) erken sayılabilecek bir dönemde hegemonya konusuna yönelik önemli bir çalışma ortaya koymuştur. Fakat, Waltzçu realizmin Uluslararası İlişkiler disiplininde kazandığı etki Gilpinci realizmi ve dolayısıyla hegemonya konusunu dikkate değer bir biçimde gölgede bırakmıştır. Bu konuda detaylı bir çalışma için bakınız: Wohlforth, 2011.

bölgesel hegemonya kurabilir; bölgesel hegemonyasını kuran büyük güç statükocu bir aktöre dönüşecektir. Bölgesel hegemon gücün bölge-dışı veya küresel hegemonya arayışı, savunmacı realistlerin iddia ettiği gibi devletin güvenliğini tehlikeye atan irrasyonel bir dış politika davranışıdır ve nedenleri birim-düzey ara değişkenlerde bulunur (Mearsheimer, 2018). Diğer bir ifadeyle, büyük güçlerin bölgesel hegemonya arayışına yapısal ve devlet merkezli bir açıklama getiren Mearsheimer, bölge-dışı veya küresel hegemonya arayışının irrasyonel bir dış politika davranışı olduğunu savunmaktadır. Bu bağlamda Mearsheimer, realist teoriye geri getirmeye çalıştığı revizyonist büyük gücü statükocu bir aktöre dönüştürmüş ve uluslararası politikada gözlemlenebilir olan bölge-dışı hegemonya olgusunu saldırgan realizmin teorik izdüşümü altında görünür kılmakta başarısız olmuştur.

Christopher Layne'in (2006) savunmacı neo-klasik realist teorisi, Mearsheimer'ın göz ardı ettiği bölge-dışı hegemonya olgusuna ışık tutmaktadır. Layne (2006), Batı Yarımküre'de[4] bölgesel hegemonyasını kurmuş olan ABD'nin uluslararası güç dengesini koruyan statükocu bir aktör olduğu tezine (Mearsheimer, 2001) karşı çıkmaktadır. Layne'e göre Mearsheimer bir konuda haklıdır: ABD bölgesel hegemon bir güçtür. Ancak ABD'nin hegemonya arayışı bölgesel hegemonya ile sınırlı değildir (Layne, 2006: 8). ABD, 1940'ların başından itibaren Batı Avrupa'da üstünlük kazanmış bölge-dışı hegemon bir güçtür. Layne, uluslararası politikada bölge-dışı hegemonya olgusunun altını çizerek realist literatürdeki hegemonya tartışmasına önemli bir katkı yapmıştır. Ancak Layne, ABD'nin bölge-dışı hegemonya arayışının yapısal bir dış politika davranışı

[4] Batı Yarımküre, Kuzey, Orta ve Güney Amerika ile çevresindeki sulardan oluşan dünya parçasıdır. 20 batı ve 160 doğu boylamları genellikle sınır olarak kabul edilir (Britannica, 2024b). Siyasi olarak, Batı Yarımküre terimi Amerika kıtası yerine kullanılır. ABD Dışişleri Bakanlığı'na bağlı Batı Yarımküre İşleri Bürosu'na göre günümüzde 34 devlet Batı Yarımküre'de bulunmaktadır (U.S. Department of State, 2023). Bununla birlikte, tarihsel süreçte Batı Yarımküre'nin kapsadığı alan yürütülen savunma politikaları kapsamında değişebilmektedir. Franklin D. Roosevelt, İkinci Dünya Savaşı'nda Batı Yarımküre'nin Atlantik'in yarısında 25 batı boylamında başladığına ve Grönland'ı içerdiğine karar vermiştir. 1941 yılının Temmuz ayında ise İzlanda'ya 4000 Amerikan deniz piyadesi göndermiş ve Batı Yarımküre'nin sınırlarını genişletmiştir (Divine, 1967: 109, 126; Reynolds, 2001: 129-130).

olmaktan ziyade irrasyonel bir dış politika davranışı olduğunu ve nedenlerinin birim-düzey ara değişkenler aracılığıyla açıklanabileceğini savunmaktadır. Layne'e (1993, 1997, 2006) göre, ABD'nin yapısal dış politika davranışı bölge-dışı hegemonya kurmaktan ziyade uluslararası güç dengesini korumaktır. Bu çerçevede, ABD'nin bölge-dışı hegemon konumu, uluslararası sistemin anarşik yapısından ziyade Açık Kapı düşüncesinin şekillendirdiği ekonomik ve ideolojik çıkarların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Layne, 2006: 37).

Realist literatürdeki tartışmalardan anlaşılacağı üzere, uluslararası politika ve devletlerin dış politika davranışları hakkında neredeyse taban tabana zıt varsayımlara dayanan savunmacı ve saldırgan realizm, ABD'nin bölge-dışı hegemonya arayışı söz konusu olduğunda paradoksal bir şekilde benzer bir sonuca ulaşmaktadır: Yirminci yüzyılın başında bölgesel hegemon bir güç olarak ortaya çıkan ABD'nin yapısal dış politika davranışı, statükocu bir aktörden bekleneceği üzere uluslararası güç dengesini korumaktır (Layne, 2006; Mearsheimer, 2001; Mearsheimer ve Walt, 2016; Posen, 2013; Walt, 2018).

Uluslararası politikayı ve devletlerin dış politika davranışlarını açıklamak için liderlerin kişiliklerinden, devletlerin kimliklerinden veya iç siyasi ve ekonomik düzenlerinden ziyade uluslararası sistemin anarşik yapısına ve büyük güçlerin güvenlik arayışlarına vurgu yapan savunmacı ve saldırgan realistler, bölgesel hegemon gücün bölge-dışındaki hegemonya arayışını irrasyonel bir dış politika davranışı olarak tanımlamakta ve bu arayışın nedenlerini açıklamak için birim-düzey ara değişkenlere başvurmaktadırlar. Layne (2006: 17) savunmacı realizmin büyük güçlerin bölge-dışı hegemonya arayışlarını açıklamak için liberal uluslararası ilişkiler teorisine yakınsadığını kabul etmektedir. Bu yönelim savunmacı ve saldırgan realistlerin önemli ölçüde eleştirilmesine yol açmıştır. Fareed Zakaria (1992: 193-195), devletlerin yapısal baskılarla çelişen dış politika davranışlarını açıklamak için iç politikaya yönelen

savunmacı realistlerin neorealizmi büyük güçlerin dış politika davranışlarının nasıl olması gerektiğine dair normatif bir teoriye dönüştürdüklerini ileri sürmektedir. Jeffrey W. Legro ve Andrew Moravcsik (1996: 6), ideoloji ve ekonomik çıkarları dikkate alan savunmacı realistlerin realist yaklaşımın teorik özünü zayıflattığını savunmaktadırlar. William C. Wohlforth (2019: 27), Mearsheimer'ın 2018'de yayımlanan *Büyük Yanılsama* (*The Great Delusion*) başlıklı kitabına atıfta bulunarak realistlerin ABD hegemonyasını liberal ideoloji üzerinden açıklamasını veciz bir şekilde eleştirmektedir: "Burada dünyanın en güçlü devletinin son otuz yıllık dış politikasını açıklamaya çalışan gezegenin en önde gelen realist teorisyeni var" ancak "tamamen iç politika ve fikirlere dayalı bir açıklama" sunmaktadır.

Uİ disiplini ve realist literatürdeki temel beklenti, savunmacı ve saldırgan realistlerin devletlerin dış politika davranışlarına yapısal ve devlet merkezli bir açıklama getirecekleri yönündedir. Yapısal açıklama, Kenneth N. Waltz (1979) tarafından ortaya konulan uluslararası sistem ve yapı tanımına dayandırılabilir.[5] Uluslararası sistem, yapı ve etkileşim halindeki birimlerden oluşur (Waltz, 1979: 79; 100-101). Uluslararası sistemin yapısı, düzenleyici ilke ve kapasite dağılımına göre tanımlanmaktadır (Mearsheimer, 2001: 30-32). Uluslararası yapının düzenleyici ilkesi anarşidir. Anarşik yapı, büyük güçlerin sayısına bağlı olarak çok-kutuplu, iki-kutuplu veya tek-kutuplu olacaktır (Waltz, 2000). Uluslararası sistemin anarşik yapısı ve büyük güç rekabeti, aktörleri güçlerini korumaya (Waltz, 1979) veya azamileştirmeye (Mearsheimer, 2001) teşvik etmektedir. Savunmacı realizme göre, yapısal baskılara rağmen gücü azamileştirmek ve aşırı genişlemek (Snyder, 1991) veya yükselen bir gücü

[5] Elbette neorealizmin sunduğu yapı kavrayışı, Uluslararası İlişkiler disiplininde önemli eleştirilere konu olmuştur (Ashley, 1984; Wendt, 1999). Sosyal teoride alternatif bir yapı kavrayışı için bakınız: Porpora, 1989. ABD dış politikasına yönelik alternatif bir yapısal açıklama için bakınız: Kolasi, 2021. Bu tez, neorealizmin yapı kavrayışına yönelik bir eleştiri sunmak yerine neorealist yapı kavrayışı etrafında yalıtılmış büyük gücün dış politika davranışına yönelik yapısal ve devlet-merkezli bir açıklama sunma arayışındadır.

dengelemekten kaçınmak (Schweller, 2006) irrasyonel bir dış politika davranışıdır ve nedenleri yapıdan ziyade birim-düzey ara değişkenlerde bulunmaktadır. Saldırgan realizme göre, gücü azamileştirmek ve hegemonya kurmak için fırsatları geri çevirmek irrasyonel bir dış politika davranışıdır (Mearsheimer, 2001).[6] Devlet-merkezli açıklama ise dış politika ve güvenlik konularında karar veren liderlerin toplumsal çıkar gruplarının baskısından görece bağımsız olduğu varsayımına dayanmaktadır. Büyük güçler, hayatta kalmak ve rakiplerine karşı avantaj elde etmek için manevra yapmak zorunda oldukları iç sosyopolitik düzen ile uluslararası politika arasındaki kesişme noktasında yer almakta ve genellikle toplumsal çıkar gruplarının muhalefetine rağmen güvenlik hedeflerinin peşinden gitmektedirler (Skocpol, 1985: 8-9). Devletler, egemen sınıfların çıkarlarını gerçekleştirmek için kullandıkları bir aygıt yerine, "topraklarının ve nüfuslarının kontrolünü elinde tutan ve uluslararası sistemdeki diğer devletlerle fiili veya potansiyel askerî rekabete giren örgütlerdir" (Skocpol, 1979: 22). Bu çerçevede, devlet-merkezli açıklama, uluslararası bir kendine-yardım sisteminde ulusal çıkarların genellikle uluslararası çıkarlara tabi olacağını ima eder (Waltz, 1979: 109). Sonuçta, uluslararası sistemin anarşik doğası ve büyük güç rekabeti nedeniyle devletler farklı ideolojik, ekonomik ve siyasi düzenlerine rağmen sadece maddi kapasiteleri bakımından farklılık göstermektedirler.

Realist teoride büyük gücün bölge-dışı hegemonya arayışına yönelik yapısal ve devlet-merkezli bir açıklama girişimi yoktur. Fakat saldırgan realizmin yeniden

[6] Tezde kullanılan yapısal açıklama ifadesi büyük güçlerin rasyonel aktör oldukları varsayımına dayanmaktadır. Devletlerin rasyonel aktörler oldukları varsayımı onların "dış çevrelerinin farkında olan ve bu çevrede nasıl hayatta kalacakları konusunda stratejik düşünen" birimler olduğu düşüncesine dayanır (Mearsheimer, 2001: 31). Bir devlet şayet dış çevresi hakkında güvenilir bir teoriye dayanıyorsa o devletin politika tercihleri rasyoneldir (Mearsheimer ve Rosato, 2023: 65). Yapısal olmayan, yani yapının sunduğu fırsat ve baskıları göz ardı eden dış politika davranışı ise irrasyonel olacaktır. Ripsman, Taliaferro ve Lobell (2016: 28) yapısal olmayan dış politika davranışlarını patoloji olarak tanımlamaktadır. İrrasyonel dış politika davranışı, büyük güçlerin savunmacı ve saldırgan realistler tarafından ortaya konulan yapısal beklentilerin aksine davranmaları sonucunda ortaya çıkar. Yukarıdan-aşağıya bir teori olan savunmacı ve saldırgan realizme göre, büyük gücün dış politika davranışını açıklama girişiminde yapısal değişkenler analitik önceliğe sahiptir. Büyük gücün dış politika davranışındaki değişiklik büyük ölçüde uluslararası sistemin yapısında görülen değişimler sonucunda ortaya çıkar (Narizny, 2017: 160).

düşünülmesi yoluyla büyük güçlerin bölge-dışı hegemonya arayışlarına yapısal ve devlet-merkezli bir açıklama getirilebilir. Mearsheimer (2001) büyük güçlerin genişlemesini askerî işgale indirgemekte (Snyder, 2002: 153) ve devletlerin hayatta kalma arayışını toprak bütünlüğünün korunmasıyla sınırlandırmaktadır (Kadercan, 2013). Mearsheimer'a göre hegemon, savaş ve askerî işgal yoluyla gücünü azamileştiren ve böylece uluslararası sistemdeki diğer devletlere boyun eğdiren bir aktördür. Ancak savaş ve askerî işgal, büyük gücün hegemonya kurması ve mevcut hegemonyasını genişletmesi için tek araç değildir. Öyle ki kimi realistler mevcut dijital çağda askerî işgal yoluyla genişlemenin geçmişte kaldığını savunmaktadır (Schweller, 2011). Dahası, bir büyük gücün askerî işgalden başka araçlarla siyasi, ekonomik ve askerî alanlardaki etkisini artırarak genişleme arayışı diğer büyük güçler tarafından genellikle tehdit olarak algılanmaktadır (Walt, 1987). Büyük güçler, savaş ve işgalin yanı sıra siyasi, ekonomik ve askerî alanlarda etkilerini artırarak genişleyebilir ve hegemon konuma erişebilirler (Gilpin, 1981; Zakaria, 1996). Bu amaçla, kurulan dışlayıcı düzenler ve denizaşırı askerî üsler aracılığıyla diğer devletlerin siyasi, ekonomik ve askerî kararlarını koşullandırabilir ve böylece hem kendi güçlerini azamileştirebilir hem de rakip bir büyük gücün genişlemesini ve nüfuz arayışını sınırlandırabilirler.

Bu tez, saldırgan realizmin hegemonya kavrayışını, yalıtılmış büyük güç (*insular great power*) ile kıtasal büyük gücün (*continental great power*) uluslararası sistemin anarşik yapısında karşılaştıkları yapısal fırsatlar ve baskılar ışığında yeniden düşünmektedir. Büyük güç, uluslararası sistemdeki en güçlü devlete karşı topyekûn bir savunma savaşında yenilgiden kaçınabilen ve dünyanın en az bir önemli bölgesinde, sistemdeki en güçlü devlete benzer bir düzeyde, tek başına siyasi-askerî operasyonlara girişebilen bir aktördür (Mearsheimer, 2001: 5; Monteiro, 2014: 44). Yalıtılmış büyük güç, deniz veya okyanusla çevrili ve zengin kaynaklara sahip bir bölgedeki tek büyük güçtür. Kıtasal büyük güç ise bölgesindeki bir veya daha fazla büyük güce karşı

konumlanmış bir aktördür (Mearsheimer, 2001: 126; Schuessler, Shifrinson ve Blagden, 2023: 2). Uluslararası politikada yalıtılmış büyük gücün en açık örneği, Batı Yarımküre'de yer alan ABD'dir.[7] Fransa (1940 öncesi), Almanya (1870-1945) ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) (1922-1991) geçmişteki kıtasal büyük güçlerin en belirgin örnekleridir.

Uİ disiplini ve realist literatürde yalıtılmış büyük gücün dış politika davranışı konusunda sınırlı bir tartışma bulunmaktadır (Schuessler vd., 2023: 1304). Savunmacı ve saldırgan realizmde öne çıkan görüşe göre, yalıtılmış büyük güç statükocu bir aktördür ve kıyıdan-dengeleme (*offshore balancing*) yoluyla uluslararası güç dengesini korumaktadır. Yalıtılmış büyük güç, kendisini çevreleyen coğrafi engellerin bir sonucu olarak yakın bir istila tehdidinden uzaktır; okyanuslar bir güvenlik bariyeri işlevi görmektedir (Posen, 2014: 19). Aynı zamanda okyanuslar yalıtılmış büyük gücü statükocu bir aktöre dönüştürmektedir (Mearsheimer, 2001: 42). Suyun durdurma gücüne (*stopping power of water*) rağmen yalıtılmış büyük gücün kıyıdan-dengeleme yerine bölge-dışında hegemonya arayışına girmesi yapısal baskıları göz ardı eden ve devletin güvenliğini tehlikeye atan irrasyonel bir dış politika davranışıdır. Fakat, realist literatürde öne çıkan görüşe rağmen, ABD'nin 1940'lardan itibaren bölge-dışında hegemonya kurduğu olgusal bir gerçektir ve bu durum realist teorinin açıklayıcı bir teori olma iddiasını zayıflatmaktadır.

[7] Mearsheimer'a (2001: 261-266) göre İngiltere, tarihteki yalıtılmış büyük güçlerden biridir ve tıpkı ABD gibi kıyıdan-dengeleme stratejisi aracılığıyla bölge-dışındaki güç dengesini korumuştur. Bu tez, İngiltere'nin yalıtılmış büyük güç olduğu görüşünü sorgulamaktadır. Britanya adaları, 315,159 km^2'lik bir alandır ve sınırlı kaynaklara sahiptir. İngiliz hegemonyası tarihsel süreçte diğer kıtalardaki koloniler ve deniz ulaşım yollarına hakimiyet neticesinde kurulmuştur. Çok-kutuplu yapı yirminci yüzyılda gözlemlendiği üzere kırılgan İngiliz hegemonyasını ve İngiliz anakarasını tehlikeye atabilmektedir. Halbuki ABD sınırsız kaynakların ve büyük bir pazarın bulunduğu geniş bir kıtada yer almaktadır. Çok-kutuplu yapıda ABD'nin bölgesel hegemonyasına yönelik tehditler İngiliz hegemonyasına kıyasla oldukça sınırlıdır. İngiltere yalıtılmış büyük güç yerine bir ada devletidir. İngiltere'nin yalıtılmış bir büyük güç yerine ada devleti olduğuna yönelik tartışma için bakınız: Elman, 2004.

Bu tezin temel araştırma sorusu şu şekildedir: Uluslararası sistemde bölgesel hegemon bir güç olarak konumlanmış olan yalıtılmış büyük güç kıyıdan-dengeleme stratejisi yoluyla uluslararası güç dengesini korumak yerine neden bölge-dışı hegemonya arayışına girer? Yalıtılmış büyük gücün bölgesel hegemonyasını genişletme arayışının incelenmesi aşağıdaki soruların sorulmasını gerektirmektedir: Yalıtılmış büyük güç yakın bir güvenlik tehdidi olmadığı halde neden bölgesel hegemonya kurar? Bölgesel hegemonyasını kuran yalıtılmış büyük güç neden hegemonyasını genişletmeye çalışır? Yalıtılmış büyük güçler ile kıtasal büyük güçler arasında yapısal fırsatlar ve baskılar açısından ne gibi farklar vardır? Yalıtılmış büyük gücün bölgesel ve bölge-dışı hegemonya kurmasını sağlayan dış politika mekanizmaları nelerdir?

Bu tez, yalıtılmış büyük gücün statükocu bir aktör olduğu ve yapısal dış politika davranışının kıyıdan-dengeleme olduğu şeklinde savunmacı ve saldırgan realizmde öne çıkan görüşü sorunsallaştırmaktadır. Tez üç argüman öne sürmektedir. İlk olarak, kıyıdan-dengeleme yapısal bir dış politika davranışı olmaktan ziyade savunmacı-saldırgan realist yakınsamasına dayanan bir dış politika reçetesidir. Büyük güçlerin dış politika davranışlarının yapısal bir açıklaması ancak savunmacı realizmin görece tehlikesiz uluslararası ortamı ya da saldırgan realizmin çatışmacı uluslararası ortamı açısından yapılabilir (Taliaferro, 2000). Ancak kıyıdan-dengeleme hem örtük bir hegemonya hem de revizyonist büyük gücü ortadan kaldıran bir statüko stratejisidir. Kıyıdan-dengeleme stratejisine göre, büyük güç hem bölgesel hegemonya kuracak hem de bölge-dışındaki uluslararası güç dengesini koruyacaktır. Savunmacı realizmin mantığı ile bir büyük gücün güvenlik gerekçesiyle bölgesel hegemonya kuracağı beklentisini bağdaştırmak oldukça zordur. Öte yandan, kıyıdan-dengelemenin statükocu karakteri ile "uluslararası sistemin, büyük güçleri rakipleri pahasına güç elde etmek için fırsatlar aramaya teşvik ettiğini" (Mearsheimer, 2001: 21) öne süren saldırgan realizm bir çelişki içindedir. Başka bir deyişle, "saldırgan realizmin mantığını bölgesel hegemonların statükocu güçler olduğu

düşüncesiyle uzlaştırmak zordur" (Layne, 2002: 129). Kısacası, kıyıdan-dengeleme, yalıtılmış büyük güç davranışının tamamen savunmacı veya tamamen saldırgan realist bir açıklamasından ziyade, bu rakip teorilerin varsayımlarını bir araya getiren bir dış politika reçetesidir (Jervis, 2020).

İkinci olarak, uluslararası sistemin çok-kutuplu yapısı, yalıtılmış büyük gücü kıyıdan-dengeleyici bir aktör olarak uluslararası güç dengesini korumak yerine kaynaklarını bölgesel hegemonyasını korumak ve konsolide etmek için kullanmaya teşvik edecektir. İlk olarak, yalıtılmış büyük gücün çok-kutuplu bir yapıda bölgesel hegemonyasını genişletme arayışı diğer büyük güçler tarafından önlenecektir. Üç ya da daha fazla büyük gücün rekabet ettiği bir uluslararası sistemde, yalıtılmış büyük gücün bölgesel hegemonyasını genişletmek için kullanabileceği kıtasal bir güç boşluğu yoktur (Layne, 2006: 40). İkinci olarak, yalıtılmış büyük güç bölge-dışındaki kıtasal büyük güç rekabetini biçimlendirme kapasiteden yoksundur; kıtasal büyük güç rekabetinin ana aktörleri belli bir kıtada karşılıklı konumlanmış büyük güçlerdir. Dolayısıyla yalıtılmış büyük güç, çok-kutuplu bir yapıda öncelikli olarak bölgesel hegemonyasını konsolide edecektir. Bu amaçla, bölgesinde kurduğu dışlayıcı düzenin kurallarını gözetecek, askerî üs anlaşmaları imzalayacak ve askerî gücünü bulunduğu bölgenin güvenliği için seferber edecektir.

Üçüncü olarak, uluslararası sistemin dengesiz iki-kutuplu yapısı (*unbalanced bipolarity*), yalıtılmış büyük gücü kıyıdan-dengeleme yerine üstün gücünü bölgesel hegemonyasını bölge-dışında genişletmek için kullanmaya teşvik edecektir. Yalıtılmış büyük güç, kıtasal bir güç boşluğuyla karşı karşıya kalan ancak bölgesel hegemon bir konumdan yoksun olan kıtasal bir büyük güç karşısında bölgesel hegemonyasını genişletecektir. Bu amaçla, bölge-dışında dışlayıcı düzen kuracak, denizaşırı askerî üsler inşa edecek ve siyasi, ekonomik ve askerî gücünü bölge-dışında avantajlı bir konum kazanmak için seferber edecektir. Bu sayede yalıtılmış büyük gücün bölgesel

hegemonyasını ve ulusal güvenliğini tehdit edebilecek denk bir bölgesel hegemon gücün ortaya çıkması engellenecektir.

Bu noktada uluslararası sistemin dengesiz iki-kutuplu yapısını tanımlamak gerekmektedir. Mearsheimer (2001: 45, 337), çok-kutuplu yapının dengeli ya da dengesiz olabileceğini ancak iki-kutuplu yapının yalnızca denk büyük güçlerin rekabeti sonucunda ortaya çıkacağını savunmaktadır. Ancak, bölgesel hegemonyanın tüm avantajlarından yararlanan yalıtılmış büyük güç ile bölgesel hegemon konumdan yoksun bir kıtasal büyük gücün karşılıklı konumlanması sonucunda uluslararası sistemin dengeli iki-kutuplu bir yapıda olacağını savunmak (Mearsheimer, 2001; Walt, 1987; Waltz, 1979) taraflar arasındaki güç asimetrisini göz ardı etmek anlamına gelecektir. Dahası, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan uluslararası sistemin tek-kutuplu olduğu görüşü (Gilpin, 1981; Layne, 2006, 2019) kıtasal büyük gücün materyal kapasitesini göz adı etmektedir. Kıtasal bir büyük güç, güç üstünlüğünü elinde bulunduran yalıtılmış büyük güce karşı toprak bütünlüğünü ve iç siyasi bağımsızlığını koruyabilecek kabiliyetlere sahiptir. Yalıtılmış büyük gücün kıtasal büyük güce yönelik işgal girişimi, kıtasal büyük gücün askerî kapasitesi tarafından engellenecektir. Dolayısıyla, yalıtılmış büyük güç ile kıtasal büyük gücün karşılıklı konumlandığı uluslararası sistem dengesiz iki-kutuplu bir yapıda olacaktır.

Yalıtılmış büyük güç ne rakip bir büyük gücü dengeleyen statükocu bir aktördür (Mearsheimer, 2001; Walt, 1987; Waltz, 1979) ne de herhangi bir uluslararası tehditten bağımsız bir şekilde çıkarlarının peşinden giden bir güçtür (Gilpin, 1981; Layne, 2006). Daha ziyade, uluslararası sistemin yapısına göre bölgesel hegemonyasını konsolide eden ve/veya bölge-dışına genişleten revizyonist bir aktördür. Sonuçta, kıyıdan-dengeleme yapısal bir dış politika davranışı olmaktan ziyade bir dış politika reçetesidir. Uluslararası sistemin çok-kutuplu yapısı, yalıtılmış büyük gücü bölgesel hegemonyasını konsolide etmeye teşvik edecektir. Uluslararası sistemin dengesiz iki-kutuplu yapısı, yalıtılmış

büyük gücü bölgesel hegemonyasını genişletmeye ve bölge-dışı hegemonya kurmaya teşvik edecektir.

Tez üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde tezin başvurduğu temel kavramlar tanımlanmakta, realist literatürdeki tartışmalar incelenmekte ve tezin teorik çerçevesi sunulmaktadır. Birinci kısım, tezin temel kavramlarını realist literatürdeki tartışmalar ışığında tanımlamaktadır. İkinci kısım, realist literatürde öne çıkan, yalıtılmış büyük gücün yapısal dış politika davranışının kıyıdan-dengeleme olduğu görüşünü sorunsallaştırmakta ve kıyıdan-dengelemenin savunmacı-saldırgan realist yakınsamasına dayanan bir dış politika reçetesi olduğunu savunmaktadır. Üçüncü kısım tezin teorik çerçevesini sunmaktadır. Bu kapsamda, saldırgan realizmi yeniden düşünmekte ve yalıtılmış büyük gücü bölgesel hegemonyasını sürdürmeye ve/veya bölge-dışı hegemonya arayışına teşvik eden yapısal fırsatları ve baskıları tanımlamaktadır.

İkinci bölüm, Franklin D. Roosevelt'in başkanlığı dönemindeki ABD dış politikasını incelemektedir. ABD, Roosevelt'in başkan olarak göreve geldiği 1933 yılından İkinci Dünya Savaşı'na girdiği 1941 yılına kadar siyasi, ekonomik ve askerî kaynaklarını büyük ölçüde bölgesel hegemonyasını korumak ve güçlendirmek için kullanmıştır. Uluslararası sistemin çok-kutuplu yapısı, Roosevelt'i uluslararası sistemin diğer büyük güçleriyle güvenlik iş birliğine girmek ve bölge-dışındaki büyük güç rekabetini dizginlemek yerine ülkenin Batı Yarımküre'deki bölgesel hegemon konumunu korumaya sevk etmiştir. Uluslararası arenada artan istikrarsızlık ve savaş tehdidiyle birlikte, Roosevelt'in 1938'de ilan ettiği gibi, ABD için "herhangi bir potansiyel düşmanı" kıta sınırlarından uzak tutmak elzem hale gelmiştir (Pettyjohn, 2012: 40). Bununla birlikte, savaş boyunca eriyen çok-kutuplu yapı karşısında ABD, bölge-dışı hegemonya kurmak için karşısına çıkan fırsatları değerlendirmiştir. Birinci kısım, savaşa giden süreçte hem Roosevelt hükümetinin bölge-dışı aktörlerle güvenlik iş birliği yapmaktan kaçındığını hem de ABD'nin kıtasal büyük güç rekabetinde sınırlı etkiye sahip

bir aktör olduğunu savunmaktadır. İkinci kısım, Roosevelt'in önceliğinin Batı Yarımküre'ye yönelik tehditlere karşı önlem almak ve ABD'nin bölgesel hegemon konumunu korumak olduğunu tartışmaktadır. Üçüncü kısım, savaşa katılan ABD'nin salt bir güç dengesi aktörü olmaktan ziyade hegemonik bir savaşan olduğunu ve savaş boyunca müttefikleriyle savaş sonrası uluslararası düzenin kuralları üzerinde rekabet ettiğini öne sürmektedir.

Üçüncü bölüm, Harry S. Truman'ın başkanlığı dönemindeki ABD dış politikasını Batı Avrupa'da kurulan bölge-dışı hegemonya ışığında analiz etmektedir. ABD, savaşın sona erdiği 1945'ten Truman'ın görevden ayrıldığı 1953'e kadar olan dönemde Batı Avrupa'da bölge-dışı hegemonya kurmuştur. Uluslararası sistemin dengesiz iki-kutuplu yapısı, ABD'nin bölgesel hegemonyasını genişletmesi için yapısal fırsat ve baskılar sunmuştur. ABD'nin savaş sırasında elde ettiği üstün güç, savaş sonrası uluslararası sistemi şekillendirmek için eşsiz bir fırsat yaratmıştır (Layne, 2006: 39). Dahası, savaşın Avrupa kıtasına getirdiği yıkım, SSCB'nin göreli üstünlüğü göz önüne alındığında, SSCB lehine kıtasal bir güç boşluğuna yol açmıştır. Geçmişin büyük güçleri olan İngiltere ve Fransa, savaşın yaralarını sarmak ve SSCB'nin üstün gücünü dengelemek için ABD'nin vaat ettiği siyasi, ekonomik ve askerî yardımı beklemiştir. Büyük güç statülerini kaybeden kıtasal aktörler, üstün siyasi ve askerî yeteneklere sahip SSCB'ye karşı güvenliklerini ancak güvenlik sağlayıcı olarak gördükleri ABD'nin bölge-dışı hegemonyası altında koruyabileceklerini hesaplamışlardır (Lundestad, 1986). Söz konusu dönemde SSCB, Avrupa'da bölgesel hegemonya kurmak için yeterli siyasi ve askerî güce sahiptir ve SSCB'nin Avrupa'da olası hâkimiyeti ABD tarafından bir tehdit olarak algılanmıştır (Leffler, 1984: 356). Bu bağlamda ABD, Avrupa'daki güç boşluğunun sunduğu fırsat ve SSCB'nin oluşturduğu tehdit neticesinde, gücünü azamileştirme arayışında olan revizyonist bir büyük güçten bekleneceği üzere, dışlayıcı düzen ve denizaşırı askerî üsler aracılığıyla Batı Avrupa'da bölge-dışı hegemonya kurmuştur.

Bu tez, ABD dış politikasında 1933'ten 1953'e kadar olan dönemi analiz etmektedir. Bu dönemde uluslararası sistemin çok-kutuplu yapısı yerini dengesiz iki-kutuplu yapıya bırakmıştır. Savaştan önce ABD çok-kutuplu bir yapıda bölge-dışında sınırlı bir etkiye sahip olmuştur. Eylül 1939'da başlayan savaşa Aralık 1941'de katılan ABD, savaştan güç üstünlüğüyle çıkmış ve karşısında kendisinden daha zayıf olan ancak bölgesinde bir güç boşluğu ile karşı karşıya kalan SSCB'yi bulmuştur. Söz konusu dönemdeki yapısal değişimin ABD dış politikası üzerindeki etkisini incelemek, saldırgan realizmin yapının devletlerin dış politika davranışlarını biçimlendirdiği argümanını test etme fırsatı sağlayacaktır.

Bu tezin ortaya çıkışındaki en önemli husus, realist literatürde ABD dış politikasına ilişkin tartışmaların tatmin edici bir sonuca ulaşmaktan uzak olmasıdır. Bu gözlem karşısında, realist uluslararası ilişkiler teorisini terk etmek yerine, eksikliklerini gidermek ve tutarlı bir yapısal ve devlet-merkezli çerçeve sunmak gerekmektedir. Bu amaçla, bu tez saldırgan realizmi yeniden düşünmekte ve bu çaba kapsamında sunulan argümanları test etmektedir. Bu tezde, ABD dış politikasında 1933-1952 dönemi vaka çalışması olarak seçilmiştir. Bu dönem süreç takibi yöntemi[8] (*process-tracing*) kullanılarak detaylı bir şekilde analiz edilmiş ve bu amaçla ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından yayınlanan dönemin diplomatik yazışmalarından oluşan birincil kaynaklara (FRUS belgeleri)[9] ve konuyla ilgili ikincil kaynaklara başvurulmuştur. Bu tez, savunmacı ve saldırgan realizm arasındaki kuramsal sınırı ihlal etmeden, uluslararası sistemin

[8] Alexander L. George ve Andrew Bennett'e (2005: 206-207) göre "süreç izleme yöntemi bağımsız bir değişken ile bağımlı değişkenin sonucu arasında araya giren nedensel süreci (nedensel zincir ve nedensel mekanizma) tanımlamaya çalışır." Van Evera (1997: 64-65), süreç izleme yönteminde araştırmacının vaka çalışmasında başlangıç koşullarının sonuçlara dönüştüğü olaylar zincirini veya karar verme sürecini incelediğini belirtmektedir. Şener Aktürk'ün (2012) Soğuk Savaş sonrası dönemde NATO'nun genişleme sürecini ele aldığı makalesi ve Layne'in (2006) 1940'lardan bu yana ABD dış politikasını incelediği kitabı süreç izleme yönetiminin uygulanmasına dair önemli örneklerdir.

[9] ABD Dışişleri Bakanlığı, 16. Başkan Abraham Lincoln'den (1861-1865) 42. Başkan William J. Clinton'a (1993-2000) kadar Dışişleri Bakanlığı'nın diplomatik yazışmalarını e-kitap formatında resmî web sitesinde yayınlamaktadır. Bu formatta yazışmalar belge numarasına göre düzenlenmiştir. Tez boyunca FRUS belgelerine sayfa numarası yerine belge numarası ile atıfta bulunulacaktır.

anarşik yapısında yalıtılmış büyük gücün karşılaştığı fırsat ve baskılar ile bölgesel ve bölge-dışı hegemonya politikalarının yeniden düşünülmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Giriş

Bu bölümün üç amacı vardır. İlk olarak, realist literatürdeki tartışmalar ışığında tezin kavramsal çerçevesi tanımlanacaktır. İkinci olarak, kıyıdan-dengeleyici bir aktör olduğu öne sürülen yalıtılmış büyük gücün bölge-dışı hegemonya arayışına ilişkin literatürde öne çıkan görüş eleştirel bir şekilde incelenecektir. Bu bağlamda, kıyıdan-dengelemenin yapısal bir dış politika davranışından ziyade savunmacı-saldırgan realist yakınsamasına dayanan bir dış politika reçetesi olduğu savunulacaktır. Üçüncü olarak, saldırgan realizmi yeniden düşünerek yalıtılmış büyük gücün bölgesel ve bölge-dışı hegemonya arayışına yönelik yapısal ve devlet merkezli bir açıklama sunulacaktır. Bu kapsamda, yalıtılmış büyük gücün askerî işgal ile toprak hakimiyetinin yanı sıra dışlayıcı düzen ve denizaşırı askerî üsler yoluyla siyasi, ekonomik ve askerî alanlardaki etkisini artırarak genişleyen ve gücünü azamileştiren bir aktör olduğu savunulacaktır.

1.2. Kavramsal Çerçeve

1.2.1. Büyük Güç

Realist uluslararası ilişkiler teorilerine göre "uluslararası politikanın teorisi, tıpkı hikayesi gibi, bir devrin büyük güçleri bakımından yazılır" (Waltz, 2015: 92). Öyle ki, uluslararası politikada "tüm devletlerin kaderi öncelikle en fazla kapasiteye sahip olanların kararları ve eylemleri tarafından belirlenir" (Mearsheimer, 2001: 5). Büyük güç, maddi kapasitesi ve konumu itibariyle uluslararası politikayı büyük ölçüde şekillendirebilen bir aktördür. Uluslararası sistemin yapısı doğrudan büyük güçlerin sayısı tarafından belirlenir. Uluslararası sistem, mevcut büyük güçlerin sayısına bağlı olarak çok-kutuplu, iki-kutuplu veya tek-kutuplu olacaktır.

Realist literatürde çeşitli büyük güç tanımları bulunmaktadır. Jack S. Levy (1983: 16) büyük gücü, uluslararası politikada güvenlik konularında önemli rol oynayan bir aktör olarak tanımlamaktadır. Levy'e göre büyük güçleri diğer devletlerden ayırmak için beş kriter öne sürülebilir. İlk olarak, büyük güçler diğer devletlere kıyasla yüksek düzeyde askerî yeteneklere sahiptir. Büyük güç, uluslararası güvenlik meselelerinde nispeten kendi kendine yeten bir aktördür. İkinci olarak, büyük güçler hedefleri bakımından diğer devletlerden farklıdır. Büyük güçler sınırlı bir coğrafya yerine kıtasal veya küresel hedefler peşindedir. Üçüncü olarak, büyük güçler dış politika davranışları açısından diğer devletlerden farklıdır. Büyük güçler hedeflerini nispeten agresif bir şekilde ve genellikle askerî güç tehdidi veya kullanımı da dahil olmak üzere çok çeşitli araçlarla takip ederler. Dördüncü olarak, büyük güçler diğer devletlerden diğer büyük güçlerin onları nasıl algıladığı konusunda farklılık gösterirler. Büyük güçler, özellikle uluslararası güvenlik konularında, diğer büyük güçler tarafından eşit rakipler olarak görülürler. Son olarak, büyük güçler uluslararası bir konferans, örgüt ya da antlaşmada daimî üyelik ve veto yetkisi gibi ayrıcalıklarla büyük güç olarak tanınırlar (Levy, 1983: 16-18).

Mearsheimer (2001), büyük güçleri askerî kapasitelerine göre tanımlamaktadır. Mearsheimer'a (2001: 55) göre iki tür güç vardır: gizil güç (*latent power*) ve askerî güç (*military power*). Bugün Japonya örneğinde olduğu gibi, üstün gizil güce sahip ancak askerî gücü olmayan bir aktör büyük güç olarak kabul edilemez; büyük güç tanımı gücün askerî boyutuna dayanır. Bu bağlamda, "bir devletin büyük güç olarak nitelendirilebilmesi için, dünyanın en güçlü devletine karşı topyekûn bir konvansiyonel savaşta ciddi bir meydan okumada bulunabilecek askerî varlıklara sahip olması gerekir" (Mearsheimer, 2001: 5). Dahası, büyük güç rakiplerine karşı nükleer ikinci vuruş yeteneğine sahip olan bir aktördür. Büyük güce karşı gerçekleştirilecek nükleer bir saldırı, her iki taraf için de karşılıklı kesin yıkım (*mutual assured destruction*) anlamına gelecektir.

Nuno P. Monteiro (2014) geleneksel büyük güç tanımının büyük ölçüde savunma amaçlı askerî kapasiteye dayandırılmasını eleştirmektedir. Monteiro askerî kapasitenin savunma boyutunu önemli bulmaktadır fakat doğru bir büyük güç tanımının ancak askerî kapasitenin saldırı boyutu da dikkate alındığında yapılabileceğini savunmaktadır. Buna göre, büyük güç uluslararası sistemdeki en güçlü devlete karşı topyekûn bir savunma savaşında yenilgiden kaçınabilen ve dünyanın ilgili en az bir bölgesinde en güçlü devlete benzer düzeyde siyasi-askerî operasyonları tek başına yürütebilen bir aktör olarak tanımlanmaktadır (Monteiro, 2014: 42-47). Aksi takdirde, Soğuk Savaş sonrasında ortaya çıkan uluslararası sistemin tek-kutuplu yapısına rağmen, nükleer ikinci vuruş kabiliyetine sahip Fransa, Hindistan ve İngiltere gibi aktörler büyük güç olarak kabul edilecektir. Dolayısıyla bir devletin büyük güç olarak kabul edilebilmesi için dünyanın en az bir bölgesinde sistemdeki en güçlü devlete benzer düzeyde siyasi-askerî operasyonlar yürütebilmesi gerekmektedir. Bu tezin büyük güç kavrayışı, Monteiro'nun büyük gücün hem savunmacı hem de saldırgan kabiliyetlerini vurgulayan büyük güç tanımına dayanır.

İngiltere, Fransa ve Almanya gibi Avrupa devletleri tarihsel olarak büyük güçler olmuşlardır. Ancak İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği yıkım, bu devletlerin büyük güç statüsünü sonlandırmıştır. Geçmişin büyük güçleri için 1945 yılı "sıfır yılı" olmuştur (Buruma, 2015). Savaştan yenik ve işgal edilmiş olarak çıkan Almanya'nın kaderi uluslararası sistemin iki büyük gücü tarafından belirlenmiştir. İngiltere ve Fransa ise ABD ve SSCB'nin üstün gücü karşısında eski büyük güç statülerini kaybetmişlerdir. 1956 Süveyş Krizi, İngiltere ve Fransa'nın bölge-dışında tek başlarına siyasi-askerî operasyonlara girişemeyecekleri gerçeğini ortaya çıkarmıştır (Waltz, 1979: 169). Dahası, Soğuk Savaş sırasında her iki devlet de ulusal güvenliklerini büyük ölçüde ABD tarafından sağlanan güvenlik garantileri üzerine inşa etmişlerdir.

Savaşın yıkımı geçmişin büyük güçlerini gölgede bırakırken, ABD ve SSCB karşılıklı olarak uluslararası sistemin iki yeni büyük gücü olarak konumlanmıştır. Savaş

geçmişin büyük güçlerini tüketirken, ABD savaştan zafer (Ikenberry, 2001) ve güç üstünlüğü (Leffler, 1992) ile çıkmıştır. Batıda Almanya'nın, doğuda Japonya'nın yenildiği ve işgal edildiği bir dönemde SSCB, güçlü ordusu ve savaştan galip çıkmanın verdiği prestijle Avrupa'da tek büyük güç haline gelmiştir. Rakibi karşısındaki ekonomik zayıflığına rağmen, Soğuk Savaş döneminde ABD ve SSCB arasındaki güvenlik mücadelesi ve SSCB'nin Doğu Avrupa'daki hakimiyeti Moskova'nın yukarıda bahsedilen büyük güç kriterlerini karşıladığını göstermektedir. Savaştan sonra ABD ve SSCB'nin karşılıklı konumlanmaları sonucunda uluslararası sistemin çok-kutuplu yapısı yerini bir tarafın diğerine üstün olduğu dengesiz iki-kutuplu bir yapıya bırakmıştır.

1.2.2. Yalıtılmış Büyük Güç

Yalıtılmış büyük güç (*insular great power*), etrafı deniz veya okyanusla çevrili geniş bir bölgedeki tek büyük güçtür (Mearsheimer, 2001: 126; Schuessler vd., 2023: 1305). Yalıtılmış büyük güç, bulunduğu bölgede hegemon konumdaki bir aktördür: kendi ulusal güvenlik çıkarlarını gerçekleştirmek için bölgedeki diğer tüm devletlerin politikalarını etkin bir şekilde koşullandırabilir ve bölge-dışındaki rakip büyük güçlerin bölgeye yönelik genişleme arayışlarını engelleyebilir. Yalıtılmış büyük güç ile uluslararası sistemin diğer büyük güçleri arasında deniz ve okyanus gibi coğrafi engeller vardır. Yalıtılmış konum, büyük güçlerin içerideki örgütlenmelerinden dışarıya yönelik politikalarına kadar pek çok alanda etkisini göstermektedir. Alexis de Tocqueville'nin gözlemlediği üzere, yalıtılmış bir güç olan ABD'nin "hiçbir [büyük güç] komşusu ve dolayısıyla hiçbir büyük savaşı, mali krizi, istilaları veya fethi yoktur." Bu nedenle, "ne ağır vergilere ne büyük bir orduya ne de büyük generallere ihtiyacı vardır" (Friedberg, 2000: 36). Savaşı ilerlemenin bir aracı ve devleti ahlaki eylemin doruk noktası olarak gören Hegel'e göre, bir düşman tehdidinden oldukça uzakta olan ABD hakkında "gerçek bir devlet" yorumu yapmak oldukça zordur; hazır bir ordusu bulunmayan ABD bir devlet olarak belirsizliğe ve zayıflığa mahkumdur (Porter, 1994: 245). Sonuçta, yakın bir

güvenlik tehdidinden ve işgal tehlikesinden uzakta olan yalıtılmış bir devletin bürokratik örgütlenmesi ve devlet-toplum ilişkisi kıtasal devletlere göre oldukça farklı bir seyir izlemiştir.

Yalıtılmış konum devletin uluslararası sistemin anarşik yapısında karşılaştığı fırsat ve baskıları, dolayısıyla dış politika davranışını etkiler. Uluslararası sistemin diğer büyük güçlerinden denizler ve okyanuslarla ayrılan yalıtılmış büyük güç, kara istilasına karşı kıtasal büyük güçlerden daha az savunmasızdır (Mearsheimer, 2001: 126). Yalıtılmış büyük güç yalnızca okyanuslardan gelecek bir saldırıyla karşılaşabilir. Ancak suyun durdurma gücü saldıran tarafın katlanacağı maliyeti artırır. Üstelik, kıtasal güç dengesi kıtasal büyük güçlerin aynı anda büyük bir donanma ve güçlü bir ordu inşa etme kabiliyetlerini büyük oranda sınırlamaktadır. Yalıtılmış büyük güç için en tehlikeli rakip, başka bir bölgede hegemonyasını kuran "denk bir rakiptir" (Mearsheimer, 2001: 42). Denk bir bölgesel hegemon, yalıtılmış büyük gücün bölgesel hegemonyasını ve dolayısıyla ulusal güvenliğini bölgedeki diğer devletlerle siyasi, ekonomik ve askerî iş birliği kurarak veya askerî güç kullanarak zayıflatabilir.

Tahmin edileceği üzere, yalnızca okyanustan gelecek bir saldırıya karşı savunmasız olan yalıtılmış büyük güç, savunma harcamalarının çoğunu donanmaya ayıracaktır. Birleşik Krallık 1870 ve 1914 yılları arasında savunma bütçesini büyük ölçüde donanmasını güçlendirmek için kullanmış ve böylece hem deniz ticaretini korumuş hem de Avrupa'ya ve imparatorluk topraklarına erişimini sürdürmüştür (Mearsheimer, 2001). 19. yüzyıl sonunda, ABD büyük bir güç olarak ortaya çıkarken, Alfred Thayer Mahan (1894) deniz gücünün önemi üzerine etkili bir kitap yazmış ve bu kitap 1898 İspanya Savaşı öncesinde ve hemen sonrasında Amerikan karar vericilerin görüşlerini şekillendirmiştir. ABD'nin güvenliğinin güçlü bir donanma ve Guam, Filipinler, Küba ve Porto Riko gibi denizaşırı askerî üsler olarak işlev görebilecek

bölgelerin kontrolü yoluyla sağlanabileceği görüşü savaştan sonra önem kazanmıştır (Kinzer, 2017).

Savunmacı realizm ile saldırgan realizm arasında, yalıtılmış konumun büyük bir gücün ulusal güvenlik arayışı üzerindeki etkisine ilişkin kafa karıştırıcı bir benzerlik vardır. Savunmacı realizme göre okyanuslar yalıtılmış büyük güce "bolca güvenlik" sağlamaktadır (Walt, 1987: 49). Diğer bir ifadeyle, okyanuslar yalıtılmış büyük gücün güvenliğini pekiştiren güvenlik bariyerleridir (Posen, 2014: 19). Robert Jervis (1978: 194-195), coğrafi uzaklığın ve okyanus gibi engellerin büyük güçlerin işgal yeteneklerini kısıtladığını ve güvenlik endişelerini hafiflettiğini savunmaktadır. Savunmacı realizme göre devletlerin karşı karşıya kaldığı güvenlik ikilemi sabit bir değişken olmaktan uzaktır. Okyanuslar gibi coğrafi engeller, devletlerin karşılıklı tehdit algısını ve güvenlik ikilemini etkileyen önemli bir ara değişkendir. Artan mesafe ve coğrafi engellerle birlikte devletlerin güç yansıtma yeteneği azaldığından, uzaktaki devletler daha az tehdit oluşturmaktadır (Walt, 1987). Savunmacı realizmin argümanı basitçe şu şekilde ifade edilebilir: yalıtılmış konum, yalnızca güvensizlik neticesinde genişlemesi beklenen büyük güçlerin genişleme ve güçlerini azamileştirme arayışını gereksiz kılmaktadır. Yalıtılmış büyük gücün bölge-dışındaki güvenlik sorunlarından etkilenme olasılığı oldukça düşüktür (Layne, 2006, 2019).

Saldırgan realizm, suyun durdurma gücünün yalıtılmış büyük gücün işgal yoluyla genişlemesini önleyeceğini ve onu statükocu bir aktöre dönüştüreceğini savunur. Mearsheimer'a (2001: 84) göre denizler ve okyanuslar, büyük güçlerin küresel hegemon konuma ulaşmalarını önleyen coğrafi bariyerlerdir. Dünyanın en güçlü devleti bile sadece gemilerle ulaşılabilen uzak bölgeleri işgal etme kabiliyetinden yoksundur. Diğer bir ifadeyle, "donanmalar büyük kuvvetleri karaya çıkarabilecek ve onları uzun süre destekleyecek kabiliyetten yoksundur" (Mearsheimer, 2001: 115). Neticede, ulusal güvenliğini azamileştirmek isteyen yalıtılmış büyük güç yalnızca bulunduğu bölgede

hakimiyet kuracak ve bölgesel hegemonyasını kuran yalıtılmış büyük güç statükocu bir aktöre dönüşecektir. Sonuçta, saldırgan realizmin argümanı şu şekilde ifade edilebilir: yalıtılmış konum, büyük güç revizyonizmini önler ve revizyonist büyük güçleri statükocu aktörlere dönüştürür.

John M. Schuessler vd. (2023), savunmacı ve saldırgan realizm tarafından öne sürülen, yalıtılmış konumun büyük gücün genişlemesini gereksiz kılacağı veya önleyeceği tezini isabetli bir şekilde sorunsallaştırmaktadır. Realist literatürde öne çıkan görüş, ampirik ve teorik olarak oldukça sınırlı ve yanıltıcıdır (Schuessler vd., 2023: 1304-1305). Ampirik olarak, İngiltere 19. yüzyılda Asya ve Ortadoğu'da genişlemiştir. ABD ise 20. yüzyılda işgale başvurmaksızın Batı Avrupa, Doğu Asya ve Ortadoğu'da hegemon güç olmuştur. Teorik olarak, Uİ disiplininde hegemonya, hiyerarşi, emperyalizm ve düzen üzerine yapılan çalışmalar, yalıtılmış büyük gücün işgale gerek kalmadan etki alanları inşa ederek siyasi, ekonomik ve askerî nüfuzunu ve böylece hegemonyasını genişleteceğini göstermektedir.

Yalıtılmış konumun büyük gücün genişlemesini kolaylaştıran iki yapısal etken söz konusudur (Schuessler vd., 2023). İlk olarak, yalıtılmış büyük güçler "serbestçe dolaşabilen" aktörlerdir. Kendi bölgesinde denk bir rakip bulunmayan yalıtılmış büyük güç, yakın bir istila tehdidine karşı maliyetli ordular inşa etmek yerine kaynaklarını bölge-dışında genişlemek için kullanacaktır (Schuessler vd., 2023: 1309). Diğer bir ifadeyle, yalıtılmış konum büyük gücün kendi bölgesinde güvenliği sağlamak adına katlanacağı maliyetleri azaltacak ve diğer bölgelerde genişlemek için kullanacağı kaynak arzını artıracaktır. İkinci olarak, yalıtılmış konum büyük güç için bir tür sterilizasyon etkisi yaratır. Büyük gücün önceliği toprak ve anayasal bütünlüğünü korumaktır ve bu önceliğe yönelik "en büyük tehdit, bölgesel sınırları aşan, toprakları ele geçirip işgal eden, kaynakları ele geçiren ya da yok eden, siyasi liderleri görevden alan ve yeni siyasi yapılar ve sosyal sistemler dayatan büyük ordulardan gelir" (Levy ve Thompson, 2010a: 8).

Savunma harcamalarını üstün bir deniz kuvveti inşa etmeye ayıran yalıtılmış büyük güç, kıtasal devletler için komşularına kıyasla daha az tehdit oluşturmakta ve genellikle cazip bir güvenlik ortağı olarak öne çıkmaktadır. Sonuçta, yalıtılmış büyük güçler "kendilerini güvenlik sağlayıcıları olarak diğer bölgelere davet edilirken bulurlar ve bu süreçte kıtal devletleri üzerinde nüfuz kazanırlar" (Schuessler vd., 2023: 1310). Geir Lundestad'ın (2003) ifadesiyle, yalıtılmış büyük güçler "davet yoluyla imparatorluk" kurabilirler.

Paul Van Hooft (2020), yalıtılmış konumun büyük gücün genişlemesini önlemek yerine yayılmacı bir büyük strateji izlemeye yönelteceğini savunmaktadır. Rakip büyük güçler, yalıtılmış konumu nedeniyle ABD'nin bölge-dışındaki güvenlik meselelerine yönelik sınırlı bir ilgi göstereceği sonucuna varabilirler. Bu varsayım ışığında, ilgili bölgelerde tırmandırma siyaseti izleyebilir ve askerî güç kullanmaya dayanan bir genişleme arayışına girebilirler. Rakip büyük güçlerle aynı bölgede bulunan müttefik devletler ise ABD'nin güvenlik taahhütlerini yerine getirmeyeceği gerekçesiyle yayılmacı büyük güçlere karşı yatıştırma politikası izleyebilirler. Ayrıca, yalıtılmış konumun yeterli düzeyde ulusal güvenlik sağladığı düşüncesi, uluslararası güvenlik tehditlerine karşı ulusal kamuoyunun harekete geçirilmesinde önemli bir engel haline gelecektir. Bu nedenler ışığında Van Hooft (2020: 703), ABD'nin rakip büyük güçler karşısında müttefiklerine geniş güvenlik taahhütleri sunan derin angajman (*deep engagement*) stratejisini tercih edeceğini ve liderlerin kamuoyunu harekete geçirmek adına tehditleri abartacağını savunmaktadır.

Schuessler vd. (2023) ve Van Hooft (2020), yalıtılmış konumun büyük gücün genişlemesini önleyeceği tezini isabetli bir şekilde sorgulamaktadırlar. Bununla birlikte, hem Schuessler vd. (2023) hem de Van Hooft (2020) yalıtılmış büyük gücün genişleme arayışına yönelik yapısal temel teori (*structural baseline theory*) sunmaktan kaçınmaktadır. Diğer bir ifadeyle, iki isim de yalıtılmış büyük gücün genişlemesine yönelik bir teori sunmak yerine, yalnızca yalıtılmış konumun büyük gücün genişlemesini

kolaylaştıran mekanizmaları incelemektedir. Sonuçta, literatürde yalıtılmış büyük gücün bölge-dışındaki genişlemesini açıklayacak yapısal ve devlet-merkezli teorik bir açıklama bulunmamaktadır.

1.2.3. Kıtasal Büyük Güç

Tarihçi Walter LaFeber'e (1989a: 40) göre, 1790'ların ortalarında ABD'nin Berlin Büyükelçisi olarak atanan John Quincy Adams, ABD adında bir devletin varlığını doğrulamaya çalışan bir Prusyalı subay tarafından Berlin kapılarında bekletilmiştir. LaFeber'in anekdotu, gerçekten yaşanmış olsun ya da olmasın, Polonya'nın parçalanması ve Napolyon Savaşları gibi bölgesel güvenlik meseleleriyle meşgul olan kıtasal bir büyük gücün Yeni Dünya'da yükselen bir aktöre yönelik sınırlı bir ilgi göstereceği gerçeğine işaret etmektedir. ABD'nin Kuzey Amerika'daki genişlemesinin, Prusya'nın kıtasal güvenlik politikaları üzerinde ihmal edilebilir bir etkisi olmuştur.[10]

Kıtasal büyük güç, bir veya daha fazla diğer büyük gücün bulunduğu bir bölgede konumlanan bir aktördür (Mearsheimer, 2001: 126; Schuessler vd. 2023: 1305). Kıtasal büyük güç ile bölgedeki diğer kıtasal büyük güçler arasındaki coğrafi mesafe, tarafların karşılıklı tehdit algısını etkileyebilir (Walt, 1987). Yirminci yüzyılın ilk yarısında Fransa için başlıca tehdit 'uzaktaki' SSCB yerine ortak bir sınırı paylaştığı Almanya'dır. Ancak kıtasal büyük güçler arasındaki mesafe, kıtasal büyük güçlerin öncelikle birbirleri için belirleyici bir tehdit olduğu gerçeğini değiştirmez. 1945'ten sonra Fransa, uluslararası sistemdeki en güçlü devlet olan ABD yerine nispeten daha zayıf ama aynı kıtada bulunan SSCB'yi tehdit olarak algılamıştır.

Tarihsel olarak, Avrupa kıtasında yoğunlaşan kıtasal büyük güçlerin dış politika davranışları büyük ölçüde "Avrupa anarşisi" tarafından belirlenmiştir (Dickinson, 1916).

[10] 1783 Paris Anlaşması sonucunda başarıya ulaşan devrimin ardından ABD'yi ilk tanıyan devletlerden birinin Prusya olduğunu belirtmek gerekir. ABD ile Prusya arasında 1785 yılında Dostluk ve Ticaret Anlaşması imzalanmıştır.

Bölgelerindeki diğer büyük güçlerle rekabet eden kıtasal büyük güçlerin bölge-dışı faaliyetleri genellikle bölgesel meseleler nedeniyle kısıtlanmıştır. Yükselen bir bölge-dışı gücü dengelemek veya bölge-dışı hegemonya arayışına yönelmek, kıtasal büyük güçler için nadiren öncelikli bir dış politika davranışı olmuştur. Dahası, bölgesel güvenlik sorunlarıyla çevrili kıtasal büyük güçler, gerekli gördüklerinde bölge-dışında sahip oldukları siyasi, ekonomik ve askerî nüfuzlarından vazgeçmeye isteklidirler. Fransa, kıtasal güvenlik politikaları için yaptığı yüklü harcamaları finanse etmek için 1803 yılında Louisiana topraklarını ABD'ye satarak dış politika önceliğini kıtasal güç dengesine kaydırmıştır (Elman, 2004).

Kıtasal büyük güçler için temel ulusal güvenlik tehdidi, bölgelerindeki diğer büyük güçlerin işgalci ordularıdır. Bu nedenle, kıtasal büyük güçler savunma harcamalarının çoğunu ordularını güçlendirmeye ayıracaklardır. Kıtasal büyük güçlerin ihtiyaç duyduğu güçlü ordular, şiddet kullanma tekelini elinde tutan, iktidarı merkezileştiren ve toplumsal çıkar gruplarının baskıları karşısında görece özerkliğe erişen ulus-devletleri tarih sahnesine çıkarmıştır (Tilly, 2000). Savaş tehlikesi karşısında kıtasal büyük güçler sivil nüfusu vergilendirmek ve zorunlu hizmet talep etmek için olağanüstü yetkiler kullanabilmektedir. Üstelik, savaş sırasında devlet aygıtının genişleyen otoritesi savaş sonrasında da etkisini koruyacaktır (Desch, 1996: 243). Kıtasal büyük güç, anarşik yapıda toplumsal mühendislik yeteneğini keşfedecektir (Mearsheimer, 2018: 72). Tarihçi Eugene Weber'in (2017) gözlemlediği gibi, topyekûn savaş tehlikesi Fransa'yı, 19. yüzyıl boyunca ortak bir dilden, ölçüm araçlarından ve eğitimden yoksun olan köylülerini, devletin savaş çabaları için seferber edebileceği Fransız vatandaşlarına dönüştürmeye yöneltmiştir. Sonuçta "Avrupa anarşisi", iktidarın merkezileştiği modern ulus-devletlerin ilk örneklerinin ortaya çıkışında önemli bir rol oynamıştır.

Kıtasal büyük güçlerin uluslararası sistemin anarşik yapısında karşılaştıkları fırsatlar ve baskılar ile dış politika davranışları konusunda savunmacı ve saldırgan realizm arasında belirgin bir görüş ayrılığı vardır. Savunmacı realizme göre, kıtasal büyük güçler uluslararası güç dengesini koruyan statükocu aktörlerdir. Kıtasal büyük gücün hegemonya arayışı ulusal güvenliği tehlikeye atan irrasyonel bir dış politika davranışıdır. Genişleme ve hegemonya peşinde koşan kıtasal büyük güç, uluslararası bir güç dengesi koalisyonu tarafından dengelenecektir. Sonuçta, uluslararası sistemin anarşik yapısı kıtasal büyük gücü hegemonya arayışı yerine uluslararası güç dengesini korumaya sevk etmektedir.

Saldırgan realizme göre, kıtasal büyük güçler yapısal fırsatlar ve baskılar karşısında işgal yoluyla genişleyen ve güçlerini azamileştiren aktörlerdir. Uluslararası politikada aktörler arasında iş birliği sağlamanın zorluğu nedeniyle, yükselen bir büyük güce karşı uluslararası bir güç dengesi koalisyonu kurmak oldukça zordur (Mearsheimer, 2001: 156-157). Yükselen bir büyük gücü dengelemek oldukça maliyetli bir girişimdir (Schweller, 2006). Revizyonist bir aktör karşısında büyük güçlerin başvurdukları ilk strateji, dengeleme yükünü başka bir büyük güce aktarmaktır (*buck-passing*) (Mearsheimer, 2001). Ayrıca, işgal kazançlı bir girişimdir; rakip büyük gücün doğal kaynaklarını, nüfuzunu ve stratejik topraklarını ele geçiren taraf, gücünü azamileştirir ve hegemon konuma ulaşabilir (Liberman, 1993; Mearsheimer, 2001).

Sonuç olarak, kıtasal büyük güçlerin uluslararası güvenlik politikaları büyük ölçüde bölgesel meseleler tarafından belirlenmektedir. Dışarıdan müdahalelere karşı iç siyasi bağımsızlıklarını koruyabilen aktörler olan kıtasal büyük güçler için en önemli tehdit, bir başka kıtasal büyük gücün işgalci ordularıdır. Savunmacı realizme göre, kıtasal büyük gücün genişleme ve hegemonya arayışı uluslararası bir güç dengesi koalisyonunu harekete geçirecektir. Saldırgan realizme göre, anarşik yapı kıtasal büyük gücü genişlemeye ve hegemonya kurmaya teşvik etmektedir. Hem savunmacı hem de saldırgan

realizm, kıtasal büyük gücün dış politika davranışını açıklarken yalıtılmış büyük gücün uluslararası politikadaki rolünü ihmal etmektedir. Güç dengesi teorisi örtük olarak Avrupa-merkezcidir (Levy ve Thompson, 2010a: 14). Güç dengesi teorisinin kıtasal büyük güçlerden oluşan evreninde Avrupa dışındaki aktörlerin etkisi yoktur. Bu nedenle, kıtasal güç dengesinde esasen önemli bir aktörü olan yalıtılmış büyük gücün rolü göz ardı edilmektedir. Yalıtılmış büyük güç, bölge-dışındaki güç dengesizliğini kendi lehine bir fırsat olarak değerlendiren revizyonist bir aktördür. Kıtasal büyük güçler arasındaki bir savaşta tarafsız kalarak, savaşan taraflarla ticaretini artırabilir, savaştan önce kontrolü dışında olan pazarlara erişim sağlayabilir, savaşan taraflara kârlı oranlarda borç verebilir ve ABD'nin 1803'te Louisiana'yı satın almasında olduğu gibi, savaşan tarafların savaş giderlerini karşılamak için satışa çıkardıkları denizaşırı toprakları satın alabilir (Gholz ve Press, 2001: 3). Yalıtılmış büyük güç, kıtasal büyük güçleri "uzun ve ölümcül" bir savaşa sürüklemek ve uluslararası güç dengesini kendi lehine olacak şekilde değiştirmek için çaba sarf edecektir (Mearsheimer, 2001: 139). Dolayısıyla, realist literatürde kıtasal büyük güçlerin dış politika davranışı üzerine yürütülen tartışma, yalıtılmış büyük gücün ihmal edilen rolü nedeniyle eksiktir. Yalıtılmış büyük güç, revizyonist bir kıtasal büyük gücün neden olduğu güvenlik tehdidini kendi gücünü azamileştirmek için kullanacaktır; bu nedenle, anarşik yapı, kıtasal büyük güçlerin genişlemesi için nadiren elverişli yapısal fırsatlar sunacaktır.

1.2.4. Hegemonya

Hegemonya, Uİ disiplininde sıklıkla kullanılan ancak anlamı tartışmalı olan bir kavramdır (Antoniades, 2018: 1; Layne, 2006: 3). Disiplinin başlangıcından bu yana farklı epistemolojik ve ontolojik varsayımlara dayanan teoriler tarafından şekillendirildiği düşünüldüğünde, hegemonya kavramının belirli bir teori ışığında ele alınması gerekmektedir (Schmidt, 2018: 2). Ayrıca, uluslararası politikada hegemonya bölgesel,

bölge-dışı ve küresel ölçekte kurulabileceğinden ötürü üç farklı hegemonya türünün kavramsallaştırılması önem arz etmektedir.

Liberal kurumsalcılık ve neo-Gramşiyan yaklaşım, Uİ disiplininde süregelen hegemonya tartışmasına katkıda bulunan teorilerdir. Liberal kurumsalcılığa göre hegemonya ve düzen, üstün bir gücün zora dayanan yönetiminden ziyade hukukun üstünlüğü, iş birliği ve rızaya dayanır. Maddi üstünlük tek başına istikrar ve düzen sağlamaktan uzaktır; hegemon güç uluslararası ölçekte kamusal fayda sunan kurumlara kaynak tahsis eder ve diğer devletlerin hegemonik düzenin kurallarını benimsemesini sağlar (Keohane, 1984: 46). Hegemon güç ile diğer aktörler arasında dikey bir ilişki yerine, karmaşık karşılıklı bağımlılık bulunmaktadır. Üstelik, toplumlar arasında devletlerin kontrolünden bağımsız iletişim ve iş birliği kanalları bulunmaktadır (Keohane ve Nye, 1978: 731). Liberal hegemonik düzen, düzenin üyeleri arasındaki güç asimetrisinin önemini azaltan kurumlar aracılığıyla kurulur. Hegemon güç, anayasal bir düzeni andıran liberal hegemonyanın kurumları tarafından dizginlenir (Ikenberry, 2001: 23-24). Hegemon gücün öncülüğünde kurulan uluslararası kurumlar zamanla uluslararası politikada kendi başlarına hareket edebilen aktörlere dönüşürler. Dahası, bu kurumlar uluslararası politikada artan etkinlikleri ve meşruiyetleri sayesinde "devletler arasındaki ilişkileri dönüştürebilir" (Abbott ve Snidal, 1998: 16).

Hegemonyayı hukukun üstünlüğü, dizginleyici kurallar ve üyelerin rızası ile eş tutan liberal kurumsalcılığın aksine, hegemonik düzen uluslararası sistemin en güçlü devletinin çıkarlarına hizmet edecektir (Mearsheimer, 1994/95: 13). Hegemon güç öncülüğünde kurulan uluslararası kurumların zaman içinde özerk aktörler haline gelmesi beklenemez; uluslararası kurumlar, üyeler arasındaki güç dengesi ile düzenin kuralları arasında bir uyum olduğu sürece etkin bir şekilde faaliyet gösterebilir. Liberal kurumsalcılığın hegemonya kavrayışı, devletler arasındaki karmaşık karşılıklı bağımlılık anlatısının hegemon devletin çıkarları doğrultusunda nasıl bir bağımlılık anlatısına

dönüştürülebileceğini göz ardı etmektedir. ABD, Avrupalı müttefikleri ile Rusya arasındaki doğal gaz ticaretini, Rusya'nın lehine olan tek taraflı bir bağımlılık ilişkisi olduğu gerekçesiyle baltalamıştır. Benzer şekilde, Çin'in Avrupa'daki 5G yatırımları ABD tarafından ulusal güvenlik tehdidi olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla, liberal teorilerin öne sürdüğü karmaşık karşılıklı bağımlılık gibi kavramlar, hegemon güç ile diğer devletler arasındaki asimetrik ilişkilerin önünde bir sis perdesi gibidir. Sonuçta, liberal kurumsalcılığın öne sürdüğü liberal hegemonik düzenin "dizginleme, karşılıklılık ve egemen eşitlik ilkeleri" (Ikenberry, 2020: 33) üzerine kurulu olduğu argümanı, ampirik kanıtlar karşısında geçerliliğini büyük ölçüde yitirmektedir. Bu kapsamda, ABD müttefiklerini üzerinde mutabık kalınan kural ve kurumlara bağlarken, kendisini de bu tür kısıtlamalardan uzak tutmaya çalışmaktadır (Ikenberry, 2020: 182).

Neo-Gramşiyan yaklaşım, hegemonik düzeni çözümlemek için Antonio Gramsci'nin tarihselcilik (*historicism*) yaklaşımını uluslararası ilişkilere uyarlayan Robert W. Cox (1981, 1983, 1993) tarafından geliştirilmiştir.[11] Cox'a göre Antonio Gramsci, devletler arasındaki jeopolitik rekabetler olarak görülen uluslararası güç ilişkilerinin aslında toplumsal ilişkilerdeki değişimlerin bir sonucu ortaya çıktığını göstermiştir (Yalvaç, 2011: 180). Uluslararası ilişkilerde hegemonya, baskın bir toplumsal sınıf tarafından kurulan ulusal hegemonyanın dışa doğru genişlemesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Ulusal hegemonyayı biçimlendiren bir takım toplumsal ve ekonomik kurumlar, kültür ve teknoloji uluslararası alana yayılmakta ve diğer devletleri de şekillendirmektedir (Cox, 1983: 171). Neo-Gramşiyan yaklaşıma göre neorealizm, realist uluslararası ilişkiler yaklaşımını bir tür sorun çözücü kurama dönüştürmekte ve tarihi tekrarlanan olayları açıklamak için materyal sağlayan bir tür maden olarak ele almaktadır (Cox, 1981: 131). Halbuki, neorealizm gibi geleneksel

[11] Elbette Gramsci ve tarihsel materyalizm üzerine Cox'un çalışmalarının yanı sıra başka önemli çalışmalar da bulunmaktadır. Bu konuda kapsamlı bir çalışma için bakınız: Stephen Gill (der.), 1993.

uluslararası ilişkiler teorilerinde devlet ve sivil toplum arasında yapılan ayrım sorunsallaştırılmalı ve dış politikanın verili olarak ele alınan devlet çıkarlarının saf bir ifadesi olduğu düşüncesi bir kenara bırakılmalıdır (Cox, 1981: 127).

Cox'a göre hegemonya belirli bir tarihsel yapı altında kurulur. Tarihsel yapılar, maddi imkânlar, fikirler ve kurumlar tarafından şekillendirilen belirli bir güç yapılandırmalarıdır (Cox, 1981: 135-136). Hegemonya, maddi güç, fikirler ve kurumlar arasındaki uyuma dayanmaktadır. Hegemonyanın kurulduğu tarihsel yapının temel sütunlarından biri olan kolektif düşünce, hegemonik düzenin, hegemon gücün diğer aktörleri doğrudan sömürdüğü bir düzenden ziyade, diğer devletlerin çıkarlarıyla uyum içinde olan evrensel bir dünya düzeni olduğu düşüncesinin yerleşmesini sağlar (Cox, 1983: 171). Başka bir deyişle, hegemonya kolektif düşüncede adeta doğanın zorunlu bir düzeni haline gelir (Cox, 1993: 58).

Realist uluslararası ilişkiler teorileri ile eleştirel teoriler temelde farklı epistemoloji ve ontolojilere dayanmaktadır (Mearsheimer, 1994/95).[12] Neo-Gramşiyan yaklaşım, hegemon devlet ile diğer devletler arasındaki güç asimetrisini ve uluslararası kurumların arkasındaki çıkar ilişkilerini isabetli bir şekilde vurgulamaktadır. Ancak hegemonyayı açıklamak için başvurduğu kolektif düşünce ve rıza kavramlarının bir sonucu olarak, hegemonya gerçeğini öznelerarası düşüncelere göre tanımlamakta ve yorumsamacı bir hegemonya ve uluslararası politika kavrayışına kapı aralamaktadır. Neo-Gramşiyan yaklaşıma göre hegemonya, "hâkim devletin ve hâkim sosyal tabakanın düşünme ve yapma biçimlerinden" doğmaktadır (Kolasi, 2016: 190-191). Neorealizmin aktörlerin düşüncelerinden bağımsız, maddi güç rekabetine ve uluslararası güç dengesine

[12] Waltz (1986), Cox (1981) tarafından öne sürülen sorun çözücü teori ile eleştirel teori arasındaki epistemolojik ve ontolojik ayrımı kabul eder. Waltz'a (1986: 338) göre, eleştirel teori dünyayı tarihsel ve felsefi olarak yorumlamaya çalışır. Problem çözme teorisi ise dünyayı anlamayı ve açıklamayı hedefler. Waltz, bir uluslararası politika teorisi inşa edebilmek için devlet-toplum ilişkileri üzerine belirli varsayımlara dayanmak gerektiğini savunur.

dayanan hegemonya kavrayışına karşı Cox, "ideolojik, rızaya dayanan, değer-yüklü öznelerarası bir dünya düzeni" ortaya koymaktadır (Kolasi, 2016: 191).

Realist literatürde hegemonya üzerine öne çıkan çalışmalar Robert Gilpin (1981), Mearsheimer (2001) ve Layne (2006) tarafından yapılmıştır. Gilpin'e (1981: 29) göre uluslararası sistemin hegemonik yapısı, en güçlü aktörün diğer aktörler üzerindeki maddi güç üstünlüğünün bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Büyük güçler arasında gözlenen eşitsiz büyüme uluslararası sistemi istikrarsızlaştırmaktadır. Rakiplerine kıyasla üstün güce erişen aktör sistemin kurallarını kendi çıkarlarına göre belirlemek amacıyla hegemonik bir savaş başlatacaktır. Hegemonik yapı anarşik yapıdan farklıdır; belli bir uluslararası sistem türüne karşılık gelir. Eşitsiz büyüme sonucunda üstün güce erişen aktörün başlatacağı hegemonik savaş sonucunda yeni bir hegemonik uluslararası sistem kurulacak ve sistemin kuralları yeni güç dengesizliğine göre belirlenecektir (Gilpin, 1981: 13-15). Uluslararası sistemin hegemonik yapısı, üstün güce sahip olan aktörün çıkarlarını yansıtır ve hegemonik düzene katılan diğer aktörlere marjinal fayda sağlar (Gilpin, 1981: 145). Hegemon güç, himayesi altındaki aktörlere serbest ticaret, güvenlik ve mülkiyet haklarının korunması gibi belli başlı kamu malları sunmaktadır (Levy ve Thompson, 2010a: 39).

Gilpin'e (1981: 93) göre, uluslararası sistemin iki-kutuplu yapısı istikrarsızdır. Sistemin iki-kutuplu yapısında aktörler arasındaki güç dengesi değişebilir ve üstünlüğü ele geçiren taraf hegemonik bir savaş başlatabilir. Uluslararası sistemin tek-kutuplu yapısı ise istikrarlıdır (Wohlforth, 1999). Hegemonun üstün gücü, diğer aktörlerin hegemonik rekabete girme ihtimalini ortadan kaldırmaktadır. Hegemon, "yerel çatışmaları hafifletmek ve diğer büyük güçler arasındaki rekabeti sınırlamak için kilit güvenlik kurumlarını işletecek araçlara ve güdüye sahiptir" (Wohlforth, 1999: 7-8). Üstelik, tek-kutuplu bir sistemde hegemon gücü dengelemek oldukça maliyetli ve risklidir. Devletler

hegemon gücü dengeleme riskini göze almak yerine, hegemonik düzenin sunduğu güvenlik gibi kamu mallarından faydalanmayı tercih eder.

Gilpin'in hegemonik istikrar teorisi, realist hegemonya kavrayışına önemli katkıda bulunsa da eksik bir uluslararası yapı kavrayışına sahiptir. Hegemonik istikrar teorisi, gücün hegemonik dağılımına dayalı hiyerarşik bir uluslararası yapı kavrayışı sunmakta ve bu nedenle anarşinin devlet davranışları üzerindeki sonuçlarını ihmal etmektedir (Harknett ve Yalçın, 2012: 502). Hegemonik istikrar teorisinde anarşi, devlet davranışını açıklama kabiliyetini kaybetmekte ve aktörler arasındaki güç dengesizliği, devlet davranışını tek başına açıklamaktadır. Hegemon bir gücün olduğu uluslararası sistemde, diğer devletlerin gelecekteki risklere bakmaksızın hegemon gücü takip etmesi beklenmektedir (Harknett ve Yalçın, 2012: 502). Fakat, "eğer [devletler] gücü azamiye çıkarmayı arzu ediyor olsalardı, daha güçlü olan tarafa katılacaklardı ve biz de dengelerin oluşmasını değil, bir dünya hegemonyasının oluşturulmasını görecektik. Bu gerçekleşmemektedir çünkü sistem tarafından teşvik edilen davranış çoğunluğa katılma değil, dengelemedir" (Waltz, 2015: 159). Sonuçta, hegemonyanın yapısal bir açıklaması, anarşinin devlet davranışını nasıl koşullandırdığını ortaya koymalıdır (Harknett ve Yalçın, 2012).

Mearsheimer'ın (2001) hegemonya kavrayışı yalnızca kapasite dağılımını değil aynı zamanda Gilpin'in ihmal ettiği anarşik yapının devlet davranışları üzerindeki etkisini de dikkate almaktadır. Mearsheimer'a göre hegemonik düzen, anarşik bir yapıda hayatta kalmaya çalışan büyük güçler tarafından kurulur. Hegemon güç, uluslararası sistemdeki diğer devletlere hükmedebilecek kadar güçlü bir devlettir; başka hiçbir devletin ordusu hegemon güce ciddi bir şekilde karşı koyamaz (Mearsheimer, 2001: 40). Hegemon aktör, uluslararası sistemdeki tek büyük güçtür. Ancak suyun durdurma gücü ve diğer aktörlerin nükleer ikinci vuruş yetenekleri büyük gücün küresel hegemonya kurmasını önleyecektir. Anarşik yapıda, güvenliğini azamileştirmek için hegemonya arayışında olan büyük güç

ancak bölgesel hegemonya kurabilir (Mearsheimer, 2001: 41). Bölgesel hegemon, bölgesindeki diğer tüm devletlerin politikalarını etkin bir şekilde koşullandıran ve rakip büyük güçlerin bölgede nüfuz arayışına girmesini önleyen bir güçtür (Lake, 1993: 469).

Mearsheimer'a göre bölgesel hegemonyasını kuran büyük güç revizyonist bir aktör olmaktan çıkacak ve statükocu bir aktöre dönüşecektir. Bölgesel hegemonya, anarşik yapıda hayatta kalmayı amaçlayan bir büyük güç için en güvenilir konumdur. Bölgesel hegemon gücün bölge-dışı faaliyetleri, bölge-dışındaki güç dengesini korumakla sınırlıdır. Bölgesel hegemon aktörün bölge-dışına genişleme kabiliyeti suyun durdurma gücünün bir sonucu olarak önemli ölçüde azalır ve bölge-dışındaki büyük güç rekabeti bölgesel hegemon güce genişleme alanı bırakmaz. Mearsheimer, Gilpin'in ihmal ettiği bölgesel hegemonya gerçeğine işaret ederken, hegemonyanın yalnızca bölgesel ölçekte kurulabileceğini savunmakta ve bu nedenle bir büyük gücün bölgesel hegemonyasını genişletebileceğini ve bölge-dışı hegemonya kurabileceği gerçeğini göz ardı etmektedir.

Bölge-dışı hegemonya kavramı ilk olarak Layne (2006) tarafından ortaya atılmıştır. Layne, savunmacı neo-klasik realizme dayanan bölge-dışı hegemonya teorisi ışığında, Mearsheimer'ın paradoksal bir şekilde statükocu bir aktöre dönüştürdüğü bölgesel hegemon gücün revizyonizminin bölgesel hegemonya ile sınırlı olmadığını ortaya koymuştur. Layne'e göre revizyonist aktörün gücünü azamileştirme arayışı bölgesel hegemonya ile sınırlı değildir; bölge-dışı hegemonya da güç üstünlüğünü elinde bulunduran revizyonist aktörün erişebileceği bir konumdur. Bu çerçevede ABD, 1940'ların başından itibaren Batı Avrupa, Doğu Asya ve Basra Körfezi'nde bölge-dışı hegemonya kurmuştur.

Layne'e (2019: 9) göre, "Soğuk Savaş'ı çevreleyen çok sayıda mit vardır. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından dünyanın iki-kutuplu olduğu, yani iki süper güçten oluştuğu

söylenir. [Fakat] SSCB hiçbir zaman ABD'ye denk bir süper güç olmamıştır." Layne'e göre, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan uluslararası sistemin yapısı tek-kutupludur. Tek-kutuplu sistemde anarşik yapı yerini hiyerarşik bir yapıya bırakmaktadır. Layne'e göre uluslararası sistemin tek-kutuplu yapısı ve ilgili bölgelerde kurulan bölge-dışı hegemonya, ABD'nin küresel bir hegemonik güç olduğu anlamına gelmektedir. Diğer bir ifadeyle Layne (2002: 122, 134, 159; 2006, 3, 4, 25, 39), bölge-dışı hegemonya ile küresel hegemonya arasında bir ayrım yapmamakta, bu kavramları birbirinin yerine kullanmaktadır (Lundestad, 2007: 784). Layne'e (2006: 55) göre ABD'nin temel büyük stratejisi küresel hegemonya kurmaktır. Güç üstünlüğüne sahip olan ABD, liberal Açık Kapı politikasının bir sonucu olarak bölge-dışı/küresel hegemonyasını kurmuştur. Uluslararası sistemdeki en güçlü devlet olarak ABD'nin güvenliğine yönelik herhangi bir tehdit bulunmamaktadır. ABD, liberal çıkarlarını gerçekleştirmek için Batı Avrupa, Doğu Asya ve Basra Körfezi'nde bölge-dışı hegemonya kurmuştur.

Layne'in aksine, bölge-dışı hegemonya ile küresel hegemonya kavramları arasında önemli farklar bulunmaktadır. Küresel hegemonya, üstün güce sahip olan bir aktörün diğer tüm aktörleri tahakkümü altına alması sonucu ortaya çıkacaktır. Küresel hegemon gücün bulunduğu uluslararası sistem tek-kutupludur ve sistemin anarşik yapısı yerini hiyerarşik bir yapıya bırakacaktır. Bölge-dışı hegemonya ise uluslararası sistemin anarşik yapısında konumlanan rakip aktörlerden birinin elde edebileceği bir konumdur. Bölge-dışı hegemonya birden fazla büyük gücün bulunduğu uluslararası sistemde kurulabilir ve bölge-dışı hegemon gücün bulunduğu uluslararası sistem anarşiktir. Diğer bir ifadeyle, bölge-dışı hegemon güç ile uluslararası sistemin diğer büyük güçleri arasındaki ilişkiler anarşi tarafından koşullandırılır; bölge-dışı hegemon gücün diğer büyük güce hükmetmesi söz konusu değildir. Bölge-dışı hegemonya, büyük gücün birden çok bölgede hegemonya kurması sonucunda ortaya çıkacaktır. Peter Gowan'ın (2002: 64)

ifadesiyle, SSCB var olduğu sürece ABD hegemonyası "çok-bölgeli" olmaktan öteye gidememiştir.

Sonuç olarak, bölgesel, bölge-dışı ve küresel hegemonya kavramları uluslararası politikanın farklı gerçekliklerine işaret etmektedir. Anarşik yapıda büyük güçler bölgesel ve bölge-dışı hegemonya arayışına gireceklerdir. Küresel hegemonya ise tek bir büyük gücün diğer tüm devletlere hükmettiği hiyerarşik bir düzene karşılık gelmektedir. Bölge-dışı hegemonya kuran aktörün uluslararası sistemin diğer tüm büyük güçlerine hükmetmesi oldukça zordur. Bölgesel ve bölge-dışı hegemon, güç üstünlüğüne sahip olan, dışlayıcı düzen ve denizaşırı askerî üsler aracılığıyla ilgili bölgedeki aktörlerin siyasi, ekonomik ve askerî kararlarını etkin bir şekilde koşullandıran ve rakip büyük gücün ilgili bölgedeki etki arayışını önleyen bir aktördür.

1.2.5. Dışlayıcı Düzen

Kyle M. Lascurettes'e (2020: 8) göre, realist uluslararası ilişkiler teorileri düzen konusunda o kadar şüphecidir ki ya uluslararası politikada bir düzenin var olabileceğini reddetmekte ya da kavramı tamamen görmezden gelmektedir. Ikenberry (2001), realistlerin bir düzen kavrayışına sahip olduklarını, ancak bunu rekabet halindeki güçler arasındaki güç dengesine veya hegemon gücün zorlayıcı hâkimiyetine indirgediklerini savunmaktadır. Ancak Lascurettes (2020) ve Mearsheimer (2019) ortaya koydukları düzen tartışmaları neticesinde realist düzen kavrayışında önemli bir açılım sunmaktadır. Realist düzen kavrayışı, düzeni aktörlerin kimliklerini, çıkarlarını ve davranışlarını belirleyen bir sosyal yapıyla özdeşleştiren inşacıların (Philips ve Reus-Smit eds., 2020) ya da düzeni kurumlarla ve büyük güçleri dizginleyen anayasal bir yapıyla özdeşleştiren liberal kurumsalcıların (Ikenberry, 2001) aksine, aktörlerin maddi kapasitelerine, güvenlik arayışlarına ve uluslararası güç dengesine dayanmaktadır (Lascurettes, 2020:

17-19).[13] Bu çerçevede, büyük güçler anarşik bir yapıda güçlerini azamileştirmek için dışlayıcı düzen kuracaklardır (Lascurettes, 2020; Mearsheimer, 2019). Dışlayıcı düzen, büyük gücün rakip büyük güçlere karşı rekabeti sürdürmesini sağlayacaktır. Dışlayıcı düzeni oluşturan uluslararası kurumlar, büyük güç tarafından tasarlanan ve gözetilen kurallar bütünüdür.

Büyük güçler, çıkarlarına hizmet ettiğini düşündükleri sürece dışlayıcı düzenin kurallarını takip ederler. Büyük güçlerin çıkarlarıyla bağdaşmayan kurallar ya büyük güçler tarafından görmezden gelinir ya da mevcut güç dengesine göre yeniden yazılır (Mearsheimer, 2019: 9). Uluslararası kurumların geleceği büyük güçlerin kararlarına bağlıdır; uluslararası kurumların özerk aktörler haline gelmesi ve büyük güçlerin çıkarlarını ve davranışlarını belirlemesi söz konusu değildir (Mearsheimer, 2019: 11). Uluslararası sistemde konumlanmış büyük güçler, rakiplerine karşı güçlerini azamileştirmek ya da güç üstünlüklerini korumak amacıyla uluslararası kurumlar kuracaklardır (Mearsheimer, 1994/95: 13).

Dışlayıcı düzeni oluşturan uluslararası kurumlar belirli davranış ve üyelik kurallarına dayanmaktadır. Davranış kuralları askerî güç kullanımından uluslararası ekonomi politikalarına kadar geniş bir alanı kapsamaktadır. Devletlerin iç işlerine müdahalenin meşruiyeti veya yürütülecek ekonomi politikaları, dışlayıcı düzenin davranış kuralları tarafından önceden belirlenir. Üyelik kuralları ise devletlerin dışlayıcı düzene kabul edilebilmeleri için karşılamaları gereken asgari standartları belirlemektedir (Lascurettes, 2020: 6). Askerî bir ittifak olarak NATO'nun davranış kuralları, üye devletlerin birbirlerine karşı askerî kuvvet kullanmalarını engellemektedir. Öte yandan

[13] Ikenberry (2020) ortaya koyduğu çevreleme düzeni kavramıyla Lascurettes ve Mearsheimer'ın tanımladığı dışlayıcı düzene yakın bir düzen kavrayışı sunmaktadır. Buna göre ABD, çevreleme düzeni aracılığıyla rakibi SSCB'ye karşı güç dengesi ve nükleer caydırıcılığa dayanan siyasi ve ideolojik bir rekabete girişmiştir (Ikenberry, 2020: 185). ABD çevreleme düzeni sayesinde gücünü azamileştirmiş ve SSCB'nin genişlemesini önlemiştir. Ikenberry'nin (2020: 267) ifadesiyle, ABD'nin üstün gücü çevreleme düzenini, çevreleme düzeni de ABD'nin üstün gücünü yaratmıştır.

NATO'nun üyelik kuralları, üye devletlerin piyasa ekonomisine göre işleyen demokratik bir siyasi sisteme sahip olmalarını gerektirmektedir.

Dışlayıcı düzen ile küresel düzen arasında kapsam ve işlev açısından önemli farklar vardır. Küresel düzen, tüm büyük güçler ve uluslararası sistemin diğer üyeleri arasında belirli bir alanda iş birliği sağlamak amacıyla kurulacaktır (Mearsheimer, 2019: 12). Dışlayıcı düzen ise belirli bir bölgede sınırlı ve dışlayıcı üyeliğe dayalı bir dizi kurumdan oluşacaktır. Dışlayıcı düzen, büyük güçler tarafından anarşik bir yapıda güçlerini azamileştirmek, tehdit oluşturan rakip bir büyük gücü zayıflatmak ve rakibin ilgili bölgede etki arayışına girmesini engellemek amacıyla kurulacaktır (Lascurettes, 2020: 8; Mearsheimer, 2019: 12). Sonuçta, büyük güçlerin "düzen mücadelesi, her şeyden önce, büyük güçlerin kendileri için güvenliği en iyi nasıl sağlayabilecekleri üzerine bir mücadele olma eğilimindedir" (Ikenberry, 2011: 11).

Sonuç olarak, büyük güçler dışlayıcı düzen aracılığıyla diğer devletlerin siyasi, ekonomik ve askerî alandaki kararlarını koşullandıracak, rakip büyük güçlerin etkisini sınırlandıracak ve kendi güçlerini azamileştirecektir. Uluslararası politikada düzen, büyük güçler arasındaki rekabete ve mevcut güç dengesine göre kurulacaktır. Dışlayıcı düzen, güç üstünlüğüne sahip aktörün bölgesel ve bölge-dışı hegemon konumunu güçlendirecektir. Dışlayıcı düzen, yerleşik davranış ve üyelik kuralları aracılığıyla üye devletlerin siyasi, ekonomik ve askerî alandaki davranışlarında kapsamlı bir etki yaratacaktır. Dışlayıcı düzene üye olan devletler "anarşi altında hiyerarşi" ile karşı karşıya kalacaktır (Wendt ve Friedheim, 1995).

1.2.6. Denizaşırı Askeri Üs

Askerî üs, bir devletin ordusunun, hava kuvvetlerinin ve donanmasının "sahip olduğu ve/veya onun tarafından yönetilen, askerî mühimmat ve personelin bulunduğu tesislere veya tesislerden oluşan yapıya verilen genel addır" (Bölme, 2012: 26).

Denizaşırı askerî üs, bir devletin anakarasından uzak topraklarda bulunan tesis veya tesislerden oluşan yapıdır. Denizaşırı askerî üsler başka bir devletin egemenliği altındaki topraklarda veya büyük gücün sahip olduğu denizaşırı topraklarda kurulabilir. Büyük güçler tarihsel olarak denizaşırı askerî üslere kısa ya da uzun vadeli erişim için rekabet etmişlerdir.

Denizaşırı askerî üsler konusu uluslararası ilişkiler teorileri tarafından farklı perspektiflerden ele alınmıştır. Feminist uluslararası ilişkiler teorisine göre askerî üs, "belirli erkeklik biçimlerinin desteklendiği ve ödüllendirildiği, diğer biçimlerin küçümsendiği ya da cezalandırıldığı bir yerdir" (Enloe, 2014: 149). Askerî üsteki bir kadın, can güvenliğini ve kariyerini korumak için üste hangi erkeklik biçiminin norm haline geldiğini anlamak ve ona uyum sağlamak zorunda kalır (Enloe, 2014: 150). Neo-Gramşiyan yaklaşıma göre, denizaşırı askerî üsler hegemonik düzenlerin kurulmasına hizmet etmektedir (Üstündağ ve Atmaca, 2018). Bu yaklaşıma göre denizaşırı askerî üsler, "belirli bir bölge üzerinde doğrudan hakimiyet kurmanın veya başka bir devletin ekonomisi, siyasi yapısı, dış politikası üzerinde etki ederek egemenlik sahasını genişletmenin en etkili araçlarıdır" (Bölme, 2012: 29-30). ABD denizaşırı askerî üs kurduğu "toprakların sermaye, mallar ve hizmetler için devasa bir pazara dönüşmesini sağlamıştır (Bölme, 2012: 60-61). İnşacı yaklaşıma göre denizaşırı askerî üsler, devletler arasındaki ilişkileri biçimlendiren normlar ve kimlikler sonucunda anlamlı hale gelmektedir. 1945'ten sonra ortaya çıkan transatlantik güvenlik topluluğunda, ABD'nin kurduğu denizaşırı askerî üsler ev sahibi devletin egemenliğine yönelik bir tehdit olarak algılamaktan uzaktır. Nitekim, SSCB'nin dağılmasına rağmen varlığını sürdüren ABD üsleri, transatlantik güvenlik topluluğu üyeleri tarafından tehdit olarak algılanmamaya devam etmektedir (Monteleone, 2017: 69).

Realist uluslararası ilişkiler teorilerine göre denizaşırı askerî üsler uluslararası sistemin yapısına göre tanımlanmaktadır (Cooley ve Spruyt, 2009: 102-103). Uluslararası

sistemin iki-kutuplu yapısında, denizaşırı askerî üsler büyük gücün rakibini dengelemesine hizmet edecektir. ABD, Soğuk Savaş döneminde kurduğu üsler aracılığıyla SSCB'yi dengelemiştir (Desch, 1992; Mearsheimer, 2001). Uluslararası sistemin çok-kutuplu yapısında, denizaşırı askeri üsler büyük gücün güvenliğini tehlikeye atabilir. Çok-kutuplu bir yapıda denizaşırı askeri üsler kuran büyük güç, revizyonist aktörü dengeleme yükünü üstlenme ve savaşa ilk sürüklenen olma tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır (Snyder, 1984). Ayrıca, çok-kutuplu yapı büyük güçlerin denizaşırı askerî üsler kurma ve mevcut üsleri güçlendirme kabiliyetini sınırlayabilir. ABD, 1922 Vaşington Deniz Antlaşması uyarınca Japonya'nın etki alanı olarak kabul edilen Batı Pasifik'te denizaşırı askerî üs kabiliyetini sınırlandırmayı kabul etmiştir (Osgood, 1953: 339). Uluslararası sistemin tek-kutuplu yapısında denizaşırı askerî üsler, yapısal kısıtlamalardan kurtulan ve aşırı-genişleme tuzağına düşen bir büyük gücün küresel hegemonya arayışına hizmet edecektir (Waltz, 2000). Tek-kutuplu bir yapıda denizaşırı askerî üsler kuran büyük güç, sınırlı kaynaklarını israf edecek, yükselen güçlerin ve terörist saldırıların hedefi haline gelecektir (Layne, 2006).[14]

Gilpin (1981), denizaşırı askerî üslerin tarihsel süreçte uluslararası sistemin hegemonik gücü tarafından kurulduğunu ve hegemonik gücün siyasi, ekonomik ve askerî çıkarlarına hizmet ettiğini savunmaktadır. Gilpin'e göre Büyük Britanya, 19. yüzyıl boyunca denizaşırı askerî üsler aracılığıyla kıtasal güçlerin denizaşırı sömürgelere erişimini kısıtlamış ve dış dünyayla iletişimlerini sınırlandırmıştır. Cebelitarık, Singapur, Dover, Ümit Burnu ve İskenderiye'deki askerî üslerden oluşan "beş anahtar" aracılığıyla Büyük Britanya dünyayı adeta "kilit altına almıştır" (Gilpin, 1981: 139). Bugün ABD, denizaşırı askerî üslerden oluşan küresel bir ağa sahiptir (Harkavy, 2007: 11). Denizaşırı askerî üsler ağı sayesinde ABD deniz, uzay ve gökyüzünden oluşan müştereklere hakimdir (*command of the commons*) (Posen, 2003: 16). Bu da yerel çatışmaları kontrol

[14] Karşıt bir görüş için bakınız: Brooks, Ikenberry ve Wohlforth, 2012/13.

etmesine ve diğer büyük güçler arasındaki rekabeti sınırlamasına olanak sağlamaktadır (Brooks, Ikenberry ve Wohlforth, 2012/13).

1.3. Realist Literatürde Kıyıdan-Dengeleme ve Bölge-Dışı Hegemonya

1.3.1. Kıyıdan-Dengeleme

Kıyıdan-dengeleme, yalıtılmış büyük gücün ulusal güvenliğini sağlamak için bölge-dışındaki güç dengesini korumasını öngören bir büyük stratejidir (Kolasi, 2019).[15] Uluslararası politikada güç dengesi stratejisinin hegemonya stratejisinden daha üstün olduğu düşüncesine dayanmaktadır (Layne, 1997: 113). Kıyıdan-dengeleme stratejisine göre, güvenlik arayışındaki yalıtılmış büyük güç, hegemonya arayışını kendi bölgesiyle sınırlayan ve uluslararası güç dengesini gözeten bir aktördür. Uluslararası sistemin anarşik yapısı yalıtılmış büyük gücü kıyıdan-dengeleyici bir aktör olarak bölge-dışındaki güç dengesini korumaya teşvik etmektedir. Savunmacı ve saldırgan realizme göre, yalıtılmış büyük gücün yapısal dış politika davranışı kıyıdan-dengelemedir.

Mearsheimer ve Walt'a (2016: 72) göre, "ABD modern tarihin en şanslı büyük gücüdür." Ülkesinin kuzey ve güney sınırlarında zayıf komşuları; doğu ve batı sınırlarında ise okyanuslar vardır. Böylesine avantajlı bir bölgede konumlanmış olan ABD, "saldırgan realizmin poster çocuğudur" (Mearsheimer, 2001: 238). Kıtasal büyük güçler bölgesel güvenlik sorunlarıyla meşgulken, ABD bölgesindeki güç boşluğundan faydalanmıştır. Zayıf komşular ve okyanuslarla çevrili ABD'nin bölgesel hegemonya kurmak için önünde hiçbir engel yoktur. Aynı zamanda, yalıtılmış konumu nedeniyle ABD'nin bölge-dışına genişlemek için herhangi bir güvenlik gerekçesi de bulunmamaktadır (Layne, 2006).

[15] Büyük strateji, bir ulus-devletin kendi güvenliğini nasıl sağlayacağına dair teorisidir (Posen, 2014: 1). Layne (1997: 88), büyük stratejiyi üç aşamalı bir süreç olarak tanımlamaktadır: güvenlik çıkarlarının belirlenmesi, tehditlerin belirlenmesi ve araçların amaçları gerçekleştirmek adına en iyi nasıl kullanılacağının belirlenmesi.

Savunmacı ve saldırgan realizme göre, ABD yaklaşık bir asır boyunca güvenliğini kıyıdan-dengeleme stratejisi ile korumuştur. Büyük güç konumuna ulaştığı 19. yüzyılın sonundan SSCB'nin çöktüğü 20. yüzyılın sonuna kadar, kıyıdan-dengeleyici bir aktör olarak uluslararası sistemdeki güç dengesini korumuştur (Mearsheimer, 2001; Posen, 2014; Walt, 2020).[16] Avrupa ve Kuzeydoğu Asya dünyanın en gelişmiş sanayi bölgeleridir ve bu bölgelerde ortaya çıkacak bölgesel bir hegemon ABD'nin Batı Yarımküre'deki hegemonyasını ve dolayısıyla ulusal güvenliğini tehdit edecektir (Mearsheimer, 2001: 141; Mearsheimer ve Walt, 2016: 73). Basra Körfezi dünya petrol arzının merkezidir. Bu bölgede ortaya çıkacak bölgesel bir hegemon, küresel petrol akışını kontrol edecek ve dünya ekonomisini ve ABD'nin refahını tehdit edecektir (Mearsheimer ve Walt, 2016: 73-74). Bu bağlamda, ABD kıyıdan-dengeleme stratejisiyle Batı Yarımküre'deki hakimiyetini korumuş ve Batı Avrupa, Kuzeydoğu Asya ve Basra Körfezi gibi stratejik bölgelerdeki güç dengesini gözetmiştir.

Uluslararası politikada yükselen büyük güçleri dengelemek maliyetli ve tehlikeli bir girişimdir. Yükselen bir kıtasal aktörün bölgesel hegemonya arayışına yönelmesi durumunda, ABD "ilk savunma hattı olarak bölgesel güçlere yönelmeli ve onların kendi mahallelerindeki güç dengesini korumalarına izin vermelidir" (Mearsheimer ve Walt, 2016: 73). Diğer bir ifadeyle, okyanuslar sayesinde uluslararası sistemin diğer büyük güçlerinden uzakta konumlanan ABD, dengelemenin yüksek maliyetine katlanmak yerine bölgesel güçler tarafından kurulacak bir güç dengesi koalisyonunun dengeleme yükünü üstlenmesini bekleyecektir (Layne, 2006: 22). Eğer bölgedeki diğer aktörler tarafından yükselen güce karşı koyacak bir güç dengesi koalisyonu oluşturulamazsa, ABD kendi

[16] Kıyıdan-dengelemenin ABD'nin yapısal dış politika davranışı olduğunu savunan Layne (2006), ABD'nin erken 1940'lardan itibaren bölge-dışı hegemonyasını kurduğunu savunmaktadır. Bu bağlamda kıyıdan-dengelemeyi savunan diğer realistlerden ayrılmaktadır.

kaynaklarını harekete geçirecektir. Nihayetinde, ABD'nin kıyıdan-dengeleyici bir aktör olarak dünyanın stratejik bölgelerindeki güç dengesini sürdürmesi beklenmektedir.

Kıyıdan-dengeleme izolasyoncu güvenlik stratejisinden farklıdır. İzolasyoncuların iddia ettiğinin aksine, bölge-dışı güç dengesizliğinin bir sonucu olarak bölgesel hegemonik bir gücün yükselişi ABD ulusal güvenliğini tehdit edecektir. Kıyıdan-dengeleme aynı zamanda seçici angajman (Art, 2003) ve derin angajman (Brooks vd., 2012/13) stratejilerinden farklıdır.[17] Kıyıdan-dengeleme stratejisine göre, ABD bölge-dışındaki güç dengesinin yeniden tesis edilmesinin ardından askerî varlığını bölgeden çekecek ve Batı Yarımküre'ye geri dönecektir. Nihayetinde ABD'nin amacı, bir barış gücü olarak hizmet etmek ya da hegemonya kurmaktan ziyade stratejik bölgelerdeki güç dengesini korumaktır (Mearsheimer, 2001: 392).

Savunmacı ve saldırgan realizme göre, kıyıdan-dengeleme ABD'nin "geleneksel büyük stratejisidir" (Mearsheimer, 2011: 18). Realist anlatıda kıyıdan-dengeleme neredeyse ABD'nin resmi dış politika tarihi haline gelmiştir. Buna göre ABD, 20. yüzyıldaki dünya savaşlarına revizyonist büyük güçlerin bölgesel hegemonya arayışlarını önlemek için katılmıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra kendi kıtasına çekilen ABD, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 'dengeleyici' bir aktör olarak Avrupa'daki varlığını korumuştur. Savaşın yıkımı Avrupa'nın geleneksel büyük güçlerini ortadan kaldırmış ve SSCB'yi bölgesel hegemon bir güç olmanın eşiğinde bir aktör haline getirmiştir. Bu nedenle ABD, ortaya çıkan Sovyet tehdidini kendi kaynaklarıyla dengelemiş ve stratejik

[17] Seçici angajman, ABD'nin güvenlikten daha geniş çıkarları olduğunu ve bu çıkarları savunması gerektiğini belirtir. Bu çıkarlar, Avrasya'daki büyük güç savaşlarını önlemek, petrole erişimi korumak, açık bir uluslararası ekonomik düzeni sürdürmek, demokrasinin yayılmasını desteklemek, soykırımı veya toplu katliamı önlemek ve küresel çevreyi korumaktır (Art, 2003: 7). Derin angajman, barışı bölünmez olarak kabul eder ve demokrasiyi, küresel ticareti ve dünya istikrarını ABD'nin çıkarlarının merkezine yerleştirir. Hegemon güç, ittifakları kurumsallaştırır ve hegemonik yönetimini kurallara dayalı bir düzene dönüştürür. Derin angajman belli bir bölge ile sınırlı değildir; yerkürenin tamamı hegemon gücün çıkarlarını ilgilendirmektedir. Derin angajman stratejisinin ABD'nin küresel silahlanma yarışını ve büyük güç savaşlarını önlemesine yardımcı olacağı öne sürülmektedir (Brooks vd., 2012/13). Kıyıdan-dengelemeyi savunan realistler, söz konusu iki büyük strateji arasında bir ayrım olmadığını ve iki büyük stratejinin de ABD'nin güvenliğini tehlikeye attığını savunmaktadırlar (Mearsheimer ve Walt, 2016).

bir bölgede denk bir rakibin ortaya çıkışını önlemiştir (Mearsheimer ve Walt, 2016). SSCB'nin dağılmasından sonra uluslararası sistemin iki-kutuplu yapısı yerini tek-kutuplu bir yapıya bırakmıştır. Kıyıdan-dengeleme stratejisine göre, tek-kutuplu yapıda ABD'nin güvenliğini tehdit edebilecek bir aktör yoktur. Bu nedenle ABD küresel taahhütlerini sınırlandırmalı, Rusya Federasyonu ve Çin gibi aktörleri kışkırtmaktan kaçınmalı, Afganistan ve Irak'ta olduğu gibi gereksiz ve maliyetli savaşlardan kaçınmalı ve kaynaklarını içerideki refahı sağlayacak yatırımlara tahsis etmelidir (Walt, 2020).[18]

1.3.2. Liberal Bir Sapma Olarak Bölge-Dışı/Küresel Hegemonya

Savunmacı ve saldırgan realizme göre, yalıtılmış büyük gücün bölge-dışı hegemonya arayışı, ülkenin kaynaklarını tüketen, güvenliğini tehlikeye atan ve nedenleri birim-düzey ara değişkenlerde bulunan irrasyonel bir dış politika davranışıdır.[19] Uluslararası sistemin çok-kutuplu ve iki-kutuplu yapısı, yalıtılmış büyük gücün dış politika ihtiraslarını dizginlemektedir. Tek-kutuplu yapıda, yalıtılmış büyük gücün dış politika ihtiraslarını dizginleyen uluslararası kısıtlamalar ortadan kalkmaktadır. Uluslararası politikada "[üstün] güç, ulusları genellikle gereksiz ve ahmakça güç kullanımına yönlendirir" (Waltz, 1967: 202-204). Mearsheimer (2018), Posen (2014) ve Walt (2018), ABD'nin Soğuk Savaş'ın ardından küresel hegemonya arayışında olduğunu savunmaktadırlar. Layne'e (2006) göre, uluslararası sistem 1945'ten itibaren tek-kutupludur ve ABD'nin küresel hegemonya arayışı aslında 1940'ların başında başlamıştır.

[18] Kıyıdan-dengelemeyi savunan realistler arasında uluslararası sistemin tek-kutuplu yapısının sona erdiğine dair görüş birliği bulunmaktadır. Mearsheimer (2018) ve Walt (2018) uluslararası sistemin çok-kutuplu bir yapıya büründüğünü ve ABD için esas tehdidin RF yerine Çin olduğunu savunmaktadırlar. Layne (2020) Çin'in dengelenmesi gereken bir tehdit olduğu konusunda şüphecidir. Layne'e göre ABD, liberal ideolojisine dayanan yayılmacılığı neticesinde Çin ile olası bir savaşa sürüklenmektedir.

[19] Realist literatürde bölge-dışı hegemonya ile küresel hegemonya arasında bir fark yoktur. İki kavram birbirinin yerine kullanılmaktadır.

Mearsheimer'a (2018) göre, ABD'nin küresel hegemonya arayışını açıklamak için Amerikan toplumunda derin kökleri olan liberal ideolojiyi mercek altına almak gerekmektedir. Siyasal liberalizm, bireyin haklarını toplumun haklarından üstün tutar ve bireyin devredilemez haklarına vurgu yapar. Bireyin devredilemez hakları siyasal liberalizmi evrenselci bir ideoloji haline getirir. Üstün güce sahip liberal bir devletin dış politikası, insan haklarını küresel düzeyde savunmak ve liberal ideolojinin diğer toplumlarda nüfuz kazanmasını sağlamaktır. Mearsheimer'a göre, uluslararası sistemin çok-kutuplu ve iki-kutuplu yapısı, siyasal liberalizmin hüküm sürdüğü ABD'nin dış politikasını dizginlemiştir. Denk rakipler karşısında ABD, dış politika kararlarını liberal ideoloji yerine uluslararası güç dengesine göre vermiştir (Mearsheimer, 2018: 3-4). Uluslararası sistemin tek-kutuplu yapısı, dış politikada "bir bela kaynağı" olan liberal ideolojinin ABD dış politika kararlarını etkilemesini mümkün kılmıştır. Uluslararası sistemin tek büyük gücü haline gelen ABD, liberal değerleri doğrultusunda küresel bir hegemonya kurmak istemiştir.

Stephen M. Walt (2018), ABD'nin liberal hegemonya arayışını açıklamak için dış politika topluluğunu incelemektedir. Dış politika topluluğu, uluslararası meselelerle düzenli ve aktif olarak ilgilenen bireyleri ve kurumları ifade etmektedir. Dış politika topluluğu, Beyaz Saray, Ulusal Güvenlik Konseyi, Dışişleri Bakanlığı Savunma Bakanlığı, istihbarat servisleri gibi hükümetin resmî kurumları ile düşünce kuruluşları, çıkar grupları, lobiler, medya, akademi gibi resmî olmayan kurumlar bütünüdür (Walt, 2018: 95-102). Walt'a göre ABD dış politikasını belirleyen temel değişken, dış politika topluluğu tarafından paylaşılan liberal ideolojidir. Liberal hegemonya stratejisi, ABD'nin üstünlüğünü sürdürmeyi, etki alanını genişletmeyi ve küresel ölçekte liberal demokrasi ve insan haklarını yaygınlaştırmayı amaçlamaktadır (Walt, 2018: 61).

Mearsheimer (2018) ABD'yi küresel hegemonya arayışına iten liberal ideolojinin Amerikan toplumunda derin kökleri olduğunu savunurken, Walt (2018) aksini

düşünmektedir. Walt'a (2018: 133) göre, Amerikan kamuoyu uluslararası politikada "neyin arzu edilir ve uygulanabilir olduğuna dair rasyonel ve gerçekçi bir görüşe sahiptir." Ancak dış politika topluluğu, bilgiyi manipüle ederek alternatif görüşleri bastırmaktadır. Dış politika topluluğu, liberal hegemonya stratejisini sürdürmek için uluslararası tehditleri şişirmek, liberal hegemonyanın faydalarını abartmak ve maliyetleri gizlemek gibi üç aşamalı bir strateji izlemektedir (Walt, 2018: 147-149). Mearsheimer (2018), ABD'nin liberal hegemonya arayışının uluslararası sistemin yapısındaki değişikliklerin bir sonucu olarak sona ereceğini düşünmektedir. Walt (2018) ise ABD'nin ancak dış politika topluluğunun hâkimiyeti sarsıldıktan sonra uluslararası politikanın gerçeklerini gözeten bir dış politika stratejisi izleyeceğini düşünmektedir.

Layne (2006), ABD dış politikasının 1940'ların başından bu yana liberal ideolojik ve ekonomik çıkarlar tarafından belirlendiğini savunmaktadır. Layne'e (2019) göre, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan uluslararası sistemin yapısı tek-kutupluydu ve ABD sistemdeki en güçlü aktördü. Avrupa'nın büyük güçleri savaştan harap bir şekilde ayrılmıştı ve SSCB, ABD'nin güvenliğini tehdit edecek kaynaklardan yoksundu. SSCB lideri Joseph Stalin, ülkesinin savaş nedeniyle uğradığı yıkım ve ABD'nin güç üstünlüğü karşısında Vaşington'a karşı çatışmacı bir politika izleyemeyeceğini anlamıştı (Layne, 2006: 53). Dolayısıyla ABD'nin savaştan sonra Batı Avrupa'da siyasi ve askerî varlığını sürdürmesi için herhangi bir güvenlik gerekçesi yoktu. Ancak ABD, liberal ideolojik ve ekonomik çıkarları doğrultusunda bir açık kapı dünyası yaratmak istemiş ve bu amaçla Batı Avrupa'da bölge-dışı hegemonya kurmuştur (Layne, 2006: 30-37). Layne'e göre ABD'nin iç siyasi istikrarı ülkenin ekonomik refahına bağlıdır ve ihtiyaç duyulan ekonomik refah ancak denizaşırı pazarlara, yatırım fırsatlarına ve hammadde kaynaklarına kesintisiz erişim ile sağlanabilir (Layne, 2006: 32). ABD, ideolojik ve ekonomik çıkarlarını gerçekleştirmek için dünyanın stratejik bölgelerinde hegemonik stabilizatör rolünü üstlenmiştir (Layne, 2006: 33-34).

Bastiaan Van Apeldoorn ve Nana De Graff (2015: 11-12) Layne'i (2006) realist paradigmanın devlet-merkezli yaklaşımına dayanmakla ve ABD büyük stratejisine gömülü olan devlet-toplum ilişkisini gözden kaçırmakla eleştirmektedir. Yazarlara göre Layne "Amerikalı politika yapıcıların açık kapı dünya görüşü nedeniyle küresel hegemonya peşinde koştuklarını ikna edici bir şekilde savunmakta, ancak bu görüşün neden bu kadar baskın hale geldiğini açıklamamaktadır." Hâlbuki, ABD büyük stratejisinin toplumsal kökenlerini incelemek gerekmektedir (Van Apeldoorn ve De Graff, 2015: 12). ABD'nin büyük stratejisini şekillendiren dış politika seçkinleri küresel sermayeye yön veren şirketlerle yakın bağları vardır. Başkanlar, bakanlar, güvenlik danışmanları, Kongre üyeleri gibi ABD dış politikasını şekillendiren üst düzey görevlilerin çoğu daha önce şirketlerin yönetiminde çalışmış ve hükümet hizmetlerinden sonra bu şirketler tarafından yeniden istihdam edilmiştir. Küresel sermayeyi yöneten şirket seçkinlerinin görüş ve çıkarları ABD büyük stratejisinin temel toplumsal kaynağıdır (Van Apeldoorn ve De Graff, 2015: 13). Bu çerçevede, "ABD büyük stratejisi, küresel sermayenin ve özellikle ABD ulusötesi sermayesinin tam erişime sahip olduğu açık, serbest pazara dayalı küresel bir hegemonya yaratmayı amaçlayan liberal bir yayılmacılığın peşindedir" (Van Apeldoorn ve De Graff, 2015: 1).[20]

Sonuç olarak, savunmacı ve saldırgan realizme göre, uluslararası sistemin anarşik yapısında ABD'nin ulusal güvenliğini sağlayacak yapısal dış politika davranışı kıyıdan-dengelemedir. Liberal ideoloji ve ekonomik çıkarlar ABD'yi uluslararası sistemde istikrar ve barışı sağlayan küresel bir hegemonik güç olarak hareket etmeye sevk etmektedir. Ancak bölge-dışı/küresel hegemonya arayışı devletin kaynaklarını tüketen, ulusal güvenliğini tehlikeye atan ve nedenleri birim-düzey ara değişkenlerde bulunan irrasyonel bir dış politika davranışıdır. Bununla birlikte bölge-dışı/küresel hegemonya, ABD'nin

[20] Layne 2017'de yayınladığı çalışmasında Van Apeldoorn ve De Graff'ın yaklaşımına oldukça yakın bir açıklama sunmaktadır. Layne'e (2017) göre, ABD dış politikasına yön veren müesses nizam Amerikan şirket ve finans elitleriyle yakın ilişkilere sahiptir.

yapısal dış politika davranışından sadece 'kısa vadeli' bir sapmadır. Uluslararası sistem iki-kutuplu ya da çok-kutuplu bir yapıya dönüştüğünde, ABD dış politikası 'geleneksel' büyük stratejiye göre belirlenecektir (Mearsheimer, 2018).

1.3.3. Kıyıdan-Dengeleme Stratejisine Yönelik Eleştiriler

Kıyıdan-dengeleme stratejisine yönelik eleştiriler temel olarak kıyıdan-dengelemenin savının ampirik testlere karşı dayanıksız olduğu argümanına dayanmaktadır. Layne'in (2006: 23) de belirttiği gibi, savunmacı ve saldırgan realistlerin ABD'nin kıyıdan-dengeleyici bir aktör olduğu yönündeki argümanı ampirik sorgulamalara ve eleştirilere yol açmıştır. Buna göre, kıyıdan-dengelemenin ve genel olarak savunmacı ve saldırgan realizmin, uluslararası politikayı ve devletlerin dış politika davranışlarını açıklama girişiminde başarısız olduğu sonucuna varılmıştır.

Richard Little (2007), kıyıdan-dengeleyici bir aktör olduğu varsayılan Büyük Britanya'nın (Mearsheimer, 2001) neden ABD İç Savaşı'na müdahale etmediği ve ABD'nin bölgesel hegemon bir güç olarak yükselişini önlemediği sorusunu ele almaktadır. Little'a (2007: 70) göre, ABD İç Savaşı uluslararası politikada bir dönüm noktasıydı çünkü Büyük Britanya'nın kıyıdan-dengeleyici bir güç olarak ABD'nin bölgesel hegemonyasını önlemesi için son fırsatı temsil ediyordu. Kıyıdan-dengeleyici bir aktör olarak Büyük Britanya tarafsızlık politikasını bir kenara bırakıp iç savaşın tarafları tüketmesini sağlayabilir ve böylece bölgesel hegemon bir gücün yükselişini önleyebilirdi. Ancak Büyük Britanya Güney'i tanımaktan kaçınmış ve iç savaş boyunca tarafsızlığını korumuştur. Little'a göre dönemin İngiliz dış politikası, realist varsayımlar yerine devletlerin kurallara dayalı bir uluslararası toplumun sınırları içinde faaliyet gösterdiğini savunan İngiliz Okulu ile açıklanabilir. Büyük Britanya'nın iç savaşa yönelik politikası, realist güç dengesi kuralları yerine, 19. yüzyılın uluslararası toplumunu şekillendiren uluslararası hukuk kuralları tarafından belirlenmiştir. Sonuç olarak, kıyıdan-

dengeleme ve realist argümanlar ampirik testi geçmekte başarısız olmuştur (Thompson, 2007).

Galen Jackson (2012) ve Layne (2006), ABD'nin Birinci Dünya Savaşı'na olası bir Alman hegemonyasını önlemek için girdiği yönündeki realist argümanı sorgulamaktadır. Jackson (2012), dönemin ABD Başkanı Woodrow Wilson'ın Avrupa'da kesin bir Alman zaferi konusunda oldukça şüpheci olduğunu savunmaktadır. Wilson'a göre Almanya savaş nedeniyle güç kaybedecek ve ABD'nin güvenliğine tehdit oluşturamayacaktı (Jackson, 2012: 462). En kötü senaryo ise savaşın bir çıkmaza girmesi ve "zafersiz barış" ile sonuçlanmasıydı (Jackson, 2012: 472). Buna rağmen ABD, güç dengesine yönelik rasyonel hesaplamalar yerine, Almanya'nın başlattığı sınırsız denizaltı savaşının ABD'nin itibarına verdiği zarar ve Wilson'ın savaş sonrasında uluslararası politikada radikal reformlar gerçekleştirme arzusunun bir sonucu olarak savaşa katıldı. Nihayetinde ABD'nin savaşa girme kararı, kıyıdan-dengeleme stratejisinden ziyade lider ve ideoloji gibi birim-düzey değişkenlerin açıklayıcı gücünü kanıtlamaktadır (Jackson, 2012: 488; Layne, 2006: 162).

Sonuç olarak, kıyıdan-dengeleme stratejisini eleştirenler, kıyıdan-dengelemenin ampirik testlerde başarısız olduğunu ve kıyıdan-dengelemeden ziyade derin-angajman stratejisinin ABD dış politikasını şekillendirdiğini savunmaktadır. Kıyıdan-dengelemenin ampirik testlerde başarısız olduğu argümanı, realist uluslararası ilişkiler teorilerinin uluslararası politikayı ve devletlerin dış politika davranışlarını açıklamada yetersiz kaldığı eleştirilerine neden olmuştur (Jackson, 2012; Little, 2007; Thompson, 2007).[21] Bununla birlikte, çalışmalar kıyıdan-dengeleme stratejisinin teorik kökenlerine kayıtsız kalmaktadır. Bu tez, kıyıdan-dengelemenin teorik kökenlerini sorgulamaktadır. Bir

[21] Bu eleştirinin en önemli istisnası Layne (2006) tarafından ortaya konulan çalışmadır. Layne'e göre, kıyıdan-dengeleme ampirik testlerde karşısında başarısız olmuştur fakat ABD dış politikasına yönelik realist teoriler açıklayıcı kapasiteye sahiptir.

sonraki kısımda tartışılacağı üzere, kıyıdan-dengeleme yapısal bir dış politika davranışından ziyade savunmacı-saldırgan realist yakınsamasına dayanan bir dış politika reçetesidir.

1.3.4. Ne Savunmacı Ne Saldırgan: Kıyıdan-Dengelemenin Realist Kökenleri

Realist teoriye dayanan büyük gücün dış politika davranışının yapısal ve devlet-merkezli bir açıklaması, savunmacı realizmin devletlerarası çatışmanın yönetilebilir olduğuna ve güvenlik ikileminin azalabileceğine dair iyimser varsayımlarına (Glaser, 2010) ya da saldırgan realizmin dayandığı büyük güç politikasının trajedisine (Mearsheimer, 2011) göre yapılabilir. Diğer bir ifadeyle, yapısal realist bir incelemenin birbiriyle rekabet eden savunmacı ve saldırgan realizmin varsayımları arasında bir tercih yapması beklenmektedir. Savunmacı realizm, devletlerin uluslararası politikada güvenlik politikalarını rakip büyük güçlerin niyetlerine (Walt, 1987) veya karşılıklı güvenlik ikilemini belirleyen coğrafi uzaklık ve teknoloji gibi değişkenlere (Jervis, 1978) göre belirlediğini savunur. Saldırgan realizm ise büyük güçlerin rakiplerinin niyetlerinden hiçbir zaman emin olamayacağını ve her zaman revizyonist bir aktör olarak gücünü artırmanın yollarını arayacağını savunur (Mearsheimer, 2001). Savunmacı ve saldırgan realizm, uluslararası politika ve devletlerin dış politika davranışları hakkında rakip anlatılar sunmaktadır (Taliaferro, 2000). Diğer bir ifadeyle, savunmacı ve saldırgan realizm, realist uluslararası ilişkiler teorilerinin iki farklı hikayesidir.

Kıyıdan-dengeleme, büyük güçlerin dış politika davranışlarının savunmacı ya da saldırgan realizme dayalı bir açıklaması olmaktan ziyade savunmacı-saldırgan realist yakınsamasına dayanan bir dış politika reçetesidir. Bu argümanı test etmek için öncelikle savunmacı realizm ile saldırgan realizmin uluslararası politika ve devletlerin dış politika davranışlarına ilişkin birbiriyle rekabet eden açıklamalar sunduğu gösterilecektir. İkinci

olarak, kıyıdan-dengelemenin realist kökenleri sorgulanacaktır. Kıyıdan-dengeleme, yalıtılmış büyük gücün dış politika davranışına yapısal bir açıklama sunmaktan uzaktır; yalıtılmış büyük gücün bölgesel hegemonyasını saldırgan realist varsayımlara göre açıklarken, bölge-dışı hegemonya arayışını açıklama girişimini savunmacı realist varsayımlara terk etmektedir. Hâlbuki, yalıtılmış büyük gücün dış politika davranışının yapısal ve devlet-merkezli bir açıklaması yalnızca savunmacı ya da saldırgan realizmin varsayımlarına dayandırılabilir.

1.3.4.1. Savunmacı Realizm

Waltz (1959) savaşların nedenlerini açıklamak için üç analiz düzeyini incelemiş ve bu analiz düzeylerini imgeler olarak tanımlamıştır. Waltz'a göre savaşların nedenleri üç farklı analiz düzeyine göre açıklanabilir: birey, devlet ve uluslararası sistem. Birinci imge savaşların nedenlerini insan doğasında ararken, ikinci imge savaşların nedenlerini devletin militarist, otoriter veya kapitalist karakterinde aramaktadır. Waltz (1959: 1-15) savaşların nedenlerinin en isabetli şekilde üçüncü imge adını verdiği anarşik devletler sistemi açısından açıklanabileceğini savunmaktadır. İnsan doğası her zaman kötülüğe yol açsa da devletler bazen savaştan kaçınmışlardır. Dahası, devletler farklı rejimlere sahip olsalar bile sıklıkla savaşa başvurmuşlardır. Dolayısıyla birinci ve ikinci imgeler savaşların nedenlerini açıklamakta yetersiz kalmaktadır; savaşların nedenleri temelde üçüncü imgede bulunmaktadır.

Waltz'a (1979: 103) göre, şiddet eylemleri hem ulusal hem de uluslararası siyasette sıkça görülür. Bu iki siyasal düzeni birbirinden ayıran gerçek, şiddet eylemlerinin sıklığında değil, bu eylemler karşısında örgütlenme biçimlerinde yatmaktadır. Ulusal siyaset, kuvvet kullanma tekelini elinde tutan merkezi bir otorite ile hiyerarşi ilkesine göre örgütlenmiştir. Kuvvet kullanımı merkezi otoriteye rağmen gerçekleştiğinde, merkezi otorite bir kolluk kuvveti olarak hareket eder ve vatandaşlarının

güvenliğini sağlar. Uluslararası siyasette ise kuvvet kullanımını tekelinde bulunduran bir üst otorite yoktur. Bu nedenle uluslararası siyaset anarşi ilkesine göre düzenlenir ve uluslararası siyasetin aktörleri kendine-yardım sistemine göre hareket eder. Uluslararası siyasette devletlerin savaş tehdidi karşısında başvurabilecekleri herhangi bir kolluk kuvveti yoktur; devletler güvenliklerini ancak maddi kapasitelerine dayanarak sağlayabilirler.

Waltz (1959) savaşların nedenlerini açıklamak için geliştirdiği üç imge ile Uİ disiplinine önemli bir katkıda bulunmuştur. Ancak üçüncü imge de savaşların nedenlerini açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Eğer anarşi savaşları açıklıyorsa, o zaman devletler sistemi her zaman anarşik olduğu için devletler sürekli bir savaş halinde olmalıdır. Ancak uluslararası ilişkilerde barışın hüküm sürdüğü pek çok dönem vardır. Diğer bir ifadeyle, anarşiye rağmen savaşların sıklığı değişkenlik gösterir. Waltz bu bulmacayı neorealizmin kurucu metni sayılan 1979 tarihli kitabında çözmüştür. Waltz üçüncü imge adını verdiği uluslararası yapıyı düzenleyici ilke ve kapasite dağılımına göre tanımlar. Uluslararası yapının düzenleyici ilkesi anarşidir ve kapasite dağılımı uluslararası yapıda konumlanmış büyük güçlerin sayısı tarafından belirlenir (Waltz, 1979: 100-101). Uluslararası sistemin anarşik yapısı, mevcut büyük güçlerin sayısına bağlı olarak çok-kutuplu, iki-kutuplu veya tek-kutuplu olacaktır. Savaşlar en sık uluslararası sistemin çok-kutuplu yapısında görülür çünkü çok-kutuplu yapıda "kimin kime tehlike oluşturduğu ve kimin tehdit ve sorunlarla baş etmesi beklenebileceği bir belirsizlik konusudur" (Waltz, 1988: 622). Uluslararası sistemin iki-kutuplu yapısı daha istikrarlıdır çünkü sistemin iki büyük gücü karşılıklı olarak konumlanmıştır. Sonuç olarak, uluslararası sistemin değişmeyen anarşik yapısına rağmen savaşların sıklığı değişmektedir; kapasite dağılımı, yani büyük güçlerin sayısı, Waltz'un neorealist teorisinin açıklama yükünü üstlenmektedir (Levy ve Thompson, 2010b: 32).

Meşru kuvvet kullanıma tekeline sahip merkezi bir otoritenin bulunmadığı uluslararası politikada, devletlerin birincil amacı hayatta kalmaktır. Klasik realizme göre, gücü azamileştirmek devletlerin temel amacıdır. İnsan gücünü azamileştirmek için yaratılmıştır; köle olarak doğan her insan esasen efendi olmayı arzulamaktadır (Morgenthau, 1947: 145). Klasik realizm, insan doğası ve uluslararası politika arasındaki ilişki nedeniyle biyolojik realizm şeklinde tanımlanmaktadır (Donnelly, 2000: 11). Biyolojik realizme göre savaşın nihai kaynağı insanın bencilliğidir. Waltz (1979: 126), gücün devletler için bir amaç olduğunu savunan klasik realizmin aksine, anarşik bir yapıda hayatta kalmayı amaçlayan devletler için gücün esasen bir araç olduğunu belirtmektedir. Anarşik bir yapıda güvenliklerini azamileştiren devletler sadece "uygun miktarda" ulusal güce sahip olacaklardır (Waltz, 1988: 616). Waltz'un (1979: 127) ifadesiyle, "devletler güçlerini azamileştirmeyi nadiren amaç haline getirebilirler" çünkü "uluslararası politika bunun için fazla ciddi bir iştir."

Anarşik bir yapıda güvenliklerini azamileştirmeyi amaçlayan devletler, silahlanarak güvensizliği ortadan kaldırmak yerine güvenlik ikilemi adı verilen kısır bir döngünün içine gireceklerdir. Uluslararası politikada "güvenlik nedeniyle silahlanmış olan devletler kendilerini daha az güvende hisseder ve daha çok silah satın alır çünkü birinin güvenliğini sağlayan araçlar, buna silahlanarak karşılık veren başka biri için bir tehdit oluşturur" (Waltz, 2015: 232). Uluslararası politikada devletlerin güvenlik ikileminden kaçınması zordur. Anarşik bir yapıda kimin sadece güvenlik gerekçesiyle silahlandığı önceden bilmek mümkün değildir.

Waltz (1979) uluslararası politika teorisi arayışında güvenlik ikilemini ve dolayısıyla devletlerin davranışlarını etkileyen coğrafya ve teknoloji gibi değişkenleri ihmal eder (Wohlforth, 2008: 139-140). Waltz'u takip eden savunmacı realistler, güvenlik ikilemini verili olarak almak yerine, şiddeti coğrafya ve teknoloji gibi ara değişkenler sonucunda artan ya da azalan bir değişken olarak incelerler (Posen, 1984: 68; Taliaferro,

2000/01: 131). Savunulması nispeten kolay sınırlar, geniş topraklar ve devletlere ani saldırılara karşı savunma kabiliyeti sunan mevcut teknolojiler devletlere güvenlik sağlar, devletler arasındaki güvenlik ikilemini hafifletir ve iş birliğini kolaylaştırır (Glaser, 2010; Jervis, 1978: 173). Jervis'in (1978: 172) ifadesiyle, "uluslararası yaşamın daha çirkin, vahşi ve kısa olmamasının temel nedenlerinden biri, devletlerin doğa durumundaki insanlar kadar savunmasız olmamalarıdır." Ayrıca, uluslararası politikada devletlerin niyetlerini ve kimin dost kimin düşman olduğunu tespit etmek sanılanın aksine nispeten kolaydır (Edelstein, 2002; Walt, 1987).

Waltz ve onu takip eden savunmacı realistler, uluslararası politika ve devletlerin dış politika davranışları hakkında üç temel sonuç çıkarmaktadır. İlk olarak, er ya da geç uluslararası sistemde revizyonist bir devlete karşı uluslararası bir güç dengesi koalisyonu kurulur. Liderler bazen yükselen bir büyük güç karşısında diğer devletlerin domino taşı gibi yıkılacağını ve revizyonist aktörü takip edeceğini hesaplarken (Jervis ve Snyder, 1991; Walt, 1987), uluslararası politika tarihi tehdit altındaki devletlerin iç veya dış dengeleme yoluyla revizyonist aktörü dengeleyeceğini göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, uluslararası politikada sıklıkla gözlemlenen devlet davranışı, yükselen gücü veya tehdidi dengelemektir. Dolayısıyla, büyük güçlerin hırslarını dizginlemeleri ve yalnızca "uygun miktarda" güce sahip olmaları gerekmektedir.

İkinci olarak, uluslararası sistemde bir saldırı-savunma dengesi vardır ve uluslararası yapı, savunmanın saldırıya göre daha avantajlı olduğu durumlarda devletlere daha fazla güvenlik sağlar. Uluslararası politikada saldırı-savunma dengesi coğrafi uzaklık ve mevcut savunma teknolojileri nedeniyle genellikle savunma lehine olduğundan, savaş nadiren kârlı bir girişimdir. Denizler, okyanuslar, sıradağlar gibi coğrafi engeller ve çeşitli savunma teknolojileri saldıran tarafın kaynaklarını tüketir ve işgal girişiminin başarı ihtimalini azaltır (Glaser ve Kaufmann, 1998; Jervis, 1978; Van Evera, 1998). Savunma avantajlı olduğunda, saldırı için tahsis edilen bir birim kaynağın

maliyeti, savunma için tahsis edilen kaynağın maliyetinden yüksek olacaktır. Dolayısıyla, saldıran taraf üstün güce sahip olsa bile, savunma avantajı karşısında saldırının maliyetine katlanma becerisini hızla kaybedecektir.

Üçüncü olarak, işgalin maliyeti kazanımlarından daha yüksektir. Waltz'un (1959: 1) ifade ettiği gibi, "bir savaşı kimin kazandığını sormak San Francisco depremini kimin kazandığını sormak gibidir. Yirminci yüzyılda savaşlarda zaferden ziyade sadece farklı derecelerde yenilgi olduğu giderek daha fazla kabul gören bir önermedir." Topyekûn savaşın maliyeti ve getirdiği yıkım, savaşın tüm taraflarını olumsuz etkilemektedir. Milliyetçilik işgal altındaki ülkelerde yaşayan toplumları son ana kadar savaşmaya teşvik etmektedir. İşgal altındaki bir ulusa boyun eğdirmenin maliyeti, işgalin kazanımlarından çok daha yüksektir (Jervis, 1978: 195). Üstelik, toplumlar tarafından üretilen zenginlik ve gücün doğasının dönüştüğü ve toprak işgalinin değerinin ortadan kalktığı dijital çağda, devletler güçlerini zor ve işgal yoluyla güçlerini azamileştiremezler (Schweller, 2011: 462-463).

Sonuç olarak, savunmacı realizme göre, devletler revizyonist aktörlerin güç ve hegemonya arayışlarına karşı koymak için uluslararası bir güç dengesi koalisyonu kuracaktır. Anarşik yapı devletleri gücü azamileştirmekten ziyade güvenlik arayışına teşvik etmektedir. Revizyonist bir büyük gücün güç ve hegemonya arayışı esasında saldırı-savunma dengesinin yanlış hesaplaması, emperyal mitler ve militarizm gibi birim-düzey ara değişkenlerden kaynaklanır ve ülkenin kaynaklarını tüketerek ulusal güvenliği tehlikeye atar (Snyder, 1991; Van Evera, 1998).

1.3.4.2. Saldırgan Realizm

Sınırları büyük ölçüde Mearsheimer (2001) tarafından çizilen saldırgan realizm, uluslararası politika hakkında beş varsayıma dayanmaktadır. İlk olarak, uluslararası sistemin yapısı anarşiktir; uluslararası politikada meşru kuvvet kullanımını tekelinde

bulunduran bir üst otorite yoktur. İkinci olarak, devletler saldırgan askeri kabiliyetlere sahip aktörlerdir. Üçüncü olarak, diğer devletlerin uluslararası arenadaki niyetleri bilinemez; bugün müttefik olan aktörler, güçlerini azamileştirdiklerinde rakip haline geleceklerdir. Dördüncü olarak, devletler hayatta kalmaya çalışan üniter aktörlerdir. Son olarak, anarşik bir yapıda hayatta kalmayı amaçlayan devletler dış politika kararlarını rasyonel bir şekilde alırlar. Diğer bir ifadeyle, hayatta kalma olasılıkları nasıl en üst düzeye çıkaracakları konusunda akıllıca düşünürler. Bu varsayımlar ışığında Mearsheimer (2001: 30-31) uluslararası politikayı şekillendiren üç temel devlet davranışına işaret etmektedir: korku, kendine-yardım ve gücü azamileştirme.

Saldırgan realizm, klasik realizmden uzaklaşarak devletlerin hayatta kalmayı amaçlayan aktörler olduğu ve uluslararası sistemin anarşik yapısının devlet davranışını koşullandırdığı düşüncesiyle savunmacı realizme yaklaşır. Bununla birlikte, revizyonist devlet davranışının bir anomali olduğunu ve büyük güçlerin esasında statükocu aktörler olduğunu öne süren savunmacı realizmi eleştirmekte (Zakaria, 1992) ve revizyonist devlet davranışına yönelik yapısal ve devlet-merkezli bir açıklama sunmayı amaçlamaktadır (Mearsheimer, 2001). Saldırgan realizme göre, uluslararası sistemin yapısı hayatta kalmayı amaçlayan büyük güçleri revizyonist aktörlere dönüştürmekte ve onları hegemonya arayışına itmektedir. Uluslararası sistem, devletleri rakip devletlerin güvenliği pahasına güçlerini azamileştirmek için fırsatlar aramaya teşvik etmektedir.

Saldırgan realizm, revizyonist devletlerin sıklıkla görüldüğü uluslararası politikada, büyük güçlerin statükocu aktörler olduğunu ve devletlerin revizyonist dış politika davranışlarının bir anomali olduğunu öne süren savunmacı realizmin normatif bir teoriye dönüştüğünü savunmaktadır. Hâlbuki, uluslararası politikanın açıklayıcı bir teorisi "dünyanın nasıl işlemesi gerektiğini değil, nasıl işlediğini" göstermelidir (Zakaria, 1996: 31). Mearsheimer'ın (2011: 424) ifadesiyle, devletlerin yapısal baskılardan ders alması ve revizyonizmden kaçınması gereken aktörler olduğunu belirten savunmacı

realizm, uluslararası politikanın gerçekçi bir açıklamasından ziyade normatif bir teori arayışındadır. Devletlerin güçlerini azamileştirmeleri ve hegemonya arayışına yönelmeleri bir dış politika anomalisi değil, anarşik yapının teşvik ettiği bir rasyonel bir dış politika davranıştır. Uluslararası politikada "bugün ve yarın ne kadar gücün yeterli olacağını" belirlemek oldukça zordur (Mearsheimer, 2001: 35). Bu nedenle, büyük güçlerin güvenliklerini sağlamak ve rakiplerinin kendi güvenliklerine meydan okuma olasılıklarını ortadan kaldırmak için güçlerini azamileştirmeleri beklenmektedir. Saldırgan realizme göre, uluslararası politikada yükselen bir büyük gücün statükoyu sürdürmesi irrasyonel bir dış politika davranışıdır ve bunun nedenleri birim-düzey ara değişkenlerde bulunmaktadır (Zakaria, 1996).

Saldırgan realizme göre, savunmacı realizmin temel iddiaları -gücünü azamileştiren ve hegemonya arayışına yönelen devletlerin uluslararası bir güç dengesi koalisyonu tarafından dengelendiği, uluslararası politikada bir saldırı-savunma dengesi olduğu, bu dengenin genellikle savunma lehine olduğu ve işgal maliyetli bir girişim olduğu- geçersizdir. İlk olarak, uluslararası politikada devletler arasında iş birliğinin sağlanması oldukça zordur çünkü devletler göreceli kazançlarının (*relative gain*) peşindedir. Anarşik bir yapıda devletler, iş birliği yapılan bir devletin günün sonunda daha fazla kazanmasını kendi ulusal güvenlikleri için tehlikeli bulurlar (Mearsheimer, 1994/95: 12-13). Ayrıca, devletler karşı tarafın hile yaparak anlaşmayı bozacağı ve önemli bir avantaj elde edeceği korkusuyla iş birliğine girmekten çekinirler (Mearsheimer, 2001: 52). Bu nedenle, yükselen bir büyük güce karşı zamanında ve etkili uluslararası bir güç dengesi koalisyonu kurmak oldukça zordur. İş birliğinden kaçınan devletler yükselen gücü dengeleme yükünü üstlenmekten kaçınır ve bunu diğer devletlere bırakır (Mearsheimer, 2001: 212).

İkinci olarak, uluslararası sistemde saldırı-savunma dengesi yoktur. Savaş teknolojisi düşünüldüğünde, saldırı silahları ve savunma silahları arasında net bir ayrım

yapmak zordur. Savunma avantajı sağladığı düşünülen silahlara karşı yenilikçi büyük güçler tarafından kısa süre içinde savunma avantajı sağladığı düşünülenlerden daha üstün saldırı silahları geliştirilecektir. Tarihsel olarak gözlemlendiği üzere, savunma avantajı sağladığı düşünülen kale ve siperler, gelişmiş top teknolojisi ve tanklar sayesinde kolayca aşılmıştır. Üstelik, savunmanın saldırıya karşı bir avantajı olduğuna dair ampirik bir kanıt da yoktur (Mearsheimer, 2001: 417). Devletler, revizyonizmin maliyet ve faydalarını hesaplayan ve uluslararası politikada ortaya çıkan fırsatları değerlendiren rasyonel aktörlerdir (Labs, 1997: 13). Mearsheimer'ın (2001: 417) ifadesiyle, "devletler bazen saldırır ve kaybeder, diğer zamanlarda ise saldırır ve kazanır." Sonuçta, büyük güçler, rakiplerine her zaman saldırma kabiliyetine sahip aktörlerdir.

Üçüncü olarak, savaş ve işgal büyük güçler için çoğu zaman kazançlı girişimlerdir (Liberman, 1993; Mearsheimer, 2001). Uluslararası politikada yükselen bir güç (Copeland, 2001) ya da mevcut güç üstünlüğünün azaldığını hesaplayan bir hegemon (Gilpin, 1981) savaş ve işgal yoluyla uluslararası sistemdeki konumunu iyileştirebilir. Revizyonist bir büyük güç, işgal ettiği rakibine vergi yükümlülüğü getirebilir, endüstriyel üretimine el koyabilir ve petrol gibi yeraltı kaynaklarını kontrol edebilir (Mearsheimer, 2001: 149-150). Ayrıca, stratejik öneme sahip olduğu düşünülen bir bölgenin kontrolü revizyonist devletin güvenlik arayışına hizmet edebilir. Üretimin fabrikalara ve kentlere taşındığı ve baskı ve kontrol araçlarının sayısının ve etkisinin arttığı modern çağda işgalin getireceği kazanç oldukça fazladır (Liberman, 1993: 142-143).

Sonuç olarak saldırgan realizm, devletlerin anarşik bir yapı içinde ulusal güçlerini azamileştiren ve hegemonya peşinde koşan aktörler olduğunu savunmaktadır. Yükselen bir büyük güç karşısında etkili bir uluslararası güç dengesi koalisyonu kurmak oldukça zordur. Büyük güçler yeni silahlar, askerî doktrinler ve akıllı stratejiler geliştirerek, savunan tarafa avantaj sağladığı düşünülen coğrafi engelleri ve silah teknolojilerini aşabilirler (Mearsheimer, 2001: 166). Savaş ve işgal yoluyla genişleyen büyük güçler,

üretim araçlarını, doğal kaynakları ve stratejik bölgeleri kontrol ederek güçlerini azamileştirebilirler. Uluslararası sistemin anarşik yapısında "her devlet tepenin kralı olmak ister" çünkü uluslararası sistemdeki en güçlü devlet konumuna erişmek hayatta kalmanın en güvenilir yoludur (Mearsheimer, 2001: 37).

Savunmacı realizm ve saldırgan realizmin büyük güçlerin hegemonya arayışlarına yönelik yaklaşımları aşağıdaki tabloda sunulmaktadır (bkz. **Tablo-1**). Savunmacı realizme göre büyük güç, anarşik yapı karşısında hegemonya arayışından kaçınan statükocu bir aktördür. Büyük gücün bölgesel hegemonya arayışı, uluslararası güç dengesini gözeten devletleri uluslararası bir güç dengesi koalisyonu kurmaya sevk edecektir. Bölgesel hegemonyasını kurmuş bir büyük gücün bölge-dışı/küresel hegemonya arayışına girmek yerine mevcut güç dengesini koruması beklenmektedir.[22] Hegemonya ister bölgesel ister bölge-dışı/küresel olsun, devletin ulusal güvenliğini tehlikeye atan ve nedenleri birim-düzey ara değişkenlerde bulunan irrasyonel bir dış politika davranışıdır.

Saldırgan realizme göre, büyük güç revizyonizmi ve hegemonya arayışı yapısal bir dış politika davranışıdır. Uluslararası sistemin anarşik yapısı, devletleri güçlerini azamileştirmeye ve bölgesel hegemonya kurmaya sevk etmektedir. Büyük güçler ancak bölgesel hegemonyalarını kurduklarında uluslararası kendine-yardım sisteminde kendilerini güvende hissederler. Bölgesel hegemonyasını kuran büyük güçler statükocu aktörler haline gelir ve kaynaklarını uluslararası güç dengesini sürdürmek için kullanır. Uluslararası politikada, bölge-dışı veya küresel hegemonya büyük güçler için ulaşılması gereken gerçekçi bir hedef olmaktan çok uzaktır. Sonuçta, bölgesel hegemonya arayışı yapısal bir dış politika davranışı iken, bölge-dışı veya küresel hegemonya arayışı devlet

[22] Savunmacı realistlere göre, bölgesel hegemonyasını kuran ABD *sui generis* bir vakadır (Layne, 2006: 22).

kaynaklarını tüketen ve ulusal güvenliği tehlikeye atan irrasyonel bir dış politika davranışıdır.

Tablo 1: Büyük Gücün Bölgesel, Bölge-Dışı ve Küresel Hegemonya Arayışı

	Bölgesel Hegemonya	**Bölge-dışı Hegemonya**	**Küresel Hegemonya**
Savunmacı Realizm	İrrasyonel	İrrasyonel	İrrasyonel
Saldırgan Realizm	Yapısal	İrrasyonel	İrrasyonel

1.3.4.3. Bir Dış Politika Reçetesi Olarak Kıyıdan-Dengeleme

Layne (1997; 2002; 2006) savunmacı ve saldırgan realizm arasında ABD'nin uluslararası güç dengesini sürdüren kıyıdan-dengeleyici bir aktör olduğu yönünde ortaya çıkan uzlaşıyı ampirik olarak sorgulamaktadır. Layne'e (2006) göre, ABD, uluslararası güç dengesini sürdüren kıyıdan-dengeleyici bir aktörden ziyade, liberal ideolojik ve ekonomik çıkarlarını gerçekleştirmek için 1940'ların başından itibaren bölge-dışı hegemonyasını kuran revizyonist bir güçtür. Ancak Layne, savunmacı-saldırgan realist yakınsamanın bir sonucu olarak ortaya çıkan kıyıdan-dengelemenin teorik kökenlerini sorgulamaktan kaçınmakta ve kıyıdan-dengelemenin yalıtılmış büyük gücün yapısal dış politika davranışı olduğu görüşüne katılmaktadır. Bu tez, savunmacı ve saldırgan realistler arasında öne çıkan ABD'nin kıyıdan-dengeleyici bir aktör olduğu argümanını ampirik alanda sorgulama girişimini teorik alana taşımaktadır.

Büyük güçlerin dış politika davranışlarının yapısal bir açıklaması ya savunmacı ya da saldırgan realist varsayımlara dayanacaktır. Savunmacı ve saldırgan realizm, büyük gücün dış politika davranışına ilişkin alternatif beklentiler sunan rakip realist teorilerdir (Schweller, 2003: 346). Savunmacı realizme dayalı bir açıklama, devletler arasındaki güvenlik ikileminin nispeten yönetilebilir olduğu (Glaser, 2010) ve uluslararası sistemdeki her devlet için yeterli güvenlik bulunduğu (Walt, 1987) düşüncesine dayanmaktadır. Saldırgan realizme dayalı bir açıklama, devletlerin uluslararası sistemin

anarşik yapısında hayatta kalabilmek için ne kadar gücün yeterli olacağını önceden bilemeyecekleri ve bu nedenle rakiplerinin güvenliği pahasına güçlerini azamileştirecekleri ve hegemonya kuracakları düşüncesine (Mearsheimer, 2001) dayanmaktadır.

Kıyıdan-dengeleme, yalıtılmış büyük gücün kendi bölgesinde hegemon bir güç olacağı ve statükocu bir aktörden bekleneceği üzere bölge-dışında uluslararası güç dengesini koruyacağı fikrine dayanmaktadır. Kıyıdan-dengeleme ne savunmacı realizmin tasvir ettiği nispeten tehlikesiz uluslararası ortama ne de saldırgan realizmin sunduğu çatışmacı uluslararası ortama dayanmaktadır. Kıyıdan-dengeleme, yalıtılmış büyük gücün dış politika davranışının yapısal bir açıklaması yerine, savunmacı-saldırgan realist yakınsamaya dayanan bir dış politika reçetesidir.

İlk bakışta kıyıdan-dengeleme, yalıtılmış büyük gücün statükocu bir aktör olduğu fikrine dayanmaktadır. Yalıtılmış büyük güç, yükselen güçler karşısında uluslararası güç dengesini sürdüren bir aktördür. Bu anlamda kıyıdan-dengeleme savunmacı realizme dayalı bir dış politika davranışıdır. Ancak kıyıdan-dengeleme örtük bir hegemonya stratejisidir. Yalıtılmış büyük gücün kendi bölgesinde hegemonya kurmasını ve gerekli gördüğünde bölgesel hegemonyasını pekiştireceğini öngörmektedir. Kıyıdan-dengelemenin bu hegemonik boyutu savunmacı realizm için oldukça kafa karıştırıcıdır çünkü savunmacı realizm büyük güçlerin yalnızca yakın bir güvenlik tehdidi karşısında genişleyecekleri beklentisi yaratmaktadır. Hâlbuki yalıtılmış büyük gücün bulunduğu bölgede başka bir büyük güç bulunmadığından dolayı bölgesel hegemonya kurmasına ve gerekli gördüğünde hegemonyasını pekiştirmesine neden olacak yakın bir güvenlik tehdidi yoktur.

Bölgesinde başka bir büyük güç bulunmayan ve uluslararası sistemin diğer büyük güçlerinden askerî operasyonlara geçit vermeyen okyanuslarla ayrılan yalıtılmış büyük

gücün bölgesel hegemonya kurması ve pekiştirmesi için savunmacı realizmin sunabileceği bir güvenlik gerekçesi yoktur. Kıyıdan-dengelemenin yalıtılmış büyük gücün yapısal dış politika davranışı olduğunu öne süren savunmacı realistler, bu dış politika davranışının hegemonik boyutunu görmezden gelmekte ve hegemonik boyutunu açıklama yükünü saldırgan realist varsayımlara bırakmaktadır.[23] Uluslararası politikanın doğal dengesinin hegemonyadan ziyade güç dengesi olduğunu öne süren savunmacı realistler, ABD'nin bölgesel hegemon konumunu verili kabul etmektedirler.

Öte yandan, kıyıdan-dengeleme statükocu bir stratejidir. Kıyıdan-dengeleme stratejisine göre, yalıtılmış büyük güç uluslararası güç dengesini koruyan statükocu bir aktördür. Yalıtılmış-büyük gücün bölge-dışı hegemonya kurmasını gerektirecek yapısal bir güvenlik gerekçesi yoktur. Ayrıca, okyanuslar ve mevcut savaş teknolojisi yalıtılmış büyük gücün bölgesel hegemonyasını genişletme kabiliyetini ortadan kaldırmaktadır (Mearsheimer, 2001: 43-45). Savunmacı realistlerin de altını çizdiği gibi, coğrafya ve teknoloji gibi yapısal değiştiriciler büyük güçlerin tehdit algılamalarını ve genişleme kabiliyetlerini, dolayısıyla dış politika davranışlarını etkilemektedir (Taliaferro: 2000/01). Hâlbuki, "saldırgan realizmin mantığını bölgesel hegemonların statükocu güçler olduğu iddiasıyla uzlaştırmak zordur" (Layne, 2002: 129). Uluslararası sistem büyük güçleri revizyonist aktörlere dönüştürmektedir (Mearsheimer, 2001: 3-29). Buna rağmen kıyıdan-dengelemenin yalıtılmış büyük gücün yapısal dış politika davranışı olduğunu öne süren saldırgan realistler, büyük güçleri statükocu aktörlere dönüştürmekte ve savunmacı realizmin varsayımlarını kabul etmektedir.

Sonuç olarak kıyıdan-dengeleme, savunmacı realizm ve saldırgan realizm tarafından sunulan rakip uluslararası politika anlatılarını bir araya getiren bir dış politika

[23] Walt'a (2018b: 8) göre, gücü arttıkça ABD'nin hırsları da genişlemiştir. İlk önce Kuzey Amerika'da genişleyen ABD, daha sonra Monroe Doktrini ile Avrupalı büyük güçlerin Batı Yarımküre'deki etki arayışlarının Washington tarafından hoşgörüyle karşılanmayacağını ilan etmiştir.

reçetesidir. Savunmacı realizmin yalıtılmış büyük gücün bölgesel hegemonyasını açıklamak için sunabileceği bir ulusal güvenlik gerekçesi yoktur. Bölgesel hegemonyasını kuran yalıtılmış büyük gücü statükocu bir aktöre dönüştüren okyanuslar ve mevcut teknoloji gibi yapısal değiştiriciler, saldırgan realizmin uluslararası politika anlatısını tersine çevirmektedir. Uluslararası politikaya ve büyük güçlerin dış politika davranışlarına yapısal ve devlet-merkezli bir açıklama sunmaları beklenen savunmacı ve saldırgan realizm, yalıtılmış büyük gücün bölge-dışı hegemonya arayışını irrasyonel bir dış politika davranışı olarak görmekte ve bunun nedenlerini birim-düzey ara değişkenlerle açıklamaktadır. Bu tez, saldırgan realizmi yeniden düşünerek yalıtılmış büyük gücün bölgesel ve bölge-dışı hegemonya arayışına yapısal ve devlet-merkezli bir açıklama getirmeyi amaçlamaktadır.

1.4. Kuramsal Yaklaşım

1.4.1. Saldırgan Realizmin Hegemonya Kavrayışını Yeniden Düşünmek

Saldırgan realizm, uluslararası politikada revizyonist aktör ve hegemonya gerçeğinin realist uluslararası ilişkiler teorileri tarafından yeniden tartışılmasına olanak sağlamıştır. Fakat Mearsheimer (2001) büyük güç revizyonizmini bölgesel hegemonya ile sınırlandırarak ve bölgesel hegemon güçlerin statükocu aktörler olduğunu savunarak savunmacı realizm ile saldırgan realizm arasındaki teorik ayrımı bulanıklaştırmış ve savunmacı realizmin büyük güçlerin coğrafya ve teknoloji gibi yapısal değiştiriciler sonucunda statükocu aktörler haline geleceği varsayımını kabul etmiştir. Hegemonyanın uluslararası politikada birçok devletin siyasi, ekonomik ve askerî kararlarını koşullandırdığı ve liberal kurumsalcılık ve neo-Gramşiyan gibi rakip uluslararası politika yaklaşımlarının hegemonya gerçekliğine alternatif açıklamalar sunduğu düşünüldüğünde, saldırgan realizmin bir uluslararası ilişkiler teorisi olarak geçerliliğini koruyabilmesi için yalıtılmış büyük gücün bölgesel hegemonyasını bölge-dışına genişletme arayışını dikkate alması ve bu arayışa yapısal ve devlet-merkezli bir açıklama getirmesi gerekmektedir.

Realist literatürde saldırgan realizmin yalıtılmış büyük gücün bölgesel hegemonyasını genişletme arzunu yapısal ve devlet-merkezli bir çerçevede açıklaması gerektiğini savunan çalışmalar vardır (Cantelmo, 2015; Jervis, 2020; Layne, 2002). Layne (2002), saldırgan realizmin yeniden düşünülmesini zorunlu kılan önemli eleştiriler sunmaktadır. Layne'e (2002: 128) göre saldırgan realizmin mantığı, büyük güçlerin bölgesel hegemonyalarını genişletecekleri ve "kendilerini uluslararası politikada tek büyük güç olarak konumlandırarak güvenlik ikilemini çözecekleri" beklentisi yaratmaktadır. Fakat Mearsheimer, yalıtılmış büyük gücün bölgesel hegemonyasını genişletebileceği ihtimalini göz ardı ederek saldırgan realizmi diyet saldırgan realizme (*diet offensive realism*) dönüştürmektedir (Layne, 2002: 128). Sağlam saldırgan realizm (*robust offensive realism*) teoriyi mantıksal sonucuna götürmektedir: büyük güçler küresel üstünlük arayan aktörlerdir. Saldırgan realizmin bu iki türü, "büyük güçlerin bölgesel üstünlük elde ettiklerinde mi zirveye çıkarlar, yoksa bunu bir üst seviyeye taşıyıp küresel hâkimiyet mi ararlar" sorusuna yönelik alternatif cevaplar sunmaktadır (Layne, 2002: 128-129).

Layne'e göre saldırgan realizm, uluslararası politikada bölgesel sınırları aşan hegemonya gerçeğine ışık tutmalıdır. Saldırgan realizme göre, anarşik yapıda konumlanan büyük güçler için güvenliklerini "sağlamanın tek kesin yolu rekabeti etkisiz hale getirmek, rakipleri ortadan kaldırmak veya boyun eğdirmektir" (Layne, 2002: 130). Statükocu bir aktör olarak bölgesel hegemonik büyük güç fikrini saldırgan realizmin mantığıyla uzlaştırmak zordur. Fakat, uluslararası politika ve büyük güçlerin dış politika davranışlarına yapısal ve devlet-merkezli bir açıklama getirmeyi amaçlayan Mearsheimer (2001), en nihayetinde "iki farklı büyük strateji teorisi sunmaktadır: Avrasya kıtasındaki büyük güçler için saldırgan realist bir teori ve yalıtılmış büyük güçler için savunmacı realist bir teori" (Layne, 2006: 213). Suyun durdurma gücü ve mevcut savaş teknolojisi gibi yalıtılmış büyük gücü statükocu bir aktöre dönüştürdüğü öne sürülen yapısal

değiştiriciler, saldırgan realizmin alametifarikası olan revizyonist aktörü uluslararası politika sahnesinden uzaklaştırmaktadır. Saldırgan realizmin mevcut formülasyonu, yalıtılmış büyük gücün bölge-dışı genişlemesini biçimlendiren güvenlik motivasyonlarını ve yapısal fırsatları göz ardı etmektedir (Cantelmo, 2015: 3).

Layne'in (2002, 2006) Mearsheimer'a yönelik eleştirileri saldırgan realizmi yeniden düşünmek için önemli bir temel sağlamaktadır. Ancak Layne, saldırgan realizmi yeniden düşünmek ve yalıtılmış büyük gücün bölge-dışı hegemonya arayışına yönelik yapısal ve devlet-merkezli bir açıklama sunmak yerine, yalıtılmış büyük gücün yapısal dış politika davranışının kıyıdan-dengeleme olduğunu ve bölge-dışı hegemonya arayışının nedenleri birim-düzey ara değişkenlerde bulunan irrasyonel bir dış politika davranışı olduğunu savunmaktadır. Layne özünde savunmacı bir realisttir. Gowan'ın (2006: 130) vurguladığı gibi, "Layne'in çıkış noktası, Waltz'un devletlerin dış politika davranışlarının anarşik bir devletlerarası sistemde ortaya çıkan güvenlik tehditleri tarafından yönlendirildiği kuralının önemli bir istisnası olduğunu savunmaktır: bu istisna ABD'nin kendisidir." Layne'e (2006: 20) göre, yakın bir ulusal güvenlik tehdidinden uzakta, "çok farklı bir dünyada" konumlanan yalıtılmış büyük güç son derece güvendedir. Yalıtılmış büyük gücün güvenli konumuna rağmen genişleme arayışı başarısızlığa mahkumdur çünkü er ya da geç bir uluslararası güç dengesi koalisyonunu harekete geçirecektir (Layne, 1993). Ancak ABD ne dünya savaşlarında ne de Soğuk Savaş döneminde uluslararası güç dengesini koruyan statükocu bir aktördür; geçmişte olduğu gibi bugün de genişleme arayışında olan revizyonist bir aktördür. Yalıtılmış büyük gücün bölge-dışı hegemonya arayışı, ideolojik ve ekonomik çıkarlar tarafından yönlendirilen ve ulusal güvenliği tehlikeye atan irrasyonel bir dış politika davranışıdır (Layne, 2006).

Bu tez, yalıtılmış büyük gücün bölgesel ve bölge-dışı hegemonya arayışına yapısal ve devlet-merkezli bir açıklama sunmak amacıyla saldırgan realizmin hegemonya kavrayışını yeniden ele almaktadır. İlk olarak, büyük güç genişlemesini askerî işgale

indirgemekten kaçınmakta ve kıtasal büyük güçlere kıyasla yalıtılmış büyük gücün uluslararası sistemde karşılaştığı yapısal baskıları ve fırsatları dikkate almaktadır. Toprak hakimiyetine ek olarak, yalıtılmış büyük güç belirli bir bölgedeki siyasi, ekonomik ve askerî alanlardaki etkisini artırarak genişleyebilir (Gilpin, 1981; Zakaria, 1996). Savaş ve işgal, büyük güçlerin gücü azamileştirme yollarından yalnızca biridir. İkinci olarak, okyanusların yalıtılmış büyük güçler için ne tür bir genişleme fırsatı sunduğunu ortaya koymaktadır. Suyun durdurma gücü, büyük gücün genişlemesini askerî işgale indirgeyen "savunmacı realist bir kavram"dır (Layne, 2006: 20). Hâlbuki büyük güç revizyonizmini ve hegemonya gerçeğini açıklamak için saldırgan realizmin savunmacı realist yapısal değiştiricilerden arındırılması gerekmektedir. Son olarak, yalıtılmış büyük gücün bölgesel hegemonyasını genişletmek için hangi dış politika mekanizmalarını kullanacağını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, yalıtılmış büyük gücün bölgesel hegemonyasını dışlayıcı düzen ve denizaşırı askerî üs anlaşmaları yoluyla genişleteceğini iler sürmektedir.

1.4.1.1. Yalıtılmış Büyük Gücün Genişlemesi

Bölgesel hegemonyasını tesis eden yalıtılmış büyük gücün genişleme kabiliyetinden yoksun statükocu bir aktör olduğu fikri, realist teorilerin çözmesi gereken iki yönlü bir çelişki yaratmaktadır. İlk olarak, yalıtılmış büyük gücün bölgesel hegemonyasını genişletme kabiliyeti teorik ve ampirik olarak kanıtlanmıştır (Gilpin, 1981; Schuessler vd., 2023). Dolayısıyla saldırgan realizmin bir uluslararası ilişkiler teorisi olarak geçerliliğini koruyabilmesi için mevcut teorik ve ampirik kanıtları dikkate alması ve büyük gücün bölge-dışındaki genişlemesine yapısal ve devlet-merkezli bir açıklama sunması gerekmektedir. İkinci olarak, uluslararası kurumların büyük güçlerin çıkarlarına hizmet eden araçlar olduğu bilinmektedir (Gilpin, 1981; Mearsheimer, 1994/95). Büyük güçler uluslararası kurumlar aracılığıyla düzen kurabilir ve güçlerini azamileştirebilir (Lascurettes, 2020; Mearsheimer, 2019). Fakat saldırgan realizm, büyük

güçlerin uluslararası kurumlar aracılığıyla hegemonyalarını genişletebileceği düşüncesini iki nedenden ötürü göz ardı etmektedir. Birincisi, 1970'lerde başlayan neorealizm ile liberal kurumsalcılık arasındaki Üçüncü Büyük Tartışma'nın[24] bir sonucu olarak, realist uluslararası ilişkiler teorileri uluslararası kurumların uluslararası politikadaki etkisini neredeyse görmezden gelmiştir. Bu tartışma, realist ve liberal teorilerin güç tanımları konusunda benzer yaklaşımlar olduğu gerçeğinin üstünü örtmüş (Bozdağlıoğlu ve Özen, 2004) ve realist teorilerin büyük güçlerin aslında uluslararası kurumlar inşa etmek için önemli zaman ve kaynak harcadığı gerçeğine odaklanmasını büyük ölçüde önlemiştir (Gilpin, 1981; Wohlforth, 2011). İkinci olarak, savaş olgusuna yönelik ilgileri dolayısıyla realist teoriler büyük oranda savaşların nedenlerini açıklayan teoriler haline gelmişlerdir (Gilpin, 1981; Mearsheimer, 2001; Waltz, 1988). Ancak realist teori, büyük güçlerin bölgesel hegemonyalarını savaşa başvurmadan da genişletebilecekleri gerçeğini dikkate almalıdır. Sonuçta, büyük güçler savaş ve işgale başvurmadan uluslararası kurumlar ve düzen aracılığıyla genişleyebilirler.

Mearsheimer'ın büyük güç genişlemesini askerî işgale indirgemesi, saldırgan realizmin sadece faşist devletlerin dış politika davranışlarını açıklayabileceği eleştirisine yol açmıştır (Schweller, 2009). Schweller devletin kara kutusunu açarak büyük güçlerin anarşik yapıdan kaynaklanan baskılar ve fırsatlar karşısında toplumlarından kaynak çekme kabiliyeti değişen aktörler olduğunu savunmaktadır. Topyekûn savaş çağında savaş ve işgal yoluyla genişleme, elitler tarafından önerilen işgal politikalarını koşulsuz

[24] Uluslararası İlişkiler disiplininde gerçekleşen büyük tartışmaların sayısı konusunda bir fikir birliği olmamasına rağmen, disiplinin şekillenmesinde genellikle dört büyük tartışmanın önemli bir rol oynadığı kabul edilir (Kurki ve Wight, 2010: 16). Birinci Büyük Tartışma, iki dünya savaşı arasındaki yıllarda idealistler ile realistler arasında gerçekleşmiştir ve temel sorunsal savaşların nedenleri ve nasıl önleneceğidir (Carr, 2010). İkinci Büyük Tartışma, 1960'lı yıllarda gelenekselciler ve davranışsalcılar arasında gerçekleşmiştir ve tartışmanın odağında uluslararası ilişkiler çalışmalarının metodolojisi bulunmaktadır. Gelenekselciler, uluslararası ilişkiler üzerine araştırmaların tarihselci ve yorumlayıcı olması gerektiğini savunurken, davranışsalcılar disiplinin nicel yöntemlerle 'bilimsel' bir yön alması gerektiğini tartışmışlardır (Bull, 1966; Kaplan, 1966). Üçüncü Büyük Tartışma, 1970'ler ve 1980'lerde gerçekleşmiştir ve paradigmalar arası bir tartışma niteliğindedir. Uluslararası ilişkiler üzerine realist, liberal ve Marksist görüşler tartışmanın odağındadır (Keohane ve Nye, 1973; Wallerstein, 1974; Waltz, 1979). Dördüncü Büyük Tartışma, 1980'lerde başlayan ve pozitivist ve post-pozitivist teoriler arasında gerçekleşen epistemolojik ve meta-teorik bir tartışmadır (Hollis ve Smith, 1991).

destekleyen kitleler gerektirir (Schweller, 2009: 247). Elitler, r*ealpolitik* gerekçelerle kitleleri savaş ve işgal için seferber etmekte zorlanacakları için faşizm gibi ideolojik bir yakıta ihtiyaç duyacaklardır. Dolayısıyla saldırgan realizm ancak faşist rejimler tarafından yönetilen devletlerden oluşan bir uluslararası sistemde açıklayıcı bir teori olacaktır (Schweller, 2009: 247).

Öte yandan askerî işgal, ABD'nin Batı Yarımküre'deki bölgesel hegemonyasında sınırlı bir rol oynamıştır. Elbette ABD, Batı Yarımküre'de çok sayıda askerî müdahalede bulunmuştur (Gerger, 2012).[25] Ancak işgale başvurmadan bölgedeki devletlerin siyasi, ekonomik ve askerî kararlarını kendi çıkarları doğrultusunda koşullandırmış ve rakip bir büyük gücün bölgede nüfuz kazanmasını önlemiştir. Benzer şekilde rakip bir büyük gücün askerî işgale başvurmadan siyasi nüfuzunu artırarak genişleme arayışına girmesini de bir tehdit olarak algılamıştır. Örneğin, Soğuk Savaş'ta ABD tarafından SSCB'nin savaştan sonra kazandığı ideolojik cazibeyi Batı Avrupa'da genişlemek ve siyasi ve ekonomik nüfuz kazanmak için kullanacağı hesaplanmıştır (Leffler, 1992). Dolayısıyla, büyük güçler askeri işgale ihtiyaç duymadan genişleyebilir ve bu genişleme arayışı rakip büyük güçler tarafından bir tehdit olarak algılanabilir (Walt, 1987).

Büyük bir gücün genişlemesi savaş ve işgalle sınırlı olduğunda bile, suyun durdurma gücünün büyük gücün genişlemesini önlediğini kabul etmek, revizyonist aktörü savunmacı realizmin yapısal değiştiricilerine indirgemek anlamına gelecektir. Saldırgan realizme göre büyük güçler, uluslararası politikada rakiplerinin başarılı dış politika davranışlarını taklit etmenin (*imitation*) yanı sıra yenilikler (*innovation*) de yapan aktörlerdir. Anarşik bir yapıda, "mevcut güç dağılımından nadiren memnun olan büyük güçler" (Mearsheimer, 2001: 2), savunma açısından avantaj sağladığı düşünülen coğrafi engellerin ve silah teknolojisini aşmak için askeri doktrin ve teknolojide yenilikler

[25] Haluk Gerger'e (2012: 34) göre ABD, 1798-1895 yılları arasında, çoğunluğu Güney Amerika'da olmak üzere 103 olaya askerî gücünü kullanarak müdahale etmiştir.

yaparlar. Örneğin, siper savaşına dönüşen Birinci Dünya Savaşı'nda rakiplerine üstünlük sağlayamayan Almanya, geliştirdiği askerî doktrin ve sahip olduğu zırhlı birliklerle 1940 yılında Fransa'yı altı hafta gibi kısa bir sürede işgal etmiştir (Mearsheimer, 2001: 181-190).

Benzer şekilde, büyük güçlere önemli bir güvenlik marjı sağladığı ve revizyonist devletleri statükocu aktörlere dönüştürdüğü kabul edilen nükleer ikinci vuruş kabiliyeti, büyük güçler arasındaki rekabeti ve savaş tehdidini ortadan kaldırmaktan çok uzaktır (Gilpin, 1981: 214; Mearsheimer, 2001: 84). Nükleer silah teknolojisindeki bir yenilik sayesinde büyük güçler nükleer savaşın karakterini değiştirebilir ve rakipleri üzerinde nükleer üstünlük kurabilirler. Ne de olsa, büyük güçlerin karşılıklı olarak güvenli bir dünyada yaşamakla yetinmeleri olası değildir; nükleer silahlı rakiplerine üstünlük sağlamanın yollarını aramaları muhtemeldir (Mearsheimer, 2001: 146).

Sonuç olarak, yalıtılmış büyük güçler, teritoryal hakimiyetin yanı sıra belirli bir bölgede siyasi, ekonomik ve askerî nüfuz kazanarak genişleyen aktörlerdir. Büyük güçler, rakiplerinin savaş ve işgale başvurmadan belirli bir bölgede siyasi ve ekonomik nüfuz kazanma girişimlerini bir tehdit olarak algılarlar. Dahası, büyük güçlerin askerî doktrin ve silah teknolojilerindeki yenilikleri, suyun durdurma gücü ve nükleer ikinci vuruş kabiliyeti gibi savunma avantajlarını ortadan kaldırabilir. Saldırgan realizm, büyük güçlerin genişleme arayışlarını savaş ve işgale indirgemekten kaçınmalı ve askerî doktrin ve teknolojideki yeniliklerin görünürdeki savunma avantajını ortadan kaldırabileceğini dikkate almalıdır.

1.4.1.2. Saldırgan Realizmi Savunmacı Realist Değişkenlerden Ayıklamak: Okyanuslar Genişlemeyi Kolaylaştırır

Okyanus gibi coğrafi değişkenler ile büyük güç revizyonizmi arasındaki ilişki konusunda realist uluslararası ilişkiler teorileri arasında ironik bir yakınlık vardır.

Savunmacı realizme göre suyun durdurma gücü büyük güçlere "bol miktarda" güvenlik sağlamaktadır (Walt, 1987). Dolayısıyla, okyanuslarla çevrili bir büyük gücün güvenlik amacıyla genişlemesi için yapısal bir gerekçe yoktur (Layne, 2006). Saldırgan realizme göre, suyun durdurma gücü büyük güçlerin genişlemesini engeller. Okyanuslar "herhangi bir devletin küresel hegemonyaya ulaşmasını imkânsız kılar" çünkü "dünyanın en güçlü devleti bile sadece gemiyle ulaşılabilen uzak bölgeleri fethedemez." Bu nedenle, "büyük güçler, sadece kendi bölgelerinde ve muhtemelen karadan ulaşılabilecek komşu bir bölgede hâkimiyet kurmayı hayal edebilirler" (Mearsheimer, 2001: 84).

Suyun durdurma gücünün bölgesel hegemon bir büyük gücün genişlemesini engelleyeceğini ve onu statükocu bir aktöre dönüştüreceğini kabul eden saldırgan realizm, büyük gücün genişlemesini ve hegemonya arayışını açıklama girişimini savunmacı realizmin yapısal değiştiricilerine terk etmektedir. Bu anlamda, saldırgan realizmi savunmacı realizmden ayıran teorik sınır ihlal edilmiştir. Hâlbuki büyük güçler "her zaman daha fazla güç elde etmek için fırsatlar arayan ve bunu mümkün olduğu her fırsatta gerçekleştiren" aktörlerdir (Mearsheimer, 2013: 80). Dahası, 1945'ten bu yana ABD örneğinde görüldüğü üzere, okyanuslarla çevrili bir büyük güç rakibine kıyasla daha üstün bir güce sahip olsa bile kendini güvensiz hissedebilir. Hava kuvvetlerinin artan etkisi, jet motorların keşfi, atom bombası ve balistik füzeler gibi askerî teknolojideki dönüşümler, ABD'nin güvenliğini okyanus bariyeriyle sağlayabileceği düşüncesini zayıflatmış ve dış politikada dokunulmazlık çağının sona erdiği düşüncesi hâkimiyet kazanmıştır (Friedberg, 2000: 36; Pettyjohn, 2012). Bu bağlamda saldırgan realizm, okyanusların esasen yalıtılmış büyük güce ne tür genişleme fırsatları sunabileceğini ortaya koymalıdır (Gilpin, 1981).[26]

[26] Gilpin'e (1981: 58-59) göre çöller adeta bir deniz görevini yerine getirmiş ve Arapların genişlemesini kolaylaştırmıştır. Benzer bir şekilde, Moğollar steplerden düzenledikleri akınlar sayesinde genişlemiştir. Gilpin, denizlerin Britanya İmparatorluğu örneğinde gözlemlendiği üzere genişlemeyi kolaylaştırdığını ortaya koymaktadır.

Okyanuslar yalıtılmış büyük gücün genişlemesine iki şekilde hizmet edecektir. Birincisi, okyanuslarla çevrili yalıtılmış büyük güç, yakın bir işgal tehdidine karşı maliyetli ordular inşa etmek yerine kaynaklarını bölge-dışında genişlemek için kullanabilir (Schuessler vd., 2023: 1308-1309). Kıtasal büyük güçlerin ordularına denk maliyetli bir ordu kurmak yerine üstün bir deniz gücü inşa eden yalıtılmış büyük güç, tasarruf ettiği kaynakları bölge-dışında genişlemek için kullanacaktır. Bu sayede, kendi çıkarına hizmet eden ve ticaret ve mülkiyet hakları gibi belirli kamu malları sağlayan bölge-dışı bir hegemonya kurabilir (Gilpin, 1981). İkinci olarak, okyanuslar yalıtılmış büyük güç için bir tür sterilizasyon etkisi yaratacaktır (Schuessler vd., 2023: 1309). Kıtasal devletler için asıl tehdit, sınırları aşan, toprak bütünlüğünü ihlal eden, kaynakları ele geçiren, siyasi liderleri görevden alan ve yeni siyasi yapılar ve sosyal sistemler dayatan kıtasal rakiplerinin ordulardan gelmektedir (Levy ve Thompson, 2010a: 8; Mearsheimer, 2001: 83). Güvenliğini büyük ölçüde deniz gücüyle sağlayan yalıtılmış büyük güç, kıtasal devletler için komşularına kıyasla daha az tehdit oluşturmaktadır. Dahası, yalıtılmış büyük güç genellikle cazip bir güvenlik sağlayıcısı olarak bölge-dışına davet edilir (Schuessler vd., 2023: 1310; Walt, 1987).

Okyanusların yalıtılmış büyük güce sağladığı güvenlik avantajı ve genişleme fırsatı uluslararası sistemin yapısı tarafından belirlenmektedir. Çok-kutuplu bir yapıda yalıtılmış büyük gücün bölge-dışı hegemonya kurması oldukça zordur. Çok-kutuplu yapıda, kıtasal büyük güçler arasındaki güvenlik rekabeti, yalıtılmış büyük gücün genişlemesi için yapısal boşluklar sağlamaz. 1919'daki Paris Barış Konferansı'nda ABD, Avrupa'nın büyük güçleriyle karşı karşıya gelmiştir; Avrupa'da 1945'ten sonra olduğu gibi 1919'da da aynı nüfuza sahip olması pek olası değildi (Macmillan, 2003: 61). ABD'nin ne askerî kabiliyeti ne de siyasi ve ekonomik gücü çok-kutuplu yapıda bölge-dışı hegemonya kurmak için yeterliydi. Dahası, çok-kutuplu bir yapıda rakip büyük güçler, yalıtılmış büyük gücün bölgesel hegemonyasını tehdit edebilir. ABD, İkinci

Dünya Savaşı öncesinde ve savaş boyunca Almanya'nın Batı Yarımküre'deki siyasi, ekonomik ve askerî faaliyetlerine şüpheyle yaklaşmıştır. Almanya'nın Meksika ve Arjantin gibi devletlerle iş birliği yaparak Batı Yarımküre'de nüfuz sahibi olması, ABD tarafından bir ulusal güvenlik tehdidi olarak algılanmıştır (Desch, 1993). Dolayısıyla, uluslararası sistemin çok-kutuplu yapısı, yalıtılmış büyük gücü bölgesel hegemonyasını korumaya ve pekiştirmeye sevk etmektedir.

İki-kutuplu bir yapıda, bölge-dışı hegemonya arayışı rakip büyük güçler arasındaki güç dengesi tarafından belirlenir. Dengeli bir iki-kutuplu yapı, bölgesel hegemonyalarını tesis etmiş iki denk büyük gücün karşılıklı konumlanmaları neticesinde ortaya çıkacaktır. Bu yapıda taraflardan birinin bölge-dışı hegemonya arayışı rakibi tarafından önlenecektir.[27] Büyük güçler kaynaklarını birbirlerinin bölgesel hegemonyalarını zayıflatmak için kullanacaklardır (Leffler, 2010: 68; Mearsheimer, 2001: 142). Dengesiz iki-kutuplu yapıda taraflardan biri bölgesel hegemon bir güçtür ve rakibine kıyasla üstün kaynaklara sahiptir. Üstün olan taraf, kaynaklarını bölge-dışında genişlemek için seferber edecektir. Üstelik bölgesel hegemon konumdan yoksun olan büyük güç, bölgesindeki diğer devletler tarafından tehdit olarak algılanacağından, yalıtılmış büyük güç, bölge-dışındaki mevcut güç dengesizliğini kendi genişlemesi için kullanacaktır (Lundestad, 1986, 2003). Bu bağlamda yalıtılmış büyük, dengesiz iki-kutuplu yapıda bölge-dışı hegemonya kuracak ve kıtasal büyük gücün bölgesel hegemonyasını kuran denk bir rakip olarak yükselişini önleyecektir.

Sonuç olarak okyanuslar, yalıtılmış büyük gücün genişlemesini engelleyen yapısal bir değiştirici olmaktan ziyade, genişlemesine olanak sağlayan bir değişkendir. Okyanusların sağladığı güvenlik, yalıtılmış büyük gücün maliyetli ordular kurmaktan

[27] Uluslararası politikada dengeli iki-kutuplu yapı henüz gözlemlenmemiştir. Fakat bölgesel hegemonyalarını kurmuş iki büyük güç arasındaki rekabet ile SSCB'nin Doğu Avrupa'daki hegemonyası ve ABD'nin bölgedeki yok denecek kadar az etkisi arasında benzerlikler bulunmaktadır. SSCB, ABD'nin Batı Avrupa'da hegemon konumuna rağmen Doğu Avrupa'daki etki arayışını sınırlandırmıştır.

kaçınmasına ve kaynaklarını bölge-dışına genişlemek için kullanmasına olanak sağlayacaktır. Dahası, okyanusların yalıtılmış büyük güç için sağlayacağı bir tür sterilizasyon, bölge-dışındaki devletler tarafından bir güvenlik sağlayıcısı olarak görülmesini sağlayacaktır. Yalıtılmış büyük gücün genişlemesi esasen uluslararası sistemin yapı tarafından belirlenmiştir. Çok-kutuplu yapı, yalıtılmış büyük gücün bölge-dışında genişlemek için faydalanabileceği bir güç boşluğu sağlamaz. Dengeli bir iki-kutuplu yapıda, denk rakipler birbirlerinin bölge-dışındaki genişleme arayışlarını engelleme kapasitesine sahip olacaklardır. Dengesiz iki-kutuplu bir yapıda, üstün taraf kaynaklarını bölge-dışında genişlemek için seferber edecektir. Yalıtılmış büyük güç, kıtasal büyük gücü dengelemek amacıyla bölge-dışındaki devletler tarafından güvenlik sağlayıcı olarak bölge-dışına davet edilecektir.

1.4.1.3. Bölgesel ve Bölge-Dışı Hegemonya Kurmak: Dışlayıcı Düzen ve Denizaşırı Askerî Üsler

Yalıtılmış büyük güç, hegemonyasını tesis etmek ve genişletmek için askerî işgalin yanı sıra çeşitli dış politika mekanizmalarını da kullanabilir. Bu bağlamda, yalıtılmış büyük güç, dışlayıcı düzen ve denizaşırı askerî üsler aracılığıyla belirli bir bölgede nüfuzunu artıracak ve hegemonya kuracaktır. Dışlayıcı düzen ve denizaşırı askerî üsler, yalıtılmış büyük gücün belirli bir bölgedeki devletlerin siyasi, ekonomik ve askerî alanlardaki dış politika kararlarını koşullandırmasına, rakip bir büyük gücün genişlemesini önlemesine ve kendi gücünü azamileştirmesine olanak sağlar. Üstün güç, dışlayıcı düzen ve denizaşırı askerî üsler, yalıtılmış büyük gücün kuracağı bölgesel ve bölge-dışı hegemonyanın taşıyıcı sütunlarıdır.

Uluslararası politikada, yükselen bir büyük gücün çıkarları dışa doğru genişler ve "sınırlarının ötesindeki dünya daha önemli hale gelir" (Ikenberry, 2020: 188). Yükselen büyük gücün düzen kurma arzusu ve bunu gerçekleştirmek için seferber edebileceği

kaynaklar artar (Gilpin, 1981). Dolayısıyla, "geçmiş ve şimdiki düzenlerin kökenleri arasında çarpıcı bir süreklilik" vardır (Lascurettes, 2020: 188). Uluslararası politikada büyük güç savaşları ve bir büyük gücün ortadan kalkması gibi kritik gelişmeler, üstün güce sahip aktörü, gücünü azamileştirmek ve rakip büyük gücü zayıflatmak için dışlayıcı düzen kurmaya sevk edecektir (Ikenberry, 2001: 3; Lascurettes, 2020: 31).

Yalıtılmış büyük güç belirli bir bölgede dışlayıcı düzen kurarak üye devletlerin siyasi, ekonomik ve askerî kararlarını kendi çıkarları doğrultusunda koşullandırır ve rakip büyük gücün ilgili bölgedeki genişleme arayışını engeller. Dışlayıcı düzenin üyelik kuralları, üye devletlerin ne tür bir siyasal rejime sahip olacağını belirler. Yalıtılmış büyük güç, kendi siyasal sisteminin dışlayıcı düzene üye devletler tarafından benimsemesini sağlayacaktır. Aynı zamanda, düzenin davranış kuralları aracılığıyla, üye devletlerin serbest ticaret, düşük gümrük tarifeleri gibi ekonomik alanda yalıtılmış büyük gücün çıkarlarına hizmet eden davranışları takip etmelerini sağlayacaktır. Yalıtılmış büyük güç, dışlayıcı düzene üye devletlerin askerî kararları üzerinde "önleyici kontrol" sahiptir; önleyici kontrol, dışlayıcı düzenin üye devletlerinin rakip büyük güçle çelişkili bir iş birliğine yönelmelerini engeller (Snyder, 2007: 14).

Dışlayıcı düzen, üye devletler arasında iş birliği için gereken koşulları sağlar. Anarşik bir yapı, göreceli kazançların peşinde koşan büyük güçler arasındaki iş birliğini önler (Mearsheimer, 1994/95). Dışlayıcı düzen ise siyasi, ekonomik ve askerî alanlarda sağladığı güvenlik sayesinde üye devletlerin mutlak kazanç peşinde koşmasına olanak tanır. Öyle ki kıtasal devletler, ulusal güvenliklerini tehdit eden kıtasal büyük güce karşı, dışlayıcı düzenin gölgesinde, siyasi, ekonomik ve askerî alanlarda bütünleşmeye yönelebilirler (Rosato, 2011: 46). Bu bağlamda, dengesiz iki-kutuplu yapıda göreli kazanç endişesi yerini mutlak kazanç arayışına bırakacak ve yalıtılmış büyük güç ile kıtasal devletler rakip kıtasal büyük güce karşı iş birliğine yönelecektir.

Denizaşırı askerî üs, yalıtılmış büyük gücün bölgesel hegemonyasını genişletmesine ve askerî işgale başvurmadan gücünü azamileştirmesine olanak tanıyan bir diğer önemli dış politika ve güvenlik aracıdır. Bölge-dışındaki güç dengesizliği, yalıtılmış büyük gücün denizaşırı askerî üsler kurması için elverişli koşulları sağlayacaktır. Büyük güç statüsünü kaybeden ve kıtasal bir büyük güce karşı bir güç dengesi koalisyonu oluşturacak kaynaklardan yoksun olan devletler, yalıtılmış büyük güç tarafından kurulacak denizaşırı askerî üsleri bir güvenlik kaldıracı olarak kullanacaktır. Kıtasal büyük gücün bölgesindeki güç boşluğunu doldurma girişimi, yalıtılmış büyük gücün denizaşırı askerî üsler ağı aracılığıyla müttefik devletlere sunduğu güvenlik taahhüdü tarafından önlenecektir. Yalıtılmış büyük güç, denizaşırı askerî üsler inşa ederek müttefiklerine sunduğu güvenlik taahhütlerini pekiştirecek ve ittifak içindeki güvenlik ikilemini hafifletecektir. Yalıtılmış büyük gücün bölge-dışındaki üsleri, üyesi olduğu ittifaka olan bağlılığını pekiştirecek, müttefiklerin terk edilme endişelerini hafifletecek ve rakip büyük gücün yanlış hesaplama tehlikesini ortadan kaldıracaktır. Dahası, yalıtılmış büyük güç, bölge-dışındaki askerî üslerini ve müttefiklerine sunduğu güvenlik taahhütlerini, nükleer silahların yayılmasını önlemek ve rakibiyle arasındaki nükleer silah tekelini korumak için bir kaldıraç olarak kullanacaktır (Gerzhoy, 2015).

Denizaşırı askerî üsler aracılığıyla yalıtılmış büyük güç, üslerin bulunduğu ülkeleri siyasi, ekonomik ve askerî açıdan hegemonik düzene entegre edecektir (Bölme, 2012: 19). Bu sayede belirli bölgelerdeki kritik hammaddelere ve pazarlara erişim sağlayacak ve rakip büyük gücün bu kaynaklara erişimini önleyecektir. Ayrıca çatışma eğilimli bölgeleri istikrara kavuşturabilir ve kritik deniz yollarının güvenliğini koruyabilir (Harkavy, 2007: 14). Denizaşırı askerî üsler, yalıtılmış büyük güce savaş durumunda düşmanın endüstriyel altyapısına karşı hava saldırısı düzenleme olanağı sağlayacaktır (Leffler, 1984: 351). Dünya çapında önemli sıçrama tahtası olan denizaşırı askerî üsler

aracılığıyla yalıtılmış büyük güç deniz, uzay ve gökyüzünden oluşan müştereklerin komutasına sahip olacaktır (Posen, 2003: 16-17).

1.4.2. Yalıtılmış Büyük Güç ve Bölgesel Hegemonya

Saldırgan realizme göre büyük güç, gücünü rakipleri pahasına azamileştiren ve uluslararası sistemdeki güç dengesini kendi lehine değiştirmek için uygun fırsatlar arayan bir aktördür. Bu amaçla siyasi, ekonomik ve askerî dış politika araçlarına başvuracaktır (Mearsheimer, 2001: 34). Büyük güçlerin hegemon konuma ulaşmadan güvende olabilecekleri düşüncesi iki nedenden dolayı geçersizdir. İlk olarak, rakip büyük güçlere kıyasla ne kadar gücün yeterli olacağını önceden bilmek zordur. Anarşik bir yapıda konumlanan büyük güçler "rakiplerine karşı belirgin bir askeri avantaj elde etseler bile daha fazla güç elde etmek için fırsatlar aramaya devam ederler" (Mearsheimer, 2001: 34). İkinci olarak, büyük güçler gelecek on veya yirmi yıl içinde uluslararası güç dağılımının nasıl şekilleneceğini önceden bilmeleri zordur. Soğuk Savaş'ın ilk yarısında SSCB ekonomisinin ABD ekonomisini geride bırakacağı ve uluslararası güç dengesinin Doğu Bloku lehine değişeceği hesaplanmıştır (Mearsheimer, 2001: 35). Dolayısıyla bugün ve gelecekte ne kadar gücün yeterli olacağını bilmek oldukça zordur; büyük güçler ulusal güvenliklerini sağlamanın en güvenilir yolunun hegemonya kurmak ve rakip bir büyük gücün herhangi bir meydan okuma ihtimalini ortadan kaldırmak olduğunu hesaplayacaklardır (Mearsheimer, 2001: 35).

Uluslararası sistemin çok-kutuplu yapısında yalıtılmış büyük gücün temel dış politika davranışı, kıyıdan-dengeleyici bir aktör olarak bölge-dışındaki güç dengesini korumaktan ziyade bölgesel hegemon konumunu korumak ve pekiştirmektir. En az iki kıtasal büyük gücün bulunduğu çok-kutuplu bir yapıda dengeleme yükünü kıtasal büyük güçler üstlenecektir. Gücünü azamileştirmek, genişlemek ve rakiplerine boyun eğdirmek için üstün askerî gücünden başka seçeneği olmayan kıtasal büyük güç, diğer kıtasal büyük

güçler tarafından dengelenmesi gereken başlıca tehdit olarak algılanacaktır (Walt, 1987). Uluslararası sistemin çok-kutuplu yapısında yalıtılmış büyük gücün sahip olduğu avantajlı stratejik çevre düşünüldüğünde, dengeleme yükünü üstlenmesi için hiçbir gerekçe yoktur. Dahası, yalıtılmış büyük güç, bölge-dışındaki büyük güç rekabetinden faydalanabilir ve gücünü azamileştirebilir. Bu amaçla, kıtasal büyük güçler arasındaki rekabette tarafsız kalabilir, tarafların kaynaklarını tüketmelerini ve borçlanmalarını sağlayabilir ve uluslararası güç dengesini kendi lehine değiştirebilir.

Nihayetinde, uluslararası sistemin çok-kutuplu yapısı, yalıtılmış büyük gücü, kıyıdan-dengeleyici bir aktör olarak uluslararası güç dengesini korumak yerine kaynaklarını bölgesel hegemonyasını sürdürmek ve güçlendirmek için kullanmaya teşvik etmektedir. Bu amaçla, yalıtılmış büyük güç bölgesel hegemonyasının taşıyıcı sütunları olan dışlayıcı düzenin kurallarını değiştirebilir ve yeni denizaşırı askerî üsler kurabilir. Ayrıca kıtasal büyük güçler arasındaki rekabetten tarafların kaynaklarını tüketecek ve onları zayıflatacak şekilde faydalanabilir ve uluslararası sistemde güç üstünlüğü elde edebilir.[28]

1.4.3. Yalıtılmış Büyük Güç ve Bölge-Dışı Hegemonya

Savunmacı ve saldırgan realizm (Mearsheimer, 2001; Waltz, 1979), yalıtılmış büyük gücün elde ettiği bölge-dışı hegemon konumunu göz ardı ederken, liberal uluslararası ilişkiler teorileri ve Layne'in bölge-dışı hegemonya teorisi uluslararası politikadaki bölge-dışı hegemonya gerçeğini dikkate almaktadır. Liberal uluslararası ilişkiler teorilerine göre, yalıtılmış büyük gücün bölge-dışı hegemon konumu liberal ve anayasal bir uluslararası düzene dayanmaktadır (Ikenberry, 2001). Kıtasal devletler

[28] 2022 yılında başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı ABD için Rusya'yı zayıflatmak ve Avrupa'daki hegemonyasını güçlendirmek için eşsiz bir fırsattır. ABD, zaman zaman dışlayıcı düzenin kurallarını göz ardı eden müttefiklerini savaş sayesinde yola getirmiş ve yükselen Rusya'yı yaptırımlarla zayıflatmıştır. Öyle ki ABD'de savaşın son Ukrayna askerine kadar devam etmesi gerektiği savunulmaktadır (Bandow, 2022).

yalıtılmış büyük gücün bölge-dışı hegemonya arayışını desteklemiştir çünkü yalıtılmış büyük güç zora dayanmak yerine liberal, uzlaşmacı, şeffaf ve dizginleyici bir düzen kurmuştur (Ikenberry ve Deudney, 1999: 185). Bu bağlamda, ABD liderliğindeki liberal düzen, geçmişteki uluslararası düzenlerden farklıdır (Ikenberry, 2020).

Layne'in (2006) bölge-dışı hegemonya teorisi, liberal yaklaşımın ABD'nin bölge-dışı hegemon konumunu açıklarken vurgulamaktan kaçındığı güç dengesizliğinin altını isabetli bir şekilde çizmektedir. Fakat Layne, yalıtılmış büyük gücün bölge-dışı hegemonya arayışının altında yatan güvenlik gerekçelerinden ziyade, üstün güce sahip yalıtılmış büyük gücün liberal ekonomik ve ideolojik çıkarlarını vurgulamaktadır. Layne'e göre 1940'lardan itibaren ABD uluslararası sistemdeki en güçlü devletiydi ve SSCB ABD'nin güvenliğini tehdit edecek bir konumdan uzaktı. ABD, SSCB'nin güvenlik endişelerini hafifletebilir ve Doğu Avrupa'da bir tür Finlandiyalaştırma[29] gerçekleştirebilirdi (Layne, 2006: 69-70). Dahası ABD, İngiltere'nin geçmişten gelen büyük güç ayrıcalıklarını ortadan kaldırmak ve De Gaulle liderliğindeki Fransa'yı dizginlemek yerine Avrupa'da çok-kutuplu bir yapının oluşumunu kenardan izleyebilirdi. Diğer bir ifadeyle, yalıtılmış büyük gücün amacı bölge-dışındaki güç dengesini korumak olsaydı, İngiltere ve Fransa gibi geleneksel büyük güçlerin yükselişini teşvik edebilirdi (Layne, 2006: 55).

Her iki açıklama da bölge-dışı hegemonyanın ardındaki güvenlik gerekçelerini ve uluslararası güç dengesini göz ardı etmektedir. Kıtasal devletler, yalıtılmış büyük gücün bölge-dışı hegemon konumunu, liberal ve anayasal bir düzene dayandığı gerekçeyle değil, dengesiz iki-kutuplu yapıda karşılaştıkları güvenlik tehditlerinin bir sonucu olarak desteklemişlerdir. Ayrıca yalıtılmış büyük güç, liberal, uzlaşmacı, şeffaf ve dizginleyici

[29] Finlandiyalaştırma terimi, 1948 yılında Finlandiya ve SSCB arasında imzalanan Dostluk, İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Anlaşması'na dayanır. Bu anlaşma ile Finlandiya, Doğu Avrupa'daki diğer ülkelerden farklı olarak, bir Sovyet işgaliyle karşı karşıya kalmayacağı güvencesini elde etmiş, karşılığında ise Soğuk Savaş rekabetinde tarafsız kalmayı kabul etmiştir.

bir düzen yerine, kıtasal devletleri üzerinde uzlaşılmış kural ve kurumlara bağlayan ve kendisini bu tür kısıtlamalardan mümkün olduğunca yalıtan bir dışlayıcı düzen kurmuştur. Yalıtılmış büyük güç, "gücünü meşrulaştıran bir kılıf sağladığı ve daha zayıf devletleri [kendi] hegemonyasına direnmek yerine onunla iş birliği yapmaya teşvik ettiği ölçüde, ortak kural ve normlara göre faaliyet" göstermiştir (Ikenberry, 2020: 183).

Layne'in dayandığı ampirik kanıtların eleştirel bir şekilde incelenmesi gerekmektedir. Birincisi, SSCB, Avrupa'da ayakta kalan tek büyük güçtü ve bölgesel bir güç boşluğu ile karşı karşıya kalmıştı (Lundestad, 2007). Layne'in (2006: 60) de kabul ettiği gibi, Moskova her iki dünya savaşındaki deneyimlerine dayanarak, ABD politikalarından bağımsız olarak Doğu Avrupa'daki hegemonyanın ulusal güvenliğinin anahtarı olduğunu hesaplamıştı. Dahası, ABD'nin olmadığı bir güç dengesi denkleminde, SSCB'nin gelecekte Batı Avrupa'daki genişlemesini önleyecek bir aktör yoktu. Ayrıca, ABD'nin güç üstünlüğü kendi ulusal güvenliğini garanti etmekten oldukça uzaktı. Uluslararası politikada, bir büyük güç statükodan ne kadar memnun olursa olsun, gelecekte tehdit unsuru olabilecek rakiplerin ortaya çıkmayacağının garantisi yoktur. Bu da güvenliğin en iyi şekilde daha çok güç ve tampon bölgeler edinerek sağlanacağı anlamına gelmektedir (Jervis, 2019: 13).

İkinci olarak, İngiltere, Fransa ve Almanya gibi aktörler savaş sonucunda eski büyük güç statülerini kaybetmişlerdi. İngiltere, imparatorluğunu sürdürme ve SSCB'yi dengeleyecek kapasiteden yoksundu. Bu nedenle, ABD'nin hedefi haline gelen imparatorluk ayrıcalıklarından SSCB tehdidi karşısında vazgeçmişti. Fransa'nın büyük bir güç olarak yükselişi karşısında ABD'nin seyirci kalması söz konusu olamazdı. Uluslararası sistemde bir gücün yükselişi, uluslararası güç dengesinde tektonik bir kayma yaratacak ve istikrarsızlığa neden olacaktır. Dahası, büyük güçlerin güvenlik çıkarları belirli bir düzenin korunması ve sürdürülmesi ile özdeştir (Waltz, 1979: 200). Dolayısıyla

ABD'nin Fransa'nın büyük bir güç olarak yükselişini önlemesi, büyük güçten beklenecek bir davranıştır.

Yalıtılmış büyük gücün bölge-dışı hegemonyasının en isabetli açıklaması uluslararası güç dengesine göre yapılabilir. Yalıtılmış büyük güç "genişlemenin maliyetlerini ve risklerini olası faydalarına karşı tartar" ve faydaların risklere ağır bastığı uygun anı bekler (Mearsheimer, 2001: 37). Uluslararası sistemin çok-kutuplu yapısı, yalıtılmış büyük gücün bölge-dışı hegemonya kurmasını önleyecektir. Çok-kutuplu yapıda konumlanan kıtasal büyük güçler, ulusal güvenliklerini sağlamak için öncelikle kendi kaynaklarına dayanır ve yalıtılmış büyük gücün sunacağı güvenlik şemsiyesine ihtiyaç duymaz. Çok-kutuplu bir yapıda yalıtılmış büyük gücün bölgesel hegemonyasını genişletmek için doldurabileceği bir güç boşluğu yoktur. Buna rağmen yalıtılmış büyük gücün çok-kutuplu yapıda bölge-dışı arayışına yönelmesi irrasyonel bir dış politika davranışıdır ve nedenleri birim-düzey ara değişkenlerde bulunur.

Uluslararası sistemin dengesiz iki-kutuplu yapısı, yalıtılmış büyük gücün bölgesel hegemonyasını genişletmesi ve bölge-dışı hegemonya kurması için gerekli yapısal fırsatlar ve baskılar sunmaktadır. İlk olarak, büyük güç statüsünü kaybeden ve bölgelerinde üstün bir kıtasal büyük güç ile karşı karşıya kalan kıtasal devletler, ulusal güvenliklerini sağlamak için bir güvenlik sağlayıcısı olarak yalıtılmış büyük gücün bölge-dışı hegemonya kurmasını destekler. Kıtasal devletler, bölgedeki büyük gücü dengeleyebilecek bir güç dengesi koalisyonu kurma kapasiteden yoksundur. Kıtasal büyük gücün dengelenmesi kıtasal devletler arasında bütünleşmeyi zorunlu kılar. Fakat bütünleşme ancak kıtasal devletlerin egemenlikleri pahasına gerçekleşebilir. Bu nedenle, kıtasal devletler bütünleşmeyi ekonomik alanla sınırlandırmakta ve siyasi-askerî bütünleşmeden kaçınmaktadır (Rosato, 2011). Sonuçta, kıtasal devletler bölgedeki kıtasal büyük gücü dengeleme kapasiteden yoksundur; yalıtılmış büyük gücü bir güvenlik sağlayıcısı olarak bölge-dışı hegemonya kurmaya davet edeceklerdir (Lundestad, 2003).

İkinci olarak, yalıtılmış büyük güç, bölgesel bir güç boşluğu ile karşı karşıya kalan kıtasal büyük gücün bölgesel hegemonya arayışını önlemek için yapısal güvenlik gerekçelerine sahiptir. Bulunduğu bölgede hegemonya elde edecek kıtasal büyük güç, yalıtılmış büyük gücün bölgesel hegemonyasını ve ulusal güvenliğini tehdit edecektir (Mearsheimer, 2001: 141). Denk bir büyük güç, yalıtılmış büyük gücün bölgesindeki devletlerle siyasi, ekonomik ve askerî iş birliğine girebilir ve yalıtılmış büyük gücün hegemonyasını zayıflatabilir. Bölge-dışında denk bir rakibin yükselişini kenardan seyretmek yerine, yalıtılmış büyük güç gücünü azamileştirecek ve bölge-dışı hegemonya kurma fırsatından faydalanacaktır. Dengesiz iki-kutuplu yapı, yalıtılmış büyük gücü, kıyıdan-dengeleyici bir aktör olarak uluslararası güç dengesini korumak yerine bölge-dışı hegemonya arayışına itecektir. Sonuçta, yalıtılmış büyük güç ne denk bir büyük gücü dengeleyen statükocu bir aktördür (Mearsheimer, 2001; Walt, 1987; Waltz, 1979), ne de uluslararası tehditten bağımsız bir şekilde çıkarlarının peşinde koşan bir güçtür (Gilpin, 1981; Layne, 2006). Yalıtılmış büyük güç, uluslararası sistemin yapısına göre bölgesel hegemonyasını koruyan veya genişleten revizyonist bir aktördür.

1.4.4. Kıtasal Büyük Güç ve Hegemonya

Kıtasal büyük gücün hegemonya arayışı ülkenin sınırlı kaynaklarını tüketen ve ulusal güvenliğini tehlikeye atan irrasyonel bir dış politika davranışıdır. Kıtasal büyük güç ne işgal yoluyla ne de siyasi, ekonomik ve askerî alanlardaki etkisini artırarak genişleyebilir. Uluslararası sistemin çok-kutuplu yapısında, kıtasal büyük gücün işgal yoluyla genişleme arayışı, rakip büyük güçlerin kuracağı bir güç dengesi koalisyonu tarafından önlenecektir. Dahası, yalıtılmış büyük güç, kıtasal büyük güçler arasındaki rekabetin uzun ve maliyetli bir savaşa dönüşmesini sağlayacaktır. Uluslararası sistemin dengesiz iki-kutuplu yapısında kıtasal büyük gücün genişleme arayışı karşısında, güç dengesi koalisyonu oluşturma kapasitesinden yoksun kıtasal devletler, yalıtılmış büyük gücü güvenlik sağlayıcı olarak bölge-dışı hegemonya kurmaya davet edeceklerdir.

Kıtasal büyük gücün çok-kutuplu bir yapı içinde işgal yoluyla genişlemek yerine siyasi, ekonomik ve askerî alanlarda etkisini artırarak genişleme kabiliyeti oldukça sınırlıdır. Kıtasal büyük güçler, dış müdahalelere karşı iç siyasi bağımsızlıklarını koruyabilen aktörlerdir. Kıtasal büyük gücün dengesiz iki-kutuplu bir yapıda dışlayıcı düzen ve askerî üs anlaşmaları yoluyla hegemonya kurması oldukça zordur çünkü kıtasal devletlerin bölgedeki büyük gücün önerdiği dışlayıcı düzen ve askerî üs anlaşmalarını kabul etmek için herhangi bir ulusal güvenlik gerekçeleri yoktur. Kıtasal devletler bölge-dışındaki yalıtılmış büyük güçten ziyade bölgelerindeki büyük güçten çekinirler (Parent ve Rosato, 2015: 58). Bu nedenle, kıtasal devletler ancak revizyonist bir kıtasal büyük güce karşı, yalıtılmış büyük gücün dışlayıcı düzen ve denizaşırı askerî üs anlaşmalarına dayalı bölge-dışı hegemonyasını kabul edecektir.

Sonuç olarak, kıtasal büyük gücün hegemonya arayışı irrasyonel bir dış politika davranışıdır ve bunun nedenleri birim-düzey ara değişkenlerde bulunmaktadır. Kıtasal büyük gücün dış politika kararları, ulusal güvenlik konularında nüfuz kazanan ordunun örgütsel patolojilerinin etkisi altında kalabilir ve bunun sonucunda dış politikada ulusal güvenliği tehlikeye atacak kararlar alınabilir (Posen, 1984; Van Evera, 1999). Ulusal siyasetteki konumlarını güçlendirmek isteyen dar çıkar grupları emperyal mitler yaratabilir ve uluslararası arenada büyük gücün aşırı-genişlemesine neden olabilir (Levy, 1991). Bu bağlamda savunmacı realizm, kıtasal büyük güçlerin genişleme ve hegemonya arayışının irrasyonel bir dış politika davranışı olduğunu isabetli bir şekilde ortaya koymuştur. Fakat, kıtasal büyük gücün hegemonya arayışının statükocu aktörler tarafından önleneceğini kabul etmekte ve revizyonist yalıtılmış büyük gücün rolünü göz ardı etmektedir. Yalıtılmış büyük güç için bölge-dışındaki rekabet ve güç dengesizliği, kendi gücünü azamileştirmek ve bölge-dışı hegemonya kurmak için gereken yapısal fırsatları sunacaktır.

1.5. Sonuç

Bu bölüm, yalıtılmış büyük güç ile kıtasal büyük gücün uluslararası sistemde karşılaştıkları yapısal fırsat ve baskıları göstermeye çalışmıştır. Bu bağlamda üç argüman öne sürülmüştür: kıyıdan-dengeleme, yalıtılmış büyük gücün yapısal dış politika davranışı yerine savunmacı-saldırgan realist yakınsamaya dayanan bir dış politika reçetesidir; yalıtılmış büyük gücün çok-kutuplu yapıdaki dış politika davranışı bölgesel hegemon konumunu güçlendirmektir; yalıtılmış büyük gücün dengesiz iki-kutuplu yapıdaki dış politika davranışı bölge-dışında hegemonya kurmaktır. Birinci argümanın geçerliliği bu bölümde sorgulanmıştır. Kıyıdan-dengeleme, yalıtılmış büyük gücün kendi bölgesinde hegemon bir aktör olacağı, ancak bölge-dışında statükocu bir güçten bekleneceği üzere güç dengesini sürdüreceği varsayımına dayanmaktadır. Bu varsayımı kuramsal sınırları ihlal etmeden savunmacı realizm ya da saldırgan realizm varsayımlarıyla uzlaştırmak oldukça güçtür. Savunmacı realizmin mantığı yalıtılmış büyük gücü kendi bölgesinde hegemonya kurmaya teşvik edecek yapısal gerekçelerden yoksundur. Saldırgan realizmin mantığını ise yalıtılmış büyük gücün bölge-dışındaki genişlemesini faydasız ya da olanaksız kılacak yapısal değişkenler ile uzlaştırmak zordur. Aksine, saldırgan realizm mantıksal sonucuna götürüldüğünde yalıtılmış büyük gücün bölge-dışında genişleyeceği beklentisi ortaya çıkacaktır. Uluslararası sistemin anarşik yapısı büyük güçleri güçlerini azamileştirmeye sevk etmektedir. Yalıtılmış büyük gücün bölgesel hegemon konuma ulaştıktan sonra statükocu bir aktöre dönüşeceği beklentisi, saldırgan realizmi coğrafi engeller gibi savunmacı realist değişkenler lehine terk etmek anlamına gelecektir. Sonuçta, yalıtılmış büyük güç, bölge-dışındaki güç dengesizliğinin yarattığı fırsat ve baskılar sonucunda bölgesel hegemonyasını dışlayıcı düzen ve denizaşırı askerî üsler aracılığıyla bölge-dışına genişletecektir. Bu bölümde ortaya konulan tezin ikinci ve üçüncü argümanları sırasıyla takip eden bölümlerde test edilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

FRANKLIN D. ROOSEVELT DÖNEMİ: ABD DIŞ POLİTİKASINDA BÖLGESEL HEGEMONYA

2.1. Giriş

Kurduğu ittifaklar sistemiyle Alman birliğinde ve Almanya'nın yükselişinde önemli rol oynayan Şansölye Otto von Bismarck, Tanrı'nın aptallar, sarhoşlar ve ABD için özel bir takdiri olduğunu düşünmüştür (Mead, 2002: xiii). 19. yüzyılda Bismarck "coğrafya mahkûmu" sayılabilecek Prusya'yı yönetmişti ve rakip kıtasal büyük güçlerle çevrili Prusya için "kan ve demir" dış politikada tek geçer akçeydi. ABD ise doğal kaynaklar açısından zengin ve nispeten güvenli bir bölgede yer alıyordu. Öyle ki, ABD'nin 19. yüzyıldan bu yana güvenliğine yönelik herhangi bir dış tehditle karşılaşmadığı ileri sürülmektedir (Kolasi, 2021: 48). ABD'nin dış politikaya ihtiyacı varsa (Kissinger, 2002), bu sadece Aşikâr Yazgı'yı (*Manifest Destiny*) (Stephanson, 1995) ya da kapitalist çıkarları (LaFeber, 1989a; Williams, 1972) gerçekleştirmeye hizmet edecekti. ABD uluslararası kendine-yardım sisteminden uzaktaydı; tek yapması gereken düşünsel ve maddi çıkarlarının peşinden gitmekti.

Realist uluslararası ilişkiler teorileri, iddia edilenin aksine ABD'nin uluslararası sistemin diğer büyük güçlerinden bir farkı olmadığını vurgulamakta ve ABD dış politikasını açıklama girişimini uluslararası politikadaki sürekliliklere ve yinelenen rekabete dayandırmaktadır. Büyük gücün dış politikasının yapısal ve devlet-merkezli bir açıklaması, aktörü kabiliyetleri dışındaki tüm özniteliklerinden soyutlayacaktır (Waltz, 1979: 99). Anarşi hüküm sürdüğü müddetçe her aktör kendi özniteliklerinden kaynaklanan düşünsel ve maddi çıkarları bir kenara bırakacaktır. Uluslararası sistemin anarşik yapısı karşısında devletlerin ne ideolojik kalıpları ne de ekonomik yapıları dış politika davranışlarını belirleyecektir; anarşik yapı, sistem içindeki aktörlerin

davranışlarını koşullandıracaktır. Bu çerçevede, ABD uluslararası sistemin anarşik yapısı içinde konumlanmış diğer büyük güçler gibi güç dengesini koruyan (Mearsheimer, 2001; Waltz, 1979), etkisini azamileştiren (Zakaria, 1996) veya hegemonyasını kuran (Gilpin, 1981) bir aktördür.

İkinci bölümde ABD'nin İkinci Dünya Savaşı'na giden süreçte ve savaş boyunca kıyıdan-dengeleyici bir aktör olarak hareket ettiği yönündeki realist tez sorgulanmış ve ABD'nin çok-kutuplu yapıda bir güç dengesi aktörü olarak hareket etmek yerine, öncelikle bölgesel hegemonyasını koruyan ve pekiştiren ve yapısal fırsatlar karşısında bölge-dışında etkisini artıran hegemonik bir güç olduğu öne sürülmüştür. Bu savı desteklemek üzere Roosevelt yönetiminin 1933'ten itibaren Batı Yarımküre ve Batı Avrupa'da izlediği dış politika incelenmiştir. Savaştan önce Avrupa'da artan istikrarsızlık karşısında ABD, yalıtılmış büyük güçten bekleneceği üzere, bölgesel hegemonyasını sağlamlaştırmaya öncelik vermiştir. Roosevelt yönetimi, Eylül 1939'da Avrupa'da savaşın patlak vermesinin ardından, savaşın en kritik dönemeçlerinde bir güç dengesi aktöründen bekleneceği üzere savaşa katılmak yerine Batı Yarımküre'deki bölgesel hegemonyanın güvenliğini sağlamak için harekete geçmiş ve zayıflayan aktörler karşısında bölge-dışındaki etkisini artırmıştır. Aralık 1941'de savaşa katıldıktan sonra Roosevelt yönetimi, bölge-dışında nüfuz kazanmak için uluslararası sistemde değişen güç dengesinden faydalanmıştır. Kısacası ABD, realistlerin öne sürdüğü gibi bir güç dengesi aktörü olmak yerine, yapısal fırsatlar ve baskılar karşısında yalıtılmış konumunun avantajlarını kullanarak gücünü azamileştiren hegemonik bir aktördür. Birinci kısım, savaşa sürüklenen Avrupa karşısında ABD'nin bir güç dengesi aktörü olmaktan çok uzak olduğunu tartışmaktadır. İkinci kısım, ABD'nin savaşa giden süreçte önceliğinin bölgesel hegemon konumunu korumak olduğunu savunmaktadır. Üçüncü kısım, savaşa katılan ABD'nin bölgesel hegemon konumunu güçlendirdiğini ve eriyen çok-kutuplu yapı

karşısında salt bir savaşan güç dengesi aktörü olmaktan ziyade bölge-dışı hegemon konuma erişmek için fırsat kolladığını öne sürmektedir.

2.2. Eski Dünyadan Uzakta: Savaşa Sürüklenen Avrupa ve ABD Dış Politikası

İngiliz tarihçi A.J.P. Taylor, 3 Eylül 1939 tarihinde başlayan İkinci Dünya Savaşı'nda[30] ABD'nin oynadığı rolü, Sherlock Holmes ve Doktor Watson arasında geçen bir diyalog aracılığıyla açıklamaktadır. Holmes, Gümüş Şimşek isimli atın ortadan kaybolduğu gece ahırı koruyan köpeğin havlamadığını hatırlatan Watson'a, garip olanın tam olarak bu olduğunu söylemiştir. Taylor'a göre, ABD'nin savaşa giden süreçte oynadığı rol ile köpeğin suç gecesi oynadığı olumsuz rol arasında bir benzerlik bulunmaktadır. ABD, bir güç dengesi aktöründen bekleneceği üzere bir silahlanma programı başlatıp İngiltere ve Fransa'yı kararlı bir şekilde desteklemekten kaçınmıştır. Sonuçta, Eski Dünya'dan uzakta olan ABD, Alman revizyonizmine karşı silahlanma programı başlatmaktan ve İngiltere ve Fransa ile caydırıcı bir iş birliği yapmaktan kaçınarak savaşın patlak vermesini kolaylaştırmıştır (Taylor, 2015: 7-12).

ABD'nin savaşa giden süreçte oynadığı olumsuz role ilişkin görüşler Atlantik Okyanusu'nun öteki yakasında da ortaya çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD dış politika literatürünü önemli ölçüde şekillendiren Wilsoncu enternasyonalistler, 1920'lerin Cumhuriyetçi yönetimlerini kolektif güvenlik düzenlemelerine girmekten kaçındıkları gerekçesiyle eleştirmişlerdir. Bu görüşe göre, ABD Milletler Cemiyeti'ne (MC) katılarak veya uluslararası statükoyu korumak isteyen devletlerle iş birliği yaparak savaşı önleyebilirdi (Braeman, 1982: 342). Fakat ABD, izolasyoncu bir dış politika ajandasını takip etmiş ve demokrasileri zayıflatan ve faşist ve komünist rejimlere alan

[30] Taylor'un (2015: 7) vurguladığı üzere savaşın başlangıç tarihi belirsizdir. Ruslar savaşı 22 Haziran 1941'de, Çinliler Kasım 1937'de, Amerikalılar 7 Aralık 1941'de, İngilizler ise 3 Eylül 1939'da başlatırlar. Taylor'a göre bu tarihler arasında en makul olanı 7 Aralık 1941'dir. Pearl Harbor saldırısı savaşı çok daha büyük bir dünya mücadelesi haline getirmiştir.

açan uluslararası ekonomik sorunlar ve devletlerarası çatışmalar karşısında seyirci kalmıştır.

ABD dış politikasına yönelik liberal eleştiriler, dönemin öne çıkan realist yazarları tarafından ters yüz edilmiştir. Realistler iki savaş arası dönemde ABD diplomasisini yasacı, ahlaki ve idealist temelleri nedeniyle eleştirdiler (Leffler, 2017: 78). Uluslararası güç dengesi ve ulusal çıkarlara göre verilmesi gereken dış politika kararları, bu dönemde uluslararası kamuoyunun tüm anlaşmazlıkları ve çatışmaları önleyeceği yanılgısı ışığında yürütülmüştür (Carr, 2010: 85). Robert E. Osgood'un (1953: 362) ifadesiyle, "siyasi açıdan cahil ve sorumsuz bir ahlaki dürtüsellik, uluslararası çatışmayı hafifletme sorununa ütopik bir bakış ve mutlak kötülükler olarak savaşa ve savaş araçlarına karşı körü körüne bir nefret" tarafından biçimlendirilen hâkim Amerikan yaklaşımı, savaşa giden süreçte önemli bir rol oynamıştır.

Wilsoncu enternasyonalistlerin ve erken dönem realistlerin ABD dış politikasına yönelik eleştirileri, kıyıdan-dengeleme stratejisini savunan realistler tarafından geçersiz kılınmıştır (Mearsheimer ve Walt, 2016: 78). Wilsoncu enternasyonalistlerin aksine, uluslararası güç dengesini ve barışı kolektif güvenlik ve MC gibi araçlar aracılığıyla koruyabilmek oldukça zordur. Anarşik bir yapıda, karşılıklı güvensizlik nedeniyle devletler arasında iş birliği olasılığı düşüktür. Erken dönem realistlerin aksine, yalıtılmış bir büyük güç olan ABD savaşın esas nedeni olan kıtasal güç dengesizliğini savaştan önce ya da savaşın en başında onarabilecek iradeden ve kapasiteden yoksundur. Yalıtılmış büyük güç, sınırlı kaynaklarını en iyi şekilde değerlendirmek adına revizyonist aktörü dengeleme yükünü öncelikle kıtasal devletlere bırakacaktır.

Bu çerçevede, 1939'da başlayan savaştan önce ABD, yalıtılmış bir büyük güçten bekleneceği üzere bölge-dışı bir güvenlik taahhüdünden kaçınmış ve Alman revizyonizmini kontrol altına almak için Avrupa'nın kıtasal büyük güçlerine bel

bağlamıştır (Mearsheimer, 2001: 254). 1939-1940 yıllarında ABD, İngiltere ve Fransa'nın Almanya'yı başarılı bir şekilde dengeleyeceği beklentisiyle kenara çekilmiştir. Fransa'nın 1940'taki hızlı yenilgisi ve Almanya'nın Batı Avrupa'daki üstünlüğü karşısında ABD, İngiltere'ye ekonomik yardım ve askerî teçhizat ve mühimmat sevkiyatı yoluyla kıyıdan-dengeleme stratejisini sürdürmüştür (Layne, 2006: 162). Hitler'in 1941'de SSCB'yi işgale başlamasının bir sonucu olarak ABD, İngiltere'nin yanı sıra SSCB'yi de desteklemeye başlamıştır. Amerikan birlikleri, savaşın başlamasından dört yıl sonra, Eylül 1943'de Avrupa kıtasına ayak basmıştır (Mearsheimer, 2001: 256). Sonuçta, kıyıdan-dengeleyici bir aktör olarak ABD, ulusal güvenliğini tehdit eden uluslararası güç dengesizliğini ortadan kaldırmak için doğru zamanı beklemiştir.

Yukarıda aktarılan realist argüman, ampirik veriler ışığında sorgulanmaya açıktır. Fransa'nın mevcut ulusal savunma kabiliyetiyle Alman revizyonizmini durdurabileceği beklentisi söz konusu dönemde Avrupa ve ABD'de yaygındır. Birinci Dünya Savaşı deneyiminden çıkarılan derslerin bir sonucu olarak, birçok Alman generali Batı Cephesi'nde yapılacak bir taarruzun başarı şansının çok az olacağını hesaplamıştır (Hart, 2019: 93). Hitler'in kendisi bile General Heinz W. Guderian'ın Mayıs 1940'ta Ardenler'e gerçekleştirdiği taarruzun Fransa'yı çökertmek yerine sınırlı bir zaferle sonuçlanacağını düşünmüştür (Christensen ve Snyder, 1990: 157). Beklenenin aksine Fransa'nın kısa bir süre içinde yenilgiye uğraması ABD'de şok etkisi yaratmıştır. Ne geniş okyanusların ne de İngiltere ve Fransa'nın birleşik ordu ve filolarının ABD'nin ulusal güvenliğini sağlayamayacağı anlaşılmıştır (Herring, 2008: 519-520; Zahniser, 1992: 253).

Fransa'nın çöküşü, Alman savaş makinası karşısında İngiltere'nin geleceğine dair ABD'de olumsuz bir havanın oluşmasına neden olmuştur. ABD'nin Londra Büyükelçisi Joseph P. Kennedy, 12 Haziran 1940'ta ABD Dışişleri Bakanı Cordell Hull'a gönderdiği telgrafta, İngiltere'nin "Hitler'in yürüttüğü türden bir savaşta mücadele etme yeteneğinin hâlâ korkunç derecede zayıf göründüğünü" belirtmiştir (FRUS, 1940 Vol. III: 31).

İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Halifax, Fransa'nın kaderi henüz belli olmamışken Almanya ile görüşmelere başlama taraftarıdır. Hitler'i yatıştırma politikasının mimarı Neville Chamberlain 1 Temmuz'da günlüğüne ABD Büyükelçisi Kennedy ile görüştüğünü ve Kennedy'nin kendisine ABD'deki herkesin İngiltere'nin bir ay içinde yenileceğini düşündüğünü söylediğini not etmiştir (Kessler, 1996: 214-215). Kennedy (FRUS, 1940 Vol. III: 43), 27 Eylül'de Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği bir başka telgrafta, ABD'nin savaşa girmesi halinde İngiltere'den çok az yardım alacağını ve Almanya, İtalya ve Japonya karşısında tek başına kalacağını vurgulamıştır.

Diplomatik çevrelerde İngiltere'nin savaşı sürdürme kabiliyetine ilişkin paylaşılan şüpheler askerî çevrelerde de paylaşılmaktadır. Genelkurmay Başkanı George C. Marshall, İngiltere'ye gönderilecek askerî yardımların ABD'nin Batı Yarımküre'yi korumak için ihtiyaç duyacağı sınırlı kaynakları boşa tüketeceğini düşünmektedir. Marshall, 24 Haziran 1940 tarihinde Deniz Harekâtları Komutanı Amiral Harold R. Stark ile birlikte hazırladığı 'Ulusal Savunmaya İlişkin Acil Kararların Dayanakları' başlıklı memorandumda Roosevelt'i ilave yardımların neden olacağı tehlikeler konusunda uyarmıştır (Haglund, 1980: 757). Bu görüşlerin etkisi altında Roosevelt, İngiltere Başbakanı Winston Churchill'in talep ettiği muhripleri ancak Batı Yarımküre'deki İngiliz üslerinin ABD'ye kiralanması ve İngiliz donanmasının olası bir yenilgi karşısında teslim olmayacağına dair güvence verilmesi karşılığında sağlamayı kabul etmiştir (Dallek, 1995: 244). Nihayetinde, İngiltere'nin savaşı kaybedeceği yönündeki beklentiler, mevcut sınırlı kaynakların Batı Yarımküre'yi savunmak için seferber edilmesi gerektiği düşüncesini doğurmuştur.

İngiltere'nin beklentilerin aksine savaşı sürdürmesine ve Hitler'in Kraliyet Hava Kuvvetleri engeline takılarak Denizaslanı Harekâtı olarak adlandırılan işgalin hazırlıklarını iptal etmesine rağmen, Almanya'nın Avrupa'da hegemonya kuracağına yönelik endişeler devam etmiştir. Fransa'yı işgal eden ve kaynaklarını ele geçiren

Almanya "artık her zamankinden daha güçlü ve batı kanadı hakkında çok fazla endişelenmek zorunda kalmadan SSCB'yi işgal etmekte özgürdü" (Mearsheimer, 2001: 197). Hitler'in 22 Haziran 1941'de başlattığı Barbarossa Harekâtı karşısında ABD ve İngiltere, Almanya'nın galip geleceği konusunda hemfikirdi (Dallek, 1995: 278; Divine, 1967: 1; Kimball, 1991: 27). Stalin 1934 ve 1938 yılları arasında Kızıl Ordu subaylarının üçte birini ve en üst düzey beş mareşalinden üçünü idam etmiş ya da hapsetmiş ve orduyu kendi eliyle zayıflatmıştı (LaFeber, 1989a: 372).[31] 1939-1940 Sovyet-Fin Savaşı SSCB'nin savaş kabiliyeti hakkında ABD ve İngiltere'de şüpheler uyandırdı. Üstelik, Stalin'in Hitler ile masaya oturacağına dair şüpheler ortaya çıktı.[32] Ağustos 1941'de SSCB'nin Londra Büyükelçisi Ivan Maisky, ABD'nin savaşa katılmaması ve ikinci bir cephe açılmaması halinde hükümetinin Hitler ile müzakere etmek zorunda kalabileceği uyarısında bulundu (Kimball, 1991: 27).[33]

1940 ve 1941 yılları arasında ABD'de Almanya'nın İngiltere ve SSCB'yi mağlup etmek ve Avrupa'da hegemonya kurmak üzere olduğuna dair paylaşılan görüşler, ABD'nin bir güç dengesi aktörü olarak savaşa girmek için doğru zamanı beklediği

[31] SSCB'nin savaş kabiliyetinden yoksun bir aktör olduğu düşüncesi, zayıf olan komşusu Polonya tarafından da paylaşılıyordu. ABD'nin Paris Büyükelçisi Bullitt, 25 Eylül 1938'de Washington'a gönderdiği bir mesajda, Polonya'nın Paris Büyükelçisi Lukasiewicz ile görüştüğünü ve Lukasiewicz'in kendisine Alman birliklerinin Çekoslovakya sınırını geçmesi halinde Polonya birliklerinin de hemen sınırı geçeceğini söylediğini bildirdi. Lukasiewicz'e göre Polonya'nın bu harekâtı SSCB'nin Polonya'ya saldırmasına neden olacaktı ancak "Polonya böyle bir saldırıdan korkmuyordu. Polonya hükümeti, şu anda Rusya'daki koşulların 3 ay içinde Rus ordularının tamamen bozguna uğrayacağı ve Rusya'nın artık bir devlet görünümünü bile koruyamayacağı, [ülkenin] savaşan gruplar cehennemine dönüşeceğinden emindi" (FRUS, 1938 Vol. I: 626).

[32] Bu şüpheler, Hitler'in 23 Ağustos 1939'da imzalanan saldırmazlık paktını ihlal etmesine rağmen etkisini korumuştur. Batı Avrupa başkentlerinde Alman ordularının hızlı ilerleyişinin Stalin'i Hitler ile müzakere masasına oturmak zorunda bırakacağı görüşü öne çıkmıştır.

[33] Melvyn P. Leffler, Rus tarihçi Dimitri Volkogonov tarafından yazılan Stalin biyografisine dayanarak, Stalin'in Alman saldırısı karşısında depresyona girdiğini ve 3 Temmuz 1941'de Sovyet halkına seslenene kadar liderlik etme iradesi gösteremediğini yazmaktadır. Leffler'e (1996: 33-34) göre Stalin, SSCB Dışişleri Bakanı Vyacheslav Molotov ile Almanya'nın işgali durdurması karşılığında yeni bir Brest-Litovsk Antlaşması imzalama seçeneğini değerlendirmiştir. Amerikalı tarihçi Sean McMeekin (2021: 305-307), Stalin'in bunalıma girdiğine ve Hitler'e barış teklifinde bulunduğuna dair hiçbir kanıtın olmadığını, aksine Stalin'in 22 Haziran'da işgalin başlamasından itibaren kontrolü elinde tuttuğunu ve karşı taarruz emirleri verdiğini savunmaktadır. Bununla birlikte, Stalin "yenilgi hâlinde gerek duyulacak önlemlerin alınması emrini verdi." Moskova'yı tahliye komitesi kuruldu ve sanayi tesislerinin Ural bölgesine sevki için kararname çıkarıldı (McMeekin, 2021: 317). Bununla birlikte, Ekim ayı geldiğinde doğu cephesinde bir Alman zaferi kuvvetle muhtemeldi.

yönündeki realist tezi zayıflatmaktadır. Ne İngiltere'nin savaşı kaybedeceği düşüncesi ne de SSCB'nin Almanya ile masaya oturmak zorunda kalabileceği ihtimali ABD'yi savaşa sevk etmiştir. Realist tezin aksine, yalıtılmış bir güç olarak ABD, çok-kutuplu bir yapıda bölge-dışındaki güvenlik rekabetini etkileme kapasitesinden yoksundur (Leffler, 2017: 96-104). ABD öncelikle bölgesel hegemonyasını tahkim ederek çok-kutuplu yapı karşısında ulusal güvenliğini korumuştur.

Tezin bu savını desteklemek için İkinci Dünya Savaşı'nın yukarıda aktarılan kritik dönemeçlerinde ABD'de öne çıkan görüşlerin ve alın(may)an kararların ötesine geçmek gerekmektedir. Roosevelt'in başkanlık görevini devraldığı 1933'ten ABD'nin savaşa katıldığı Aralık 1941'e kadar ABD'nin Batı Avrupa'daki gelişmeler karşısında izlediği politika, yalıtılmış bir büyük güç olarak ABD'nin çok-kutuplu bir yapıda kıyıdan-dengeleyici bir aktör olmaktan ziyade, savaşa sürüklenen Eski Dünya üzerinde sınırlı bir nüfuzu bulunan ve mevcut bölgesel hegemonyasını gözeten ve koruyan bölgesel hegemon bir güç olduğu görüşünü desteklemektedir.[34]

2.2.1. Roosevelt'in Birinci Başkanlık Dönemi: Yurt İçinde ve Yurt Dışında Artan Sorunlar ve ABD Dış Politikası

2.2.1.1. Yeni Düzen'in Gerekleri ve Uluslararası Ekonomik İş Birliği İhtimali

Büyük güç siyaseti, devletlerin askerî kabiliyetlerine ek olarak sahip oldukları gizil güce (*latent power*) göre şekillenir. Gizil güç, "askerî güç oluşturmaya yarayan sosyo-ekonomik bileşenleri ifade eder; büyük ölçüde bir devletin zenginliğine ve nüfusunun genel büyüklüğüne dayanır" (Mearsheimer, 2001: 55). Her ne kadar her gizil gücünü artıran uluslararası sistemde bir büyük güç aktörü olarak kabul edilmese de "bol zenginlik ve büyük bir nüfus, çetin askerî kuvvetler oluşturmak için gereken

[34] Roosevelt dönemi dış politika literatürü büyük ölçüde ABD'nin savaşa girişine ve savaş boyunca izlediği politikalara odaklanmaktadır (Divine, 1961: 42). Bu tez, Roosevelt hükümetinin göreve geldiği 1933 yılından bu yana aldığı dış politika kararlarını incelemektedir.

önkoşullardır" (Mearsheimer, 2001: 56). Bir anlamda, "bütün büyük güç siyaseti yereldir" (Walt, 2020). Dolayısıyla, artan zenginlik ve nüfus devletleri büyük güç konumuna taşırken, yurt içinde artan sorunlar gizil güçlerini zayıflatmakta ve yurt dışındaki etkilerini sınırlamaktadır. Roosevelt, 4 Mart 1933 tarihinde ABD'nin 32. Başkanı olarak göreve başladığında, ülkesinin gizil gücünü zayıflatan ve acil çözüm gerektiren yurt içi sorunlarla karşı karşıya kalmıştır.

Yeni Düzen (*New Deal*), 1929 yılında başlayan Büyük Buhran'ın[35] neden olduğu ekonomik zorlukları hafifletmeyi amaçlayan ve Roosevelt'in göreve gelmesiyle başlayan bir dizi programdır. Bankacılık krizi, artan işsizlik ve üretim ve ücretlerde yaşanan düşüş, Roosevelt'i hızlı bir ekonomik toparlanma ve rahatlama sağlayacak reformları gerçekleştirmeye sevk etmiştir. Roosevelt ilk yüz günde hem sermayeyi hem de emeği rahatlatmak amacıyla peş peşe yasalar çıkartmıştır (Mann, 2017: 283). 5 Mart tarihinde banka tatili ilan edilmiş, 9 Mart'ta Kongre'ye, hükümete batık bankaları düzenleme, güçlendirme ve yeniden açma yetkisi veren bir Acil Bankacılık Kanun Tasarısı sunulmuştur (Kennedy, 1999: 135-6). Tarımsal ürünlerin fiyatlarını yükseltmek amacıyla tarımsal üretimi azaltmak için çiftçilere sübvansiyon sağlayan bir federal kuruluş kuran Tarımsal Düzeltme Kanunu (*Agricultural Adjustment Act*) çıkarılmıştır. İstihdamı artırmak ve bölgesel kalkınmayı sağlamak amacıyla barajlar ve elektrik santralleri inşa eden Tennessee Vadisi Yetkili Makamı (*Tennessee Valley Authority*) kurulmuştur (Mann, 2017: 283). Yeni kamu binaları, köprüler ve metrolar inşa etmek üzere kurulan Bayındırlık İşleri İdaresi (*Public Works Administration*) istihdamı artırmıştır. Haksız ticari uygulamaları ortadan kaldırmak, asgari ücreti ve azami çalışma saatini belirlemek

[35] 1929'da ABD'de başlayan ve tüm dünyaya yayılan Büyük Buhran, sanayi üretiminde ve fiyatlarda sert bir düşüşe, kitlesel işsizliğe, bankacılık sektöründe paniğe ve yoksulluk oranlarında keskin artışlara neden olmuştur. Büyük Buhran neticesinde ABD'de 1929 ve 1933 yılları arasında sanayi üretimi yaklaşık yüzde kırk yedi oranında düşmüş, gayri safi yurtiçi hasıla yüzde otuz oranında azalmış ve işsizlik yüzde yirminin üzerine çıkmıştır. Uluslararası altın standardı ABD'deki ekonomik gerilemenin diğer ülkelere aktarılmasında önemli bir rol oynamıştır. Büyük Buhran'dan çıkış, büyük ölçüde altın standardının terk edilmesi ve bunu izleyen parasal genişleme politikası sayesinde gerçekleşmiştir (Pells ve Romer, 2024).

ve emeğin toplu pazarlık hakkını güvence altına almak amacıyla Ulusal Endüstriyel Toparlanma Yasası (*National Industrial Recovery Act*) çıkarılmıştır (Gerger, 2012: 172-181). Sonuç olarak Yeni Düzen, federal hükümetin faaliyetlerinin kapsamını genişletmiş ve Amerikan halkının ekonomik ve sosyal refahını sağlamak amacıyla sorumluluk üstlenmesini sağlamıştır.

Yeni Düzen'in gerekleri, ABD'nin uluslararası sistemdeki konumunu ve uluslararası ekonomik iş birliğine yönelik tutumunu etkilemiştir. Roosevelt, yurt içindeki sorunların çözümünü yurt dışında arayan ve savaş borçları, silahsızlanma ve uluslararası ekonomik iş birliği gibi uluslararası konuları birlikte ele alan selefi Herbert Hoover ile arasına mesafe koymuştur (Cole, 1983: 51; Dallek, 1995: 25). Yeni Düzen, Roosevelt hükümetini enflasyonist politikalar uygulamaya, doların değerini düşürmeye ve Amerikan ürünlerini uluslararası rekabetten koruyacak gümrük vergileri getirmeye sevk etmiştir. Roosevelt'in ikilemi, uluslararası altın standardına bağlı olan ülkesinin aynı zamanda ekonomisini toparlamak için doların değerini düşürmek ve enflasyonist politikalar uygulamak zorunda kalmasıydı (Kennedy, 1999: 157). Doların altın karşısındaki değeri, hükümetin basabileceği kâğıt para miktarına bir sınır koyarak enflasyonu ve bütçe açığını önlemekteydi (Mann, 2017: 247). Roosevelt, yurt içindeki ekonomik toparlanmayı sağlayacak reformları gerçekleştirmek amacıyla 19 Nisan'da tüm altın ihracatını durdurarak doların yurt dışındaki altın desteğini geçici olarak kaldırmış ve böylece ABD'nin uluslararası altın standardını terk ettiğini ilan etmiştir (Dallek, 1995: 37). Ayrıca, Amerikan tarım ve endüstriyel ürünlerini uluslararası rekabetten korumak amacıyla ek gümrük vergileri getirmiştir. Doların değer kaybetmesi sonucunda Amerikan ürünleri ucuzlamış ve ürünlerin dış pazarlara erişimi kolaylaşmıştır.

12 Haziran 1933 tarihinde Londra'da başlayan Dünya Ekonomi Konferansı, Roosevelt hükümetinin yurt içinde ve yurt dışında artan sorunlar karşısında izleyeceği politikaları ve dolayısıyla ABD'nin uluslararası sistemdeki konumunu ortaya koymuştur.

Büyük Buhran'ın neden olduğu ekonomik sorunları hafifletmek için Avrupalı devletler tarafından yürütülen uluslararası iş birliği görüşmeleri, MC'nin başta ABD olmak üzere altı büyük ülkeden bir uluslararası ekonomi zirvesi düzenlemelerini istemesiyle sonuçlandı (Morrison, 1993: 308). 1933 yılında Londra'da düzenlenecek olan konferansın gündem taslağını hazırlamak üzere Cenevre'de başlayan müzakereler, Avrupa devletleri ile ABD arasındaki görüş ayrılıklarını ortaya çıkardı. Avrupalı müzakereciler, büyük oranda ABD'nin alacaklı olduğu uluslararası borçların mevcut uluslararası ekonomik sorunların başlıca nedeni olduğunu ve borç sorununa bir çözüm bulunmadığı sürece uluslararası ekonomik düzenin borç ödemelerinin mali, ekonomik ve para birimi istikrarı üzerindeki olumsuz etkilerinden kurtulamayacağını öne sürdüler (Morrison, 1993: 309).

İngiltere, Fransa, Belçika, İtalya ve Almanya, 1932'de düzenledikleri Lozan Konferansı'nda vardıkları uzlaşı uyarınca, uluslararası ekonomik krizin Almanya'nın tazminat ödemelerinin devamını imkânsız hale getirdiğini kabul ettiler. Buna göre, alacaklı devletler kendi aralarında savaş borçlarını iptal ettiler ancak ABD'ye olan savaş borçları konusunda ABD hükümeti ile tatmin edici bir anlaşmaya varmadan Lozan Protokolü'nün onaylanmayacağına dair bir centilmenlik anlaşması yaptılar (Britannica, 2023). Dolayısıyla, Almanya tarafından müttefiklere ödenmesi gereken tazminatlar ile müttefiklerin ABD'ye olan savaş borçları arasındaki ekonomik ilişki ön plana çıktı (Cole, 1983: 82). Hoover ve halefi Roosevelt, 22 Kasım 1932 tarihinde Beyaz Saray'da yaptıkları görüşmede savaş borçlarının iptal edilmesine karşı çıktılar ve Almanya'nın ödemesi gereken tazminat ile Avrupalı devletlerin savaş borçları arasında bir ilişki olduğunu reddettiler (Cole, 1983: 83).

Bununla birlikte, Hoover'a göre yurt içindeki ekonomik sorunların çözümü uluslararası iş birliğini zorunlu kılmaktaydı. İki savaş arası dönemde Amerikalı politikacılar, uluslararası sorunların çözümüne ekonomik bir perspektiften baktılar.

Cumhuriyetçi başkanlar ulusal refahın uluslararası istikrar ve barışa, uluslararası istikrar ve barışın da uluslararası ticari iş birliği bağlı olduğunu varsaydılar (Leffler, 2017: 80). Bilhassa Avrupa'da istikrarın ve satın alma gücünün artırılması, Amerikan ihracatına doğrudan fayda sağlayacak ve dünyanın geri kalan bölgelerindeki ekonomik kalkınmayı kolaylaştıracaktı (Hogan, 1984: 289; Leffler, 2017: 84-85). Bu bağlamda Hoover, Roosevelt'in başkanlık seçimini kazanmasının ardından, halefinden yurt dışındaki koşulların ABD'deki ekonomik zorlukları artırdığını, savaş borçları, silahsızlanma ve uluslararası ekonomik sorunların birlikte düşünülmesi gerektiğini anlamasını talep etti (Dallek, 1995: 25). Hoover'ın Dışişleri Bakanı Henry L. Stimson, savaş borçlarının revize edilmesinin yabancı para birimlerinin istikrara kavuşturulması ve uluslararası ticaret üzerindeki kısıtlamaların kaldırması için bir kaldıraç olarak kullanılabileceğini savundu (Leffler, 1979: 318).

Roosevelt, 4 Mart 1933 tarihinde göreve başlama töreninde yurt içindeki sorunların çözümünde ulusal politikaların önceliğini vurgulayan bir konuşma yaptı. Roosevelt'e göre, ABD'nin dış ticareti "çok önemliydi, ancak zaman ve gereklilik açısından sağlam bir ulusal ekonomi inşa etmede ikincil öneme sahipti" (Dallek, 1995: 23). Roosevelt, Hoover'ın Londra'da düzenlenecek konferansta savaş borçlarının uluslararası ekonomik meselelerle birlikte ele alınması önerisini reddetti. Federal hükümetin yurt içindeki sorunlarla boğuştuğu bir dönemde, Amerikan halkının bu sorunları çözmek için kullanılabilecek bir gelirden vazgeçmesi söz konusu olamazdı (Dallek, 1995: 24). Amerikan kamuoyuna göre, savaş borçlarının azaltılması veya iptali, mevcut mali yükü Avrupalılardan Amerikalı vergi mükelleflerine aktaracak ve Amerikalı finansörlere ve Avrupalı militaristlere avantaj sağlayacaktı (Cole, 1983: 82).

Vaşington'daki İngiliz Büyükelçiliği, Şubat 1933'te ABD Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği "Ekonomik Sorunlara İlişkin İngiliz Politikası" başlıklı bir memorandumda, Dünya Ekonomi Konferansı'nda bir anlaşmaya varılmasının "savaş borcu sorununun

tatmin edici bir şekilde çözülmesine ya da en azından garanti altına alınmasına bağlı olduğunu" vurguladı. Memorandumda, savaş borçlarının varlığının ekonomik ve mali yeniden yapılanmanın önünde aşılmaz bir engel teşkil ettiği ve bu engel ortadan kaldırılmadıkça Dünya Ekonomi Konferansı'nın ilerleme kaydedemeyeceği belirtildi. Bu memorandum, Büyükelçi Ronald Lindsay'in İngiltere'den dönüşünden kısa bir süre sonra ve 4 Mart 1933 tarihinden önce İngiliz Büyükelçi tarafından Dışişleri Bakanı Hull'a verildi (FRUS, 1933 Vol. I: 343). ABD Dışişleri Bakanlığı 24 Mart 1933 tarihinde hazırladığı bir cevapta, İngiltere'nin savaş borcunun yeniden düzenlenmesinin uluslararası ekonomik sorunların çözümü için bir önkoşul olduğu iddiasını reddetti (FRUS, 1933 Vol. I: 346).

Roosevelt, savaş borçlarının Dünya Ekonomi Konferansı'ndaki müzakerelerin dışında tutulacağını vurguladı (Cole, 1983: 85). Roosevelt'e göre savaş borçları, kendi hükümeti ile borçlu devletlerin hükümetleri arasında yürütülecek ikili müzakereler ışığında ele alınacaktı. Bu bağlamda Roosevelt, 22 Nisan'da Vaşington'da başlayan görüşmelerde İngiltere Başbakanı Ramsay MacDonald ve Fransa Temsilciler Meclisi üyesi Edouard Herriot ile diğer uluslararası ekonomik meselelerin yanı sıra savaş borçlarını da ele aldı. Roosevelt, tüm faizlerin iptal edilmesini, anaparanın yeniden belirlenmesini ve borcun İngiltere ve Fransa tarafından teyit edilmesini önerdi (Dallek, 1995: 41). Taraflar görüşmelerde bağlayıcı kararlar almaktan kaçındı ve iş birliğini sürdürme konusunda karşılıklı mutabakatın varlığını teyit etti (FRUS, 1933 Vol. I: 366, 370).

MacDonald ve Herriot Vaşington'a doğru yola çıkarken Roosevelt'in doları altın standardından çıkarma kararı, görüşmelerin odağını savaş borçlarından doların istikrarına kaydırmıştı (Kindleberger, 1973: 207). Görüşmeler İngiltere, Fransa ve ABD'nin uluslararası ekonomik sorunların üstesinden gelmek için etkili bir iş birliği yapabileceklerine dair iyimser bir hava yaratırken, doların değer kaybı yaklaşan Dünya

Ekonomik Konferansı öncesinde aralarındaki anlaşmazlıkları pekiştirdi. Roosevelt'in seçim kampanyası sırasında beyin takımının başını çeken Raymond Moley, Roosevelt tarafından başta dış borçlar ve Dünya Ekonomik Konferansı olmak üzere ekonomik konulardan sorumlu Dışişleri Bakan Yardımcısı olarak atandı. Moley, ekonomik sorunların para biriminin istikrara kavuşturulması ve gümrük tarifelerinin düşürülmesi gibi uluslararası çözümler sunan bir reçete yerine, hükümet eylemleri yoluyla ülke içinde çözülmesi gerektiği yönünde ekonomik milliyetçi bir görüşe sahipti (Divine, 1967: 3-4). Moley'e göre, savaş borçlarını gündeme getiren ve uluslararası altın standardının yeniden tesis edilmesi ve gümrük tarifelerinin düşürülmesi çağrısında bulunan konferans gündem taslağı, yurt içindeki toparlanma programını engelleyecekti (Kindleberger, 1973: 199-200).

Yeni Düzen'in gerekleri neticesinde doların değerini düşüren ve ürünlerin fiyatını yükselten yurt içi reform programından memnun kalan Roosevelt, Moley'i uluslararası kamuoyunu yaklaşan konferans için fazla umutlanmamaları konusunda uyaran bir gazete makalesi yayınlamaya teşvik etti. Moley, her ülkenin ekonomik sorunlarının büyük bir kısmının iç kaynaklı olduğunu açıklayarak, çözümlerin büyük ölçüde ülkelerin kendi içinden gelmesi gerektiğini savundu (Dallek, 1995: 45). Moley'e göre, her ulus kendi evini düzene sokmalıydı ve tüm ulusların temsilcilerinin bir araya gelmesi sadece bu ulusal faaliyetleri koordine etmek için yararlı olacaktı (Cole, 1983: 58).

Doların değer kaybetmesinden ve Amerikan ürünlerinin ülkelerine ihracatından kaynaklanan ekonomik kayıplardan endişe duyan Fransa ve İngiltere, doların geçici olarak istikrara kavuşturulmasını talep etmeye başladı. Paris ve Londra, 12 Haziran'dan önce doların değeri konusunda üçlü bir anlaşmaya varılmadan konferansın toplanmasının faydasız olacağı uyarısında bulundu (Dallek, 1995: 45). Roosevelt, Hull ve diğer delegelere konferans sırasında savaş borçları, silahsızlanma ve kur istikrarı konularında herhangi bir müzakereden kaçınmaları talimatını verdi. Heyetin yetkileri, gümrük

tarifelerinde ateşkesin sağlanması, para ve maliye politikalarının koordinasyonu için temel ilkelerin saptanması, döviz kısıtlamalarının kaldırılması, uluslararası para standardı için temel ilkelerin belirlenmesi, ticaret engellerinin kademeli olarak kaldırılması için ilkelerin belirlenmesi ve belirli malların üretim ve dağıtımının kontrolüne ilişkin antlaşmaların hazırlanması ile sınırlandırıldı (FRUS, 1933 Vol. I, 366, 446). Uluslararası para istikrarına yönelik müzakereler ise üçlü görüşmeler yoluyla gerçekleştirilecekti. 10 Haziran'da taraflar arasında başlayan görüşmeler 15 Haziran'da sonuca ulaşmıştı (Morrison, 1993: 310). Buna göre, sterlin geçici olarak 4 dolar civarında sabitlenecek ve Roosevelt, Thomas Değişikliği kapsamındaki yetkilerini kullanarak piyasaya para basmak suretiyle doların değerini düşürmekten kaçınacaktı (Dallek, 1995: 49).

Doların değerinin sabitlendiğine dair haberler neticesinde sterlinin dolar karşısındaki değeri 4.12'den 4.02'ye düşmüş ve ABD'de hisse senedi ve bazı emtia fiyatlarında gerileme yaşanmıştı (Kindleberger, 1973: 217). Fiyatlardaki düşüş karşısında Roosevelt, sterlinin 4 dolarda sabitlenmesi önerisini reddetti ve görüşmeleri yürüten delegelere yalnızca sterlinin dolar karşısındaki değerinin 4.25'e yükselmesi halinde tek taraflı bir eylemi değerlendireceklerine dair gayri resmi bir açıklama yapabileceklerini iletti (Kindleberger, 1973: 217). Roosevelt, yurt içinde fiyat yükseltme programlarını sürdürmekte özgür kalmak gerektiği ve doları istikrara kavuşturmaya yönelik herhangi bir niyet beyanının bu özgürlüğü engelleyeceği sonucuna vardı (Dallek, 1995: 53-54). Dahası, gümrük vergilerinin azaltılmasına yönelik uluslararası bir anlaşma, ekonomik krizle mücadeleye yönelik ulusal tedbirleri zayıflatacaktı. İngiltere ve Fransa, doların devalüasyonu sonucunda Amerikan ürünlerinin fiyatının düşmesi karşısında mevcut korumacı tedbirlerini sürdürdü. Roosevelt'in doların değerini sabitleme anlaşmasından geri adım atması, doların aşağı yönlü ilerleyişini ve emtia ve hisse senedi fiyatlarının yukarı yönlü tırmanışını yeniden başlattı (Kindleberger, 1973: 218). Roosevelt'in 3 Temmuz tarihli "bombardıman mesajı" ise Dünya Ekonomi Konferansı'nın sonunu

getirdi. Roosevelt kararını şu ifadelerle gerekçelendirdi: “Bir ulusun sağlam iç ekonomik durumu, refahı için para biriminin fiyatından daha büyük bir faktördür. Sözde uluslararası bankacıların eski fetişleri yerini, bu para birimlerine sürekli bir satın alma gücü vermek amacıyla ulusal para birimlerini planlama çabasına bırakmaktadır” (Kindleberger, 1973: 219).

Roosevelt’in 3 Temmuz tarihli mesajı, ekonomik sorunların çözümünde uluslararası iş birliği arayışına son vermişti. Kennedy’nin (1999: 155) ifadesiyle, Roosevelt “sadece Londra konferansını yok etmekle kalmadı. Aynı zamanda küresel depresyona karşı mücadelede uluslararası iş birliği ihtimalini de kesin olarak ortadan kaldırdı.” Kindleberger’e (1973: 297-8) göre, Dünya Ekonomik Konferansı’nın çöküşü ve Büyük Buhran’ın uzaması, yükselen bir hegemonun uluslararası yükümlülüklerini yerine getirmemesinden kaynaklandı. Sonuçta, Londra’daki konferansın kaderi, Hitler gibi revizyonist aktörler arasında, yurt içindeki sorunlarla boğuşan ABD’nin uluslararası alanda önemli bir rol oynamaya niyetli olmadığı izlenimini pekiştirdi (Kennedy, 1999: 155).

2.2.1.2. Silahsızlanma Görüşmeleri: ABD’nin Sınırlı Nüfuzu

Büyük güçler arasında ekonomik alanda iş birliği umutlarına son veren Dünya Ekonomi Konferansı’ndan sonra uluslararası sistem İngiltere’nin başını çektiği sterlin bloku, Fransa’nın öncülüğündeki altın bloku, Asya’da Japonya liderliğinde yen bloku, ABD’nin öncülüğünde dolar bloku ve SSCB’nin tek ülkede sosyalizm bloku arasında bölündü (Kennedy, 2013: 344). Uluslararası güvenlik alanında iş birliğine yönelik umutlar da benzer bir şekilde sona ermek üzereydi. Uluslararası politikada “silahsızlanma girişimlerinin tarihi, pek çok başarısızlığın ve az sayıda başarının öyküsüdür” (Morgenthau, 1997: 419-420). 1932-1934 Cenevre Silahsızlanma Konferansı, silahsızlanma girişimlerinin başarısızlıkla sonuçlanan pek çok öyküsünden biridir.

ABD'nin bu başarısızlıktaki rolü göz ardı edilebilir düzeydedir (Leffler, 1979: 348-9).[36] Yalıtılmış bir büyük gücün çok-kutuplu bir yapıda kıtasal büyük güçlerin güvenlik rekabetini etkileme kabiliyeti sınırlıdır. Roosevelt'in sınırlı bir girişimde bulunması ve silahsızlanma görüşmelerinin başarısızlıkla sonuçlanması, ABD'nin bölge-dışında bir güç dengesi aktörü olmaktan uzak olduğunu göstermektedir (Cole, 1983: 69-70). Fransa, Roosevelt hükümetinin Avrupa güvenliğine yönelik taahhütte bulunması halinde, daha önemli silah indirimleri yapmaya, İngiltere de Fransız güvenliğine yönelik tutumunu gözden geçirmeye hazır olduklarını beyan etmişti (Richardson, 1995: 70). Fakat, yalıtılmış bir büyük güç olarak ABD Avrupa'daki kıtasal büyük güç rekabetini biçimlendirme konusunda sınırlı bir ilgiye ve kabiliyete sahipti.

Cenevre Silahsızlanma Konferansı 2 Şubat 1932'de başladı. Konferans, 28 Haziran 1919 tarihinde imzalanan Versay Antlaşması'na dayanıyordu. Antlaşma'nın beşinci bölümü Almanya'nın silahsızlandırılmasını gerekçelendirmekteydi. Buna göre, "Almanya, bütün ulusların silahlanmalarına genel bir sınırlama getirilmesini mümkün kılmak amacıyla, aşağıdaki askerî, deniz ve hava fıkralarına sıkı bir şekilde uymayı taahhüt etmektedir" (Versay Antlaşması, 5. Bölüm). Ayrıca, MC Sözleşmesi'nin sekizinci maddesi, "barışın korunmasının, ulusal silahlanmanın ulusal güvenlikle tutarlı en düşük noktaya indirilmesini" zorunlu kıldığını ve Konsey'in "çeşitli hükümetlerin değerlendirmesi ve harekete geçmesi için bu tür azaltma planlarını" hazırlayacağını belirtmektedir (Milletler Cemiyeti Sözleşmesi, 1920). 1926 yılında MC, Silahsızlanma

[36] Realist uluslararası ilişkiler teorileri, silahsızlanma meselesinde tek tek devletlerin politikalarından ziyade uluslararası politikanın doğasına odaklanmaktadır. Klasik realizme göre, insanlar birbirlerine hükmetmek istedikleri ve birbirlerinden nefret ettikleri sürece çatışmalar ve savaşlar devam edecektir. Egemen devletlerin dünyasında bu arzu ve duygular, o anki teknolojinin sağladığı tüm araçlar vasıtasıyla gerçekleştirilecektir: oklar ve kılıçlar, silahlar ve bombalar, gaz ve güdümlü füzeler, bakteriler ve nükleer silahlar (Morgenthau, 1997: 436). Yapısal realizme göre, anarşik bir yapıda devletler arasında iş birliği sağlamak oldukça zordur. Devletler özellikle silahsızlanma gibi kilit ulusal güvenlik meselelerinde rakiplerine karşı üstünlük sağlamaya çalışırlar (Mearsheimer, 2001).

Konferansı için bir hazırlık komisyonu kurdu. Komisyon, 1930'da konferansa temel teşkil edecek bir sözleşme taslağı hazırladı (Richardson, 1995: 61-62).

Almanya'nın eşitlik talebi ile Fransa'nın güvenlik gereksinimlerinin uzlaştırılması sorunu konferansın temel siyasi meselesi oldu. Versay Antlaşması'na atıfta bulunan Almanya, kendisinin silahsızlanması karşılığında diğer güçlerin de silahsızlanma konusunda yasal bir yükümlülüğü olduğunu ve diğer güçler silahsızlanmazsa kendisinin de mevcut yükümlülüklerden kurtulacağını savundu. Fransa, çok sayıda ağır silahı elinde tutarak ve Almanya'yı antlaşmayla benzer silahlardan mahrum bırakarak Almanya'ya karşı belirleyici bir askerî üstünlük elde etmeyi amaçladı. Yine de Fransa, Almanya üzerindeki mevcut askerî üstünlüğünü kendisine yeterli güvenlik garantileri verilmesi halinde azaltmaya hazırdı (Richardson, 1995: 61-2, 65). Morgenthau'nun (1997: 429) ifadesiyle, "Almanya'nın silahlanmada eşitlik talebinden vazgeçmesi, güçsüzlüğünü kalıcı ve meşru olarak kabul etmesi" anlamına gelecekti. Buna karşılık, "Fransa'nın güvenlik taleplerinden vazgeçmesi, üstün konumundan vazgeçmesi ve Almanya'nın birinci sınıf bir güç olarak geri dönüşünü kabul etmesi anlamına gelecekti." Almanya'nın eşitlik ile Fransa'nın güvenlik talepleri arasındaki çemberi daraltabilecek güç olan İngiltere, Fransa'yı, İngiltere'den ek güvenlik garantisi talep etmeden silahsızlanmaya ikna edebileceği ve bunun sonucunda Alman silahlanmasının antlaşmada dayatılan seviyede tutulabileceği beklentisine girdi (Richardson, 1995: 68-9).

Roosevelt 4 Mart 1933'te ABD Başkanı olarak göreve başladığında, konferans bir yıldan uzun bir süredir sonuç vermeden devam ediyordu. Almanya'nın silahlanma meselesindeki eşitlik talebi, Fransa'nın güvenlik garantileri olmadan silahsızlanmayı kabul etmeyeceği yönündeki ısrarı ve İngiltere ve ABD'nin saldırı silahlarına sınırlama getirilmesini talep etmesi, silahsızlanma konferansını nihai çöküşe doğru götürdü (Divine, 1967: 5). Cenevre'deki Amerikan Delegasyonu Başkan Vekili Hugh S. Gibson, 12 Mart'ta Dışişleri Bakanı Hull'a konferansın "tehlikeli bir durumda" olduğunu bildirdi.

Gibson'a göre, Alman hükümeti her an MC üyesi devletlerin "silahsızlanma yükümlülüklerini yerine getirmediklerini ve bu nedenle Almanya'nın kendisini Versay Antlaşması'nın beşinci bölümünde yer alan yükümlülüklerden muaf" tuttuğunu ilan edebilirdi. Gibson, böyle bir eylemin en azından Avrupa'daki mevcut gergin durumu daha da kötüleştireceği ve en kötü ihtimalle yakın gelecekte silahlı çatışmaya yol açabileceği uyarısında bulundu (FRUS, 1933 Vol. I: 32).

Silahsızlanma görüşmelerinin durma noktasına geldiği bir dönemde, İngiltere Başbakanı MacDonald "konferansı kurtarmak" amacıyla Cenevre'ye geldi (FRUS, 1933 Vol. I: 35). 16 Mart 1933'te sunulan ve MacDonald Planı adı verilen İngiliz silahsızlanma sözleşmesi taslağı iki kısımdan oluşmaktaydı (Kitching, 2003: 132). Birinci kısım, Paris Paktı'nın[37] ihlali durumunda izlenecek prosedürleri belirleyen bir danışma anlaşmasını içeriyordu. Buna göre, Paris Paktı'nın "ihlali veya ihlal tehdidi" durumunda toplanacak olan konferans, söz konusu "ihlal veya ihlal tehdidi" karşısında "atılabilecek adımlar üzerinde anlaşmaya varmak ve Paris Paktı'nın ihlal edildiğinin tespit edilmesi halinde, ihlalden hangi taraf veya tarafların sorumlu tutulacağını belirlemek" olacaktı (FRUS, 1933 Vol. I: 41). İkinci kısımda silahsızlanma konusunu ele alındı. Buna göre, Almanya, Fransa, İtalya ve Polonya'nın Avrupa kıtasındaki asker sayısı en fazla 200.000 olacaktı ve kıtadaki silahlı kuvvet mensuplarının azami hizmet süresi sekiz ayı geçmeyecekti (FRUS, 1933 Vol. I: 41).

MacDonald Planı'nı silahsızlanmaya yönelik önemli bir adım olarak gören Roosevelt, plana güçlü bir destek verdi (Dallek, 1995: 42). Nisan ayında Vaşington'da yapılan görüşmelerde Roosevelt, MacDonald ve Herriot'a ABD'nin geleneksel tarafsızlık politikasını terk edeceği ve silahsızlanma planını destekleyeceği konusunda güvence verdi. Buna göre, ABD diğer devletlerle birlikte bir devletin saldırgan olduğu konusunda

[37] Paris Paktı, diğer adıyla Kellogg-Briand Paktı, savaşı ulusal politikanın bir aracı olmaktan çıkaran çok taraflı bir antlaşmadır. Pakt, 27 Ağustos 1928 tarihinde 15 ülke tarafından imzalanmıştır.

hemfikir olduğu takdirde saldırgana karşı kolektif güvenlik çabasını zayıflatacak her türlü eylemden kaçınacaktı. Divine'ın (1961: 54) vurguladığı üzere "bu politika ABD'nin kolektif güvenlikle olan ilişkisinde hayati bir değişime işaret ediyordu." Roosevelt bu taahhüdün silahsızlanmaya ilişkin uluslararası bir antlaşmaya bağlı olduğunu vurguladı (Dallek, 1995: 42). ABD Dışişleri Bakanı Hull, 25 Nisan'da gönderdiği bir telgrafta Amerikan Heyeti Başkanı Norman Davis'e, hükümetin MacDonald Planı'nı "nihai hedefe doğru atılmış kesin ve mükemmel bir adım" olarak gördüğünü açıkça ifade edebileceğini belirtti (FRUS, 1933 Vol. I: 82).

Roosevelt 6 Mayıs'ta Vaşington'da Alman Reichbank Başkanı Hjalmar Schacht ile bir araya geldi. Bu görüşmede Roosevelt, ABD'nin Almanya'dan silahlanma konusunda mevcut statükoyu korumasını talep ettiğini ve diğer tüm ulusların saldırı silahlarının Almanya'nın seviyesine indirilmesi için her türlü çabayı göstereceğini iletti. Roosevelt ayrıca Almanya'yı silahsızlanma antlaşmasının önündeki tek engel olarak gördüğünü ve bu bakış açısını Schacht'ın Hitler'e mümkün olan en kısa sürede ileteceğini umduğunu ifade etti (FRUS, 1933 Vol. I: 102). Almanların örnek silahlar inşa etme seçeneğiyle birlikte sınırlı bir şekilde yeniden silahlanma hakkı talep etmesi ve bu talebin İngiltere ve Fransa tarafından kategorik olarak reddedilmesi konferansı çıkmaza sokmuştu. Aynı zamanda, Hitler'in Almanya'yı yeniden silahlandırma niyetinde olduğu ve bunu 17 Mayıs'ta Reichstag'da yapacağı bir konuşmada dile getireceği söylentileri artmaya başladı (Dallek, 1995: 43). 14 Mayıs'ta Hull, Almanya'daki Amerikan Büyükelçiliği'nde Müsteşar olarak görev yapan George Anderson Gordon'dan, Hitler'in Reichstag'da yapacağı konuşmanın "muhtemel amacını ve Silahsızlanma Konferansı'ndaki krizle bağlantılı olarak Alman hükümetinin eğilimini ortaya koyan kısa bir mesaj" göndermesini talep etti (FRUS, 1933 Vol. I: 113). Gordon, Hitler'in konuşmasında Almanya'nın dış politikasını özellikle silahsızlanma sorununa atıfta bulunarak açıklayacağını bildirdi. Gordon'a göre Hitler, MacDonald Planı'nın yararlı

unsurlar içerdiğini kabul etmesine rağmen diğer güçlerin "Almanya'nın eşitlik ve hatta güvenliğini sağlama hakkına pratik bir ifade kazandırmakta" başarısız olduğunu ilan edecekti (FRUS, 1933 Vol. I: 114). Davis, 15 Mayıs'ta Roosevelt'e gönderdiği mesajda, Hitler'in Reichstag'da yapacağı konuşmadan önce Vaşington'un yapacağı bir açıklamada Amerikan politikasının net bir şekilde ifade edilmesinin Hitler'in daha makul ve uzlaşmacı bir tutum benimsemesine yol açacağını ve bunun silahsızlanma görüşmeleri açısından kritik önem taşıyacağını belirtti (FRUS, 1933 Vol. I: 115).

Roosevelt, Hitler'in yapacağı konuşmanın Cenevre'deki görüşmelerin sonu anlamına gelebileceğini hesaplamıştı (Dallek, 1995: 43). Bu nedenle Roosevelt, 16 Mayıs'ta, Cenevre'deki görüşmelere katılan ülkelerin liderlerine hitaben bir mesaj yayınladı. Görüşmelerin bir yılı aşkın bir süredir devam ettiğini ancak henüz tatmin edici bir sonuca ulaşılamadığını vurgulayan Roosevelt, ABD'nin silahsızlanma ve barışa yönelik plan ve umutlarını özetledi ve tüm saldırı silahlarının kaldırılması çağrısında bulundu. Ayrıca, tüm ulusları "ciddi ve kesin bir saldırmazlık antlaşması yapmaya" ve "sınırlarının ötesine ne türden olursa olsun hiçbir silahlı güç göndermeyeceklerini bireysel olarak kabul etmeye" davet etti (FRUS, 1933 Vol. I: 118). Hitler'in 17 Mayıs'ta yaptığı konuşma son derece uzlaşmacı bir ton taşıyordu. Hitler, "Başkan Roosevelt tarafından yapılan teklif Alman hükümetinin en içten şükranlarını kazandığını" belirtti. Hitler'e göre Almanya, diğer ulusların saldırı silahlarını imha etmeleri halinde, tüm saldırı silahlarından vazgeçmeye hazırdı. Ayrıca, "Almanya herhangi bir ciddi saldırmazlık antlaşmasını kabul etmeye hazırdı çünkü saldırmak niyetinde değil, sadece güvenliğini sağlamak niyetindeydi" (Shirer, 1960: 291-292). Gordon, 20 Mayıs'ta Berlin'den gönderdiği telgrafta, konuşmanın "Hitler'i ilk kez dinleyicilerinin duygularına hitap eden kahverengi gömlekli bir politikacı değil, dünyaya seslenen bir devlet adamı olarak" gösterdiğini ifade etti. Gordon'a göre Hitler, siyasi sorunların çözümü olarak savaşı kategorik olarak reddetmişti (FRUS, 1933 Vol. I: 131).

Hitler'in açıklaması ışığında Roosevelt, Davis'e Nisan ayında MacDonald ve Herriot ile yaptığı ikili görüşmelerde silahsızlanma antlaşması karşılığında tarafsızlık haklarından vazgeçme taahhüdünü Cenevre'de uluslararası kamuoyuna duyurma yetkisi verdi (Dallek, 1995: 43). Davis (1933: 178), 22 Mayıs'ta Cenevre'de ABD'nin silahlanma düzeyinin düşürülmesinde, özellikle de saldırı silahlarının ortadan kaldırılmasında "diğer uluslara katılmaya hazır olduğunu" vurguladı. Ayrıca, ABD'nin MacDonald Planı'nın kabul edilmesine tam destek vermeye hazır olduğunu hatırlattı. Davis, ABD'nin "özellikle de barışa yönelik bir tehdit söz konusu olduğunda, çatışmayı önlemek amacıyla diğer devletlere danışmaya hazır olduğunu" belirtti. ABD, "bir devletin uluslararası yükümlülüklerini ihlal ederek barışı bozmaktan suçlu bulunması ve ihlalde bulunan devlete karşı önlemler alınması halinde…barışı yeniden tesis etmeye yönelik ortak çabayı boşa çıkaracak her türlü eylemden kaçınacaktı" (Davis, 1933: 177-178).

ABD'nin iş birliği taahhüdü önemli ölçüde Roosevelt'in Mart ayında Kongre'ye gönderdiği silah ambargosu tasarısının Kongre tarafından onaylanmasına bağlıydı (Dallek, 1995: 47). Temsilciler Meclisi Nisan ayında Başkan'a ambargonun ne zaman ve kime karşı kullanılacağını belirleme yetkisi veren tasarıyı kabul ederken, Senato Dış İlişkiler Komitesi ABD'nin geleneksel tarafsızlık politikasının[38] terk edilmesine karşı çıktı ve tasarıyı ambargonun tüm savaşan taraflara karşı uygulanmasını gerektirecek şekilde değiştirdi (Dallek, 1995: 47). 25 Mayıs'ta Senatör Hiram Johnson, silah ambargosunun çatışmanın "tüm taraflarına tarafsız bir şekilde uygulanmasını" teklif etti (Cole, 1983: 73). Bu değişikliğin saldırganın belirlenmesinde diğer devletlerle birlikte hareket etme yetkisini elinden almasına rağmen Roosevelt, teklifi kabul etti. Roosevelt'in

[38] Geleneksel olarak ABD, Amerikalıların tüm savaşan taraflarla ticaret yapma hakkı konusunda ısrarcı olmuştur. Bu politika, saldırgan ve saldırı kurbanı arasında ayrım yapmaksızın tüm savaşan taraflarla ticaret yapma hakkı anlamına gelmiştir (Cole, 1983: 70).

bu kararı Davis'in üç gün önce Cenevre'de açıkladığı politikayı geçersiz kıldı (Divine, 1967: 7).[39]

Temmuz ayında Roosevelt, Avrupa başkentlerini ziyaret eden William Bullitt'ten Fransa'nın hiçbir silahsızlanma antlaşmasını kabul etmeyeceğini ve Avrupa'da savaşın kaçınılmaz olduğunu bildiren bir mesaj aldı (Dallek, 1995: 66). Artan hayal kırıklığına rağmen Roosevelt, silahsızlanma görüşmelerini kurtarması için Davis'i Ağustos'ta Avrupa'ya yolladı ve Davis'e tam destek sözü verdi (Dallek, 1995: 67). Davis aracılığıyla MacDonald'a gönderdiği mesajda Roosevelt, İngiltere'nin Avrupa'daki durum üzerinde kendilerinden "çok daha büyük bir etkiye ve dolayısıyla daha büyük bir sorumluluğa" sahip olduğunu belirtti (FRUS, 1933 Vol. I: 178). Roosevelt ayrıca Davis'e "MacDonald, Daladier, Mussolini ve Hitler'in bir araya gelmeleri halinde karmaşık sorunların çözülebileceği hissettiğini" ve Davis'in bu liderleri bir araya getirmek için elinden geleni yapması gerektiğini söyledi. Roosevelt'e göre, "kontrollü silahsızlanma ve uluslararası denetim tek çözümdü" (FRUS, 1933 Vol. I: 177).

Roosevelt'in Johnson değişikliğine yönelik tutumu, yönetimin Avrupa işlerinden çekilme eğiliminin ilk işareti olarak algılandı (Leffler, 1979: 349). ABD'de Avrupa meselelerinden uzak durulması yönündeki hâkim görüş, İngiltere ve Fransa'nın ABD'nin Avrupa meselelerinde olumlu bir rol oynayacağına dair güvenini zedelemiş ve Hitler'in ABD'ye atfedeceği ağırlığı azaltmıştı (Cole, 1983: 70). Fransa ve İngiltere'nin silahlanmalarını Almanya'nın seviyesine indirmek için sekiz yıllık bir süre talep etmeleri karşısında Hitler, 14 Ekim'de Almanya'nın eşitlik talebinin kabul edilmediğini ve Berlin'in silahsızlanma görüşmelerinden çekildiğini duyurdu (Shirer, 1960: 293). Bununla birlikte, Hitler'in Ekim ayında konferansı terk etmesi sonucunda konferansın

[39] Dışişleri Bakanı Hull'un Johnson değişikliğinin ABD'nin kolektif güvenliğe katkısını sınırlayacağı uyarısında bulunmasının ardından Roosevelt, Kongre'deki silah ambargosu kararının tamamını iptal etmeye karar vermiştir (Divine, 1967: 7).

başarısızlığa uğramasında ABD'nin rolünün İngiltere ve Fransa'ya kıyasla oldukça azdı. Almanya'nın eşitlik arayışı ile Fransa'nın güvenlik talepleri arasındaki uçurumun kapatılamaması, Hitler'in Almanya'daki iktidarını pekiştirmesi ve İngiltere'nin ne Avrupa'ya yönelik güvenlik taahhüdünü arttırmaya ne de silahsızlanma süreci için etkili kontrol tedbirleri uygulamaya istekli olması silahsızlanma görüşmelerini başarısızlığa sürükledi (Cole, 1983: 69; Leffler, 1979: 348).

Roosevelt'in Ağustos'ta MacDonald'a gönderdiği mesajda vurguladığı üzere, ABD'nin Avrupa meseleleri üzerindeki etkisi İngiltere'ninkinden çok daha azdı. Dallek'in (1995: 68) ifadesiyle Roosevelt, "bir yandan ABD'nin dünyanın ekonomik ve siyasi gerilimlere doğru sürüklenmesini kontrol etmede önemli bir rol oynaması gerektiği inancına sarılırken, diğer yandan yurt dışındaki olayları büyük ölçüde etkileyemediğini düşünüyor ve çabalarını sadece yurt içindeki koşulları iyileştirmeye odaklamak için iyi bir neden görüyordu." Üstelik, Amerikan kamuoyunun silahsızlanma görüşmelerinin başarısızlığına gösterdiği tepki Roosevelt'i Avrupa meselelerinden daha fazla uzaklaştırdı. Davis Kasım ayında Vaşington'a döndüğünde, bu görüşün Roosevelt'in uluslararası meselelere dair görüşlerini büyük ölçüde şekillendirdiğini gözlemledi (Dallek, 1995: 68-69). Sonuçta, Amerikalı karar alıcılar, ABD'yi olası bir Avrupa savaşından izole etmenin, silahsızlanma anlaşması için risk almaktan daha önemli olduğunu hesapladılar (Leffler, 1979: 359).

2.2.1.3. Avrupa'da Revizyonizmin İlk İşaretleri Karşısında ABD Tarafsızlık Yasaları

Londra'daki ekonomik konferansın ve Cenevre'deki silahsızlanma görüşmelerinin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından, Avrupa'da revizyonizmin ilk işaretleri Roosevelt'in birinci başkanlık döneminde ortaya çıktı. Silahsızlanma görüşmelerini ve Milletler Cemiyeti'ni terk ederek Avrupa'da istikrar arayışını baltalayan

Almanya, 25 Temmuz 1934'te Avusturya Şansölyesi Engelbert Dollfuss'a düzenlenen suikastta belirleyici bir rol oynadı (Shirer, 1960: 385). 16 Mart 1935'te Hitler, genel askerlik hizmeti ve yaklaşık yarım milyon kişilik bir ordu kurulmasını öngören bir yasa çıkararak Versay Antlaşması'nın askerî kısıtlamalarını bir oldubitti ile ortadan kaldırdı (Shirer, 1960: 391). Almanya'nın söz konusu adımlarına karşı Avrupa'da bir denge aktörü olacağı umut edilen Mussolini, kuzu postuna bürünmüş bir kurt gibi 3 Ekim 1935'te Etiyopya işgaline başladı. Hitler, Fransa ve SSCB arasında imzalanan karşılıklı yardım antlaşmasının Lokarno Antlaşması'na "hukuki bir güvensizlik unsuru" getirdiğini gerekçesiyle 7 Mart 1936'da Ren bölgesinin askerden arındırılmış statüsüne son verdi (Shirer, 1960: 399). Son olarak, Almanya ve İtalya, 17 Temmuz 1936'da başlayan İspanya İç Savaşı'nda General Franco liderliğindeki milliyetçileri destekleyerek Avrupa'da genel bir savaş tehlikesine neden oldu.

Avrupa'da artan istikrarsızlık ve savaş tehlikesine yön verecek diplomatik adımlar kıtasal büyük güçler tarafından atıldı ve ABD bu süreçte göz ardı edilebilecek bir rol oynadı.[40] İtalya, Dollfuss suikastının ardından Almanya'nın Viyana üzerindeki etkisini sınırlamak için aceleyle Brenner Geçidi'ne dört tümen gönderdi. Almanya'nın silahlanma kararının ardından Fransa, İtalya ve İngiltere, Lokarno Antlaşması'nı yeniden teyit eden, Avusturya'nın bağımsızlığını vurgulayan ve Versay Antlaşması'nı değiştirmeye yönelik her türlü girişime direnileceğini belirten Stresa Cephesi'ni kurdu (Shirer, 1960: 392). Fransa ve SSCB, silahlanmış bir Almanya'yı iki cepheli bir savaş tehlikesiyle karşı karşıya bırakacak bir karşılıklı yardım antlaşması imzaladı. Almanya'nın bir oldubitti ile

[40] Kıtasal aktörlerin güvenlik arayışlarını birbiriyle uyumlu hale getirmek oldukça zordu. Emperyal topraklarına öncelik veren İngiltere, Fransa'nın Avrupa'daki güvenlik anlayışından uzak durdu. İngiltere ve Fransa birlikte SSCB'nin güvenlik arayışını karşılamak için iş birliği yapmaktan kaçındı (Christensen ve Snyder, 1990). İtalya'yı Etiyopya macerasından vazgeçmeye ve Alman emellerine karşı Avusturya'nın bağımsızlığını destekleme konusunda iş birliği yapmaya ikna etmek mümkün olmadı. Öyle ki diğer kıtasal aktörler bile statükocu bir güvenlik iş birliğinden kaçındı. ABD'nin Moskova Büyükelçisi Bullitt 29 Mayıs 1935'te Dışişleri Bakanı Hull'a SSCB Dışişleri Bakanı Litvinov'un kendisine Doğu'da statükoyu koruyacak bir güvenlik paktı istediğini, ancak SSCB'nin Japonya tarafından saldırıya uğraması halinde Polonya'nın SSCB'ye saldırmasının muhtemel olduğunu söylediğini bildirdi (FRUS, 1935 Vol. I: 210).

silahlanmasının ardından İngiltere, müttefiki Fransa'yı bilgilendirmeksizin Haziran 1935'te Alman donanmasını İngiliz donanmasının %35'ini aşmayacak şekilde sınırlayan bir deniz antlaşması imzaladı (Shirer, 1960: 398). Mussolini'nin Etiyopya işgaline karşı İngiltere ve Fransa, İtalya'nın işgal kabiliyetini sınırlandıracak yaptırım kararları almaktan kaçındı. Son olarak İngiltere ve Fransa, İspanya İç Savaşı'nda meşru hükümeti desteklemekten kaçındı ve İtalya ve Almanya'nın iç savaştaki revizyonist tutumuna rağmen uluslararası bir tarafsızlık komitesi kurulmasına öncülük etti.

Avrupa'da artan istikrarsızlık ve genel bir savaş tehlikesi ABD'de yakından izlenmekteydi. Dışişleri Bakanı Hull, 2 Kasım 1933'te Alman Büyükelçi Luther ile gerçekleştirdiği görüşmede, "Avrupa'da silahsızlanma ya da barış için mevcut görünümün" cesaret verici olmadığını ve "önümüzdeki iki ila on yıl içinde genel bir savaşın barıştan daha olası göründüğünü" belirtti (Department of State, 1943: 13). Berlin Başkonsolosu George S. Massersmith, 21 Nisan 1934 tarihinde Dışişleri Bakanlığı'na Ticaret Ataşesi Vekili Douglas Miller'ın Almanya'daki durumla ilgili raporunu iletti. Miller'a göre Nazilerin ana hedefi, "Alman ırkını dünyanın en büyük ve en güçlü ulusunu oluşturana kadar ve nihayetinde…tüm dünyaya hâkim olana kadar büyütmekti." Başkonsolos, Ataşenin vardığı sonuçların kendi durum değerlendirmesiyle tamamen örtüştüğünü kaydetti (Department of State, 1943: 15). Roosevelt, 27 Aralık 1935 tarihli bir kabine toplantısında "uluslararası durumun gerçekten de çok vahim" olduğu görüşünü paylaştı (Dallek, 1995: 117). Bir hafta sonra Kongre'nin ortak oturumunda yaptığı konuşmada, "Avrupa ve Asya'daki insanlar arasında barış ve iyi niyetin azaldığını ve Amerika kıtasındaki insanların artan kötü niyetin, saldırganlığa yönelik belirgin eğilimlerin ve artan silahlanmanın farkına varmaları gerektiğini" vurguladı (Department of State, 1943: 305).

Avrupa'daki gelişmeler yakından takip edilse de ABD'de olası bir savaşta tarafsız kalınması yönünde yoğun bir kamuoyu baskısı vardı. ABD'nin Birinci Dünya Savaşı'na

girişinin on sekizinci yıl dönümü olan 6 Nisan 1935'te 50.000 savaş gazisi barış için Washington'da bir yürüyüş düzenledi. 12 Nisan'da ülke genelinde yaklaşık 175.000 üniversite öğrencisi savaşa karşı eylem gerçekleştirdi. 1918'de sona eren savaşın bir felaket olduğu, olası bir savaşa katılmanın bankacılar, sanayiciler ve mühimmat üreticileri dışında kimseye fayda sağlamayacağı ve kaybedenin bunu hayatlarıyla ödeyecek olan Amerikalı kitleler olduğu yönünde kamuoyunda hâkim bir görüş vardı (Dallek, 1995: 101-104; Divine, 1962: 81-85).

ABD hükümetinin Avrupa'daki gelişmelere tepkisi, kamuoyunun tarafsızlık talebiyle uyum içinde belirlendi. Almanya'nın silahlanma kararını açıklamasının ardından bir basın toplantısı düzenleyen Dışişleri Bakanı Hull, "antlaşmaların lafzına ve ruhuna uygun davranmama eğilimleri karşısında giderek artan bir endişe duyduğunu" ve "Avrupa'da mevcut gerginliğin azaltılmasına yönelik olarak sarf edilen çabaların ABD hükümeti tarafından yakından takip edileceğini" ifade etmekle yetindi (FRUS, 1935 Vol. II: 228). Hull, İngiltere ile Almanya arasındaki donanma antlaşması konusunda 20 Haziran 1935 tarihinde ABD'nin Fransa Büyükelçisi Jesse I. Straus'a gönderdiği telgrafta, hükümetin antlaşmanın esası hakkında herhangi bir pozisyon almadığını vurguladı (FRUS, 1935 Vol. I: 160). MC'nin İtalya'nın Etiyopya'yı işgaline karşı caydırıcı yaptırımlar uygulamaktan kaçınması ve İngiliz ve Fransız Dışişleri Bakanları Samuel Hoare ve Pierre Laval'ın İtalya'yı yatıştırmak için Etiyopya topraklarını teklif etmesi, Vaşington'da ABD'nin Avrupa'daki güç dengesinde göz ardı edilebilir bir etkiye sahip olabileceği görüşünü pekiştirdi (Dallek, 1995: 116; Kennedy, 1999: 397). Ayrıca, Londra ve Paris'in birlikte askerî ve ekonomik yaptırımlardan kaçınmasıyla Ren bölgesi krizinin hızla yatışması, Roosevelt'in Berlin'e karşı yaptırımlardan kaçınma ve Avrupa'daki güvenlik meselelerinden uzaklaşma kararını doğruladı (Dallek, 1995: 124).

Bu gelişmeler ışığında, Avrupa'daki savaş tehdidine karşı ABD'nin oynaması gereken rol üzerine yapılan tartışmalar, Roosevelt'in 31 Ağustos 1935 tarihinde Tarafsızlık Yasası'nı imzalamasıyla sonuçlandı. Yasa'ya göre, iki ya da daha fazla devlet arasında savaşın başlaması üzerine "Başkan [savaş halini] ilan edecek ve bundan sonra ABD'den savaşan herhangi bir ülkeye silah, mühimmat ya da savaş araçları ihraç etmek yasadışı olacaktır" (Department of State, 1943: 25). Yasa, görevi silah sevkiyatlarını ruhsatlandırmak ve denetlemek olan Dışişleri Bakanı başkanlığında bir Ulusal Mühimmat Kontrol Kurulu kurdu ve Amerikan gemileriyle savaşan taraflara ya da savaşan taraflara aktarılmak üzere tarafsız devletlere mühimmat taşınmasını yasakladı. Yasa'nın diğer bölümleri ABD Başkanı'na savaşan ülkelerin denizaltılarının Amerikan karasularına girişini yasaklama ve savaşan ülkelerin gemilerinde seyahat eden vatandaşların bunu kendi riskleri altında yaptıklarını ilan etme yetkisi verdi (Divine, 1962: 115-116). Roosevelt, 31 Ağustos'ta imzaladığı Tarafsızlık Yasası'nı 29 Şubat 1936'da sona erecek şekilde altı ay süreyle sınırlandırdı ve yasanın "tamamen tatmin edici" olduğunu belirtti (Dallek, 1995: 108).

3 Ekim'de İtalya-Etiyopya savaşının patlak vermesinin ardından Roosevelt, 5 Ekim'de kamuoyuna bir açıklama yaparak "savaşan hükümetlere tüm silah, mühimmat ve savaş araçları sevkiyatını" yasakladı ve vatandaşları, savaşan devletlerden herhangi biriyle yapacakları her türlü işlemin kendi riskleri altında olacağı konusunda uyardı. Ancak petrol, bakır, kamyon, traktör, hurda demir ve hurda çelik gibi temel savaş malzemelerinin ihracatı yasak kapsamı dışında tutuldu. Roosevelt bu tür savaş malzemelerinin ihracatını yasaklamak yerine, "Amerikan halkının, bu tür malzemelerle ticaretimizi büyük ölçüde genişleterek geçici olarak elde edilebilecek anormal kâr artışlarını isteyeceğine inanmadığını" belirtti (FRUS, 1935 Vol. I: 696).

Roosevelt'in tarafsızlık politikası ile MC'nin kolektif güvenlik önlemleri arasındaki mesafe, MC'nin üye olmayan devletlerden İtalya'ya karşı yaptırımlara

katılmalarını isteyebileceği haberi Vaşington'a ulaştığında belirginleşti. Hull, 9 Ekim 1935'te Cenevre'deki ABD temsilcilerine, ABD'nin kendi politikaları doğrultusunda, savaşan taraflarla ticari ve mali işlemlerin kısıtlanmasını da içeren kesin önlemler aldığını ve gelişen koşullar ışığında kendi yolunu bağımsız olarak izleyeceğini bildirdi. Hull, ABD'nin temel politikasının savaşa dahil olmamak olduğunun altını çizdi (Department of State, 1943: 31). Dallek'in (1995: 113) vurguladığı üzere, "MC'den bağımsız görünmek için gösterilen bu çabalardan daha önemlisi, hükümetin stratejik hammaddeleri ambargo listesine koymama kararıydı." Roosevelt'in ahlaki ambargo çağrısına ve Hull'un uyarılarına rağmen petrol ürünleri, rafine bakır ve demir-çelik hurda sevkiyatı Ekim 1935'te bir önceki yıla göre iki kattan fazla arttı (Dallek, 1995: 114). Ancak Fransa ve İngiltere'nin petrol ambargosu uygulamaktan vazgeçip Hitler'e karşı Mussolini'yi yatıştırma politikası izleyince, ABD'nin tarafsızlık politikası ile MC'nin kolektif güvenlik önlemleri arasındaki mesafe önemsiz hale geldi.

Roosevelt, 11 Kasım 1935'te yaptığı Mütareke Günü konuşmasında, ABD'nin dış politikadaki öncelikli hedefinin savaşa sürüklenmekten kaçınmak olduğunu vurguladı (Department of State, 1943: 34). Başkan, 3 Ocak 1936'da Kongre'ye hitaben yaptığı konuşmada, uluslararası ilişkilerdeki gelişmelerin "genel savaş trajedisine" yol açabileceği ve barış tehdit altında olduğu sürece, ABD ve Batı Yarımküre'nin oynayabileceği tek rolün savaşı teşvik edecek hiçbir şey yapmamak üzere tasarlanmış bir tarafsızlık politikası uygulamak olduğu uyarısında bulundu (Department of State, 1943: 34-35). Roosevelt'e göre, ABD'nin Batı Yarımküre sınırlarının ötesindeki bir büyük güç savaşında tarafsız kalmaktan başka seçeneği yoktu.

Bu gelişmeler ışığında, 1935 tarihli Tarafsızlık Yasası 29 Şubat 1936 tarihinde on dört ay süreyle uzatıldı. Buna göre, 1935'teki Tarafsızlık Yasası'nın hükümlerinin on dört ay süreyle uzatılmasının yanı sıra savaşan taraflara kredi verilmesi yasaklandı (Cole, 1983: 186). Yasa, silah ambargosunun halihazırda devam etmekte olan bir savaşa katılan

diğer devletleri de kapsaması konusunda 1935'te olduğu gibi Başkan'a takdir yetkisi tanımak yerine, Başkan'ın bunu yapmasını zorunlu kıldı (Dallek, 1995: 120). Bu değişiklik, MC üyesi devletlerin kolektif güvenliği sağlamak için bir savaşa dahil olmaları halinde ABD'den silah ve mühimmat satın alma hakkını kaybedecekleri anlamına geldi (Divine, 1962: 156). Son olarak, Batı Yarımküre'deki devletler, bölge-dışındaki bir devletle savaş halinde olmaları durumunda yasanın işleyişinden muaf tutuldu.

Avrupa'nın büyük güçlerinin İtalya karşısında etkisiz kalması ve ardından gelen İspanya İç Savaşı, Roosevelt'in Avrupa barışının korunmasında rol oynama konusunda giderek daha şüpheci olmasına neden oldu (Dallek, 1995: 126). Dışişleri Bakan Vekili Phillips, 7 Ağustos 1936 tarihinde İspanya'daki tüm Amerikan diplomatik temsilcilerine gönderdiği telgrafta Tarafsızlık Yasası'nın yalnızca uluslararası bir savaşta geçerli olacağını ve "mevcut durumda [İspanya İç Savaşı] uygulanamayacağını" vurguladı. Bununla birlikte Phillips, "ister barış zamanında ister iç karışıklık durumunda olsun, diğer ülkelerin iç işlerine karışmama yönündeki köklü politikasına uygun olarak, [Roosevelt hükümetinin] elbette İspanya'nın talihsiz durumuna herhangi bir şekilde müdahale etmekten titizlikle kaçınacağını" belirtti (FRUS, 1936 Vol. II: 389).

İspanya İç Savaşı'nın seyri büyük ölçüde kıtasal büyük güçlerin politikaları tarafından belirlendi. Almanya, General Franco liderliğinde Fas'ta ayaklanan askerî birlikleri hava ikmali yoluyla kıtaya taşıdı. İtalya, askerî teçhizat, mühimmat ve gönüllü birlikler göndererek Franco'ya yardım etti. SSCB, Franco'ya karşı Cumhuriyetçileri destekledi ve askerî teçhizat ve mühimmat sevkiyatına başladı (Taylor, 2015: 168). İspanya'daki çatışmaların genel bir Avrupa çatışmasına dönüşmesinden endişelenen İngiltere ve Fransa, Almanya, İtalya, SSCB ve diğer yirmi Avrupa devletinin dahil olduğu bir Müdahale Etmeme Komitesi'nin kurulmasına öncülük etti (Divine, 1967: 31).

Roosevelt, İç Savaş'ın devletlerarası bir savaşa dönüşmesini engellemek isteyen İngiltere ve Fransa'nın yanında yer aldı ve İspanya'nın meşru hükümeti ile ticaret yapmasına izin veren mevcut uluslararası hukuk kurallarını göz ardı etti (Alpert, 2004: 109-112; Dallek, 1995: 127). Hükümet 11 Ağustos'ta İspanya'ya silah tedarikine yönelik ahlaki ambargo uygulanacağını açıkladı (Alpert, 2004: 110). Dışişleri Bakan Vekili Phillips, İspanya hükümetine savaş uçağı satmak isteyen Glenn L. Martin Şirketi'ne, Roosevelt hükümetinin "diğer egemen ulusların işlerine müdahale etmeme konusundaki tutum ve politikasının özellikle 1933 Montevideo Antlaşması'nın imzalanmasından bu yana çok iyi bilindiğini" hatırlattı. Phillips'e göre, şirketin silah satışının "hükümet politikasının ruhuna uygun olmayacağını varsaymak makul görünmekteydi" (FRUS, 1936 Vol. II: 395). İş adamı Robert Cuse'un İspanya hükümetine savaş uçağı ve uçak motoru sevkiyatı yapmak için lisans başvurusunda bulunmasının ardından Roosevelt, Cuse'un hükümet politikasına meydan okuduğunu ve başvurunun "yasal ama tamamen vatanseverlik dışı bir hareket" olduğunu savundu (Dallek, 1995: 135).

Roosevelt'in 14 Ağustos 1936'da Chautauqua, New York'ta yaptığı konuşma, Avrupa'da artan savaş tehlikesi karşısında ABD'nin bir güç dengesi aktörü rolünü üstlenmeyeceği görüşünü pekiştirdi. Roosevelt, ülkeyi "dış savaşlara sürükleyebilecek siyasi taahhütlerden" ve "MC'nin siyasi faaliyetleriyle bağlantı kurmaktan" kaçındığını hatırlattı. ABD'nin izolasyoncu bir politika yürüttüğü yönündeki eleştirilere cevaben, "kendimizi savaştan tamamen soyutlamaya çalıştığımız durumlar dışında izolasyoncu değiliz" ifadesini kullandı. Roosevelt konuşmasında savaşa yönelik düşüncelerini şu şekilde belirtti:

> *"Savaşı gördüm. Karada ve denizde savaşı gördüm. Yaralılardan akan kanı gördüm…Açlıktan ölen çocuklar gördüm. Annelerin ve eşlerin çektiği acıları gördüm. Savaştan nefret ediyorum. Savaşın bu ulustan nasıl uzak tutulabileceğini düşünerek ve planlayarak sayısız saatler geçirdim; sayısız saatler geçireceğim. Keşke savaşı tüm uluslardan uzak tutabilseydim; ama bu benim*

gücümün ötesinde. En azından ABD'nin hiçbir eyleminin savaş çıkarmaya ya da savaşı teşvik etmeye yardımcı olmayacağından emin olabilirim (Roosevelt, 1936)."

Roosevelt'in İspanya İç Savaşı perde arkasında devam ederken ABD'yi savaştan uzak tutmaya çalışacağını açıklaması, Avrupa'daki revizyonist büyük güçlerin ABD'ye verdikleri önemi azalttı. ABD'nin müdahale etmeme politikası resmi görüşmelerde de ilan edildi. İspanya'nın Vaşington Büyükelçisi ile yaptığı görüşmede Hull, İspanya'da demokrasinin ortadan kaldırılmasının başka yerlerde de aynı sonuca neden olacağı uyarısında bulunan ve yardım talep eden büyükelçiye, hükümetinin Montevideo'da ilan ettiği müdahale etmeme taahhüdünü hatırlattı ve ABD'nin, İspanya'nın komşusu ve dostu Fransız hükümeti gibi müdahale etmeme politikasını sürdüreceğini belirtti (Dallek, 1995: 131). Sonuçta İspanya İç Savaşı, Roosevelt'in Avrupa meselelerine mesafeli yaklaşma eğilimini pekiştirdi ve ikinci başkanlık döneminde 1936 Tarafsızlık Yasası'nın iç savaşları da kapsayacak şekilde genişletilmesi kararını imzaladı.

2.2.2. Roosevelt'in İkinci Başkanlık Dönemi: Avrupa'da Savaş ve Tarafsızlığın Sınırları

2.2.2.1. Avrupa'da Yatıştırma Politikası ve ABD'nin Rolü

Roosevelt'in ikinci başkanlık dönemi 20 Ocak 1937'de gerçekleştirilen yemin töreniyle başladı. Yeni dönemde hükümeti meşgul eden konulardan ilki, mevcut tarafsızlık yasasının İspanya İç Savaşı'nı kapsayacak şekilde revize edilmesi ve 1 Mayıs 1937'de süresi dolmadan önce yeni bir tarafsızlık yasasının çıkarılmasıydı. 1936 Tarafsızlık Yasası, savaşın tanımını iki veya daha fazla devlet arasındaki silahlı çatışmalarla sınırlandırdı ve böylece iç savaşlar yasanın kapsamı dışında kaldı. Roosevelt hükümetinin İspanya İç Savaşı'na yönelik ahlaki ambargosu, iş dünyası ve ihracatçılar tarafından bir süre gözetildi ve savaşan taraflara doğrudan silah satışı zımnen engellendi. Ancak Aralık 1936'da iş adamı Robert Cuse'un Cumhuriyetçilere yaklaşık 3 milyon dolar değerinde uçak ve uçak motoru ihraç etmek için lisans başvurusunda bulunması ve

Dışişleri Bakanlığı'nın başvurunun mevcut yasaları ihlal etmediği gerekçesiyle lisans vermek zorunda kalması üzerine hükümet harekete geçti (Cole, 1983: 225).

30 Aralık 1936'da Dışişleri Bakan Yardımcısı Robert W. Moore, Senatör Key Pittman ve Kongre Üyesi Samuel D. McReynolds ile bir araya gelen Roosevelt, İspanya'ya silah sevkiyatının yasaklanması için bir yasa çıkarılması gerektiği sonucuna vardı. Böylece Cuse'un önü kesilecek ve İngiltere ve Fransa'nın başını çektiği tarafsızlık politikasının ihlal edilmesi önlenecekti (Dallek, 1995: 135). Bu doğrultuda Pittman, İspanya'ya silah ve mühimmat sevkiyatına ambargo uygulanması için Senato'da acil bir yasa tasarısı sunacak, McReynolds da konuyu Temsilciler Meclisi'nde ele alacaktı (Cole, 1983: 226). Yasa tasarısı Kongre'den tartışmasız bir şekilde geçti ve Roosevelt 8 Ocak 1937'de kararı imzaladı. Yasa uyarınca İç Savaş'ın taraflarına tüm silah, mühimmat ve savaş gereçlerinin satışı ve ihracatı yasaklandı. Ayrıca İspanya'ya nakledilmek üzere tarafsız devletlere silah ve mühimmat satışı yasaklandı. Yasa, Dışişleri Bakanlığı tarafından halihazırda verilmiş olan silah ihracat lisanslarını geçersiz kıldı (Cole, 1983: 227). İspanya İç Savaşı'nın taraflarına uygulanan ambargo, iç savaşın bir Avrupa savaşına dönüşmesini önlemek isteyen İngiltere ve Fransa ile iş birliği politikası uyarınca Franco'nun 1939'daki nihai zaferine kadar yürürlükte kaldı (Cole, 1983: 234).

İç Savaş'ın taraflarına yönelik silah ambargosu kararı, Kongre'nin tarafsızlık yasası üzerinde kapsamlı bir şekilde harekete geçmesini tetikledi. 1936'da on dört ay süreyle uzatılan tarafsızlık yasası 1 Mayıs 1937'de sona erecekti (Divine, 1967: 34). Roosevelt hükümeti 1935'de çıkartılan ve 1936'da uzatılan tarafsızlık yasasının silah ambargosu, seyahat yasağı ve savaşan hükümetlere kredi yasağı gibi temel sacayaklarını tartışmasız bir şekilde kabul etmeye hazırdı. Esas konu "Avrupa'da savaş çıkması halinde ülkenin silah dışındaki ürünlerde ihracatını ne ölçüde feda etmeye hazır olduğuydu" (Divine, 1967: 35). Amerikalı finansçı Bernard M. Baruch tarafından önerilen "öde ve taşı" formülü (*cash and carry*), ABD'nin dış ticaret kârlarından ödün vermeden tarafsız

kalmasını sağlayacaktı (LaFeber, 1989a: 366). Öde ve taşı formülü uyarınca, savaşan taraflar peşin ödeme yaptıkları ve ABD bandıralı olmayan gemilerle taşıdıkları sürece silah ve mühimmat dışında ambargo uygulanmayan mallar satın alabileceklerdi (Cole, 1983: 233).

Roosevelt, 1 Mayıs 1937'de tarafsızlık yasasını imzaladı. Yasa, önceki tarafsızlık yasalarından farklı olarak, savaş durumunda silah ambargosunu, kredi yasağını ve savaşan tarafların gemilerinde seyahat yasağını kalıcı hale getirdi. Yasa ayrıca Başkan'a savaşan taraflarla yapılan hammadde ve diğer silah dışı ürün ticaretini öde ve taşı formülü kapsamına alma konusunda takdir yetkisi verdi. Yasanın öde ve taşı formülü geçici nitelikteydi ve Mayıs 1939'da sona erecekti (Cole, 1983: 233; Divine, 1967: 37). 1936 tarihli yasaya benzer bir şekilde, Batı Yarımküre'deki bir devletin bölge-dışındaki bir devletle savaş halinde olması durumunda uygulanmayacaktı. 1936 tarihli yasadan farklı olarak, bu yasa uluslararası çatışmaların yanı sıra iç savaşları da kapsıyordu (Cole, 1983: 233). Roosevelt, yasanın öde ve taşı formülünden oldukça memnundu çünkü bu, kıtasal büyük güçler topyekûn bir savaşı sürdürmek için döviz rezervlerini tüketirken ülkesinin ticarete devam etmesine olanak tanıyacaktı (Dallek, 1995: 137; LaFeber, 1989a: 366).

Avrupa'da bir savaşa sürüklenme tehlikesine karşı ülkesini tarafsızlık yasası zırhıyla koruyan Roosevelt bölge-dışındaki büyük güç rekabeti üzerinde oldukça sınırlı bir etkiye sahip oldu. Hitler'in dış politikası üzerine yapılan çalışmalar, Roosevelt'in politikalarının ve açıklamalarının 1939'da savaş patlak vermeden önce Almanya'nın dış politika kararları üzerinde çok az etkisi olduğu sonucuna varmaktadır (Clifford, 1989: 215). Hitler, ABD'nin zayıf bir devlet olduğunu, ekonomik sorunlarla boğuştuğunu, yürütmenin gücünü ciddi şekilde sınırlayan aksak bir siyasi sisteme sahip olduğunu ve diğer büyük güçlerin ordularına denk bir askerî güçten yoksun olduğunu ve planlarına müdahale edemeyeceğini hesapladı. Dahası, Hitler'in tarih okumasına göre, ABD'nin Birinci Dünya Savaşı'nın sonucu üzerinde ihmal edilebilir bir etkisi vardı; askerî

kapasitesi Almanya'nın yenilgisinin açıklamasının bir parçası değildi (Kennedy, 1999: 392).

İki savaş arası dönemde İngiltere küresel bir güçtü; çıkarları, Avrupa'daki istikrarsızlığın yanı sıra Asya'daki gelişmeleri de yakından takip etmesini ve küresel ölçekte dengeli bir politika izlemesini zorunlu kılmaktaydı. Üstelik, İngiltere ve Fransa arasında Avrupa'da izlenecek politika konusunda görüş ayrılıkları vardı. Fransa, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan Versay düzenini sürdürmek için kıtasal güvenlik taahhütlerinde bulunmaya hazırdı. Fransa, 1920'den itibaren Belçika, Polonya, Çekoslovakya, Romanya ve Yugoslavya ile çeşitli güvenlik antlaşmaları imzaladı (Keiger, 2001:122-123). İngiltere'de ise Almanların "kölelik antlaşması" olarak adlandırdığı antlaşmaya dayanan Versay düzeninin geçerliliği konusunda şüpheler vardı. İngiliz yetkililer "Almanların toparlanması hakkındaki Fransız endişesine ve özellikle Fransızların antlaşmaların bir kere imzalandıktan sonra uygulanması konusundaki ısrarına öfke duydular" (Taylor, 2015: 82). İngiltere'ye göre 1925'te imzalanan Lokarno Antlaşması Almanya'nın batı sınırlarını istikrara kavuşturmuştu; aynı sonuç Berlin ile masaya oturarak Almanya'nın doğu sınırları için de elde edilebilirdi. Bu çerçevede, İngiltere Başbakanı Neville Chamberlain ile özdeşleşen "yatıştırma siyaseti, Avrupa siyasetini İngiltere'nin güvenlik çıkarlarına göre yeniden şekillendirmek ve küresel Britanya İmparatorluğu'nun devamını sağlamak için tasarlandı" (Best vd., 2012: 190-191). İngiltere'nin yatıştırma politikası, savaştan önce Fransa'nın desteğini aldı. Chamberlain'in yatıştırma politikasının savaşı gereksiz kılacağını ve Avrupa'ya barış ve istikrar getireceğini uman Roosevelt, siyasi ve ekonomik tavizler verilmesini ve Almanya'nın yatıştırılmasını destekledi.

Kıtasal büyük güçlerin dış politika kararları üzerinde sınırlı bir etkiye sahip olan Roosevelt hükümetinde yatıştırma politikası, genel olarak Avrupa'ya ve özel olarak Almanya'ya yönelik politikalarda önemli bir araç oldu. Amerikalı tarihçi Frederick W.

Marks'a (1985: 970) göre "1933'ten itibaren [Roosevelt'in] Hitler'e yaklaşımının ana teması yatıştırma olmuştu." Bir başka Amerikalı tarihçi Arnold A. Offner'a (1977: 373) göre, "1933-1940 yılları arasında Almanya'yı yatıştırmak için ısrarlı Amerikan çabaları" söz konusuydu. 1932 başkanlık seçimini kazanan Roosevelt göreve başlamadan önce İngiliz Büyükelçi Ronald Lindsay'e, Avrupa'da barışın korunması için Polonya Koridoru'nun Almanya'ya geri verilmesini içeren bir siyasi yeniden düzenlemenin gerekli olduğunu belirtti (Marks, 1985: 970). Amerikalı diplomatlara göre, Almanya'ya verilecek ekonomik tavizler Berlin'i siyasi olarak yatıştıracaktı. Norman Davis Şubat 1936'da İngilizlere, bir silahsızlanma antlaşması imzalaması ve Milletler Cemiyeti'ne yeniden katılması karşılığında Almanya'ya Güneydoğu Avrupa'da ekonomik ayrıcalıklar verilmesini önerdi (Offner, 1977: 376).

Yatıştırma politikasının koçbaşı olan İngiltere ile ABD arasındaki ilişkiler pürüzsüz olmaktan uzaktı. Birinci Dünya Savaşı'ndan kalan borçlar ABD ile İngiltere arasındaki ilişkileri olumsuz etkiledi (Self, 2007: 308-309). Ayrıca İngiltere'ye göre ABD'nin tarafsızlık yasaları Vaşington ile güvenlik iş birliğinin önünde bir engeldi (Herring, 2008: 510). Dahası, Chamberlain hükümetinde ABD'nin olası güvenlik taahhütlerine güven oldukça azdı. Japonya'nın Temmuz 1937'de Çin'e saldırmasıyla başlayan İkinci Çin-Japon Savaşı, İngiltere ile ABD arasındaki güvensizlik hissini ortaya çıkardı. Roosevelt, 5 Ekim 1937'de Chicago'da yaptığı bir konuşmada, saldırgan ulusların neden olduğu "dünya kanunsuzluğu salgınına" karşı uluslararası bir "karantina" çağrısında bulundu (Dallek, 1995: 148). Bir gün sonra Roosevelt yönetimi, MC'nin Japonya'yı kınama ve Dokuz Güç Konferansı toplama kararına katıldığını açıkladı.

Karantina konuşması ve konferans toplanması kararını desteklediğini açıklaması sonucunda Roosevelt, Japonya'ya karşı Amerikan liderliği için uluslararası baskıyla karşı karşıya kaldı (Dallek, 1995: 149). 6 Ekim 1937'de İngiltere konferansın Vaşington'da toplanmasını önerdi. İngiliz Dışişleri Bakanı Eden, ABD Dışişleri Bakanlığı'ndan

Roosevelt'in "karantina" fikrinin "tam bir yorumunu" talep etti. Bir hafta sonra İngiliz yönetimi Vaşington'a "Çin'e aktif yardım veya Japonya'ya ekonomik baskı" politikasının konferansın alması gereken doğru karar olacağını iletti (Dallek, 1995: 150). Kasım'da Brüksel'de toplanan konferansta yaptırım meselesi gündeme geldiğinde ABD delegasyonu konferansı erteleme talebinde bulundu (Herring, 2008: 512). Vaşington'a göre İngiltere'nin Asya politikası, Japonya'yı dengeleme yükünü ve Britanya İmparatorluğu'nu korumanın maliyetini ABD'ye kaydırma politikasına dayanıyordu (LaFeber, 1989a: 371). Roosevelt'in ifadesiyle, "Uzakdoğu'da bölgesel çıkarları olan bazı büyük güçler korkak tavşanlar gibi davranmaktaydı" (Dallek, 1995: 150). ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Çin-Japon Savaşı'nın başlamasından günler sonra ilan ettiği üzere Vaşington "ittifaklara girmekten veya bağlayıcı taahhütlerde bulunmaktan" kaçınmaktaydı (FRUS, 1937 Vol. I: 712).

Avrupa'da Roosevelt, Asya politikaları konusunda ABD ve İngiltere arasındaki güvensizliğe rağmen Chamberlain'in Hitler'i yatıştırma politikasını destekledi. Roosevelt, Haziran 1937'de Chamberlain'i dünya siyasetini iyileştirmeye yarayacak görüşmelerde bulunmak için Vaşington'a davet etti. "Amerikalılardan laftan başka bir şey beklememenin her zaman en iyisi ve en güvenlisi" olduğunu düşünen Chamberlain (Iriye, 1993: 157), Berlin'le yapılacak görüşmeleri ABD'ye yapılacak herhangi bir ziyaretin ön aşaması olarak gördüğü gerekçesiyle daveti reddetti (Dallek, 1995: 144-145). Chamberlain'in olumsuz cevabına rağmen Roosevelt dünya barışını korumak için alınabilecek tedbirler üzerine düşünmeye devam etti. ABD Dışişleri Müsteşarı Sumner Welles, 6 Ekim 1937 tarihli bir memorandumda, Roosevelt'in uluslararası ilişkilerde gözetilmesi gereken temel ilkeleri, kara ve deniz savaşlarını düzenleyen yasaları, tarafsız devletlerin uluslararası hukuktan doğan haklarını ve tüm halkların hammaddelere serbestçe erişim haklarını tartışmak üzere bir dünya konferansı toplamasını önerdi

(FRUS, 1937 Vol. I: 685).[41] Roosevelt Welles'in önerisine sıcak baktı ve 11 Kasım'da Mütareke Günü konuşması sırasında diplomatik temsilcilere sunmayı planladı. Ancak Dışişleri Bakanı Hull'un itirazları üzerine Roosevelt Welles'in önerisini rafa kaldırdı (Dallek, 1995: 149).

Ocak 1938'de Roosevelt, Welles'in önerisinin gözden geçirilmiş bir versiyonunu dünya liderlerine sunmaya karar verdi. Welles, 10 Ocak tarihli bir memorandumda Roosevelt'e tüm ulusların diplomatik temsilcilerini Beyaz Saray'a davet etmesini ve onlara barış planının bir kopyasını vermesini önerdi. Teklif olumlu karşılanırsa, Dışişleri Bakanı Hull üç ayrı adım atacaktı. İlk olarak, ABD dışındaki diğer Amerikan cumhuriyetlerinden, bu cumhuriyetlerin tamamını temsil edebilecek iki temsilci belirlemelerini talep edecekti. İkinci olarak, İsveç Hollanda, Belçika, İsviçre, Macaristan, Yugoslavya ve Türkiye hükümetlerin her birinden bir temsilci atamalarını ve atanan temsilcilerin Vaşington'da görüşmelerde bulunmak üzere yola çıkmalarını talep edecekti. Son olarak, İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya ve SSCB hükümetlerini görüşmeler boyunca tüm gelişmelerden yakından haberdar edecekti (FRUS, 1938 Vol. I: 75). Roosevelt Welles'in önerisini Chamberlain'e iletti. Ancak Chamberlain 14 Ocak'ta Roosevelt'in önerisine olumsuz cevap verdi ve girişimin ertelemesini talep etti. Chamberlain, hükümetinin halihazırda bir yatıştırma politikası yürüttüğünü hatırlattı ve Roosevelt'in "önerilerinin şu anda ortaya konması halinde Almanya ve İtalya'nın, hem yatıştırmanın sağlanması için çözüme kavuşturulması gereken belirli noktaların ele alınmasını geciktirecekleri hem de kendileriyle doğrudan müzakerelerde bulunmamız halinde bize sunacakları taleplerin ötesinde taleplerde bulunmak için bu önerilerden yararlanacakları" gerekçesini öne sürdü (FRUS, 1938 Vol. I: 76).

[41] Eylül 1937'de Welles, Berlin dışındaki çeşitli Avrupa başkentlerini ziyaret etti ve Hitler'in sömürge ve Avrupa düzenlemeleri taleplerinin karşılanması gerektiği düşüncesiyle ülkesine döndü (Marks, 1985: 972).

Roosevelt, Chamberlain'in olumsuz yanıtını Londra'nın barışın korunması için Vaşington ile iş birliğine önem vermediğinin bir işareti olarak algıladı ve ABD'de İngiltere'nin niyetleri konusunda şüpheler arttı (Dallek, 1995: 156). Dahası, Chamberlain mesajında Londra'nın "İtalya'nın Etiyopya'yı işgalini hukuken tanımaya" hazır olduğunu belirtti (FRUS, 1938 Vol. I: 76). Roosevelt 17 Ocak'ta verdiği cevapta Chamberlain'in Etiyopya'nın işgalini yasal olarak tanıma kararından duyduğu endişeyi dile getirdi ve "antlaşma yükümlülüklerine saygının uluslararası ilişkilerde bu denli hayati bir öneme sahip olduğu ve hükümetlerimizin Uzak Doğu'da uluslararası hukuk ve düzenin yanı sıra Çin'deki meşru ve yasal haklarını desteklemek üzere iş birliği tedbirlerini değerlendirdiği bir dönemde" İngiltere'nin adımının "çok dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğini" vurguladı (FRUS, 1938 Vol. I: 77).

1938 yılında dünya siyaseti Hitler'in Alman ulusunu kendi kaderini tayin hakkı çerçevesinde birleştirme adımlarına tanıklık etti. Avrupa'daki siyasi manzara Hitler için bir fırsat sunmaktaydı. İngiltere Dışişleri Bakanı Eden, hükümetin İtalya'nın Etiyopya'yı işgalini tanıma kararı üzerine istifa etti ve yerine yatıştırma politikalarını destekleyen Lord Halifax geldi. Almanya'nın komşusu ve rakibi Fransa'da hükümet 10 Mart'ta düştü. Almanya Dışişleri Bakanı Ribbentrop 10 Mart'ta İngiltere'den Hitler'e Londra'nın Avusturya meselesine karışmayacağını bildirdi (Shirer, 1960: 469). Ribbentrop'un bu değerlendirmesi, Avusturya'nın ilhakından günler sonra İngiltere'nin Vaşington Büyükelçisi Lindsay'in Welles'e gönderdiği memorandumla teyit edildi. Buna göre İngiltere, "Avusturya Devleti'nin artık uluslararası bir varlık olarak ortadan kaldırıldığını ve tamamen Alman İmparatorluğu'na dahil edilme sürecinde olduğunu" kabul etmekteydi (FRUS, 1938 Vol. I: 465). ABD Dışişleri Bakanı Hull, 19 Mart'ta düzenlediği basın toplantısında, "Avusturya'daki olayın" uluslararası barışı tehlikeye atabileceği için ciddi bir endişe konusu olduğunu belirtmekle yetindi (FRUS, 1938 Vol. I: 473).

Avusturya'nın ilhakı, Roosevelt'in "Almanya'nın siyasi ve ekonomik olarak yatıştırılabileceği ve bir Avrupa savaşından ve Amerikan müdahalesinden kaçınılabileceği umudunu azaltmadı" (Offner, 1977: 381). Almanya'nın son hamlesine şiddetle karşı çıkarak Avrupa'daki yatıştırma politikasını tehlikeye atmaktan kaçınan Roosevelt, İngiltere'nin 16 Nisan 1938'de İtalya'nın Etiyopya işgalini tanıma kararı karşısında sessiz kaldı (Dallek, 1995: 158). Roosevelt 19 Nisan'da düzenlediği basın toplantısında İngiltere ile İtalya arasındaki antlaşmanın "barışçıl müzakerelerin değerinin bir kanıtı olduğunu ve imzalanmasını sempati ile karşıladığını" açıkladı (FRUS, 1938 Vol. I: 93).

Hitler'in bir sonraki adımı Çekoslovakya'nın Südet bölgesini hakimiyeti altına almak oldu. Chamberlain 24 Mart 1938'de yaptığı konuşmada, Fransa'nın Çekoslovakya'ya sunduğu güvenlik taahhüdü nedeniyle Paris'e yardım etme fikrini reddetti. Hitler, İngiltere'nin kenara çekilmesi halinde Fransa'nın karşı çıkmayacağını ve bunun sonucunda SSCB'nin hareketsiz kalacağını hesapladı (Shirer, 1960: 481). Roosevelt ise Avrupa'daki "kriz boyunca tarafsız bir gözlemci olarak kaldı" (Dallek, 1995: 162). 14 Mart 1938'de Welles, Çekoslovakya'nın Vaşington Büyükelçisi ile bir görüşme gerçekleştirdi. Görüşme sırasında Welles, Roosevelt hükümetinin "Avrupa'daki acil durumla ilgili olarak hiçbir eylemde bulunmadığını" ve "Avrupa meselelerine herhangi bir şekilde müdahil olmaktan tamamen uzak durduğunu" belirtti (FRUS, 1938 Vol. I: 494). 13 Temmuz 1938'de Fransa Dışişleri Bakanı Bonnet ile görüşen Paris'teki Büyükelçi Bullitt, Roosevelt'in mevcut krizde arabuluculuk yapmaya istekli olup olmadığını soran Bakan'a, kişisel görüşünün olumsuz olduğunu bildirdi. Bullitt'e göre kriz, "tam da ABD'nin kaçınmak isteyeceği türden bir Avrupa anlaşmazlığıydı" ve "Avrupa'nın merkezindeki küçük bir devletin iç düzenlemelerine karışmak, Amerikan halkına kesinlikle ABD Başkanı'nın görevlerinin uygun bir parçası olarak görünmeyecekti" (FRUS, 1938 Vol. I: 526).

Bir Avrupa savaşından kaçınmak isteyen İngiltere ve Fransa, Hitler'in Südet bölgesine ilişkin taleplerini karşılamaya hazırdı. 15 Eylül'de Hull'a gönderdiği memorandumda Bullitt, "Versay Antlaşması'nın insan eliyle kaleme alınmış en aptalca belgelerden biri olduğuna dair kanaatin" Paris'te nüfuz kazandığını ve "Çekoslovak Devleti'nde bir değişikliğin gerekli bir revizyon olarak görüldüğünü" bildirdi (FRUS, 1938 Vol. I: 579). ABD Dışişleri Bakanlığı 15 Eylül'de düzenlediği basın toplantısında, Chamberlain ile Hitler arasındaki "tarihi konferansın, barışın korunmasından derin endişe duyan tüm uluslar tarafından büyük bir ilgiyle izlendiğini" belirtti (FRUS, 1938 Vol. I: 584). Almanya'dan dönen Chamberlain ve 18 Eylül'de İngiltere'yi ziyaret eden Fransa Başbakanı Daladier, Alman taleplerinin karşılanması için Çekoslovakya'ya ortak bir öneri sundular. Bu öneriye göre, "Südet Almanlarının yüzde elliden fazla yaşadığı tüm topraklar, barışın korunması ve Çekoslovakya'nın hayati çıkarlarının güvenliği için Almanya'ya devredilecekti." Çekoslovakya bu öneriyi kabul ettiği takdirde İngiltere ve Fransa yeni sınırlara yönelik saldırılara karşı uluslararası bir garanti sunacaktı (Shirer, 1960: 528).

Müzakerelerin tıkandığı günlerde Roosevelt Hitler'e bir telgraf gönderdi. Roosevelt, 26 Eylül tarihli telgrafında "ABD'nin hiçbir siyasi bağlantısının olmadığını ve hiçbir nefret ağına yakalanmadığını" vurgulayarak Hitler'e şu mesajı gönderdi: "Tüm insanlık adına, söz konusu meselelerin barışçıl, adil ve yapıcı bir şekilde çözüme kavuşturulmasına yönelik müzakereleri kesmemeniz için size içtenlikle çağrıda bulunuyorum" (FRUS, 1938 Vol. I: 631). Hitler, Roosevelt'e verdiği cevapta, Almanya'nın sorunun çözümü için somut önerilerde bulunduğunu ve "barış mı yoksa savaş mı istediğine karar verme [yükümlülüğünün] Alman Hükümeti'ne değil, yalnızca Çekoslovakya Hükümeti'ne ait olduğunu" belirtti (FRUS, 1938 Vol I: 643). Roosevelt 27 Eylül'de Hitler'e ikinci bir telgraf gönderdi. Roosevelt "ABD'nin Avrupa'da herhangi bir siyasi bağlantısının olmadığını ve mevcut müzakerelerin yürütülmesinde herhangi bir

yükümlülük üstlenmeyeceğini" vurguladı. Ayrıca, müzakerelerin sürdürülmesinin sorunun çözümü için tek yol olduğunu vurgulayan Roosevelt, Hitler'e barışçıl bir çözümü kabul etmesi halinde "dünyanın dört bir yanındaki yüz milyonlarca insanın bu eyleminizi tüm insanlık için olağanüstü tarihi bir hizmet olarak kabul edeceğine" inandığını söyledi (FRUS, 1938 Vol. I: 662).

Roosevelt aynı gün Mussolini'ye bir mesaj gönderdi. İtalyan liderin "Avrupa'da bir savaşın yıkıcı ve trajik etkileri konusunda" kendisiyle hemfikir olacağından emin olduğunu belirten Roosevelt, "güce başvurmak yerine müzakere yoluyla ya da diğer barışçıl yollarla bir antlaşmaya varılması çabalarının sürdürülmesine yardımcı olup olamayacağını" sordu (FRUS, 1938 Vol I: 652). 28 Eylül'de Chamberlain'in Fransız, İtalyan ve Alman liderlerle Almanya'da görüşmelerde bulunmayı kabul ettiğini öğrenen Roosevelt rahatladı ve Chamberlain'e iki kelimelik bir telgraf gönderdi: iyi adam (FRUS, 1938 Vol. I: 665). Chamberlain, Daladier, Mussolini ve Hitler 29 Eylül'de Münih'te bir araya gelerek İtalyan lider tarafından sunulan ancak aslında Alman Dışişleri Bakanlığı'nda hazırlanan yazılı bir plan üzerinde uzlaştılar. Dört lider 30 Eylül günü saat 01:00'de, Alman ordusunun Südet bölgesini 1 Ekim'de işgal etmeye başlamasına ve işgali 10 Ekim'de tamamlanmasına izin veren Münih Antlaşması'nı imzaladı (Shirer, 1960: 560-562).

Roosevelt, Münih Antlaşması ile barışın korunmuş olmasından memnundu (Dallek, 1995: 171). 5 Ekim'de Chamberlain'e şu telgrafı çekti: "Adalet ve hukuka dayalı yeni bir düzenin kurulması için son yılların en büyük fırsatının bugün mevcut olduğuna dair umudunuzu ve inancınızı tamamen paylaşıyorum" (Reynolds, 2001: 41). Bununla birlikte ABD'nin ve Roosevelt'in Münih Konferansı'na giden süreçteki rolü ikincildir (Herring, 2008: 513). Amerikalı tarihçi David M. Kennedy (1999: 419), Roosevelt'in rolünü şu şekilde ifade etmektedir: "Ama aslında Amerikan Başkanı Münih'te güçsüz bir seyirci, silahsız, ekonomik olarak yaralı ve diplomatik olarak izole edilmiş bir ülkenin

zayıf ve kaynaksız bir lideriydi. Kendisinin ve ABD'nin diplomasi terazisinde hiçbir değeri yoktu." Yakında uluslararası barışı tekrar baltalayacak olan Hitler ve Mussolini, "Roosevelt'in çağrılarını güçsüz bir adamın jestleri olarak gördüler" (Dallek, 1995: 166).

Münih Antlaşması'ndan doğan iyimserlik, Hitler ve Mussolini'nin saldırgan politikalarıyla kısa sürede yok oldu. 15 Mart 1939'da Hitler, "Çek halkını Alman İmparatorluğu'nun koruması altına alma" kararını dünyaya duyurdu, Alman ordusunu Bohemya ve Moravya'ya sevk etti ve Prag'a muzaffer bir giriş yaptı (Shirer, 1960: 601). Paris'teki Büyükelçi Bullitt, 17 Mart'ta Vaşington'a gönderdiği telgrafta, Hitler'in attığı son adımın diplomatik müzakere olasılığını kesin bir şekilde sona erdirdiğini ve Fransa'nın İngiltere'yi "zorunlu askerlik uygulamasını başlatmaya ve derhal savaşa hazırlanmaya ikna etmek için her türlü çabayı gösterdiğini" belirtti (FRUS, 1939 Vol. I: 41). Chamberlain 31 Mart'ta Avam Kamarası'nda yaptığı bir konuşmada, İngiltere'nin Polonya'ya güvenlik garantisi sunduğunu ve "Fransa'nın da bu konuda aynı pozisyonda olduğunu" ilan etti (Shirer, 1960: 611).

Çekoslovakya'nın sona eren bağımsızlığı kıtasal büyük güçleri tehdit altındaki devletlere somut güvenlik taahhütlerinde bulunmaya sevk ederken, ABD Dışişleri Bakanlığı "dünya barışının ancak hukuka dayalı bir düzen programının uluslararası düzeyde desteklenmesiyle sağlanabileceğine olan inancını" yinelemekle yetindi (FRUS, 1939 Vol. I: 42). Mussolini ve Hitler'i daha fazla saldırganlıktan vazgeçirmek isteyen, ancak ne caydırıcı bir askerî güce ne de zorlayıcı diplomasi isteğine sahip olan Roosevelt, 1 Eylül'de Avrupa'da savaş patlak vermeden önce bu liderlere mesajlar gönderdi (Dallek, 1995: 187). 22 Mart'ta İtalya'nın Vaşington Büyükelçisi ile görüşen Roosevelt, Mussolini'nin dünya savaşını önleyebileceğini vurguladı (FRUS, 1939 Vol. II: 566). Roosevelt (FRUS, 1939 Vol. I: 120), 14 Nisan 1939'da Hitler'e gönderdiği mesajda, "dünya uluslarının, hükümetlerin mevcut ve gelecekteki politikalarına ilişkin samimi bir açıklama yapmaları halinde, dünya barışı davasının büyük ölçüde ilerleyeceğine" olan

inancını vurguladı. Bir Batı Yarımküre ülkesi olarak ABD'nin "Avrupa'da ortaya çıkan acil ihtilaflara dahil olmadığını" hatırlatan Roosevelt, Almanya'nın dünya barışına olan bağlılığını Alman hükümetinin "politikasının izleyeceği yol konusunda şu anda endişeli olan diğer uluslara dost bir aracı sorumluluğu ve yükümlülüğüyle hareket ederek iletebileceğini" belirtti. Roosevelt otuz bir ülkenin adını tek tek sıraladı ve Hitler'e bu ülkelerin "topraklarına veya mülklerine [on yıllık süre zarfında] saldırmayacağı veya işgal etmeyeceği konusunda güvence vermeye istekli olup olmadığını" sordu. Roosevelt bu mesajın bir kopyasını İtalyan lider Mussolini'ye de gönderdi.

Almanya'nın Avrupa'daki genişlemesini durdurabilecek tek gerçekçi politika, İngiltere ve Fransa'nın SSCB ile bir araya gelip bir ittifak antlaşması imzalamasıydı. Fakat dönemin politikacıları arasında derin bir karşılıklı güvensizlik vardı. İngiltere ve Fransa SSCB'nin Avrupa'da üstünlük kurmaya çalışacağını, SSCB ise bu iki ülkenin Hitler'i Moskova'ya doğru yönlendirmeye çalıştığını hesapladı. Dahası, Polonya gibi diğer kıtasal devletler için SSCB ordusu ile Almanya ordusu arasında hiçbir fark yoktu. Bu gerçeğin farkında olan ABD'nin Belçika Büyükelçisi Joseph E. Davis (FRUS, 1939 Vol. I: 237), 18 Nisan'da Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği telgrafta, Hitler'i durduracak faktörün "Rusya'nın İngiltere ve Fransa'yı gönülden destekleyip desteklemeyeceği olacağını" fakat "Sovyetlerin İngiltere ve Fransa'nın hem amaçlarına hem de icraatlarına güvenmediklerini" iletti. Bu güvensizliği ortadan kaldırmak için kendisinin Moskova'ya gidip "Litvinov, Kalinin, Molotov ve Stalin ile şahsen ve gerekirse gayri resmi olarak görüşerek saldırıya karşı İngiltere ile hızlı ve çabuk bir antlaşma sağlanmasına yardımcı olmayı" önerdi. Ancak Dışişleri Bakanı Hull aynı gün ziyaretin iç politikada "yanlış anlaşılabileceğini" söyleyerek Davis'in önerisini reddetti. Bunun yerine Roosevelt Stalin'e bir mesaj göndererek "hükümetinin Hitler'le iş birliği yapması halinde, Hitler'in Fransa'yı ele geçirir geçirmez Rusya'ya saldıracağının gecenin gündüzü takip etmesi kadar kesin olduğunu" belirtmekle yetindi (Reynolds, 2001: 56). Böylece Roosevelt,

verdiği sözleri tutmadığını zaten kanıtlamış olan Hitler'den yeni sözler vermesini istemek yerine, gerçekçi bir güvenlik iş birliği yaratabilecek bir diplomasi yürütme fırsatını görmezden geldi.

Roosevelt'in mesajı İtalya ve Almanya'da küçümseme ile karşılandı (Dallek, 1995: 186). Mussolini Başkan'ın hastalığına atıfta bulunarak mesajın "çocuk felcinin bir sonucu" olduğunu düşündüğünü belirtti. Hermann Goering ise "Roosevelt'in yeni başlayan bir akıl hastalığından muzdarip olduğunu" söyledi (Shirer, 1960: 630). Hitler 28 Nisan'da Reichstag'da yaptığı iki saati aşkın konuşmada, tüm uluslararası sorunların bir konsey masasında çözülebileceğini belirten Roosevelt'e ABD'nin MC'ye katılmama kararını hatırlatarak ABD'nin kendisinin uluslararası örgütlere güvenmediğini hatırlattı (Shirer, 1960: 633). Hitler, Roosevelt'in kendisine Almanya'nın Avrupa'daki planlarını sorduğu gibi, ABD'nin Latin Amerika'daki niyetlerini sorması halinde, kendisine kendi işine bakmasının söyleneceğini belirtti (Dallek, 1995: 186). Konuşmasının devamında Hitler, alaycı bir ifadeyle, Roosevelt'in saydığı ülkelere kendilerini tehdit altında hissedip hissetmediklerini sorduğunu ve cevabın olumsuz olduğunu söyledi (Shirer, 1960: 635).

Almanya ve SSCB arasında 23 Ağustos 1939 tarihinde saldırmazlık paktının imzalanmasıyla birlikte Roosevelt'in bir sonraki barış girişimi İtalya Kralı'na ve Hitler'e bir mesaj göndermek oldu. Roosevelt 23 Ağustos tarihli mesajda Kral'a savaşın tüm uluslara sadece yıkım getireceğini ve İtalya'nın "bir savaşın patlak vermesini önleme konusunda büyük bir etkiye sahip olacağını" söyledi (FRUS, 1939 Vol. I: 346). Roosevelt 24 Ağustos'ta "yaklaşmakta olan savaşın ve bunun sonucunda tüm halklar için ortaya çıkabilecek felaketin henüz önlenebileceği umuduyla" Hitler'e seslendi (FRUS, 1939 Vol. I: 355). Roosevelt, Hitler'in "Almanya ve Polonya hükümetlerinin ortak bir mutabakatla makul ve öngörülen bir süre boyunca herhangi bir düşmanlık eyleminden kaçınmayı kabul etmesini" ve iki ülke arasındaki anlaşmazlıkların doğrudan müzakere, tarafsız bir hakeme sunulma veya uzlaşma usulüyle çözülmesini talep etti. Roosevelt bir

gün sonra Hitler'e yeni bir mesaj gönderdi. Roosevelt mesajında teklifinin Polonya Cumhurbaşkanı Moscicki tarafından kabul edildiğini ve Hitler'in de kabul etmesi halinde sayısız insan hayatının kurtulacağını ve uluslararası barışın hüküm süreceğini iletti (FRUS, 1939 Vol. I: 366).

Roosevelt'in kıtasal büyük güç rekabeti karşısında somut güvenlik taahhütlerinde bulunmaktan kaçınan mesajları Avrupa siyasetini etkilemekten uzaktı. Berlin'de hazırlanan Polonya'yı işgal planı, ABD'nin tarafsızlık yasalarını bir kenara bırakıp savaş karşıtı somut bir politikayı yürürlüğe koyup koymayacağına değil, İngiliz ve Fransız tutumuna ve Almanların SSCB ile yaptığı müzakerelere bağlıydı (Dallek, 1997: 192). Diğer bir ifadeyle, kıtasal büyük güç rekabeti Avrupa'daki savaşın başlangıcını tayin etti. Nazi-Sovyet Paktı Polonya'nın Almanya ve SSCB arasında bölünmesini sağladı. 1 Eylül'de Almanya'nın Polonya'yı işgal etmeye başlaması, İngiltere ve Fransa'nın 3 Eylül'de Almanya'ya savaş ilan etmesine yol açtı. Savaşa giden süreçte ve savaşın başında ABD "güçsüz bir tanık" (Freidel, 1987) oldu. Taylor'un (2015: 7-12) aktardığı üzere, suç gecesi bekçi köpeğinin oynadığı olumsuz rol ile ABD'nin savaşa giden süreçte oynadığı rol arasında bir benzerlik vardı.

2.2.2.2. Müttefiklere Yardım ve ABD'nin Artan Nüfuzu

Savaşın 1 Eylül'de başlaması Roosevelt'in ülkesini savaşın dışında tutma kararlığını ilan etmeye sevk etti. Roosevelt, 1 Eylül'deki kabine toplantısında savaşa hazırlanmak ile savaşın sorunlarını karşılamaya hazırlanmak arasındaki farkı vurguladı ve savaşın dışında kalacak olan ülkesinin sadece ikinci önlemi alacağını belirtti (Dallek, 1995: 199). Roosevelt (1939), 3 Eylül'deki Ocakbaşı Sohbeti'nde[42] ABD'nin savaşın dışında

[42] Ocakbaşı Sohbeti, Roosevelt tarafından 1933'ten 1944'e kadar yapılan radyo konuşmalarına verilen isimdir. Roosevelt'e göre bu radyo konuşmaları, halkı ulusal ve uluslararası meseleler hakkında bilgilendirmenin yanı sıra hükümet politikaları için destek toplamanın bir yoluydu (Kuehl, 2024).

kalacağına dair umudunu paylaştı ve vatandaşlarına hükümetin "her türlü çabasının bu amaca yönelik olacağına dair güvence ve teminat" verdi.

Roosevelt'in savaşın dışında kalma kararlılığının ilk somut göstergesi, 5 Eylül'de "Almanya ile Fransa, Polonya, Birleşik Krallık, Hindistan, Avustralya ve Yeni Zelanda arasındaki savaşta ABD'nin tarafsızlığını" ilan eden deklarasyon oldu (FRUS, 1939 Vol. I: 729). Böylece savaşan taraflara silah ve kredi yasakları getiren 1937 Tarafsızlık Yasası yürürlüğe girdi. Ayrıca, savaşan taraflara peşin ödeme yaptıkları ve ABD bandıralı olmayan gemilerle taşıdıkları sürece silah ve mühimmat dışında ambargo uygulanmayan malları satın alma olanağı tanıyan öde ve taşı formülü 1 Mayıs 1939'da sona ermişti. Roosevelt, 11 Eylül'de Chamberlain'e gönderdiği bir telgrafta, hükümetinin mevcut tarafsızlık yasası uyarınca uygulanan silah ambargosunu Ekim ayında kaldıracağını belirtti (FRUS, 1939 Vol. I: 716). Chamberlain 6 Ekim'de Roosevelt'e ambargonun kaldırılmasının Alman morali üzerinde yıkıcı bir etkisi olacağını belirtti (FRUS, 1939 Vol. I: 719). Roosevelt tarafsızlık yasasını değerlendirmek üzere Kongre'yi 21 Eylül'de özel oturuma çağırdı. Roosevelt konuşmasında, "gerçek ve geleneksel tarafsızlık" politikası uygulamaya konulduğunda, ABD'nin saldırgan devletlere yaptığı dolaylı yardımların sona ereceğini, ticaretin artacağını ve barışın korunacağını söyledi (Reynolds, 2001: 65).

Kongre'deki tartışmaların ardından Kasım 1939'da nihai bir tarafsızlık yasası kabul edildi. Bu yasa uyarınca silah ambargosu kaldırıldı ve savaşan ülkelerle yapılan tüm ticaret öde ve taşı formülüne bağlandı (Cole, 1983: 310; Dallek, 1995: 204-205). Ancak, öde ve taşı formülü yalnızca özel şirketlerin savaşan taraflara silah satmasına izin verirken, devlet tarafından doğrudan silah satışı yasadışı olmaya devam etti (Dallek, 1995: 227). Yasa uyarınca ABD vatandaşlarının savaşan ülkelerin gemilerinde seyahat etmeleri, ABD ticaret gemilerinin silahlandırılması ve savaşan ülkelere kredi verilmesi yasadışı olmaya devam etti (Kennedy, 1999: 433-434; Reynolds, 2001: 66). Başkan'ın

üzerinde takdir yetkisi bulunmayan uyulması zorunlu hükümlere ek olarak, yasa Başkan'a bir noktada esneklik tanıdı: ABD gemi ve uçaklarının girmesinin yasak olduğu bir savaş alanının tanımlanması meselesi (Reynolds, 2001: 67). Yasa teorik olarak Almanya'nın ABD'den silah satın almasına izin verse de İngiltere'nin denizlerdeki üstünlüğü bu yasanın sadece Londra ve Paris lehine olduğu anlamına geliyordu (Divine, 1967: 71).

Roosevelt 4 Kasım'da Tarafsızlık Yasası'nı imzaladı. Ayrıca kısa süre içinde savaş alanını Kuzey Atlantik sularını kapsayacak şekilde tanımladı. Böylece, sekiz Atlantik ve Baltık deniz yolu savaş alanına dahil edildi (Dallek, 1995: 212) ve tarafsız bir limana gidecek olsa bile ABD gemilerinin İspanya'dan Baltık'a uzanan söz konusu bölgeye girmesi yasaklandı (Divine, 1967: 71). Chamberlain 8 Kasım'da Roosevelt'e gönderdiği telgrafta silah ambargosunu kaldırmasından dolayı Başkan'ı kutladı ve bu kararın İngiltere ve Fransa'nın ABD'nin "geniş kaynak rezervlerinden" yararlanabileceklerinin bir güvencesi olduğunu ve kendilerine giriştikleri mücadelede "derin bir manevi cesaret" verdiğini belirtti (FRUS, 1939 Vol. I: 726). Böylece Almanya'nın yenileceği ve İngiltere'nin döviz rezervlerini tüketip büyük güç statüsünü kaybedeceği uzun soluklu bir yıpratma savaşında, ABD üretimini ve refahını artıracak ve bölge-dışındaki uluslararası meselelerde konumunu güçlendirecekti.

Almanya'nın Polonya'yı işgalinin ardından SSCB Eylül ayında Polonya'nın doğu topraklarını işgal etmiş, Ekim'de Letonya, Estonya, Litvanya'yı diplomatik baskı yoluyla SSCB birliklerinin topraklarındaki askerî üslerde konuşlanmasına izin vermeye ikna etmiş ve Kasım ayında Finlandiya ile savaşa girmişti. Nazi-Sovyet Paktı'nın birbiriyle uyumsuz güçler arasında zayıf bir iş birliği halkası olarak gören ve Almanya ile SSCB arasında bir diplomatik kopuşu kışkırtmak isteyen Roosevelt, Moskova'nın Doğu Avrupa'daki revizyonizmi konusunda sessiz kaldı (Divine, 1967: 79). Bu nedenle, 5 Eylül'de 1937 tarihli Tarafsızlık Yasası'nın yürürlükte olduğunu ilan etmesine rağmen ne

Polonya'nın işgali ne de Finlandiya'ya karşı savaş, Roosevelt yönetimini bir savaş durumu ilan etmeye ve yasanın hükümlerini SSCB'ye uygulamaya sevk etti.

İkinci Dünya Savaşı'nın başında Sahte Savaş (*The Phony War*) adı verilen sekiz aylık bir dönem yaşandı. Sahte Savaş dönemi 3 Eylül'de İngiltere ve Fransa'nın Almanya'ya savaş ilan etmesiyle başladı ve 10 Mayıs 1940'ta Almanya'nın Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'u işgale başlamasıyla sona erdi. Roosevelt, 1940'ın ilk aylarında Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Welles'i, bir Alman saldırısı Sahte Savaş'ı sona erdirmeden önce Avrupa'da olası bir barış antlaşması için nabız yoklamak üzere Avrupa'ya gönderdi (Dallek, 1995: 215-216). Roosevelt (FRUS, 1940 Vol. I: 2), 9 Şubat'ta yaptığı basın açıklamasında Welles'in Avrupa'ya yapacağı diplomatik gezinin amacını şu şekilde ifade etti:

> *"Başkan'ın talebi üzerine Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Sayın Sumner Welles İtalya, Fransa, Almanya ve İngiltere'yi ziyaret etmek üzere kısa bir süre içinde Avrupa'ya gidecektir. Bu ziyaretin tek amacı Başkan ve Dışişleri Bakanı'na Avrupa'daki mevcut koşullarla ilgili tavsiyelerde bulunmaktır. Bay Welles elbette ABD Hükümeti adına hiçbir teklif ya da taahhütte bulunma yetkisine sahip olmayacaktır. Ayrıca, hükümet yetkilileri tarafından kendisine yapılacak açıklamalar son derece gizli tutulacak ve kendisi tarafından yalnızca Başkan ve Dışişleri Bakanı'na iletilecektir."*

Roosevelt, Welles'in Avrupa'daki görevinin kıtadaki mevcut siyasi durum hakkında bilgi toplamak olduğunu belirtmiş olsa da gezinin asıl amacı Hitler ile müzakere edilecek bir barış antlaşması olasılığını araştırmaktı (Dallek, 1995: 216-217; Kennedy, 1999: 436). Welles'e göre savaş, sınırları yeniden çizilmiş bağımsız bir Polonya; Südet bölgesini Almanya'ya bırakan ve özerk bir Slovak devletinin varlığını tanıyan askerden arındırılmış bir Çek ulusal devleti ve Avusturya'nın Almanya'ya katılmasıyla sona erdirilebilirdi (Offner, 1977: 386). Welles bu önerilerin tarafsız İtalya'nın karar vericileri ile sağduyu sahibi Almanlar için ilgi çekici olabileceğini hesapladı. Ancak Welles'in

Avrupa misyonu, çok-kutuplu bir yapıda kıtasal büyük güçler arasındaki güvenlik ikilemini hafifletmenin oldukça zor olduğunu ve yalıtılmış büyük gücün kıtasal büyük güç rekabetinde oldukça sınırlı bir etkiye sahip olabileceğini gösterecekti.

Welles'in ilk durağı Roma oldu. 26 Şubat'ta Dışişleri Bakanı Ciano ile bir araya gelen Welles, iki tarafsız ülke olarak ABD ve İtalya'nın "barış için kalıcı ve sağlam bir temel inşa etmek" üzere iş birliği yapabileceğini belirtti. Ciano, Ekim 1939'da Almanya'ya seyahat ettiğini ve Hitler'in kendisine Avusturya'nın elde tutulması, bağımsız bir Slovakya ve bağımsız bir Bohemya-Moravya'nın Alman himayesinde olması ve Almanya'nın Danzig, Polonya Koridoru ve Polonya'nın batısında Alman azınlıkların bulunduğu bölgeleri elinde tutması halinde barış yapabileceğini söylediğini, ancak "Almanya'nın hâlâ bu pozisyonda olup olmadığından emin olmadığını" belirtti. Welles'e göre, Ciano'nun başlıca hedefleri Balkanlar ve Yakın Doğu'da Rus yayılmasını durdurmak, İtalya'nın tarafsızlığının korunması ve taleplerinin dikkate alınması için Müttefikler ve Almanya arasında bir denge sağlamak ve Güneydoğu Avrupa'daki Alman hakimiyetine karşı her türlü önlemi almaktı (FRUS, 1940 Vol. I: 28). Aynı gün Mussolini ile görüşen Welles, İtalyan lidere "şu anda Almanya ile Müttefikler arasında gerçek ve kalıcı bir barış için başarılı bir müzakere yürütülmesini mümkün görüp görmediğini" sordu. Mussolini, "savaşta olan halkların hiçbirinin savaşmak istemediğini" ve cevabın evet olduğunu söyledi (FRUS, 1940 Vol. I: 28).

Welles'in bir sonraki durağı Berlin oldu. Berlin'de Welles'in Avrupa misyonunun asıl amacının İtalya'yı Almanya'nın yanında savaşa girmekten caydırmak olduğu düşüncesi hakimdi (Shirer, 1960: 902). 29 Şubat'ta Hitler, Welles ile yapılacak görüşmelerin çerçevesini beş madde etrafında çizen bir "Bay Sumner Welles ile Görüşme Yönergesi" yayınladı. Buna göre, Almanya'nın temel argümanı, Almanya yerine İngiltere ve Fransa'nın savaş ilan ettiği; Almanya'nın Ekim ayındaki barış teklifinin Müttefikler tarafından reddedildiği; Almanya'nın yalnızca Müttefiklerin meydan okumasını kabul

ettiği; Londra ve Paris'in savaş amaçlarının Alman devletini yok etmek olduğu ve bu nedenle Berlin'in savaşa devam etmekten başka bir alternatifi olmadığı şeklinde olacaktı (Shirer, 1960: 904).

Welles 1 Mart'ta Dışişleri Bakanı Ribbentrop ile görüşerek Roosevelt tarafından "Avrupa'da sağlam ve kalıcı bir barışın tesis edilmesine yönelik herhangi bir ihtimalin var olup olmadığını tespit etmekle" görevlendirildiğini bildirdi (FRUS, 1940 Vol. I: 28). Ribbentrop, Almanya'nın Avrupa'da, "ABD'nin Monroe Doktrini aracılığıyla Batı Yarımküre'de sahip olduğundan daha fazlasını istemediğini" belirtti. Ribbentrop'a göre, "Almanya'nın Orta Avrupa'daki etki alanının diğer büyük güçler tarafından tanınması" gerekliydi. Welles, Ribbentrop'un Monroe Doktrini kapsamında ABD'nin Batı Yarımküre'de yürüttüğü "politikanın doğasına ilişkin yanlış bir kavrayış içinde olduğunu" ve Bakan'ın Monroe Doktrini terimini etki alanı terimiyle eşanlamlı olarak kullanmasının isabetsiz olduğunu belirtti (FRUS, 1940 Vol. I: 28). Welles, Ribbentrop'un birçok kez Almanya'nın İngiltere'ye değil, İngiltere'nin kendilerine saldırdığını ve aradıkları barışı ancak bir Alman zaferinin getirebileceğini söylediğini aktardı. Welles Ribbentrop'un "tamamen kapalı bir zihne sahip olduğunu" ve "İngiltere'ye karşı nefretle dolup taştığını" aktardı (FRUS, 1940 Vol. I: 28).

Welles 2 Mart'ta Hitler ile görüştü. Hitler, Almanya'nın amacının Alman birliğini korumak, Almanya'nın doğu sınırındaki herhangi bir devletin Alman güvenliğine askerî bir tehdit oluşturmasını önlemek, Almanya'nın Doğu ve Güneydoğu Avrupa'daki ekonomik üstünlüğünün tanınmasını sağlamak ve "Versay'da kendisinden çalınan sömürgelerin kendisine iade edilmesi" olduğunu belirtti. Hitler, Müttefik devletlerin Almanya'nın tamamen yok edilmesini amaçladığını, "İngiltere ve Fransa'nın Almanya'yı yok etme iradesi bizzat yok edilmeden kalıcı bir barışın tesis edilebileceğine dair hiçbir umut göremediğini" ve bunun ancak bir Alman zaferi ile sağlanabileceğini ifade etti (FRUS, 1940 Vol. I: 28).

Welles'in Berlin'den sonraki durağı Paris oldu. 7 Mart'ta Fransa Cumhurbaşkanı Albert Lebrun ile bir araya geldi ve Cumhurbaşkanı'nın "Fransa'nın gelecek için tam bir güvenlik garantisi elde etmeden barış yapılamayacağı yönündeki ısrarını" not etti (FRUS, 1940 Vol. I: 28). Aynı gün Welles Başbakan Daladier ile bir araya geldi ve Mussolini ile yaptığı görüşmenin ardından edindiği, İtalya'nın barışı tesis etme konusunda istekli olduğu izlenimini kendisine iletti. Daladier, Almanya'nın Alman halklarının birliğini aşan bir Avrupa hakimiyeti peşinde olduğunu ve Fransa'nın "kendisi için gerçek bir güvenlik elde edene kadar savaşması gerektiğini" söyledi. Daladier'e göre Avrupa'da olası bir barış antlaşması "Fransa'nın Almanya ile tekrar savaşa girmesini imkânsız kılacak gerçek, pratik, fiziksel güvenlik elde etmesini" gerektiriyordu (FRUS, 1940 Vol. I: 28).

Welles 11 Mart'ta Londra'da İngiliz Dışişleri Bakanı Halifax ile görüştü ve Halifax kendisine barışın ancak güven temelinde sağlanabileceğini, ancak "açık ve acımasız bir saldırganlık politikası izleyen ve sözleşme yükümlülüklerini defalarca ve açıkça ihlal eden" Nazi rejimi Alman siyasetine yön verdiği sürece "Avrupa'da kalıcı bir barışın sağlanamayacağına inandığını" söyledi (FRUS, 1940 Vol. I: 28). Aynı gün Welles, İngiliz Başbakan Chamberlain ile bir araya geldi. Chamberlain, Almanya'nın Avrupa'ya hâkim olmak istediğine ve İngiltere'nin "yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan özgürlük ve demokrasi kurumlarını korumak için son çare olarak savaşa girmek zorunda kaldığına" inanıyordu (FRUS, 1940 Vol. I: 28). Welles 13 Mart'ta Chamberlain ile tekrar bir araya geldi. Chamberlain, Almanya'nın işgal ettiği Polonya ile Bohemya ve Moravya'dan çekilmesi gerektiğini, ancak Hitler ve grubu iktidarda kaldığı sürece "Almanya'nın Müttefiklere gerçek bir güvenlik garantisi sunacak herhangi bir antlaşmaya gireceğine inanmadığını" belirtti (FRUS, 1940 Vol. I: 28).

Welles, Londra'dan sonra sırasıyla Paris ve Roma'ya ikinci bir ziyaret gerçekleştirdi. Welles bu ziyaretlerde Avrupa'da olası bir barış için atılabilecek somut öneriler bulamadı. Avrupa ziyaretini değerlendiren Welles, kalıcı bir barış tesis etmek

adına "başarılı bir müzakere için en ufak bir şans olduğunu" düşünmediğini aktardı. Welles'e göre Alman halkı, adeta başka bir gezegende yaşıyordu. Alman halkı için "yalanlar gerçeğe, kötülük iyiliğe, saldırganlık kendini savunmaya dönüşmüştü." Welles, Avrupa halklarının savaş istemediğini düşündüğünü ve Alman halkının "güvenlik, makul ölçüde mutlu bir hayat yaşama şansı ve barış" istediğini aktardı. Ancak Alman halkı Hitler'in arkasında birleşmişti çünkü kendi güvenliklerinin tehlikede olduğunu düşünüyorlardı (FRUS, 1940 Vol. I: 28).

Welles'in dönüşünden on bir gün sonra Almanya Danimarka ve Norveç'i işgal etti. Bir ay sonra Belçika ve Fransa'da yıldırım savaşı patlak verdi. Böylece, ABD'nin çok-kutuplu bir yapıda kıtasal büyük güç rekabeti üzerinde sınırlı bir etkiye sahip olabileceği bir kez daha teyit edildi (Lowenthal, 1981: 420). Başka bir deyişle, Welles'in başarısız Avrupa misyonu şu gerçeği ortaya koydu: ABD, kıtasal büyük güçler arasındaki güvenlik ikilemini yönetebilecek kabiliyetten yoksundu. Almanya'nın güvenlik kaygıları, Mussolini'nin Akdeniz'deki talepleri ve İngiltere ile Fransa'nın Hitler ile masaya oturma konusundaki isteksizliği, ABD'nin çok-kutuplu bir yapıda üstesinden gelebileceği sorunlar olmaktan çok uzaktı.

Welles'in diplomatik misyonu, Batı Cephesi'ndeki sessizlikten yararlanarak tarafları bir barış müzakeresi masası etrafında toplamayı ve İtalya'yı savaşın dışında tutmayı başaramadı. Bu başarısızlığın etkenlerden biri, ülkenin tarafları barışa zorlayacak askerî güçten yoksun olmasıydı. Yalıtılmış bir büyük güç olan ABD kıtasal büyük güçleri caydıracak bir askerî güçten yoksundu. Avrupa'nın büyük güçleri, bir yıpratma savaşına dönüşen Birinci Dünya Savaşı'ndan ekonomik kayıplarla çıkarken, savaş boyunca Avrupa'ya endüstri, hammadde ve gıda ürünleri satan ABD ekonomik olarak güçlenmişti (Kennedy, 1987: 279). Üstelik, savaşı finanse etmek için vergileri artırmak yerine dış borca yönelen Avrupa devletlerinin uluslararası borçları arttıkça ve ABD borç alan

konumundan borç veren konumuna geçtikçe, dünya finansının merkezi Londra'dan New York'a taşındı (Kennedy, 1987: 282).

ABD artan ekonomik gücüne rağmen Avrupa'nın büyük güçlerine kıyasla oldukça küçük bir orduya sahipti. 1937 yılında Fransa milli gelirinin yüzde 9,1'ini, Almanya 23,5'ini ve SSCB yüzde 26,4'ünü savunma harcamalarına ayırırken bu oran ABD'de yüzde 1,5'ti (Kennedy, 1987: 332). ABD'nin ordusuna yaptığı nispeten düşük yatırım dışarıdan gözlemciler tarafından bilinmekteydi. 1 Ekim 1939'da Vaşington'daki Almanya askerî ataşesi General Friedrich von Boetticher, Alman Genelkurmayına Avrupa'ya bir Amerikan seferi gücü gönderilmesinin söz konusu olmadığını bildirdi (Shirer, 1960: 903). Mayıs 1940'ta Batı Cephesi'nde savaş başladığında ABD'nin elinde sadece 80.000 askerden oluşan savaşa hazır beş tümen ve çoğu Birinci Dünya Savaşı'ndan kalma sınırlı teçhizat vardı; Alman kuvvetleri ise 140 tümen halinde örgütlenmiş iki milyon askeri aşmıştı (Dallek, 1995: 221). ABD düzenli ordusunun toplam asker sayısı 245.000'di ve bu rakam ABD'yi Hollanda'nın ardından dünyada yirminci sıraya yerleştiriyordu (Reynolds, 2001: 78). ABD, Paul Kennedy'nin (1987: 329) sözleriyle, "ekonomik bir dev ama askerî bir orta sıkletti."

Tablo 2: 1933-1938 Yılları Arasında Büyük Güçlerin Savunma Harcamaları (milyon dolar).

	Japonya	**İtalya**	**Almanya**	**SSCB**	**İngiltere**	**Fransa**	**ABD**
1933	183	351	452	707	333	524	570
1934	292	455	709	3,479	540	707	803
1935	300	966	1,607	5,517	646	867	806
1936	313	1,149	2,332	2,933	892	995	932
1937	940	1,235	3,298	3,446	1,245	890	1,032
1938	1,740	746	7,415	5,429	1,863	919	1,131

Kaynak: (Kennedy, 1987: 296).

Kıtasal büyük güçlerin ordularıyla boy ölçüşecek bir güçten yoksun olan ABD'nin stratejik doktrini dolaylı olarak Fransız kara gücü, İngiliz deniz gücü ve Amerikan endüstriyel gücü üçlüsüne dayanıyordu (Kennedy, 1999: 440). Amerikan endüstriyel gücü, savaşın dışında kalan ABD'nin savaş boyunca Müttefiklere yapacağı uçak

sevkiyatına uygun bir şekilde seferber edilecekti. Bu düşünce, iki savaş arası dönemde nüfuz kazanan uçakların savaşın kaderini belirleyeceği varsayımına dayanıyordu. İtalyan General Giulio Douhet'in 1921'de yayınlanan kitabında tartıştığı üzere hava bombardımanın neden olacağı yıkım düşman halkının moralini ve savaşı sürdürme azmini yok edecek ve düşman tek bir kara ya da deniz savaşına gerek kalmadan çökecekti. Bu görüş ABD'de dikkate alındı (Weigley, 1973: 226). Avrupa'da savaş başlamadan önce Roosevelt, Almanya'nın hava gücüyle İngiltere ve Fransa'ya üstünlük kurduğu istihbaratına dayanarak Amerikan hava kuvvetlerini 10.000 uçağa çıkarmaya ve yılda 20.000 uçak üretecek bir kapasite oluşturmaya karar verdi (Dallek, 1995: 172-173).

Fransa'nın Haziran 1940'ta Almanya'ya teslim olması, Roosevelt'in Fransız ve İngiliz savaş kabiliyetlerine dayanarak savaşın dışında kalma stratejisini baltaladı. Almanya'nın Batı Avrupa'daki hakimiyeti pahasına ABD, Fransa'nın teslim olmadan önce Vaşington'a yaptığı yardım çağrılarına sessiz kaldı; ABD'nin endişesi Fransız donanmasının Almanlar tarafından ele geçirilmesiydi. 26 Mayıs'ta Roosevelt, Reynaud ve Daladier'e bir mesaj göndererek, Almanların "filonun teslim edilmesine dayalı olarak Fransa'ya cazip teklifler" sunması halinde Fransız filosunu Almanlara teslim etmekten kaçınmaları talebinde bulundu (FRUS, 1940 Vol. II: 523). 17 Haziran'da mesajın tonu sertleşti: "Fransız filosu Almanya'ya teslim edilirse, Fransız hükümeti ABD'nin dostluğunu ve iyi niyetini kalıcı olarak kaybedecekti" (FRUS; 1940 Vol II: 528).

Fransa gibi bir güç dengesi aktörü savaşın dışında kalsa da ABD'nin savaşa doğrudan müdahalesi bir seçenek olarak görülmedi. ABD'nin Paris Büyükelçisi Bullitt, 28 Mayıs'ta Vaşington'a gönderdiği bir telgrafta, ABD'nin Fransa ve İngiltere'nin ABD ile iş birliğini sağlamak için Atlantik filosunu Akdeniz'e göndermesi gerektiğini vurguladı (FRUS, 1940 Vol. II: 524). Büyükelçi Bullitt, Vaşington'a "Fransız erkeklerden, kadınlardan, çocuklardan, senatörlerden, annelerden, köylülerden her gün yüzlerce mektup aldığını" ve kendisinden "ABD hükümetini ve halkını…sadece

sempatiyle değil silahlı güçle de yardım etmeye ikna etmesini" istendiğini aktardı (FRUS, 1940 Vol. I: 193). Roosevelt 30 Mayıs'ta Bullitt'e verdiği cevapta "filoyu Akdeniz'e göndermeyi düşünmenin kesinlikle mümkün olmadığını" ve Atlantik filosunun "devriye görevi ya da Güney ve Orta Amerika sularında özel hizmet için gerekli olduğunu" vurguladı (FRUS, 1940 Vol II: 526). Kıtasal büyük güçler arasındaki savaşın şiddeti arttıkça ABD bölgesel hegemonyasını korumaya odaklandı.

Reynaud 14 Haziran'da Roosevelt'e gönderdiği bir mesajda Fransa'nın "ancak Amerikan müdahalesi durumu tersine çevirerek Müttefiklerin zaferini kesinleştirirse mücadeleye devam edeceğini" belirtti ve Roosevelt'ten "Fransa'ya ABD'nin çok kısa bir süre içinde savaşa gireceği kesinliğini vermesini" talep etti (FRUS, 1940 Vol. I: 215). Roosevelt 15 Haziran'da verdiği cevapta Fransa savaşmaya devam ettiği sürece ABD'nin"giderek artan miktarda ve türde malzeme ve erzak göndereceğini" ancak ABD yardımının "hiçbir askerî taahhüt içermediğini" vurguladı (FRUS, 1940 Vol. I: 217). Churchill'in, ABD'nin gerekirse savaşa gireceğini açıklamasının Fransa'yı savaşa devam etmeye ikna edeceği uyarısı Roosevelt'in tutumunu değiştirmedi (Dallek, 1995: 231). Roosevelt, Fransa 22 Haziran tarihli Ateşkes Antlaşması ile teslim olduktan sonra Fransız filosunun Almanya'nın eline geçmesini önlemek için çabalamaya devam etti. Bu saikle ABD, İkinci Dünya Savaşı sırasında Mareşal Philippe Petain liderliğinde kurulan Vichy Fransası ile diplomatik temaslarını sürdürdü. Roosevelt 25 Ekim'de Mareşal Petain'e gönderdiği mesajda şu ifadeleri kullandı (FRUS, 1940 Vol. II: 545):

> *"[Fransa ile Almanya arasında imzalanacak ve Fransız filosunu Alman kontrolüne bırakacak] bir antlaşma, Fransız ve Amerikan halkları arasındaki geleneksel dostluğu kesinlikle zedeleyecek, bu hükümetin zor durumdaki Fransız halkına herhangi bir yardımda bulunma ihtimalini tamamen ortadan kaldıracak ve Amerikan kamuoyunda Fransa'ya karşı şiddetli bir öfke dalgası yaratacaktır."*

Fransa'nın teslim olmasının ardından Almanya için geriye kalan tek engel İngiltere'ydi. İngiliz karar alıcılara göre Amerikan yardımı hayatta kalmanın anahtarıydı. Ancak Eylül 1939 tarihinde, İngiltere'ye yardım konusu ABD'de çözüme kavuşturulmuş bir mesele olmaktan oldukça uzaktı. Hitler'in Polonya'yı işgali ve Japonların Pearl Harbor'a saldırısı arasında Roosevelt'in kendi kararsızlığı ve Vaşington'daki askerî liderlerin şüpheleri, İngiltere ile askerî iş birliği alanında temkinli bir politikanın benimsenmesine yol açtı (Baylis, 1981: 2-3). Roosevelt'e göre İngilizlerin hayatta kalma şansı üçte bir oranındaydı (Dallek, 1995: 244). Siyasi ve askerî karar alıcılar için ABD'nin elindeki sınırlı silah ve mühimmatı Fransa'nın yenilgisinden sonra savaşı kaybetme tehlikesi yüksek olan İngiltere'ye göndermek yerine, Batı Yarımküre'nin savunması için seferber etmek öne çıkan bir seçenekti (FRUS, 1940 Vol. III: 31; Haglund, 1980). 24 Haziran'da Roosevelt, askerî planlamacılar tarafından önerilen, Londra'ya savaş malzemesi satışının İngiltere'nin Alman saldırısına karşı koyma yeteneğine bağlı olması fikrini destekledi. 28 Haziran'da Kongre, kuvvet komutanlıkları ulusal savunma için gerekli olmadığını beyan etmedikçe ordu ve donanma malzemelerinin satışını yasakladı (Dallek, 1995: 243; Divine, 1967: 89).

İngilizlerin savaşı kaybedebileceği senaryosuyla karşı karşıya kalan Roosevelt, Fransa'dan istediği gibi İngiltere'den de olası bir yenilgi durumunda İngiliz filosunu Almanlara teslim etmekten kaçınmasını istedi. Hull, 29 Ağustos'ta İngiltere'nin Vaşington Büyükelçisine gönderdiği mesajda, Churchill'in 4 Haziran'da parlamentoda yaptığı konuşmada İngiliz donanmasının hiçbir koşulda teslim edilmeyeceğini söylediğini hatırlatarak, "açıklamanın İngiliz hükümetinin yerleşik politikasını temsil edip etmediğini" sordu (FRUS, 1940 Vol. III: 41). Büyükelçi Lothian, Hull'un sorusuna "bu açıklama kesinlikle Majestelerinin hükümetinin yerleşik politikasını temsil etmektedir" şeklinde cevap verdi (FRUS, 1940 Vol. III: 42).

ABD'nin bu temkinli politikası karşısında Churchill İngiltere'nin denizlerdeki savaş kabiliyetini sürdürmek ve ticaret filolarının güvenliğini korumak için Vaşington'dan muhrip gemi talep etti. Roosevelt 16 Mayıs'ta Churchill'e "eski muhriplerden 40 ya da 50 tanesinin İngiltere'ye ödünç vermenin" Kongre'nin yetkisi dahilinde olduğunu ve Batı Yarımküre'nin savunma gereksinimleri düşünüldüğünde "bu muhriplerin geçici olarak bile elden çıkarılabileceğinin şüpheli olduğunu" söyledi (FRUS, 1940 Vol. III: 44). Churchill 15 Haziran'da muhrip gemilerin İngiltere'ye verilmesini "bir ölüm kalım meselesi" şeklinde betimleyen bir telgraf gönderdi (FRUS, 1940 Vol. III: 48). Churchill, İngiltere savaşı kaybetmesi ve "yıkıntılar arasında pazarlık yapmak" zorunda kalması halinde Londra'nın elindeki tek pazarlık kozunun donanma olacağını ve "bu ülke ABD tarafından kaderine terk edilirse", donanmayı pazarlık kozu olarak kullandığı için yetkilileri "kimsenin suçlamaya hakkı olmayacağını" vurguladı (FRUS, 1940 Vol. III: 46).

Roosevelt, "eğer Almanya Britanya adalarını işgal edebilir ve İngiliz donanmasını ele geçirebilirse, Atlantik güvenli bir bariyer olmaktan çıkıp Almanya'nın Batı Yarımküre'ye nüfuz etmesi için geniş bir otoyola dönüşeceğini" (Divine, 1967: 88) ve Britanya Savaşı'nın Amerikan yardımında daha fazla gecikmeye izin vermeyecek bir şiddete ulaştığını hesapladı (Dallek, 1995: 245). Roosevelt 2 Ağustos'taki kabine toplantısının ardından, Londra'nın talep ettiği muhriplerin gönderilmesiyle olası bir İngiliz yenilgisinin önlenebileceğinin kabul edildiğini açıkladı (FRUS, 1940 Vol. III: 51). Ancak bu muhripler, Batı Yarımküre'deki İngiliz topraklarında Amerikan askerî üslerinin kurulması ve İngiliz filosunun Almanya'ya teslim edilmeyeceği taahhüdü karşılığında verilecekti (FRUS, 1940 Vol. III: 56). Fransa'nın teslim olduğu ve yıpratma savaşının Londra'nın kaynaklarını erittiği 1940 yazında Anglo-Amerikan ilişkilerindeki denge dramatik bir şekilde Vaşington'un lehine değişmekteydi (Reynolds, 2001: 86). Roosevelt, 2 Eylül'de imzalanan Üsler İçin Muhripler Antlaşması'nı (*The Destroyers for Bases Deal*)

"Louisiana'dan bu yana ulusal savunmamızı güçlendirilmesindeki en önemli eylem" olarak tanımladı (Dallek, 1995: 247).

Roosevelt'i muhripleri göndermeye ikna eden ve ABD'nin kararını "kesinlikle tarafsız olmayan bir hareket" olarak değerlendiren Churchill (Reynolds, 2001: 87) için çözülmesi gereken yeni sorun, ülkenin tükenmekte olan döviz rezerviydi. Büyükelçi Lothian, 23 Kasım'da İngiltere'den dönüşünde New York'ta gazetecilere İngiltere'nin finansal durumunu şu şekilde ifade etti: "İngiltere iflas etti; istediğimiz sizin paranız" (Dallek, 1995: 252). Churchill 7 Aralık'ta Roosevelt'e gönderdiği mesajda İngiltere'nin "hızlı ve ezici bir darbeyle yok edilmesi tehlikesinin şimdilik büyük ölçüde azaldığını" ancak daha az ani ve daha az dikkat çekici ama aynı derecede ölümcül" yeni sorunların ortaya çıktığını iletti. Bu sorunlardan biri İngiltere'nin eriyen döviz rezerviydi (FRUS, 1940 Vol. III: 20). Hem Birinci Dünya Savaşı'ndan kalan borçlarını ödemeyen devletlere kredi verilmesini yasaklayan 1934 tarihli Johnson Yasası hem de silah satışını öde ve taşı formülüne dayandıran mevcut Tarafsızlık Yasası, İngiltere'nin döviz rezervlerinin tükenmesine hizmet etmekteydi (Kennedy, 1999: 466). Churchill, ABD'ye verilen siparişlerin Londra'nın "elinde kalan toplam döviz kaynaklarını kat kat aştığını" ve hükümetinin "nakliye ve diğer malzemeler için artık nakit ödeme yapamayacağı anın yaklaştığını" belirtti (FRUS, 1940 Vol. III: 20).

Roosevelt ilk başta İngiltere'den gelen çağrılara şüpheyle yaklaştı. Roosevelt 8 Kasım'daki kabine toplantısında Londra'nın "ilave savaş malzemelerini finanse etmek için yeterli kredi ve mülke" sahip olduğunu belirtti ve 25 Kasım'da Büyükelçi Lothian'a ülkesinin Batı Yarımküre'deki varlıklarını paraya çevirmesi gerektiğini söyledi (Dallek, 1995: 252-253). Ancak Lothian'ın açıklaması ve Churchill'in telgrafı Roosevelt'in "konunun artık acil olduğunu anlamasını sağladı" (Reynolds, 2001: 105). Roosevelt'in bulduğu çözüm Ödünç Verme-Kiralama (*Lend and Lease*) formülüydü. Roosevelt 17 Aralık'ta düzenlediği basın toplantısında gazetecilere İngiltere'nin ABD'nin ilk savunma

hattı olduğunu ve Londra'nın "Amerikan güvenliğini korumaya yardımcı olacak malzemelere ihtiyacı olduğundan, en basit çözüm malzemeleri kiralamak olacaktı" (Divine, 1967: 104). Roosevelt'e göre ABD'nin İngiltere'ye yapacağı yardım, evi yanan bir komşuya bahçe hortumunu ödünç vermekten farksızdı; tıpkı komşunun yangını söndürdüğünde bahçe hortumu iade etmesi gibi İngiltere de ABD'den alacağı malzemeleri savaş bittiğinde iade edecekti (Dallek, 1995: 255). Roosevelt 29 Aralık'ta yaptığı Ocakbaşı Konuşması'nda, Müttefiklerin kendilerinden savaşa katılmalarını istemediklerini, savaş için silah ve mühimmat istediklerini ve hükümetinin politikasının tek amacının savaşı ülke dışında ve Amerikan halkından uzak tutmak olduğunu söyledi. Roosevelt'e göre ABD "demokrasinin büyük cephaneliği olacaktı" (Dallek, 1995: 256-257; Divine, 1967: 105).

2.2.3. Roosevelt'in Üçüncü Başkanlık Dönemi: Avrupa Savaşı'ndan Dünya Savaşı'na

George Vaşington ile başlayan iki dönem başkanlık geleneği ABD tarihinde ilk ve son kez Roosevelt tarafından bozuldu.[43] Roosevelt 24 Ocak 1940'ta Hazine Bakanı Henry Morgenthau'ya, Demokrat Parti'nin kendisini başkanlık yarışında üçüncü bir dönem için seçtirmesinin ancak Avrupa'da yaşanacak bir felaketle mümkün olabileceğini söylemişti (Reynolds, 2001: 71). Fransa'nın 10 Mayıs 1940'ta başlayan Alman saldırısından sonraki altı hafta içinde savaştan çekilmesi, Roosevelt'in üçüncü bir dönem için başkanlığa devam etmesini sağlayacak felaket oldu. 5 Kasım 1940 ABD başkanlık seçim sonuçlarının da gösterdiği gibi, seçmenler için akıntının ortasında at değiştirmek kaçınılması gereken bir karardı (Reynolds, 2001: 82). Böylece Roosevelt'in üçüncü başkanlık dönemi 20 Ocak 1941'de yaptığı göreve başlama konuşmasıyla resmen başlamış oldu.

[43] Kongre tarafından 21 Mart 1947'de onaylanan ABD Anayasası'ndaki Yirmi İkinci Değişiklik, bir kişinin ABD Başkanlık makamına seçilme hakkını iki dönemle sınırlandırmıştır.

Roosevelt'in üçüncü başkanlık döneminin ilk önemli kararı 11 Mart 1941'de Ödünç Verme-Kiralama Yasası'nı imzalamak oldu. Ödünç Verme-Kiralama Yasası aynı zamanda Birleşik Devletler Savunmasını Destekleme Yasası olarak da adlandırıldı ve ABD Başkanı'na "ABD'nin savunması için hayati önem taşıdığını düşündüğü herhangi bir ülkenin hükümeti için herhangi bir savunma malzemesi tedarik etme" yetkisi verildi (Department of State, 1943: 627). Başkan ülkenin ulusal savunması için gerekli gördüğünde "herhangi bir savunma malzemesinin mülkiyetini satabilir, devredebilir, takas edebilir, kiralayabilir, ödünç verebilir veya başka bir şekilde elden çıkarabilirdi" (Department of State, 1943: 628). Yasada "savunma malzemesi" terimi oldukça geniş bir şekilde tanımlandı. Buna göre, her türlü silah, mühimmat, uçak, gemi, tekne her türlü makine, tesis, malzeme, parça ekipman ve tarımsal, endüstriyel veya diğer emtia savunma malzemesi olarak uygun görülen ülkelere verilecekti.

Yasaya göre, ABD yardımı alan devletler, "Başkan'ın tatmin edici bulduğu herhangi bir doğrudan veya dolaylı bir fayda" karşılığında geri ödeme yapacaktı (Department of State, 1943: 628). Yasa Roosevelt tarafından imzalandıktan sonra Kongre, Müttefiklere savaş malzemesi akışının devamını sağlamak için hükümete 7 milyar dolar tahsis etti (Divine, 1967: 106). Savaşın sona erdiği 1945 yılında bu rakam 50 milyar dolara ulaşacaktı (Reynolds, 2001: 114). Yasa, Roosevelt yönetiminin büyük bir ekonomik yardım programı başlatmasını sağladı, ancak yardımın nasıl geri ödeneceği ya da geri ödenip ödenmeyeceği belirsizdi. Roosevelt için önemli olan, bu yardım programının ABD'ye savaş sonrası uluslararası düzeni şekillendirilmesinde kıtasal büyük güç mücadelesinde tükenen aktörlere karşı üstünlük sağlayacak olmasıydı (Bölme, 2012: 86).

Yasada ABD savaş gemilerine konvoy görevi üstlenme ve herhangi bir Amerikan gemisine savaş bölgesine girme yetkisi verilmediği açıkça belirtildi (Department of State, 1943: 629). Böylece Ödünç Verme-Kiralama Yasası, Kasım 1939'dan beri uygulanmakta

olan öde ve taşı formülündeki nakit sorununu çözerken, Atlantik Okyanusu'nda şiddeti artan Alman saldırılarının neden olduğu taşımacılık sorununu çözümsüz bıraktı. İngiliz gemileri savaş malzemelerini Amerikan limanlarından okyanusun diğer tarafına taşıma yükünü üstlenmeye devam edecekti (Kennedy, 1999: 475). Ancak Churchill, 7 Aralık 1940'ta Roosevelt'e gönderdiği telgrafta savaşın kaderinin Atlantik Okyanusu'ndaki gemiciliğe bağlı olduğunu ve İngiltere'nin artan gemi kaybının "ölümcül bir tehlike" olduğunu vurgulamıştı (FRUS, 1940 Vol. III: 20). Britanya Muharebesi yerini Atlantik Muharebesi'ne bırakırken, Almanya'nın yeni stratejisi İngiliz ticaret gemilerini batırmak ve Londra'ya kayıplar verdirmekti (Kennedy, 1999: 489).

Roosevelt'in önündeki zorluk, İngiltere'ye gönderilen yardımların Alman torpidoları tarafından okyanusun dibine gönderilmesi yerine, Vaşington'un savaşın dışında kalma politikasını tehlikeye atmadan güvenli bir şekilde hedeflenen limanlara ulaşmasını sağlamaktı (Cole, 1983: 423). Kabine üyeleri arasında, yardımın ancak Amerikan konvoyu aracılığıyla Alman saldırısından korunabileceği konusunda görüş birliği vardı. Donanma Bakanı Knox ve Savaş Bakanı Stimson, Roosevelt'in donanmaya Atlantik Okyanusu'nda konvoy görevi vermesini önerdi (Divine, 1967: 109). Roosevelt'e göre konvoy, çatışma riskini artıracak ve savaşa sebebiyet verebilecek bir görevdi (Dallek, 1995: 260). Roosevelt'in ilk adımı, donanmaya konvoy görevi vermek yerine, 1939'dan bu yana var olan 300 deniz mili ile sınırlı Batı Yarımküre tarafsızlık bölgesini genişletmek oldu; 10 Nisan'da Beyaz Saray'da düzenlenen toplantıda tarafsızlık bölgesini Grönland ve Azor Adaları'nı kapsayacak şekilde 25 batı boylam çizgisine kadar genişletme kararını açıkladı (Dallek, 1995: 261). Bu karara göre ABD, ilan edilen tarafsızlık bölgesine giren Alman gemilerinin yerlerini tespit etmek ve İngilizlere bildirmek üzere hava ve deniz devriyesi görevini üstlenecekti (Langer ve Gleanson, 1953: 445-446).

Roosevelt'in ikinci adımı, Danimarka'nın egemenliği altındaki Grönland'ın Vaşington tarafından ilan edilen tarafsızlık bölgesine dahil edildiğini ve Batı Yarımküre'nin güvenliğini sağlamak için Grönland'ın savunmasının İngiltere'den devralındığını duyurmak oldu. Dışişleri Bakanı Hull, Grönland'ın "Batı Yarımküre'de ve dolayısıyla Monroe Doktrini'nin genel kapsamı içinde" olduğunu ve Grönland'ın Batı Yarımküre'nin savunması için ayrılmaz bir parça olduğunu ilan etti (FRUS, 1941 Vol II: 31). 9 Nisan'da Hull ve Danimarka Büyükelçisi Henrik Kauffmann, ABD'ye Grönland'da askerî üsler inşa etmesine izin veren antlaşmayı imzaladı (FRUS, 1941 Vol II: 37). 1941 baharında Roosevelt, Churchill'den gelen çağrıya ve devam eden Atlantik Savaşı'na Grönland'da askerî üsler kurarak ve Amerikan donanmasını Atlantik'in batı yarısında devriye gezmekle görevlendirerek karşılık verdi (Divine, 1967: 111). ABD böylece savaşa sürüklenme tehdidini en aza indirdi ve Avrupa'daki savaştan Batı Yarımküre sınırlarını genişleterek faydalandı.

Roosevelt'in üçüncü adımı İzlanda ve İngiltere hükümetleriyle anlaşarak adanın savunmasını İngiltere'den devralmak oldu. İngiltere ile yapılan müzakerelerde varılan uzlaşıya göre Londra, "kendi savunma ihtiyaçları ve dünyanın diğer bölgelerindeki askerî gereksinimler nedeniyle" İzlanda'daki askerî varlığını sona erdireceğini açıkladı ve İzlanda hükümetine ABD'nin Batı Yarımküre güvenliğini sağlamak için İzlanda'ya asker gönderebileceğini bildirdi (FRUS, 1941 Vol II: 770). 1 Temmuz'da ABD ve İzlanda hükümetleri arasında imzalanan antlaşma kapsamında 4000 Amerikan deniz piyadesinden oluşan askerî birlik İzlanda'ya doğru yola çıktı (Divine, 1967: 126). Roosevelt, 7 Temmuz'da Kongre'ye gönderdiği mesajda, kararın İzlanda'nın "Batı Yarımküre'ye yönelik nihai bir saldırı için" üs olarak kullanılabileceği gerekçesiyle alındığını açıkladı (Langer ve Gleanson, 1953: 577). Roosevelt tarafından 11 Temmuz'da onaylanan ve 25 Temmuz'da uygulamaya konulan Yarımküre Savunma Planı 4 sonucunda, ABD ve İzlanda gemilerini İzlanda limanlarına kadar korunmasına karar

verildi (Divine, 1967: 127). Roosevelt'in bu kararı, Almanya ile SSCB arasındaki savaş başladıktan sonra Hitler'in ABD donanmasına ve Atlantik Okyanusu'nda artan nüfuzuna meydan okumayacağı düşüncesine dayanıyordu.

Avrupa'daki savaş, ABD'nin Batı Yarımküre tanımını ve dolayısıyla siyasi ve askerî nüfuzunu Atlantik Okyanusu'nun Avrupa kıyılarına doğru genişlettiği bir dönemde Almanya'nın SSCB'yi işgal etme kararıyla şiddetlendi. Vaşington'daki görüş, SSCB'nin 22 Haziran'da başlayan Alman taarruzu karşısında uzun süre dayanamayacağı yönündeydi. Savaş Bakanı Stimson, ordunun istihbarat kaynaklarının Rusların en fazla üç ay dayanabileceği ve dört hafta içinde çökebileceği yönündeki tahminini Roosevelt'e iletti (Kennedy, 1999: 483). Roosevelt'in SSCB'nin olası bir çöküşünden duyduğu endişe ve elindeki sınırlı kaynakları İngiltere'yi desteklemek ve ABD'nin Atlantik savunmasını güçlendirmek için kullanma arzusu, Moskova'ya yardım konusunda temkinli davranmasına neden oldu (Dallek, 1995: 278). Ancak Harry Hopkins'in 30-31 Temmuz'da Moskova'da Stalin ile yaptığı görüşme, Roosevelt'i SSCB'nin uzun soluklu bir savaşa hazırlandığı konusunda ikna etti (Divine, 1967: 129). Roosevelt, SSCB Alman tümenlerini doğu cephesinde tuttuğu müddetçe ABD'nin savaştaki rolünü Müttefiklere savaş malzemesi tedarik etmek ve deniz ve hava gücü sağlamakla sınırlandırabileceğini hesapladı (Kennedy, 1999: 483-484). Üstelik, Genelkurmay Başkanı Marshall ve Deniz Harekâtları Komutanı Stark'a göre, gelecekte "Almanya'ya karşı başarılı bir kara saldırısı" SSCB'nin Almanya'yı doğu cephesinde meşgul etmesine bağlıydı (Dallek, 1995: 293). Bu kapsamda ABD, SSCB'ye ilk resmî yardım taahhüdünü 2 Ağustos'ta verdi. Welles, SSCB'nin Vaşington Büyükelçisine gönderdiği notada, Vaşington'un "SSCB'yi silahlı saldırıya karşı mücadelesinde güçlendirmek amacıyla mümkün olan her türlü ekonomik yardımı" sağlayacağına dair güvence verdi (Divine, 1967: 128).

ABD'nin artan nüfuzunun ve uluslararası politikada değişen güç dengesinin kanıtlarından biri, Roosevelt ve Churchill'in 9-12 Ağustos tarihlerinde Newfoundland'da

yaptıkları görüşmenin ardından 14 Ağustos'ta yayımlanan ortak bir bildiri olan Atlantik Bildirisi'ydi. Bağlayıcı olmayan görüşmelerde iki lider savaş hedeflerini tartıştı ve savaş sonrası uluslararası sistemin ana hatlarını belirledi. Roosevelt'in endişesi, SSCB'nin Almanya'ya karşı savaşa katılmasının Müttefikler arasındaki güç dengesini değiştirme olasılığıydı (Reynolds, 2001: 146). Buna göre İngiltere, Birinci Dünya Savaşı sırasında yaptığı gibi, savaştan sonraki toprak düzenlemeleri konusunda gizli antlaşmalar yapma yoluna gidebilirdi (Divine, 1967: 133-134). Bu bağlamda, Atlantik Bildirisi'nin ilk iki maddesi, devletlerin savaştan sonra topraklarını genişletmemelerini ve ilgili halkların rızası olmadan hiçbir toprak değişikliğine gidilmemesini öngörüyordu.

Roosevelt'in müzakerelerdeki bir diğer hedefi, Ödünç Verme-Kiralama kapsamında ABD'den aldığı yardım karşılığında İngiltere ile dominyonları arasındaki gümrük tarifelerini ve ticareti düzenleyen ve İngiltere'ye ticari ayrıcalıklar tanıyan Ottowa Anlaşmalarını sona erdirmekti. Ülkesinin büyük güç statüsünü henüz elinde tutan Churchill, Roosevelt'i tarafların "mevcut yükümlülüklerine gereken saygıyı göstererek" ticaretin önündeki engelleri kaldırmaya ikna etti (Dallek, 1995: 283). Buna karşılık Roosevelt, Churchill'in ABD'nin savaşa katılması yönündeki çağrılarına kayıtsız kaldı. Roosevelt'in Atlantik Bildirisi'nin ABD'yi savaşa yaklaştırmadığına dair kamuoyuna verdiği güvencelerin İngiltere'de yarattığı olumsuz havadan şikâyet eden Churchill, 29 Ağustos'ta Beyaz Saray'a gönderdiği mesajda, "İngiltere'nin 1942'de kendisini tek başına savaşırken bulması halinde ne olacağını söyleyemeyeceğini" belirtti (Dallek, 1995: 286-287). Son olarak, Churchill ulusal egemenlik ve kendi kaderini tayin etme hakkı ile ilgili üçüncü maddenin Avrupa ile sınırlı olduğunu savunsa da Roosevelt savaşa katıldıktan kısa bir süre sonra Atlantik Bildirisi'nin "sadece dünyanın Atlantik kıyı bölgeleri için değil, tüm dünya için geçerli olduğunu" ilan edecekti (Reynolds, 2001: 148).

Churchill'in taleplerine rağmen Roosevelt'in Atlantik Savaşı'na ilişkin tek taahhüdü, ABD donanmasının İzlanda ve Azor Adaları'nın batısındaki bölgedeki tüm Müttefik gemilerini korumak için konvoy görevi üstleneceği sözüydü (Divine, 1967: 142; Reynolds, 2001: 148-149). Roosevelt, Churchill ile görüşmelere başlamadan önce konvoy görevini diğer ülke gemilerini kapsayacak şekilde genişletmeye karar vermiş ve bu kararı Eylül ayında kamuoyuna açıklamayı planlamıştı (Dallek, 1995: 286). Roosevelt'in bu kararı kamuoyuna duyurması için uygun ortam 4 Eylül'de bir Alman denizaltısının USS *Greer* muhribine saldırmasıyla ortaya çıktı. Roosevelt 11 Eylül'de Alman ve İtalyan savaş gemilerinin ABD'nin ilan ettiği tarafsızlık bölgesine girmeleri halinde "bunu kendi tehlikeleri pahasına yapmış olurlar" açıklamasını yaptı (Dallek, 1995: 288). Roosevelt, ABD gemilerinin artık saldırıya uğramayı beklemeyeceğini, "görüldüğü yerde vur" politikası uyarınca hareket edeceğini ve tarafsızlık bölgesinde ticaret yapan tüm gemilerin korunacağını ilan etti (Divine, 1967: 144). Böylece ABD, daha savaşa girmeden Atlantik Okyanusu'nun batı yarısında mutlak hâkimiyetini ilan etmiş oldu.

ABD Atlantik Okyanusu'nda nüfuzunu genişletirken, 1939 Tarafsızlık Yasası nedeniyle Amerikan ticaret gemilerinin silahlandırılmasını ve savaş bölgesine girmesini yasaklamaya devam etmekteydi (Divine, 1967: 145). 9 Ekim'de Roosevelt Kongre'den mevcut tarafsızlık yasasının Amerikan ticaret gemilerinin silahlandırılmasına ve savaşan ülkelerin limanlarına gönderilmesine izin verecek şekilde revize edilmesini talep etti ve yürütmenin talebi Kongre tarafından onaylandı (Cole, 1983: 446). Roosevelt 17 Kasım'da 1939 Tarafsızlık Yasası'nın savaşan taraflara ihraç edilmeden önce tüm malların mülkiyetinin devredilmesini zorunlu kılan ve Amerikan gemilerinin silahlandırılmasını, savaşan ülkelerin limanlarıyla ticaret yapmasını ve daha önce ilan edilmiş savaş bölgelerinden geçişini yasaklayan bölümlerini yürürlükten kaldıran yasayı imzaladı. Bu karar ABD'nin Atlantik Okyanusu'nun tamamında ulusal güvenliğini savunacağı

anlamına geliyordu. ABD, savaşa girmeden tarafsızlık politikasını sürdürerek savaş öncesi pozisyonuna kıyasla uluslararası politikadaki nüfuzunu artırmıştı.

2.3. Ebedi Hegemon: Çok-Kutuplu Yapı ve Batı Yarımküre'de ABD Hegemonyası

2.3.1. İyi Komşuluk Politikası: Başka Araçlarla Hegemonya

Welles'in Mart 1940'ta Berlin'de bir araya geldiği Ribbentrop, Almanya'nın Avrupa kıtasındaki politikasının Monroe Doktrini ışığında ABD'nin Batı Yarımküre'deki politikasına benzediğine işaret ettiğinde Welles, Monroe Doktrini'nin "ABD'deki önceki yönetimler tarafından zaman zaman ABD'ye Batı Yarımküre'de bir tür hegemonya uygulama ya da komşularımızın işlerine şu ya da bu şekilde müdahale etme hakkı verdiği şeklinde yanlış yorumlandığını" kabul etti. Ancak Welles, Monroe Doktrini'nin doğru yorumlamasının, tüm Batı Yarımküre devletlerinin herhangi bir Batı Yarımküre devletinin barışına yönelik herhangi bir dış tehdidi tüm Batı Yarımküre'ye yönelik bir tehdit olarak görme politikasına dayandığını ve bu politikanın da Batı Yarımküre'de "yeni bir ilişkinin var olduğunu" kanıtladığını savundu (FRUS, 1940 Vol. 1: 28).

ABD'nin Batı Yarımküre'de bölgesel hegemon bir güç haline gelmesi bağımsızlıktan sonra bir yüzyıldan uzun bir zaman aldı. Karar alıcılar 1800 yılında oldukça tehlikeli bir stratejik çevre ile karşı karşıya kaldılar. ABD o dönemde Batı Yarımküre'deki tek bağımsız devlet olmasına rağmen, yerli kabileler karşısındaki düşük nüfus yoğunluğu ve İngiltere ile İspanya'nın kıtadaki geniş imparatorluk toprakları önemli bir tehdit oluşturuyordu (Mearsheimer, 2001: 239). Ancak yalıtılmış konumu, sahip olduğu zengin doğal kaynakları ve okyanusun ötesindeki kıtasal büyük güç rekabeti ABD'nin zaman içinde genişlemesine yardımcı oldu. ABD'nin Kuzey Amerika'daki ilk genişlemesi 1803'te Louisiana topraklarını Fransa'dan satın almasıyla başladı. Fransa için bu toprak satışı, ülkenin sınırlı kaynaklarını Avrupa güvenlik rekabetinde ayakta

kalmak için kullanmak ve elde edilen geliri bu mücadeleye ek kaynak yaratmak için kullanmak anlamına geliyordu. Üstelik bu hamle olası bir Anglo-Amerikan ittifakının önüne geçti ve ABD'yi İngilizlere karşı potansiyel bir rakip haline getirdi (Elman, 2004: 574). ABD tek bir antlaşma ile topraklarını iki misli genişletti. ABD'nin ikinci hamlesi, gücü erozyona uğrayan İspanya'yı Florida'yı ABD'ye terk etmeye zorlamaktı. 1812'de İngiltere ile ABD arasında başlayan savaş, Florida'nın ABD'nin güvenliği için taşıdığı önemin altını çizdi. İngiltere'nin savaş sırasında Batı Florida'yı işgal etmesi, güneybatıdaki yerli halklarla kurduğu ittifak ve ABD'nin güneyinde köle isyanlarını körükleyeceğine dair söylentiler, "ulusun kalbine doğrultulmuş bir tabancaya benzetilen bu toprakları kazanmanın" gerekliliğini ispatladı (Herring, 2008: 145). Bu bağlamda Vaşington, 1819'da Madrid hükümetiyle yaptığı antlaşma çerçevesinde İspanya aleyhine açılan tazminat davalarında vatandaşlarının 5 milyon dolara kadar olan alacaklarını üstlenme karşılığında Florida'yı topraklarına kattı (Gerger, 2012: 30-31).

ABD Kuzey Amerika'da genişlerken, Latin Amerika'daki İspanyol kolonileri de bağımsızlık mücadelesi vermek için Avrupa'daki Napolyon savaşlarının sunduğu fırsatı değerlendirdi. ABD Latin Amerika devrimlerine temkinli bir şekilde yaklaşırken güneyinde Avrupa sömürgeciliğinin çözülmesinden ve bağımsız bir Latin Amerika'dan ticari avantajlar elde etme fırsatının doğmasından memnundu (Herring, 2008: 154). Ancak Latin Amerika'daki bağımsızlık mücadelelerini bastırmak için Rusya'nın önderliğinde Avrupa'nın büyük güçlerinin müdahale etme olasılığı ortaya çıktı. Başkan James Monroe 2 Aralık 1823'te Kongre'de yaptığı konuşmada, daha sonra Monroe Doktrini olarak anılacak üç dış politika ilkesini duyurdu. Birincisi, "Amerika kıtaları…bundan böyle hiçbir Avrupalı güç tarafından gelecekte sömürgeleştirilecek özneler olarak görülemeyecektir." İkinci olarak, ABD "Avrupalı güçlerin kendileriyle ilgili konulardaki savaşlarında hiçbir zaman yer almayacaktır." Son olarak, Avrupalıların "kendi sistemlerini bu yarımkürenin herhangi bir bölümüne yayma girişimleri [ABD'nin]

barış ve güvenliği için tehlikeli olarak görülecektir" (Herring, 2008: 155-156; LaFeber, 1989a: 83-84; Mearsheimer, 2001: 247). Böylece ABD, Batı Yarımküre'deki mevcut Avrupa kolonilerini hedef almaksızın Avrupalı güçlerin bölgedeki nüfuzlarını genişletme girişimlerine karşı çıkacağını ilan etti.

Monroe Doktrini'nin ilanına giden süreçte önemli bir ayrıntı, Londra'nın Vaşington'a sunduğu Avrupalı güçlerin Latin Amerika'ya müdahale olasılığına karşı ortak bir deklarasyon yayınlama önerisinin reddedilmesiydi. İngiltere yeni bağımsızlığını kazanan Latin Amerikalılarla kazançlı bir ticaret ilişkisi kurmaktaydı ve Fransa, İspanya ve Rusya'nın Yeni Dünya'da nüfuz kazanmasını önlemek istemekteydi (LaFeber, 1989a: 82). İngiltere'nin önerisine göre, iki ülke Yeni Dünya'da sömürge yönetiminin genişlemesine izin verilmeyeceğine dair ortak bir deklarasyon yayınlayacak ve her iki ülke de bölgede daha fazla toprak kazanma arayışlarından vazgeçerek iyi niyetlerini gösterecekti. Monroe hükümetinde dışişleri bakanı olan John Quincy Adams, deklarasyonun ikinci bölümü ABD'nin gelecekte Yeni Dünya'da genişlemesini engelleyeceği gerekçesiyle reddetti (Herring, 2008: 155; LaFeber, 1989a: 82-83). Böylece ABD, İngiltere'den bağımsız olarak ilan edeceği Monroe Doktrini ile İngiliz donanmasının Atlantik Okyanusu'nda zımnen sunduğu güvenlikle Batı Yarımküre'de serbestçe hareket edebilecekti.

ABD'nin Yeni Dünya'daki genişlemesi 19. yüzyılın ilk yarısında devam etti. Meksika'dan ayrılıp bağımsızlığını ilan eden Teksas Aralık 1845'te ilhak edildi (Mearsheimer, 2001: 242). Haziran 1846'da İngiltere ile yapılan bir antlaşma neticesinde Oregon toprakları bölündü ve böylece 49. paralelin güneyindeki bölge ABD'nin kontrolüne geçti (Herring, 2008: 192). Mayıs 1846'da ABD Meksika'ya savaş ilan etti. Taraflar arasında imzalanan ve 10 Mart 1848 tarihinde ABD Senatosu tarafından onaylanan antlaşmaya göre Meksika, Rio Grande'yi sınır olarak kabul etti, Kaliforniya

ve New Mexico'yu ABD'ye bıraktı ve karşılığında 15 milyon dolar tazminat aldı (Herring, 2008: 204-205; Mearsheimer, 2001: 242-244).

ABD'nin Batı Yarımküre'de hegemon bir güç olarak ortaya çıkışı 1898 İspanya-ABD Savaşı ile gerçekleşti. ABD Başkanı William McKinley, 1895 yılında Küba'da İspanyol sömürgeciliğine karşı başlayan mücadelenin şiddetlenmesi üzerine Amerikan vatandaşlarını ve mülkiyetlerini koruma gerekçesiyle USS Maine isimli savaş gemisini Havana'ya gönderdi. 15 Şubat 1898'de USS Maine'de meydana gelen patlama, ABD kamuoyunda savaş çağrısını artırdı (LaFeber, 1989a: 187). McKinley 27 Mart'ta İspanya'ya gönderdiği ültimatomda çatışmaların sona erdirilmesini ve Küba'ya bağımsızlık verilmesini talep etti. 11 Nisan'da Kongre'den "İspanya hükümeti ile Küba halkı arasındaki düşmanlıkların tam ve nihai olarak sona erdirilmesini sağlamak için" ABD silahlı kuvvetlerini kullanma yetkisi istedi (Britannica, 2024a). Bunun üzerine Madrid hükümeti, Vaşington ile diplomatik ilişkilerini kesti ve 24 Nisan'da ABD'ye savaş ilan etti. Savaş ABD'nin kesin zaferiyle sonuçlandı. 10 Aralık 1989'de taraflar arasında imzalanan barış antlaşması sonucunda ABD Küba, Filipinler, Guam ve Porto Riko'yu işgal ve ilhak etti. Böylece Batı Yarımküre'de ABD hegemonyası başladı, Filipinler, Guam ve Havai'nin kontrolü ABD'nin Asya'daki siyasi ve askerî nüfuzunu genişletti ve ABD bir büyük güç olarak uluslararası politika sahnesindeki yerini aldı (Herring, 2008: 336).

Ulusal güvenliğini genişleme yoluyla güvence altına alan ABD, bu nedenle ileride saldırgan realizmin poster çocuğu haline gelecekti (Herring, 2008: 144-145; Mearsheimer, 2001: 238). Monroe Doktrini, Batı Yarımküre'de genişleyen ABD için adeta bir gerekçe olarak kullanıldı. 1904 yılında ABD Başkanı Theodore Roosevelt'in Monroe Doktrini'ne getirdiği eklenti[44], ABD'nin Rio Grande'nin güneyindeki siyasi ve

[44] Theodore Roosevelt, Aralık 1904'te Batı Yarımküre ülkelerinin uluslararası borçlardan doğan yükümlülüklerini yerine getirmelerini ve "Amerikan uluslarının tamamının zararına olacak yabancı

askerî müdahalelerinin çerçevesini belirledi. Roosevelt'e göre Batı Yarımküre'de "kronik bir yanlışlık ya da kontrolsüzlük" Monroe Doktrini'ni gözeten "ABD'yi isteksizce de olsa uluslararası bir polis gücü kullanmaya zorlayabilirdi" (LaFeber, 1989a: 232). Roosevelt eklentisinin nihai sonucu, "ABD'nin Latin Amerika ülkelerinin içişlerine neredeyse otuz yıl boyunca engelsiz bir şekilde askerî müdahalelerde bulunması ve istilalar yapması oldu" (Brewer, 2006: 91).

Monroe Doktrini, Batı Yarımküre'de bölgesel hegemon bir güç olarak öne çıkan ABD'nin yirminci yüzyılda Latin Amerika ile diplomatik ve askerî etkileşimlerinin temeli oldu (Brewer, 2006: 41). Monroe Doktrini'nin Batı Yarımküre'de tek taraflı işgal ve askerî müdahale için bir gerekçe olarak kullanılması pratiği 1933'te iktidara gelen Roosevelt tarafından terk edildi. Avrupa ve Asya'da yükselen büyük güçlerin revizyonist emeller peşinde koştuğu ve uluslararası istikrarsızlığın arttığı bir dünyada, bölgesel hegemonyayı daha ince yöntemlerle sürdürmek gerekli hale geldi (Iriye, 1993). Welles'in 1940 yılında Ribbentrop'a söylediği Batı Yarımküre'deki "yeni bir ilişki", Roosevelt'in başkanlığı ile birlikte uygulamaya konulan iyi komşuluk politikasıydı. Elbette iyi komşuluk politikası ABD'nin bölgesel hegemonyasını sonlandırmaktan çok uzaktı; geçmiş uygulamalardan farklı olarak hegemonya kadife eldiven içinde demir yumrukla sürdürülecekti.

Roosevelt, ABD Başkanı olarak göreve başlamadan önce yazdığı bir makalede iyi komşuluk politikasının çerçevesini büyük ölçüde çizdi. Roosevelt (1928: 584-585), Batı Yarımküre'deki siyasi gelişmelere "tek başına müdahale etmenin ABD'nin "hakkı ya da görevi" olmadığını ve ABD'nin "diğer ulusların iç işlerine tek başına müdahale etmeye son vermesi" gerektiğini vurguladı. 1932'de yapılan başkanlık seçimlerini kazanan Roosevelt, 4 Mart 1933'teki göreve başlama konuşmasında hükümetinin iyi komşuluk

saldırganlığına" davetiye çıkarmamalarını sağlamak için ABD'nin son çare olarak bölge ülkelerinin içişlerine müdahale edeceğini duyurdu.

politikasını şu sözlerle ifade etti: "Dünya politikası alanında bu ulusu iyi komşu politikasına adıyorum-kendisine kararlılıkla saygı duyan ve böyle yaptığı için başkalarının haklarına da saygı duyan komşu" (Brewer, 2006: 103). Roosevelt, 12 Nisan'da Pan-Amerikan Günü kutlamaları vesilesiyle yaptığı konuşmada Pan-Amerikancılık ile iyi komşuluk arasındaki benzerliklerin altını çizerek iyi komşuluğun ABD'nin Batı Yarımküre politikasının temelini oluşturacağını vurguladı (Dallek, 1995: 38-39). Roosevelt konuşmasında Monroe Doktrini'nin sadece Amerikalı olmayan ulusların yarımküreyi işgal etmesini önlemek ve Batı Yarımküre'de karşılıklı saygıya dayalı iş birliğini sağlamak amacını taşıdığını belirtti (Gellman, 1979: 11-12).

Monroe Doktrini'nin önceki yönetimler tarafından 'yanlış' yorumlanması "Latin Amerika dünyasında ABD'nin gerçek niyetlerine ilişkin" derin şüpheler uyandırmış ve ABD'ye yönelik "karşıtlık ve düşmanlığın açıkça ve hatta resmî olarak dile getirilmesine" neden olmuştu (Welles, 1937: 443). Roosevelt yönetiminin iyi komşuluk politikası, geçmişten miras kalan karşıtlık ve düşmanlığı ortadan kaldırmak amacıyla ikili ilişkilerde "radikal bir değişim" getirmekteydi (Welles, 1937: 443). Böylece 1933'ten itibaren Latin Amerika'da ABD'nin emellerine ilişkin yaygın şüphenin ve Vaşington'a karşı düşmanlığın ortadan kaldırılması amaçlandı.

İyi komşuluk politikasının özünü askerî müdahaleden kaçınma, komşuların iç işlerine karışmama ve ikili ilişkilerde karşılıklılık ilkesi oluşturuyordu (Langley, 1989: 137). İyi komşuluk politikası uyarınca Batı Yarımküre'deki devletlerin egemen eşitliğini tanınmakta ve kıtada barışın korunması için her devlete eşit sorumluluk yüklenmekteydi (Beck, 1939: 113). İyi komşuluk politikası, askerî müdahalenin Batı Yarımküre'deki siyasi, askerî ve ekonomik ilişkilerin yapısını şekillendirmek ve dolayısıyla ABD hegemonyasını sürdürmek için bir araç olmadığının kabul edilmesiydi (Livingstone, 2009: 19). Yeni dönemde Roosevelt'in iyi komşuluk politikası, Batı Yarımküre'de zor kullanma dışındaki yollarla dost kazanmayı amaçlıyordu. ABD, Batı Yarımküre'deki

diğer devletlerin egemenliğine saygı gösterecek ve savaşa giden süreçte artan konferans sayısından da anlaşılacağı üzere siyasi, ekonomik ve askerî konularda komşu devletlere danışacaktı (Benjamin, 1987: 102).

İyi komşuluk politikasına yönelik ilk resmî adım, 1933'te Uruguay'ın başkenti Montevideo'da düzenlenen Yedinci Uluslararası Amerikan Devletleri Konferansı'nda Dışişleri Bakanı Hull tarafından atıldı. Hull, konferansta imzalanan Devletlerin Hak ve Ödevlerine İlişkin Sözleşme'nin 8. Maddesi uyarınca hiçbir ulusun "bir diğerinin iç ve dış işlerine müdahale etme hakkı olmadığını" kabul etti (LaFeber, 1989a: 357). Hull, ABD'nin "diğer ulusların hükümetlerinin özgürlüklerine, egemenliklerine ya da diğer iç işlerine veya süreçlerine müdahaleye diğer hükümetler kadar karşı olduğunu" ve "Roosevelt yönetimi altında hiçbir hükümetin ABD'nin herhangi bir müdahalesinden korkmasına gerek olmadığını" ilan etti (FRUS, 1933 Vol. IV: 134). Bununla birlikte Hull'un konferansta öne sürdüğü çekince, ABD'nin Latin Amerika'daki iç siyasi meselelerle ilgili olarak güç kullanmaktan vazgeçtiğini, ancak Latin Amerika'daki ABD vatandaşlarının can ve mallarını korumak için güç kullanmaktan yasal olarak vazgeçmeyeceğini gösteriyordu. ABD'nin bu çekincesi ancak 1936 yılında Buenos Aires'te düzenlenen Barışın Korunması İçin Özel Konferans'ta ortadan kalkacaktı (Wood, 1961: 119).

Roosevelt'in iyi komşuluk politikasının ilk sınavı 1933 yılında Küba'daki siyasi gelişmeler karşısında izlenecek politikanın belirlenmesi oldu. Welles'in askerî müdahale çağrısına rağmen Roosevelt, iyi komşuluk politikası uyarınca Küba'ya asker göndermekten kaçındı. Küba'daki siyasi gelişmeler gölgesinde Roosevelt Arjantin, Brezilya, Şili ve Meksika elçileriyle Vaşington'da bir araya gelerek ABD tarihinde Batı Yarımküre'deki siyasi gelişmeleri ve ABD'nin izleyeceği politikayı Latin Amerikalı diplomatlarla tartışan ilk ABD başkanı oldu. Roosevelt görüşmede "kesinlikle [askerî araçlarla] müdahale etme arzusunda olmadığını" ve askerî "müdahaleden kaçınmak için

her yolu denediğini" açıkladı (Dallek, 1995: 63). Roosevelt'in Küba'daki gelişmelere yön vermek adına başvuracağı politika mevcut rejimi tanımamak oldu. Dahası, 19 Kasım'da Küba'da halkın desteğini arkasına alan bir hükümetle yeni bir ticari antlaşma imzalanabileceğini ve 1903'te imzalanan antlaşmada değişiklikler yapılabileceğini duyurdu (Gellman, 1973: 106). Buna karşılık Roman Grau San Martin, kendisini Küba'nın meşru devlet başkanı olarak tanımayan Roosevelt'in "yeni bir müdahale türüne" başvurduğundan şikâyet edecekti (Dallek, 1995: 64-65).

San Martin'in 1934'te devrilmesiyle birlikte Roosevelt, Küba meselesinde, hükümetini iç sorunlardan uzaklaştırmasına ve iyi komşuluk politikasının esasını ihlal etmesine izin vermeden belirleyici bir rol oynadı. Roosevelt, Ocak 1934'te Carlos Mendieta Küba'nın devlet başkanı olduktan beş gün gibi kısa bir süre içinde yeni hükümeti resmî olarak tanıdı. Roosevelt'in Küba ile iyi komşuluk politikası çerçevesinde iş birliğine yönelik ilk adımı Şubat ayında Küba şekeri üzerindeki gümrük vergisini düşürmek ve Küba-ABD ticaretini genişletmeyi amaçlayan ticaret müzakerelerine başlamak oldu. Ardından Küba'ya 4 milyon dolarlık kredi verilmesini onayladı (Dallek, 1995: 86). Mayıs ayında Küba ile, ABD'ye Küba'ya müdahale hakkı tanıyan 1901 tarihli Platt Değişikliğini kaldıran bir antlaşma imzaladı (Gellman, 1979: 21).

Roosevelt'in bir sonraki adımı ABD askerlerini Haiti'den çekmek oldu. 24 Temmuz 1934'te imzalanan ABD ve Haiti Arasında Askerî Güçlerin Haiti'den Çekilmesine İlişkin Antlaşma ile ABD birliklerinin Ağustos'ta Haiti'den çekilmesine karar verildi (FRUS, 1934 Vol. V: 318). 2 Mart 1936'da Panama hükümeti ile imzalanan antlaşma, ABD'nin tek taraflı müdahale etme hakkını ortadan kaldırdı. Antlaşmaya göre Panama, kanalın savunulmasında rol üstlenecek ve kanalın işletilmesinden daha büyük bir pay alacaktı (Dallek, 1995: 123). Antlaşma, Panama'yı daha güçlü bir devletçe kontrol edilen ve korunan bir devletten, bölgesel güvenlik konularında eşit sorumluluğa sahip bir devlete dönüştürdü (Langley, 1967: 140).

1936 yılının başlarında Avrupa ve Asya'da artan istikrarsızlık Roosevelt'i Batı Yarımküre'yi herhangi bir dış tehdide karşı birleştirmeye sevk etti. Ocak ayında Roosevelt yirmi Batı Yarımküre ülkesini, artan uluslararası istikrarsızlık karşısında kıtada barışı korumanın yollarını görüşmek üzere bir araya gelmeye davet etti (Dallek, 1995: 122). Roosevelt, 14 Ağustos 1936'da Chautauqua, New York'ta yaptığı konuşmada, Batı Yarımküre'de iyi komşuluk ruhunun yerleştiğini ve bölgedeki tüm devletlerin dostluk ve barış içinde birlikte yaşamaya kararlı olduğunu belirtti (Gellman, 1979: 64).

Aralık 1936'da toplanan Buenos Aires Konferansı, ABD'nin bölgesel hegemon bir güç olmasına rağmen, çok-kutuplu yapıda bölgenin güvenlik politikalarını şekillendirmede sınırlı bir etkisi olacağını gösterdi. ABD delegasyonu uluslararası bir savaş tehlikesi ortaya çıktığında bölge devletleri arasında zorunlu bir istişare mekanizması, daimî bir Amerikalılar Arası Danışma Komitesi ve ortak bir tarafsızlık politikası arayışına girdi (Dallek, 1995: 133). ABD'nin bu arayışı Arjantin tarafından muhalefetle karşılandı. ABD'nin bölgesel hegemonyasını MC ile dengelemeye ve Latin Amerika'daki üstünlüğünü korumaya çalışan Arjantin, ABD'nin söz konusu önerisini bu arayışlarına yönelik bir tehdit olarak değerlendirdi. Talep edilen danışma mekanizması ABD'nin bölgedeki etkisini artıracak ve silah ambargosunu benimseyen tarafsızlık politikası MC'nin saldırıya uğrayan devlete silah yardımında bulunma politikasının önüne geçecekti (Dallek, 1995: 133).

ABD'nin talebine rağmen Arjantin'in bu muhalefeti sonucunda konferansta savaş tehlikesi karşısında bölge ülkeleri arasında gönüllü istişarede bulunulması kabul edildi ancak daimî bir danışma komitesi reddedildi. Ortak bir tarafsızlık politikası genel bir hedef olarak belirlendi ancak bölge ülkelerinin antlaşma yükümlülüklerine ve iç yasalarına uygun olarak politika belirleyecekleri kararlaştırıldı. Konferansta yalnızca müdahalede bulunmama ilkesi katılımcılar tarafından müzakere sürecine sokulmadan kabul edildi (Dallek, 1995: 133-134). Buna göre, bölge ülkeleri "içlerinden herhangi

birinin, doğrudan ya da dolaylı olarak ve her ne sebeple olursa olsun, diğer taraflardan herhangi birinin iç ya da dış işlerine müdahalesini kabul edilemez" ilan etti (Wood, 1961: 120). Ayrıca, Batı Yarımküre'deki barış ve güvenlik tehdit edildiğinde tarafların "barışçıl iş birliği yöntemlerini bulmak ve benimsemek amacıyla birlikte istişarede bulunabilecekleri" kararlaştırıldı (Dallek, 1995: 134). Buenos Aires konferansı, bölge ülkelerinin bölge-dışında artan istikrarsızlık ve güvensizlik karşısında ABD öncülüğünde iş birliği arayışına gireceklerinin sinyalini verdi. Roosevelt'in iyi komşuluk politikasına taahhüdü, Meksika'nın 1938'de yabancı petrol varlıklarını kamulaştırmasıyla ciddi bir şekilde test edildi (Cole, 1983: 360). Meksika devlet başkanı Lazaro Cardenas 18 Mart'ta 400 milyon dolar değerindeki petrol endüstrisini kamulaştırma kararını açıkladı (Dallek, 1995: 175). Meksika'nın Buenos Aires Konferansı'ndaki delegasyonun başkanı Castillo Najera, bu kararın bir sonucu olarak ABD'nin olası müdahalesinden endişe duyup duymadığı sorulduğunda, Meksika'nın Buenos Aires'te imzalanan protokole ve ABD Başkanı Roosevelt'in iyi komşuluk politikasına güvendiğini söyledi (Wood, 1961: 121). Artan uluslararası istikrarsızlık ve güvensizlik karşısında Meksika'yı müttefik olarak görmek isteyen Roosevelt, Amerikan petrol şirketlerinin müdahale çağrılarını görmezden geldi ve Meksika hükümetiyle 1942 yılında sonuçlanacak müzakerelere başladı (Desch, 1989: 215; Livingstone, 2009: 20).

Avrupa ve Asya'da istikrarsızlık artarken Roosevelt Batı Yarımküre devletlerinden bölgeye yönelik her türlü tehdide karşı direneceklerine dair resmi bir taahhüt almak istedi. ABD'nin iyi komşuluk politikası kapsamında bölgede verdiği sözleri yerine getirmesi ve Buenos Aires'te alınan kararlar sayesinde Batı Yarımküre dayanışması yönünde önemli ilerlemeler kaydedilmişti. Üstelik uluslararası politikada artan istikrarsızlık bölge aktörlerinin birbirlerine olan ihtiyaçlarını artırmaktaydı (Hoben, 1953: 114). Dışişleri Bakanı Hull, Roosevelt'in talebini Aralık 1938'te Peru'nun başkenti Lima'da düzenlenen Sekizinci Uluslararası Amerikan Devletleri Konferansı'nda dile

getirdi. Konferans neticesinde, Batı Yarımküre devletleri arasındaki ilişkilerde müdahale etmeme politikasının bir davranış kuralı olduğu ve işgal yoluyla elde edilen toprak kazanımlarının tanınmayacağı teyit edildi (Hoben, 1953: 116). Konferansta, herhangi bir Amerikan cumhuriyetinin barış, güvenlik ya da toprak bütünlüğünün tehdit edilmesi halinde, bölgedeki tüm devletlerin dayanışma göstereceği konusunda anlaşma sağlandı (Dallek, 1995: 177). Ayrıca, bölgeye yönelik bir tehdidin ortaya çıkması halinde, dışişleri bakanlarının herhangi birinin daveti üzerine belirlenen bir başkentte toplanması kararlaştırıldı (Stuart, 1939: 170). Roosevelt konferansın sonucundan oldukça memnundu. Roosevelt'e göre Lima Deklarasyonu, "yirmi bir Amerikan ulusunun tamamının bağımsızlıklarının, demokratik kurumlarının ve meşru çıkarlarının güvenliğini sağlamak için ortak bir arzu ile hareket ettiklerini tüm dünyaya açıkça göstermişti" (Dallek, 1995: 177). Lima Deklarasyonu esasında Monroe Doktrini'ni tek taraflı bir ABD politikasından, Batı Yarımküre'nin barış ve güvenliğini sağlamak amacıyla tüm bölge devletleri tarafından gözetilen çok taraflı bir politikaya dönüştürdü (Fenwick, 1939: 257).

Eylül 1939'da Avrupa'da başlayan savaş, Batı Yarımküre devletlerini 23 Eylül'de Panama'da Dışişleri Bakanları Birinci İstişare Toplantısı'nı düzenlemeye sevk etti (FRUS, 1939 Vol. V: 60). Toplantıda Batı Yarımküre ülkelerinin tarafsızlık statüsü ilan edildi ve uluslararası hukuk alanında yedi uzmandan oluşan bir tarafsızlık komitesi kuruldu (Dallek, 205). Roosevelt'in önerdiği tarafsızlık bölgesi konferansa katılan yirmi bir devlet tarafından onaylandı. Buna göre taraflar, "kıtasal bir kendini koruma önlemi olarak" Atlantik Okyanusu'nda 300 millik bir güvenlik kuşağı oluşturacak şekilde, "Amerikalı olmayan herhangi bir savaşan tarafından herhangi bir düşmanca eyleminden arınmış" bir tarafsızlık bölgesi tanımladı (Hoben, 1953: 142; Dallek, 1995: 205). Tarafsızlık komitesinin görevi, değişen koşullar ışığında tarafsızlık statüsüne ilişkin ortaya çıkabilecek konuları incelemek ve tavsiyelerde bulunmak olarak belirlendi

(Hoben, 1953: 142). Konferansta ayrıca, görevi parasal istikrarı desteklemek ve Batı Yarımküre ülkeleri arasında ticareti teşvik ederek Avrupa ticaretindeki kaybın bölge ekonomisi üzerindeki olumsuz etkisini azaltmakla görevli Mali ve Ekonomik Danışma Komitesi kuruldu (Hoben, 1953: 143; Dallek, 1995: 205).

Batı Yarımküre ülkeleri, Fransa ve Hollanda gibi Alman işgali altındaki devletlerin sömürgelerini görüşmek üzere 21 Temmuz 1940 tarihinde Havana'da Dışişleri Bakanları İkinci İstişare Toplantısı'nda bir araya geldi. Mayıs ayı sonlarında Roosevelt, bir Alman zaferinin Batı Yarımküre'deki İngiliz, Fransız ve Hollanda sömürgelerinin Berlin'in kontrolü altına girmesiyle sonuçlanacağını hesapladı (Dallek, 1995: 233). ABD, Alman hükümetine bir nota göndererek Vaşington'un "Batı Yarımküre'nin herhangi bir coğrafi bölgesinin Amerikalı olmayan bir güçten Amerikalı olmayan başka bir güce devredilmesini tanımayacağını" bildirdi (Hoben, 1953: 144). ABD'nin talebi üzerine, daha önce Aralık ayı olarak belirlenen toplantı tarihi Temmuz ayına alındı. Toplantıda Batı Yarımküre'deki sömürgelerin devredilemeyeceğini ve tehdit altındaki bölgelerin bağımsızlığa hazır olana ya da gerçek sahiplerine iade edilene kadar Batı Yarımküre ülkelerinin vesayeti altına verileceği ilan edildi (Dallek, 1995: 233-235; Hoben, 1953: 143-145).

Savaşa giden süreçte Batı Yarımküre'de düzenlenen konferanslar, Monroe Doktrini'ni tek taraflı bir ABD politikasından, Batı Yarımküre'de barış ve güvenliğin korunmasında tüm bölge devletlerini kapsayan çok taraflı bir politikaya dönüştürdü (Cole, 1983: 360). ABD'nin bölgesel hegemon bir güç olduğu siyasi denklem devam ederken, bölge-dışındaki büyük güçlerin bölgedeki statükonun altını oymak için atacakları her türlü adım tüm bölge devletleri tarafından önlenecekti. ABD henüz savaşa katılmadan önce, Batı Yarımküre devletleri dünyanın geri kalanıyla ilişkilerinde bir bütün olarak hareket etme isteklerini ortaya koymuşlardı (Dallek, 1995: 177). Roosevelt'in ifadesiyle, saldırgan eylemlerde bulunacak bölge-dışı aktörler karşılarında bölgenin

"ortak güvenliği ve ortak yararı için birlikte istişare etmeye tamamen hazır bir yarımküre bulacaklardı" (Iriye, 1993: 154).

2.3.2. Çok-Kutuplu Yapıda Batı Yarımküre'ye Yönelik Artan Tehditler

Roosevelt hükümetinin Batı Yarımküre'nin güvenliğine yönelik tehdit algısı, ABD dış politika tarihinde yeni bir olgu olmaktan çok uzaktı. 1812'de İngiltere ile yapılan savaşta Vaşington işgal edildi ve Beyaz Saray ve Kongre binası da dahil olmak üzere bir dizi kamu binası ateşe verildi (Herring, 2008: 130). 1844'te İngiltere ve Fransa, bağımsız bir Teksas'ın ABD kontrolü dışında kalacağını hesaplayarak Meksika'dan yeni devleti tanımasını talep etti (Herring, 2008: 195). 1846'da Teksas krizi karşısında İngiltere, ABD'nin genişlemesini önlemek için Meksika ile ittifak yapmaktan Meksikalıların zayıf bir müttefik olacağı düşüncesi nedeniyle son anda vazgeçti (Klepak, 2003: 242). Amerikan İç Savaşı sırasında Fransa, Meksika'yı işgal etti ve Avusturya Arşidükü Maximilian'ı hükümdar olarak atadı (Herring, 2008: 253; Klepak, 2003: 242). 1915'te ABD, kısmen Almanya veya Fransa'nın deniz üsleri kurabileceği endişesiyle Haiti'yi işgal etti (Hopkins, 2018: 449). 1917'de Almanya Meksika'ya, ABD'ye kaybettiği eski topraklarını geri alabileceği bir askerî ittifak antlaşması teklif etti (Herring, 2008: 409). ABD'nin 19. ve 20. yüzyıllarda zaman zaman karşı karşıya kaldığı tehlike, "Avrupalı bir büyük güç ile Batı Yarımküre'deki bir devlet arasında ABD karşıtı bir paktın kurulması ihtimaliydi" (Mearsheimer, 2001: 249).

Bu çerçevede güvenlik, ABD'nin Batı Yarımküre'deki politikasının temel belirleyici unsurlarından biridir (Desch, 1993). Lars Schoultz'un (1987: xi) ifadesiyle, "ABD'nin Latin Amerika'ya yönelik politikasının özünü anlamak isteyen biri [önce] güvenlik konusunu inceler." ABD'nin Aralık 1941'den önce Batı Yarımküre'nin güvenliğine yönelik tehdit algısı ve bu tehditlere karşı izlediği politikalar üç bölümde incelenebilir. Bu süreç büyük ölçüde Avrupa'daki siyasi, ekonomik ve askerî gelişmeler

ve 1939'da başlayan savaşın seyri tarafından şekillendirilmiştir. Elbette bu üç bölümün birbirini dışlaması gerekmez; aksine bu tehditler çoğu zaman iç içe geçmiştir.

İlk olarak, ABD, Avrupa'daki statükoyu sarsan Almanya ve İtalya gibi revizyonist aktörlerin Batı Yarımküre'deki ekonomik ve siyasi faaliyetlerinden endişe duymuş ve bunları sınırlamaya çalışmıştır. Vaşington'daki karar alıcılar, Avrupa'da artan nüfuza sahip bu aktörlerin Batı Yarımküre'de de nüfuz arayışına girmelerinin kaçınılmaz olduğunu hesapladılar. Başka bir deyişle, Avrupa'daki güç dengesinin yeniden yapılanmasının Batı Yarımküre'deki ekonomik ve siyasi ilişkiler üzerinde yansımaları olması bekleniyordu. İkinci olarak, Avrupa'daki savaşın gidişatı Batı Yarımküre'ye yönelik askerî tehdit algısının artmasına yol açtı. Bu dönemde ABD için temel öncelik, bölgeyi Atlantik Okyanusu'ndan gelebilecek saldırılara karşı koruyacak askerî kabiliyeti geliştirmekti. Son olarak, 1940'ların sonlarından itibaren savaşın değişen seyrinin bir sonucu olarak, Batı Yarımküre'ye yönelik askerî tehdit azalmış ve ABD dikkatini Batı Yarımküre ile Avrupa arasındaki Atlantik koridorunun korunmasına vermiştir.

2.3.2.1. Batı Yarımküre'ye Yönelik Ekonomik ve Siyasi Tehditler

ABD'nin Batı Yarımküre güvenliğine ilişkin kaygılarını Atlantik Okyanusu'nun ötesinden gelebilecek askerî saldırılara indirgemek, tehdidin çok katmanlı yapısını göz ardı etmek anlamına gelecektir. Savaştan önce Almanya ve İtalya, Rio Grande'nin güneyinde ekonomik, siyasi ve askerî nüfuz kazanmak için etkili programlar yürüttü. Berlin ve Roma bölge ülkelerinde faşist partilerin kurulmasını destekledi, propaganda aygıtları kurdu, askerî misyonlar gönderdi, silah satış antlaşmaları imzaladı, ticari havayollarını kontrol etti ve çok sayıda ticari takas antlaşması imzaladı (Dallek, 1995: 175). 1934 gibi erken bir tarihte ABD Dışişleri Bakanlığı, Alman Büyükelçi Hans Luther'e Roosevelt hükümetinin Nazi Partisi'nin "sınırlı bir biçimde bile olsa Amerikan topraklarına yayılmasına…hoşnutsuzlukla bakacağını" bildirdi (Frye, 1967: 50).

Savaşa giden süreçte Almanya'nın bölgedeki ekonomik faaliyetlerinde önemli bir artış gözlemlendi. Versay Antlaşması sonucunda sömürgelerini kaybeden ve 1929 ekonomik krizi neticesinde üretimi ve ihracatı gerileyen Almanya'nın uluslararası hammadde ve ihracat pazarlarına erişimi sınırlıydı. Bu bağlamda Latin Amerika, Berlin için bir ekonomik genişleme alanı olarak ortaya çıktı (Friedman, 2003: 576). Bu dönemde, Arjantin, Brezilya ve Şili gibi önemli ülkeler de dahil olmak üzere birçok Güney Amerika ülkesi, Almanya ile artan miktarda ticaret yapmaktaydı. Almanya'nın Rio Grande'nin güneyindeki başarılı ticari genişlemesi, Roosevelt'in iyi komşuluk politikasının sacayağı olan bölge ülkeleriyle ikili ticari ilişkileri tehlikeye attı. 1938 yılında Almanya, Latin Amerika ithalatındaki %17,1'lik pay ile %14,3'lük paya sahip olan İngiltere'yi geride bıraktı (Haglund, 1984: 134). Berlin'in barış zamanında Londra'yı geride bırakmasıyla birlikte, Avrupa'daki bir Alman zaferi, Latin Amerika ticaretinde Avrupa'nın payı göz önüne alındığında, Berlin'in Batı Yarımküre'deki etkisini artıracaktı.

ABD için öncelikli endişe, Almanya'nın bölgede artan ekonomik etkisinin siyasi ve askerî alanda yaratacağı sonuçlardı (Haglund, 1984: 134). Almanya, müdahaleci politikalarını terk eden ve iyi komşuluk politikasıyla bölge politikasında yeni bir sayfa açan ABD'nin Berlin'in Batı Yarımküre'de artan ekonomik etkisine rağmen sessiz kalacağını ve pasif bir tutum sergileyeceğini hesapladı (Friedman, 2003: 578). Ayrıca, takas antlaşmaları yoluyla, döviz açığı olan bölgesel devletlerle dışlayıcı ekonomik antlaşmalar yapma fırsatı ortaya çıktı. Bu bağlamda, Meksika'nın yabancı petrol varlıklarını kamulaştırmasının ardından petrol stoklarını artırmak amacıyla harekete geçti. Meksika'nın kamulaştırma adımı neticesinde uluslararası petrol şirketleri ambargo kararı aldı ve Meksika'nın petrol ihracatı kısa bir süre içinde yarı yarıya azaldı. Kamulaştırma kararının ilk yılında ABD'ye petrol satışları yüzde 61, Latin Amerika'ya ise yüzde 75 oranında düştü. Petrol ihracatı önemli ölçüde azalan "Meksika çaresizlik

içinde Almanya, İtalya ve Japonya ile satış ve takas antlaşmaları imzaladı" (Koppes, 1982: 69). Almanya, Meksika petrolünün ana müşterisi haline geldi ve mamul mallar karşılığında Cardenas hükümetiyle petrol ticareti yaptı (Haglund, 1984: 93). Roosevelt, Meksika'nın kamulaştırma adımına düşmanca bir yanıt vermekten kaçındı ve iyi komşuluk politikasına uygun olarak 1942'de sorunu antlaşmayla çözüme kavuşturdu.

Batı Yarımküre'deki Alman nüfuz arayışı, Berlin'in Avrupa politikasıyla etkileşim halinde gelişti. Almanya, Versay düzenini sona erdirmeye yönelik ana dış politika hedefine destek toplamak için Batı Yarımküre'de faaliyet göstermekle kalmadı (Frye, 1967: 22), aynı zamanda ana dış politika hedefini gerçekleştirmek için attığı her adımda bölgedeki etkisi de arttı. Diğer bir ifadeyle, Almanya'nın siyasi ve askerî alandaki başarıları Berlin'in Batı Yarımküre'deki cazibesini artırdı. Roosevelt'in Batı Yarımküre'de kurmaya çalıştığı "demokratik hükümet biçimlerindeki müşterek benzerlik" Almanya'nın siyasal sisteminin bölgede artan cazibesi karşısında risk altındaydı. Roosevelt yönetimi için temel endişe, Almanya'nın siyasi propaganda ve siyasi parti faaliyetleri yoluyla Avrupa'da istikrarsızlığa yol açtığı gibi Batı Yarımküre'de de benzer bir arayışa yönelme tehlikesiydi (Haglund, 1984: 102). Aralık 1936'da ABD'nin çağrısıyla toplanan Buenos Aires Konferansı'ndan kısa bir süre önce Arjantinli bir kongre üyesi, faşizmin ulusal bilinci canlandırdığını ve vatandaşların yaşam standartlarını yükselttiğini savunan övgü dolu bir konuşma yaptı (Haglund, 1984: 35). Hazine Bakanı Morgenthau, "Münih antlaşmasından sonra, Almanya, İtalya ve Japonya'nın [Rio Grande'nin güneyinde] ekonomik ve siyasi destek alanları oluşturma girişimlerinde daha cesur ve daha etkili olacakları" endişesini ifade etti (Haglund, 1984: 95). Roosevelt, 22 Mayıs 1940'ta ABD'nin Şili Büyükelçisi Claude Browers'a yazdığı bir mektupta, "Avrupa'da Alman zaferinin devam etmesi halinde, Latin Amerika ülkelerindeki Alman ajanlarının mevcut hükümetleri devirmek amacıyla derhal faaliyet geçeceklerine şüphe olmadığını" belirtti (Haglund, 1984: 181-182). Roosevelt'in bu

düşüncesi, Mayıs 1938'de Nazi ve Faşist fikirlerin etkisi altındaki Brezilya İntegralist Partisi tarafından gerçekleştirilen başarısız bir darbe girişimiyle doğrulandı (Dallek, 1995: 175).

Batı Yarımküre'ye yönelik tehdit Almanya ile sınırlı değildi; İtalya da bölgede siyasi propaganda yoluyla bölgede nüfuz arayışına giren bir aktördü. İtalya'nın 1935'te başlayan Etiyopya işgali, Güney Amerika kamuoyunu işgal konusunda etkilemeyi amaçlayan propaganda faaliyetlerini de beraberinde getirdi. 1936 İspanya İç Savaşı, İtalya'nın bölgedeki faaliyetlerini artırmasına neden oldu. İtalya, asker ve silah göndererek arkasında durduğu General Franco için Latin Amerika'dan destek sağlamaya çalıştı (Haglund, 1984: 55). İtalya'nın bölgedeki girişimleri, Roosevelt'in "dünya kanunsuzluğu salgını" olarak adlandırdığı uluslararası tehlikenin Batı Yarımküre'ye yayılması anlamına geliyordu.

2.3.2.2. Batı Yarımküre'ye Yönelik Askerî Tehditler

Tıpkı Monroe Doktrini'nin dolaylı olarak İngiliz donanmasının Atlantik Okyanusu'ndaki üstünlüğüne dayanması gibi Roosevelt'in Batı Yarımküre güvenlik politikası da İngiltere'nin deniz üstünlüğüne ve Fransa'nın kıtadaki ordusuna dayanıyordu. İngiliz donanması Atlantik'i kontrol ettiği sürece, ABD donanmasını Pasifik Okyanusu'nda konuşlandırabilir ve Japonya'yı dengeleyebilirdi. Fransa'nın aşılmaz gibi görünen savunma duvarı Avrupa'da savaş riskini de azalttığından, düşük bir bütçeli bir ordu zaten yalıtılmış bir büyük güç olan ABD için yeterli olacaktı. 1939'da başlayan savaşta batı cephesinde aylarca süren ve Sahte Savaş adı verilen sessizlik, ABD'nin söz konusu güvenlik varsayımlarını doğrular nitelikteydi. Ancak Mayıs 1940'da batı cephesine yayılan savaşta Fransa'nın hızlı yenilgisi ve ilerleyen haftalarda İngiltere'nin savaş dışı kalacağı beklentisi Roosevelt'in güvenlik varsayımlarını geçersiz kılmış görünüyordu.

Bu gelişmeler karşısında Roosevelt, bir güç dengesi aktörü olarak savaşa katılmak yerine ülke kaynaklarını Batı Yarımküre'nin güvenliği için seferber etmeyi tercih etti; ABD, İngiliz donanmasının saf dışı kaldığı ve Fransa'nın işgal edildiği bir senaryoya hazırlıklı olmalıydı (Conn, Engelman ve Fairchild, 2000: 10). 28 Mayıs'ta Dışişleri Bakanı Hull, ABD'nin Paris Büyükelçisi Bullitt'in Atlantik filosunun Akdeniz'e gönderilmesi talebini, filonun "ya devriye görevi ya da Güney ve Orta Amerika sularında özel hizmet için gerekli olduğu" gerekçesiyle reddetti (Haglund, 1984: 188). Fransa Başbakanı Reynaud ve İngiltere Başbakanı Churchill'in ABD'nin savaşa katılması yönündeki çağrıları cevapsız kaldı (Dallek, 1995: 230-231; Divine, 1967: 84). Roosevelt Churchill'e ABD'nin "müttefikleri desteklemek için en ufak bir askerî faaliyette bulunmayacağını" ve önceliğinin Fransız donanmasının kaderi olduğunu söyledi (Dallek, 1995: 230). Benzer şekilde, olası bir İngiliz yenilgisi karşısında Roosevelt'in önceliği İngiliz donanmasının Almanların eline geçmesini önlemekti.

Roosevelt için temel güvenlik önceliği, Avrupa'da hâkim olacak bir Almanya'ya karşı Batı Yarımküre'nin güvenliğini garanti altına almaktı. Savaştan sonra ele geçirilen Alman arşiv belgelerinde Berlin'in Batı Yarımküre'ye saldırı planına rastlanmaması, ABD'nin ulusal güvenlik harcamalarını artırmasının hiçbir ulusal güvenlik gerekçesi olmadığı görüşünü desteklemek amacıyla öne sürülmüştür (Frye, 1967: 3). Robert A. Dallek (1995: 236) bu görüşe karşı şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

> *"1940'ın ikinci yarısına gelindiğinde, Hitler'in geçmişteki davranışları ve artan askerî kapasitesi Roosevelt'e olası bir saldırıya karşı mümkün olan tüm önlemleri almaktan başka seçenek bırakmamıştı. Hitler'in 1940 sonbaharında askeri şeflere, Yarımküre'ye yapılacak olası bir saldırının başlangıcı olarak Atlantik adalarının ele geçirilmesini planlamaları talimatını vermesi, Roosevelt'in sağduyulu davrandığını göstermektedir. Gerçekten de Hitler hiçbir zaman bir Amerikan savaşı için ayrıntılı planlar yapmamış olsa da 1941 yılı boyunca bu tür bir eylemi genel olarak düşünmeye devam etti ve Avrupa'nın kontrolünü tamamen ele geçirmesi halinde, Amerika'ya saldırı bir sonraki olası adımdı. Ancak Hitler'in planlarının ya da gelecekteki*

eylemlerinin gerçekliği ne olursa olsun, rasyonel bir lider, Nazilerin Yarımküre'ye yönelik saldırısını, ona karşı plan yapması gereken bir olasılık olarak görmek zorundaydı."

Benzer bir şekilde David G. Haglund (1984: 13-14), "savaştan sonra Alman arşivlerinde yapılan araştırmada tek bir Latin Amerika devletinin işgaline yönelik plan bulunmadığını" kabul etmekle birlikte, "Aralık 1940'a kadar Almanya'nın SSCB'yi işgaline yönelik hiçbir planının mevcut olmadığını" hatırlatmakta ve "Almanya'nın niyetlerinin [tartışmaya] açık olduğunu" vurgulamaktadır. Dahası, Alman orduları Batı Avrupa'da ilerledikçe, Güney Amerika ülkelerinde mevcut hükümetleri devirmeye yönelik Alman destekli girişimler olabileceğine dair Vaşington'a istihbarat gelmekteydi (Dallek, 1995: 233). Bu görüşler, Almanya'nın Avrupa'da üstünlük kurmak üzere olduğu bir dönemde Roosevelt'in ulusal savunma kavrayışıyla uyumluydu. Batı cephesindeki sessizlik bozulmadan önce yaptığı basın toplantısında Roosevelt, "Eski Dünya'da olanların yeninin barışını ve refahını doğrudan ve güçlü bir şekilde etkilediğini" ve ABD'nin ve genel olarak Batı Yarımküre'nin güvenliğinin tehlikeye girebileceğini vurgulamıştı (Dallek, 1995: 219). ABD ilk andan itibaren savaşa katılmak ya da sınırlı kaynaklarını Atlantik Okyanusu'nun diğer yakasına göndermek yerine, kaynaklarını Batı Yarımküre'nin güvenliğini korumak için seferber edecekti.

Roosevelt'in 1938'den 1941'e kadar ulusal savunma politikası, Batı Yarımküre'nin Eski Dünya'dan gelebilecek saldırılara karşı hazırlıklı olması gerektiği düşüncesine dayanıyordu (Pettyjohn, 2012: 5-6). Roosevelt 16 Ağustos 1938'de, perde arkasında devam eden Çekoslovakya krizinin gölgesinde, şu açıklamayı yaptı: "Amerika kıtasında yaşayan bizler, artık denizlerin ötesindeki tartışmaların girdaplarının hiçbir çıkar ya da zarar getirmeyeceği uzak bir kıta" değildi (Dallek, 1995: 162-163). Almanya'nın envanterindeki 2000 savaş uçağının menzili, Afrika'nın batı kıyılarından Brezilya'nın kuzeydoğu çıkıntısına kadar ulaşmak için yeterliydi (Dallek, 1995: 175). Gelişen teknoloji okyanusların güvenlik bariyeri olma işlevini ortadan kaldırıyordu.

ABD, Batı Yarımküre için belirlediği anti-erişim/alan inkârı stratejisi ışığında, saldırgan devletlerin bölgede askerî üsler kurmasını ve donanmalarının Batı Atlantik'te faaliyet göstermesini engellemeyi hedefledi (Pettyjohn, 2012: 42). Bu kapsamda kuzeydoğu Brezilya, Panama Kanalı'ndan sonra Batı Yarımküre güvenliği için en önemli bölgeydi. Kuzeydoğu Brezilya, Batı Afrika'dan gelebilecek saldırılara karşı en savunmasız bölge olmasının yanı sıra, Amerikan savaş gemilerinin Batı Yarımküre'deki devriyeleri için önemli bir üs ve Afrika ve Ortadoğu'ya açılan bir kapı konumundaydı (Langer ve Gleason, 1953: 600). ABD'nin ulusal savunması, Atlantik Okyanusu'ndan Grönland'a ve Pasifik Okyanusu'ndan 180. meridyene kadar tüm Batı Yarımküre'yi kapsıyordu (Pettyjohn, 2012: 39-40).

Roosevelt'in 1933'ten itibaren izlediği iyi komşuluk politikası, Amerikalılar arası ticari ve siyasi iş birliğinin yanı sıra dış tehditlere karşı ortak bir savunma politikası öngörüyordu (Dallek, 1995: 124). Bu dönemde ABD stratejik düşüncesinde geçmişten gelen ülke topraklarını önceleyen ve tek-taraflı müdahaleci yaklaşım terk edildi ve iyi komşuluk politikası çerçevesinde bölge ülkeleriyle ikili ve çok-taraflı iş birliğine dayanan bir yaklaşım benimsendi (Child, 1979: 233). Ancak Batı Yarımküre'nin güvenliğine yönelik çok-taraflı askerî iş birliği yaklaşımı "askerî açıdan gerçekçi değildi" ve iyi komşuluk politikası kapsamında siyasi alanda iş birliğine dayalı ilişkilerin sembolik anlamda askerî alana taşınmasından ibaretti (Child, 1979: 236). Bölge ülkeleri askerî açıdan zayıftı ve ABD sınırlı kaynaklarını donanmasını ve ordusunu güçlendirmek ve İngiltere'ye gönderilecek yardımlar için kullanacaktı. Rio Grande'nin güneyindeki devletlere, ABD kuvvetleri gelene kadar sadece iç güvenliklerini sağlamaya yetecek kadar savaş malzemesi gönderilecekti (Dallek, 1995: 234). Dahası, Batı Yarımküre'nin güvenliğini sağlamak için yürütülen ikili iş birlikleri başarısız olduğunda ABD donanması ve ordusu tek taraflı operasyonlarda bulunabilecekti (Child, 1979: 236).

Yine de Roosevelt'in savaşa giden süreçte benimsediği güvenlik politikası, sadece ülke topraklarına gerçekleşecek saldırılara karşı hazırlık yapma ve gerektiğinde Batı Yarımküre'de tek-taraflı askerî eylemde bulunma şeklindeki eski yaklaşımın terk edilmesi anlamına geldi. Müşterek Ordu ve Donanma Kurulu (*the Joint Army and Navy Board*) tarafından 1939 yılında hazırlanan savaş planları, Batı Yarımküre'nin Avrupa'dan gelecek saldırılara karşı bölge ülkeleriyle iş birliğine dayalı bir savunma yapılmasını öngörüyordu (Dallek, 1995: 176). Gökkuşağı 1, Gökkuşağı 2 ve Gökkuşağı 3 planları Batı Yarımküre'nin sadece 10 güney enlemine kadar savunulmasını öngörüyordu. Gökkuşağı 4 ise Batı Yarımküre'nin tamamını kapsıyordu ve gerektiğinde Güney Amerika'nın güney ucuna ABD birliklerinin gönderilmesini öngörüyordu (Child, 1979: 247). Gökkuşağı 4 planı kapsamında ABD, Batı Yarımküre'yi herhangi bir müttefik desteği olmadan savunacaktı. Plana göre başlangıçta çoğu Kuzeydoğu Brezilya ve Panama'ya olmak üzere Güney Amerika'ya 166.700 ABD askeri gönderilecekti (Desch, 1993: 65).

Avrupa'da savaşın patlak vermesinin ardından Roosevelt, Atlantik Okyanusu'nda, savaşan taraflara ait gemilerin 300 mil içindeki hareketlerini izleyen ve rapor eden hava ve gemi devriyelerinden oluşan bir tarafsızlık bölgesi ilan etti (Pettyjohn, 2012: 43-44). ABD'nin bir sonraki adımı savaş tehlikesine karşı bölge ülkeleriyle güvenlik iş birliği çerçevesini oluşturmaktı (Langer ve Gleason, 1953: 596). Temmuz 1940'ta Havana'da bir araya gelen taraflar, bölge-dışından bir devletin bir Batı Yarımküre devletinin "topraklarının bütünlüğüne veya dokunulmazlığına, egemenliğine veya siyasi bağımsızlığına karşı herhangi bir girişimi" Havana Deklarasyonu'nu imzalayan "devletlere karşı bir saldırı eylemi olarak kabul edeceklerini" ilan ettiler (Hoben, 1953: 146).

Bu çerçevede, Roosevelt Aralık 1940'ta Meksika hükümeti ile bir Ortak Savunma Komisyonu kurulması konusunda anlaştı. Meksika, Şubat 1941'de bölgesel savunma

konularını Amerikalı meslektaşlarıyla görüşmek üzere Vaşington'a kurmay subaylar gönderdi. Nisan 1941'de ise iki hükümet askerî uçakların geçişi için bir antlaşma imzaladı (Langer ve Gleason, 1953: 606). Temmuz 1941'de Roosevelt, Brezilya hükümetiyle Meksika ile yapılan antlaşmadakine benzer bir ortak savunma komisyonu kurulması konusunda anlaştı. Yine Kasım 1941'de, Brezilya limanlarının ABD gemileri tarafından devriye görevlerinde kullanılması konusunda bir antlaşmaya varıldı (Langer ve Gleason, 1953: 601-602).

Batı Yarımküre'nin güvenliği söz konusu olduğunda ABD ve Rio Grande'nin güneyindeki ülkelerin yanı sıra Kanada da önemli bir aktördü. Orta ve Güney Amerika ülkeleri savaşta tarafsız iken Kanada İngiltere ile birlikte Almanya'ya karşı savaş ilan etmiş bir ülkeydi. Bu nedenle Kanada ile güvenlik iş birliğinin ABD'nin tarafsızlığını ihlal etmeden yürütülmesi gerekiyordu. Roosevelt Kanada Başbakanı William Lyon Mackenzie King ile 17 Ağustos 1940 tarihinde Ogdensburg, New York'ta bir araya geldi. İki gün süren görüşmelerin ardından Daimî Müşterek Savunma Kurulu (*the Permanent Joint Board on Defense*) ilan edildi (Pollock, 1981: 203-204). Antlaşma metnine göre Kurul her iki ülkeden dört ya da beş üyeden oluşacak ve Batı Yarımküre'nin kuzey yarısının hava, deniz ve kara güvenliği sorunları üzerinde çalışacaktı (FRUS, 1940 Vol. III: 128). Kurul üyeleri ilk toplantıyı 26 Ağustos'ta Kanada'nın başkenti Ottava'da gerçekleştirdi.

Sonuçta, Mayıs-Haziran 1940'tan itibaren Roosevelt Batı Yarımküre'nin dayandığı bölge-dışı güvenlik denkleminin sona ermekte olduğunu gözlemledi. Fransa altı hafta gibi kısa bir süre içinde Almanya'ya teslim oldu ve İngiltere'nin Alman saldırına uzun süre dayanamayacağı hesaplandı. Dahası, Fransız ve İngiliz donanmaları Almanya'nın eline geçtiği takdirde, bir güvenlik bariyeri olarak görülen Atlantik Okyanusu adeta bir otoyola dönüşecekti. İngiltere savaşı sürdürme kabiliyetini henüz kanıtlamamış ve Almanya savaşı Doğu Avrupa'ya taşımamıştı. Vaşington'da, ABD'nin

Batı Yarımküre'nin güvenliğini bir müttefikin desteği olmadan sağlaması gerektiği düşüncesi hâkimdi. Bu nedenle ABD, Batı Yarımküre'nin güvenliğini sağlamak için sınırlı kaynaklarını seferber edecekti.

2.3.2.3. Atlantik Koridorunu Korumak

Atlantik koridorunu korumak için her şeyden önce Almanya'nın okyanustaki askerî dengeye hâkim olmasını engellemek gerekiyordu. Bu amaçla ABD, ilk olarak, Fransa teslim olmadan önce Fransız yönetiminden donanmanın Alman kontrolüne bırakılmayacağına dair güvence talep etti. Petain'in Fransa'da iktidara gelmesinin ardından Roosevelt, donanmayı Almanlara teslim etmemesi için yeni Fransız hükümetine baskı yapmaya devam etti (Dallek, 1995: 231). Roosevelt, 22 Haziran 1940 tarihli ateşkesten önce gönderdiği bir mesajda, Fransız filosunun Almanlara teslim edilmesi halinde Fransa'nın ABD'nin "dostluğunu ve iyi niyetini kalıcı olarak kaybedeceğini" vurguladı (FRUS, 1940 Vol. II: 528). Roosevelt bu talebini sonraki aylarda da yineledi. Churchill'in çeşitli kaynaklardan Vichy hükümetinin İngiltere'ye karşı Almanlara yardım etmek üzere gemilerini hazırladığına dair duyum aldığını belirtmesi (FRUS, 1940 Vol II: 544) üzerine Roosevelt (FRUS, 1940 Vol. II: 545), 25 Ekim'de Petain'e şu mesajı gönderdi:

> *"Birleşik Devletler Hükümeti, göreve geldiği ilk günlerde Petain hükümetinden Fransız filosunun teslim edilmeyeceğine dair en ciddi güvenceleri almıştır. Fransız hükümeti şimdi Almanların Fransız filosunu İngiliz filosuna karşı düşmanca operasyonlarda kullanmasına izin verirse, böyle bir eylem Birleşik Devletler Hükümeti'ne karşı açık ve kasıtlı bir güven ihlali teşkil edecektir…Fransa'nın yukarıda özetlenen türden bir politika izlemesi halinde, ABD, uygun zaman geldiğinde, Fransa'nın denizaşırı topraklarını elinde tutmasını sağlamak için nüfuzunu kullanmak üzere hiçbir çaba sarf edemeyecektir."*

Roosevelt, Fransa'dan talep ettiği güvencenin bir benzerini İngiltere'den talep etti. 29 Ağustos 1940'ta Dışişleri Bakanı Hull, İngiltere'nin Washington Büyükelçisi

Lothian'a, olası bir yenilgi durumunda İngiliz donanmasının teslim edilmeyeceği veya batırılmayacağının İngiltere'nin resmi politikası olup olmadığını sordu (FRUS, 1940 Vol. III: 41). Büyükelçi'nin 2 Eylül'de verdiği olumlu cevaba (FRUS, 1940 Vol III: 42) rağmen Roosevelt, İngiltere'nin talep ettiği muhripleri ancak İngiliz donanmasının teslim edilmeyeceğine dair bir güvence karşılığında verdi. Buna göre Roosevelt 13 Ağustos'ta Churchill'e gönderdiği mesajda, İngiliz donanması "Almanlara teslim edilmeyeceği ya da batırılmayacağı, ancak İmparatorluğun savunmasını sürdürmek üzere İmparatorluğun diğer bölgelerine gönderileceği konusunda Başbakan tarafından verilen güvence" karşılığında muhripleri gönderecekti (FRUS, 1940 Vol III: 56).

1940 sonbaharında Hitler'in Britanya adalarını işgal planından vazgeçmesi ve İngiltere'nin kararlılığını ve savaşma kapasitesini kanıtlamasının ardından ABD, ulusal güvenlik politikasını Batı Yarımküre'ye yönelik saldırılara karşı güvenlik önlemleri almaktan Atlantik Okyanusu'nda proaktif bir rol oynamaya kaydırdı. Fransız ve İngiliz donanmalarının Alman kontrolü altına girdiği ve Washington'ın Batı Yarımküre'nin savunmasında yalnız kaldığı en kötü senaryo geride kaldı. Yeni koşullara göre uyarlanan ulusal güvenlik politikası, İngiltere'yi ulusun ve Batı Yarımküre'nin savunmasına yönelik önlemlerin ekseni haline getirdi (Conn vd., 2000: 11). Bu yeni ulusal güvenlik politikasının işlemesi için İngiltere'nin ayakta kalması, İngiltere'nin ayakta kalması için de ABD'nin "demokrasi cephaneliği" rolünü sorunsuz bir şekilde sürdürmesi gerekiyordu. ABD bu rolü ancak Atlantik koridorundaki gemilerin yüklerini güvenli bir şekilde taşıyabilmelerini sağlayarak yerine getirebilirdi.

1940 sonbaharında savaşın değişen seyri İngiltere'nin ayakta kalacağını ancak bunun ABD'den gelen yardımlara bağlı olduğunu gösteriyordu. Churchill, 7 Aralık 1940'ta Roosevelt'e gönderdiği mesajda, İngiltere'nin işgal tehlikesini savuşturduğunu ve savaşmaya devam edebileceğini, ancak Alman denizaltılarının saldırıları neticesinde gemilerin tonajının giderek azalmasının önlem alınması gereken bir tehlike olduğunu

bildirdi. Churchill'in altını çizdiği bir başka tehlike de İngiltere'nin azalan döviz rezerviydi (FRUS, 1940 Vol. III: 20). Roosevelt ikinci tehlikeyi ortadan kaldırmak için Ödünç Verme-Kiralama Yasası'nı çıkardı. Böylece İngiltere, ABD'den herhangi bir ödeme sıkıntısı yaşamadan savunma malzemesi tedarik edebilecekti.

Ödünç Verme-Kiralama Yasası'nın ABD'de yürürlüğe girmesinden kısa bir süre önce Almanya, İngiltere'ye karşı savaştaki yeni hedefinin "deniz ve hava savaşları nedeniyle ticari gemilerde yüksek kayıplar" elde etmek olduğunu ilan etti (Kennedy, 1999: 489-499). 25 Mart 1941'de Berlin, Kuzey Atlantik Savaş bölgesini İzlanda ve Grönland kıyılarını da kapsayacak şekilde genişletti. Böylece Almanya savaş bölgesindeki ABD gemilerini uyarı yapmadan batırabilecekti (Langer ve Gleason, 1953: 421-422). Almanya'nın bu kararı neticesinde Churchill'in 7 Aralık'ta işaret ettiği ilk tehlikenin boyutu arttı.

Ödünç Verme-Kiralama Yasası, ABD donanmasının İngiltere'ye savaş malzemesi sevkiyatını koruması konusunu gündeme getirdi (Divine, 1967: 113). Stimson'a göre, ABD donanması konvoy görevini üstlenmediği sürece İngiltere'ye yapılacak sevkiyatın okyanusun dibine savaş malzemesi göndermekten hiçbir farkı yoktu; İngiltere'nin savaş kabiliyeti, ABD donanmasının Atlantik koridorundaki konvoy görevini üstlenmesine bağlıydı (Dallek, 1995: 260). Ancak Roosevelt konvoy görevini üstlenmek yerine, Ekim 1939'da ilan edilen Amerikan tarafsızlık bölgesini Grönland da dahil olmak üzere Atlantik Okyanusu'nun batı yakasına kadar genişletmeye karar verdi. Roosevelt 9 Nisan'da sürgündeki Danimarkalı Bakan Henrik Kauffmann ile Grönland'ı ABD'nin koruması altına alan ve burada hava ve deniz üslerinin kurulmasına imkân tanıyan bir antlaşma imzaladı (Divine, 1967: 111). Böylece ABD, Batı Yarımküre'nin sınırlarını genişletti ve Alman denizaltılarını ve savaş gemilerini tespit edip İngilizlere bildirmek için bu bölgede devriye görevi başlattı (Dallek, 1995: 261; Kennedy, 1999: 492).

Roosevelt'in Atlantik koridorunu korumak için attığı bir sonraki adım Temmuz'da İzlanda'ya ABD askerlerini göndermek oldu. Londra'nın İzlanda'daki askerî varlığını sona erdireceğini açıklamasının ardından Roosevelt, 4000 Amerikan deniz piyadesinden oluşan askerî birliği İzlanda'ya gönderdi. Roosevelt Kongre'de yaptığı konuşmada bu kararı "Grönland'ı ve Kuzey Amerika'nın kuzey kısmını, Kuzey Atlantik'teki tüm gemileri ve İngiltere'ye düzenli mühimmat akışını tehdit edebilecek bir Alman hareketini önlemek için" aldığını açıkladı (Dallek, 1995: 276). Roosevelt'in 11 Temmuz'da onayladığı ve 25 Temmuz'da yürürlüğe giren Yarımküre Savuma Planı 4 kapsamında, ABD donanması İzlanda kıyılarına kadar ABD ve İzlanda gemilerini içeren bir konvoy görevi üstlendi. Böylece ABD Atlantik filosu Alman denizaltılarını ve savaş gemilerini İngiltere'ye bildirmekle kalmayacak, aynı zamanda eşlik ettiği gemiler tehdit edildiğinde saldırıya geçebilecekti (Langer ve Gleason, 1953: 579).

İzlanda'ya ABD askerinin konuşlandırılmasının ardından Atlantik koridorunu korumak için atılan bir sonraki adım 11 Eylül'de "görüldüğü yerde vur" politikasını ilan etmek oldu. Bu politika kapsamında ABD donanması, Batı Yarımküre'den İzlanda'ya kadar olan bölgedeki tüm gemiler için koruma sağlayacaktı. ABD donanması, daha önce ilan edilen tarafsızlık bölgesine giren Alman ve İtalyan savaş gemilerine uyarı yapmadan saldıracaktı. Bu kapsamda 16 Eylül'de ABD donanması eşliğinde Kanada'nın Halifax limanından ayrılan ilk konvoy, 25 Eylül'de İzlanda'nın güneyinde İngiliz donanmasına teslim edildi (Divine, 1967: 144-145).

Nihayetinde ABD, ulusal savunma politikasını ve Batı Yarımküre'nin güvenliğini, savaşın değişen seyrinin bir sonucu olarak İngiltere'nin savaşta kalmasına dayandırdı. Almanya'nın Britanya adalarını işgal çabasını bozguna uğratan Londra, ABD'nin savaşa katılması talebini bir kenara bırakarak Vaşington'dan gönderilecek mali destek ve savaş malzemelerine öncelik verdi. ABD, demokrasi cephaneliği rolünü üstlenerek savaşın yükünü İngiltere'nin sırtlamasına yardımcı oldu. Bu noktada ABD savaşa bile katılmadan

Batı Yarımküre'nin sınırlarını genişletmekle kalmadı, aynı zamanda Anglo-Amerikan ilişkilerindeki dengeyi de kendi lehine değiştirdi. Dahası, Almanya'nın 22 Haziran 1941'de SSCB'ye saldırması savaşın ağırlık merkezini doğu cephesine kaydırdı. Michael Desch'in (1993: 64) ifadesiyle, "Hitler'in Rusya'nın karlarına gömüldüğü ve İngiltere'nin hâlâ savaştığı 1941 sonlarında, Batı Yarımküre'nin yakın bir zamanda işgal edileceği tehdidi hayaldi."

2.3.3. Batı Yarımküre'de Güvenliğin ve Hegemonyanın İki Boyutu: Dışlayıcı Düzen ve Askerî Üsler

Bölgesel hegemonya bir kez kurulduktan sonra boyut ve kapsam açısından sabit olmaktan oldukça uzaktır. Aksine, uluslararası politikadaki gelişmeler neticesinde ortaya çıkan tehditler ve fırsatlar, bölgesel hegemon gücü hegemonik düzenin boyutunu ve kapsamını değiştirmeye sevk eder. Bu değişim en açık şekilde bölgesel hegemon gücün dışlayıcı düzenin kurallarında yaptığı düzenlemelerde ve bölgede sahip olduğu askerî üslerin sayısındaki artışta gözlemlenebilir. Bu şekilde bölgesel hegemon güç hem bölgesel düzendeki muhalif sesleri bastırır ve hegemonyasını pekiştirir hem de bölge-dışındaki büyük güçlerin bölgedeki nüfuz arayışına girmesini önler.

Roosevelt'in 1933'ten 1941'e kadar ABD'nin bölgesel hegemonyasını konsolide etme arayışı yukarıda ifade edilen modele uymaktadır. Roosevelt 1933'ten itibaren yürüttüğü iyi komşuluk politikasının meyvelerini uluslararası istikrarsızlığın arttığı dönemde bölgesel hegemonyasını konsolide ederek topladı. Roosevelt, iyi komşuluk politikası doğrultusunda Batı Yarımküre'de iş birliğine dayalı bir bölgesel düzen hedefliyordu. Bu bağlamda Roosevelt, bölge ülkelerinin egemenliğine saygı gösterecek ve gerektiğinde bölgesel güvenlik konularında bu ülkelere danışacaktı. Roosevelt, 1933'ten 1936'ya kadar Batı Yarımküre politikasını bölge ülkeleriyle ikili ilişkilere dayandırdı. Bu dönemde iyi komşuluk politikası bölge ülkeleriyle yapılan ikili

antlaşmalara dayanıyordu. Uluslararası politikada artan gerilim ve savaş tehlikesi Roosevelt'i iyi komşuluk politikasını ikili ilişkiler temelinde yürütmek yerine 1936'dan itibaren çok-taraflı bir çerçeveye oturtmaya sevk etti (Girard, 2012: 395). Bu sayede Roosevelt, ABD'nin mevcut bölgesel hegemonyasının boyutunu ve kapsamını genişletti. Bu politika ABD'nin hegemonik konumunu güvence altına aldı ve Monroe Doktrini'ni tek taraflı müdahaleci bir boyuttan ABD liderliğinde çok taraflı bir boyuta taşıdı (Cole, 1983: 358).

Uluslararası politikada artan istikrarsızlık ve savaş tehlikesi Batı Yarımküre ülkelerini ABD'nin öncülüğünde iş birliğine sevk etti. Üstelik hegemon güç, bölge ülkelerinin egemenliğine saygı göstermekte ve bölgesel güvenlik politikalarında tüm ülkelere danışmaktaydı. Almanya, İtalya, Japonya ve SSCB'nin askerî işgaller yoluyla birçok devletin egemenliğini tehlikeye attığı ve İngiltere'nin emperyal düzenini sürdürdüğü bir dönemde iyi komşuluk politikasına bağlı kalan ABD'nin bölgesel hegemonyası, bölge ülkeleri için kadife eldiven içinde demir bir yumruktu (Benjamin, 1987: 103).

Bu dönemde ABD, iyi komşuluk politikası ve bölge ülkelerinin katılımıyla düzenlenen konferanslarda alınan kararlar kapsamında bölgesel hegemonyasını konsolide etti. 1933'ten itibaren sayısı artan konferanslar ABD'nin bölgesel hegemonyasını bölge ülkeleri açısından kabul edilebilir bir çerçeveye oturttu. ABD Batı Yarımküre'deki en güçlü devlet olduğu için konferansların gündemini doğal olarak Vaşington'dan gelen delegasyonlar belirledi (Benjamin, 1987: 102). Bu konferanslar esas olarak yeni dışlayıcı düzen kuralları belirleyerek ABD'nin bölgesel hegemonyasını pekiştirmesine hizmet etti. Bu konferanslarda ABD, yeni davranış ve üyelik kurallarının belirlenmesine öncülük etti ve böylece rakip büyük güçlerin Batı Yarımküre'ye karşı revizyonist eylemlerinin önüne geçti.

1933'ten itibaren sınırları ABD tarafından çizilen dışlayıcı düzenin olgunluğa erişmesi savaş sonrası dönemi buldu. Ancak çok-kutuplu yapıda bölgesel hegemonyaya yönelik tehditlerin artan şiddeti hegemon gücün dışlayıcı düzenin kurallarını belirleme çabası hızlandırdı. 1933'te iktidara gelen Roosevelt'in kabul ettiği ilk davranış kuralı bölge ülkelerinin birbirlerinin iç ve dış işlerine müdahale etmemesi oldu. Müdahale etmeme kuralını kabul eden Roosevelt, önceki hükümetler tarafından sıkça başvurulan askerî müdahale politikasını terk ettiğini ilan etti. Hull, Montevideo'da düzenlenen konferansta "sözde fetih hakkının bu yarımküreden sonsuza kadar sürgün edilmesi gerektiğini" belirtti (Hoben, 1953: 113). Bu davranış kuralı, uluslararası istikrarsızlığın arttığı dönemde, 1936'da Buenos Aires'te yeniden vurgulandı. Katılımcılar tarafından bölge ülkelerinden herhangi birinin iç veya dış işlerine doğrudan ya da dolaylı müdahalenin "kabul edilemez" olduğu ilan edildi (Dallek, 1995: 134).

1933'te ilan edilen üyelik kuralı, bölge ülkelerinin egemen eşit aktörler oldukları yönündeydi. Konferansta bir siyasal topluluğun devlet olarak kabul görmesi için gereken kriterler belirlendi. Buna göre yerine getirilmesi gereken kriterler sürekli nüfus, belirlenmiş bir toprak parçası, hükümet becerisi ve diğer devletlerle diplomatik ilişki kurabilme yeteneği şeklindeydi (Azarkan, 2016: 1063). Bu kriterleri sağlayan topluluklar, dışlayıcı düzende egemen eşit aktörler olarak muamele görecek ve iç ve dış işlerini herhangi bir müdahaleye maruz kalmadan bağımsız bir biçimde yürüteceklerdi. 1936'da Buenos Aires'te imzalanan Amerikalılar Arası Dayanışma ve İşbirliği İlkeleri Deklarasyonu, egemen eşit devletlerin "demokratik hükümet biçimlerindeki ortak benzerlik" ekseninde birleştiklerini ilan etti (Haines, 1977: 374). Böylece ABD, Batı Yarımküre ülkelerinin uluslararası hukuku ihlal eden totaliter rejimlere karşı demokratik ilkeler etrafında ideolojik olarak birleştiği söylemini hayata geçirdi (Haines, 1977: 373).

Roosevelt 1938'de Batı Yarımküre'ye yönelecek bir tehdit karşısında ortak bir davranış kuralı benimsenmesine öncülük etti. Uluslararası politikada revizyonist güçlerin artan saldırganlığı karşısında Batı Yarımküre ülkeleri ABD öncülüğünde "herhangi bir Amerikan cumhuriyetinin barış, güvenlik ya da toprak bütünlüğünün tehdit edilmesi halinde, Amerikan devletlerinin ortak bir kaygıyı paylaşacakları ve dayanışmalarını etkin hale getireceklerini" ilan etti (Dallek, 1995: 177). Ayrıca Lima Konferansı'nda bölgeye yönelik bir tehdit ortaya çıktığı takdirde bölge ülkelerinin dışişleri bakanlarından herhangi birinin daveti üzerine belirlenen bir başkentte istişare toplantısı yapılması kararlaştırıldı. Böylece ABD, daha savaş başlamadan önce bölge ülkelerinin bölgesel güvenlik söz konusu olduğunda "dünyanın geri kalanıyla ilişkilerinde bir bütün olarak hareket etme" iradesini ortaya koydu (Dallek, 1995: 177).

Bölgesel güvenlik söz konusu olduğunda bölge ülkelerinin birlikte hareket etme iradeleri en somut şekilde Panama'da düzenlenen toplantıda ortaya kondu. Savaş başladıktan kısa bir süre sonra toplanan dışişleri bakanları tarafından Batı Yarımküre tarafsızlık bölgesi ilan edildi. Buna göre, bölge ülkeleri tarafsızlık bölgesinde devriye görevi üstlenecek, topraklarının savaşan taraflarca üs olarak kullanılmasını önleyecek ve savaşan taraflardan tarafsızlık bölgesine saygı göstermelerini talep edecekti. Ayrıca konferansta bölge ülkelerinin genel tarafsızlık statüsünü duyuran bir Genel Tarafsızlık Deklarasyonu yayınlandı. Bu çerçevede ABD, tarafsızlık politikası ve tarafsızlık statüsünün dışlayıcı düzenin üyelik ve davranış kuralları olarak belirlenmesine öncülük etti (Hoben, 1953: 140-142).

Panama'da tarafsızlıklarını ilan eden bölge ülkeleri, savaşın batı cephesinde Almanya lehine değişen seyri sonucunda Avrupalı devletlerin Batı Yarımküre'deki topraklarının statüsü sorunuyla karşı karşıya kaldı. Fransa'yı mağlup eden Almanya, Paris'in Batı Yarımküre'deki topraklarını bölge ülkelerinin istikrarını bozmak ve savaşı

bölgeye taşımak için kullanabilirdi. Bu tehdit karşısında Haziran 1940'ta Havana'da toplanan dışişleri bakanları, bölge-dışı bir devletin başka bir bölge-dışı devletin Batı Yarımküre toprakları üzerinde egemenlik iddiasında bulunması halinde, bu toprakların bir veya daha fazla Amerikan devletinin geçici idari rejimi altına gireceğini ve bu idari rejimin ilgili topraklar kendi kendini yönetir hale gelene veya eski statüsüne dönene kadar devam edeceğini ilan eden Avrupa Sömürgelerinin ve Mülklerinin Geçici Yönetimi Sözleşmesi'ni imzaladı (Hoben, 1953: 144-145). Böylece ABD, Batı Yarımküre'nin güvenliğini ve dolayısıyla bölgesel hegemonyasını, dışlayıcı düzen kuralları aracılığıyla çok-taraflı bir çerçeveye oturttu. Aşağıdaki tabloda 1933 ve 1940 yılları arasında düzenlenen bölgesel konferansları ve bu konferanslarda belirlenen davranış ve üyelik kurallarını listelenmektedir (bkz. **Tablo-3**).

Tablo 3: 1933-1940 Yılları Arasında Batı Yarımküre'de Düzenlenen Konferanslar

Konferansın Adı	**Konferansın Düzenlendiği Başkent**	**Konferansın Düzenlendiği Tarih**	**Konferansta Belirlenen Davranış Kuralı**	**Konferansta Belirlenen Üyelik Kuralı**
Yedinci Uluslararası Amerikan Devletleri Konferansı	Montevideo, Uruguay	Aralık, 1933	Müdahale Etmeme	Egemen Eşitlik
Barışın Korunması İçin Amerikalılar Arası Konferans	Buenos Aires, Arjantin	Aralık, 1936	Müdahale Etmeme	-Egemen Eşitlik -Demokratik Rejim
Sekizinci Uluslararası Amerikan Devletleri Konferansı	Lima, Peru	Aralık, 1938	-Müdahale Etmeme -Tehditlere Karşı Dayanışma ve İstişare	-Egemen Eşitlik -Demokratik Rejim
Dışişleri Bakanları Birinci İstişare Toplantısı	Panama, Panama	Eylül, 1939	-Müdahale Etmeme -Tehditlere Karşı Dayanışma ve İstişare	-Egemen Eşitlik -Demokratik Rejim -Tarafsızlık Statüsü

			-Tarafsızlık Politikası	
Dışişleri Bakanları İkinci İstişare Toplantısı	Havana, Küba	Temmuz, 1940	-Müdahale Etmeme -Tehditlere Karşı Dayanışma ve İstişare -Tarafsızlık Politikası -Sömürge Topraklarının Devredilmesine Karşı Çıkma	-Egemen Eşitlik -Demokratik Rejim -Tarafsızlık Statüsü

Bu dönemde, ABD'nin dışlayıcı düzen aracılığıyla Batı Yarımküre'de yeniden inşa ettiği hegemonya, bazı istisnalar dışında bölgedeki diğer devletlerin muhalefetiyle karşılaşmadı. Aksine, Avrupa'da savaş yaklaştıkça, bölge ülkeleri ABD liderliğindeki bölgesel güvenlik iş birliğine daha fazla yöneldi. Dahası, bölge ülkeleri dışlayıcı düzenin üyelik ve davranış kuralları yoluyla ABD'yi dizginlemeyi amaçladı. Elbette ABD, kendi hayati çıkarlarına aykırı olmadığı sürece bölge ülkelerinin bu arayışını destekledi (Klepak, 2003: 240, 245). Nihayetinde, uluslararası istikrarsızlık ve artan güvenlik tehditleri karşısında ABD, bölge ülkelerini dışlayıcı düzene eklemleyerek bölgesel hegemonyasını güvence altına aldı.

ABD, dışlayıcı düzenin kurallarını belirlemenin yanı sıra bölgede askerî üsler kurdu ve Batı Yarımküre'deki hegemonyasını güvence altına aldı. ABD'nin 1933 ve 1941 yılları arasında Batı Yarımküre'de askerî üs arayışı, 1941 sonrası ve Soğuk Savaş dönemlerine kıyasla daha az yoğundu. Yine de bu dönemde ABD, Batı Yarımküre'de askerî üs konusunda önemli adımlar attı. Önceki kısımlarda tartışıldığı üzere, Nisan 1941'de Grönland'da ve Temmuz 1941'de İzlanda'da askerî üslerin kurulması bu konudaki en önemli adımlardı. Bu üsler sadece ABD'nin Batı Yarımküre'deki bölgesel hegemonyasını korumasına yardımcı olmakla kalmadı, aynı zamanda Batı Yarımküre'nin Atlantik Okyanusu'ndaki sınırlarını Avrupa kıyılarına doğru genişletti.

Üzerinde durulması gereken bir diğer adım ise ABD'nin Eylül 1940'ta İngiltere ile imzaladığı Üsler İçin Muhripler Antlaşması'dır. Bu antlaşmayla ABD, İngiltere'nin Batı Yarımküre'deki nüfuzunu sınırlamakla kalmadı, aynı zamanda bir İngiliz yenilgisi durumunda Atlantik Okyanusu'nun güvenliğinde kilit rol oynayan İngiliz donanmasının kaderinde de söz sahibi oldu. Roosevelt 3 Eylül'de Kongre'de yaptığı konuşmada, İngiliz hükümetiyle yapılan antlaşmanın hükümetine "Newfoundland, Bermuda, Bahamalar, Jamaika, St. Lucia, Trinidad ve Antigua adaları ile İngiliz Guyanası'nda deniz ve hava üsleri kiralama hakkı" verdiğini duyurdu (Langenberg, 1970: 80). Antlaşma sonucunda ABD buradaki üsleri doksan dokuz yıllığına kiraladı. Kısa süre içinde inşasına başlanan askerî üsler, ABD'nin bölgede gözetleme, istihbarat toplama, devriye ve konvoy gibi bir dizi kritik görevi yerine getirmesine hizmet etti (Desch, 1993: 73). ABD bu askerî üsler aracılığıyla hem bölgesel hegemonyasının askerî güç boyutunu hem de Batı Yarımküre'nin güvenliğini pekiştirdi.

2.4. Savaşan ABD'nin Bölgesel ve Bölge-Dışı Politikası

2.4.1. Bölgesel Hegemonyanın Konsolidasyonu

Bir önceki kısımda tartışıldığı üzere Roosevelt, Avrupa'nın savaşa sürüklenmesi ve artan uluslararası güvensizlik karşısında Batı Yarımküre'deki ABD hegemonyasını konsolide etmeye başlamıştı. Bu eğilim ABD'nin Aralık 1941'de resmen savaşa girmesinden sonra da devam etti. Roosevelt'in ilk görevi, ABD kıyılarına kadar uzanan Atlantik Savaşı'nı kazanmak ve Batı Yarımküre'de mutlak güvenliği sağlamaktı. Atlantik Savaşı aynı zamanda "tüm Amerikan malzeme ve birliklerinin Avrupa'ya akması gereken okyanus otoyolundaki üstünlük mücadelesiydi" (Kennedy, 1999: 565). Dolayısıyla Atlantik Savaşı'ndan kimin galip çıkacağı sorusu, Batı Yarımküre'nin güvenliğinin yanı sıra İkinci Dünya Savaşı'nın sonucunu da doğrudan ilgilendiriyordu.

Ekim 1940 gibi erken bir tarihte Alman donanma komutanı Erich Raeder, Hitler'e, gerekirse ABD ile savaşı göze alarak Atlantik Okyanusu'nda geniş çaplı bir denizaltı harekâtı başlatmasını önermişti. Raeder'a göre, Almanya'nın savaşı kazanması için ne pahasına olursa olsun İngiliz deniz ticaretini yok etmek gerekiyordu (Weinberg, 1995: 86). Temmuz 1941'de SSCB ile savaş tüm hızıyla devam ederken Raeder, Alman denizaltılarına yönelik harekât kısıtlamalarının kaldırılması önerisini tekrarladı. Hitler'in cevabı "Doğu seferinden sonra ABD'ye karşı sert önlemlerin alınabileceği" şeklinde oldu (Shirer, 1960: 1150). Hitler, Roosevelt'in "görüldüğü yerde vur" politikasını açıkladığı 11 Eylül 1941'den sonra da Alman donanmasını dizginlemeye devam etti. 9 Kasım'da Münih'te yaptığı konuşmada "Alman gemilerine Amerikan gemilerini gördüklerinde ateş etmemelerini, saldırıya uğradıklarında kendilerini savunmalarını emrettiğini" açıkladı. Ayrıca, dört gün sonra yeni bir direktif yayınlayarak "Amerikan savaş gemileriyle çatışmalardan mümkün olduğunca kaçınılmasını ve Alman denizaltılarının [yalnızca] saldırılara karşı kendilerini savunmalarını" emretti (Shirer, 1960: 1154).

Almanya'nın 11 Aralık 1941'de ABD'ye savaş ilan etmesinin ardından, Alman denizaltılarının Batı Yarımküre tarafsızlık bölgesine girmelerini yasaklayan kısıtlamalar kaldırıldı ve kısa süre içinde bölgenin saldırıya ne kadar açık olduğu ortaya çıktı (Gellman, 2019: 135). 16 Ocak 1942'de bir Alman denizaltısı ABD kıyılarına ulaştı ve New York limanı açıklarında on iki saat içinde sekiz gemiyi batırdı (Kennedy, 1999: 566). Kuzey Atlantik'te faaliyet gösteren Alman denizaltılarının sayısı Ocak'ta 22'den Ağustos'ta 86'ya, Ekim'de 100'ün üzerine çıktı. Ağustos 1941'de Alman denizaltıları Kuzey ve Orta Amerika kıyılarında yaklaşık 2,5 milyon ton ağırlığında 485 gemiyi batırdı (Weinberg, 1995: 378-379). Artan gemi kayıpları neticesinde İngiltere, kıyı savunması için Kuzey Amerika'ya 10 refakat gemisi ve iki düzine denizaltı tahrip gemisi gönderdi (Kennedy, 1999: 569). ABD için bu tehdidin ortadan kaldırılması elzemdi; Alman saldırıları Batı Yarımküre'yi tehdit etmekteydi. Alman denizaltı saldırılarının Batı

Yarımküre'de yarattığı etki hakkında dönemin Dışişleri Bakan Yardımcısı Samuel B. Long günlüğüne şu notu düştü:

> *"Tüm bunlar Güney Amerika'da belirgin bir siyasi etki yaratıyor. Venezuela huzursuz. Brezilya muhalif Nazi partisinin yeniden canlanmasına tanık oluyor. Bolivya bile Nazi diplomatlarını sınır dışı etme kararından geri adım atıyor. Ekvator ve Peru tereddütlü. Bu, tüm Latin Amerika'nın kendi bahçemizde otoritemize yönelik bu meydan okumalara karşı ABD'nin yenilmezliği fikirlerini terazide tarttığı anlamına geliyor (Gellman, 2019: 135)."*

Alman denizaltı saldırıları Batı Yarımküre'nin yanı sıra Avrupa'da devam eden savaşın seyrini etkilemekteydi. Artan saldırılar İngiltere'nin savaşı sürdürmesi için hayati önem taşıyan ikmal hatları tehlikeye atmakta ve ABD birliklerini *Bolero Operasyonu* kapsamında İngiltere'ye taşıma ve oraya vardıktan sonra kesintisiz bir şekilde ikmal yapma kabiliyetini baltalamaktaydı (Weinberg, 1995: 380). Alman donanması ayda yedi yüz ton Müttefik ticaret gemisi batırarak İngiltere'yi açlıkla, SSCB'yi yenilgiyle ve ABD'yi Batı Yarımküre'de izolasyonla karşı karşıya bırakmanın hesabını yapıyordu (Kennedy, 1999: 570). Roosevelt ve Churchill Ocak 1943'te Kazablanka'da aldıkları ilk karar, Alman denizaltı saldırılarının neden olduğu gemi kayıplarına son vermek ve Atlantik Okyanusu'nda üstünlüğü ele geçirmek oldu (Dallek, 1995: 372). Refakatçi gemilerin sayısının artırılması, yüksek frekanslı radyo yön bulucuların devreye sokulması, uzun menzilli devriye uçakların kullanımına başlanması gibi tedbirler neticesinde denizdeki kayıplar Almanların aleyhine değişti ve Alman Donanma Komutanı Karl Dönitz 24 Mayıs 1943'te Atlantik'teki savaşın kaybedildiğini kabul etmek zorunda kaldı (Weinberg, 1995: 382).

Atlantik'teki savaş devam ederken, ABD'nin önceliği Batı Yarımküre ülkeleri arasında iş birliği ve dayanışmayı sağlamaktı. ABD'nin 7 Aralık'ta Pearl Harbor'da saldırıya uğraması ve Almanya ve İtalya'nın 11 Aralık'ta ABD'ye savaş ilan etmesinin ardından dokuz Batı Yarımküre devleti Japonya, Almanya ve İtalya'ya savaş ilan etti:

Kosta Rika, Dominik Cumhuriyeti, Küba, Guatemala, Haiti, Honduras, Nikaragua, Panama ve El Salvador. Meksika, Kolombiya ve Venezuela 31 Aralık'ta Mihver devletlerle diplomatik ilişkilerini kesti. 9 Aralık'ta Şili, bir bölge ülkesinin "topraklarının bütünlüğüne veya dokunulmazlığına, egemenliğine veya siyasi bağımsızlığına karşı herhangi bir girişimi" deklarasyonu imzalayan "devletlere karşı bir saldırı eylemi olarak kabul edeceklerini" ilan eden 1940 tarihli Havana Deklarasyonu'na (s. 168) atıfta bulunarak, "ortaya çıkan durumu değerlendirmek ve uluslarımızın dayanışmasının ve Yarımküre'nin savunmasının gerektirdiği uygun önlemleri almak üzere" dışişleri bakanlarının toplanması çağrısında bulundu (Mecham, 2014: 210).

Dışişleri Bakanları Üçüncü İstişare Toplantısı 15-28 Ocak 1942 tarihlerinde Brezilya'nın başkenti Rio'da yapıldı. Toplantının gündem maddeleri, bölge ülkelerinin egemenlik ve toprak bütünlüklerinin korunmasına yönelik tedbirlerin belirlenmesi ve ekonomik iş birliği ve dayanışmanın güçlendirmek için kullanılacak araçlardı (Mecham, 2014: 210). Sumner Welles Rio Konferansı'nda ABD delegasyonuna başkanlık etti. Welles, Rio'da bölgedeki ülkelerin Mihver devletleri ile ilişkilerini kesmeleri yönünde ortak bir karar alınması için çaba gösterdi. ABD, bölge ülkelerinin Mihver güçlerine savaş ilan etmeleri için hiçbir çaba göstermedi çünkü yetersiz savunma kabiliyetleri ABD donanması ve silahlı kuvvetleri üzerinde bir külfet oluşturacaktı. ABD için önemli olan bölge ülkelerinin Mihver güçleriyle tüm siyasi, ekonomik ve askerî bağlarını koparması ve bölgede hiçbir faaliyete izin vermemesiydi. Ancak Arjantin ve Şili'nin itirazları neticesinde Welles geri adım attı ve Rio'da bölge ülkelerinin Mihver güçleriyle ilişkilerini kesmelerini tavsiye eden bir karar oybirliğiyle kabul edildi (Langley, 1989: 152).

Rio'da bölge ülkelerinin alacağı savunma tedbirleri konusunda gerekli önlemleri incelemek ve tavsiye etmek üzere askerî uzmanlardan oluşan Amerikalılar Arası Savunma Kurulu oluşturuldu. Kurul ilk toplantısını 30 Mayıs 1942'de Vaşington'da yaptı. Konferansta Batı Yarımküre'deki Mihver ajanlarının casusluk, sabotaj ve bölücü

propaganda faaliyetlerine karşı alınacak önlemleri incelemek ve koordine etmek üzere Uruguay Dışişleri Bakanı Alberto Guani başkanlığında yedi üyeli bir Siyasi Savunma Acil Danışma Komitesi kuruldu (Mecham, 2014: 212). Konferansta alınan diğer kararlar ise Batı Yarımküre dışındaki bir devlet ile savaş halinde olan bir bölge ülkesinin savaşan taraf olarak kabul edilmemesi ve iyi komşuluk politikasının Batı Yarımküre için bir uluslararası hukuk normu olarak ilan edilmesiydi. Rio'da, "uluslararası davranışların iyi komşuluk politikasından ilham alması gerektiği, Amerika kıtasının uluslararası hukuk normu" olduğunu ilan edildi (Hoben, 1953: 151). Bu son karar, Roosevelt tarafından 1933 yılında başlatılan iyi komşuluk politikasının başarısını dünya kamuoyuna gösterdi.

Rio'daki konferansın ardından Arjantin ve Şili hariç bölgedeki tüm ülkeler Mihver güçleriyle ilişkilerini kesti. Meksika Mayıs 1942'de, Brezilya ise Ağustos 1942'de savaş ilan etti. Bolivya ve Kolombiya bir yıl sonra, Nisan ve Kasım aylarında savaşa girmeye karar verdi. Şili ve Arjantin'in Mihver güçleriyle ilişkilerini kesmeyi reddetmesi ve bu ülkelerdeki Mihver ajanlarının faaliyetlerine devam etmesi, ABD'nin Batı Yarımküre'de sürdürmeye çalıştığı dayanışmayı baltalamaktaydı. Uzun bir kıyı şeridine sahip olan Şili, saldırıya uğraması halinde savunmasız kalacaktı. Dahası, ülkedeki Alman yerleşimcilerin sayısı, istikrarsız hükümetin Mihver güçleriyle ilişkilerini kesmesini önlüyordu (Langley, 1989: 156). ABD 1942 boyunca Şili üzerinde baskı kurmaya devam etti. Ekim 1942'de yaptığı bir konuşmada Welles, Mihver ajanlarının Şili'de casusluk ve sabotaj faaliyetlerinde bulunduğunu ve bunun sonucunda ABD gemilerinin düşman denizaltıları tarafından batırıldığını açıkladı. Baskı altındaki Şili hükümeti Ocak 1943'te Mihver güçleriyle ilişkilerini kesti (Mecham, 2014: 214).

ABD'nin Rio Konferansı'ndaki çabasına rağmen Arjantin hükümeti, kendilerini "savaş öncesi" bir duruma sokacağı ve kaçınılmaz olarak Mihver güçleriyle savaşa götüreceği gerekçesiyle diplomatik ilişkilerin kesmeyi reddetti (Woods, 1975: 903). Coğrafi konumu itibarıyla Arjantin savaşın tehlikelerinden görece uzaktı. Dahası, Mihver

güçlerine karşı savaşa girildiğinde Arjantin ABD'den bir yardım alamayacak ve tek başına kalacaktı. Diğer Batı Yarımküre ülkelerinde olduğu gibi Arjantin'de de Alman askerî uzmanlarına ve silahlarına talep yüksekti (Gellman, 2019: 127). Üstelik Arjantin ordusunda Alman ordusuna yönelik derin bir saygı ve hayranlık vardı. Ordunun ülke siyasetindeki hâkimiyeti düşünüldüğünde, Arjantin'in ABD liderliğindeki Mihver karşıtı blokta yer alması söz konusu olamazdı (Woods, 1975: 906). Haziran 1943'te askerî bir darbeyle iktidarı ele geçiren General Ramirez, Almanya'ya "ilişkileri bozmama niyeti" konusunda güvence verdi ancak ABD'nin baskısıyla Ocak 1944'te Mihver güçleriyle ilişkileri kesmek zorunda kaldı. Ramirez, Mihver güçleriyle ilişkisini kesmesinden kısa bir süre sonra ordudaki Nazi yanlısı unsurlar tarafından devrildi. 10 Haziran 1944 gibi geç bir tarihte, Arjantin'deki rejimin güçlü isimlerinden Albay Juan Peron, Arjantin için savaşı kimin kazandığının önemli olmadığını ve Arjantin'in geleceğinin askerî güce ve totaliter bir hükümete bağlı olduğunu açıkladı (Mecham, 2014: 215).

Yalta Konferansı'nda ABD, SSCB ve İngiltere, Birleşmiş Milletler Konferansı'nın 25 Nisan 1945'te toplanmasına ve konferansa katılmak isteyen devletlerin 1 Mart'a kadar Mihver güçlerine savaş ilan etmesine karar verdi. ABD, savaş ilan etmemiş olan Şili, Arjantin, Ekvator, Paraguay, Peru, Uruguay ve Venezuela'ya bu kararı bildirdi. Arjantin hariç diğer altı ülke Şubat 1945'te savaş ilan etti. Arjantin ise 27 Mart'ta savaş ilan edecekti ve ABD tanımayı reddettiği Arjantin hükümetini 9 Nisan'da tanıyacaktı (Mecham, 2014: 268).

ABD'nin bölgede artan nüfuzu bölge ülkelerine ödünç verme-kiralama kapsamında yaptığı yardımlarla gerçekleşti. Roosevelt hükümeti savaş sırasında 18 Batı Yarımküre ülkesine yaklaşık 493 milyon dolar değerinde askerî ekipman sağladı. Brezilya coğrafi konumu nedeniyle ABD'den en çok yardım alan ülke oldu. Kuzeydoğu Brezilya, Batı Yarımküre ve Afrika kıtası arasında hava devriye görevlerinin yürütülmesi açısından stratejik öneme sahipti. Mart 1942'de imzalanan antlaşma kapsamında ABD 200 milyon

dolar değerinde silah tedarik etmeyi, Brezilya ise 70 milyon dolar geri ödemeyi kabul etti. Ancak savaşın sonunda Brezilya'ya sevk edilen silahların değeri 360 milyon doları aşacaktı (Yeilding, 1983: 257). Şili, ABD'den en çok silah alan ikinci ülke oldu. Şili hükümetinin Ocak 1943'te Mihver güçleriyle ilişkilerini kesmesinin ardından Roosevelt hükümeti Şili'ye 50 milyon dolar değerinde silah tedarik etmeyi kabul etti. Şili hükümeti 15 milyon dolar geri ödeyecekti (Yeilding, 1983: 204-205). Panama ve Arjantin, Rio Grande'nin güneyinde ABD'den ödünç verme-kiralama kapsamında askerî yardım almayan tek ülkelerdi.

ABD, ödünç verme-kiralama antlaşmaları sayesinde Batı Yarımküre'de somut kazanımlar elde etti: askerî üs kurma ve liman ve havaalanlarını kullanma izni, antlaşma sağlanan ülkelerin hava sahasını kullanma izni, Alman denizaltılarına karşı devriye görevlerinde sağlanan kolaylıklar ve Mihver ülkelerinin bölücü propaganda faaliyetlerine karşı ABD ajanlarının bölgeye gönderilmesi (Mecham, 2014: 226). Ayrıca, ödünç verme-kiralama antlaşmaları kapsamında bölge ülkelerinin silah ve mühimmatı büyük oranda ABD'nin kontrolüne geçti ve Vaşington'dan bölgeye askerî uzmanlar gönderilerek bölge ülkelerinin askerî eğitiminde ABD askerî eğitim ilkelerinin yaygınlaşması sağlandı.

Batı Yarımküre'deki ABD askerî üslerinin sayısının artması, ABD'nin bölgedeki hegemonyasının pekişmesinin en yalın ifadesiydi. ABD'nin 1941'den önceki askerî üs politikası, İngiliz Batı Yarımküre'deki üslerini devralmak, Mihver güçlerinin Batı Yarımküre'de üs kullanım hakkı elde etmesini önlemek ve Pasifik'teki mevcut ABD üslerini Japonya'ya karşı güçlendirmekti (Harkavy, 2007: 82). Roosevelt hükümeti savaşa girdikten sonra Batı Yarımküre'deki ülkelerle askeri üs hakları elde etmek için antlaşmalar yaptı. Batı Yarımküre'deki askerî üsler, bölgeyi ve Avrupa'ya yapılan sevkiyatları Atlantik Okyanusu'ndaki Alman savaş gemileri ve denizaltılarına karşı korumayı amaçlıyordu. Savaşa girdikten kısa bir süre sonra Roosevelt hükümeti, aralarında Peru, Ekvator, Kolombiya, Venezuela, Brezilya, Küba, Kanada, El Salvador,

Uruguay'ın da bulunduğu 16 Batı Yarımküre ülkesiyle askerî üs antlaşmaları imzaladı (Harkavy, 2007: 84-85; Mecham, 2014: 216-222).

Batı Yarımküre ülkelerinin savaştaki ana rolü Mihver güçlerinin bölgede faaliyet göstermesini önlemek, Vaşington'a hava ve deniz üsleri sağlamak ve ABD fabrikalarına hammadde temin etmekti. ABD, savaş boyunca bölge ülkelerinin bu rolü üstlenmesini büyük ölçüde sağladı. Almanya'nın bölgedeki etkisi 1945'teki yenilgiyle birlikte ortadan kalktı. İngiltere, savaşın en başında ABD'nin bölgesel hegemon konumunu destekledi. SSCB'nin bölgede nüfuz arayışına yönelmekten başka öncelikleri vardı. Batı Yarımküre'deki ülkelerin önceliği, savaştan sonra da ABD'den ekonomik yardımlar almayı sürdürmekti. Dolayısıyla savaşın sonunda ABD, kaba kuvvet kullanmadan bölgesel hegemon konumunu pekiştirdi (Herring, 2008: 559).

2.4.2. Savaşan ABD'nin Bölge-Dışında Artan Nüfuzu ve Bölge-Dışı Hegemonyanın İlk İşaretleri

Hem akademik hem de siyasi geçmişi nedeniyle *realpolitik* ile özdeşleştirilen Henry Kissinger (2012: 14), "ABD, tarihinde hiçbir zaman bir güç dengesi sistemine katılmamıştır" derken ironik bir şekilde ABD dış politikasının gözden kaçan bir boyutuna işaret etmektedir. Gerçekten de geçmişte ABD, kıtasal büyük güçlere benzer bir şekilde (Gulick, 1967), Batı Yarımküre'de kendi gücüne eşit bölgesel bir rakip ya da rakiplere karşı güvenliğini sağlamak için bir güç dengesi politikasına ihtiyaç duymamıştı. Roosevelt yönetiminin İkinci Dünya Savaşı'na girişi bu örüntüyü kanıtlar niteliktedir: ABD, Avrupa'da savaş başladıktan iki yıl üç ay sonra resmî olarak savaşa katılmış ve savaş başladıktan dört yıl dokuz ay sonra ezici bir güç eşliğinde Avrupa'da ikinci cepheyi açmıştı.

Roosevelt yönetimi ne tarafsız kaldığı dönemde ne de savaşa katıldığı Aralık 1941'den sonra *status quo ante bellum* arayışında olan salt bir güç dengesi aktörü olarak

hareket etmişti. Yalıtılmış bir büyük güç olarak ABD'nin önceliği, bölgesel hegemon konumunu korumak ve pekiştirmek ve uygun yapısal koşullar oluştuğunda hegemonyasını bölge-dışına genişletmek olmuştu. Elbette Roosevelt savaşa dünyayı kendi suretinde yeniden şekillendirmek için girmemiştir, ancak savaşa girdikten sonra ve değişen uluslararası güç dengesi ışığında, ABD'nin üstün gücünü savaş sonrası düzenle ilgili politika yapım sürecine dahil etmişti (Kimball, 1991: 17). Ne de Roosevelt savaş sırasında büyük güç rekabetinden bağımsız bir şekilde ekonomik ve ideolojik çıkarlarını gerçekleştiren ve savaş sonrası düzene dair görüşlerini müttefiklerine dayatan bir aktör olmuştu. ABD, savaş zamanı kurulan ittifakı savaş sonrası dönemde de sürdürmek istemiş ya da buna mecbur olduğunu düşünmüş ve revizyonist politikalarını "uluslararası ilişkilerin pratik gerçekleri" karşısında yeniden kalibre etmişti (Kimball, 1991: 63-64; Yergin, 1977: 43). Roosevelt yönetimi, Gabriel Kolko'nun (1990: 7) ifadesiyle, "ideal bir dünya arzusu ile daha karmaşık bir ekonomik, askerî ve siyasi gerçeklik algısını dengelemek ve mümkün olduğu ölçüde bu ikisini birleştirmek zorunda" kalmıştı.

Bu kısım, savaş boyunca ABD dış politikasının, eriyen çok-kutuplu yapı ve Vaşington lehine oluşmaya başlayan güç üstünlüğü karşısında hegemonyasını bölge-dışına genişletmek ile savaşın getirdiği ağır kayıplara rağmen İngiltere ve SSCB gibi ayakta kalmaya çalışan büyük güçler karşısında kendini dizginlemek arasında bir sarkaç gibi gidip geldiğini savunmaktadır. ABD'nin genel olarak dış politikası ve özel olarak hegemonyasını bölge-dışına genişletme arayışı, bu dönemdeki yapısal salınımlar ışığında analiz edilmelidir. Bu yapısal salınım, savaş boyunca uluslararası sistemin yapısında ve doğal olarak Mihver devletlerine karşı kurulan ittifak içi dengelerde meydana gelen değişikliklerden kaynaklanmıştır.

Bu değişiklik en belirgin şekilde 1943 yılının ilk aylarında görülmüştür. Tarihçiler, 1943 yılının İkinci Dünya Savaşı siyasetinin tarihini analiz etmek için iyi bir başlangıç noktası olduğunu savunmaktadır (Iriye, 1993: 191; Kennedy, 1999: 584; Naimark, 2010;

Pauwels, 2017: 129). 1943 yılına gelindiğinde, dönemin politikacıları için Almanya'nın Avrupa'da bir zafer kazanamayacağı belirgin hale gelmiştir. 1943'ün ilk aylarında SSCB, Alman ordularını Leningrad ve Stalingrad'da durdurmuş ve o andan itibaren "savaşın askerî gerekleri daha az acil hale gelmiş ve siyaset yeniden ön plana çıkmıştır" (Kolko, 1990: 13). Bu kısımda Roosevelt yönetiminin savaşa katıldıktan sonraki dış politikası bu dönüm noktası ışığında iki dönem halinde incelenecektir. İlk dönem, Alman ordularının Doğu Avrupa'da ilerlemeye devam ettiği, savaşın kaderinin henüz netlik kazanmadığı ve savaşın askerî gereklerinin ağır bastığı 1943'ten önceki yılları, ikinci dönem ise SSCB'nin Almanları durdurduğu ve karşı taarruzlara başladığı siyasetin gölgesindeki 1943 ve sonrasını kapsamaktadır. Elbette ABD'nin bölge-dışı hegemonya arayışına yöneldiği ve bu arayışını dizginlediği anlar her iki dönemde de sık sık kesişmiştir. Ancak, bu iki dönemin ABD dış politikasını analiz etmek için anlamlı bir çerçeve sağlayacağı düşünülmektedir.

2.4.2.1. Savaşın Askerî Gerekleri

Japonya'nın 7 Aralık 1941'de Pearl Harbor'a saldırmasının ardından Roosevelt, 8 Aralık'ta Kongre'nin ortak oturumunda yaptığı konuşmada Japonya'ya savaş ilan edilmesi çağrısında bulundu. Senato Roosevelt'in çağırısını oybirliği ile desteklerken, Temsilciler Meclisi'nde sadece pasifist Jeanette Rankin buna karşı çıktı ve Roosevelt aynı gün öğleden sonra savaş ilanını imzaladı. Böylece ABD savaşa önce Pasifik'teki rakibine karşı katılmış oldu. Atlantik'teki savaşa katılma meselesi, Almanya ve İtalya'nın 11 Aralık'ta ABD'ye savaş ilan etmesiyle çözüldü. Aynı gün hem Senato hem de Temsilciler Meclisi bu iki devlete savaş ilan edilmesi yönünde oybirliğiyle karar aldı. Böylece ABD Roosevelt'in üçüncü başkanlık döneminde İkinci Dünya Savaşı'na resmen girmiş oldu.

Roosevelt'in ilk adımı, 1 Ocak 1942'de SSCB, Çin ve İngiltere ile Vaşington'da Birleşmiş Milletler Bildirisi'ni imzalamak oldu. Bildiriyi ertesi gün yirmi iki ülke daha

imzalandı. İmzacı devletler, 14 Ağustos 1941 tarihinde ABD Başkanı ve İngiltere Başbakanı tarafından yayınlanan Atlantik Bildirisi'nde yer alan amaç ve ilkeleri kabul edeceklerini, tüm askerî ve ekonomik kaynaklarını savaş halinde oldukları Üçlü Pakt üyelerine ve yandaşlarına karşı kullanacaklarını ve düşmanlarla ayrı bir ateşkes veya barış yapmayacaklarını taahhüt etti (FRUS, 1942 Vol. I: 18).

ABD'nin savaşa girmesini arzulayanların başında gelen İngiltere Başbakanı Churchill, Roosevelt ile görüşmelerde bulunmak üzere 22 Aralık'tan 14 Ocak'a kadar ABD'de kaldı. Arcadia Konferansı olarak bilinen görüşmelerin gündemi büyük ölçüde savaşın yürütülmesine ilişkin oldu. Görüşmelerde iki lider, savaşı kazanma stratejisinin Japonya ve Pasifik yerine Almanya ve dolayısıyla Avrupa'ya öncelik vermesi gerektiği konusunda uzlaştı. Bu kapsamda, savaş boyunca alınacak askerî ve stratejik kararların Vaşington ve Londra tarafından ortak bir şekilde belirlenmesi amacıyla Bileşik Genel Kurmay Başkanları komitesi kuruldu. Görüşmelerin bir diğer gündem maddesi Stalin'in Müttefik devletlerden 1941 sınırlarını kabul etmelerini istemesiydi. Roosevelt ve Churchill, Stalin'in talebini kabul etmenin Ağustos 1941 tarihli Atlantik Bildirisi'nde yer alan ilkelere aykırı olacağı ve sınır sorunlarının savaştan sonra düzenlenecek bir barış konferansına bırakılması gerektiği konusunda anlaştılar (Dallek, 1995: 337). Churchill ayrıca "Almanya'nın etrafındaki çemberi kapatmaya" yönelik bir adım olarak Hitler'in Avrupa kalesi çevresinde askerî harekât başlatma önerisinde bulundu (Hart, 2019: 423). Churchill'e göre bu askerî harekât için en uygun yer Kuzey Afrika kıyılarıydı. Roosevelt'in Churchill'in önerisine olumlu bakması, Marshall ve Stimson gibi Avrupa dışında bir harekâtı kaynak israfı gören ve esas maksadın İngiltere'nin emperyal çıkarlarına hizmet etmek olduğunu düşünen isimler arasında rahatsızlığa neden oldu (Dallek, 1995: 322). Marshall'a göre savaş ancak 1942 yılında İngiltere'ye yapılacak geniş çaplı bir askerî yığınak ve 1943'te Fransa'nın Avrupa kıyılarına yapılacak bir çıkarma ile kazanılabilirdi (Ambrose ve Brinkley, 2010: 20).

1941 sınırlarının Müttefik devletler tarafından tanınmayacağını ve 1942 yılında Avrupa'da ikinci bir cephenin açılmayacağını öğrenen Stalin, Londra ve Vaşington üzerindeki baskıyı yoğunlaştırdı. Churchill, 7 Mart'ta Roosevelt'e gönderdiği telgrafta, savaşın gidişatının kendisini "Atlantik Bildirisi'nin ilkelerinin, Almanya'nın saldırısı sırasında işgal ettiği sınırları Rusya'dan esirgeyecek şekilde yorumlanmaması gerektiğini düşünmeye sevk ettiğini" belirtti. Churchill'in Roosevelt'ten talebi, Stalin'in talebinin mümkün olan en kısa sürede karşılanmasına izin vermesiydi (Dallek, 1995: 338). Halihazırda İngiltere, Dışişleri Bakanı Eden'in Aralık 1941'de Moskova'ya yaptığı ziyarette SSCB'ye "Baltık devletlerinde serbestçe hareket edebileceği" sözünü vermişti (FRUS, 1942 Vol. III: 357).

Stalin'in talepleri karşısında Roosevelt, SSCB'nin sınır meselesi nedeniyle iş birliğini sonlandırmayacağı varsayımına göre hareket etti. Roosevelt ayrıca Stalin'e 1942'de Avrupa'da ikinci bir cephe açma sözü vermeye istekliydi. Roosevelt, 12 Mart'ta SSCB'nin Vaşington Büyükelçisi Litvinov ile yaptığı görüşmede, hükümetinin savaş sona ermeden sınır düzenlemelerine girişmesinin Amerikan kamuoyunda olumsuz bir etki yaratacağını ve SSCB ile yakın iş birliğini zedeleyeceğini belirtti (Dallek, 1995: 338).[45] Roosevelt'in bu ifadesi elbette ABD iç politikasını, dış politika kararlarını müttefiklerine kabul ettirmek için bir dış politika kaldıracı olarak kullanabileceğinin bir göstergesiydi. İkinci cephe meselesine yönelen Roosevelt, Stimson ve Marshall tarafından sunulan

[45] Tarihçi Hugh Phillips, 12 Mart'ta gerçekleştirilen görüşmeye dair Amerikan arşivlerinde herhangi bir belge bulunmadığını, Litvinov tarafından tutulan görüşme kayıtlarının ise Roosevelt'in sınır meselesinde SSCB'ye yeşil ışık yaktığının gösterdiğini ifade etmektedir. Phillips, İngiltere'nin Washington Büyükelçisi Halifax'ın Roosevelt'in 12 Mart'taki görüşmede SSCB'nin 1941 sınırlarını tanıyacağına dair hiçbir işaret vermediğini söylediğini aktarmaktadır. Phillips'e göre büyük olasılıkla ne Litvinov ne de Halifax görüşmeleri kusurlu bir şekilde kayda geçirmiştir; Roosevelt, Londra ve Moskova arasında bir çatlak yaratmak maksadıyla çelişkili pozisyonlar almıştır (Phillips, 1988: 268-270). Roosevelt'in Molotov'a 1942'de ikinci bir cephenin açılacağı sözünü vermesi de bu çerçevede düşünülebilir. Roosevelt, Moskova'nın gözünde Washington'un iş birliğine istekli olduğu ancak Londra'nın iş birliğinden kaçındığı imajını yaratmak ve dolayısıyla Londra-Moskova ekseninde bir kırılmaya neden olmak istemiş olabilir.

savaş planını onayladı ve Marshall ile Hopkins'i İngiltere'nin onayını almak üzere Londra'ya gönderdi.

8 Nisan 1942'de Churchill ile görüşen yetkililer hazırladıkları savaş planını sundular. Plan üç kısımdan oluşmaktaydı. İlk olarak, 1942 yılı boyunca İngiltere'de *Bolero Operasyonu* kapsamında 48 tümen ve 5800 uçaktan oluşan bir askerî yığınak yapılacaktı. İkinci olarak, 1943 baharında, Fransa kıyılarına *Roundup Operasyonu* kapsamında kanal harekâtı yapılacaktı. Böylece ikinci cephe 1943'te açılmış olacaktı. Son olarak, 1942 yılında, SSCB'nin çökmesi ya da Almanya'nın teslim olması durumunda daha az sayıda tümenle bir askerî harekât yapılacaktı. Bu harekâta *Balyoz Operasyonu* adı verildi (Kennedy, 1999: 573-574).

11 Nisan'da İngilizlerin savaş planını kabul etmeye yakın olduklarını öğrenen Roosevelt, Stalin'e bir telgraf gönderdi. Roosevelt telgrafta "aklımda silahlı kuvvetlerimizin batı cephenizi rahatlatacak şekilde kullanılmasını içeren çok önemli bir askerî teklif var" ifadesini kullandı ve Stalin'den Molotov'u mümkün olan en kısa sürede görüşmelerde bulunmak için Vaşington'a göndermesini talep etti (FRUS, 1942 Vol. III: 488). Roosevelt'in 1942'de ikinci cephe açma önerisi, yoğun Alman taarruzlarına karşı mücadele eden Stalin için savaşın askerî gereklerini karşılayacak cazip bir teklifti; sınır meselesini bir kenara bırakarak siyasetin askerî iş birliğini gölgelemesini önlemek Stalin için makul bir pazarlıktı (Dallek, 1995: 341).

Moskova'dan ayrılan Molotov'un ilk durağı Londra oldu. Molotov'un ziyareti sırasında Londra'da Bakan'ın sadece dört kelime İngilizce konuşabildiğine dair bir şaka dolaşıyordu: evet, hayır ve ikinci cephe (Kennedy, 1999: 575). 21 Mayıs'ta Churchill ve Eden ile görüşen Molotov, ikinci cephenin açılmasının diğer tüm konulardan daha önemli olduğunu vurguladı, fakat Molotov ikinci cephenin 1942'de açılıp açılmayacağını sorduğunda Churchill olumsuz yanıt verdi (Dallek, 1995: 341). Londra'dan ayrılan

Molotov 29 Mayıs-1 Haziran tarihleri arasında Vaşington'da Roosevelt ile görüştü. Molotov'un ikinci cephe konusunda Londra'dan olumlu bir yanıt alamadığını belirtmesi üzerine Roosevelt Bakan'a "Stalin'e bu yıl ikinci bir cephenin kurulmasını beklediğimizi bildirmesini" söyledi (Kennedy, 1999: 575). Molotov 1942 yılında Avrupa'da ikinci bir cephenin açılması konusunda tam bir mutabakata varıldığını belirten bir kamuoyu açıklaması önerdi (Dallek, 1995: 344). 11 Haziran'da Beyaz Saray, "görüşmeler sırasında, 1942 yılında Avrupa'da ikinci bir cephenin açılmasına yönelik acil görevler konusunda tam bir mutabakata varıldığını" duyurdu (FRUS, 1942 Vol. III: 483).

Görüşmelerde ele alınan bir diğer konu da Roosevelt'in savaş sonrası uluslararası düzene dair Dört Polis önerisiydi. Roosevelt, saldırgan ülkeleri silahsızlandıracak ve uluslararası güvenlikten ABD, SSCB, İngiltere ve Çin'i sorumlu tutacak bir savaş sonrası düzen kurulması önerisinde bulundu (Dallek, 1995: 342). Roosevelt bu önerinin bir benzerini Ağustos 1941'de Churchill'e sunmuştu. Buna göre, ABD ve İngiltere savaştan sonraki geçiş döneminde dünyayı denetleyecekti (Kimball, 1991: 85). Şimdi ise SSCB ve Çin'in de katıldığı dört polis birlikte gerektiğinde kuvvet kullanarak dünyayı yönetebilirdi. Roosevelt'e göre savaş sonrası düzenin kurallarına uymayan devletler "önce karantina ile tehdit edilecekler ve karantina işe yaramazsa bombalanacaklardı" (McDougall, 1997: 154). Ayrıca, dört polis sömürge topraklarını bir vesayet rejimi altına alacaktı. Roosevelt'in amacı savaşta kurulan ittifakın savaş sonrası uluslararası düzenin kilit taşı olmasını sağlamaktı (Iriye, 1993: 198).

Roosevelt ve Molotov arasındaki görüşmelerin 1942'de ikinci cephenin açılması kararıyla sonuçlanmasının ardından Churchill, Roosevelt'i bu kararından vazgeçirmek için Vaşington'a gitti. Görüşmelerde Churchill, 1943'te ikinci cephenin açılabileceğini, ancak 1942'nin böyle büyük bir harekât için erken olduğunu savundu ve 1942'de *Gymnast Operasyonu* kapsamında Kuzey Afrika'da askerî harekât yapılmasını önerdi. 21 Haziran'daki görüşmelerde 1943'te Avrupa'da ikinci bir cephenin açılmasına ve 1942

yılında bir saldırı harekâtı yapılmasına karar verildi, ancak bunun nerede yapılacağı sorusu cevapsız bırakıldı (Dallek, 1995: 345-346). Bunun neticesinde Churchill, 8 Temmuz'da Roosevelt'e gönderdiği telgrafta 1942 harekâtı için en uygun bölgenin Kuzey Afrika olduğunu vurguladı. Roosevelt, kesin bir karara varılması maksadıyla Marshall, King ve Hopkins'i Londra'ya gönderdi. Roosevelt heyete tercihinin Fransa'nın işgali olduğunu, ancak asıl önceliğin 1942'de bir harekât düzenlemek olduğunu söyledi (Dallek, 1995: 349). Londra'daki müzakerelerde ABD heyetinin elindeki kozlar zayıftı; Fransa'ya amfibi harekât için silah ve mühimmat tedariki ve asker eğitimi yetersizdi. Bu nedenle Amerikalı müzakereciler, Roosevelt'in de onayıyla, *Meşale Operasyonu* kapsamında 1942'de Kuzey Afrika'nın işgal edilmesini kabul ettiler (Kennedy, 1999: 579).

Churchill nihayet Roosevelt'i Kuzey Afrika harekâtına ikna etmişti; bir sonraki adım, ikinci cephenin ertelenmesine itiraz eden Stalin'i ikna etmekti. Churchill bu amaçla Ağustos'ta Moskova'ya gitti (Kennedy, 1999: 580). 21 Ağustos'ta Stalin'e Avrupa'da ikinci cephenin 1942'de neden açılamayacağına dair askerî gerekçeler sundu. Stalin, Ruslar günde 10.000 askeri feda ederken İngiliz ordusunu Almanlarla savaşmaktan korkmakla suçladı (Dallek, 1995: 351). Churchill sonunda Stalin'i Kuzey Afrika'ya yapılacak bir harekâtın yararları konusunda ikna etti (Jensen, 1962: 58). Roosevelt böylece ikinci cephenin rafa kaldırılmasının sorumluluğunu ustalıkla üzerinden attı ve sorumluluğu Londra'ya yükledi. Churchill ve Stalin arasındaki görüşmelerin sona ermesinin ardından Roosevelt 19 Ağustos'ta Stalin'e gönderdiği telgrafta "Sovyetler Birliği'nin 1942 yılı boyunca savaşın ve kayıpların en ağır yükünü taşıdığı gerçeği ABD tarafından çok iyi anlaşılmaktadır" ve "elimizden geldiğince hızlı ve güçlü bir şekilde yardımınıza koşuyoruz" sözleriyle SSCB liderini teskin etti (FRUS, 1942 Vol. III: 523).

Churchill'in ısrar ettiği ve sonunda Roosevelt ve Amerikalı komutanlar[46] tarafından kabul edilen Meşale Operasyonu, 8 Kasım'da, Alman ve Sovyet orduları arasındaki Stalingrad muharebesi tüm hızıyla devam ederken, Amerikan ve İngiliz birliklerinin Kuzeybatı Afrika'daki Fransız sömürge topraklarına çıkarma yapmasıyla başladı (Weinberg, 1995: 431). Harekâtın başlamasıyla birlikte Roosevelt kendisini "Fransız siyasetine istenmeyen bir şekilde dahil etti" (Dallek, 1995: 362). Vichy hükümetinin kurulmasının ardından Roosevelt'in temel amacı Fransız sömürge topraklarının ve donanmasının Mihver kontrolü altına girmesini önlemekti. Bu amaçla Vichy rejimini diplomatik olarak tanıdı ve Amiral William D. Leahy'i büyükelçi olarak atadı. Ayrıca Londra'da bulunan Charles de Gaulle liderliğindeki Hür Fransa hareketini tanımaktan kaçındı ve de Gaulle'ün yaklaşan harekâta dair bilgi talebini geri çevirdi. Roosevelt, Fransız General Henri Giraud'un Kuzey Afrika'daki Fransız kuvvetlerine komuta etmesine karar verdi. Roosevelt'e ulaşan istihbarat raporları, Kuzey Afrika'daki Fransız siyasi ve askerî yetkililerin ABD işgaline direnmeyeceğini gösteriyordu (Dallek, 1995: 363). Dwight D. Eisenhower, harekâta katılan birliklerin yaklaşık yarısının İngiliz olmasına ve çıkarma gemilerinin Kraliyet Donanması tarafından sağlamasına rağmen harekâtın başkomutanlığına atandı (Kennedy, 1999: 581).

Roosevelt'in beklentileri gerçekleşmedi ve Kuzey Afrika'daki Fransız yetkililer Petain'e sadık kalarak çıkarma kuvvetlerine direndiler (Weinberg, 1995: 432). Eisenhower'ın Giraud ile antlaşma girişimi, Fransız generalin harekâtın başkomutanlığının kendisine verilmesini talep etmesi nedeniyle başarısız oldu (Kennedy, 1999: 582). Bu koşullar altında Eisenhower, harekât günü Cezayir'de bulunan Amiral Jean Darlan ile 10 Kasım'da bir antlaşmaya vardı. Antlaşma uyarınca Müttefikler

[46] Bu dönemde Marshall ve Stimson gibi askerî liderler savaşın Batı Avrupa'da ikinci bir cephe açılarak kazanabileceğini ve Kuzey Afrika gibi cephelerin kaynak israfı olacağını düşünüyordu. Roosevelt ise savaşın siyasi boyutuyla daha fazla meşgul olmuş ve 1942'de askerî bir harekâtın askerî olmasa da siyasi faydalarını dikkate almıştır. Marshall daha sonra "görünüşe göre siyasi sistemimiz bu yıl Afrika'da büyük operasyonlar gerektirmektedir" diyerek bu boyutun önemini kabul etmiştir (Dallek, 1995: 349).

Darlan'ı Kuzey Afrika'daki sivil hükümetin başı olarak tanıdı ve aynı gün ateşkes yürürlüğe girdi (Weinberg, 1995: 433). Darlan, 1940 yılında Fransa'nın teslim olmasını savunan bir Nazi sempatizanıydı ve Vichy rejiminde üst düzey görevlerde bulundu, bu da 10 Kasım'da varılan antlaşmaya karşı güçlü bir kamuoyu muhalefetine yol açtı (Kennedy, 1999: 582). Roosevelt bu tepkilere kayıtsız kaldı. De Gaulle'ün temsilcileriyle Beyaz Saray'da yaptığı bir görüşmede kendisine yönelik eleştirilere şu ifadelerle cevap verdi: "Tabii ki Darlan bana Cezayir'i verdiği için Darlan ile anlaşıyorum. Yarın bana Paris'i teklif ederse Laval ile de anlaşacağım" (Dallek, 1995: 365). Darlan 24 Aralık'ta suikasta kurban gidip yerine Giraud geçince Roosevelt'e yönelik eleştirilerin dozu azaldı.

Roosevelt ve Churchill 14 Ocak 1943'te Kazablanka'da bir araya geldi; Stalin devam eden Sovyet taarruzu nedeniyle konferansa katılmadı. Kazablanka seyahati ile Roosevelt, başkanlığı sırasında ilk kez Batı Yarımküre dışına çıkmış oldu. Konferansta alınan ilk askerî karar Alman denizaltılarına karşı denizlerdeki üstünlüğün kazanılması oldu. Bu askerî hedefe konferansı takip eden aylarda ulaşılacaktı (Kennedy, 1999: 590). Alınan bir sonraki askerî karar, İtalya'yı savaş dışı bırakmanın bir parçası olarak en geç Temmuz'un sonuna doğru Sicilya'ya çıkarma yapmaktı. Churchill, Roosevelt'i 1943'te ikinci cephenin açılması için gereken hazırlıklar yapılırken Akdeniz'deki kuvvetlerin hareketsiz kalmaması gerektiği ve bu kuvvetlerin Sicilya'nın işgali için kullanılabileceği konusunda ikna etti (Jensen, 1962: 59). Böylece Roosevelt ve Churchill, Kuzey Afrika'daki harekâtın sona ermesinden sonraki ilk harekâtın Manş Denizi'ni geçerek yapılacak çıkarma yerine Sicilya'nın ele geçirilmesi olacağını duyurdular (Kennedy, 1999: 587).

Konferansın ardından Roosevelt bir basın açıklamasında Müttefik güçlerin nihai hedefinin Almanya, İtalya ve Japonya'nın kayıtsız şartsız teslim olması olduğunu belirtti. Roosevelt'e göre "dünyaya barış ancak Alman ve Japon savaş gücünün tamamen ortadan kaldırılmasıyla gelecekti." Roosevelt, "Alman, Japon ve İtalyan savaş gücünün ortadan

kaldırılmasının Almanya, İtalya ve Japonya'nın kayıtsız şartsız teslim olması anlamına geldiğini" ve bunun "Almanya, İtalya ya da Japonya nüfusunun yok edilmesi anlamına gelmediğini, ancak bu ülkelerdeki fetih ve diğer insanlara boyun eğdirme üzerine kurulu felsefelerin yok edilmesi anlamına geldiğini" açıkladı (FRUS, 1943 *The Conferences at Vaşington 1941-1942 and Casablanca 1943*).

Roosevelt'in bu açıklamasının ardında yatan başlıca sebep, Darlan ile yapılan antlaşmanın bir benzerinin Almanya ile yapılmayacağına dair Stalin'e güvence vermekti. Ayrıca, Kazablanka'da ilan edildiği üzere, bir sonraki askerî hedef Sicilya, yani Akdeniz'di. ABD ve İngiltere'nin bu kararları Stalin'de şüphe uyandırabilir ve Sovyet saldırısı yerini bir Alman-Sovyet ateşkesine bırakabilirdi (Kimball, 1991: 70). Bu nedenle "Sovyetler Birliği'ne müttefiklerinin gerçekten de sonuna kadar savaşta oldukları ve yenilmemiş bir Almanya ile herhangi bir antlaşma yapma niyetinde olmadıkları konusunda güvence vermek" gerekliydi (Weinberg, 1995: 439).

Elbette Stalin alınan kararlardan memnun değildi. Roosevelt ve Churchill tarafından açıklanan Güney stratejisi, Amerikan ve İngiliz tümenlerini Stalin'in Sovyet etki alanı olarak gördüğü Doğu ve Orta Avrupa topraklarına yaklaştıracaktı (Kissinger, 2012: 385). Dahası, 1943'te açılması beklenen ikinci cephenin kaderi belirsizdi. Stalin 16 Şubat'ta Roosevelt'e verdiği cevapta ikinci cephenin ertelenmesinin düşmana toparlanma şansı verdiğinin altını çizdi (Dallek, 1995: 380). 15 Mart'ta Churchill'e gönderdiği telgrafta, Almanya'nın 36 tümeni Batı Cephesi'nden Doğu Cephesi'ne kaydırdığını ve "Fransa'da ikinci cephenin açılmasını önemli gördüğünü" belirtti (Jensen, 1962: 60). Stalin'e göre, Sicilya'nın işgali Fransa'da ikinci cephenin açılmasına alternatif olamazdı (Kennedy, 1999: 587). İkinci cephe açılmadığı takdirde Alman tümenleri uzun bir süre daha SSCB topraklarında savaşacaktı. Ayrıca, Meşale Operasyonu gerekçe gösterilerek Ödünç Verme-Kiralama kapsamında SSCB'ye yapılan sevkiyatların azaltılması kararı, Sicilya'nın işgali kararıyla bir kez daha alınacaktı (Kennedy, 1999: 590). Roosevelt ve

Churchill hem 1943'te ikinci cepheyi açmaktan kaçınacak hem de Ödünç Verme-Kiralama kapsamında SSCB'ye vaat edilen kesintisiz yardımı büyük bir olasılıkla bir süre daha erteleyeceklerdi. Savaşın askerî gerekleri konusundaki anlaşmazlıklar devam ederken, 1943 yılına gelindiğinde Doğu Cephesi'ndeki muharebelerin sonucu olarak ittifak içindeki dengeler değişecek ve savaşın askerî gereklerine dayalı iş birliği ittifak içi siyasetin gölgesinde kalmaya başlayacaktır.

2.4.2.2. Siyasetin Gölgesi

Almanya, 22 Haziran 1941'de SSCB'nin Baltık Denizi'nden Karadeniz'e kadar uzanan bin altı yüz kilometre uzunluğundaki sınırlarına saldırarak sadece dört hafta içinde SSCB'nin Avrupa topraklarının 450.000 kilometrekaresini ele geçirdi. Alman taarruzuna dair haberlerin Moskova'ya ulaşmasının ardından Moskova'yı boşaltmak üzere bir komisyon kuruldu ve savaş için üretim yapan fabrikalar Ural bölgesine taşınmaya başlandı (McMeekin, 2021: 317-319). Aralık 1941'e gelindiğinde Alman orduları Moskova kapılarına dayanmıştı. Vaşington ve Londra'da SSCB'nin uzun bir süre dayanamayacağına dair görüşler öne çıkmaktaydı. Nitekim Alman ileri birlikleri Aralık 1941'de Moskova önlerinde Sovyet direnişi karşısında bozguna uğradı ve geri püskürtüldü (Weinberg, 1995: 408). Dahası, Alman ordusunun gücü sert kış muharebeleri nedeniyle tükenmişti. Alman ordusunun 30 Mart 1942 tarihli raporuna göre, Doğu Cephesi'ndeki 162 muharip tümenden sadece 8 tanesi taarruz görevine hazırdı. 16 zırhlı tümen arasında sadece 140 kullanılabilir tank vardı, bu da 1 tümendeki tank sayısından dahi daha azdı (Shirer, 1960: 1188). Uçaklar, tanklar ve kamyonlar gibi savaş gereçlerinin üretimini artırmaya yönelik adımlar, Alman ordusunun Haziran 1942'de Haziran 1941'dekinden daha azına sahip olmasını önleyemedi. Buna karşılık SSCB savaş gereçleri üretimini arttırmış ve hem tank hem de uçak üretiminde Almanları geride bırakmıştı. (Weinberg, 1995: 409-412).

1942 baharında Hitler, toparlanan kuvvetlerle birlikte saldırıları Moskova çevresindeki merkez cephe yerine güneye yoğunlaştırmaya karar verdi. Güney stratejisi Kafkasya'daki petrol yataklarını, Donetsk sanayi bölgesini ve Kuban'daki tarım arazilerini ele geçirmeyi amaçlıyordu (Shirer, 1960: 1188). Böylece Almanya ve müttefiklerinin hammadde açığı karşılanacak ve SSCB bu hammaddelerden mahrum kalacaktı. Dahası, Kafkasya'dan İran ve Irak'a yapılacak saldırılar, bölgenin petrol kaynaklarını Müttefiklerin kontrolünden Mihver devletlere geçirecekti (Hart, 2019: 336; Weinberg, 1995: 410). SSCB'nin Mayıs 1942'de Sovyet tank endüstrisinin merkezi olan Kharkiv'i ele geçirmek için başlattığı saldırı Almanya'nın zaferiyle sonuçlandı. Sovyet kaynaklarına göre Moskova Kharkiv'de 171.000 asker kaybetti (McMeekin, 2021: 430) ve Almanya'nın 28 Haziran'daki güney taarruzu öncesinde Berlin'e kayda değer bir askerî avantaj sağladı (Hart, 2019: 430). Kafkasya'ya yönelen taarruz neticesinde 23 Temmuz'da Rostov ele geçirilerek Sovyet ordularını ikmal eden petrol boru hattı kesildi ve en güneyde Grozni'ye yaklaşıldı, ancak Alman orduları Kafkaslarda sert bir direniş ile karşılaştı (Hart, 2019: 342). 23 Ağustos'ta başlayan Stalingrad Muharebesi ise ikmal hatları bozulan Alman orduları için bir yıpratma savaşına döndü ve Uranüs Operasyonu kapsamındaki Sovyet karşı taarruzları neticesinde Stalingrad'daki son Alman birlikleri 2 Şubat 1943'te teslim oldu (Weinberg, 1995: 447-455). Stalingrad Muharebesi'nde kazanılan zafer, 5 Temmuz 1943'te başlayan Kursk Muharebesi ile birlikte SSCB'nin Doğu Cephesi'nde inisiyatifi ele geçirdiğini tescilledi (McMeekin, 2021: 490).

2.4.2.2.1. Müttefik Stratejilerinin Belirlenmesinde Churchill Dönemi

SSCB'nin 1943'teki zaferleri ittifak içindeki dengeleri ve dolayısıyla uluslararası politikadaki güç dengesini yeniden belirledi. ABD ve İngiltere'de 1942 yılı boyunca SSCB'nin savaşı sürdürme kabiliyetine ilişkin hâkim olan endişe, 1943 yılında yerini yavaş yavaş SSCB'nin savaş gücünün sonuçlarına ilişkin endişeye bırakmaktaydı (Kennedy, 1999: 584). 1943 itibarıyla Stalin, ikinci cephe için bastıran zayıf bir müttefik

olmaktan çıkıp "Roosevelt ve Churchill için artık saygıyla davranılması gereken eşit bir ortak" haline gelmişti (Pauwels, 2017: 129).

1933'ten 1936'ya kadar ABD'nin Moskova Büyükelçisi olarak görev yapan Bullitt, SSCB'nin artan gücünün ve ittifak içinde değişen dengelerin neden olabileceği sorunları ilk dile getirenlerden biriydi. Bullitt 29 Ocak 1943'te Roosevelt'e SSCB ile ilişkiler konusunda uzun bir mektup gönderdi. Mektupta SSCB'nin Avrupa'ya hâkim olmayı amaçladığını ve bunu gerçekleştirmek için Almanya'nın çöküşünden sonra ABD'nin Pasifik'te Japonya ile meşgul olmasından faydalanacağını savunuyordu (Dallek, 1995: 399). Bullitt'in SSCB hakkındaki görüşleri, Amerikalı tarihçi Daniel Yergin'in işaret ettiği Riga aksiyomunu temsil etmekteydi. Dönemin karar alıcılarının bir kısmını etkileyen Riga aksiyomlarına göre, SSCB "bir arada yaşama olasılıklarını reddeden, amansız bir ideolojik savaşa kendini adamış, dünya hâkimiyeti için mesihçi bir dürtüden güç alan" devrimci bir devletti. Buna karşılık, Yalta aksiyomuna göre SSCB "uluslararası sistem içinde geleneksel bir büyük güç olarak hareket eden bir aktördü. (Yergin, 1977: 11).

Mart 1943'te Vaşington'a gelen İngiltere Dışişleri Bakanı Eden ile görüşen Roosevelt, Bakan'dan Bullitt'in görüşlerini değerlendirmesini istedi. Eden'e göre Stalin savaştan sonra Baltık devletlerinin SSCB'ye dahil edilmesini talep edecekti. Stalin bu talebini hem SSCB'nin güvenliği hem de Baltık ülkelerinin SSCB'ye katılma arzusunu gösteren 1939 tarihli plebisit ile gerekçelendirecekti. Roosevelt için ittifak içindeki değişen dengeleri ve savaştan sonra ortaya çıkacak uluslararası güç dengesini dikkate alma zamanı gelmişti. Roosevelt savaşın sonunda Sovyet birliklerinin bu bölgede olacağını ve "hiçbirimizin onları çıkmaya zorlayamayacağını" kabul etti. Roosevelt'e göre SSCB'nin bu talebi "başka tavizler almak için bir pazarlık aracı olarak kullanılacaktı" (FRUS, 1943 Vol III: 13). Roosevelt, Polonya konusunda SSCB ile iş birliği yapabileceğini düşünmekteydi. Roosevelt, Polonya'nın savaştan önceki sınırlarını

isteyeceğini ifade eden Eden'e, "Polonya'nın neye sahip olması gerektiğine büyük güçlerin karar vermesi gerektiğini ve kendisinin barış konferansına gidip Polonya ya da diğer küçük devletlerle pazarlık yapma niyetinde olmadığını" belirtti. Roosevelt'e göre, küçük devletler "söz konusu olduğunda önemli olanın dünya barışının korunmasına yardımcı olacak bir düzen kurmak" olacaktı (FRUS, 1943 Vol. III: 13). Roosevelt Yalta aksiyomuna göre hareket ediyordu; Bullitt'in temsilcilerinden biri olduğu Riga aksiyomunun dış politika karar vericiler arasında etki kazanması zaman alacaktı.

Roosevelt'in Baltık ülkeleri ve Polonya meselelerine gerçekçi yaklaşımı bir yanda dururken, Müttefik devletler içinde barışa yönelik üç farklı yaklaşım vardı ve hangi yaklaşımın nerede ve ne zaman hayata geçirileceğini uluslararası güç dengesindeki değişiklikler belirleyecekti. Bu denklemde en zayıf aktör İngiltere'ydi. Churchill'e göre savaş sonrasında Avrupa'da geleneksel güç dengesi tesis edilmeliydi; Fransa ve hatta mağlup Almanya bu çabada önemli aktörler olacaktı (Herring, 2008: 548). Savaştan sonra İngiltere'nin gücünün ABD ve SSCB'ninkinden çok daha düşük olacağı İngiliz karar alıcılar tarafından biliniyordu; yine de sömürge imparatorluğu yoluyla büyük güç statülerini korumayı amaçladılar. Kissinger'ın (2012: 380-381) ifadesiyle, "Churchill'in savaş zamanı diplomasisi iki dev arasında manevra yapmaktan ibaretti." İngiltere'nin güvenliği, Roosevelt'in sömürgecilik karşıtı söylemleri ve Stalin'in Avrupa'da nüfuz sahibi olma arayışı nedeniyle tehdit altındaydı. Churchill, ABD'ye karşı Fransa ve hatta SSCB ile iş birliğine hazırdı. Roosevelt'in sömürgecilik karşıtı açıklamaları savaş sırasında "hem Churchill hem de de Gaulle tarafından savaş sona erdiğinde rakiplerinin sömürge imparatorluklarına nüfuz etmek istediği iddia edilen Vaşington'un emperyalizmini maskelediği şeklinde yorumlandı" (Wall, 1991: 23-24). Güçlendirilmiş bir Fransa, savaş sonrasında Avrupa'da kurulacak geleneksel güç dengesinde önemli bir rol oynayacaktı. Ayrıca, ABD ile birlikte İtalya'dan kuzeye doğru yürütülecek askerî harekâtlar SSCB'nin Avrupa'daki genişlemesini dengeleyecekti. Ekim 1944'te Churchill,

Stalin'le görüşmek üzere Moskova'ya gitti ve Stalin'e, sömürge imparatorluğunu tasfiye etmek isteyen ABD'ye karşı kendisini desteklemesi halinde SSCB'nin Doğu Avrupa'da genişlemesine karşı çıkmayacağını ima etti (Best vd., 2012: 236).

SSCB için savaş sonrası uluslararası düzen, büyük güçlerin etki alanlarının karşılıklı olarak tanınmasına dayanacaktı. Stalin'e göre, 1939'da Hitler ile yapılan antlaşma neticesinde belirlenen 1941 sınırları meşruydu. Bu antlaşmaya göre Baltık ülkeleri ve Polonya'nın doğusu Sovyet sınırları içindeydi. Sovyet sınırlarına komşu olan Polonya gibi ülkelerde ise Moskova'ya dost rejimler kurulacaktı. Stalin tüm taleplerini SSCB'nin güvenlik ihtiyaçları ile meşrulaştırdı: SSCB son otuz yılda iki defa Batı sınırlarından işgal edilmişti. Stalin, Şubat 1945'te Yalta'da Roosevelt ve Churchill'e Polonya ile ilgili müzakereler devam ederken Polonya'nın "Rusya için sadece bir onur meselesi değil, aynı zamanda bir ölüm kalım meselesi" olduğunu söyleyecekti (Dallek, 1995: 513-514).

Roosevelt, savaş sonrası uluslararası düzenin liberal, demokratik ve barışçıl olması gerektiğine ve bu düzene yönelik en büyük tehdidin Avrupa'nın geleneksel güç dengesi politikalarından ve sömürgeci emperyal düzenden geleceğine inanıyordu (Kimball, 1991: 97). İngiltere ve ABD arasında İngiliz imparatorluğunun kaderi üzerine rekabet, ABD savaşa girmeden önce başlamıştı. Roosevelt Londra merkezli "imparatorluk himayesini ve sterlin bloğunu dağıtmayı ve nihayetinde İngiltere'nin sömürgelerini uluslararası kontrol altına almayı" istiyordu (Hopkins, 2018: 468-469). Aynı zamanda Roosevelt, Stalin'in dünyayı etki alanlarına bölme talebini, ülke içindeki kamuoyunun tepkisini gerekçe göstererek reddetmekteydi. Roosevelt'e göre savaş sonrası uluslararası düzende halkların kendi kaderlerini tayin hakkı tanınmalı, sömürgeler bağımsızlık için hazırlanmalı, dünya ekonomisi açık kapı politikasına göre yönetilmeli ve yeni bir dünya örgütü barışı korumalıydı (Herring, 2008: 548). Dolayısıyla, Roosevelt'in etki alanı ve emperyalizm karşıtlığı, önünde sonunda SSCB ve İngiltere'nin emelleriyle

çatışacaktı. Yine de Roosevelt'in savaş boyunca müttefikleriyle iş birliğini sürdürmek için savaş sonrası dönemin sorunlarını ihtiyatlı bir şekilde ele alması gerekecekti.

Roosevelt'in iş birliğini sürdürme çabası Mayıs 1943'te Churchill ile Vaşington'da gerçekleştirdiği görüşmelerde görülecekti. Konferanstan önce, Amerikalı karar alıcılar arasında Sicilya'nın Akdeniz'deki son askerî harekât noktası olacağı görüşü hâkimdi. Churchill'in aklında ise İtalya anakarasını işgal etmek ve Roma'yı saf dışı bırakmak vardı. İtalya'nın savaş dışı kalması "Alman halkı üzerinde bir yalnızlık ürpertisine neden olacak ve belki de sonlarını hazırlayacaktı" (Dallek, 1995: 394). Ayrıca, *Bolero Operasyonu*'nun sekteye uğraması sonucunda İngiltere'den Fransız kıyılarına yapılacak çıkarma operasyonunun 1944 baharına ertelenmesini zorunlu kılmıştı. Churchill, gelecek on iki ay boyunca Avrupa'da harekete geçebilecek tek gücün Eisenhower komutasındaki Akdeniz birlikleri olduğunu belirtti. Churchill'e göre, bu birlikler harekete geçmediği takdirde savaşın yükünün büyük bir kısmını omuzlayan "Rusya ile ilişkiler üzerinde ciddi bir etkiye sahip olacaktı" (Kennedy, 1999: 595-596).

Roosevelt Churchill'in İtalyan anakarasını işgal etme gerekçelerini kabul etti. Bununla birlikte, Fransa kıyıları 1 Mayıs 1944'te Manş Denizi geçilerek işgal edilecek ve o tarihe kadar İngiltere'de bu harekât için yirmi dokuz tümen toplanacaktı. Churchill'in taahhüdüne karşılık Roosevelt, Eisenhower'a "İtalya'yı savaştan çıkarmak ve azami sayıda Alman kuvvetini kontrol altına almak" amacıyla Sicilya'nın işgalinden "yararlanma operasyonlarını yürütme" talimatı verdi (Dallek, 1995: 396). Bununla birlikte, *Bolero Operasyonu*'nu tekrar aksatmamak için İtalyan anakarası yalnızca "halihazırda mevcut olan kaynaklarla" işgal edilecekti. Atlantik'in diğer yakasından gelecek tüm yeni birlikler ve yeni teçhizat İngiltere'ye sevk edilecekti. (Kennedy, 1999: 596).

Churchill'in Akdeniz stratejisinin İngiliz imparatorluğunun çıkarlarından bağımsız düşünülemeyeceğinin elbette Vaşington da farkındaydı. Churchill 10 Kasım 1942'de Londra'ya yaptığı konuşmada "Britanya İmparatorluğu'nun tasfiyesine başkanlık etmek için Kral'ın Birinci Bakanı olmadım" diyecekti (Stoler, 2000: 109). Amerikan savaş tarzı, "düşmanın ana gücüne karşı ezici bir güç uygulamak ve savaş kapasitesini kesin olarak yok etmek" için üstün savaş gücünü harekete geçirmekti (Kennedy, 1999: 572-573). Ancak 1943'te ikinci cepheyi açmak için İngiltere'de yeterli sayıda Amerikan tümeni ve çıkarma gemisi henüz hazır değildi. Dolayısıyla, mevcut askerî imkânlar düşünüldüğünde, Roosevelt'in Mayıs 1943'te ikinci cephenin bir sonraki yıla ertelenmesini kabul etmekten başka seçeneği yoktu.

Aslında Churchill 1943 yılı boyunca Fransa'da ikinci cephenin açılmasını engellemeye ya da ertelemeye çalışmıştı; İngiltere'nin savaşın başından beri stratejisi Almanya içeriden çökene kadar bir yıpratma savaşı yürütmekti (Reynolds, 2001: 122). Bu İngiliz stratejisi arka planda işledi: Haziran 1941'den Haziran 1944'e kadar Alman muharebe kayıplarının yüzde 93'ü SSCB'ye karşı verilmişti (Reynolds, 2001: 235). Churchill, Ekim 1943'te Roosevelt'e ikinci cephe konusundaki çekincelerini şu sözlerle ifade edecekti: "Bir Alman çöküşü olmadığı sürece 1944 harekâtı üstlendiğimiz en tehlikeli harekât olacak ve şahsen bu harekâtın başarısı konusunda 1941, 1942 ya da 1943'te olduğundan daha fazla endişeliyim" (Reynolds, 2001: 122). Ağustos 1942'den Kasım 1943'e kadar olan süreçte Müttefik stratejisinde belli bir ölçüde "Churchill dönemi" yaşandı: Ağustos 1942'de Moskova'da Stalin'i Kuzey Afrika'daki harekâtın Müttefik savaş stratejisine sağlayacağı faydalar konusunda ikna eden Churchill, 1943'te Roosevelt'i Akdeniz'de askerî harekâtlar düzenlemeye sevk edecekti (Jensen, 1962). Ancak İngiltere Başbakanı, Kasım 1943'te Tahran'da yapılan zirvede Fransa'nın Mayıs 1944'te işgal edileceğini kabul etmek zorunda kalacaktı. Nisan 1944'te Churchill, bu

kararın "Ruslar ve Birleşik Devletler askerî yetkilileri tarafından bize dayatıldı" söyleyerek tutumunu ifade edecekti (Reynolds, 2001: 119).

Yine de Mayıs 1943'e gelindiğinde Churchill istediğini elde etmişti. Vaşington'da alınan karar elbette Stalin'i öfkelendirdi. Stalin 11 Haziran'da, ikinci cephenin ertelenmesi kararının yılın başında kendisine verilen sözlerle çeliştiğini ve SSCB'yi zor durumda bırakacağını söyledi. Hem ülkesi hem de Müttefikleri için çarpışan Sovyet ordusu cephede yalnız bırakılmıştı (Kennedy, 1999: 601). Vaşington'daki görüşmelere bir Sovyet yetkilisinin davet edilmemesini eleştiren Stalin, esas meselenin Sovyet hükümetinin Müttefiklerine olan güveninin korunması olduğunu vurguladı (Dallek, 1995: 404). Roosevelt ve Churchill'in görüşme taleplerini reddeden Stalin, Londra ve Vaşington'daki büyükelçilerini Moskova'ya geri çekti. Dahası, Doğu Cephesi'ndeki Alman taarruzu durmuş ve Berlin ile Moskova arasında görüşmeler yapılacağına dair söylentiler dolaşmaya başlamıştı (Kennedy, 1999: 612; Weinberg, 1995: 609-611).

Mayıs 1943'te Vaşington'da varılan anlaşma, Akdeniz'deki birliklerin İtalya savaş dışı kaldıktan sonra Fransa'nın işgaline yardımcı olmak için kullanılacağı yönündeydi. Bu anlaşma Marshall'ın "İtalya'da, kanal ötesi operasyonun kaynaklarının harcanacağı bir boşluk yaratılmasından kaçınma" görüşüne uygundu (Jensen, 1962: 62). Ancak Stimson ve Marshall harekâtın Roma'nın ötesine geçmeyeceğini düşünürken, Churchill ve İngiliz askerî liderler harekâtı "Akdeniz ve Güney Avrupa'da yeni fırsatlar yakalamak için bir başlangıç noktası olarak gördüler" (Dallek, 1995: 409). Churchill'e göre bu bölge Mihver güçlerinin yumuşak karnıydı: Akdeniz'deki harekât Fransa'daki Alman tümenlerini bölgeye çekecek ve kanal ötesi harekâtın başarı şansını artıracaktı. Ayrıca SSCB'nin Balkanlar'daki ilerleyişini de dengeleyecekti (Kolko, 1990: 26).

Roosevelt, Stalin'in görüşme taleplerini reddettiği günlerde Churchill'in SSCB'yi Avrupa'da dengeleme önerisine sıcak bakmaya başlamıştı. 30 Temmuz'da Churchill'e

gönderdiği mesajda, Roma'nın kuzeyine ilerleyerek İtalya'nın çöküşünden faydalanmanın uygun olacağını belirtti (Dallek, 1995: 410). Stalin 8 Ağustos'ta verdiği cevapta liderler arası görüşme teklifini yeniden reddedince, Roosevelt Akdeniz'e yedi tümen daha gönderme seçeneğini masaya koydu. Roosevelt bu seçeneği daha sonra bir kenara bırakmış olsa da Stalin ile ilişkilerde artan güvensizliğin Roosevelt'i Akdeniz'deki harekâtlar hakkında daha fazla düşünmeye sevk ettiği açıktı (Dallek, 1995: 411).

Bu esnada, Ocak 1943'te Kazablanka'da kararlaştırıldığı üzere, Sicilya harekâtı 10 Temmuz'da başladı. İmparatorluğun kaybı, İtalyan anakarasının işgal tehdidi ve İtalyan şehirlerinin bombalanması Roma'da Mussolini'ye karşı memnuniyetsizliği arttırdı. Bu çerçevede, Sicilya harekâtı devam ederken 24 Temmuz'da toplanan Faşist Büyük Konsey Mussolini'yi görevden aldı ve yerine Pietro Badoglio getirildi (Weinberg, 1995: 597). İtalya'nın savaştan çekileceğine dair belirtiler Roosevelt ve Churchill arasında teslim olma şartlarına dair görüşmeleri hızlandırdı. Roosevelt'e göre ateşkes askerî konularla sınırlı kalmalıydı; Churchill ise askerî koşulların yanı sıra siyasi ve ekonomik koşulları da içermesini ve mevcut İtalyan hükümetini tanımasını istiyordu (Dallek, 1995: 412). Mesele iki lider arasında Ağustos 1943'teki Quebec Konferansı'nda görüşülecekti.

17-24 Ağustos tarihinde Quebec'te görüşen Roosevelt ve Churchill, Overlord Operasyonu'nun "Avrupa'da Mihvere karşı ABD-İngiliz kara ve hava harekâtlarının başlıcası olacağını" ve hedeflenen tarihin 1 Mayıs 1944 olduğunu ilan ettiler (FRUS, 1943 *Conferences at Washington and Quebec*: 523). Konferansta İtalya'nın teslim olma koşulları görüşüldü ve Churchill tarafından talep edilen ilkeler üzerinde anlaşmaya varıldı. Buna göre kırk dört maddeden oluşan koşullar İtalya'ya askerî olduğu kadar siyasi ve ekonomik kararlar da dayatıyordu (FRUS, 1943 *Conferences at Washington and Quebec*: 528). Konferansta ayrıca "Atom Enerjisine İlişkin Antlaşma" imzalandı. Antlaşmaya göre, taraflar atom silahını birbirlerine karşı kullanmayacak ve tarafların

ortak kararı olmadan üçüncü taraflara karşı kullanılmayacak ya da bu silah hakkında herhangi bir bilgi üçüncü taraflara verilmeyecekti (FRUS, 1943 *Conferences at Vaşington and Quebec*: 521).

Roosevelt ve Churchill'in İtalya'nın teslim olma koşullarını Moskova'ya iletmesinin ardından Stalin 22 Ağustos'ta sert bir cevap gönderdi. Stalin, ABD ve İngiltere'nin İtalya üzerine münhasır bir antlaşmaya vardığını ve SSCB'nin "iki ülke arasındaki antlaşmaların sonuçları hakkında sadece pasif bir üçüncü gözlemci olarak bilgi aldığını" belirtti. Stalin'e göre "bu duruma daha fazla tahammül etmek mümkün değildi" (FRUS, 1943 Vol. II: 317). Quebec'te, Stalin'in İtalya konusunda Müttefiklere karşı kızgınlığı artarken, Roosevelt Churchill'i 1 Mayıs 1944'te Fransa'da ikinci cepheyi açmaya ve harekâtın komutasını Amerikalı bir generale vermeye ikna etti. Böylece Roosevelt, Stalin ile ilişkilerin gergin olduğu, Alman-Sovyet ateşkes söylentilerinin dolaştığı ve Moskova yakınlarında Özgür Almanya için Ulusal Komite'nin kurulduğu bir dönemde, ortak düşmana karşı Müttefik ülkelerin birliğini pekiştirme fırsatı yakaladı (Weinberg, 1995: 613). Stalin 24 Ağustos'ta tarafların dışişleri bakanlarının yakın gelecekte bir araya gelmesini kabul etti. Roosevelt 4 Eylül'de yeniden liderler arasında bir görüşme önerdiğinde Stalin bu teklifi kabul edecekti (Dallek, 1995: 418).

2.4.2.2.2. Sahneye Çıkan "Süper Güçler"[47]

Churchill'in siyasetin gölgesinde şekillendirilen Müttefik savaş stratejisinin belirlenmesindeki etkisi 1943'ün son aylarında belirgin bir şekilde azalmaya başladı. Moskova'daki görüşmeler sırasında Churchill'in aklında İtalya'nın işgali ve teslim olmasının Akdeniz'de getirdiği fırsatları değerlendirmek vardı (Jensen, 1942: 63). Dışişleri Bakanı Eden Moskova'da müzakerelerde bulunurken Londra'da İngiliz Savaş

[47] Süper güç kavramı ilk kez 1944'te William T. R. Fox tarafından kullanılmıştır. Fox'a göre ABD ve SSCB'nin yanı sıra İngiltere de dönemin süper güçleri arasında yer almaktadır (Wolhforth, 1993: 60). Ancak bu tez, Soğuk Savaş döneminde ABD ve SSCB'nin üstün gücünü tanımlamak için süper güç yerine büyük güç kavramını kullanacaktır.

Kabinesi Akdeniz'deki operasyonların *Overlord*'un ertelenmesi pahasına yürütülmesi tartışılıyordu (Weinberg, 1995: 625). Görüşmeler sırasında Molotov, ABD ve İngiltere'nin 1944 baharında Kuzey Fransa'yı işgal etme yönünde daha önce açıkladıkları kararın yürürlükte olup olmadığını sordu. Eden ve Hull, "1944 baharında Kuzey Fransa'yı işgal etme kararının, General Ismay'ın açıklamasında belirttiği koşullara tabi olarak Quebec'teki son konferansta yeniden teyit edildiğini belirterek olumlu yanıt verdiler" (FRUS, 1943 Vol. I: 685). Belirtilen koşullar, Kuzey Batı Avrupa'daki Alman avcı kuvvetlerinin gücünde önemli bir azalma olması, Fransa'daki Alman rezervlerinin 12 tümenden fazla olmaması ve Almanların operasyonun ilk iki ayı boyunca diğer cephelerden 15 tümenden fazlasını transfer etmelerinin imkânsız olmasıydı. Son koşulun gerçekleşmesi elbette SSCB'nin Doğu'daki eşzamanlı olarak harekete geçmesine bağlıydı (FRUS, 1943 Vol. I: 685).

1 Kasım'da imzalanan gizli protokolün adı Dört Ulus Genel Güvenlik Bildirgesi'ydi. Bildirgeye göre ABD, İngiltere, Çin ve SSCB ortak düşmanlara karşı yürütülen savaşta iş birliğinin sürdürüleceği ve "uluslararası barış ve güvenliğin korunması için, barışsever tüm devletlerin egemen eşitliği ilkesine dayanan ve irili ufaklı tüm devletlerin üyeliğine açık olan genel bir uluslararası örgütün" kurulacağı duyuruldu (FRUS, 1943 Vol. I: 684). Roosevelt için Çin'in dört büyük güce dahil edilmesi oldukça önemli bir kazanımdı. 4 Ekim'de Vaşington'daki toplantıda "Çin'in katılımı konusunda hem İngilizlerin hem de Rusların mutabakatını sağlamak için her türlü çabanın gösterilmesi" kararlaştırılıştı. Roosevelt'e göre Çin, "hem şimdi hem de gelecekte hem kendisi hem de İngiliz Hindistan'ı üzerindeki etkisi nedeniyle yabancılaştırılamayacak kadar önemli bir faktördü" (FRUS, 1941 Vol. I: 544). Roosevelt Moskova'daki kararları öğrendikten sonra gazetecilere, konferansın ruhunun "inanılmaz derecede iyi" olduğunu ve "Moskova başarılarının görüşmelerin şüpheyle gölgeleneceğini ve çok az şey başarılacağını düşünen alaycıların tahminlerini çürüttüğünü" söyledi (Dallek, 1995: 422).

Moskova dönüşünde Kongre'de konuşan Hull, Dört Ulus Genel Güvenlik Bildirgesi sayesinde "artık etki alanlarına, ittifaklara, güç dengesine" gerek kalmayacağını belirtti (LaFeber, 1989a: 402).

Roosevelt ve Hull Moskova'daki görüşmelere dair duygu yüklü açıklamalar yaparken, ABD görüşmelerde stratejik kazanımlar elde etmişti. Görüşmeler sırasında Stalin, Hull'a SSCB'nin Almanya'nın yenilgisinden sonra Japonya'ya karşı savaşa gireceğini söyledi (Weinberg, 1995: 624). SSCB'nin Pasifik'teki savaşa katılması ABD'ye üç avantaj sağlayacaktı. İlk olarak, sert bir direniş göstermesi beklenen Japonya'ya karşı kayıplar azalacaktı. İkinci olarak, ABD Pasifik'teki savaşta Çin'e daha az bağımlı olacaktı. Son olarak, Almanya'nın savaş dışı kalmasıyla, ABD Pasifik'te savaşırken SSCB'nin Avrupa'da genişleme olasılığı azalacaktı (Dallek, 1995: 422).

Moskova'da ayrıca ABD, İngiltere ve SSCB'nin temsilcilerinden oluşan bir Avrupa Danışma Komisyonu kurulmasına karar verildi. Komisyon, hükümetler tarafından kendisine havale edilen Avrupa sorunları üzerinde çalışacak ve taraflara tavsiyelerde bulunacaktı. Bu sorunların başında elbette düşman devletlerin teslim olma koşulları bulunmaktaydı. Komisyon, "teslim olma koşulları ve bu koşulların yerine getirilmesini sağlamak için gerekli mekanizma hakkında" çalışmalar yapacaktı (FRUS, 1943 Vol. I: 684).

Roosevelt Tahran'da Stalin ve Churchill ile buluşmak üzere 11 Kasım'da Vaşington'dan ayrıldı. Roosevelt 15 Kasım ve 19 Kasım tarihlerinde *USS Iowa* gemisinde kuvvet komutanlarıyla uzun görüşmeler yaptı. Görüşmelerin öne çıkan teması Roosevelt'in İngiliz politikalarına karşı çıkmasıydı. Roosevelt'e göre Churchill'in Akdeniz'de ilave operasyon talebi kabul edilemezdi. Ayrıca, İngiltere'nin Fransa'yı sömürge topraklarını geri kazanmış bir büyük güç haline getirme arzusu da Roosevelt'te rahatsızlık yaratıyordu (Stoler, 2000: 161-162). Roosevelt ve Churchill arasındaki

anlaşmazlık konuları Kahire'de belirginleşti. Cezayir'in Oran limanına ulaşan Roosevelt, Churchill ve Çan Kay Şek ile görüşmeler yapmak üzere 22 Kasım'da Kahire'ye uçtu (McMeekin, 2021: 509). Stalin, Roosevelt'e Japonya ile ilişkileri zedelemekten kaçınmak adına Tahran'daki toplantılara başka herhangi bir ülkenin temsilcilerinin "kesinlikle alınmaması" gerektiğini Roosevelt'e bildirmişti (Dallek, 1995: 426). Bu nedenle Roosevelt, Çin lideriyle ile Kahire'de görüşecekti.

Kahire'deki görüşmelerin gündemi büyük oranda Asya'da devam eden savaş ve Çin'in savaş sonrası düzendeki rolü üzerine odaklanmıştı. Vaşington'un bakış açısına göre Asya'daki savaş sömürgeler için yapılan bir savaştı. İngiltere ve Fransa savaştan sonra Asya'daki sömürgelerini ellerinde tutmak isterken, ABD Çin'in büyük güç statüsüne yükselmesini ve savaş sonrasında sömürgeler için uluslararası bir vesayet rejimi kurulmasına yardımcı olmasını istiyordu. Dahası, istikrarlı ve iş birliğine yatkın bir Çin, SSCB'yi ve yeniden dirilecek Japonya'yı Asya'da dengeleyecekti (Dallek, 1995: 429; Kennedy, 1999: 670). Roosevelt Kahire'deki görüşmelerini bu amaçlar çerçevesinde yürüttü. 27 Kasım 1943 tarihli Kahire Bildirisi, Japonya'nın kayıtsız şartsız teslim alınacağını ve Japonya'nın Çin'den ele geçirdiği bölgelerin Pekin'e iade edileceğini duyurdu (Weinberg, 1995: 628). Churchill, İngiltere ve Fransa'nın savaştan sonra sömürge topraklarını ve dolayısıyla büyük güç statülerini korumalarını öngörürken, Roosevelt'in küçük ortağı Çin aracılığıyla Londra'yı Hong Kong, Singapur ve hatta Hindistan'daki imparatorluk topraklarından çıkarmaya çalışacağından endişe ediyordu (LaFeber, 1989a: 403). Dolayısıyla, Avrupa'da değişen dengelerin bölgenin savaştan sonraki düzenini değiştireceği gibi, Asya'daki eski sömürge düzenini sürdürmenin de kolay olmayacağı görünüyordu. Roosevelt, Asya'da ABD çıkarlarına uygun bir düzen kuracaktı.

Kahire'de Roosevelt, Churchill'in talebine rağmen Avrupa'daki savaş stratejisini tartışmaktan kaçındı; hatta Churchill'le özel olarak görüşmeyi bile reddetti. Avrupa'daki

savaş stratejisi Stalin ile Tahran'da yapılacak görüşmelerde ele alınacaktı (Stoler, 2000: 166). Churchill, ikinci cephenin ertelenmesi pahasına Akdeniz'de daha fazla operasyon yapılabileceğini tasarlıyordu. Roosevelt'e göre, Akdeniz'deki operasyonların daha fazla uzatılması *Overlord*'un süresiz ertelenmesi riskine neden olacaktı (Weinberg, 1995: 626). Dolayısıyla, liderler "27 Kasım 1943'te Tahran'da bir araya geldiklerinde, Akdeniz ve Avrupa stratejisi üzerindeki bu kördüğüm hâlâ çözülememişti (Jensen, 1962: 63).

Churchill'in Akdeniz'deki harekâtı genişletme arzusu ve ısrarı, Tahran Konferansı'nda Avrupa savaşındaki strateji üzerine üç gün süren tartışmalara yol açtı (Weinberg, 1995: 628). Roosevelt, Churchill ve Stalin'in Tahran'daki ilk buluşması 28 Aralık'ta gerçekleşti (FRUS, 1943 *The Conferences at Cairo and Tehran*). Roosevelt, "Akdeniz'deki müttefik kuvvetlerin Doğu Cephesi'ndeki Sovyet ordularına azami yardım sağlayacak şekilde nasıl kullanılabileceği" konusunu gündeme getirdi. Roosevelt'e göre, "Akdeniz'de gelecekteki olası harekât alanları İtalya, Adriyatik ve Ege Denizi ile Türkiye'yi içeriyordu." Bu harekât alanlarının seçimi *Overlord Operasyonu*'nda "bir, iki ya da üç aylık bir gecikmeyi gerektirebilirdi." Stalin, "İtalya'nın Almanya'ya saldırmak için uygun bir yer olduğunu düşünmediklerini" ve en iyi yöntemin "kuzey ya da kuzeybatı Fransa ve hatta güney Fransa üzerinden yapılacak bir saldırıyla Almanya'nın kalbine ulaşmak" olduğu söyledi (FRUS, 1943 *The Conferences at Cairo and Tehran*: 360).

Tahran'daki görüşmelerin ikinci gününde Stalin, *Overlord Operasyonu*'nun önceliğini yineleyerek "dikkatleri bu operasyondan uzaklaştıracak hiçbir şey yapılmaması gerektiğini" vurguladı (FRUS, 1943 *The Conferences at Cairo and Tehran*: 366). Stalin, Roosevelt ve Churchill'den operasyon için bir tarih belirlemelerini, Güney Fransa'da destekleyici bir operasyon düzenlemelerini ve *Overlord Operasyonu* için bir Başkomutan tayin etmelerini istedi. Stalin, "*Overlord*'un Mayıs ayı içinde yapılmasını istediğini; 1'i, 15'i ya da 20'si fark etmediğini, ancak kesin bir tarihin önemli olduğunu

söyledi." Churchill'in aklında Akdeniz'deki tümenleri en etkili şekilde kullanmak vardı; "sadece bir ya da iki aylık bir gecikmeden kaçınmak uğruna Akdeniz'deki büyük olasılıkları ihmal etmek istemiyordu." Churchill'in Akdeniz harekâtı konusundaki ısrarından bunalan Stalin, İngiliz Başbakanına "İngilizler *Overlord*'a gerçekten inanıyorlar mı yoksa bunu sadece Ruslara güven vermek için mi söylüyorlar?" diye soracaktı (FRUS, 1943 *The Conferences at Cairo and Tehran*: 366).

Akdeniz ve Avrupa stratejisi konusundaki çıkmaz 30 Kasım'da Roosevelt'in *Overlord Operasyonu*'nun Mayıs 1944'te Güney Fransa'da bir destek operasyonuyla birlikte başlatılacağını açıklamasıyla çözüldü. Stalin alınan karardan duyduğu memnuniyeti ifade etti ve "Kızıl Ordu'nun *Overlord* ile eşzamanlı olarak Alman kuvvetlerini sıkıştırmak ve Alman birliklerinin batıya transferini engellemek amacıyla birçok yerde büyük çaplı taarruzlar başlatacağını taahhüt etti" (FRUS, 1943 *The Conferences at Cairo and Tehran*: 373). Bu karar, Stalin ve Roosevelt'in savaş boyunca "ilk kez bir strateji tartışmasını kaybeden ve yükselen iki süper güç karşısındaki zayıflığı ortaya çıkan" Churchill karşısındaki üstünlüğünü yansıtıyordu (Stoler, 2000: 168).

ABD ve SSCB'nin İngiltere karşısındaki üstünlüğü, ikinci cephe meselesinde olduğu gibi konferansta tartışılan diğer konularda da kendini gösterecekti. Roosevelt ilk gün Stalin ile yaptığı ikili görüşmede Churchill'in Fransa'ya savaştan sonra büyük güç statüsü vermek istediğini ancak kendisinin buna katılmadığını söyledi. Stalin de Roosevelt ile aynı fikirdeydi: "Fransa Hindiçin'i geri almamalıydı ve Fransızlar Almanya ile suç teşkil eden iş birliklerinin bedelini ödemeliydi" (FRUS, 1943 *The Conferences at Cairo and Tehran*: 358). Roosevelt, "Stalin'le yüzde yüz aynı fikirdeydi; "Hindiçin'de yüz yıl süren Fransız yönetiminden sonra halk eskisinden daha kötü durumdaydı." Roosevelt Stalin'e, Çin lideri Çan Kay Şek ile, Hindiçin halkını "yirmi ila otuz yıl içinde bağımsızlığa hazırlama görevini üstlenecek bir vesayet sistemi olasılığını görüştüğünü" söyledi. Stalin bu görüşe katıldığını ifade etti.

Roosevelt görüşme sırasında Stalin ile Hindistan meselesini de gündeme getirdi. Roosevelt Hindistan meselesini ileri bir tarihte Mareşal Stalin ile görüşmek istediğini; "en iyi çözümün Sovyet çizgisinde aşağıdan bir reform olacağını düşündüğünü" belirtti. Stalin, Hindistan meselesinin "farklı kültür seviyeleri ve kastlar arasında ilişki olmaması nedeniyle karmaşık bir mesele olduğunu" ve Başkan'ın ifade ettiği "alttan reformun devrim anlamına geleceğini" ifade etti (FRUS, 1943 *The Conferences at Cairo and Tehran*: 358). Üç liderin 29 Kasım'daki toplantısında sömürge toprakları meselesi gündeme geldiğinde Churchill, "yeni topraklar ya da üsler elde etmek istemediklerini, ancak sahip oldukları toprakları ellerinde tutmayı amaçladıklarını" ve "savaşmadan İngiltere'den hiçbir şeyin alınamayacağını" belirtti (FRUS, 1943 *The Conferences at Cairo and Tehran*: 368). Roosevelt ve Stalin'in savaş sonrası uluslararası düzene yaklaşımları sömürge toprakları söz konusu olduğunda uyumluydu; rakipleri ise sömürge düzenini korumak isteyen İngiltere ve Fransa'ydı.

Roosevelt, 29 Kasım'da Stalin ile yaptığı ikili görüşmede, savaş sonrası dönemde barışı korumak için uluslararası bir örgüt kurulması konusunu gündeme getirdi. Roosevelt'e göre, kurulacak uluslararası örgütün üç ayağı olacaktı: periyodik olarak toplanacak otuz beş üyeli bir konsey; ABD, SSCB, İngiltere ve Çin'in de dahil olduğu on üyeli bir yürütme komitesi; ve "barışa yönelik her türlü tehdide ve bu eylemi gerektiren her türlü acil duruma müdahale etme yetkisine sahip" Dört Polis'ten oluşan üçüncü bir konsey. Roosevelt Stalin'e, İtalya'nın 1935'te Etiyopya'ya saldırması sonucunda Milletler Cemiyeti'nin Süveyş Kanalı'nı kapatamamasını örnek verdi ve "aklındaki Dört Polis mekanizması mevcut olsaydı Süveyş Kanalı'nı kapatmanın mümkün olabileceğini" söyledi (FRUS, 1943 *The Conferences at Cairo and Tehran*: 365).

Roosevelt'e göre, "barışa yönelik olası tehditlerle başa çıkmak" için iki yöntem bulunmaktaydı. İlk senaryoda, "tehdit bir devrimden ya da küçük bir ülkedeki gelişmelerden kaynaklanıyorsa, ilgili ülkelerin sınırları kapatılacak ve ambargo altında

karantinaya alınacaktı." İkinci senaryoda bir büyük gücün saldırganlığı söz konusuydu: bu durumda "dört güç polis olarak hareket ederek söz konusu ülkeye bir ültimatom gönderecek ve bu ültimatom reddedilirse o ülkenin derhal bombalanması ve olası işgaliyle sonuçlanacaktı" (FRUS, 1943 *The Conferences at Cairo and Tehran*: 365). Stalin Roosevelt'in önerilerine itiraz etmedi, ancak güvenliğin sağlanmasının Almanya ve Japonya'daki "bazı güçlü fiziksel noktaların" kontrolünü gerektirdiğini belirtti.[48] Stalin'e göre, "barışı korumak için kurulacak herhangi bir komisyon veya organın…Almanya ve Japonya'ya karşı bu tür güçlü noktaları işgal etme hakkına sahip olması gerekliydi." Roosevelt Stalin'e bu görüşe yüzde yüz katıldığı cevabını verdi (FRUS, 1943 *The Conferences at Cairo and Tehran*: 365).

Roosevelt ve Churchill, SSCB'nin Polonya sınırlarını yeniden çizme isteğini onayladı (Dallek, 1995: 437). Ancak Roosevelt, Stalin'e yaklaşan Başkanlık seçimlerini ve ülkesinde yaşayan altı ila yedi milyon Polonya kökenli Amerikalı olduğunu hatırlatarak "Tahran'da ya da gelecek kış bu konuda alınacak herhangi bir karara katılamayacağını" belirtti. Roosevelt ayrıca Baltık ülkelerinin geleceğini gündeme getirdi ve bu ülkelerin "tarihte ve yakın geçmişte Rusya'nın bir parçası olduğunu tamamen anladığını söyledi ve Sovyet orduları bu bölgeleri yeniden işgal ettiğinde, SSCB ile bu noktada savaşa girme niyetinde olmadığını şaka yollu ekledi." Ancak ABD kamuoyu için referandum ve kendi kaderini tayin hakkının önemli olduğunu ve "kişisel olarak [Baltık ülkelerindeki] halkın SSCB'ye katılma yönünde oy kullanacağından emin olduğunu söyledi" (FRUS, 1943 *The Conferences at Cairo and Tehran*: 378).

[48] Aslında Stalin, Roosevelt'e örgütün dünya çapında değil bölgesel olması gerektiğini belirtti, ancak 1 Aralık'taki görüşmede "Başkan tarafından ana hatlarıyla ortaya konulan dünya örgütü meselesi üzerinde düşündükten sonra, bunun bölgesel değil dünya çapında olması gerektiği konusunda Başkan ile hemfikir olduğunu söyledi" (FRUS, 1943 *The Conferences at Cairo and Tehran*: 365).

1 Aralık'ta üç lider arasındaki görüşmede Roosevelt Almanya konusuna dönerek sorunun Almanya'nın bölünüp bölünmemesi olduğunu söyledi. Stalin'e göre Almanya bölünmeliydi; Churchill "buna sıcak baktığını, ancak öncelikle Prusya'nın Almanya'nın geri kalanından ayrıldığını görmekle daha çok ilgilendiğini söyledi." Roosevelt bu konuda Stalin'e yakındı: Almanya beş parçaya bölünebilirdi. Stalin'e göre "Almanya parçalanacaksa gerçekten parçalanmalıydı." Roosevelt'in cevabı "Almanya yüz yedi bölge halindeyken uygarlık için daha az tehlikeli olduğu" şeklindeydi. Churchill, Almanya konusunda Roosevelt ve Stalin'e karşı mesafeli tutumunu sürdürdü. İngiliz Başbakan Stalin'e, veciz bir ifadeyle, aklında "küçük devletlerden oluşan, birbirinden kopuk, ayrılmış ve zayıf bir Avrupa olup olmadığını sordu." Tahran'da Almanya konusunda nihai bir karar alınmadı; konunun Avrupa Danışma Komitesi tarafından ele alınması kararlaştırıldı (FRUS, 1943 *The Conferences at Cairo and Tehran*: 378).

5 Ocak 1944'te Sovyet ordusu savaş sırasında ilk kez Sovyet topraklarını terk ederek savaş öncesi Polonya'ya girdi (Kolko, 1990: 19). Bu gelişme elbette Tahran'da görüşülen Polonya meselesini yeniden gündeme getirdi. Tahran'da Polonya sınırlarının batıya doğru kaydırılması görüşülmüştü ancak sürgündeki Polonya hükümetinin bunu kabul edip etmeyeceği ve Stalin'in bu hükümetle diplomatik ilişkilerini yeniden başlatmaya istekli olup olmadığı şüpheliydi (Weinberg, 1995: 631). Aynı gün Londra'da, sürgündeki Polonya hükümeti "Polonya Cumhuriyeti'nin kurtarılmış topraklarında Polonya egemen yönetiminin bir an önce kurulması" çağrısında bulundu ve kendisini "Polonya ulusunun tek ve yasal temsilcisi ve sözcüsü" olarak tanımladı. Stalin için bu elbette kabul edilemezdi; Churchill'e Londra'daki Polonyalıların akıllarının başlarına getirilemeyeceğini söyledi (Dallek, 1995: 451). Roosevelt'in önceliği Müttefik iş birliğinin sorunsuz bir şekilde yürütülmesiydi; *Overlord*'un başarısı SSCB'nin Doğu Cephesi'ndeki eşzamanlı taarruzlarına bağlıydı. Roosevelt Mart 1943'te İngiliz Dışişleri Bakanı Eden'e "Polonya'nın neye sahip olması gerektiğine büyük güçlerin karar vermesi

gerektiğini ve kendisinin barış konferansına gidip Polonya ya da diğer küçük devletlerle pazarlık yapma niyetinde olmadığını" söylemişti (s. 201). Bu nedenle "Sovyet askerî harekâtının koordineli bir şekilde yürütülmesinin Polonya'daki zorlukların kontrol altında tutulmasına bağlı olduğunu" hesaplıyordu (Dallek, 1995: 450-452). 7 Şubat'ta Roosevelt Stalin'den Polonya sorununun gelecekteki iş birliğini baltalamasına izin vermemesini istedi. Roosevelt'e göre Polonya hükümetinin Sovyet karşıtı üyeleri sınır sorunları çözüldükten sonra istifa edebilirdi. Elbette Stalin, Roosevelt'e Londra'daki Polonyalıların hiçbir yapıcı adım atmadığı yanıtını verecekti (Dallek, 1995: 452).

Roosevelt'in 1942 için söz verdiği, daha sonra 1943 ve 1944'e ertelenen ikinci cephe nihayet 6 Haziran 1944'te 6 savaş gemisi, 23 kruvazör ve 80 muhrip eşliğinde Normandiya çıkarmasıyla açıldı (Weinberg, 1995: 686). Normandiya çıkarmasına 20 ABD tümeni katılırken, 14 İngiliz, 3 Kanada, 1 Polonya ve 1 Fransız tümeni çıkarmada görev aldı. Bu tümen sayıları, geleneksel askerî doktrine göre başarılı bir taarruz için gereken asgari üçe bir saldıran-savunan oranını karşılamıyordu, ancak Müttefikler bu sorunu takviye kuvvetlerin hızla gönderilmesiyle aşmayı planlıyordu (Kennedy, 1999: 698; Weinberg, 1995: 687). Buna ek olarak, kuzeydeki çıkarmayı desteklemek üzere güneye yapılacak çıkarmalar, İtalya'daki harekâttan sevk edilecek çıkarma gemilerinin hazır olmaması nedeniyle 15 Ağustos'ta yapılacaktı. Yine de Müttefikler 25 Ağustos'ta Paris'i ve Ağustos'un son günlerinde Fransa'nın kuzeyini ele geçirdiler. Müttefik hava kuvvetleri Almanlar karşısında mutlak olarak üstündü. Almanların ilk çıkarmaya tepkisi yavaş olmuş ve asıl çıkarmanın Pas de Calais bölgesine yapılacağını düşünerek karşı saldırıya geçmekte tereddüt etmişlerdi (Weinberg, 1995: 688).

6 Temmuz'da Normandiya çıkarması sona ererken de Gaulle, Roosevelt ile görüşmek üzere Vaşington'a geldi. Dört gün süren görüşmelerde Roosevelt, de Gaulle'e Fransa'nın savaş sonrasında kurulacak uluslararası düzende oynayacağı sınırlı rolü aktardı. Roosevelt'e göre Fransa, Dört Polis rolünü üstlenecek devletlerin

sorumluluklarını paylaşmayacak, denizaşırı imparatorluğunu kaybedecek ve bazı Fransız toprakları Amerikan askerî kontrolü altında Birleşmiş Milletler üsleri olarak hizmet verecekti (Dallek, 1995: 462). Roosevelt Tahran'da Stalin ile Fransa'nın savaştan sonra büyük güç rolü oynayamayacağı konusunda anlaşmıştı; 1944 yazında Fransa hakkındaki görüşlerini değiştirmek için hiçbir nedeni yoktu. Vaşington'daki görüşmelerde Roosevelt'in de Gaulle'e verdiği tek taviz, Fransız Ulusal Kurtuluş Komitesi'nin "Fransa'da sivil yönetim için geçici fiili otorite" olarak tanınmasıydı (Dallek, 1995: 462). Roosevelt'in Fransa'ya yönelik politikası elbette de Gaulle'ün Fransa'nın savaş sonrası dönemdeki rolüne ilişkin vizyonuyla bağdaşmıyordu. De Gaulle, Fransız sömürge toprakları söz konusu olduğunda Churchill'den destek görüyordu. Buna ek olarak Churchill, Fransa'nın Avrupa'daki güç dengesinde önemli bir aktör olacağını hesaplıyordu. De Gaulle Aralık 1944'te Moskova'ya giderek Stalin ile İttifak ve Karşılıklı Yardım Antlaşması imzaladı. Ancak de Gaulle Yalta Konferansı'nda kendisine yer bulamayacaktı ve Fransa'nın savaş sonrası düzendeki rolü Churchill'in Stalin ve Roosevelt'ten Paris lehine koparabileceği tavizlere bağlı olacaktı.

Normandiya çıkarmasının ardından Vaşington'da savaş sonrası Alman ekonomisinin durumu üzerine çalışmalar başladı. Dışişleri Bakanlığı'nın 31 Temmuz tarihli raporunda Almanya'nın Avrupa'nın savaş sonrası kalkınması için taşıdığı önemin altı çizilmiş ve bu nedenle Alman sanayi bölgeleri de dahil olmak üzere "savaşta hasar gören bölgelerin hızla yeniden inşası" gerekli görülmüştü (McMeekin, 2021: 590). Hazine Bakanı Henry Morgenthau ise Almanya'daki tüm sanayinin ortadan kaldırılmasını ve Alman halkının "küçük toprak sahiplerinden oluşan tarımsal bir nüfusa" dönüştürülmesini savunuyordu (Dallek, 1995: 472). Savaş Bakanı Stimson, Alman sanayisinin yok edilmesinin Almanları açlığa terk edeceğini ve zayıf bir Almanya'nın Avrupa ekonomisini uzun süre baltalayacağını öne sürdü. Roosevelt, 6 Eylül'de Morgenthau, Stimson, Hull ve Hopkins ile Vaşington'da yaptığı toplantıda

Morgenthau'nun görüşlerini destekledi. 12 Eylül'de Quebec'te Churchill ile yapacağı görüşmelerde Almanya'nın sanayisizleştirilmesi gerektiğini savunacaktı.

Roosevelt ve Churchill Eylül 1944'te Quebec'te Morgenthau Planı çerçevesinde Almanya'nın sanayisizleştirilmesi konusunda anlaştılar. Churchill görüşmelerin başında, önerilen adımların Alman ekonomisini batıracağını ve Avrupa ekonomisini tehlikeye atacağını savundu. Churchill toplantıya İngiltere'yi ölü bir Alman'ın bedenine zincirlemeyi tartışmak için gelmemişti. Ancak Morgenthau, Churchill'e Hazine Bakanlığı'nın savaş sonrası İngiltere'ye vereceği kredinin Londra'nın planı kabul etmesi koşuluna bağlı olduğunu söyleyecekti (Kenendy, 1999: 803). İngiltere ABD'den gelecek yardımlara bel bağlamışken Churchill'in planı onaylamaktan başka bir alternatifi yoktu (McMeekin, 2021: 598). "Mali tehdit altında Morgenthau Planı'na boyun eğmesi…İngiliz İmparatorluğu'nun gücü ve nüfuzundaki zayıflamayı yansıtıyordu" (McMeekin, 2021: 607). 15 Eylül'de iki lider, Almanya'nın yeniden silahlanmasını önlemek için Ruhr ve Saar'daki sanayinin ortadan kaldırılacağını ve Almanya'nın "tarımsal ve pastoral bir ülkeye dönüştürüleceği" açıkladı. Ayrıca, Alman saldırılarından "zarar gören ülkelerin, uğradıkları kayıpları telafi etmek için ihtiyaç duydukları makineleri taşıma hakkına sahip oldukları" ilan edildi. (FRUS, 1944 *The Quebec Conference*: 283).

Ancak her iki lider de kısa süre sonra bu plandan vazgeçti (Weinberg, 1995: 730). Roosevelt Vaşington'a döndükten sonra Stimson ve Hull, sanayileşmiş bir Almanya'nın savaştan sonra istikrarlı bir Avrupa ekonomisi için gerekli olduğunu savundular. Üstelik Morgenthau Planı Batı Cephesi'ndeki Alman direnişini sertleştirmekteydi. Bu çerçevede Roosevelt, 29 Eylül'de basına yaptığı açıklamada Almanya için savaş sonrası ekonomik planlamanın henüz netleşmediğini belirtti. Roosevelt Almanya meselesinde Morgenthau'nun rolünü en aza indirdi; Almanya ile ilgili çalışmalar sadece Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılacaktı (Dallek, 1995: 474-475). 1944'ün son aylarında

Roosevelt, Avrupa'ya yönelik savaş sonrası politikasını "birleşmiş ve sanayileşmiş bir Almanya" olarak belirledi (LaFeber, 1989a: 217-218). Roosevelt'in Almanya konusundaki ani politika değişikliği, ABD'nin yükselen konumu ve uluslararası yapısal salınımlar devam ederken, savaş sonrası düzen hakkında ABD'nin üstün gücünü yansıtmayan erken kararlar almanın Vaşington aleyhine olacağı gerçeğiyle örtüşüyordu.

1944'ün sonlarına doğru hem Roosevelt hem de Churchill, savaş sonrası düzende SSCB ile iş birliği olasılığı konusunda şüpheci hale gelmişti. Roosevelt ülkesinin müttefiklerinden daha güçlü olduğunu ve bu güç üstünlüğünün savaş sonrasında artarak devam edeceğini göz önünde bulundurarak savaş sonrası düzene ilişkin kararları ertelenmenin faydalı olacağını düşünüyordu. SSCB'nin artan gücü karşısında ülkesinin zayıflığının farkında olan Churchill ise Moskova ile erken bir antlaşma yaparak bu zayıf konumu telafi etmenin hesaplarını yapıyordu (Weinberg, 1995: 731-732).

Churchill, Hitler'in müttefiklerinin çoğunun Almanlardan umudunu kestiği ve Sovyet birliklerinin Doğu Avrupa ve Balkanlar'da üstünlüğü ele geçirdiği, Finlandiya, Romanya ve Bulgaristan'ın savaş dışı kaldığı bir dönemde Stalin ile görüşmek üzere Moskova'ya gitti (McMeekin, 2021: 607-608). Churchill'in Stalin'in savaşın sonuçlarını tanımlayan meşhur ifadesini duyup duymadığını bilmek mümkün değil, ama elbette o da en az Stalin kadar dönemin siyasi gerçekliğinin bilincindeydi: "Bu savaş geçmişte olduğu gibi değil, bir bölgeyi işgal eden kendi sosyal sistemini de dayatıyor. Herkes ordusunun ulaşabildiği yere kadar kendi sistemini dayatıyor" (Kennedy, 1999: 613). Churchill, 9-19 Ekim 1944 tarihlerinde Tolstoy kod adlı Moskova Konferansı'nda Stalin ile görüşmelerde bulundu. Konferansın ilk gününde Churchill, Stalin ile Yüzdeler Antlaşması olarak bilinen gayri resmî bir anlaşma yaptı. Bu antlaşmaya göre SSCB, Romanya'daki nüfuz alanının %90'ını ve Bulgaristan'daki nüfuz alanının %75'ini aldı. İngiltere Yunanistan'da %90 nüfuza sahip olacaktı. Churchill ve Stalin, Yugoslavya ve Macaristan için %50 nüfuz alanı üzerinde anlaştı (McMeekin, 2021: 610). Roosevelt, toplantılara katılan Büyükelçi

Harriman aracılığıyla yapılan görüşmelerden haberdardı. 10 Ekim'de Churchill ve Harriman'dan gelen telgraflarda Balkanların nüfuz alanlarına bölündüğü belirtiliyordu, ancak Roosevelt itiraz etmedi; Harriman'a Balkanların gelecekte uluslararası bir savaşa neden olmayacağı konusunda tatmin olduğunu söyledi (Dallek, 1995: 479).

2.4.3. Roosevelt'in Dördüncü Başkanlık Dönemi: Avrupa'da Askerî Zaferin Şafağında Yalta Konferansı

Roosevelt'in dördüncü Başkanlık dönemi 20 Ocak 1945'te resmî olarak başladı. Roosevelt yönetimindeki ABD üç yılı aşkın süredir resmî olarak savaş halindeydi. Bu dönemde Atlantik Savaşı kazanılmış, Paris Mihver işgalinden kurtarılmış ve Almanya'nın işgali için son hazırlıklara başlanmıştı. Pasifik'teki savaşta Japonya'ya karşı üstünlük sağlanmış ve 24 Kasım 1944'te ilk kez Japon ana adaları ve Tokyo bombalanmıştı (Weinberg, 1995: 866). Roosevelt ağırlaşan sağlık sorunlarına rağmen Stalin ve Churchill ile savaş sonrası düzeni görüşmekte istekliydi. Konferans yeri Stalin'in ısrarı sonucunda Kırım olarak belirlendi. Churchill bu kararı "on yıl arasak dünyada [buluşmak için] Yalta'dan daha kötü bir yer bulamazdık" ifadesiyle eleştirecekti (McMeekin, 2021: 620). Göreve başlama töreninden iki gün sonra Roosevelt, *USS Quincy* isimli ağır kruvazöre binerek Malta'ya doğru yola çıktı; Malta'dan sonra Yalta'ya yedi saatlik bir uçak yolculuğu Roosevelt'i beklemekteydi (Kennedy, 1999: 799).

Yalta Konferansı'nda savaşın Avrupa sahası için askerî gerekler neredeyse hiçbir etkiye sahip değildi; Avrupa meseleleri siyasetin gölgesinde tartışılacaktı ve Müttefiklerin Batı ve Doğu cephelerindeki mevcut askerî durumları müzakere masasında mutlak bir şekilde etki gösterecekti. Roosevelt cephedeki durumun savaş sonrası düzene ilişkin müzakereleri şekillendireceğinin elbette farkındaydı. Henüz Kasım 1943'te Roosevelt "Berlin için bir yarış" olacağını ve ABD'nin Berlin'i kuzeybatı işgal bölgesi içinde tutması gerektiğini belirtmişti (Stoler, 2000: 163-164). Ağustos 1943'te Roosevelt,

Churchill ile birlikte, Almanya'nın çökmesi durumunda ABD ve İngiliz birliklerinin Fransa ve Almanya'ya hızlı intikali için *Rankin Operasyonu* olarak bilinen bir planı onaylamıştı (Weinberg, 1995: 614-615).

İngiltere Dışişleri Bakanı Eden anılarında "savaşın değişen satranç tahtasının Stalin'in siyasi hamlelerini etkilediğine dair çok az şüphe" duyduğunu ve Yalta'da askerî durumun "bariz bir şekilde onun [Stalin'in] lehine" olduğunu yazmıştı (Kolko, 1990: 352). Üç lider Yalta'da bir araya geldiğinde, Sovyet birlikleri Doğu Avrupa'yı istila etmiş ve Berlin'e yüz kilometreden daha az mesafede konumlanmışlardı, ancak Amerikalılar Ardenler'deki Alman karşı saldırısının yaralarını sarıyorlardı (Kennedy, 1999: 801; Pauwels, 2017: 201). Doğu Avrupa'nın büyük bir bölümünde kontrolü ele geçiren Stalin, Oder Nehri'nin doğusunda tüm kozları elinde tutuyordu (McMeekin, 2021: 623). Dahası, Almanya'ya karşı kazanılacak zaferden sonra Pasifik'teki savaşın bir buçuk yıl daha sürmesi bekleniyordu (Weinberg, 1995: 807). Roosevelt için Stalin'i Japonya'ya karşı savaşmaya ikna etmek oldukça önemliydi. Dolayısıyla Eden'in de gözlemlediği gibi, üç lider Yalta'da bir araya geldiğinde ittifak içindeki denge önemli ölçüde Moskova'nın lehineydi.

Stalin 8 Şubat akşamı Yalta'da Roosevelt ve Churchill'e Yalta Konferansı'nda üç lideri bekleyen sorunu yalın bir ifadeyle tanımlayacaktı: savaş zamanında ittifak içindeki birliği korumak o kadar da zor değildi çünkü taraflar ortak düşmanı yenmek için bir araya gelmişti. Zor olan, farklı çıkarların müttefikleri bölme etkisi gösterdiği savaş sonrasında, savaş zamanındaki iyi ilişkileri koruyabilmekti (FRUS, 1945 *The Conferences at Malta and Yalta*: 403). Gerçekten de Roosevelt Yalta'da Stalin'in işaret ettiği zor görevi başarmayı amaçladı. Roosevelt'in amacı, savaş sonrası dönemde istikrarlı bir barışın temellerini atmak için savaş sırasında kurulan iş birliğini korumaktı (Dallek, 1995: 508). Yalta'da Roosevelt ne salt bir güç dengesi aktörü görevini üstlenmek ne de bölge-dışı hegemon bir güç olarak barışa dair kendi yaklaşımını dayatmak istedi. Uluslararası

yapısal salınım henüz devam ederken, yalıtılmış bir büyük güç olarak ABD'nin Avrupa'daki rolü net bir şekilde tanımlanmamıştı. Roosevelt, savaştan sonra yeniden ortaya çıkacak çok-kutuplu bir yapıda ABD birliklerinin "Avrupa'da iki yıldan fazla kalamayacağını" hesaplıyordu (FRUS, 1945 *The Conferences at Malta and Yalta*: 336). Ancak, ABD birliklerinin Berlin'de Sovyet ordusuyla karşılaşacağı belli iken Roosevelt, Churchill ve Stalin'e karşı kendi barış yaklaşımını savunmaktan geri durmayacaktı. Ayrıca Roosevelt, savaştan sonra SSCB'nin Almanya'yı kontrol altına almak ve savaşın Sovyet toprakları ve ekonomisi üzerinde yarattığı yıkımı ortadan kaldırmak için ABD ile iş birliği yapmak isteyeceğini hesaplıyordu (Trachtenberg, 1999: 9). Bu nedenle Roosevelt'in Yalta diplomasisini artan ABD gücü ve devam eden uluslararası yapısal salınım ışığında incelemek önemlidir.

Yalta'da liderler, savaştan sonra kurulacak uluslararası örgütten Polonya'nın sınırlarına, Almanya'nın parçalanmasından Pasifik'teki savaşa kadar pek çok konuyu müzakere ettiler. Yalta'da kararlar büyük güçler tarafından alınacaktı; Stalin 4 Şubat'ta Roosevelt'e alınacak kararların "küçük güçlerin onayına sunulmasını asla kabul etmeyeceğini" söylemişti. Roosevelt, Stalin'e verdiği cevapta "büyük güçlerin daha büyük sorumluluk taşıdığı ve barışın bu masada temsil edilen Üç Güç tarafından yazılması gerektiği konusunda [Stalin'le] hemfikir olduğunu" söyleyecekti (FRUS, 1945 *The Conferences at Malta and Yalta*: 331). Yalta'da görüşülen Polonya meselesi, Roosevelt ve Stalin'in üzerinde anlaştığı bu şablona tam olarak uyuyordu. Roosevelt 6 Şubat'taki görüşmede Polonya'nın doğu sınırının Curzon Hattı olmasını kabul ettiğini söyledi, ancak Stalin'in Lviv'deki petrol yatakları konusunda taviz verip veremeyeceğini sordu. Polonya'da kurulacak hükümet meselesinde ise kendi önerisini Stalin'e sundu: Polonya'da temsili hükümet başlıca siyasi partilerin temsilcilerinden oluşacaktı. Polonyalı liderlerden oluşan bir Başkanlık Konseyi kurulacak ve bu konsey beş siyasi

partinin liderlerinden oluşan bir hükümet kuracaktı (FRUS, 1945 *The Conferences at Malta and Yalta*: 352).

Polonya konusundaki ilk tartışma Stalin ile Churchill arasında yaşandı. Churchill, İngiltere'nin Polonya'yı korumak için İkinci Dünya Savaşı'na girdiğini, Polonya sorununun kendileri için bir onur meselesi olduğunu ve bu nedenle hükümetinin Polonya'yı özgür ve bağımsız bir devlet olarak görmek istediğini belirtti. Stalin, Polonya'nın SSCB'ye saldırı için geçilen bir koridor olduğunu ve Almanya'nın son otuz yılda bu koridordan iki kez geçtiğini belirtti. Stalin'in ifadesiyle, Polonya Rusya için "sadece bir onur meselesi değil, aynı zamanda bir ölüm kalım meselesiydi." Stalin, Roosevelt ve Churchill tarafından sınır konusunda talep edilen tavizleri kesin bir dille reddetti. Curzon Hattı'nın Ruslar yerine Curzon ve Clemenceau tarafından çizildiğini hatırlatan Stalin, Polonya lehine bir sınır değişikliğinin kendisini "Curzon ve Clemenceau'dan daha az Rus" yapacağını belirtti. Stalin, Churchill'in Yalta'da bir Polonya geçici hükümeti kurma teklifine alaycı bir şekilde yanıt verdi: kendisine diktatör deniyordu ama "Polonyalılara danışılmadan bir Polonya hükümeti kurulmasını reddedecek kadar demokratik duygulara sahipti." Elbette Stalin'in danışmak istediği Polonyalılar, Churchill ve Roosevelt'in danışmak isteyeceklerinden farklıydı. Stalin'e göre Lublin Komitesi "en az [İngiltere ve ABD tarafından resmen tanınan] de Gaulle'ünki kadar demokratik bir tabana sahipti" (FRUS, 1945 *The Conferences at Malta and Yalta*: 352).

Stalin, Lublin Komitesi'nin hükümet işlevlerini yerine getirmeye başladığı ve SSCB hakimiyetinin tesis edildiği Polonya'daki statükodan memnundu (Dallek, 1995: 513). Stalin'e göre Londra'daki Polonyalılar Lublin liderleriyle bir anlaşmaya varmayı reddediyordu; ayrıca, Sovyet ordusunun ikmal hatlarına saldıran "haydutlar ve suçlularla" anlaşma yapmak söz konusu olamazdı (FRUS, 1945 *The Conferences at Malta and Yalta*: 352). Stalin'e göre, Polonya geçici hükümeti Lublin Komitesi temelinde olacak ve bu

hükümete ülke içinden ve dışından demokratik unsurlar eklenecekti (FRUS, 1945 *The Conferences at Malta and Yalta*: 405). Dallek'in (1995: 515) vurguladığı gibi, Roosevelt Polonya'nın Müttefikler arasında önemli bir anlaşmazlık olarak sürmesi riskini almak istemiyordu. Roosevelt 6 Şubat'ta Stalin'e ABD'nin Polonya'da SSCB'nin "çıkarlarına ters düşecek herhangi bir geçici hükümete hiçbir şekilde destek vermeyeceği konusunda" güvence vermişti (FRUS, 1945 *The Conferences at Malta and Yalta*: 377).

Yalta'da üç lider, Polonya'daki komünist ağırlıklı geçici hükümeti, yurt içi ve yurt dışından demokratik liderlerin katılımıyla daha geniş bir demokratik temelde yeniden düzenlemeye karar verdi. Yeni hükümet Polonya Geçici Ulusal Birlik Hükümeti olarak adlandırılacaktı ve taraflar bu hükümeti tanıyacaktı. Bu geçici hükümet "mümkün olan en kısa sürede, genel oy ve gizli oy esasına dayalı serbest ve özgür seçimler" düzenleyecekti (FRUS, 1945 *The Conferences at Malta and Yalta*: 432). Ayrıca, Yalta'da Kurtarılmış Avrupa Deklarasyonu'nu ilan edildi. Buna göre, kurtarılmış ülkelerde "tüm demokratik unsurları geniş ölçüde temsil eden" hükümetlerin kurulması amacıyla "serbest seçimlerin düzenlenmesi ve yürütülmesi" taahhüt edildi (FRUS, 1945 *The Conferences at Malta and Yalta*: 432).

Roosevelt için Polonya sınırları ikinci derecede önemliydi; Curzon Hattı Vaşington'un bakış açısından kabul edilebilir bir sınırdı. Roosevelt'in önceliği, dış politika ve askerî konularda SSCB'nin güvenliğine duyarlı olacak Polonya'da serbest seçimlerin düzenlenmesi ve Varşova'nın demokratik bir siyasal sisteme ve iç politika meselelerinde özerkliğe sahip olmasıydı. Ancak Stalin için Polonya'da kurulacak hükümet ile SSCB'nin güvenliği arasında hiçbir ayrım yoktu. Savaştan önce Polonya hükümeti Sovyet ordusunun Polonya topraklarından geçişine itiraz etmişti ve aynı sorun gelecekte tekrarlanmamalıydı (Trachtenberg, 1999: 4, 9). Bu nedenle Stalin, Polonya'da Lublin Komitesi etrafında yeniden düzenlenecek geçici hükümet ve mümkün olan en kısa sürede yapılacak serbest seçim meselesiyle yakından ilgilenecekti. William Leahy,

Polonya ile ilgili anlaşmaya bakarak Roosevelt'e "o kadar esnek ki, Ruslar teknik olarak ihlal etmeden Yalta'dan Vaşington'a kadar uzatabilir" diyecekti (Stoler, 2000: 226). Roosevelt'in Leahy'e cevabı, "biliyorum. Ama şu anda Polonya için yapabileceğim en iyi şey bu" oldu (Dallek, 1995: 515).

Roosevelt Yalta Konferansı'nda Almanya konusunda Stalin'e önemli jestler yaptı. 4 Şubat'ta Sovyet liderle yaptığı görüşmede Almanların "Kırım'da gerçekleştirdiği tahribatın boyutlarından çok etkilendiğini," Almanlara karşı "bir yıl öncesine göre daha kana susamış olduğunu" ve Sovyet liderin "Alman Ordusu'nun 50.000 subayını idamına kadeh kaldırmayı yeniden teklif edeceğini umduğunu" söyledi (FRUS, 1945 *The Conferences at Malta and Yalta*: 329). Roosevelt aynı gün Churchill'in de katıldığı bir görüşmede Stalin'e, Kızıl Ordu "Almanya'ya yirmi beş kilometre ilerlediğinde, Sovyet halkının ABD ve Büyük Britanya halklarından daha fazla heyecanlanıp heyecanlanmadığının şüpheli olduğunu" söyleyecekti (FRUS, 1945 *The Conferences at Malta and Yalta*: 329).

Yalta'da Almanya'nın parçalanması meselesi Stalin tarafından gündeme getirildi. Stalin 5 Şubat'taki toplantıda, Roosevelt'in Tahran'da Almanya'nın beş parçaya bölünmesini, Churchill'in ise iki parçaya bölünmesini ve Prusya'nın Almanya'nın güney kısmından ayrılmasını önerdiğini hatırlatarak, Almanya'nın parçalanmasının hâlâ ortak bir niyet olup olmadığını sordu (FRUS, 1945 *The Conferences at Malta and Yalta*: 336). Churchill, hükümetinin "parçalanma konusunda prensipte hemfikir olduğunu," ancak "parçalanma şekline ilişkin nihai kararın Yalta'da dört beş günde verilemeyecek kadar karmaşık olduğunu düşündüğünü" belirtti. Churchill "Almanya'nın parçalanmasına ilişkin kesin bir plana bağlı kalamayacağını" ve müzakerelerde işgal bölgeleri ve Fransa'ya bir işgal bölgesi verilip verilmeyeceği konusunda nihai bir anlaşma sağlanması gerektiğini savundu. Roosevelt'in yanıtı "Almanya'nın beş ya da yedi eyalete bölünmesinin hâlâ iyi bir fikir olduğunu düşündüğünü" belirtmek oldu. Churchill,

Roosevelt'in görüşüne "ya da daha az" diyerek katıldı. Churchill hükümetinin "parçalanma ilkesine onay vermekten ve bunu hayata geçirmenin en iyi yöntemini araştırmak üzere bir mekanizma kurmaktan daha ileri gidemeyeceğini" açıkladı. Bunun üzerine üç lider, meselenin Almanlara sunulacak teslim şartları için belirlenen on ikinci madde kapsamında dışişleri bakanları tarafından ele alınmasına karar verdi (FRUS, 1945 *The Conferences at Malta and Yalta*: 336).

Almanya konusunda üç lider tarafından Fransa'ya Almanya'da bir işgal bölgesi verilmesi meselesi de ele alındı. Churchill Fransa'ya bir işgal bölgesi verilmesini ve işgal bölgelerinin yönetiminde rol alması gerektiğini savundu. Churchill'e göre, Fransa "Almanlarla başa çıkma konusunda uzun bir deneyime sahipti." Ayrıca, "ABD kuvvetlerinin Avrupa'da ne kadar kalabileceğinin" belirsiz olduğunu, "bu nedenle Almanya'nın uzun vadeli kontrolünde Fransa'ya güvenilmesinin şart olduğunu" belirtti. Stalin, "Fransa'nın savaşa çok az katkıda bulunduğunu" hatırlatarak Almanya kontrol komisyonunun "Almanya'ya karşı sağlam bir şekilde duran ve zafere ulaşmak için en büyük fedakarlığı yapanlar tarafından yönetilmesi" gerektiğini savundu. Stalin Churchill'in ısrarı üzerine Fransa'ya işgal bölgesi verilebileceğini ancak kontrol komisyonuna katılım hakkı verilemeyeceğini belirtti. Roosevelt Stalin'in bu görüşüne katıldığını açıkladı (FRUS, 1945 *The Conferences at Malta and Yalta*: 336).

Yalta'da Roosevelt, Stalin ve Churchill Almanya'nın parçalanması, işgal bölgeleri ve tazminat konularını kapsayan bir uzlaşmaya vardılar. Almanya'nın parçalanması meselesinin teslim antlaşmasının on ikinci maddesine eklenmesine ve bu konuda bir komite kurulmasına karar verildi. Avrupa Danışma Komitesi tarafından Temmuz 1944'te hazırlanan Almanya'nın Koşulsuz Teslimine İlişkin Taslak Belge'nin on ikinci maddesi, ABD, İngiltere ve SSCB'nin "Almanya ile ilgili olarak en yüksek yetkiye sahip olduğunu" ve "Almanya'nın tamamen silahsızlandırılması ve askerden arındırılması da dahil olmak üzere, gelecekteki barış ve güvenlik için gerekli adımları atacakları" ifadesini

içeriyordu (FRUS, 1945 *The Conferences at Malta and Yalta*: 107). Üç ülkenin dışişleri bakanları tarafından 11 Şubat'ta on ikinci maddede değişiklik yapılmasına karar verildiği açıklandı. Değişiklikle birlikte "Almanya'nın tamamen silahsızlandırılması, askerden arındırılması ve parçalanması" kabul edildi. Ayrıca, "Almanya'nın parçalanmasına ilişkin prosedürün incelenmesi İngiliz Dışişleri Bakanı Eden, ABD'nin Londra Büyükelçisi John G. Winant ve SSCB'nin Londra Büyükelçisi Fedor Gousev'den oluşan bir komiteye havale edilmesi" kararlaştırıldı (FRUS, 1945 *The Conferences at Malta and Yalta*: 501).

Taraflar, Fransa'ya İngiliz ve Amerikan işgal bölgelerinden olmak üzere bir işgal bölgesi verilmesi ve Fransa Geçici Hükümeti'nin Almanya için Müttefik Kontrol Konseyi'ne davet edilmesi konusunda anlaşmaya vardı. Almanya tarafından ödenecek tazminatlar, teçhizat, makine, gemiler, demiryolu araçları vb. taşınır mallara el koyulması, belirlenecek bir süre için mevcut üretimden yıllık pay alınması ve Alman işgücünün kullanılması yoluyla tahsil edilecekti (FRUS, 1945 *The Conferences at Malta and Yalta*: 501).

Yalta'da üç lider, bir dünya örgütünün kurulmasını görüşmek üzere 25 Nisan 1945'te ABD'de bir Birleşmiş Milletler Konferansı toplamaya karar verdi. Ayrıca taraflar, uluslararası örgütün oylama prosedürü konusunda anlaşma sağladı. Buna göre, Güvenlik Konseyi'nin her üyesinin bir oy hakkı olacak ve usule ilişkin konularda kararlar yedi üyenin olumlu oyuyla alınacaktı (FRUS, 1945 *The Conferences at Malta and Yalta*: 501). Yalta'da Pasifik'te devam eden savaşla ilgili önemli bir karar alındı. Roosevelt, Churchill ve Stalin "Almanya'nın teslim olmasından iki ya da üç ay sonra SSCB'nin Japonya'ya karşı Müttefiklerin yanında savaşa girmesi konusunda" anlaştılar. Bunun karşılığında Stalin, Roosevelt ve Churchill'den Moğolistan'ın statünün korunacağı, 1904 savaşında kaybedilen hakların geri verileceği ve Kuril Adaları'nın SSCB'ye teslim edileceği sözünü aldı (FRUS, 1945 *The Conferences at Malta and Yalta*: 503). Son olarak, savaştan sonra yürürlüğe girecek vesayet rejimi, mevcut manda topraklarını, Mihver devletlerden alınan

toprakları ve gönüllü olarak vesayet altına girmek isteyen toprakları kapsayacaktı (FRUS, 1945 *The Conferences at Malta and Yalta*: 501).

Roosevelt Yalta'dan memnun bir şekilde ayrıldı. Yalta dönüşünde 1 Mart'ta Kongre'de yaptığı konuşmada görüşmelerin büyük bir başarı olduğunu savundu. Roosevelt'e göre Yalta antlaşması, "yüzyıllardır denenen ve her zaman başarısız olan tek taraflı eylemlerin, münhasır ittifakların, etki alanlarının ve güç dengelerinin sonunu" getirmiştir. Antlaşma "tüm ulusların nihayet katılma şansına sahip olacağı evrensel bir örgüt" öneriyordu. Dolayısıyla Roosevelt, "Kongre'nin ve Amerikan halkının bu konferansın sonuçlarını kalıcı bir barış yapısının başlangıcı olarak kabul edeceğinden" emindi (Dallek, 1995: 520). Kongre'de yaptığı coşkulu konuşmaya rağmen Roosevelt antlaşma konusunda temkinliydi. Adolf Berle ile yaptığı bir görüşmede antlaşma hakkındaki coşkudan uzak görüşünü paylaşacaktı: "Sonucun iyi olduğunu söylemedim. Yapabileceğim en iyisi olduğunu söyledim" (Dallek, 1995: 521). Kennedy'nin (1999: 897) altını çizdiği gibi "Avrupa'daki savaşın bu aşamasında, siyasi kararlar askerî gerçekleri onaylamaktan başka bir işe yaramıyordu." Savaşın sona ermesi uluslararası sistemin yapısında köklü bir dönüşümü beraberinde getirdi. Roosevelt bu dönüşümün tam ortasında, 12 Nisan 1945'te hayatını kaybetti. Yalta'da alınan kararların uygulanması yeni uluslararası sistem karşısında ciddi bir sınava tabi tutulacaktı.

2.5. Sonuç

Bu bölüm, 1933-1945 yılları arasındaki Roosevelt dönemi ABD dış politikasını saldırgan realizm ışığında analiz etmiştir. Bölümün temel argümanı, uluslararası sistemin çok-kutuplu yapısının, yalıtılmış büyük güç olan ABD'yi bölgesel hegemonyasını güçlendirmeye sevk ettiği şeklindedir. ABD, kıyıdan-dengeleyici bir güçten beklendiği gibi bölge-dışındaki güç dengesini korumak yerine, artan uluslararası istikrarsızlık ve savaş tehlikesi karşısında bölgesel hegemonyasını konsolide etmiştir. Roosevelt, savaşın

en kritik dönemeçlerinde Batı Avrupa'daki büyük güç rekabetinden uzakta, Batı Yarımküre'de dışlayıcı düzen ve denizaşırı askerî üsler kurmuştur. Roosevelt, savaşın ilk yıllarında ve savaşa girdikten sonra revizyonist bir büyük güçten bekleneceği üzere artan gücünü bölge-dışında nüfuz kazanmak için kullanmıştır. Sonuçta, yalıtılmış büyük güç statükocu bir aktörden ziyade mevcut yapısal fırsat ve baskılar karşısında gücünü azamileştiren revizyonist bir aktördür. Tezin üçüncü bölümünde, ABD'nin savaştan sonra ortaya çıkan yeni uluslararası sistemde bölgesel hegemonyasını bölge-dışına genişlettiği ortaya konulacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HARRY S. TRUMAN DÖNEMİ: ABD DIŞ POLİTİKASINDA BÖLGE-DIŞI HEGEMONYA

3.1. Giriş

ABD'nin 1945 sonrası erken dönem dış politikasının analizi büyük ölçüde Vaşington ve Moskova arasındaki jeopolitik rekabetin nedenleri üzerine yapılan tartışmalar tarafından şekillenmiştir (Layne, 2006: 51; Saull, 2012: 63). Bu tartışmalar, savaş sonrası dönemde barışın hüküm süreceğine işaret eden Yalta Konferansı'ndan, taraflar arasındaki anlaşmazlıkların ortaya çıktığı Potsdam Antlaşması'na giden süreçte ve devamında hangi aktörün ne ölçüde sorumlu olduğu sorusuna yoğunlaşmaktadır. Başka bir ifadeyle, bu tartışmaların ana ekseni, iki büyük gücü karşı karşıya getiren Soğuk Savaş'ın[49] nedenleridir. Soğuk Savaş'ın nedenlerini Marksist-Leninist ideolojiye göre hareket eden Kremlin'deki karar alıcıların dış politika kararlarında arayan geleneksel görüşe (Schlesinger, 1967) karşı revizyonist tarihçiler (LaFeber, 1989a; Williams, 1972), rekabetin kökenlerini Vaşington'un kapitalist çıkar arayışında bulmaktadırlar. Geleneksel görüşe göre, SSCB'nin yayılmacı politikalarının yol açtığı güvenlik kaygısı ABD ve Batı Avrupa devletlerini askerî ittifak kurmaya sevk etmiştir. Revizyonist görüşe göre, liberal siyasi ve ekonomik çıkarların peşinde koşan ABD Avrupa'nın bölünmesinden ve kalıcı barış fırsatının kaçırılmasından sorumlu olan taraftır.[50]

Realist uluslararası ilişkiler teorileri, iki büyük gücü karşı karşıya getiren Soğuk Savaş'ın sorumluluğunu taraflardan birine yüklemek yerine, iki-kutuplu bir yapıda

[49] Bernard Baruch 1947'de "aldanmayalım: bugün soğuk savaşın ortasındayız" ifadesiyle Soğuk Savaş kavramını bugün bildiğimiz anlamda ilk kullanan isimdir (Gaddis, 2005: 54).

[50] Geleneksel ve revizyonist görüşlerin yanı sıra post-revizyonist (Leffler, 1992), yeni geleneksel (Gaddis, 1997) ve diğer radikal görüşler (Saull, 2007) de tartışmaya önemli katkılarda bulunmuştur. Soğuk Savaş'ın nedenlerine ilişkin tartışmaların kapsamlı bir incelemesi için bakınız: Akdan (2020). Realist literatürün Soğuk Savaş dönemine yönelik yaklaşımı, rekabeti aktörlerin öznitelikleri yerine güvenlik ikilemine dayandıran post-revizyonist literatürle büyük oranda uyumludur.

rekabet ve çatışmanın kaçınılmaz olduğunu savunmaktadır. Buna göre, Soğuk Savaş'ın başlamasından ne ABD ne de SSCB sorumludur; rekabet yapısal olarak belirlenmiştir (Mearsheimer, 2001; Waltz, 1979). Büyük güçler, liderlerin algılarından ve içerideki siyasi ve ekonomik örgütlenmeden bağımsız bir şekilde, Raymond Aron'un (1966) deyimiyle, "konumları itibariyle düşman" olmuşlardır. Bu kapsamda, iki aktör de birbirini dengelemiş (Mearsheimer, 2001; Walt, 1987) ve böylece uluslararası politikada "uzun barış" dönemi yaşanmıştır (Gaddis, 1986).

Tezin bu bölümünde, ABD'nin 1945'ten itibaren salt bir güç dengesi aktörü olduğu ve statükocu bir aktörden bekleneceği üzere SSCB'yi dengelediği yönünde öne çıkan realist görüş sorgulanmış ve Truman yönetiminin uluslararası sistemin dengesiz iki-kutuplu yapısında üstün gücünü bölge-dışı hegemonya kurmak için seferber ettiği öne sürülmüştür. Saldırgan realizmi savunmacı realist varsayımlardan ayıklayıp mantıksal sonucuna götürdüğümüzde, büyük bir gücün bölgesel hegemonya kurmasıyla statükocu bir aktöre dönüşmek yerine, yapısal fırsatlar ve baskılar karşısında bölge-dışında hegemonya arayışına giren revizyonist bir güç olarak hareket edeceği beklentisi ortaya çıkmaktadır. Bu argümanı test etmek için Truman yönetiminin Batı Avrupa'da kurduğu bölge-dışı hegemonyayı olanaklı kılan yapısal koşullar analiz edilecektir. Bu bölüm dört kısımdan oluşmaktadır. Girişi takip eden ikinci kısım, uluslararası sistemin yapısında yaşanan değişim sonucunda ABD'de ulusal savunma kavramının yerini ulusal güvenlik kavramının alışını, Truman yönetiminin küresel düzen arayışını ve başarısız olan küresel düzen arayışının ardından gelen dışlayıcı düzeni incelemektedir. Üçüncü kısım, yalıtılmış bir büyük güç olan ABD'nin 1945 sonrası dönemde Batı Avrupa devletleri için bir güvenlik sağlayıcısına dönüştüğünü, ABD'nin Batı Avrupa'da kurduğu dışlayıcı düzen ve denizaşırı askerî üsler sayesinde bölge-dışı hegemonya kurduğunu ve ABD'nin Kore Savaşı'nın etkisiyle bölge-dışında silahlı bir hegemon güce dönüştüğünü tartışmaktadır. Son kısım, tezin kuramsal yaklaşımı çerçevesinde ortaya konan argümanın incelenen

dönemde ne ölçüde doğrulandığını incelemekte ve bölümün genel bir değerlendirmesini sunmaktadır.

3.2. Eski Dünyanın Yeni Patronu: Savaş Sonrası Avrupa ve ABD Dış Politikası

3.2.1. Eski Düzen'in[51] Yıkılışı: "Süper Güçler" Sahnede

Gilpin'in (1981: 32) deyişiyle, "uluslararası sistemin en saygın üyeleri, askerî kuvvetini veya ekonomik gücünü en son başarıyla kullanmış devletlerdir." 1945'te sona eren savaş neticesinde enkaz haline gelen uluslararası sistemin üzerinde yükselen en saygın üyeler ABD ve SSCB'ydi. ABD, Pasifik'te ve Avrupa'da askerî kuvvetini ispatlamış ve ekonomik gücünü müttefiklerinin savaşta ayakta kalabilmesi için seferber etmişti. Eski Düzen'in parya devleti sayılan SSCB, milyonlarca can kaybına rağmen Alman işgalini durdurmuş ve Berlin'in işgalinde öncü rol oynamıştı. Savaş büyük oranda ABD'nin üstün sanayi üretimi ve SSCB'nin sayısız tümenleri sayesinde kazanılmıştı.

Avrupa'nın diğer devletlerinde ise tablo oldukça farklıydı. İngiltere savaştan galip çıksa da ulusal servetinin dörtte birini kaybetmiş ve dünyanın en büyük borçlu ülkesi haline gelmişti (Ikenberry, 2001: 169). Savaş İngiltere'nin kasasını boşaltmış ve karşı karşıya kalınan zayıf mali durum neticesinde Londra yönetimi hızlı bir dekolonizasyon süreci başlatarak Mısır'dan Hindistan'a kadar denizaşırı topraklardaki siyasi, ekonomik ve askerî yükümlülüklerini terk etmeye başlamıştı (Deighton, 2010: 117). İngiltere, ABD ile "özel bir ilişki" (Churchill, 1946) kurarak uluslararası politikadaki etkisini sürdürmeye çalışacaktı. Fransa savaş sırasında Almanya tarafından işgal edilmiş ve ancak Ağustos 1944'te müttefik devletler sayesinde düşman işgalinden kurtulabilmişti. 3 Haziran

[51] 'Eski Düzen' kavramı, 1919'da Paris Barış Konferansı ile kurulan, merkezinde İngiltere ve Fransa'nın yer aldığı, ancak çevresinde ABD, Almanya, Japonya, İtalya ve SSCB gibi büyük güçleri de içeren çok-kutuplu uluslararası sistemi ifade etmek için kullanılmaktadır. Eski Düzen'i kuran 1919 Paris Barış Antlaşması'na dair kapsamlı bir çalışma için bakınız: Macmillan, 2003. Carr (2010), ilk baskısı 1939 yılında yapılan kitabında Eski Düzen'in yeni bir savaşla yıkılışına giden süreci uluslararası politikada yirmi yıl krizi olarak adlandırmış ve yıkılışın nedenlerini klasik realist bir çerçevede analiz etmiştir.

1944'te Charles de Gaulle liderliğinde kurulan Fransız Cumhuriyeti Geçici Hükümeti, savaşı kazanan müttefik devletler yanında eşit bir statüde yer almayı ve savaştan sonra kurulacak yeni düzende söz sahibi olmayı amaçlamıştı (Özen ve Akdevelioğlu, 2017: 95). Bu amaçla de Gaulle 10 Aralık 1944'te Moskova'da Stalin'le bir karşılıklı yardım antlaşması imzalamış ve bu antlaşmayla "Rusya ve Fransa'nın yarının Avrupa'sının statüsünü belirleyecek tüm tedbirlerde yakın iş birliği yapma arzusunu ortaya koyduklarını" savunmuştu (Keiger, 2001: 194). Ancak Fransa ne Yalta'da ne de Potsdam'da temsil edilmiş ve kısa süre içinde büyük güç rekabetinde taraf seçmek zorunda kalmıştı. Almanya savaştan mağlup olarak ayrılmış ve Alman başkenti müttefik bombardımanı ve işgali neticesinde tanınmaz bir hale gelmişti. Churchill, savaş sonrası Avrupa'yı "bir moloz yığını, ölüler evi, ölümcül hastalıkların ve nefretin üreme alanı" olarak betimlemişti (McMahon, 2013: 10). İngiliz tarihçi Tony Judt'un (2005: 17) ifadesiyle, Avrupa tam bir sefalet içindeydi ve Avrupalılar geleceğe dair umutsuzdu. Sonuçta, Eski Düzen'i kuran ve bu düzene meydan okuyan aktörler uluslararası politika sahnesinden inmişti.

Küresel çapta büyük bir yıkıma yol açan savaştan yalnızca ABD güçlenerek çıktı. ABD savaşta nispeten az asker kaybetmişti ve 1945 itibariyle zirvedeki güçtü. Savaş ABD'de tam istihdam ekonomisi yaratmış ve iki savaş arası dönemde ağır sonuçlara yol açan ekonomik bunalımı sona erdirmişti (Kennedy, 1999: 617). ABD'nin gayrisafi milli hasılası 1939'da 90,5 milyar dolardan 1945'te 211 milyar dolara yükseldi (US Department of Commerce, 1975: 224). Avrupa devletleri savaşta ayakta kalabilmek için altın rezervlerini ve dış yatırımlarını elden çıkartırken ABD savaşın sonunda dünya altın rezervlerinin üçte ikisine ve yatırım sermayesinin dörtte üçüne sahip oldu (Leffler, 1992: 2). 1945'te dünya sanayi üretiminin yarısından fazlası ABD'deki fabrikalarda gerçekleşiyordu. ABD, üstün endüstriyel kapasitesinin yanı sıra atom bombasına sahip olan tek büyük güçtü (Gilpin, 1975: 103-104). ABD ordusu 1945'te toplam 12 milyon

askerden oluşuyordu ve savaştan önce sınırlı sayıda olan askerî üsler denizaşırı bir nitelik kazanmış ve ABD küresel çapta üç binden fazla askerî tesis kurmuştu (Converse, 2005: xiii). Savaşın ekonomik ve askeri gücün yanı sıra federal hükümetin yapısı ve kapsamı üzerinde önemli sonuçları oldu. Federal hükümet 1939 yılında yaklaşık 1 milyon kişiyi istihdam ederken bu sayı 1945'te dört kat artarak 3,8 milyona ulaştı (Porter, 1994: 279). Federal bütçe 1940'da 9,5 milyar dolar iken 1945'te 95,1 milyar dolara yükseldi (US Department of Commerce, 1975: 1015). ABD'nin artan gücüyle birlikte artan ulusal güvenlik arayışı federal hükümet yapısı içinde bir ulusal güvenlik devletinin kurulmasına yol açtı. 1947'de kabul edilen Ulusal Güvenlik Yasası, ABD'de "ulusal güvenlik devletinin Magna Carta'sı" haline geldi. Yasayla birlikte Savunma Bakanlığı, Ulusal Güvenlik Konseyi (NSC), Genelkurmay Başkanlığı ve Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA) kuruldu (Hogan, 1998: 24, 68). Sonuçta, 1945'te ABD, uluslararası politika sahnesine çıkan bir büyük güçten bekleneceği üzere, üstün ekonomik ve askerî güce ve geniş kapsamlı bir federal hükümet aygıtına sahipti.

1945'te uluslararası politika sahnesine çıkan bir diğer büyük güç SSCB'ydi. Ancak SSCB savaştan büyük bir insan kaybı ve yıkım ile çıkmıştı. Ülkenin sivil ve asker toplam insan kaybı 27 milyona ulaşmış, binlerce şehir ve kasaba ile on binlerce sanayi kuruluşu yerle bir olmuştu. SSCB, ülkenin konut, ulaşım ve sanayi altyapısını yeniden inşa etmek gibi çetin bir görevle karşı karşıya kalmıştı (Pechatnov, 2010: 2). SSCB bir anlamda Pirus zaferi kazanmıştı (Zubok, 2007: 2). SSCB'nin karşı karşıya kaldığı zorluklar o dönemde Truman yönetimi tarafından bilinmekteydi. Vaşington'a ulaşan istihbarat raporlarına göre savaşın SSCB topraklarında neden olduğu yıkım oldukça büyüktü ve ülke nüfusu yeniden savaşamayacak kadar bitkin düşmüştü (Leffler, 1992: 96). ABD'nin Moskova Büyükelçisi Harriman'a göre, SSCB'nin gücünü abartmamak gerekmekteydi. Harriman'a göre, SSCB "inanılmaz derecede geri kalmış durumdaydı." Ülkede karayolu ulaşım ağı yok denecek kadar az ve demiryolu ulaşımı oldukça

yetersizdi. Kızıl Ordu "düzensiz bir insan yığınıydı" ve "ordunun ulaşım araçlarının neredeyse tamamı ve iaşesinin çoğu" ABD tarafından tedarik edilmekteydi (FRUS, 1945 Vol. V: 633). Bununla birlikte SSCB ABD'nin ardından uluslararası sistemin bir diğer büyük gücüydü. Kızıl Ordu son savaşta Alman işgalini püskürtmüş, Doğu Avrupa devletlerini işgalden kurtarmış, Berlin'e kadar ilerlemiş ve Mihver güçlere karşı kazanılan zaferde kilit bir rol oynamıştı (Pechatnov, 2010: 90). SSCB'nin savaşta gösterdiği başarıyla uluslararası sistemin en saygın üyeleri arasında yer alması kaçınılmazdı. Dahası, SSCB savaştan sonra Avrasya'da bir güç boşluğuyla karşı karşıya kalmıştı. Geçmişte SSCB'yi doğuda ve batıda dengelemiş olan Japonya ve Almanya savaştan yenilgi ve işgal edilmiş olarak çıkmış ve Avrupa'daki diğer aktörler büyük güç statülerini kaybetmişlerdi. SSCB'de savaşın devlet aygıtının yapısı ve kapsamı üzerinde önemli etkileri olmuştu. 1941'de başlayan Alman işgali ülkede yeni bir ulusal birlik duygusu yarattı. Savaşın değişen seyriyle birlikte işgalin yol açtığı öfke yerini muzaffer bir üstünlük duygusuna bıraktı. Savaş, Stalin'in otoritesini pekiştirmiş ve Stalin kültü kitlesel bir fenomen haline gelmişti (Zubok, 2007: 3-4). Stalin, Şubat 1946'da yaptığı konuşmada, zaferin komünist sistemin üstünlüğünü ispatladığını vurgulamıştı. Stalin'e göre, savaştan önce uygulanan ekonomik kalkınma planları SSCB'yi her türlü tehlikeye karşı koyabilecek bir konuma taşımıştı. Stalin, artan saygınlığı ve otoritesi sayesinde, 1946'da Sovyet vatandaşlarından benzer bir ekonomik fedakârlık talep etmiş ve ancak bu sayede ülkenin gelecekteki "tüm tehlikelere göğüs gerebilecek konumda olacağını" savunmuştu (Gaddis, 1972: 299-300). Sonuçta, 1945'te SSCB uluslararası sistemin iki büyük gücünden biriydi. Ancak SSCB, ABD karşısında "askerî bir dev ama aynı zamanda ekonomik olarak yoksul" bir konumdaydı (Kennedy, 1987: 362). Aşağıdaki tablo (bkz. **Tablo-4**), uluslararası sistemin iki büyük gücü olan ABD ve SSCB'nin savunma harcamaları bakımından diğer devletlerden farklılaştığını belirgin bir şekilde ortaya koymaktadır.

Tablo 4: 1948-1953 Yılları Arasında Devletlerin Savunma Harcamaları (milyar dolar).

	ABD	SSCB	İngiltere	Fransa	İtalya	Çin
1948	10,9	13,1	3,4	0,9	0,4	-
1949	13,5	13,4	3,1	1,2	0,5	2,0
1950	14,5	15,5	2,3	1,4	0,5	2,5
1951	33,3	20,1	3,2	2,1	0,7	3,0
1952	47,8	21,9	4,3	3,0	0,8	2,7
1953	49,6	25,5	4,5	3,4	0,7	2,5

Kaynak: Kennedy, 1987: 384.

Son olarak, savaşın bir sonucu olarak ABD ve SSCB diğer devletlere kıyasla sahip oldukları üstün güç sayesinde uluslararası güvenlik meselelerinin çözümünde başat aktörler haline gelmişlerdi. Eski Düzen'de ABD'nin uluslararası politikadaki etkisi Batı Yarımküre ile sınırlıyken yeni dönemde Vaşington'da alınan kararlar Avrupa'dan Asya'ya en kritik meselelerde belirleyici hale gelmişti. SSCB Avrupa ve Asya'da genişlemiş ve ABD'nin küresel düzen arayışına karşı koyabilecek tek güç haline gelmişti. SSCB Dışişleri Bakanı Molotov, Şubat 1946'da yaptığı konuşmada SSCB'nin büyük güç konumunun altını şu sözlerle çizmişti: "SSCB artık dünyanın en yetkili güçleri arasında yer almaktadır. Artık uluslararası ilişkilerin önemli meselelerini SSCB'nin katılımı olmadan…çözmek mümkün değildir. Yoldaş Stalin'in katılımı, uluslararası sorunların çözümünün en iyi garantisi olarak kabul edilmektedir" (Wohlforth, 1993: 103). Sonuçta, ABD ve SSCB sahip oldukları üstün maddi güç ve uluslararası güvenlik meselelerinde artan etkileri sayesinde uluslararası sistemin diğer aktörlerinden farklı bir yerde konumlanmışlardı. Tarihçi Robert J. McMahon'un (2013: 10) deyişiyle, 1945 yılında "Avrupa merkezli uluslararası sistem ortadan kalktı. Yerini, birer kıta büyüklüğünde, kendi gereksinim ve değerleriyle bağdaşan yeni bir düzen kurmaya kararlı iki askerî dev aldı."

3.2.2. Ulusal Savunmadan Ulusal Güvenliğe

ABD'nin uluslararası politikada artan etkisi, ülkenin ulusal savunma/güvenlik politikalarını doğrudan biçimlendirdi. 1933'te başlayan Roosevelt döneminde ABD dış

politikasındaki öncelik ülkenin ulusal savunma kabiliyetini güçlendirmekti. Roosevelt yönetimi ülke içinde artan ekonomik sorunlarla boğuşmaktaydı (Kennedy, 1999) ve uluslararası sistemin çok-kutuplu yapısında kıtasal büyük güç rekabetini biçimlendirme kabiliyetinden yoksundu (Wertheim, 2020: 36). Roosevelt yönetiminin artan uluslararası istikrarsızlık ve tırmanan savaş tehdidi karşısındaki önceliği Batı Yarımküre'ye yönelik olası bir saldırıya karşı ülkenin ulusal savunma kabiliyetini artırmaktı. Dahası, revizyonist aktörlerin Batı Yarımküre'deki siyasi, ekonomik ve askerî nüfuzlarını genişletme arayışları ABD'nin bölgesel hegemonyasını zayıflatacağından, Roosevelt yönetiminin ulusal savunma arayışı ABD'nin bölgedeki nüfuzunu güçlendirmeye öncelik vermişti. Sonuçta, uluslararası sistemin çok-kutuplu yapısında Roosevelt yönetiminin ulusal savunma politikası, ülke topraklarını ve Batı Yarımküre'yi olası bir saldırıya ya da nüfuz arayışına karşı savunmak ve ABD'nin bölgesel hegemon konumunu korumak ve güçlendirmek üzere tasarlanmıştı.

1945'te sona eren savaşla birlikte, Roosevelt dönemine hâkim olan ulusal savunma kavramı Truman döneminde yerini ulusal güvenlik kavramına bıraktı.[52] Ulusal savunma kavramı Batı Yarımküre'deki güvenlik meseleleriyle sınırlıyken, ulusal güvenlik kavramı bölge-dışındaki uluslararası güvenlik meselelerini kapsamaktaydı. ABD Donanma Bakanı James Forrestal, 1945'te Senato'da yaptığı bir konuşmada, ulusal savunma kavramının yerini güvenlik kavramına bıraktığını şu sözlerle ifade etmişti: "ulusal güvenlik ancak çok geniş kapsamlı bir cephede sağlanabilir…güvenlik kelimesini savunma yerine bilinçli bir şekilde kullanıyorum" (Yergin, 1977: 194). Ulusal güvenlik kavramı, ABD'nin Batı Yarımküre'nin sınırlarını aşan uluslararası güvenlik meselelerinde 1945'ten itibaren söz sahibi olacağı anlamına gelmekteydi. ABD'de ulusal

[52] Uİ disiplininde ulusal güvenlik kavramına alternatif yaklaşımlar da mevcuttur. Mark Neocleous (2006), ekonomik güvenlik kavramı üzerinden sosyal güvenlik ile ulusal güvenlik arasında bağlantı kurmakta ve uluslararası ekonomi politik ve güvenlik konularını bir arada değerlendirmektedir. Bu tezde ulusal güvenlik, realist literatürde ele alındığı üzere devletin anarşik uluslararası yapıda hayatta kalma arayışı kapsamında ele alınmaktadır.

güvenlik kavramı savaş döneminde ortaya çıktı. Dolayısıyla, ulusal savunmadan ulusal güvenliğe geçişin altında yatan sebepleri açıklayabilmek için savaşın hem Vaşington'daki karar alıcılar hem de uluslararası sistem üzerinde yarattığı etkiyi bütüncül bir çerçevede ele almak gerekmektedir (Yergin, 1977: 196).

İlk olarak, Polonya süvarilerinin Alman tanklarına karşı taarruzuyla başlayan ve uçak gemileri, jet motorları, V-2 roketleri ve atom bombasıyla sona eren savaşta askerî teknolojide önemli ilerleme sağlandı (Yergin, 1977: 200). Savaşın başlangıcında rakip bir büyük gücün Batı Yarımküre'ye yönelik ezici bir güçle saldırma kabiliyeti yoktu (Friedberg, 2000: 36). Ancak uzun menzilli bombardıman uçakları, uçak gemisi ve roket teknolojisi, savaşın Avrupa ve Asya'da yarattığı yıkımın gelecekte Batı Yarımküre'de de yaşanabileceğinin habercisi oldu (Hogan, 1998: 2). Truman, Ekim 1945'te Kongre'de yaptığı bir konuşmada, ABD'nin karşı karşıya kalabileceği savaş senaryosunu şu sözlerle tanımlamıştı: "Coğrafi güvenliğimiz ortadan kalktı…Bir daha asla kendimizi silahlandırmak için zaman lüksüne güvenemeyiz. Gelecekteki herhangi bir savaşta, ABD'nin kalbi düşmanın ilk hedefi olacaktır" (Friedberg, 2000: 37). Dolayısıyla, savaşın Vaşington'daki karar alıcılar üzerindeki ilk etkisi, değişen savaş teknolojisi sonucunda, olası bir düşmanın Batı Yarımküre'yi kolaylıkla hedef alabileceği düşüncesinin nüfuz kazanması olmuştu.

İkinci olarak, Vaşington'daki karar alıcılar arasında, bölge-dışındaki bir büyük gücün ekonomik, siyasi ve askerî araçlarla bulunduğu bölgede hegemonya kurmasının önlenmesi gerektiği düşüncesi güç kazandı. ABD'deki askerî planlamacılara göre, gelecekteki savaş bir yıpratma savaşı olacaktı ve savaşı üstün sanayi ve teknolojik altyapıya ve zengin doğal kaynaklara sahip olan taraf kazanacaktı. Son savaşta Almanya'nın Fransa'yı mağlup etmesi ve ardından SSCB'nin çöküşün eşiğine gelmesi, rakip bir bölgesel hegemonun yükselebileceği tehlikesini göstermişti. Gelecekte başka bir

büyük gücün bölge-dışında genişlemesi ve bulunduğu bölgede hegemonya kurması önlenmeliydi (Yergin, 1977: 85). Bu görüşün en önemli temsilcisi George F. Kennan oldu. Kennan'a göre, dünyada beş sanayi ve askerî güç merkezi vardı: ABD, İngiltere, Batı Avrupa, Japonya ve SSCB. 1945'te bu merkezlerden sadece bir tanesi başka bir gücün elindeydi; bir veya birkaçı el değiştirdiğinde uluslararası güç dengesi ABD'nin aleyhine olacak şekilde değişecekti. Dolayısıyla, SSCB'nin ister silahlı saldırı ister hükümeti devirme yoluyla olsun, bu merkezlerden birine hâkim olması ABD için stratejik olarak kabul edilemez bir tehlikeydi (Friedberg, 2000: 38-39). Böylece savaşın Vaşington'daki karar alıcılar üzerindeki ikinci etkisi, Avrasya'da avantajlı bir güç dengesinin korunmasının ülkenin ulusal güvenliğinin temeli olduğu görüşünün kabul edilmesi oldu (Leffler, 1984: 349).

Son olarak, savaş teknolojisindeki ilerlemeler ve ABD'deki jeopolitik düşüncenin evrimi, savaşın son ama en önemli sonucuyla birlikte belirleyici oldu: çok-kutuplu yapı yerini dengesiz iki-kutuplu yapıya bırakmıştı. 1945'te sona eren savaş Eski Düzen'in sonunu getirmiş ve ABD, SSCB'yle birlikte uluslararası sistemin iki büyük gücü haline gelmişti. ABD savaştan güçlenerek çıkmış olsa da mevcut anarşik yapı ve denk bir rakip olabilecek bir büyük gücün varlığı nedeniyle Vaşington'un ulusal güvenlik arayışı arttı (Yergin, 1977: 196). "Korku ve güç" (Leffler, 1992: 51) Truman yönetiminin ulusal güvenlik politikasını biçimlendiren temel faktörler oldu. ABD güçlüydü çünkü gücün ana bileşenleri olarak tanımlanan doğal kaynakların ve sanayi altyapısının kontrolünde üstün olan taraftı (Leffler, 1992: 12). Vaşington'daki karar alıcılar arasında korku ve endişe hâkimdi çünkü karşısında güç merkezlerini ele geçirip ülkenin güvenliğini tehdit edebilecek rakip bir büyük güç vardı (Leffler, 1992: 51). Dönemin önde gelen uluslararası ilişkiler uzmanları tarafından 1945'te hazırlanan bir rapora göre, ABD için bedelsiz bir güvenlik dönemi sona ermişti. Uluslararası sistemin iki-kutuplu yapısında, ABD'nin

rakip büyük gücün Avrasya'nın kontrolünü ele geçirmesini ve denk bir bölgesel hegemon güç olarak yükselişini önlemesi gerekmekteydi (Leffler, 1996: 13-14).

Sonuçta, Truman yönetiminin ulusal güvenlik politikası, rakip büyük güce karşı ülkenin avantajlı konumunu korumaya ve bu amaçla bölge-dışındaki uluslararası güvenlik meselelerinde belirleyici bir aktör olmaya dayanmaktaydı. Kennan, bu ulusal güvenlik politikasını şu şekilde ifade etmişti: "Dünya zenginliğinin yaklaşık yarısına ancak nüfusun sadece yüzde 6,3'üne sahibiz…Önümüzdeki dönemde asıl görevimiz, bu [avantajlı] konumu ulusal güvenliğimize…zarar vermeden sürdürmemizi sağlayacak bir ilişki modeli geliştirmektir" (Ikenberry, 2001: 169). Bir anlamda ABD'nin ulusal güvenlik arayışının hikayesi olan Soğuk Savaş, Wohlforth'un (1994/1995: 96) ifadesiyle, "Sovyet gücünün yükselişinden ve bunun Batı'da yarattığı korkudan kaynaklanmıştı." Sonuçta, Eski Düzen'in yıkılışı ve ABD'de Batı Yarımküre'nin sınırlarını aşan meselelere odaklanan bir ulusal güvenlik kavramının ortaya çıkışı, Truman döneminde ABD dış politikasını şekillendiren temel yapısal koşulları oluşturdu. Bir sonraki başlıkta ele alınacağı üzere, yeni yapısal koşullar Truman yönetimini dönemin en önemli meselesi olan Almanya'nın geleceğine dair Yalta Konferansı'nda alınan kararları gözden geçirmeye ve Potsdam Konferansı'nda yeni bir politika izlemeye yöneltti.

3.2.3. Yalta Konferansı'ndan Potsdam Antlaşması'na: Truman Dönemi ABD Dış Politikasının Başlangıcı

Yalta Konferansı'ndan Potsdam Antlaşması'na giden süreçte Avrupa devletlerinin uluslararası güç dengesinin merkezindeki eski konumlarını kaybettikleri ve yeni dönemde uluslararası güvenlik meselelerinin büyük ölçüde uluslararası sistemin iki büyük gücü tarafından biçimlendirileceği gerçeği ortaya çıkmıştı. Churchill, 12 Mayıs'ta Truman'a gönderdiği telgrafta, SSCB'nin Doğu Avrupa'daki faaliyetlerinden dolayı "demir bir perde çekildiğini" ve SSCB'nin Avrupa'nın kalbine ilerleyişini önlemek için General

Eisenhower'ın "her türlü düzenlemeyi yapması gerektiğini" yazmıştı (FRUS, 1945 *The Conference of Berlin*, Vol. I: 9). Churchill'in isabetli bir şekilde gözlemlediği üzere, savaş sonrası dönemde Vaşington'da alınacak kararlar Eski Dünya meselelerinde daha önce hiç olmadığı kadar ön planda olacaktı.

Truman, Roosevelt'in ölümü nedeniyle 12 Nisan 1945'te ABD'nin 33. Başkanı olarak göreve başladığında, Pasifik Okyanusu'nda devam eden savaş, Almanya'nın işgali, atom bombası ve SSCB ile ilişkiler gibi kritik konularda selefinin yürüttüğü diplomasi hakkında sınırlı bir bilgiye ve karar verebilmek için kısıtlı bir süreye sahipti. Truman, başkanlık görevini üstlendiğinde içinde bulunduğu durumu şu şekilde ifade etmişti: "Ay, yıldızlar ve tüm gezegenler üzerime düşmüş gibi hissettim" (Leffler, 2010: 67). Truman göreve geldikten birkaç ay sonra kendisini yıkıntılar içindeki Berlin'in Potsdam banliyösünde Stalin ve Churchill ile birlikte önemli kararlar alırken bulacaktı.

Savaş boyunca Roosevelt yönetimi SSCB'ye denk bir büyük güç olarak davranmış ve Moskova'da savaş zamanı yürütülen iş birliğinin savaş sonrası dönemde de Roosevelt tarafından sürdürüleceği beklentisi doğmuştu. Bu nedenle, Roosevelt'in ölümü ve yerine Kremlin tarafından tanınmayan yeni bir ismin gelmesi SSCB'de bir endişe havası yarattı (Zubok, 2007: 13). 13 Nisan'da ABD'nin Moskova Büyükelçisi Harriman, Vaşington-Moskova arasındaki iş birliğinin "Kırım Konferansı'nın ruhuna ve atmosferine" uygun bir şekilde sürdürüleceği konusunda "güvence vermek üzere" Stalin'le görüştü. Harriman'ın aktardığına göre, Stalin'in "Roosevelt'in ölüm haberinden derin bir üzüntü duyduğu belliydi." Stalin Harriman'a, Vaşington'un politikalarında "herhangi bir değişiklik olacağına inanmadığını" belirtmişti. Harriman Stalin'i onayladı ve yeni başkanın Roosevelt'in politikalarını takip edeceğini belirtti. Görüşmenin sonunda Harriman, Stalin'i SSCB Dışişleri Bakanı Molotov'un 25 Nisan tarihinde San Francisco'da düzenlenecek BM toplantısına katılması ve öncesinde Vaşington'da

Truman'la görüşmesi konusunda ikna etti (FRUS, 1945 Vol. V: 627). Böylece yeni yönetim ile Moskova arasındaki ilk önemli diplomatik temasın yeri ve zamanı belirlenmişti.

Truman'ın SSCB'ye yönelik politikasını belirlemesi için önünde iki haftadan az bir zaman vardı. 20 Nisan'da Beyaz Saray'da yapılan bir toplantıda Harriman, Truman'ın talebi üzerine, "SSCB ile ilgili olarak ABD'nin karşı karşıya olduğu mevcut sorunlara ilişkin" bir rapor sundu. Harriman'a göre SSCB'nin mevcut politikası, aynı anda ABD ve İngiltere ile iş birliğini sürdürmek ve tek taraflı eylemlerle komşu devletler üzerinde hâkimiyet kazanmak üzerine kuruluydu. Harriman, Truman yönetiminin karşı karşıya kaldığı gerçeğin "Avrupa'nın barbarlarca istilası" olduğunu vurguladı. Harriman'a göre, "bu tatsız gerçekler karşısında" ABD'nin SSCB'ye yönelik tavrını belirlemesi gerekmekteydi. Harriman gibi Vaşington'daki pek çok karar alıcı, ABD'nin üstün gücünün bilincindeydi. Uluslararası politikada üstün olan tarafın zayıf olanın ulusal güvenlik arayışına yaklaşımı ile iki denk gücün birbirlerinin ulusal güvenlik arayışlarına yaklaşımı farklıdır; üstün olan tarafın belirlediği iş birliği kriterleri diğerine göre daha yüksektir.[53] Truman da toplantıda SSCB'den istediklerinin yüzde yüzünü alabileceğini düşünmediğini, ancak önemli konularda yüzde 85'ini alması gerektiğini belirterek bu uluslararası politika gerçeğini adeta teyit etmişti (FRUS, 1945 Vol. V: 190).

Truman'ın Molotov ile yaptığı görüşmelerde öne çıkan konu Polonya'nın siyasi durumu oldu. SSCB ile ABD ve İngiltere arasında, Yalta'da kararlaştırıldığı üzere Polonya'daki geçici hükümetin yeniden düzenlenmesi konusundaki anlaşmazlık devam

[53] Bu fark, devletlerden yalnızca biri büyük güç olduğu durumlarda daha belirgin olacaktır. Uluslararası güvenlik rekabetinde büyük bir güç, büyük güç kabiliyetinden yoksun devletlerin peşine takılmalarını (*bandwagoning*) bekleyecektir (Walt, 1987: 24). ABD, Süveyş Krizi'nde İngiltere ve Fransa'nın geri adım atmasını sağlamış ve bu devletlerin mevcut ittifak ilişkilerinde ikincil aktör olduklarını göstermişti (Waltz, 1979: 169). İki büyük güç uluslararası güvenlik rekabetinde iş birliği yaptığında ise birbirlerinin ulusal güvenlik arayışlarını gözetecek ve iş birliği yatay düzlemde gerçekleşecektir. Öyle ki çok-kutuplu yapıda iki müttefikten birinin ulusal güvenlik politikası diğerini bu politikaya "zincirleyecektir" (Christensen ve Snyder, 1990).

etmekteydi. Buna rağmen, SSCB kısa süre önce Polonya'daki Moskova yanlısı mevcut geçici hükümetle karşılıklı yardım antlaşması imzalamıştı. Dahası, SSCB Polonya'daki geçici hükümetin San Francisco'daki toplantıda bir delegasyon ile temsil edilmesini talep etmekteydi. Truman, 22 Nisan'da Molotov ile yaptığı ilk görüşmede SSCB'nin önceki antlaşmalara uygun davranmadığı imasıyla Polonya meselesinin Kırım'da alınan kararlar uyarınca çözülmesi gerektiğini vurguladı (FRUS, 1945 Vol. V: 192). Taraflar arasındaki anlaşmazlık 22-23 Nisan tarihlerinde ABD Dışişleri Bakanı Stettinius, İngiltere Dışişleri Bakanı Eden ve Molotov arasında yapılan görüşmelerde devam etti. Truman, 24 Nisan'da Molotov'a, Polonya sorununun Yalta'da alınan kararlar uyarınca çözülememesinden duyduğu memnuniyetsizliği belirtti. Truman'a göre, Yalta'da Polonya üzerine bir anlaşmaya varılmıştı ve Mareşal Stalin'in anlaşmaya sadık kalması gerekmekteydi. Truman, iki hükümet arasında dostluğun ve iş birliğinin sürdürülmesini arzulamaktaydı, ancak "anlaşmaların karşılıklı olarak gözetilmesi" gerekmekteydi (FRUS, 1945 Vol. V: 196).

Truman, Molotov ile görüşmesinin ardından Stalin'e, Polonya meselesi üzerine bir telgraf gönderdi. Truman, Yalta'da alınan kararların uygulanması için "temsil kabiliyetine sahip demokratik liderlerden oluşan bir grubun istişarelerde bulunmak üzere Moskova'ya davet edilmesi" gerektiğini vurguladı. Truman'a göre, SSCB ile iş birliği Polonya meselesinin Yalta'da alınan kararlara göre çözülmesine bağlıydı (FRUS, 1945 Vol. V: 196). 24 Nisan'da verdiği cevapta Stalin, Varşova'daki mevcut geçici hükümetin gelecekteki ulusal birlik hükümetinin çekirdeği olduğunu vurguladı. Stalin'e göre, Polonya'nın SSCB ile sınır komşusu olduğu gerçeğini göz önünde bulundurmak şarttı; Belçika ve Yunanistan'ın İngiltere'nin güvenliği için taşıdığı önem ile Polonya'nın SSCB'nin güvenliği için taşıdığı önem arasında bir fark yoktu. Dolayısıyla, Polonya'da SSCB ile dost bir hükümetin kurulması SSCB için vazgeçilmez bir öncelikti (FRUS, 1945 Vol. V: 199).

Esasında Yalta'da alınan kararlar muğlak ve tarafların yorumuna açıktı. Bu durum Roosevelt yönetiminin Yalta'daki görüşmelerde savaştaki iş birliğini savaş sonrası döneme taşıma amacına hizmet ediyordu (Leffler, 2017: 188). Ancak, Yalta'nın dönemin uluslararası güç dengesine göre belirlenen anlamının, savaşın sona ermesi sonucunda değişen uluslararası sistemin yapısına göre değişmesi kaçınılmazdı. Truman'ın Molotov ile yaptığı görüşmelerde Polonya konusunda yaşanan anlaşmazlık, ABD'nin SSCB'ye yönelik politikasının değişmekte olduğunun habercisiydi. Ancak Truman'ın Harry Hopkins'i Stalin ile görüşmek üzere Moskova'ya gönderme kararı, Truman'ın selefinin yürüttüğü iş birliği politikasını henüz terk etmediğine işaret etmekteydi (Gaddis, 1972: 229). Hopkins, 26 Mayıs'ta Stalin'le gerçekleştirdiği ilk görüşmede, Roosevelt döneminde izlenen politikaların "ABD'nin çıkarlarının Kuzey ve Güney Amerika ile Pasifik Okyanusu ile sınırlı olmayıp dünya çapında olduğu düşüncesine" dayandığını vurguladı. Hopkins'e göre, Roosevelt bu varsayımdan hareketle Stalin ile dünya barışına ilişkin görüşmelerde bulunmuştu. Ancak Yalta'dan bu yana Polonya meselesinin çözüme kavuşmaktan uzak görüntüsü ABD kamuoyunda olumsuz bir etki yaratmaktaydı (FRUS, 1945 *The Conference of Berlin*, Vol. I: 24). 27 Mayıs'taki görüşmede Stalin "ABD'nin bir dünya gücü olduğunu ve dünya çapındaki çıkarlara sahip olduğunu" kabul etti. Dolayısıyla, "bir dünya gücü olarak ABD'nin Polonya sorununa katılma hakkını tanıdığını ve SSCB'nin Polonya'daki çıkarlarının hiçbir şekilde İngiltere ve ABD'nin çıkarlarını dışlamadığını" belirtti. Ancak "yirmi beş yıl içinde Almanların Polonya üzerinden SSCB'yi iki kez işgal ettiği" gerçeği, Stalin'in Polonya meselesine yaklaşımını biçimlendirmekteydi. Polonya adeta Alman saldırıları için "bir koridor görevi görmüştü." Bu nedenle, SSCB'nin "hayati çıkarı" hem güçlü hem de dost bir Polonya'yı zorunlu kılmaktaydı (FRUS, 1945 *The Conference of Berlin*, Vol. I: 25).

Hopkins, Stalin'le görüşmeler sırasında Almanya'nın parçalanması meselesini gündeme getirdi. Stalin'in 9 Mayıs'ta SSCB'nin "Almanya'yı parçalamaya ya da yok

etmeye niyetli olmadığı" sözlerini hatırlatan Hopkins, bu açıklamanın "Yalta Konferansı'ndan bu yana SSCB politikasında bir değişikliği temsil edip etmediğini" sorguladı. Stalin'e göre, Yalta Konferansı'ndan bu yana yaşanan gelişmelerin Almanya'nın parçalamasına ilişkin önerinin İngiltere ve ABD tarafından terk edildiğini göstermekteydi. Stalin'e göre, İngiltere Almanya'yı parçalamak isteyen tek ülkenin SSCB olduğu yönünde bir kamuoyu oluşturmaya çalışmaktaydı. Hopkins, Truman yönetiminin Almanya'yı parçalama politikasını sürdürdüğünü ve "her halükârda Saar, Ruhr ve Ren'in batı yakasının uluslararası kontrol altına alınmasından yana olduğunu" belirtti (FRUS, 1945 *The Conference of Berlin*, Vol. I: 25). Stalin liderler arasında düzenlenecek toplantıda Almanya'nın parçalanması konusunu görüşmeye hazır olduğunu belirtti, ancak parçalanma ile tıpkı Tahran'da Roosevelt'in beş ayrı Alman devletinden ve Moskova'da Churchill'in iki ayrı Alman devletinden söz ettiği gibi ayrı Alman devletlerinin kurulmasını kastettiğini vurguladı (FRUS, 1945 *The Conference of Berlin*, Vol. I: 25). Hopkins, Truman yönetiminin Almanya'nın parçalanması konusunda Yalta'daki anlaşmaya bağlı kaldığını vurgulasa da yeni yönetimin Almanya politikası değişmekteydi ve Almanya'nın parçalanması önerisi Potsdam Konferansı'nda gündeme gelmeyecekti (Özen ve Kolasi, 2016: 147).

Hopkins-Stalin görüşmelerinde Polonya meselesi Stalin'in sunduğu çözüm önerisine göre sonuca bağlandı. Buna göre, Varşova hükümeti Polonya Geçici Ulusal Birlik Hükümeti'nin çekirdeğini oluşturacak ve diğer Polonyalı gruplar on sekiz ya da yirmi bakanlık görevinin dört ya da beşini üstlenecekti (Gaddis, 1972: 234). Polonya meselesinin SSCB'yi tatmin edecek şekilde çözülmesi, Stalin'in Müttefik Kontrol Konseyi'ne Mareşal Georgi Jukov'u atamasını, Berlin'de Truman ve Churchill ile görüşmeyi kabul etmesini ve BM Güvenlik Konseyi'ndeki oylama sorununda ABD'nin pozisyonunu onaylamasını sağladı (Gaddis, 1972: 235; Leffler, 1992: 33). Büyükelçi Harriman, 8 Haziran'da Truman'a gönderdiği telgrafta, Hopkins'in ziyaretinin başarılı

geçtiğini ve Berlin'de yapılacak görüşmeler öncesinde olumlu bir atmosfer yarattığını belirtti (FRUS, 1945 *The Conference of Berlin*, Vol. I: 30).

Almanya'nın Mayıs 1945'te teslim olmasının ardından Truman, Churchill ve Stalin, Almanya'yı yenmenin oldukça zor bir görev olduğu, ancak yenilmiş bir Almanya'yı tüm taraflarca kabul edilebilir bir barış antlaşması imzalayarak yeni uluslararası sisteme dahil etmenin daha zor bir görev olduğu gerçeğiyle karşı karşıya kalacaklardı (Schwarz, 2010: 136). Yalta Konferansı'nda taraflar Almanya'nın parçalanması ilkesi üzerinde anlaşmaya varmışlardı ve meselenin üzerinde çalışılması için bir komite kurulmuştu. Ancak "yeni koşullar yeni öncelikleri ve Yalta'nın yeniden yorumlanmasını" gerekli kılmıştı (Leffler, 2017: 204). Almanya'nın parçalanmasına yönelik ilgi Yalta'yı takip eden aylarda her üç başkentte kısa sürede azalmış ve Potsdam Konferansı'nın toplandığı günlerde hem Truman hem de Stalin bu fikri tamamen terk etmişti (Trachtenberg, 1999: 21).

İngiltere en başından itibaren Almanya'nın sanayisinin ortadan kaldırılması ve ülkenin parçalanması önerisine temkinli yaklaşmıştı. Churchill, 1944 yılında Quebec'te kendisine sunulan Morgenthau Planı'na, uygulanmasının "İngiltere'yi ölü bir bedene zincirleyeceği" gerekçesiyle itiraz etmiş, ancak ABD'nin kredi havucu karşısında planı kabul etmişti (s. 218). Churchill, Roosevelt ve Stalin'in ısrarcı tutumu sonucunda Yalta'da Almanya'nın parçalanması önerisini kabul etmek zorunda kalmıştı. Stalin ise çelişkili bir savaş sonrası Almanya politikası yürütüyordu. SSCB açısından en cazip senaryo, Moskova yanlısı birleşik bir Almanya'nın kurulmasıydı. İkinci senaryo, askerden arındırılmış ve tarafsız bir Almanya'ydı. Üçüncü senaryo ise Sovyet işgali altındaki bölgede Moskova kontrolünde bir Almanya'nın kurulmasıydı (Pechatnov, 2010: 103; Schwarz, 2010: 145). SSCB için en önemli mesele Alman işgalinin Sovyet topraklarında neden olduğu yıkım için savaştan sonra Almanlardan yüklü bir savaş tazminatı almaktı. Yergin'in (1977: 367) ifadesiyle, SSCB'nin tek net hedefi savaş tazminatı almaktı;

“bunun ötesinde, Sovyetlerin tatmin edici ve ulaşılabilir bir Alman çözümüne dair iyi tanımlanmış bir fikri yoktu.”

ABD’nin Almanya’ya yönelik politikası Yalta Konferansı’ndan bu yana önemli ölçüde değişmişti. Potsdam Konferansı öncesinde ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan ve Başkan Truman’a sunulan iki raporda Almanya’nın parçalanması önerisi reddedilmiş ve Almanya’nın ekonomik olarak bütünlüğünün korunması gerektiği vurgulanmıştı (Özen ve Kolasi, 2016: 149). Vaşington’daki karar alıcılar, Almanya’daki yıkımın tahmin edilenden daha büyük olduğunu ve yıkımın bir sonucu olarak ülkenin sosyoekonomik sorunlara ve istikrarsızlığa eğilimli olduğunu gözlemlemişlerdi (Pollard, 1985: 88). Dahası, Almanya’nın ekonomik çöküşü Avrupa’nın tamamını etkileme potansiyeline sahipti. Avrupa ekonomisi Alman kömür ve çelik endüstrisinin yanı sıra kimya, elektrik ve makine endüstrisine bağlıydı (Schwarz, 2010: 136). Truman, 24 Haziran’da Churchill’e gönderdiği bir telgrafta, Alman kömür üretiminin artırılmaması halinde Batı Avrupa’da ve dolayısıyla tüm kıtada kargaşa ve huzursuzluk yaşanacağını belirtmişti (Leffler, 1996: 18-19). Truman, 26 Haziran’da Eisenhower’a, 1946 yılının Nisan ayına kadar batıdaki işgal bölgesinden 25 milyon ton kömür ihraç edilmesinin işgal politikasının bir numaralı önceliği haline getirilmesi için talimat verdi (Leffler, 1992: 65). ABD’nin Almanya’ya yönelik politikası, ülkenin Nazilerden arındırılması, silahsızlandırılması ve sanayisinin Avrupa’nın ekonomik kalkınması ve Almanların asgari bir yaşam standardına sahip olmasına yetecek bir düzeyde sınırlandırılmasına dayanmaktaydı (Gaddis, 1972: 325).

ABD’nin Avrupa’nın kalkınmasında Almanya’ya biçtiği rolün SSCB’nin savaş tazminatı talebiyle çatışması kaçınılmazdı. Sanayi üretiminden ve kömür ihracatından elde edilen gelir batıdaki işgal bölgelerindeki kalabalık nüfusun gıda ihtiyacını karşılamak için elzemdi. Ancak SSCB, savaş tazminatının sanayi ve hammadde ihracatından elde edilen gelirle ödenmesini talep etmekteydi. Bu talep karşılandığı

takdirde Batı Almanya'nın gıda ithalatı ABD tarafından karşılanacak ve böylece savaş tazminatı dolaylı olarak Vaşington tarafından finanse edilmiş olacaktı (Schwarz, 2010: 136). Ayrıca, Ruhr'un Batı Avrupa ekonomisi için taşıdığı önem düşünüldüğünde, bölgenin Stalin'in talep ettiği şekilde Almanya'dan alınıp uluslararası kontrol altına alınması Truman yönetimi için söz konusu değildi (Leffler, 1992: 67).

17 Temmuz 1945'te başlayan ve 2 Ağustos 1945'te sona eren Potsdam Konferansı'nda, İngiltere, SSCB, Çin, ABD ve Fransa dışişleri bakanlarından oluşan bir Dışişleri Bakanları Konseyi (DBK) kurulmasına ve DBK'nın ilk toplantısının en geç 1 Eylül'de Londra'da yapılmasına karar verildi. DBK'nın görevleri İtalya, Romanya, Bulgaristan, Macaristan ve Finlandiya ile yapılacak barış antlaşmasını hazırlamak, Avrupa'da savaş sonrası ortaya çıkabilecek sınır sorunlarına çözüm önerisi sunmak ve Almanya ile imzalanacak barış antlaşmasını hazırlamak şeklinde belirlendi. Almanya'da işgal dönemi boyunca en yüksek otoritenin Amerikan, İngiliz, Fransız ve Sovyet askerî liderlerin olması kararlaştırıldı. Bu askerî liderlerin Almanya'yı bir bütün olarak etkileyen konularda Müttefik Kontrol Konseyi (MKK) çatısı altında birlikte karar vermesi kararlaştırıldı. İşgalin amacı, "Almanya'nın tamamen silahsızlandırılması, askerden arındırılması ve askerî üretim için kullanılabilecek tüm Alman sanayisinin ortadan kaldırılması veya kontrol altına alınması" şeklinde tanımlandı. Taraflar, Alman ekonomisinin "tarımın ve barışçıl yerli sanayinin geliştirilmesi" ilkesine göre düzenlenmesine ve Almanya'nın tek bir ekonomik birim olarak yönetilmesine karar verdi. Bu kapsamda, madencilik ve sanayi üretimi, ihracat ve ithalat programı, para birimi ve ulaşım gibi konularda ortak politikaların yürütülmesi kararlaştırıldı (FRUS, 1945 *The Conference of Berlin*, Vol. II: 1383).

Yalta'da savaş tazminatı konusunda prensip olarak kabul edilen 20 milyar dolar Potsdam'da gündeme alınmadı. Bunun yerine tarafların savaş tazminatlarını kendi işgal bölgelerinden almaları kararlaştırıldı. Taraflar, savaş tazminatlarının ödenmesi

konusunda, ödemelerin "Alman halkının dış yardım olmaksızın geçimini sağlayabilmesi için yeterli kaynak" bırakılacak şekilde yapılması ve "mevcut üretim ve stoklardan elde edilen ihracat gelirlerinin" ilk etapta ithalatın ödenmesi için kullanılması konusunda anlaşma sağladı (FRUS, 1945 *The Conference of Berlin*, Vol. II: 1383). Buna ek olarak, SSCB'nin gıda ve hammadde karşılığında batıdaki işgal bölgelerinden Alman barış ekonomisi için gereksiz olduğu belirlenen üretim araçlarının yüzde 15'ini ve herhangi bir takas olmaksızın bu araçların yüzde 10'unu alması kararlaştırıldı (FRUS, 1945 *The Conference of Berlin*, Vol. II: 1383).

Potsdam Konferansı, Truman yönetiminin ulusal güvenlik kavrayışının Avrupa'daki meselelerle doğrudan bağlantılı olduğunu göstermektedir. Almanya'nın bir bütün olarak ayakta kalması Batı Avrupa'nın siyasi ve ekonomik istikrarı, dolayısıyla ABD'nin ulusal güvenliği için oldukça önemliydi. Bu kapsamda Truman yönetimi Potsdam'da önemli kazanımlar elde etti. İlk olarak, Stalin'in talep etmesine rağmen Ruhr'un uluslararası kontrol altına alınması önlendi. İkinci olarak, tarafların kendi işgal bölgelerinden savaş tazminatı almaları, böylece SSCB'nin batıdaki işgal bölgelerinden tazminat talep etmesi önlendi. Son olarak, Alman ihracatından elde edilecek gelirlerin öncelikle ithalat maliyetini karşılamak üzere kullanılacağı konusunda anlaşmaya varıldı. Böylece Alman ithalatının ABD üzerinde mali bir yük oluşturması önlendi.

Potsdam'da Almanya'nın ekonomik bir birim olarak yönetilmesine karar verildi. Ancak bu karar kısa süre içinde ABD ve SSCB'nin savaş sonrası Almanya vizyonlarının merkezinde yer alan ve birbiriyle çatışan güvenlik çıkarlarının gölgesinde kalacaktı (Saull, 2007: 58). Kennan, 1945'in yaz aylarında bu gerçeğin altını çizmişti. Kennan'a göre, "Almanya'nın Ruslarla birlikte yönetilmesi fikri bir hayaldi." ABD'nin batıdaki işgal bölgelerini "Doğu'nun tehdit edemeyeceği kadar müreffeh, güvenli ve üstün bir bağımsızlığa götürmekten başka seçeneği yoktu" (Schwarz, 2010: 141). Ancak Kennan'ın görüşü bu dönemde henüz resmi politikaya dönüşmemişti. Buna rağmen,

Potsdam Konferansı'nın ardından Almanya meselesi, tarafların Almanya üzerine çelişen ve çatışan çıkarları ve bir sonraki kısımda ele alınacağı üzere SSCB'nin ABD'nin küresel düzen arayışına direnmesi bağlamında uluslararası güvenlik gündeminin ana konusu haline geldi.

3.2.4. Küresel Düzen Olasılığını Test Etmek

Uluslararası politikada rekabet eden her büyük gücün kendi çıkarlarına uygun bir küresel düzen vizyonu bulunmaktadır. Büyük güçlerin küresel düzen arayışı en çok savaş sonrası dönemde uluslararası düzen kurma çabalarında kendini göstermektedir (Ikenberry, 2001). Ancak uluslararası politikada küresel düzen arayışı çoğu zaman uluslararası güç dengesi uyarınca alınan kararların gerisinde kalmıştır (Mearsheimer, 2018). Diğer bir ifadeyle, büyük güçler küresel düzen arayışlarını uluslararası politika gerçekleriyle uyumlu hale getirmek zorunda kalmışlardır. Esasında küresel düzen arayışına giren büyük güç ile bu arayışa karşı koyabilen devletler uluslararası sistemin büyük güçlerini oluşturmaktadır. Bu devletlerin toplamı uluslararası sistemin yapısını belirlemektedir. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Wilson ve Lenin gibi liderlerin vaat ettikleri küresel düzen vizyonları, Avrupa ve Asya'daki büyük güç rekabeti karşısında sınırlı bir etkiye sahip olmuştu (Manela, 2020); bu dönemde uluslararası yapı çok-kutupluydu ve uluslararası sistemde söz konusu küresel düzen arayışlarına direnebilecek başka büyük güçler vardı (Macmillan, 2003). ABD'nin 1945 sonrası dönemde test ettiği küresel düzen olasılığı da bu tarihsel örüntü ile benzerlik göstermektedir; SSCB, ABD'nin küresel düzen arayışına karşı koyabilen bir güçtü ve uluslararası sistem ABD'nin üstün gücüne rağmen iki-kutupluydu.

Truman yönetimi, savaş sonrası dönemin önde gelen dört uluslararası güvenlik meselesi bağlamında küresel düzen olasılığını test etti: Almanya'nın savaş sonrası konumu, Doğu Avrupa'daki devletlerin siyasi ve ekonomik düzenleri, BM sistemi ve

atom bombasının kontrolü. Her bir uluslararası güvenlik meselesinde benimsenen politika tercihleri, ABD'nin kurmak istediği küresel düzenin siyasi, ekonomik ve askerî boyutlarını ortaya koydu. Almanya ve Doğu Avrupa'nın geleceği siyasi ve ekonomik alanda, BM sistemi siyasi ve askerî alanda ve atom bombasının kontrolü askerî alanda öne çıktı. Bu uluslararası güvenlik meselelerinin her birinde yaşanan gelişmeler birbirinden bağımsız ve kopuk olmayıp sürekli bir etkileşim içinde gerçekleşti. Doğu Avrupa'nın demir perdenin ardında kalması Truman yönetiminin Almanya politikasını biçimlendirdi. Atom bombasının uluslararası kontrolüne yönelik girişimlerin başarısızlıkla sonuçlanması ABD'nin BM'deki politika tercihlerini etkiledi. Elbette ABD küresel düzen arayışında SSCB ile iş birliğine açıktı. Ancak ABD uluslararası sistemin en güçlü aktörüydü ve küresel düzende iş birliği yalnızca "ABD şartlarına dayalı ve ABD ulusal güvenlik çıkarlarıyla uyumlu" olduğu müddetçe arzu edilen bir politikaydı (Leffler, 1992: 25). Truman'ın göreve geldikten kısa bir süre sonra ifade ettiği üzere, ABD istediklerinin tamamını olmasa bile yüzde 85'ini almalıydı (McMahon, 2013: 37). Son olarak, ABD küresel düzen arayışını tüm insanlığın çıkarına olacak şekilde sunmuş ve bu arayışa meydan okuyan aktörleri ortak tehdit olarak tanımlamıştı. Buna rağmen Truman'ın ilk başkanlık döneminde test ettiği küresel düzen olasılığı büyük ölçüde sonuçsuz kaldı ve Vaşington ulusal güvenliğini güvence altına almak için küresel düzen yerine dışlayıcı düzen kurmaya yöneldi.

3.2.4.1. İş Birliği Mi Rekabet Mi? Alman Sorununun Gölgesinde Büyük Güç Siyaseti

Truman yönetiminin küresel bir düzen çerçevesinde ele almaya çalıştığı ancak sonuçta başarısız olduğu ilk uluslararası güvenlik meselesi, Almanya'nın geleceği ve savaş sonrası düzendeki konumu olarak tanımlanabilecek olan Alman sorunudur. Berlin, Mayıs 1945'te General Eisenhower komutasındaki Müttefik kuvvetler tarafından batıdan ve General Jukov komutasındaki SSCB kuvvetleri tarafından doğudan işgal edilmişti.

ABD ve SSCB birlikte Alman tehdidini ortadan kaldırmışlardı, ancak savaştan sonra Almanya'nın "ne kadar güçlü ve ne kadar bağımsız olacağı sorusu" cevapsız kalmıştı (McAllister, 2002: 75). Vaşington ve Moskova, Almanya konusunda savaştan sonra da iş birliğini sürdürme arzusundaydı, ancak "her büyük güç kendi şartlarına göre iş birliği" peşindeydi (Leffler, 1996: 74). Tarafların Almanya meselesine yaklaşımları arasındaki uçurum, Eylül 1945 ile Aralık 1947 tarihleri arasında yapılan toplam altı DBK toplantısında açıkça ortaya çıkacaktı (Judt, 2005: 122). Tarafların iş birliği arayışı yerini rekabete bırakacak ve Alman sorunu iki ayrı Alman devletinin kurulması ve Avrupa'nın bölünmesiyle sonuçlanacaktı (Leffler, 1996: 71).

Hatırlanacağı üzere Yalta Konferansı'ndan Potsdam Konferansı'na kadar olan dönemde ABD, İngiltere ve SSCB Almanya'nın parçalanması görüşünü terk etmişlerdi. Potsdam Konferansı'nda DBK kurulması ve DBK'nın Almanya'da bir hükümet kurulduktan sonra imzalanmak üzere bir barış antlaşması taslağı hazırlaması kararlaştırılmıştı. Ayrıca, işgal dönemi boyunca Almanya'nın tek bir ekonomik birim olarak yönetilmesi ve ithalat-ihracat, para birimi ve ulaşım gibi konularda ortak politikalar yürütülmesi üzerinde anlaşma sağlanmıştı. Son olarak, konferansta Müttefik devletlerin savaş tazminatlarını kendi işgal bölgelerinden almalarına karar verilmişti (FRUS, 1945 *The Conference of Berlin*, Vol. II: 1383).

Potsdam'da alınan kararlar Almanya için ortak ekonomi politikaları öngören hükümlere dayansa da savaş tazminatı konusunda varılan anlaşma en başından itibaren Almanya'nın ekonomik bir birim olarak yönetilmesi arayışıyla çelişmekteydi ve böylece Almanya'nın bölünmesinin tohumları daha başlangıçta atılmıştı (Pollard, 1985: 89; Yergin, 1977: 117-118). ABD Dışişleri Bakanı Byrnes, savaş tazminatı konusunda varılan anlaşmanın mimarıydı ve Byrnes'ın temel amacı kabul edilen tazminat prosedürü sayesinde taraflar arasındaki anlaşmazlıkları önlemekti. Byrnes, Molotov ve Bevin'in önerilen tazminat prosedürünün Almanya'nın ekonomik entegrasyonunu baltalayacağı

yönündeki uyarılarına rağmen önerisinde ısrar etmişti (Eisenberg, 1996: 114). Fakat savaş tazminatı konusunda yaşanan anlaşmazlıklar kısa bir süre içinde Almanya ile ilgili tartışmaların ana gündem maddesi haline gelecekti. Bununla birlikte, Fransa'nın Almanya konusundaki itirazları DBK'nın gündeminde ilk sırada yer aldı (Eisenberg, 1996: 166).

1945'te Fransa için Avrupa'da kurulacak güç dengesi en önemli ulusal güvenlik konusuydu. Fransa, Almanya tarafından son yetmiş yılda üç kez işgal edilmişti. Bu nedenle, Fransa Almanya'nın yeniden ayağa kalkmasından ve bunun neden olacağı güvenlik sorunlarından çekinmekteydi. Ayrıca, Almanya'nın zengin doğal kaynakları ve geniş pazarı, Fransa'nın savaştan sonra ekonomisini ayağa kaldırma planlarında oldukça önemli bir role sahip olacaktı. Fransa için bu amaçları gerçekleştirmenin en güvenilir yolu, Almanya'da merkezî hükümet organlarının kurulmasını önlemek, Ruhr'u uluslararası kontrol altına almak ve Saar'ın ekonomik kontrolünü ele geçirmekti. Dolayısıyla Fransa, Almanya'da ithalat-ihracat, para birimi ve ulaşım gibi konularda ortak politikaların yürütülmesi için ihtiyaç duyulan ancak Fransız planlarıyla çelişen merkezî kurumların kurulmasını veto etti (Eisenberg, 1996: 170).

Fransa'nın taşımacılık konusundaki vetosundan kısa bir süre sonra SSCB Almanya'da ortak bir ithalat-ihracat programı başlatma anlaşmasından geri adım attı. Avrupa ticaretinde geleneksel iş bölümü, tarıma dayalı Doğu Avrupa'nın Batı Avrupa'ya sanayi malları karşılığında tarım ürünleri ve hammadde ihraç etmesine dayanmaktaydı (Findlay ve O'Rourke, 2019: 569). Özellikle yoğun nüfusa ve sanayi altyapısına sahip olan batıdaki işgal bölgeleri, savaştan önce gıda ihtiyacının yüzde 20'sini ithal etmekteydi ve bu oran Almanya'nın doğusundaki tarımsal bölgelerin büyük bir kısmının savaştan sonra Polonya'ya verilmesiyle artış göstermişti (Schwarz, 2010: 136). ABD, ithalat-ihracat ve ulaşım gibi alanlarda ortak politikalar belirlemek amacıyla merkezî idari kurumların kurulmasını ve böylece diğer işgal bölgelerindeki hammadde ve gıda ürünlerine erişmeyi hesaplamaktaydı. Ancak Fransa ve SSCB'nin Almanya'da iş

birliğinden kaçınmaları, sanayi üretimi için ihtiyaç duyulan ürünlere erişimi kısıtladı ve bu ürünlerin ithalatını zorunlu kıldı. İthalat ise henüz yeterli seviyede gerçekleşmeyen Alman sanayi üretimi ve ihracatı yerine ABD sübvansiyonlarıyla karşılanacaktı (Pollard, 1985: 99).

MKK'nın Almanya'yı ekonomik bir birim olarak yönetmedeki başarısızlığı, 1946'ların başlarında batı işgal bölgelerinde bir gıda krizine neden oldu. İngiliz işgal bölgesinde Almanlara günlük 1.000 kalori gıda verilirken ABD işgal bölgesinde günlük kalori miktarı 1.600'dü. Batıdaki işgal bölgelerinde yaşanan gıda krizi Alman komünistler için bir fırsat sunmaktaydı. Buna göre, gıda krizinden ABD ve İngiliz işgal yönetimlerini sorumlu tutmaya ve 1946 yılının ilk aylarından itibaren Almanya'nın birleşmesini savunmaya başlamışlardı (Leffler, 1992: 101). Böylece işgal bölgelerinin tamamında merkezî idari kurumların kurulması için mevcut ekonomik gerekçelere siyasi bir gerekçe de eklendi: Truman yönetimi, Alman komünistlerin ve dolayısıyla SSCB'nin Alman birliğinin savunucuları haline gelerek mevcut krizden faydalanmalarını önlemeye yönelecekti (Gaddis, 1972: 327). Bu bağlamda General Clay, 8 Nisan 1946'da diğer işgalci güçlere, ortak bir ithalat-ihracat programı belirlenmediği takdirde ABD'nin tazminat prosedürünü gözden geçireceğini bildirdi (Trachtenberg, 1999: 45). Clay, Mayıs ayında dört işgalci güç Almanya'da ortak ekonomi politikaları yürütene kadar ABD işgal bölgesinden daha fazla tazminat sevkiyatı yapılmayacağını duyurdu (Gaddis, 1972: 329). Temmuz'da İngiltere işgal bölgesinden tazminat sevkiyatını durdurdu ve böylece ABD'nin bu kararına katıldı (Judt, 2005: 124). Böylece SSCB, iş birliğini sürdürmek için en önemli gerekçesi olan savaş tazminatından mahrum kaldı ve sonraki DBK toplantılarında en önemli talebi batıdaki işgal bölgelerinden savaş tazminatı almak oldu.

25 Nisan'da başlayan ve 12 Temmuz'a kadar süren Paris DBK toplantısında Alman sorununda çatışan talepler öne çıktı. Dışişleri Bakanı Byrnes, 29 Nisan'da, yirmi beş yıl boyunca Almanya'nın silahsızlanmasını garanti eden dört güç anlaşması önerdi.

Bu öneriden dört gün sonra General Clay, ABD işgal bölgesinden tazminat ödemelerini askıya aldı. Bu diplomatik adımların amacı SSCB'nin Almanya'daki emellerini ortaya çıkarmaktı. SSCB Dışişleri Bakanı Molotov iki aylık bir gecikmenin ardından Byrnes'ın önerisini reddetti. Molotov'a göre, silahsızlanma anlaşması yetersiz bir güvenceydi. Molotov'a göre, Clay'ın tazminat ödemelerini durdurma kararı Potsdam Antlaşması'na aykırıydı. Molotov, Yalta'ya referansla SSCB'nin 10 milyar dolarlık savaş tazminatı alma hakkı olduğunu savundu (Gaddis, 1972: 328-330). Molotov'un ikinci konuşması Alman halkına yönelikti. SSCB'nin Almanya'ya karşı sert davranmak gibi bir niyeti olmadığını savunan Molotov, batılı güçleri Almanya'yı zayıflatma ve parçalama siyaseti yürütmekle suçladı (McAllister, 2002: 115).

Byrnes, Molotov'un "her şeyi eleştirdiği" ve kendi önerileri dışında "hiçbir öneri üzerinde anlaşmaya varmaya ya da konuşmaya istekli olmadığı" görüşündeydi (Eisenberg, 1996: 238). Byrnes'ın Molotov'a yanıtı, ABD işgal bölgesini Almanya'ya ekonomik bir birim şeklinde davranmaya istekli herhangi bir bölgeyle birleştirmeyi teklif etmek oldu (McAllister, 2002: 115). Byrnes'ın bu önerisi İngiltere Dışişleri Bakanı Bevin tarafından olumlu karşılandı. İngiltere, işgal için yıllık 324 milyon pound harcama yapmakta ve bu harcama İngiliz hazinesi üzerinde bir yük olmaktaydı. Bevin'e göre, MKK Almanya'da ekonomik bir toparlanmanın önündeki engeldi ve Molotov'un savaş tazminatı talebi mevcut şartları daha da ağırlaştıracaktı (Eisenberg, 1996: 329). Bu kapsamda, Paris DBK toplantısının en önemli sonucu, ABD ve İngiltere'nin işgal bölgelerini birleştiren iki-bölge (*Bizone*) antlaşması oldu. İki-bölgenin kurulması hem işgalin artan mali yükünü hafifletme hem de Batı Avrupa'nın siyasi ve ekonomik istikrarına ilişkin endişeleri giderme çabasını yansıtıyordu (Layne, 2006: 66). Toplantının bir diğer sonucu ise ABD ve SSCB arasında Almanya'da bir tür halkla ilişkiler rekabetinin başlaması oldu. Her iki taraf da 1946 yazından itibaren Almanya'nın birliğini

ve refahını savunmaya ve Almanya'daki iş birliğinin bozulmasından karşı tarafı sorumlu tutmaya başladı (McAllister, 2002: 116).

Almanya üzerindeki rekabet Byrnes'ın 6 Eylül 1946'da Stuttgart'ta yaptığı konuşmaya yansıdı. Byrnes konuşmasında ABD'nin Almanya'da özyönetim ve ekonomik kalkınmaya önem verdiğini, Almanya'nın büyük güç mücadelesinde bir piyon olarak görülemeyeceğini, Alman topraklarının Polonya'ya bırakılmasının kalıcı olmadığını ve belirlenen hedeflere ulaşılana kadar ABD askerinin Almanya'da kalacağını vurguladı (Yergin, 1977: 231). Byrnes, Truman hükümetinin Almanya'nın batı sınırlarında yapılacak bir değişikliğe karşı mesafeli olduğunun altını çizdi. Byrnes'a göre, "Ruhr ve Ren Bölgesi halkı Almanya'nın geri kalanıyla birleşmek istiyordu" ve ABD "bu arzulara karşı çıkmayacaktı" (Eisenberg, 1996: 246).

1947 yılına gelindiğinde batı işgal bölgelerindeki ekonomik tablo iyileşme göstermekten çok uzaktı. Üstelik SSCB savaş tazminatını Almanya'daki sanayi üretiminden talep etmeye başlamıştı. Ocak 1947'de Truman tarafından Dışişleri Bakanı olarak atanan George C. Marshall, Mart ayında Moskova'da yapılan DBK toplantısında ortak bir ithalat-ihracat programına dayalı bir ekonomik rehabilitasyonun sağlanması, geçici bir Alman hükümetinin kurulması ve Müttefik ayrıcalıklarının kısıtlanmasını talep etti (Eisenberg, 1996: 293-294). Molotov'un talebi ise savaş tazminatıydı; Marshall savaş tazminatı konusunda taviz vermedikçe dört güç arasında bir anlaşmanın sağlanması olanağı yoktu. Marshall'ın yanıtı sert oldu: Molotov'u Almanya'da ortak ekonomi politikaları yürütmek için savaş tazminatı ödemelerinin başlamasını şart koşması nedeniyle eleştirdi ve "aynı atı iki kez satmaya çalışmakla" suçladı (Eisenberg, 1996: 294).

Marshall, Moskova dönüşünde Alman sorununun çözümünde SSCB'nin müzakere sürecinden dışlanması gerektiğine ikna olmuştu. Marshall'a göre, "Avrupa'nın

toparlanması beklenenden çok daha yavaş" gerçekleşmekte ve "doktorlar müzakere ederken hasta kötüye gitmekteydi" (Pollard, 1985: 131). Marshall, Kennan başkanlığında kurulan Politika Planlama Ekibi'nden Almanya'daki mevcut durumla ilgili bir rapor talep etti. Kennan'ın öncülüğünde hazırlanan rapora göre, ABD'nin güvenliğine yönelik başlıca tehdit ekonomik nitelikteydi. SSCB askerî güç kullanmaktan kaçınacaktı, ancak Avrupa'daki sosyoekonomik sorunlardan faydalanması kaçınılmazdı. Truman yönetiminin dış politikadaki önceliği, Batı Avrupa ekonomisini ayağa kaldırmak ve böylece Eski Dünya'da komünizmin cazibesini ve SSCB nüfuzunu kontrol altına almak olmalıydı. Bu amaçla Ruhr ve Ren Bölgesi'ndeki kömür madenlerinin ve çelik fırınlarının çalışır hale getirilmesi ve batıdaki işgal bölgelerine gıda ve hammadde sağlamak için ihtiyaç duyulan dövizin sağlanması gerekmekteydi. Böylece, Kennan'ın öncülüğünde hazırlanan rapor Marshall Planı'nın temel ilkelerini ortaya koydu (Leffler, 1996: 43).

Truman yönetiminin Alman sorununun çözümünde SSCB ile iş birliğini terk edip Marshall Planı ile Alman sanayisini Batı Avrupa ekonomisine entegre etme kararı, Almanya'nın bölünmesiyle sonuçlanacak olaylar zincirini harekete geçirdi (Pollard, 1985: 103). Stalin, Marshall Planı'nın "bir Batı bloğu oluşturma ve SSCB'yi izole etme girişimi" olduğunu düşünmekteydi. Stalin bu girişime karşı Avrupa'daki komünist partilerin koordinasyonunu sağlayacak olan Kominform'u kurdu (Leffler, 1996: 47). 1947 sonbaharında Marshall'ın önceliği SSCB ile Alman sorunu konusundaki görüş ayrılıklarını gidermek yerine Almanya'nın Ekonomik Kalkınma Planı'na (EKP) etkin katılımını tehlikeye atabilecek herhangi bir uzlaşmadan kaçınmaktı (Leffler, 1988: 285). Böylece Alman sorununa yönelik dört gücün anlaşması için geriye kalan olasılıklar ortadan kalkmış ve Kasım 1947'de Londra'da düzenlenecek olan DBK toplantısının çöküşüne zemin hazırlanmıştı (McMahon, 2013: 48).

Marshall, Londra'daki görüşmeler boyunca, Molotov mevcut Alman sanayi üretiminden savaş tazminatı alma ve Ruhr'un kontrolünde söz sahibi olma talebinden

vazgeçmedikçe herhangi bir uzlaşmaya yanaşmadı. Molotov'un bir diğer amacı, Marshall ile ayrı bir Batı Alman devletinin kurulmasını önleyecek bir anlaşma imzalamak ve batıdaki işgal bölgeleri üzerinde nüfuz sahibi olmaktı. Molotov'un bu arayışı, Marshall'ın kaçınmaya çalıştığı SSCB tarafından kontrol edilen birleşik bir Almanya senaryosuna zemin hazırlayacaktı (Leffler, 1996: 47). Marshall'ın amacı ise Almanya'nın birliğini sağlamak yerine batıdaki işgal bölgelerinde ekonomik kalkınmayı başlatmak ve böylece Batı Avrupa'daki siyasi ve ekonomik istikrarı sağlamaktı. Fakat ABD başından beri kamuoyu önünde birleşik bir Almanya politikası izlediğinden ötürü iş birliğinin bozulmasından Molotov'un sorumlu tutulması gerekiyordu (Eisenberg, 1996: 355). Toplantının sonunda Marshall, SSCB'nin "Alman halkını köleleştirecek ve Avrupa'nın toparlanmasını geciktirecek" şartlarda ısrar etmesi nedeniyle görüşmelerin ertelenmesini talep etti (Eisenberg, 1996: 361). Londra'daki DBK toplantısı, bir sonraki görüşme için bir tarih belirlemeden sona ermişti.

Londra'daki DBK toplantısından kısa bir süre sonra ABD, İngiltere ve Fransa Londra'da Almanya'nın geleceğine ilişkin üçlü görüşmelere başladılar (Judt, 2005: 125). Londra'daki üçlü görüşmeler iki oturum şeklinde yapıldı. İlk oturum 23 Şubat'ta başladı ve 6 Mart'ta sona erdi. İlk oturumun ardından kamuoyuna yapılan açıklamada DBK'da yürütülen dörtlü toplantılarda bir anlaşmaya varılamamasından duyulan memnuniyetsizlik vurgulandı ve anlaşmazlığın devam etmesi halinde "Batı Avrupa için giderek daha talihsiz sonuçların" yaşanacağı belirtildi. Ayrıca, tarafların "Almanya'da ekonomik birliğin sağlanması mümkün olmadığından…Batı Almanya ile ilgili olarak Avrupa Kalkınma Programı'ndan kaynaklanan tüm konularda…Batı Almanya'daki işgal makamları arasında yakın iş birliği kurulması konusunda anlaştıkları" ilan edildi. Dahası, Almanya'da federal bir hükümetin kurulması için bir an önce harekete geçilmesi konusunda anlaşma sağlandığı ilan edildi (FRUS, 1948 Vol. II: 94). SSCB'nin ABD'nin öncülüğünde bir Batı Almanya devleti kurulması yönünde atılan adımlara tepkisi sert

oldu. SSCB'nin Almanya'daki MKK temsilcisi, batılı güçler tarafından Londra'da atılan adımları kınadı ve salonu terk etti. Böylece Müttefiklerin Almanya'daki ortak işgal politikası sona erdi (Judt, 2005: 126).

20 Nisan'da başlayan ikinci oturuma, üç gün önce İngiltere ve Fransa ile bir savunma ittifakı imzalamış olan Belçika, Hollanda ve Lüksemburg da katıldı. 7 Haziran'da yapılan kamuoyu açıklamasında iki-bölge ve Fransız işgal bölgesinin 16 Nisan'da kurulan Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü'ne tam üye olarak dahil edildiği ve tarafların "Batı Avrupa ve demokratik bir Almanya'nın siyasi ve ekonomik refahı için ekonomik yaşamlarının yakın bir ilişki içinde olması konusunda mutabık kaldığı" ilan edildi. Taraflar Alman halkının "tam hükümet sorumluluğunu üstlenmelerini sağlayacak siyasi örgütlenme ve kurumları kendileri için kurmakta özgür olmalarının arzu edilir olduğu sonucuna vardıklarını" duyurdu (FRUS, 1948 Vol. II: 210). Böylece ABD, İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında "Londra kriterleri" olarak bilinen ilkeler çerçevesinde bir Batı Almanya devletinin kurulması konusunda anlaşma sağlandı

ABD, Londra kriterleri uyarınca 18 Haziran'da batı işgal bölgelerinde para reformu yapılacağını duyurdu. Buna misilleme olarak SSCB kendi işgal bölgesinde ve Berlin'in tamamında yeni bir para biriminin dolaşıma gireceğini ilan etti. Batılı güçlerin 23 Haziran'da para reformunun Berlin'in batı bölgelerini de kapsayacak şekilde genişletme kararını açıklamaları üzerine SSCB, birtakım teknik sorunları gerekçe göstererek Berlin'e giden ulaşım yollarını kapattığını duyurdu. 3 Temmuz'da yapılan açıklamada, Batılı güçler bir Batı Almanya hükümeti kurma planlarını iptal edene kadar ablukanın devam edeceği belirtildi (Leffler, 1996: 57). SSCB'nin amacı batılı güçleri ayrı bir Batı Alman devleti kurmaktan vazgeçmeye ya da Berlin'i terk etmeye zorlamaktı. Fakat 26 Haziran'da ABD öncülüğünde başlayan ve 12 Mayıs 1949'a kadar devam eden hava ikmali, Stalin'in siyasi hamlesini sonuçsuz bıraktı (Judt, 2005: 146). Nisan 1949'a

gelindiğinde Fransa işgal bölgesini iki-bölge ile birleştirdi ve böylece 49 milyon nüfuslu tek bir Alman ekonomik birimi oluşturuldu (Judt, 2005: 146).

11 Nisan 1949'da SSCB, batılı güçlerin doğudaki işgal bölgesine yönelik ekonomik yaptırımları askıya almaları ve dörtlü dışişleri bakanları toplantısına katılmayı kabul etmeleri halinde mevcut ablukanın kaldırılacağını bildirdi (Leffler, 1992: 282-283). Böylece 23 Mayıs-11 Temmuz tarihleri arasında Paris'te dört ülkenin dışişleri bakanlarının katıldığı bir toplantı düzenlendi ancak toplantıda Alman sorununa tüm taraflarca kabul edilebilir bir çözüm bulunamadı. Ocak 1949'da Dışişleri Bakanı olarak atanan Dean Acheson, işgal bölgelerinin ancak batılı güçlerin tasarladığı düzenlemeleri esas alan bir çerçevede birleştirilebileceğini savundu. Acheson'un teklifi elbette SSCB açısından kabul edilemezdi; teklif, SSCB'nin kendi işgal bölgesindeki nüfuzunu dahi ortadan kaldıracaktı. Yine de Acheson görüşmeler sırasında SSCB'yi Almanya'yı bölmekle suçladı (Leffler, 1996: 70). Sonunda Paris'teki görüşmeler çıkmaza girdi ve taraflar yalnızca ablukanın ve batılı güçlerin ablukaya karşı aldıkları önlemlerin sona erdirilmesi konusunda anlaşabildi (Leffler, 1992: 298).

Alman sorununun gölgesinde büyük güç siyaseti iş birliğinden ziyade rekabet ekseninde yürütüldü. 23 Mayıs 1949'da Almanya Federal Cumhuriyeti ve 7 Kasım 1949'da Demokratik Alman Cumhuriyeti kuruldu ve Almanya, Potsdam Antlaşması'nda kabul edilen ilkelere rağmen resmen ikiye bölündü. Truman yönetimi için Alman sorununun en cazip çözümü, Vaşington'da belirlenen ekonomik, siyasi ve askerî kurallar temelinde birleşik bir Almanya'nın yükselişi ve ABD'nin kuracağı küresel düzene eklemlenmesiydi. Ancak doğudaki işgal bölgesini yöneten SSCB, Alman sorununun çözümünde en az ABD kadar söz sahibiydi. Hem ABD hem de SSCB birleşik bir Almanya'yı kendi yörüngelerine çekmek isterken sonunda "her iki taraf da birleşik bir Almanya'nın bağımsız bir tehdit haline gelebileceğinden ya da diğer büyük gücün yörüngesine girebileceğinden endişelenmişti" (Leffler, 1996: 72). Sonuçta, Truman

yönetiminin küresel düzen olasılığını test ettiği ilk uluslararası güvenlik meselesi olan Alman sorunu, Almanya'nın iki büyük gücün yörüngesinde ayrı devletlere bölünmesiyle sonuçlandı.

3.2.4.2. Doğu Avrupa: "Turnusol Testi"

LaFeber'e (1967: 1) göre Soğuk Savaş'a doğrudan yol açan neden, SSCB'nin Doğu Avrupa devletlerini batıdaki komşularından demir bir perde ile ayırması ve ABD'nin bu perdeyi aşma girişimiydi. Pollard (1985) bu görüşü desteklemektedir. Pollard'a (1985: 33-34) göre, SSCB'nin Doğu Avrupa'da kurduğu dışlayıcı düzen ile ABD'nin savaş sonrası küresel düzen arayışı çelişkiliydi ve "Soğuk Savaş'ın ilk atışları Doğu Avrupa üzerinden yapılmıştı." Gerçekten de Truman göreve geldikten kısa bir süre sonra Molotov ile gerçekleştirdiği görüşmede öne çıkan konu Polonya meselesi oldu. 23 Nisan'da Molotov ile gerçekleştirdiği görüşmede Polonya'daki mevcut durumdan duyduğu rahatsızlığı dile getiren Truman, "tek isteğinin SSCB hükümetinin Polonya'ya ilişkin Kırım kararını uygulaması olduğunu" belirtmişti (FRUS, 1945 Vol. V: 192). Doğu Avrupa'daki sorunlar Polonya ile sınırlı değildi. 30 Mayıs'ta Dışişleri Bakanlığı'na ulaşan rapora göre, SSCB Romanya ve Bulgaristan ile "son derece kısıtlayıcı ve görünüşe göre diğer güçlerin bu bölgelerde serbest ticaret yapmasını engellemeyi amaçlayan" ticaret antlaşmaları imzalamıştı (FRUS, 1945 Vol. V: 642). Doğu Avrupa'daki gelişmeler kısa bir süre içinde Vaşington'da "Sovyetlerin herhangi bir yabancı ülke üzerindeki kontrolünün sadece dış ilişkilerini etkilemek anlamına gelmediği, Sovyet sisteminin gizli polisle genişletilmesi, ifade özgürlüğünün ortadan kaldırılması vs. anlamına geldiği" düşüncesinin ağırlık kazanmasına neden oldu (FRUS, 1945 Vol. V: 190).

ABD'nin Doğu Avrupa'ya yönelik dış politikasının temelleri Roosevelt döneminde atıldı. Roosevelt, Doğu Avrupa'da üstün olan tarafın SSCB olduğunu ve Vaşington'un bölge politikasının bu gerçeklikle uyumlu olması gerektiğini hesapladı

(Mark, 1981: 316). Ancak Roosevelt'e göre, Almanya'nın yenilgiye uğratılması ve silahsızlandırılması, savaş sonrası dönemde" SSCB'nin güvenlik endişelerini hafifletecek, böylece, bölgenin kapalı ve dışlayıcı bir düzen ile tek bir büyük gücün kontrolü altına girmesi önlenecekti (Gaddis, 1972: 133-134). Bu kapsamda Roosevelt Yalta Konferansı'nda Churchill ve Stalin'i, 1944'te Churchill ile Stalin arasında imzalanan yüzdeler antlaşmasını işlevsiz kılan ve Ağustos 1941'de Roosevelt ve Churchill tarafından ilan edilen Atlantik Şartı'nın ilkelerini yeniden teyit eden bir Kurtarılmış Avrupa Deklarasyonu imzalamaya ikna etmişti (Gaddis, 1972: 163). Leffler'in (2017: 192) ifadesiyle, "Roosevelt, Yalta'nın Stalin'in Sovyet stratejik çıkarlarını Amerikan ilkelerini açıkça ihlal etmeden korumasına izin verebileceğini ummuştu."

Truman, selefinin Doğu Avrupa politikasını yeni uluslararası sistemde, yeni güç gerçeklerine uyarladı. Elbette Truman yönetimi SSCB'nin bölgedeki kontrolünü zorlayıcı diplomasi yoluyla gevşetme arayışında değildi. Ancak diplomatik girişimler, tanımama, finansal kaldıraç ve belki de atom diplomasisi aracılığıyla bölgenin ABD ve Batı Avrupa ile olan siyasi ve ekonomik temasını korumayı amaçladı (Leffler, 1992: 40). Truman yönetimine göre, SSCB'nin bölgedeki devletlerin stratejik ve dış politika kararları üzerinde kontrol sahibi olması kabul edilebilir bir durumdu (Pollard, 1985: 34). Dışişleri Bakanı Byrnes, 31 Ekim 1945'te yaptığı bir konuşmada, SSCB'nin Doğu Avrupa'da meşru güvenlik çıkarları olduğunu kabul etmişti; Truman yönetimi, bu bölgede SSCB karşıtı siyasi oluşumları desteklemekten kaçınacaktı (Gaddis, 1972: 276). Ancak SSCB'nin, Yalta'da üzerinde anlaşma sağlandığı üzere, bölgede serbest ticaret ve seçimlere izin vermesi gerekmekteydi (Leffler, 1992: 2017: 201). Truman (1945b), 27 Ekim'de yaptığı konuşmada, "herhangi bir ulusal herhangi bir yabancı gücün zoruyla dayatılan herhangi bir hükümeti tanımayı reddedeceğini" ve "tüm devletlerin, dünyanın

ticaretine ve hammaddelerine eşit şartlarda erişim hakkına sahip olması gerektiğine inandığını" vurguladı.

Truman yönetimi, Doğu Avrupa'daki gelişmeleri SSCB'nin savaş sonrası dönemdeki niyetlerine dair ipuçları olarak değerlendirdi. Stalin'in Doğu Avrupa'daki eylemleri, SSCB'nin savaştan sonra ABD ile iş birliği mi istediğini yoksa çatışmacı bir rekabeti mi göze aldığını ortaya koyacak bir "turnusol testi" olacaktı (Leffler, 1992: 34). Bu bağlamda, SSCB'nin ABD'nin Doğu Avrupa'yı serbest seçimler ve ticaret yoluyla küresel düzene eklemleme arayışına direnç göstereceğinin kısa bir süre içinde ortaya çıkması, Vaşington'daki karar alıcıların SSCB'yi kural tanımayan revizyonist bir güç olarak yaftalamalarına neden oldu (Layne, 2019: 11). Charles E. Bohlen, 18 Ekim'de Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği bir bilgi notunda, SSCB'nin "nüfuz ile tahakküm arasında ya da dost bir hükümet ile kukla bir hükümet arasında ayrım yapmaktan aciz" olduğunu belirtti (Pollard, 1985: 37). Bohlen'e göre, Truman yönetimi, Moskova'nın "tahakküm ile dış ilişkilerin siyasi-stratejik yönüyle sınırlı meşru etki arasındaki farkı anlamasını sağlamalıydı" (Mark, 1981: 329).

Truman yönetiminin Eylül 1945'te Londra'da düzenlenen DBK toplantısındaki tutumu bu ilkeler çerçevesinde belirlenmişti. Byrnes, Londra'daki görüşmeler esnasında, demokratik seçimler yapılana ve serbest ticaret politikaları kabul edilene kadar Romanya ve Bulgaristan'daki hükümetleri tanımayı reddetti. Ancak, ABD'nin bölgede serbest seçimler ve ticaret talebi, SSCB'nin nüfuz alanına ve ulusal güvenliğine karşı bir meydan okuma teşkil etmekteydi (Pollard, 1985: 139). Byrnes'ın Romanya'da kurulan hükümetin SSCB müdahalesinin bir sonucu olduğunu belirtmesi üzerine Molotov, Doğu Avrupa'daki pek çok hükümetin yakın geçmişte Hitler ile iş birliği yaptığını hatırlattı. Molotov'a göre, SSCB zaferi "sadece Alman faşizminin yenilgisi ışığında değil, tüm Avrupa'da faşizmin askerî, siyasi ve ahlaki yenilgisi ışığında görülmeliydi" (Graebner, 1984: 125). Gerçekten de Stalin'e göre ülkenin ulusal güvenliği Doğu Avrupa devletleri üzerinde sıkı bir kontrol

gerektirmekteydi (Layne, 2006: 59). Stalin'e göre, bölgede yapılacak serbest seçimlerin sonucunda kurulacak hükümetlerin SSCB karşıtı olması muhtemeldi (Judt, 2005: 131-132; Naimark, 2010: 182; Saull, 2007: 54). Stalin, Aralık 1945'te Byrnes'a, savaşta Romen birliklerinin Volga'ya ilerlediğini, Macar ordularının Don'a ulaştığını ve Alman donanmasının Bulgar karasularında konuşlandığını hatırlattı (Leffler, 2017: 202). Stalin'e göre son savaş geçmişteki savaşlardan farklıydı; kim bir bölgeyi işgal ederse oraya kendi sistemini dayatmaktaydı (Naimark, 2010: 175). SSCB'nin ulusal güvenliği, Doğu Avrupa devletlerinin dış politika kararlarının yanı sıra iç siyasi ve ekonomik düzenlerinin de sıkı bir kontrolünü gerekli kılmaktaydı. Doğu Avrupa söz konusu olduğunda, "SSCB geleneksel bir büyük güç gibi davranmaktaydı" (Yergin, 1977: 12).

Byrnes'ın Londra'daki DBK toplantısında Romanya ve Bulgaristan hükümetlerinin yeniden düzenlenmesi talebi sonuçsuz kaldı. Molotov'a göre, bu ülkelerde kurulan hükümetlerin temsil oranı, İngiltere gözetiminde Yunanistan'da kurulan hükümetin temsil oranından daha yüksekti (Gaddis, 1972:264). Molotov, ABD'nin Doğu Avrupa'daki taleplerine rağmen SSCB'yi Japonya ve İtalya'dan dışlama politikasının çelişkili olduğunu savundu (Yergin, 1977: 132). Gerçekten de Byrnes'ın bu çelişkiye rağmen Doğu Avrupa taleplerinde ısrarcı olması zorlaştı (Gaddis, 1972: 276). Byrnes, Doğu Avrupa'daki çıkmazı kırmak için Almanya'nın yirmi beş yıl boyunca silahsızlandırılmasını önerdi, ancak bu adımı yalnızca Molotov'un öneriyi Moskova'ya ileteceğini belirtmesiyle sonuçlandı (Graebner, 1984: 125). Londra'daki DBK toplantısı Ekim ayının başlarında sona erdi. Byrnes Molotov'a serbest seçimler düzenlenene kadar Romanya ve Bulgaristan'daki hükümetleri tanımayacağını ve bu ülkelerle barış antlaşması imzalamayacağını belirtti.

Londra'daki çıkmaz Byrnes'ın girişimlerini sonlandırmayacaktı. Aksine, Byrnes barışı yapan isim olma arzusundaydı. Byrnes'ın Londra dönüşü ilk adımı, özel temsilcisi Mark Ethridge'den bölgeye gidip kendisi için bir rapor hazırlamasını istemek oldu.

Byrnes, Dışişleri Bakanlığı mensuplarının fazla muhafazakâr ve SSCB karşıtı olduğunu düşünmekte ve görev yaptıkları ülkelerin iç siyasetine fazla karıştığından şüphelenmekteydi (Yergin, 1977: 144). Bu nedenle, kendisine gelen raporların eksik ve taraflı olduğunu düşünmekteydi. Ethridge tarafından hazırlanacak rapor yeni ve tarafsız bir bakış açısı getirecek ve Byrnes'ın bölgedeki çıkmazı çözmesine yardımcı olacaktı. Ancak Ethridge'in 7 Aralık'ta Byrnes'a sunduğu rapor, Dışişleri Bakanı'nın beklentilerini karşılamadı. Rapora göre, Romanya ve Bulgaristan'ın "içişlerine sürekli ve güçlü bir şekilde müdahale edildiği" açıktı. SSCB'nin Doğu Avrupa'daki etki alanını kabul etmek yalnızca bu alanın genişlemesine davetiye çıkarmakla sonuçlanacaktı (FRUS, 1945 Vol. V: 472).

Byrnes, Dışişleri Bakanlığı mensuplarının görüşlerini büyük ölçüde doğrulayan raporu yayınlamaktan kaçındı. Byrnes, SSCB ile uzlaşmak için bir girişimde daha bulundu (Gaddis, 1972: 280; Yergin, 1977: 146-147). Byrnes, Romanya ve Bulgaristan ile barış antlaşması imzalanmadığı sürece SSCB bu ülkelerde asker bulundurmaya devam edeceğinden dolayı meseleyi çözüme kavuşturmak istemekteydi (Gaddis, 1972: 276) 16 Aralık'ta Moskova'da toplanacak olan DBK, Byrnes için aradığı fırsatı sundu. Ancak DBK toplantılarında Molotov'la yaptığı görüşmelerden bir sonuç alamayan Byrnes, meseleyi doğrudan Stalin'le görüşmeye karar verdi. Stalin'in Byrnes'a sunduğu çözüm önerisine göre, SSCB Bulgaristan'a mevcut kabineye komünist olmayan iki bakan atamasını tavsiye edecek ve Andrey Vışinski, Harriman ve Clark Kerr'den oluşan üçlü bir komisyon Bükreş'e giderek Romanya hükümetine, mevcut hükümette temsil edilmeyen iki siyasi partinin iki temsilcisini de kapsayacak şekilde genişletilmesini tavsiye edecekti. Ayrıca, Romanya'da "özgür ve serbest seçimler, genel ve gizli oy esasına göre mümkün olan en kısa sürede yapılacaktı." Bulgaristan ve Romanya tarafından bu adımlar atıldıktan sonra ABD ve İngiltere mevcut hükümetleri resmen tanıyacaktı (FRUS, 1945 Vol. II: 268). Byrnes bu önerileri kabul etti.

Moskova'da varılan antlaşmayı 1946'da Paris ve New York'taki DBK toplantılarında hazırlanan ve 10 Şubat 1947'de Paris'te imzalanan Paris Barış Antlaşmaları takip etti. Antlaşmalar, savaşın galibi olan ABD, İngiltere, SSCB ve Fransa ile Mihver güçler arasında yer alan Bulgaristan, Romanya, Macaristan, İtalya ve Finlandiya arasında imzalandı. Antlaşmaların maddeleri, halihazırda bölge ülkelerindeki içişleri bakanlıkları, emniyet teşkilatları ve istihbarat servisleri gibi kritik kurumların Moskova'dan gelen talimatları uygulayacak komünist siyasetçilerle dolduran SSCB'nin (Naimark, 2010: 183) Doğu Avrupa'daki üstünlüğünü yansıtmaktaydı. Buna göre, antlaşmalarda "siyasi, askerî ya da paramiliter" olsun "faşist tipteki tüm örgütler" yasaklanmış ancak "faşist" kavramı tanımlanmamıştı (Mark, 1981: 330). Dahası, Romanya ve Finlandiya için hazırlanan metinlerde "SSCB'ye ya da diğer Birleşmiş Milletlerden herhangi birine karşı düşmanca propaganda yapan" tüm gruplar yasaklanmıştı (Mark, 1981: 330). Mark'ın (1981: 330) vurguladığı üzere, "kapsamlı ve muğlak olan bu ifadeler, SSCB'ye tehdit altındaki çıkarlarını savunmak için müdahale gerekçesi sağlarken, ilgili devletlerin de sınırlı siyasi seçeneklerinin farkına varmalarını sağlamıştı." Sonuçta, Paris Barış Antlaşmaları, SSCB'nin Doğu Avrupa'daki hâkimiyetini tescilledi.

Paris Barış Antlaşmaları'nın Doğu Avrupa devletleri üzerindeki sonuçların yanı sıra, ABD'nin 1947-1948 yıllarındaki siyasi eylemleri ve SSCB'nin bu eylemlere karşılık attığı adımlar Avrupa'nın bölünmüşlüğünü ve dolayısıyla Doğu Avrupa'nın SSCB'nin etkisi altındaki konumunu pekiştirdi (Herring, 2008: 622). Truman'ın 12 Mart 1947'de Kongre'de yaptığı konuşmada ilan ettiği ve Truman Doktrini olarak bilinen dış politika ilke ve öncelikleri, Dışişleri Bakanı Marshall'ın Mart-Nisan 1947'de Moskova'da yapılan DBK toplantılarından dönüşünde 5 Haziran'da Harvard Üniversitesi'nde yaptığı konuşmada temel prensiplerini açıkladığı Marshall Planı ve Truman yönetiminin SSCB'ye karşı ekonomik olarak gelişmiş ayrı bir Almanya devleti kurma kararı,

Avrupa'nın bölünmesine ve Doğu Avrupa'nın SSCB tarafından katı bir şekilde kontrol edilmesine zemin hazırladı.

Özellikle Marshall Planı, SSCB'nin karşı eylemleri nedeniyle Doğu Avrupa ülkelerinin kaderi açısından önemli sonuçlar doğurdu. Marshall'ın Avrupa ülkelerini kendi ekonomik toparlanma planlarını hazırlamaya davet etmesiyle 27 Haziran'da Paris'te başlayan görüşmeler, 2 Temmuz'da Molotov'un mevkidaşları Bidault ve Bevin'i Avrupa'yı iki kampa bölmekle suçlamasıyla sonuçlandı (Pollard, 1985: 133-140). Molotov, Paris'ten Stalin'e gönderdiği bir telgrafta, ABD ve Batılı ortaklarının "bu fırsatı Avrupa ülkelerinin iç ekonomilerine nüfuz etmek ve özellikle de Avrupa ticaret akışını kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmek için kullanmaya hevesli olduklarını" yazdı (Pechatnov, 2010: 104). Ekonomik kontrol ile Doğu Avrupa'nın siyasi ve askerî örgütlenmesi arasında bir ayrım gözetmeyen SSCB için Marshall Planı, kendi nüfuz alanına karşı örtülü bir meydan okumaydı (Pollard, 1985: 139). Diğer bir deyişle, "Kremlin'e göre Marshall Planı, savaş sonrası stratejik hedeflerinin en önemli parçası olan Doğu Avrupa'daki güvenlik bölgesinin altını oymak için tasarlanmış bir Truva atıydı" (Pechatnov, 2010: 104). Molotov'un Paris'teki toplantıyı terk ettikten sonra Stalin Çekoslovakya ve Polonya'nın Marshall Planı'na katılmasını önledi. Stalin, 9 Temmuz'da Moskova'da yapılan bir toplantıda, Çekoslovakya'dan gelen heyeti, Prag hükümetinin Paris'te düzenlenecek olan konferansa katılmaktan kaçınması için sert bir dille uyardı. Heyette bulunan Jan Masaryk daha sonra şöyle yazacaktı: "Moskova'ya bağımsız ve egemen bir devletin dışişleri bakanı olarak gittim; Sovyet hükümetinin bir uşağı olarak döndüm" (Naimark, 2010: 189).

Molotov, Paris'ten döndükten kısa bir süre sonra Komünist Enformasyon Bürosu'nun (Kominform) kurulduğunu ilan etti (LaFeber, 1967: 61). Kominform'un ilk toplantısı Eylül 1947'de SSCB, Bulgaristan, Çekoslovakya, Polonya, Macaristan, Romanya, Yugoslavya, Fransa ve İtalya'dan komünist parti temsilcilerinin katılımıyla

Polonya'da yapıldı. SSCB temsilcisi Andrey Jdanov Marshall Planı'nı eleştirdi ve Batılı güçlerin politikaları sonucunda dünyanın iki kampa bölündüğünü savundu. Jdanov, Fransız ve İtalyan komünist partilerini Marshall Planı'nı protesto etmeye ve gösteri yapmaya davet etti (Leffler, 1996: 46). Dahası, SSCB Molotov Planı olarak bilinen bir dizi ikili ticaret antlaşmalarıyla Doğu Avrupa ülkelerinin ticareti üzerindeki kontrolünü sıkılaştırdı (Herring, 2008: 622). Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi 1949 yılında SSCB ile Doğu Avrupa devletleri arasındaki ticareti kolaylaştırmak amacıyla kuruldu. SSCB, 1948 yılının ilk aylarında Romanya, Bulgaristan ve Macaristan ile Almanya ve ortaklarının saldırısı durumunda karşılıklı yardımlaşmayı öngören "dostluk, iş birliği ve karşılıklı yardım" antlaşmaları imzaladı (Pechatnov, 2010: 105). Stalin için SSCB'nin güvenliği ve Doğu Avrupa devletlerin rejim inşası aynı madalyonun iki yüzüydü (Zubok, 2007: 21). Nihayetinde Stalin, Marshall Planı'na "Doğu Avrupa'nın statüsünü bir etki alanından sıkı bir şekilde kontrol edilen ekonomik ve siyasi uydulardan oluşan bir bloğa dönüştürerek karşılık vermişti" (Cox ve Kennedy-Pipe, 2005: 106).

Sonuçta, ABD'nin Doğu Avrupa'yı küresel düzene entegre etme arayışına karşı SSCB bölgedeki kontrolünü sıkılaştırdı. Esasında SSCB'nin Doğu Avrupa'daki Alman işgalini püskürtmesi ve bölge devletlerinin siyasi, ekonomik ve askerî alanlardaki kararlarını biçimlendirecek dışlayıcı düzenin temellerini atması bir arada gerçekleşmişti. İlk başta Yalta'da kabul edilen prensipler çerçevesinde SSCB'nin Doğu Avrupa'daki kontrolünü gevşetmeye çalışan (Gaddis, 1972: 263-280) ve kredi ve ekonomik yardım havucunu kullanarak bölge ülkeleriyle iş birliği kurmayı amaçlayan (Pollard, 1985: 40-49) Truman yönetimi, sertleşen Soğuk Savaş iklimi ve SSCB'nin Doğu Avrupa'da sıkılaşan kontrolü karşısında bölge üzerindeki etki arayışını sınırlandırmak zorunda kaldı. Byrnes, Truman yönetiminin bu yönelimini Kasım 1946'da şu sözlerle ifade etmişti: "Dostlarımıza her şekilde yardım etmeli ve çaresizlikten ya da başka nedenlerden dolayı savunduğumuz ilkelere karşı çıkanlara yardım etmekten kaçınmalıyız" (Pollard, 1985:

49). Bu bağlamda, ABD Şubat 1949'da SSCB ve Doğu Avrupa ülkelerine stratejik malzeme ve ekipman ihracatını kısıtlamak için İhracat Kontrol Yasası'nı çıkardı (Findlay ve O'Rourke, 2019: 572) ve Batılı müttefiklerin SSCB ve Doğu Avrupa ile ticaretini kısıtlamak için Çok-Taraflı İhracat Kontrolleri Koordinasyon Komitesi'ni (CoCom) kurdu (Mastanduno, 1988: 132). Şubat 1948'de Çekoslovakya'da gerçekleşen komünist darbe karşısında Truman yönetiminin tutumu, ABD'nin Doğu Avrupa'ya yönelik azalan ilgisini teyit etti. Dışişleri Bakanı Marshall'a göre, "SSCB çizgisini sadakatle takip eden Çekoslovakya'da gerçekleşen darbe sonucunda komünist bir rejimin kurulması, sadece önceki Çek politikasını kristalize etmişti." Marshall sadece başarılı bir komünist darbenin Batı Avrupa ülkelerindeki olası yansımalarından endişe etmekteydi (Yergin, 1977: 349). Sonuçta, Truman yönetimi için Doğu Avrupa SSCB'nin niyetlerini açığa çıkaran bir turnusol testi olmuştur.

3.2.4.3. Küresel Düzenin Sızdıran Çatısı: Birleşmiş Milletler Sistemi

İngiliz tarihçi Mark Mazower (2015: 242-243), Soğuk Savaş döneminde ABD dış politikası üzerine yapılan çalışmaların çoğunda BM'ye tek bir atıf dahi yapılmadığını, ancak BM'nin uluslararası politikadaki rolü ve işlevinin ne olması gerektiği sorusunun Vaşington'daki karar alıcıları meşgul ettiğini isabetli bir şekilde vurgulamaktadır. Gerçekten de BM Roosevelt döneminden bu yana ABD'nin savaş sonrası küresel düzen arayışında belirleyici bir rol oynadı. Bu bağlamda, savaş zamanı iş birliği ve zaferin yarattığı iyimser atmosfer, 1942 yılında bir araya gelen Birleşmiş Milletlerin yeni bir uluslararası örgüt çatısı altında savaştan sonra iş birliğine devam edecekleri beklentisini yarattı. Yeni uluslararası örgütün savaşları önleyeceği, egemen eşit devletlerin güvenliklerini sağlayacağı ve küresel düzenin çatısı olacağı beklendi.

BM'ye dair bu beklentiler Vaşington'daki en üst düzey karar alıcılar tarafından paylaşıldı. Roosevelt iyimser bir şekilde, büyük güçlerin küresel düzenin çatısı olacak

BM bünyesinde iş birliğine devam edeceğini ve böylece savaş sonrasında barışın tesis edileceğini hesapladı (Reynolds, 2006: 272). Roosevelt, Dumbarton Oaks Toplantıları devam ederken 28 Eylül 1944'te Churchill'e gönderdiği bir telgrafta, SSCB'nin "savaşı önlemek için kurulacak herhangi bir büyük güçler birliğinin…eşit bir üyesi olması gerektiğini" vurguladı. Roosevelt'e göre, "çocuk yürümeyi öğrenene kadar birkaç yıl boyunca işleri idare etmek" gerekecekti (FRUS, 1944 Vol. I: 850). Roosevelt'in ölümü üzerine gerçekleşen başkan değişikliği Vaşington'daki iyimser havayı bir anda ortadan kaldırmadı. Dışişleri Bakanı Stettinius, 26 Haziran 1945 tarihinde San Francisco Konferansı'na ilişkin olarak Başkan Truman'a sunduğu raporda BM'nin gelecekteki rolüne ilişkin iyimser görüşlerini paylaştı. Stettinius'a göre, 1945'te sona eren savaş "herhangi bir ülke tarafından değil, Birleşmiş Milletlerin ortak çabasıyla" kazanılmıştı. Bu çabanın "verdiği ders o kadar çarpıcı olmuştu ki ABD halkı ve hükümeti ulusal güvenlik anlayışını değiştirmişti." Buna göre, savaş sonrası dönemde "tek taraflı bir ulusal güvenlik politikası…çağdışıydı." Stettinius'a göre barış dünya çapında bir sorundu ve barışın korunması büyük güçlerin BM çatısı altında yürütecekleri iş birliğine bağlıydı (FRUS, 1948 Vol. I, Part I: 206). Stettinius, 22 Ekim'de Başkan Truman ile yaptığı görüşmede Başkan'ın kendisine "BM'nin işlemesi gerektiğini…güçlü bir şekilde hissettiğini" söylediğini aktardı. Stettinius'a göre Truman, BM'nin SSCB ile olan sorunların çözümünde "büyük bir rol oynayabileceğini" düşünmekteydi (Gaiduk, 2012: 46-47). Truman (1945b), 27 Ekim'deki Donanma Günü konuşmasında "uluslar arasında barışın korunmasının…dünyanın tüm barışsever yurttaşlarından oluşan bir Birleşmiş Milletler Örgütü gerektirdiğini" vurguladı. Truman (1945b), "atom enerjisinin serbest bırakılmasının yarattığı sorunlara ve barışla ilgili diğer pek çok soruna BM bünyesindeki tüm halkların ortaklığıyla çözüm" bulunabileceğine işaret etmekteydi.

Ancak BM'nin uluslararası güvenlik meselelerinde sınırlı bir rol oynayacağına dair kötümser görüşler de daha örgüt kurulmadan önce dile getirilmeye başlanmıştı.

George Kennan, Ocak 1945'te "Birleşmiş Milletler planlarının mümkün olan en kısa sürede bir kenara bırakılmasını" savunmaktaydı. Kennan'a göre, büyük güç rekabeti savaştan önce olduğu gibi savaştan sonra da uluslararası hukuk çerçevesi dışında devam edecekti (Elmendorf, 2012). ABD ile SSCB arasındaki ilişkilerin bozulması ve Soğuk Savaş rekabetinin belirginleşmesi Kennan'ın BM'ye dair olumsuz görüşlerini pekiştirdi. Kennan, 24 Şubat 1948'de Dışişleri Bakanı Marshall'a sunduğu raporda, BM'nin "ara sıra yararlı işlevi olduğunu" ancak "çoğunlukla çözdüğünden daha çok soruna yol açtığını" savundu (Mazower, 2015: 250). BM'nin uluslararası güvenlik meselelerinin çözümündeki rolüne ilişkin kötümser görüşler Atlantik Okyanusu'nun doğu yakasında da dile getirilmekteydi. Churchill, 5 Mart 1946'da Missouri eyaletine bağlı Fulton kendindeki Westminster Koleji'nde yaptığı konuşmada adeta inanç tazelercesine BM çatısı altında barışın hüküm sürebileceğini belirtti (Mazower, 2015: 251). Ancak konuşmasının satır aralarında barışın anahtarının ABD ile İngiltere arasındaki "özel ilişkide" ve Vaşington'un atom tekelinde gizli olduğunu söyledi (LaFeber, 1967: 31). Churchill'e (1946) göre, "BM derhal uluslararası bir silahlı güçle donatılmaya başlanmalıydı" ancak "atom bombasına ilişkin gizli bilgi ve deneyimi, henüz emekleme aşamasında olan bir dünya örgütüne emanet etmek yanlış ve tedbirsiz bir davranış olacaktı." Churchill'in "demir perde" konuşmasını yaptığı günlerde ABD Donanma Bakanı James Forrestal, Vaşington'da BM hakkında paylaşılan şüphelerin sözcüsü oldu. Forrestal'a göre ABD'nin önünde iki seçenek vardı: BM'yi operasyonel hale getirmek ya da ezici bir askerî güç inşa etmek. Forrestal ikinci seçeneği tercih etmekteydi çünkü SSCB'nin iş birliğine yanaşmayacağı gerekçesiyle ilk seçenek gerçekçi değildi (Yergin, 1977: 199). BM'ye dair şüpheler, sertleşen Soğuk Savaş ikliminde Senato'da da dile getirilmeye başlanmıştı. Aralık 1947'de Cumhuriyetçi Senatör John Foster Dulles, "BM'nin henüz yeterince güçlü bir dayanak olmadığını" ve "güvenlik için bölgesel bir birlik olmadığı sürece" Batı Avrupa devletlerinin "zayıf ve korkak olacaklarını"

savunarak Vaşington'da yayılan BM'ye ilişkin kötümser görüşü dile getirdi (Kaplan, 1984: 52).

Vaşington'daki kötümser görüşler bir yana, Atlantik Bildirisi ile "fikren ve fiilen başlayan" (Denk, 2015: 136) süreç, Birleşmiş Milletler Bildirisi, Moskova Konferansı, Dumbarton Oaks Toplantıları, Yalta Konferansı ve San Francisco Konferansı gibi kritik eşiklerden geçilerek 26 Haziran 1945'te San Francisco'da 50 devlet tarafından BM Antlaşması'nın imzalamasıyla sonuçlandı. Polonya'nın BM Antlaşması'nı 15 Ekim'de imzalamasıyla imzacı devlet sayısı 51'e yükseldi ve antlaşma 24 Ekim'de yürürlüğe girdi. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 10 Ocak 1946'da İngiltere'nin başkenti Londra'da toplandı (Denk, 2015: 138-147). BM Antlaşması'nın 1. maddesinde belirlendiği üzere örgütün dört amacı vardı: uluslararası barış ve güvenliği korumak, uluslar arasında dostane ilişkiler geliştirmek, uluslararası sorunların çözümünde ve insan haklarına saygının teşvik edilmesinde iş birliği yapmak ve ulusların giriştikleri eylemlerin uyumlaştığı bir odak olmak. Küresel bir düzeni amaçlayan BM Antlaşması, beraberinde bir dizi üyelik ve davranış kuralları, dolayısıyla haklar ve sorumluluklar getirmişti. BM Antlaşması'nda belirlenen üyelik kuralları, örgütün üyelerinin barışsever ve egemen eşit devletler olduğu şeklindeydi. BM Antlaşması'nda belirlenen davranış kuralları ise şu şekildeydi: uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözümü, kuvvet kullanma tehdidine ya da kuvvet kullanılmasına başvurmaktan kaçınma, herhangi bir devletin iç yetki alanına giren konulara müdahale etmeme ve meşru müdafaa hakkı. Aşağıdaki tabloda BM Antlaşması kapsamında belirlenen üyelik ve davranış kuralları listelenmektedir (bkz. **Tablo-5**).

Tablo 5: BM Antlaşması'nda Belirlenen Üyelik ve Davranış Kuralları

BM Antlaşması	Kuralın Türü
"Örgüt, tüm üyelerin egemen eşitliği ilkesi üzerine kurulmuştur." Madde 2/1.	Üyelik Kuralı

"İşbu Antlaşma'nın getirdiği yükümlülükleri kabul eden ve bunları yerine getirme konusunda yetenekli ve istekli olduklarına örgütçe hükmedilen tüm diğer barışsever devletler Birleşmiş Milletlere üye olabilirler." Madde 4/1.	Üyelik Kuralı
"Tüm üyeler, uluslararası nitelikteki uyuşmazlıklarını, uluslararası barış ve güvenliği ve adaleti tehlikeye düşürmeyecek biçimde, barışçı yollarla çözerler." Madde 2/3.	Davranış Kuralı
"Tüm üyeler, uluslararası ilişkilerinde gerek herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığa karşı, gerek Birleşmiş Milletler'in amaçları ile bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidine ya da kuvvet kullanılmasına başvurmaktan kaçınırlar." Madde 2/4.	Davranış Kuralı
"İşbu Antlaşma'nın hiçbir hükmü, Birleşmiş Milletlere herhangi bir devletin kendi iç yetki alanına giren konulara müdahale yetkisi vermediği gibi üyeleri de bu türden konuları işbu Antlaşma uyarınca bir çözüme bağlamaya zorlayamaz." Madde 2/7.	Davranış Kuralı
"Bu Antlaşma'nın hiçbir hükmü, Birleşmiş Milletler üyelerinden birinin silahlı bir saldırıya hedef olması halinde, Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri alıncaya dek, bu üyenin doğal olan bireysel ya da ortak meşru savunma hakkına halel getirmez." Madde 51.	Davranış Kuralı

Kaynak: BM Antlaşması (1945).

BM Antlaşması, yukarıda aktarılan üyelik ve davranış kuralları aracılığıyla 1945 sonrası küresel düzenin sınırlarını büyük ölçüde belirledi. Ancak bu kurallar BM Antlaşması'nın alametifarikası olan büyük güçlerin özel statü ve ayrıcalıklarının üstünü örtmekteydi. Dahası, ilgili maddeler, BM Antlaşması'nda büyük güçlere tanımlanan özel statü ve ayrıcalıklar karşısında etkinliklerini yitirmekteydi. Şöyle ki, beş daimî üyenin veto yetkisine sahip olduğu Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK), "uyuşmazlıkların barışçıl çözümü" ve "uluslararası barış ve güvenliğin korunması" konusunda BM'nin özel yetkili organı olarak tasarlandı. BMGK'nın uluslararası barış ve güvenliğin korunması için aldığı kararlar bağlayıcıydı ve bu durum BM'de devletler arasında "eşitler, daha eşitler, daha da eşitler" ayrımına yol açmakta (Denk, 2015: 178), dolayısıyla BM Antlaşması'nda belirlenen ilk üyelik kuralını (egemen eşitlik) zedelemekteydi. Ayrıca, "uluslararası barış ve güvenliğin korunması" açıkça tanımlanmamış olması (Denk, 2015: 245), BMGK'ya kavramın tam olarak ne anlama

geldiğini, dolayısıyla BM üyesi olsun ya da olmasın bir devletin barışsever olup olmadığını tespit etme yetkisini vermekteydi.

BM Antlaşması, üye devletlerin "uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında başlıca sorumluluğu Güvenlik Konseyi'ne bırakırlar ve bu sorumluluk gereğince görevlerini yerine getirirken Güvenlik Konseyi'nin kendi adlarına hareket ettiklerini kabul ederler" 24/1. maddesi uyarınca, BMGK'nın adeta kuvvet kullanma tekelini elinde bulundurmasına olanak sağlamaktadır. Öyle ki, içişlerine karışmama ilkesini düzenleyen madde 2/7, "ancak, bu ilke VII. Bölümde öngörülmüş olan zorlayıcı önlemlerin uygulanmasını hiçbir biçimde engellemez" ifadesiyle BMGK'nın alacağı tedbirlerle egemen eşit devletlerin içişlerine müdahale edebileceği sonucunu doğurmaktadır. Diğer bir ifadeyle, "2/7. maddede getirilen düzenlemeyi özellikle veto yetkili daimî üyeleri dışındaki devletler açısından bir egemenlik devri şeklinde yorumlamak dahi pekâlâ mümkündür" (Denk, 2015: 255). Son olarak, devletlerin meşru müdafaa hakkı, "Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri alıncaya dek" geçerlidir (madde 51). Denk'in (2015: 244-245) ifade ettiği üzere, "devletlerin "uluslararası barış ve güvenliğin korunması" açısından BMGK'ya sadece yetki ve hatta egemenlik devrinde bulunmadıkları, bu organ üzerinden BM'nin aslında uluslararası ilişkiler sisteminde bir anlamda şiddet tekeliyle de donatıldığını söylemek mümkündür." Sonuçta, Güvenlik Konseyi vetosu yoluyla büyük güçlere tanınan özel statü ve ayrıcalıklar ile BM'nin temelinde yatan evrensel fikirler arasındaki gerilim, örgütün belirleyici bir özelliğidir (Taylor ve Curtis, 2008: 315).

Esasında BM Antlaşması kapsamında BMGK aracılığıyla büyük güçlere tanınan özel statü ve ayrıcalıklar, uluslararası örgütlerin kuruluş nedenleriyle uyumludur. Bir düzen ister küresel ister dışlayıcı olsun "büyük güçlerin daha zayıf devletlerin davranışlarını [kendi] çıkarlarına uygun şekilde yönetmesine yardımcı olur" (Mearsheimer, 2019: 11). Büyük güçler uluslararası örgütleri kendi çıkarlarını ortak

çıkarlar sunmak için meşrulaştırıcı bir araç olarak kullanmaktadırlar (Denk, 2015: 25). Ancak, BMGK'da ABD'nin yanı sıra SSCB, İngiltere, Fransa ve Çin'in de veto yetkisi vardır (madde 23/1 ve 27/3) ve büyük güçlere tanınan özel statü ve ayrıcalıklar kendiliğinden ABD'nin çıkarlarına hizmet edecek şekilde küresel bir iş birliğine yol açmayacaktı. Aksine, büyük güçler arasındaki rekabet, BM çatısı altında küresel düzen arayışını sınırlandıracak ve söz konusu uluslararası örgütün çoğu zaman rakip büyük güç arasında propaganda mücadelesi için bir sahne işlevi görmesine neden olacaktı. Henüz San Francisco Konferansı'nda ABD SSCB'yi suçlamaya başlamış ve "Sovyetlerin savaş sonrası anlaşmalarına sadık kalmayacaklarını…herkesin anlamasını sağlamaya" çalışmıştı (Gaddis, 1972: 1972: 226-227). İngiltere'nin BM Daimî Temsilcisi Alexander Cadogan'ın Nisan 1946'da Londra'ya aktardığı üzere, BMGK'daki görüşmeler kısa süre içinde taraflar için bir propaganda kürsüsü haline gelecekti (Gaiduk, 2012: 86).

BM 1946 yılı itibariyle çalışmalarına başladı. BM'nin ele aldığı ilk uluslararası güvenlik meselesi, SSCB'nin Kuzey İran'daki askerlerini geri çekmekte isteksiz davranması ve bölgedeki ayrılıkçı siyasi hareketi desteklemesi nedeniyle Tahran ile Moskova arasında yaşanan siyasi gerilim oldu. Yergin'in (1977: 179) vurguladığı üzere İran'daki kriz, Soğuk Savaş'ın ortaya çıkışında önemli bir dönüm noktasıydı. Kriz, ABD'nin SSCB'ye yönelik yeni ve sert tutumunun ilk politika yansıması oldu. Dahası, İran'daki kriz iki büyük güç arasındaki çekişmenin Doğu Avrupa'dan yeni bir bölgeye taşınması anlamına geldi. Son olarak, krizin BM gündemine alınmasıyla iki büyük güç arasındaki iş birliğinde uluslararası kamuoyu önünde ilk gedik açıldı.

İran, 19 Ocak 1946'da SSCB'nin içişlerine karıştığı suçlamasıyla BMGK'ya başvurdu ve konuyla ilgili soruşturma talebinde bulundu (Hess, 1974: 131-132). BMGK, 30 Ocak tarihli kararında taraflara aralarındaki anlaşmazlığı ikili görüşmeler yoluyla çözmeleri çağrısında bulundu ve müzakerelerin gidişatı hakkında BMGK'yı bilgilendirmelerini talep etti (Gaiduk, 2012: 63). İran Başbakanı Ahmet Kavam ikili

görüşmelerde bulunmak amacıyla 19 Şubat'ta Moskova'ya gitti, ancak görüşmelerde bir ilerleme sağlanamadı. Bu arada Soğuk Savaş iklimi Vaşington'daki karar alıcıların hem genel olarak SSCB ile ilişkiler hem de özel olarak İran'daki kriz konusundaki görüşlerini biçimlendirmekteydi (Hess, 1974: 133). Dışişleri Bakanı Byrnes, 28 Şubat'ta yaptığı bir konuşmada uluslararası alandaki çıkar çatışmalarının "kamuoyuna açıklanması gerektiğini" ve anlaşmazlıklar BM'ye götürülmezse "bu forumların gerçeklikten kopacağını ve uzun vadede amaçsız ve boşa çıkacağını" savundu (Yergin, 1977: 186). Byrnes'a göre, ABD güçlü bir orduya sahip olmalı ve uluslararası arenadaki etkisini diğer güçlerin BM Antlaşması'na "uygun davranmalarını" sağlamak için kullanmalıydı (Yergin, 1977: 186-187). SSCB'nin İran'daki askerlerin geri çekmesi için belirlenen 2 Mart tarihine uymaması üzerine ABD, 1942 tarihli anlaşmayı ihlal ettiği gerekçesiyle Moskova'yı protesto etti ve sorunun BMGK'da yeniden ele alınması yönünde talepte bulunması için İran'a baskı yapmaya başladı (Gaiduk, 2012: 66).

Bu bağlamda, İran'ın BM temsilcisi 18 Mart'ta, bir hafta sonra toplanacak olan BMGK'dan İran konusunu gündemine almasını talep etti. Buna karşılık SSCB'nin BMGK'daki temsilcisi Andrey Gromiko, ikili müzakerelerin halihazırda devam ettiği gerekçesiyle BMGK toplantısının 25 Mart'tan 10 Nisan'a ertelenmesini talep etti, ancak ABD bu talebi reddetti (Hess, 1974: 137-138). Dışişleri Bakanı Byrnes BMGK'daki görüşmelere bizzat katıldı. Byrnes'a göre, BM İran sorununu derhal ele almadığı takdirde "verimsizlik ve etkisizlik içinde emekleme döneminde ölecekti" (Yergin, 1977: 189). 27 Mart'ta İran konusunun BMGK gündemine alınması sonucunda Gromiko toplantıyı terk etti. Bu esnada İran krizi 5 Nisan'da Tahran ve Moskova'nın iki ülke arasında bir anlaşmaya varıldığını duyuran ortak bir bildiri imzalamasıyla sona erdi. BMGK 22 Mayıs'ta, İran konusundaki görüşmelerin ileri bir tarihe ertelenmesi yönünde bir karar aldı. İran konusu teknik olarak BMGK'nın gündeminde kalmasına rağmen bir daha görüşülmedi (Gaiduk, 2012: 68-70). Stalin'e göre, ABD İran meselesini BM'ye taşıyarak

Moskova'ya karşı uluslararası bir kamuoyu oluşturmak istemişti. Stalin, 4 Nisan'da ABD'nin Moskova Büyükelçisi Walter Bedell Smith ile yaptığı görüşmede Truman yönetimini eleştirerek "benzer koşullarda ABD tarafından böyle bir talepte bulunulsaydı, SSCB'nin bunu isteyerek ve memnuniyetle kabul edeceğini" belirtti (Yergin, 1977: 190).

Gerçekten de ABD'nin İran meselesini BM'ye taşıma kararı, SSCB aleyhine uluslararası bir kamuoyu oluşturmak amacıyla yürütülen bilinçli bir politikanın uzantısı oldu. ABD, İran meselesini nihai olarak çözüme kavuşturacak bir BMGK kararını geçirememiş, bunun yerine İran kriziyle birlikte BM'nin iki büyük güç arasındaki Soğuk Savaş rekabetinde tarafların pozisyonlarını dile getirmeleri ve karşı taraf aleyhine propaganda yapmaları için uluslararası bir forum işlevi görmesini sağlamıştı. Gaiduk'un (2012: 70) ifadesiyle, ABD, İran krizini BMGK gündemine getirerek "BM'nin çoğunlukla propaganda savaşlarının yürütüldüğü ve kazanıldığı bir yer olarak ortaya çıkmasına neden olmuştu."

ABD'nin BM aracılığıyla küresel bir düzen kurma arayışının başarısızlığını gösteren bir diğer uluslararası güvenlik meselesi, bir sonraki başlıkta tartışılacağı üzere atom bombasının uluslararası kontrolü girişimiydi. Ağustos 1945'te Hiroşima ve Nagazaki şehirlerine atılan ve neden olduğu yıkım ile tüm başkentlerde endişe yaratan atom bombasının uluslararası kontrolü için BM'de başlayan müzakereler, ABD ve SSCB'nin atom bombasının kontrolü için alternatif planlar önermesiyle kısa sürede çıkmaza girdi. ABD uluslararası kontrol ve denetim kurulana kadar atom tekelini korumasını sağlayacak planını BMGK'dan geçiremedi. Atom bombasının uluslararası kontrolü meselesi, SSCB'nin 1949 yılında kendi atom bombasını üretmesiyle yerini tehlikeli bir silahlanma yarışına bıraktı.

İran krizinin BM'ye taşınması ve atom bombasının uluslararası kontrolü konusundaki anlaşmazlıklar, SSCB'nin BM'ye dair yaklaşımını giderek daha şüpheci

hale getirdi. BM Genel Kurulu'nun 1947 yılındaki ikinci olağan toplantısı devam ederken SSCB Dışişleri Bakanlığı BM hakkında şu gözlemde bulundu: "BM Genel Kurul'un ikinci oturumunun gerçekleştiği siyasi durum, ilk oturumdan önemli ölçüde farklıydı" çünkü "kapitalist ülkelerin yönetim çevrelerinde ve özellikle de ABD'nin yönetim çevrelerinde gericiliğe ve saldırganlığa doğru bir yöneliş güçlenmişti" (Gaiduk, 2012: 114). Truman yönetimi 1947 itibariyle BM'de ABD'nin iş birliği çabalarının SSCB tarafından engellenmesi nedeniyle başarısız olduğu şeklinde uluslararası bir kamuoyu oluşturmaya çalıştı. ABD bu girişiminde BM Genel Kurulu'nda sahip olduğu avantajlı konumu kullandı. 1946'dan 1950'ye kadar BM Genel Kurulu'nun olağan toplantılarında ABD, Soğuk Savaş ile ilgili meselelerde yüzde 90'dan fazla lehte oy kullanırken SSCB'nin lehte oy oranı yaklaşık yüzde 9'du (Rowe, 1971: 62). Savaş sonrası dönemde ABD, BM Genel Kurulu'nda "Soğuk Savaş meselelerine ilişkin neredeyse tüm kararların kendi çıkarlarına uygun olmasını sağlayacak yeterli desteğe sahipti" (Rowe, 1971: 76). BM Genel Kurulu'nda ABD lehine ortaya çıkan bu olumlu tablo, Truman yönetiminin 1947'de BMGK'yı devre dışı bırakmak amacıyla bir BM Genel Kurulu Geçici Komitesi kurma arayışını açıklamaktadır. Geçici Komite, barış ve güvenlikle ilgili en önemli sorumlulukları BMGK'dan devralacaktı. Truman yönetimi bu arayışını, "Güvenlik Konseyi'nin etkin bir şekilde çalışmadığını, bu durumda Genel Kurul'un yargı yetkisini kullanması gerektiğini ileri sürerek ve Genel Kurul oturumları arasında daha fazla hazırlık çalışmasına ihtiyaç duyulduğunu belirterek gerekçelendirdi" (Gaiduk, 2012: 111-112). Truman yönetiminin bu arayışı, SSCB'nin ABD'nin büyük güçlerin iş birliğine dayalı bir BM vizyonundan vazgeçtiği görüşünü pekiştirdi (Lascurettes, 2020: 188-189). Gaiduk'un (2012: 113) vurguladığı üzere, Geçici Komite 13 Kasım'da kurulmuş ve ertesi yıl süresi uzatılmış olsa da SSCB boykotu nedeniyle hiçbir zaman BM'nin etkili bir aracı haline gelememiş, ancak ABD'nin uluslararası alanda kurmaya çalıştığı Soğuk Savaş uzlaşısını pekiştirme çabaları için yararlı bir araç olmuştur.

BM'nin küresel etkisi, 1948 yılında, SSCB'nin dışlayıcı düzen kurduğu Doğu Avrupa'da zorlu bir teste tabi tutuldu. BM'nin Şubat 1948'de Çekoslovakya'daki darbeyi soruşturma girişiminin başarısızlıkla sonuçlanması, örgütün faaliyetlerinin veto hakkına sahip büyük güçler tarafından kontrol edildiği ve dolayısıyla uluslararası güvenlik meselelerinin çözümünde etkisiz kaldığı görüşünü pekiştirdi. 25 Mayıs 1948'de Gromiko, Moskova'nın Çekoslovakya'da komünistler tarafından gerçekleştirilen darbeye yardımcı olmak için askerî güç kullanma tehdidine başvurduğu yönündeki suçlamaların Güvenlik Konseyi'nde görüşülmesini engellemek için çifte veto[54] kullandı (Hamilton, 1948). Böylece, ABD'nin BM aracılığıyla Doğu Avrupa'da etki arayışı, SSCB'nin BMGK'daki veto yetkisi sonucunda başarısız oldu.

Sonuçta, Roosevelt döneminde başlayan ve Truman yönetimiyle birlikte devam eden BM'yi küresel düzenin çatısı haline getirme arayışının başarısızlığa mahkûm olduğu gerçeği Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında ortaya çıktı. ABD'nin önündeki en büyük engel, SSCB'nin BMGK'da sahip olduğu veto yetkisini kendi çıkarlarına yönelik tehdit algıladığında kullanmaktan çekinmemesiydi (Lascurettes, 2020: 188). ABD'nin küresel düzen arayışını SSCB'nin ulusal güvenlik çıkarlarıyla uzlaştırmak oldukça zordu; BM Soğuk Savaş'a yol açan çatışma ortamını ortadan kaldırmak ve dünyanın iki karşıt bloğa bölünmesini önlemek yerine adeta bu çatışmanın ve bölünmenin rehinesi haline gelmişti (Gaiduk, 2012: 301). Başkanlık görevine geldikten sonra BM'ye dair iyimser görüşlerini paylaşan Truman kısa bir süre içinde "örgütün uluslararası toplumun en büyük sorunlarını

[54] BM'nin kurulduğu dönemde Güvenlik Konseyi beş daimî ve altı geçici üyeden oluşmaktaydı. Konsey'de karar yeter sayısı yedi olarak belirlenmişti. Usule dair konularda herhangi yedi üyenin olumlu oyu yeterliyken diğer tüm konularda daimî üyelerin mutabık oyu dahil yedi olumlu oy şartı aranmıştır. Öte yandan hangi konuların usule ya da esasa dair sayılacağı belirlenmemiş olduğu için "oylamaya konu sorunun niteliğini belirleme yani bir anlamda usule mi esasa mı dair olduğunu kararlaştırma işi de usule dair olanlar dışındaki tüm meseleler yani esasa dair konular arasında değerlendirilmektedir." Bu durum, "bir konunun usule mi yoksa esasa mı dair olduğunu kararlaştırma amacıyla yapılacak oylamanın da esasa dair bir konu olarak kabul edildiğini, dolayısıyla daimî üyelerin bu aşamada da veto yetkilerini kullanabileceği anlamına gelmektedir" (Denk, 2015: 181) Çifte veto kavramı, bu durumdan doğan veto yetkisini tanımlamak için kullanılmaktadır.

etkili bir şekilde ele alan bir araçtan ziyade dünya meselelerini yansıtan bir aynadan biraz daha fazlası olduğunu" kabul edecekti (Lascurettes, 2020: 189).

3.2.4.4. İş Birliğine Güvenilemeyecek Kadar Tehlikeli: Atom Bombası

Truman yönetiminin küresel bir düzen çerçevesinde ele almaya çalıştığı ancak sonuçta başarısız olduğu son uluslararası güvenlik meselesi, atom enerjisinin ve dolayısıyla atom bombasının uluslararası denetimi ve kontrolü olmuştur. Truman yönetiminin atom bombasıyla ilgili olarak nasıl bir küresel düzen kurmak istediği sorusunun ilk yanıtı elbette ABD'nin atom bombası üzerindeki tekelinin diğer devletler tarafından tanınması olacaktı. Truman (1945b) 27 Ekim 1945'te yaptığı konuşmada dönemin mevcut statükosundan duyduğu memnuniyeti şu sözlerle ifade etmişti: "Bu yeni yıkım gücünün elimizde olmasını kutsal bir emanet olarak görüyoruz. Barışa olan sevgimiz nedeniyle dünyanın anlayışlı insanları bu emanetin ihlal edilmeyeceğini ve bağlılıkla korunacağını bileceklerdir." Ancak SSCB, ABD ve İngiltere'nin atom enerjisi konusundaki gizli çalışmalarından haberdardı ve savaş devam ederken kendi atom enerjisi projesi üzerinde çalışmaya başlamıştı (Holloway, 1994). Mart 1945'te Stalin, Çekoslovakya Cumhurbaşkanı Edvard Benes ile ülkedeki uranyumu çıkarma ve SSCB'ye taşıma hakkını veren gizli bir anlaşma imzalamış ve Mayıs 1945'te özel bir Sovyet heyeti Nazilerin atom projesini incelemek üzere Almanya'ya gitmişti (Holloway, 1994: 109). Vaşington'da "Sovyet siyasi ve askerî liderlerin bu silahı mümkün olan en kısa sürede elde etmek için güçlü bir arzuya sahip oldukları" bilinmekteydi (FRUS, 1945 Vol. II: 13). Dolayısıyla, ABD'nin atom tekeline sahip olduğu bir küresel düzen en başından itibaren olanaksızdı.

Truman yönetiminin atom bombasıyla ilgili olarak nasıl bir küresel düzen kurmak istediği sorusunun ikinci yanıtı, atom enerjisinin uluslararası bir denetim altına alınmasını sağlamak olacaktı. Buna göre, atom bombasına sahip olmayan devletler, bu bombayı

geliştirmek için hiçbir çaba sarf etmeyeceklerine dair bir taahhütte bulunacak ve bu taahhüdün yerine getirilmesinin uluslararası denetime tabi olacağını kabul edeceklerdi. Bu arada elbette ABD atom bombalarını elinde tutmaya devam edecekti. Tüm ülkeler atom enerjisinin barışçıl kullanımına ilişkin uluslararası bir antlaşmayı imzaladıktan ve tesislerini uluslararası denetime açtıktan sonra, ABD mevcut atom bombalarını imha edecekti. Bu küresel düzen arayışı ilkine göre daha olasıydı. Ancak, görüleceği üzere, 1946 yılında Birleşmiş Milletler Atom Enerjisi Komisyonu'nda atom enerjisi ve atom bombasının kontrolü üzerine yürütülen müzakereler, Vaşington ve Moskova'nın önerdiği alternatif çözümler karşısında çıkmaza girecek ve zaten başlamış olan ve Soğuk Savaş boyunca devam edecek olan nükleer silahlanma yarışını hızlandıracaktı (Gaiduk, 2012: 95).

Atom bombasının uluslararası kontrolüne yönelik her iki küresel düzen senaryosu da uluslararası sistemin diğer büyük gücü olan SSCB tarafından önlendi. Bu noktada öncelikle Truman yönetiminin atom bombası konusunda önceki yönetimden nasıl bir miras devraldığını ve Nisan 1945'ten itibaren nasıl bir politika izlediğini incelemek, ardından da atom bombası konusunda giriştiği küresel düzen arayışını irdelemek gerekmektedir.

Truman 12 Nisan 1945'te göreve başladığında, Roosevelt'in Haziran 1942'de onayladığı ve amacı Almanya'dan önce ilk atom bombasını geliştirmek olan gizli Manhattan Projesi hakkında sınırlı bilgiye sahipti ve bunun bir atom bombası projesi olduğundan habersizdi (Bernstein, 1975: 34). Ancak Truman yönetiminin atom bombasına yönelik politikası büyük ölçüde selefi Roosevelt yönetiminin yürüttüğü politikayı takip edecekti (Bernstein, 1974: 1003). İlk olarak, Roosevelt yönetiminde atom bombasının savaşta kullanılması görüşü hâkimdi; ABD'nin savaş stratejisi zaferin insan gücü yerine teknolojik üstünlükle elde edilmesine dayanmaktaydı. Dolayısıyla, bombanın savaşı daha kısa sürede ve daha az asker kaybıyla kazanmak için kullanılacağı düşüncesi

Vaşington'daki karar alıcılar tarafından uzun süredir kabul edilmekteydi (Gaddis, 1972: 245). Truman yönetimi bu varsayımı sorgulamadan kabul etti (Bernstein 1975: 34). Japonya'ya iki kez atom bombası attıktan sonra Truman, bombayı askerî bir silah olarak gördüğünü ve kullanılması gerektiğinden asla şüphe duymadığını söylemişti (Gaddis, 1972: 245). İkinci olarak, Roosevelt yönetimi atom enerjisi konusunda İngiltere ile iş birliği yaparken SSCB'nin projeden haberdar olmasını önlemeye çalıştı. Roosevelt ve Churchill Ağustos 1943'te "karşılıklı rıza dışında" atom enerjisiyle ilgili "hiçbir bilgiyi üçüncü taraflara iletmeyecekleri" konusunda anlaşmışlardı (Dallek, 1995: 470). Yalta'da Roosevelt, ABD'nin atom bombası yapma projesi hakkında Stalin ile hiçbir bilgi paylaşmamıştı. Truman, selefinin atom enerjisi konusunda SSCB ile iş birliğinden kaçınma politikasını kararlı bir şekilde sürdürecekti. Truman Potsdam'da Stalin'le atom bombası hakkında oldukça sınırlı bir bilgi paylaşmış ve bombayı Japonya'da kullanma kararından bahsetmemişti. 1 Ağustos 1946'da Truman, etkili bir uluslararası kontrol mekanizması kurulana kadar ABD'nin atom enerjisi konusunda herhangi bir ülkeyle iş birliği yapmasını yasaklayan Atom Enerjisi Yasası'nı imzaladı (LaFeber, 1967: 36). Son olarak, Roosevelt yönetimi atom bombasının uluslararası politikada kendilerine sağlayacağı avantajın farkındaydı. Bomba başarılı bir şekilde test edildikten sonra atom diplomasisi devreye girecekti; bu da yeni silahın müzakereleri etkilemek ve rakip büyük gücü taviz vermeye zorlamak için zımni ya da açık bir tehdit olarak kullanılması anlamına gelmekteydi (Bernstein, 1975: 32). Roosevelt yönetimine göre, atom bombası SSCB'yi savaş sonrası meselelerde iş birliği yapmaya teşvik edecekti (Dallek, 1995: 527). Benzer şekilde Truman yönetimi de bombanın ABD tekelinde olmasının Stalin'le başa çıkmayı kolaylaştıracağını beklemekteydi (Holloway, 1994: 155). Sonuçta, atom bombası konusunda izlenen politika açısından Roosevelt yönetimi ile Truman yönetimi arasında bir süreklilik söz konusuydu.

Truman, atom bombası hakkında göreve başladığı ilk haftalarda Savunma Bakanı Stimson ve Mayıs 1943'ten beri Savaş Seferberliği Ofisi'nin başında olan Byrnes ile yaptığı görüşmelerde bilgi sahibi oldu. Truman, atom bombası konusundaki sınırlı bilgisi nedeniyle bakanların ve diğer yetkililerin görüşlerini dinledi. Byrnes'a göre, atom bombası Truman yönetimini savaşın sonunda kendi şartlarını dikte edebilecek bir konuma getirecekti (Bernstein, 1975: 35). Stimson Byrnes'a göre daha temkinliydi. Stimson'a göre, ABD'nin mevcut atom tekelini uzun süre sürdürmek mümkün değildi; SSCB'nin birkaç yıl içinde kendi bombasını yapması kuvvetle muhtemeldi (Bernstein, 1974: 1010). Stimson, Manhattan Projesi kapsamında üzerinde çalışılan atom bombasının dört ay içinde hazır olacağını ve bütün bir şehri yok etme potansiyeli olan bombanın "insanlık tarihinin bilinen en korkunç silahı olacağını" belirtti. Stimson'a göre, diğer uluslar da yakın gelecekte kendi atom bombalarını geliştireceklerinden ötürü Truman yönetiminin önündeki temel sorun "bu silahın diğer uluslarla paylaşılması ve paylaşılacaksa hangi koşullarda paylaşılacağı" konusunda bir politika belirlemekti (Bernstein, 1975: 36).

Truman, atom bombasının etkileri konusunda tavsiyelerde bulunması için Stimson başkanlığında Geçici Komite adında üst düzey bir danışma komitesi kurmaya karar verdi. Komite, Potsdam Konferansı'ndan önce, bombanın Japonya'ya karşı kullanılması ve atom bombasının uluslararası kontrolü konularında görüşmek üzere birden fazla toplantı gerçekleştirecekti (Holloway, 1994: 120-122). İlk konuda karar kesindi; bomba Japonya'ya karşı kullanılacaktı. İkinci konuda alınacak karar SSCB'nin ne kadar sürede atom bombası geliştireceğine bağlıydı. 18 Mayıs'taki toplantıda Vannevar Bush ve James B. Conant, SSCB'nin üç ya da dört yıl içinde atom bombasına sahip olacağını belirtti. Bush ve Conant'a göre, savaş sonrası bir nükleer silahlanma yarışını önlemek ve atom enerjisinin uluslararası kontrolü için bir temel atmak için atom bombasını kullanmadan önce SSCB'yi bilgilendirmek gerekmekteydi (Bernstein, 1975: 39). ABD atom bombası projesinin başında bulunan Tümgeneral Leslie Groves'a göre,

SSCB ancak yirmi yıl içinde bir atom bombası geliştirecekti (Bernstein, 1974: 1011). 31 Mayıs'ta düzenlenen ikinci toplantıda SSCB'nin atom bombası hakkında bilgilendirilmesi ve hatta yapılacak ilk teste davet edilmesi önerildi. Fakat Byrnes, SSCB'nin projeye ortak olmayı talep edeceğini savunarak bu öneriye karşı çıktı. Byrnes'a göre, Truman yönetimi için öncelikli olan "üretim ve araştırmada mümkün olduğunca hızlı ilerleyerek bir adım önde olmak ve aynı zamanda SSCB ile siyasi ilişkileri geliştirmek için her türlü çabayı göstermekti" (Bernstein, 1974: 1012). Toplantı sonunda Bush ve Conant'ın SSCB'yi bilgilendirme önerisi yerine Byrnes'ın öne sürdüğü mevcut gizlilik politikasını sürdürme önerisi kabul edildi. Ancak 21 Haziran'daki üçüncü toplantıda Geçici Komite'nin görüşü değişti ve Bush ve Conant'ın savunduğu üzere atom bombasını kullanmadan önce SSCB'yi bilgilendirmenin faydalı olacağına karar verildi. Stimson komitenin nihai tavsiyesini kabul etti ve Truman'a Stalin'i atom bombasından haberdar etmeden Japonya'da silahın kullanılmasının ikili ilişkileri olumsuz etkileyeceğini belirtti. Sonuçta, Potsdam Konferansı öncesinde Truman'a sunulan politika seçeneği, konferans sırasında Stalin'i bomba hakkında bilgilendirmek ve Sovyet lidere atom bombasının uluslararası kontrolü konusunda gelecekte müzakerelerin mümkün olduğunu söylemekti (Bernstein, 1974: 1013).

Potsdam Konferansı 17 Temmuz'da, New Mexico eyaletindeki Los Alamos'ta ilk nükleer patlamanın başarıyla gerçekleştirilmesinden bir gün sonra başladı. Potsdam'da Truman'ın önceliği Stalin'in Yalta'da söz verdiği üzere Japonya'ya savaş ilan etmesiydi. Vaşington'da yapılan tahminlere göre, SSCB Pasifik'teki savaşa girdiği takdirde savaşın süresi kısalacak ve yarım milyon Amerikan askerinin hayatı kurtulacaktı. Ancak Truman atom bombasının başarılı bir şekilde test edildiğini öğrendiğinde, SSCB'nin Japonya'ya karşı savaşa girmesi konusundaki görüşünü değiştirmişti (Leffler, 1992: 37). Truman 21 Temmuz'da atom bombasının tahmin edilenden daha yıkıcı olduğunu ve kısa süre içinde kullanılmaya hazır olduğunu öğrendiğinde, Churchill'in deyişiyle, "değişmiş bir adamdı"

(Yergin, 1977: 115). Churchill, 23 Temmuz'da Londra'ya gönderdiği telgrafta, "ABD'nin şu anda SSCB'nin Japonya'ya karşı savaşa katılmasını arzu etmediğinin oldukça açık olduğunu" yazdı (Bernstein, 1975: 45). Truman 24 Temmuz'da Stalin'e ABD'nin "olağandışı yıkıcı bir güce sahip yeni bir silahı olduğunu" söyledi. Stalin bunu duymaktan memnun olduğunu ifade etmekle yetindi (Holloway, 1994: 116-117). Truman atom bombasını Pasifik'teki savaşta bir an önce kullanmak ve SSCB'nin Doğu Asya'daki ilerlemesini en azından yavaşlatmak için konferansı sona erdirme konusunda oldukça istekliydi (Yergin, 1977: 116). Potsdam Konferansı 2 Ağustos'ta sona erdi ve ilk atom bombası 6 Ağustos'ta, Truman *USS Augusta* isimli savaş gemisiyle Atlantik Okyanusu'nda ABD'ye doğru yol alırken Hiroşima'ya atıldı. İkinci atom bombası, Truman ABD'ye gelişinden iki gün sonra, 9 Ağustos'ta Nagazaki şehrine atılacaktı.

Japonya'nın 2 Eylül'de resmî olarak teslim olmasının ardından Truman yönetimi, atom enerjisi konusunda nasıl bir politikanın izleyeceğine odaklandı. İlk seçenek ABD'nin mevcut atom tekelini sürdürmekti, ancak bu politika tehlikeli bir silahlanma yarışına yol açabilirdi. İkinci seçenek atom enerjisi ve atom bombasını uluslararası bir otoritenin kontrolüne bırakmaktı, ancak bu politika ABD'nin Moskova'nın tutumuna güvenerek halihazırda sahip olduğu silahlardan vazgeçmek zorunda kalacağı anlamına gelecekti (Gaddis, 1972: 247). Vaşington'daki karar alıcılar arasında hangi politikanın isabetli olduğu konusunda kesin bir uzlaşı yoktu. Stimson'a göre, "genel amacı atom bombasının bir savaş aracı olarak kullanımını kontrol etmek ve sınırlamak ve mümkün olduğunca atom gücünün barışçıl ve insani amaçlarla geliştirilmesini teşvik etmek" olan bir antlaşma imzalamak amacıyla SSCB ile doğrudan müzakerelere başlamak gerekmekteydi (FRUS, 1945 Vol. II: 13). Dışişleri Bakan Yardımcısı Dean Acheson, atom enerjisi hakkında temel bilginin diğer başkentlerde bilindiğini, SSCB'nin yaklaşık beş yıl içinde ABD'yi yakalayacağını ve bombaya karşı etkili bir savunmanın mümkün olmadığını vurguladı. Acheson'a göre, ABD'nin Kanada ve İngiltere ile yürüttüğü atom

enerjisi iş birliğinin Moskova tarafından "kendilerine karşı bir Anglo-Amerikan" girişiminin bir kanıtı olarak görünecekti. Acheson, Truman yönetiminin atom enerjisinin uluslararası kontrolü için SSCB ile iş birliği yapması gerektiğini savunmaktaydı (FRUS, 1945 Vol. II: 17). Donanma Bakanı James Forrestal SSCB ile iş birliğine karşı çıkan isimler arasındaydı. Forrestal, "doğuya özgü bir düşünce yapısına" göre hareket eden SSCB'ye atom bombası gibi hayati bir konuda güvenip güvenemeyeceği konusunda endişeliydi (Gaddis, 1972: 249). 3 Temmuz 1945'te Truman tarafından ABD Dışişleri Bakanı olarak görevlendirilen Byrnes da SSCB'ye güvenmemekte ve ABD'nin Moskova'ya karşı atom diplomasisi yürütülebileceğini savunmaktaydı (Bernstein, 1975: 64).

Byrnes, Eylül ayında Londra'da toplanacak olan Dışişleri Bakanları Konseyi'nde Molotov ile yürüteceği müzakerelerde atom bombasını bir kaldıraç gibi kullanacaktı, ancak "Londra Konferansı, atom bombasına sahip olmanın ABD'yi Moskova ile ilişkilerde her şeye kadir kılmadığını açıkça gösterecekti" (Gaddis, 1972: 267). Londra'daki görüşmeler devam ederken Kanada Başbakanı Mackenzie King'in ABD ve Kanada'da faaliyet gösteren ve atom bombası hakkında SSCB'ye bilgi aktarmış olan bir casusluk şebekesinin ortaya çıkarıldığını Truman'a iletmesiyle ABD'nin mevcut atom tekelinin ne kadar kırılgan olduğu bir kez daha anlaşıldı (Gaddis, 1972: 252). Bu kapsamda, Truman 3 Ekim'de Kongre'de yaptığı konuşmada politika kararını açıkladı. ABD, Stimson'un önerdiği üzere SSCB ile doğrudan görüşmek yerine, öncelikle iki nükleer ortağı İngiltere ve Kanada ile görüşme yapacak ve bilimsel bilgi alışverişi ve "atom bombasının kullanımından ve geliştirilmesinden vazgeçilmesi" konularında anlaşmaya varmak üzere diğer ülkelerle bir araya gelecekti (Bernstein, 1974: 1021; Gaddis, 1972: 253). Truman (1945b) 27 Ekim'de yaptığı Donanma Günü konuşmasında "barış için dünya iş birliğinin…atomik imha yöntemlerini kesin ve etkili bir şekilde sonsuza dek yasaklanacağını" umduğunu belirtti.

15 Kasım 1945'te Truman, İngiltere Başbakanı Clement Attlee ve Kanada Başbakanı Mackenzie tarafından imzalanan antlaşma ile bir Birleşmiş Milletler komisyonu kurulması kararlaştırıldı. Komisyonun görevi, atom enerjisiyle ilgili temel bilimsel bilginin tüm uluslar arasında yaygınlaştırılması, atom enerjisinin sadece barışçıl amaçlarla kullanılmasını sağlamak için gerekli ölçüde kontrolü sağlanması, atom silahlarının yasaklanması ve olası bir ihlal durumunda barışçıl devletleri korumak için etkili güvence mekanizmalarının oluşturulması şeklinde tanımlandı (Gaddis, 1972: 271). SSCB bu çağrıya Aralık 1945'te düzenlenen Dışişleri Bakanları Konseyi toplantısında olumlu cevap verdi. Molotov, atom enerjisinin uluslararası kontrolü konusunda önerilerde bulunacak bir komisyon kurulmasını kabul etti, ancak komisyonun BM Genel Kurulu yerine Güvenlik Konseyi'nin yönetimi altında olmasını talep etti. Böylece SSCB gerekli gördüğünde veto yetkisi kullanabilecekti (Holloway, 1994: 158). SSCB'nin bu talebi Byrnes tarafından kabul edildi ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 24 Ocak 1946 tarihli toplantısında Atom Enerjisi Komisyonu kurulması kararlaştırıldı.

BM sahnesinde atom bombasının uluslararası kontrolüne yönelik olumlu adımlar atılırken sahne gerisinde Soğuk Savaş rekabeti tarafların pozisyonlarını sertleştirmekteydi. SSCB'nin İran'daki askerî varlığını sürdürmesi ve Doğu Avrupa ile Almanya üzerindeki anlaşmazlıkların çözülememesi gibi uluslararası politika sorunları, mevcut rekabetin iş birliğine alan tanımadığı düşüncesine yol açmaktaydı. Stalin'in Şubat 1946'daki konuşması, Kennan'ın Moskova'dan gönderdiği uzun telgraf ve Churchill'in ABD'de yaptığı "demir perde" konuşması, bu düşüncenin Vaşington'daki karar alıcılar arasında nüfuz kazanmasına yardımcı oldu. Truman yönetimi "1946'nın ilk üç ayında SSCB'ye yönelik politikasında köklü bir değişikliğe gitti" (Gaddis, 1972: 281). Bu değişikliğin BM Atom Enerjisi Komisyonu'na yansıması kaçınılmazdı (Bernstein, 1974: 1029).

Dışişleri Bakanı Byrnes, Ocak 1946'da BM Atom Enerjisi Komisyonu'na sunmak üzere bir rapor hazırlaması için Dışişleri Bakan Yardımcısı Acheson başkanlığında bir komite oluşturdu. Acheson, David Lilienthal başkanlığında bir danışmanlar kurulu kurdu. Yapılan çalışmalar sonucunda hazırlanan rapor, 21 Mart'ta Truman'a sunuldu ve bir hafta sonra kamuoyu ile paylaşıldı (Bernstein, 1974: 1029; Gaddis, 1972: 332). Acheson-Lilienthal Raporu, BM bünyesinde bir Atomik Kalkınma Otoritesi (AKO) kurulmasını önerdi. Rapora göre, AKO gözetiminde dünya çapında bir hammadde araştırması yapılacak ve AKO tespit edilen tüm yüksek konsantrasyonlu uranyum ve toryum yataklarının kontrolünü üstlenecekti (Gaddis, 1972: 332). Bu öneri denetimleri en aza indirmekte ve yaptırımlara dayanmamaktaydı (Yergin, 1977: 237). Esas amacı, atom enerjisi için gereken hammaddeleri kontrol ederek atom enerjisinin barışçıl bir şekilde kullanılmasını teşvik etmekti (Holloway, 1994: 161). Rapora göre, atom enerjisinde iş birliği için ilk aşama hammaddelerin tespitiydi; son aşama ise atom bombasının yasaklanmasıydı. Ancak ABD son aşamaya gelene kadar mevcut atom bombalarını elinde tutacaktı (Bernstein, 1974: 1030).

Soğuk Savaş'ın yarattığı uluslararası güvensizlik ortamı, Truman yönetiminin yanı sıra ABD Kongresi'nin de uluslararası iş birliğine karşı şüpheci bir tutum benimsemesine neden olmuştu. Bu iklim karşısında Kongre'nin iş birliğini sağlamak amacıyla Truman, raporu BM'ye sunma görevini Bernard Baruch'a verdi (Gaddis, 1972: 332). Baruch, Acheson-Lilienthal Raporu'nda önemli değişiklikler yaptı. Baruch'a göre mevcut rapor yaptırım mekanizması öngörmediği için yetersizdi. Ayrıca daimî üyelerin BMGK'daki veto yetkisi atom enerjisinin kontrolü için önemli bir engel teşkil etmekteydi. Baruch, uluslararası kontrol antlaşmasını ihlal eden devletlerin cezalandırılmasını öngören ve BMGK daimî üyelerinin veto hakkını geçersiz kılan önerisini 14 Temmuz 1946'da BM Atom Enerjisi Komisyonu'na sundu (Holloway, 1994: 161). SSCB delegasyonu, veto yetkisini ihlal eden ve ABD'nin SSCB'nin elindeki

hammadde kaynaklarını ve araştırma projelerini öğrendikten sonra bile atom bombasına sahip olmasını sağlayan Baruch'un önerisini reddetti. Andrey Gromiko kısa bir süre sonra SSCB'nin önerisini sundu. SSCB'nin önerisine göre atom silahlarının üretimi ve kullanımı yasaklanacak ve mevcut atom bombaları üç ay içinde imha edilecekti. Uluslararası denetim konusu ise taraflar arasında daha sonra müzakere edilecekti. ABD ve SSCB tarafından önerilen planlar, atom enerjisi konusundaki büyük güç rekabetinin üstesinden gelmek yerine, esasen bir tarafa diğerinin aleyhine olacak şekilde avantaj sağlamaktaydı. Yergin'in (1977: 240) vurguladığı üzere, Baruch Planı SSCB'nin hammadde ve geliştirme programını çevreleyen gizliliği ortadan kaldırırken Gromiko Planı ABD'nin mevcut atom tekelini elinden alacaktı. Molotov, 29 Ekim'de BM Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmada, Baruch Planı'nı ABD'ye atom tekeli sağlamaktan başka bir amacı olmadığı gerekçesiyle eleştirdi ve bilimin "bir kutuya kapatılıp kilit altında tutulamayacağı" için hiçbir ülkenin atom tekelini elinde tutamayacağı uyarısında bulundu (Holloway, 1994: 164).

SSCB açısından atom bombasının kontrolünün ABD'nin iyi niyetine terk edilmesi söz konusu değildi. BM'deki barışçıl söylemlerin aksine, "ne Truman ne de Stalin…atom bombasını insanlık için ortak bir tehlike olarak görmedi. Stalin için tehlike atom bombası değil, bombanın ABD tekelinde olmasıydı" (Holloway, 1994: 166). ABD açısından ise önemli olan atom bombasının stratejik hava gücüyle birlikte sağladığı askerî üstünlüktü; Truman atom bombasının uluslararası kontrol altına alınmasını sağlamak yerine öncelikle "bu üstünlüğü korumak istemekteydi" (Leffler, 1992: 116). Atom enerjisinin uluslararası kontrolü meselesi, 30 Aralık 1946'da BM Atom Enerjisi Komisyonu'nun Baruch Planı'nı kabul etmesiyle sonuçlandı. Oylama esnasında SSCB ve Polonya çekimser kalmış ve mesele SSCB'nin veto yetkisinin olduğu BMGK'ya taşınmıştı. Böylece, Truman yönetiminin atom enerjisini uluslararası alanda kontrol eden ve büyük ölçüde ABD çıkarlarını yansıtan küresel düzen arayışı sonuçsuz kaldı. Bernstein'ın (1974: 1044)

ifadesiyle, "atom enerjisi konusundaki anlaşmazlık Soğuk Savaş'ın hem nedeni hem de sonucuydu."

3.2.5. Küresel Düzenden Dışlayıcı Düzene

ABD Savaş Bakanlığı'nın teşvikiyle 1943-1945 yılları arasında çekilen *Neden Savaşıyoruz? (Why We Fight?)* isimli propaganda serisinin beşinci filmi olan *Rusya Muharebesi (The Battle of Russia)*, ABD'de savaş yıllarında SSCB'ye duyulan yakınlığın en yalın örneğini sunmaktadır. Filme göre, Sovyetlerin Stalin önderliğinde Nazilere karşı yürüttüğü savaş ile Rusların 1242'de Töton Şövalyeleri, 1704'te İsveç Kralı, 1812'de Napolyon ve Birinci Dünya Savaşı'nda Alman İmparatorluğu tarafından başlatılan işgallere karşı verdiği mücadele arasında bir süreklilik bulunmaktaydı: uçsuz bucaksız Rus toprakları, zengin doğal kaynakları ve insan gücü nedeniyle her zaman işgalcilerin hedefi haline gelmişti. Filme göre, Ruslar geçmişte olduğu gibi o gün de bağımsızlıkları için mücadele ediyorlardı. Bu mücadele savaşın seyrinin değişmesinde önemli bir rol oynamıştı (Akdan, 2023: 94). Başkan Roosevelt, Stalin'in savaş boyunca gösterdiği liderliği takdir etmekte ve savaş sonrasında ortaya çıkabilecek uluslararası sorunları, tıpkı savaş sırasında yaptığı gibi, müzakere yoluyla çözebileceğini hesaplamaktaydı. Dahası, savaştan sonra kurulacak uluslararası bir örgüt, küresel düzenin kurallarını belirleyecek ve savaşların bir daha yaşanmasını önleyecekti.

Savaşın sona ermesiyle birlikte SSCB'nin ABD'nin öncülüğünde kurulacak küresel düzende sorumlu bir aktör olarak hareket edeceği beklentisi kısa sürede ortadan kalkacaktı. Vaşington'daki karar alıcılara göre, "Sovyet sisteminin iç mantığı dünya hakimiyetini gerekli kılmakta" ve Moskova güvenlikten başka çıkarlar peşinde koşmaktaydı (FRUS, 1948 Vol. III: 153). 1945'te kurulan Birleşmiş Milletler uluslararası sorunların çözümünde yetersiz kalmakta ve "Sovyet yayılmacılığı" küresel düzen olasılığını güç geçtikçe zayıflatmaktaydı. Bu durum karşısında ABD'nin yeni politikası,

iş birliği arayışını bir kenara bırakıp Moskova'nın "yayılmacı eğilimlerini uzun vadeli, sabırlı ancak kararlı ve dikkatli bir şekilde çevrelemek" (Kennan, 1947: 575) olacaktı.

SSCB'nin ABD gözünde küresel düzenin sorumlu bir aktörü olmaktan çıkıp uluslararası istikrarsızlığı körükleyen yayılmacı bir devlete dönüşmesi Vaşington'u küresel düzen arayışını sonlandırmaya sevk etti. Bu dönüşüm ve akabinde ABD'nin küresel düzen arayışından dışlayıcı düzen arayışına yönelişi, büyük ölçüde dönemin öne çıkan dört uluslararası güvenlik meselesi -Alman sorunu, Doğu Avrupa'nın geleceği, BM sistemi ve atom bombasının uluslararası kontrolü- kapsamında ABD ve SSCB arasında yaşanan rekabet sonucunda gerçekleşmişti. Her bir uluslararası güvenlik meselesinde yaşanan gelişmeler çoğu zaman iç içe geçti ve birbirini etkiledi. Bunun yanı sıra, liderlerin söylemleri, karar alıcılara ulaşan raporlar ve diğer uluslararası politika gelişmeleri, Vaşington'un küresel düzen arayışının sonunu hazırladı. Stalin'in komünizm ve kapitalizmin bağdaşmazlığını vurguladığı 9 Şubat 1946 tarihli konuşması, İran'daki krizin devam ettiği, Doğu Avrupa'daki anlaşmazlıkların sürdüğü, Batı Avrupa ve Almanya'daki istikrarsızlığın ağırlaştığı ve BM'ye duyulan güvenin azalmaya başladığı bir dönemde gerçekleşmişti. Stalin'in konuşmasından iki hafta sonra Dışişleri Bakanlığı'na Kennan tarafından yazılan "Uzun Telgraf" ulaştı (Gaddis, 1972: 299-302). Kennan'a göre SSCB ile uzlaşma olanağı yoktu; Truman yönetiminin karşısında, ABD ile kalıcı bir barışın tesis edilemeyeceğine ve kendi güvenliği için ABD'nin geleneksel yaşam tarzının yok edilmesinin ve uluslararası politikadaki etkisinin kırılmasının "gerekli olduğuna fanatik bir şekilde inanmış bir siyasi güç vardı" (FRUS, 1946 Vol. VI: 475).

Kennan'ın 22 Şubat'ta Vaşington'a ulaşan raporundan kısa bir süre sonra Churchill'in ABD'de yaptığı konuşma, Doğu Avrupa'nın geleceğinin habercisi oldu. Churchill'e (1946) göre, "Baltık'taki Stettin'den Adriyatik'teki Trieste'ye kadar, kıta boyunca bir demir perde inmişti." Doğu Avrupa'ya nüfuz etmek oldukça zordu; "Varşova, Berlin, Prag, Viyana, Budapeşte, Belgrad, Bükreş ve Sofya…şu ya da bu şekilde, yalnızca

Sovyet etkisine değil, aynı zamanda Moskova'nın çok yüksek ve çoğu durumda giderek artan kontrolüne tabiydi." Churchill'in konuşma yaptığı gün, ABD Dışişleri Bakanlığı Moskova'ya notalar göndererek SSCB'nin Mançurya, Doğu Avrupa ve İran'daki davranışları için açıklama talep etmişti (Leffler, 1992: 110).

SSCB'nin ABD'nin küresel düzen arayışına direnç göstermesi Truman yönetiminde Moskova'nın her uluslararası iş birliği girişimini baltalayacağı görüşünü pekiştirdi. 12 Temmuz 1946'da Truman, Clark Clifford'dan SSCB'nin anlaşma ihlallerini özetleyen bir rapor hazırlamasını istedi (Leffler, 1992: 131). Clifford, George Elsey ile birlikte hazırladığı ve Eylül 1946'da Truman'a sunduğu raporda, SSCB'nin İran'da görüldüğü üzere askerî gücünü kritik bölgelerde nüfuz kazanmak için kullanmaktan kaçınmadığını, Doğu Avrupa'da gözlemlendiği üzere halkların serbest seçim hakkını yok saydığını, Alman sorununda haksız yere savaş tazminatı talep ettiğini ve uluslararası sorunların çözümünde BM'nin etkin bir şekilde çalışmasını önlediğini savundu (Leffler 1992, 131; Yergin, 1977: 244). Rapora göre, SSCB'nin eylemleri bir dış tehdit yerine iç siyasetin bir uzantısı olarak açıklanabilirdi. Rapora göre, Truman yönetimi konvansiyonel silahlar ve atom bombası olmak üzere askerî kabiliyetini geliştirmeli, denizaşırı askerî üsler kurmalı ve ekonomik ve mali kaynaklarını "SSCB tarafından herhangi bir şekilde tehdit edilen veya tehlikeye atılan tüm demokratik ülkelere yardım etmek için" seferber etmeliydi (Leffler, 1992: 132). SSCB'ye verilecek tavizler sadece "Sovyetlerin umutlarını artıracak ve Sovyet taleplerini yükseltecek" bir etki yaratacaktı (Gaddis, 1972: 321). Rapor, 1946'ın sonlarına doğru Vaşington'da SSCB'nin uluslararası arenadaki eylemlerinin meşru güvenlik ihtiyaçlarından ziyade yayılmacı bir ideolojik dünya görüşüyle açıklanabileceği yönündeki kötümser havayı pekiştirmişti (Leffler, 1992: 140).

1947 yılının ilk aylarında Truman yönetimi, ABD'nin küresel bir düzen arayışından dışlayıcı bir düzene doğru yönelmekte olduğuna dair en üst düzeyde somut işaretler verdi. 21 Şubat'ta İngiliz hükümeti, eski büyük güç konumunu kaybettiğini resmî kanallardan

itiraf edercesine, ABD Dışişleri Bakanlığı'na Yunanistan ve Türkiye'ye yaptığı yardımları keseceğini bildirdi. Truman hükümeti, Yunanistan'da olası bir komünist bir rejimin domino etkisi yaratarak Türkiye, İran ve muhtemelen İtalya ve Fransa'da SSCB lehine sonuçlar doğuracağını hesaplamış ve İngiltere'nin Yunanistan ve Türkiye'deki sorumluluklarını üstlenmeye karar vermişti (Gaddis, 1972: 348). Truman (1947), 12 Mart'ta Kongre'de yaptığı konuşmada, Polonya, Romanya ve Bulgaristan'da dayatma yoluyla kurulan totaliter rejimleri hatırlattı ve ABD'nin önceliğinin "özgür halkların, kendilerine totaliter rejimler dayatmaya çalışan saldırgan hareketlere karşı özgür kurumlarını ve ulusal bütünlüklerini korumalarına yardımcı olmak" olduğunu belirtti. Truman'a (1947) göre "her ulus alternatif yaşam biçimleri arasında seçim yapmak zorundaydı." Buna göre, "ilk yaşam biçimi çoğunluğun iradesine dayanır ve özgür kurumlar, temsili hükümet, serbest seçimler, bireysel özgürlük garantileri, ifade ve din özgürlüğü ve siyasal baskıdan özgürlük ile ayırt edilmekteydi." Truman'a (1947) göre ABD bu yaşam biçimini temsil etmekteydi. Küresel düzene tehdit oluşturan aktörlerin temsil ettiği yaşam biçimi ise "çoğunluğa zorla kabul ettirilen bir azınlığın iradesine dayanmaktaydı. Terör ve baskıya, kontrollü bir basın ve radyoya, sabit seçimlere ve kişisel özgürlüklerin bastırılmasına dayanmaktaydı." Truman hükümetinin temel dış politika ilkesi, "silahlı azınlıkların ya da dış baskıların boyunduruk altına alma girişimlerine direnen özgür halkları desteklemekti." Böylece Truman, Churchill'in bir sene önceki konuşmasında işaret ettiği gibi demir perdenin iki farklı yaşam biçimini ve dolayısıyla iki büyük gücün dışlayıcı düzenlerini birbirinden ayırdığını kabul etti.

Truman yönetiminde ulusal güvenlik, askerî ve dış politika konularının en üst düzeyde değerlendirildiği kurum olan NSC, 23 Kasım 1948'de Truman'a sunduğu raporda (NSC 20/4), SSCB'nin ABD'nin küresel düzen arayışına karşı direnç göstermenin yanı sıra daha büyük amaçlar peşinde olduğunu belirtti. Buna göre, "komünist ideoloji ve Sovyet davranışları, SSCB liderlerinin nihai hedefinin dünyaya

hâkim olmak olduğunu açıkça göstermekteydi." Rapora göre, "Sovyetlerin Avrasya'nın potansiyel gücü üzerindeki hakimiyeti ister silahlı saldırıyla ister siyasi ve yıkıcı yollarla elde edilsin, ABD için stratejik ve siyasi olarak kabul edilemez olacaktı" (FRUS, 1948 Vol. I, Part II: 60). Rapor, SSCB'yi açıkça bir tehdit olarak tanımlamakta ve ABD'nin Roosevelt döneminde başlayan ve Truman'ın ilk görev yıllarında da devam eden küresel düzen arayışının ve SSCB'nin bu küresel düzende sorumlu bir aktör olarak hareket edeceği beklentisinin sona erdiğini ortaya koymaktadır. Sonuçta, dönemin öne çıkan dört uluslararası güvenlik meselesinde küresel bir düzen oluşturabilecek bir ilerlemenin sağlanamaması, aksine ABD ile SSCB arasındaki rekabetin kızışması ve bu rekabetin en üst düzeyde hazırlanan raporlarda ve liderlerin konuşmalarında ifade edilmesi, Truman yönetimini Batı Avrupa'da dışlayıcı düzen kurmaya sevk etti. ABD'nin üstün gücüne rağmen uluslararası sistem iki-kutupluydu; yalıtılmış büyük gücün küresel düzen arayışı kıtasal büyük gücün gösterdiği direnç karşısında başarısız olmuştu.

3.3. Bölge-Dışı Hegemon: Dengesiz İki-Kutuplu Yapı ve Batı Avrupa'da ABD Hegemonyası

3.3.1. Avrupa'da "Sıfır Yılı" ve Güvenlik Sağlayıcı Aktör Olarak ABD

Tarihçi Ian Buruma (2015), savaşın sona erdiği 1945 yılını "sıfır yılı" olarak adlandırmaktadır. Buruma, savaşın ardında bıraktığı enkazdan kurtulma ve toparlanma arzusundaki toplumun bir kesiminin ve bazı hükümetlerin normallik arayışının savaştan önceki dünyaya dosdoğru dönülebileceği fikrine dayandığını, ancak bu fikrin bir hayalden ibaret olduğunu savunmaktadır. Buruma'ya (2015: 18) göre, savaştan sonra "dünyanın aynen eskisi gibi olması mümkün değildi." Zira ulusal ve uluslararası politikada, siyasal ve ekonomik anlamda neyin 'normal' olduğunu tanımlama kabiliyeti, yıkıcı savaşla birlikte Eski Düzen'e hükmeden güçlerin elinden kayıp gitmişti. Bu gerçeğin ulusal politikadaki en yalın ifadesi, Batı Avrupa'da savaş sonrası devletin artan kapsamıydı; devlet, tüm kıtada yükselen komünizm cazibesine karşı vatandaşlarının

refahı için sorumluluk alan refah devletine dönüşmüştü (Judt, 2005: 77). Bu gerçeğin uluslararası politikadaki yansıması ise iki büyük güç arasındaki rekabetti; Avrupa devletleri büyük güçler arasındaki rekabetin merkezinde yer alsalar da büyük ölçüde seyirci konumunda kalmışlardı. Ulusal ve uluslararası politikadaki bu yapısal dinamiklerin bir sonucu olarak, Batı Avrupa devletleri savaştan sonra kıtada ayakta kalan tek büyük güç olan SSCB'ye karşı savunmasız kalmışlardı. Yalıtılmış büyük güç olmanın avantajıyla ABD, SSCB'ye karşı Batı Avrupa devletleri için bir güvenlik sağlayıcısı haline geldi. ABD bu güvenlik sağlayıcı rolünü 1947'de ilan edilen Marshall Planı ve 1949'da kurulan NATO kapsamında yerine getirdi.

Batı Avrupa devletlerinin savaştan sonra karşı karşıya kaldıkları güvenlik sorunlarını açıklayabilmek için iki önemli uluslararası politika olgusunu ve bu iki olgunun etkileşimini dikkate almak gerekmektedir. İlk olarak, savaşlar uluslararası güç dengesinin yanı sıra devletlerin toplumlarıyla ilişkilerini de etkilemektedir. Devletler savaş boyunca geniş yetkiler kullanmakta ve yüksek vergiler ve askere alma yoluyla toplumsal kaynakları seferber etmektedir (Porter, 1994: xiv). Savaş, devletlerin "günlük yaşamın neredeyse her alanına müdahale etmesine" olanak sağlamaktadır (Mearsheimer, 2019: 72). Böylece sosyal mühendislik becerisini keşfeden ve geliştiren devletlerin kapsamları ve toplumlarına karşı sorumlulukları artmaktadır. Savaştan büyük güç konumlarını koruyarak çıkan aktörler, sahip oldukları siyasi istikrar ve ekonomik araçlar sayesinde savaş sonrasında da bu kapsam ve sorumluluklarını yerine getirme kabiliyetlerini sergileyeceklerdir. Ancak savaştan büyük güç konumunu kaybetmiş ve sınırlı kaynaklara sahip olarak çıkan devletler, toplumsal grupların siyasi ve ekonomik taleplerini daha az karşılayabilecek ve dolayısıyla kendilerini siyasi istikrarsızlık tehlikesi içinde bulacaklardır. İkinci olarak, savaş sonucunda büyük güç statüsünü kaybeden kıtasal aktörler, bölgede ayakta kalan tek kıtasal büyük gücün siyasi ve ekonomik nüfuz arayışına karşı savunmasız hale gelecektir. Tarihsel olarak kıtasal büyük güçler için en

önemli tehdit bölgedeki diğer kıtasal büyük güçlerin ordularıdır (Levy ve Thompson, 2010a: 8). Kıtasal büyük güçler, şiddet tekelini ellerinde tutan, iktidarı merkezileştiren ve toplumsal çıkar gruplarına karşı direnç gösterebilen aktörler oldukları için dış siyasi müdahalelere karşı iç siyasi bağımsızlıklarını koruyabilmektedirler. Bu nedenle, bölgedeki başka bir kıtasal büyük gücün askerî güç kullanmadan siyasi nüfuzunu genişletme girişimlerine karşı dirençlidirler. Fakat büyük güçlerin sahip olduğu askerî, siyasi ve ekonomik kabiliyetlerden yoksun kalan kıtasal aktör, bu kabiliyetleri elinde tutan kıtasal büyük gücün etkisi altına girecektir (Walt, 1987: 24). Bu kapsamda, savaşta büyük güç konumlarını kaybeden devletler uluslararası güvenlik meselelerinde etkisiz aktörler olmanın yanı sıra büyük güç konumlarını koruyan aktörlerin siyasi nüfuz arayışlarına karşı kırılgan hale geleceklerdir. Bu bağlamda, 1945'te Batı Avrupa devletleri, SSCB'nin siyasi propaganda ve hükümeti devirme yoluyla bir devletin egemenliğini veya toprak bütünlüğünü tehdit etme yeteneği şeklinde tanımlanabilecek siyasi saldırı kabiliyeti (Walt, 1987: 24) karşısında savunmasız kaldılar.

1945'te sona eren savaşla birlikte devletin artan kapsamı ve sorumlulukları İngiltere'de gözlemlenmiştir. İngiliz savaş kabinesi henüz Haziran 1941'de, sosyal sigorta ve işçi tazminatları alanlarında savaş sonrası reformlara ilişkin tavsiyelerde bulunmak üzere William Beveridge başkanlığında bir komite kurmuştu (Porter, 1994: 183). Komitenin Kasım 1942'de yayınladığı ve Beveridge Raporu olarak bilinen rapor, "zaferin amacının eski dünyadan daha iyi bir dünyada yaşamak olduğunu" ve "her bir vatandaşın, hükümetinin bu daha iyi dünya için planlarla zamanında hazır olacağını hissederse, savaş çabasına konsantre olma olasılığının daha yüksek olduğunu" belirtmekte ve hükümetin doğum yardımı ve çocuk ödeneği, işsizlik ve sağlık sigortası, emekli aylığı ve ölüm yardımları dahil olmak üzere kapsamlı sosyal güvenlik hükümlerine dayanan bir refah devleti öngörmekteydi (Porter, 1994: 183-184). Mayıs 1945'te koalisyon hükümetinden çekilen ve genel seçim çalışmalarına başlayan İşçi

Partisi'nin seçim vaadi Beveridge Raporu'nu uygulamak ve gerçek bir refah devleti yaratmaktı (Deighton, 2010: 117). Temmuz 1945'te yapılan genel seçimlerde, "kral ve ülke için canlarını tehlikeye atan" ancak "artık eski sınıf sistemi altında yaşamak istemeyen" İngiliz işçi sınıfı Churchill'i iktidardan düşürdü (Buruma, 2015: 18). Savaşın neden olduğu yıkım diğer Avrupa başkentlerinde olduğu gibi İngiltere'de de devleti birey ile yoksulluk arasında duran tek dağıtım ve düzenleme kurumu haline getirdi. Toplumda, hükümetin mevcut finansal ve kurumsal kaynakları harekete geçirerek büyük ölçekli sorunları çözebileceğine dair bir beklenti vardı. Başbakan Clement Attlee, hükümetin "iyi planlanmış, iyi inşa edilmiş şehirler, parklar ve oyun alanları, evler ve okullar, fabrikalar" inşa etmede öncü rol üstlenmesini sağlayarak savaş sonrası toplumun beklentilerini karşılayacaktı (Judt, 2005: 69). İktidardaki İşçi Partisi 1945'ten 1950'ye kadar ülke sanayisinin yüzde 20'sini kamulaştırdı, ulusal bir sağlık sistemi kurdu ve Beveridge Raporu'nda önerilen sosyal hizmetleri hayata geçirdi ve böylece ülke tarihindeki en kapsamlı sosyal yasaları hazırladı (Porter, 1994: 184). İngiliz hükümeti 1949 yılında kamu bütçesinin yaklaşık yüzde 17'sini sosyal güvenlik harcamalarına ayıracaktı (Judt, 2005: 76).

Fransa'da refah devleti politikaları Charles de Gaulle liderliğinde kurulan Fransız Cumhuriyeti Geçici Hükümeti'yle birlikte başlamıştı. De Gaulle'ün ilk icraatlarından biri sosyal politikalar kapsamında aile ödeneklerini artırmak oldu. Daha sonra işsizlik tazminatı, sağlık sigortası ve işçi haklarını içeren kapsamlı bir ulusal sosyal güvenlik koruma sistemi hayata geçirildi. Bu politikalar kapsamında, 1947 yılında sosyal güvenlik harcamaları kamu harcamalarının yüzde 20'sini oluşturdu. (Porter, 1994: 187-188). Ayrıca Fransa geniş çaplı bir kamulaştırma politikası yürüttü. Bu kapsamda havayolu taşımacılığı, bankalar, sigorta, madenler, uçak imalatı gibi sektörler kamulaştırıldı (Judt, 2005: 70). Son olarak, Fransa Mart 1946'da ekonomiyi modernleştirme amacıyla hazırlanan Monnet Planı'nı kabul etti. Plan kapsamında kamu yatırımları çelik ve kömür

üretimi, demiryolu ve taşımacılık ve tarım sektörlerine yönlendirildi (Hitchcock, 2010: 161).

İngiltere ve Fransa örnekleri Batı Avrupa devletlerinin 1946'da karşı karşıya kaldığı siyasal tabloyu genel hatlarıyla temsil etmektedir. Buna göre, devletin artan kapsam ve sorumlulukları doğrultusunda ekonomiyi yeniden inşa etmesi, yüksek maliyetli sosyal politikaları hayata geçirmesi ve içeride siyasal ve ekonomik istikrarı sağlaması gerekmekteydi. Ancak ne İngiltere ne de Fransa büyük güçtü; her iki aktör de sınırlı ekonomik kaynaklara sahipti. 1945'in ilk aylarında İngiltere bir dünya gücüydü; dünya çapında çıkarları, askerî üsleri ve donanması vardı. Savaşın sonunda ortaya çıkan sorunlar geçici nitelikte görünmekteydi. Ancak 1947 itibariyle mevcut siyasal ve ekonomik sorunların kalıcı olduğu anlaşılmış ve ülkenin "dünya gücü statüsünü uzun vadede yeniden kazanabileceğine dair iyimserlik yerini azalan gücüne dair kötümser değerlendirmelere bırakmıştı" (Adamthwaite, 1985: 231). İşçi Partisi, yurtiçindeki siyasal ve ekonomik sorunların çözümü ile denizaşırı çıkarların maliyeti arasında, birincisinin ikincisinden daha ağır basacağı bir denge kurmak zorunda kaldı (Deighton, 2010: 117). Fransa'da 1946 yılında kurulan ve on iki yıl süren Dördüncü Cumhuriyet'in "siyasal yapısı en başından itibaren zayıf, dağınık ve kısa ömürlü koalisyon hükümetlerinin ortaya çıkmasına" neden olacaktı (Özen ve Yeşilyurt, 2018: 103). Fransa'da kurulan koalisyon hükümetleri, acil çözüm bekleyen sorunlarda yaşanan anlaşmazlıklar sonucunda kolayca iktidardan düşecekti. Üstelik Dördüncü Cumhuriyet'in siyasal sistemi ülkeyi dış etkiye oldukça açık hale getirmişti (Wall, 1991: 2). Bu kapsamda, "Dördüncü Cumhuriyet başbakanları zayıf, esnek, değişken ve günü kurtaracak karalar peşinde koşan özellikler göstermiş ve ülkeye bu şekilde hükmedebilmişlerdi" (Özen ve Yeşilyurt, 2018: 103).

Savaştan sonra Eski Düzen'in büyük güçleri sahneden çekilirken Avrupa'da sol ve komünist hareketler ivme kazandı. Savaşı önlemekte aciz kalan, hatta savaşın tohumlarını eken mevcut düzen, sorgulanmaya başlandı. Avrupa'da sol ve komünist hareketler geniş

halk kitlelerinin sosyal reform arzularına hitap ederken sağ politikacılar, iki savaş arası dönemdeki ekonomik sorunlar ve takip eden savaşla ve faşizmin yükselişiyle ilişkilendirilmeye başlandı (Block, 1977: 77). Anti-faşist mücadele, savaş zamanında işgale direnişten, savaş sonrasında gözden düşmüş geleneksel siyasal ve ekonomik sisteme karşı direnişe dönüştü (Judt, 2005: 64). Richard Saull'ün (2007: 49) ifadesiyle, "faşist işgale karşı direnişteki öncü rolleri…sayesinde komünist-devrimci güçler savaşı önemli bir siyasi avantaj konumunda bitirmişti." Dahası, "SSCB'nin ve komünist devrimin toplumsal güçlerinin güçlenen konumu, Avrupalı kapitalist sınıfların kırılganlığıyla" çelişki içindeydi. İngiltere'nin kemer sıkma politikası uygulaması ve Fransa'nın sınırlı sermayesini iç tüketim, konut ve sosyal harcamalar pahasına Monnet Planı kapsamında büyük sanayi yatırımlarına ayırması öngörülebilir siyasi sonuçlar doğurdu. Buna göre, Fransa'da Ekim 1945'te düzenlenen seçimlerden Maurice Thorez önderliğindeki Fransız Komünist Partisi yüzde 26 oy alarak birinci parti olarak çıktı (Leffler, 1992: 69). 1947'de Fransa'da grevlerin sayısı artmış ve Fransız Komünist Partisi'nin tabanı güçlenmişti (Judt, 2005: 71). 1947 yılına gelindiğinde Fransa, İtalya ve Belçika'da koalisyon hükümetlerinde yer alan komünist partilerin üye sayısı artarak Fransa'da yaklaşık bir milyona, İtalya'da ise iki buçuk milyona ulaştı (Judt, 2005: 88). Perde arkasında Soğuk Savaş ikliminin sertleşmesiyle birlikte Batı Avrupa'daki siyasi ve ekonomik manzara, SSCB'nin siyasi saldırı kabiliyetini kullanarak bölgede nüfuz kazanma arayışına karşı son derece elverişli hale geldi (Leffler, 1988: 279).

1945 yılına gelindiğinde, Avrupa'daki mevcut siyasi, askerî ve ekonomik dengeler, SSCB'nin kıtadaki tek büyük güç olduğu Avrupa modern tarihinde benzersiz bir döneme işaret etmekteydi. Uluslararası güç dengesinin tarihinin yazıldığı Avrupa kıtası (Gulick, 1967), bir anda sadece tek büyük gücün ayakta kaldığı bir güç dengesizliği ile karşı karşıya kalmıştı. Rosato'nun (2011: 46) belirttiği üzere, bölgede güçlü bir devlet ile karşı karşıya kalan devletlerin önünde iki seçenek vardır: iş birliği ya da bütünleşme. Büyük

güçlerin tercihi her zaman iş birliği olmuştur; büyük güçler askerî ittifak aracılığıyla revizyonist büyük gücü dengelemişlerdir. Büyük güç kapasitesine sahip olmayan ancak bölgelerinde büyük bir güçle karşı karşıya kalan devletler için en uygun seçenek, sınırlı kaynakları büyük güce karşı en verimli şekilde seferber etmek için bütünleşmektir. Fakat "güç dengesi mantığı bütünleşme ihtiyacına işaret etse de devletler bu yola girme konusunda son derece isteksizdir çünkü bu egemenlikten vazgeçmek anlamına gelmektedir" (Rosato, 2011: 51). Bu nedenle, Batı Avrupa devletleri 1950'lerde ekonomik olarak bütünleşme programı başlatacak ancak askerî bütünleşme programını reddedeceklerdi (Rosato, 2011: 53). Ikenberry (1989: 390; 2001: 192) bu olguya işaret etmekte ve nedenleri ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte Batı Avrupa başkentlerinde Avrupa'nın bir üçüncü güç olarak inşasına karşı bir direnç olduğunu vurgulamaktadır. Eylül 1945'te yazdığı bir mektupta Başbakan Attlee, Avrupa'nın "bir üçüncü güç" olarak sahneye çıkma olasılığını şu sözlerle değerlendirmişti:

> *"İşçi Partisi'ndeki bazı kişilerde dış ilişkileri aşırı basitleştirme eğilimi var…Bazıları tüm çabalarımızı Avrupa'da bir Üçüncü Güç oluşturmaya yoğunlaşmamız gerektiğini düşünüyor. Çok güzel, şüphesiz. Ancak o dönemde bunun için ne manevi ne de maddi bir temel vardı. Avrupa'dan geriye kalanlar Rusya'ya tek başına karşı koyacak kadar güçlü değildi. Bir dünya gücüne sahip olmanız gerekiyordu çünkü karşınızda bir dünya gücü vardı…Amerikalıların durdurucu gücü olmasaydı Ruslar kolayca ilerlemeye çalışabilirdi. Yaparlar mıydı bilmiyorum ama bu göz ardı edebileceğiniz bir olasılık değildi (Judt, 2005: 111-112)."*

Bu bağlamda, bölgedeki büyük gücü iş birliği yoluyla dengeleme kabiliyetinden yoksun olan ve bütünleşme yoluyla bir üçüncü güç oluşturmaya yanaşmayan Batı Avrupa devletleri için geriye kalan son seçenek, bölge-dışındaki yalıtılmış büyük gücün güvenlik sağlayıcı olarak bölgede konumlanmasıydı. Uluslararası sistemin yapısı, 1945'ten itibaren ABD'nin bölge-dışında genişlemesi için hem fırsat hem de baskı oluşturmuştu. Mevcut güç dengesizliği ABD için fırsattı çünkü Truman yönetiminin Batı Avrupa ülkeleri tarafından güvenlik sağlayıcı olarak davet edilmesini sağlamıştı. Ikenberry'e

(2001: 198) göre, "savaş sonrası erken dönem boyunca Avrupalılar, Amerika'nın tahakkümünden çok terk etmesinden endişe duymuşlardı." Gaddis'e (1997) göre, ABD Batı Avrupa'da "rızaya dayalı imparatorluk" kurmuştu. Lundestad (1986), ABD'nin Batı Avrupa'da "davet yoluyla imparatorluk" kurduğunu belirtmektedir. Lundestad'a (1986: 263) göre, "eğer bunu bir imparatorluk olarak adlandırmayı seçersek bu büyük ölçüde davet yoluyla kurulmuş bir imparatorluktur. ABD [Batı Avrupalılar tarafından] genel olarak dış dünyaya daha aktif bir ilgi göstermeye teşvik edilmiştir." McMahon'un (2013: 47) vurguladığı üzere, "Batı Avrupalı liderlerin savaş sonrasında ABD'nin Avrupa'da daha aktif bir siyaset izlemesini ve daha güçlü bir varlığa sahip olmasını memnuniyetle karşılamalarının…nedeni bunun kendi ekonomi, siyaset ve güvenlik gereksinimleriyle uyuşmasıdır." Avrupa'daki güç dengesizliği aynı zamanda ABD için yapısal bir baskıydı çünkü SSCB'nin Avrupa'da hegemonya kurması ve ABD'ye denk bir güç olarak yükselmesi tehlikesine zemin hazırlamaktaydı. Leffler'in (1988: 277) vurguladığı üzere, "ABD'nin en temel stratejik çıkarı, herhangi bir potansiyel düşmanın…Avrupa'nın kaynaklarını ve ekonomik-askerî potansiyelini ABD'ye karşı savaş amacıyla harekete geçirmesini önlemekti." Judt'a (2005: 95) göre, Truman yönetimi için Avrupa'nın kırılganlığı bir fırsattan çok bir güvenlik sorunuydu. Sonuçta, ABD'nin Batı Avrupa'da kurduğu bölge-dışı hegemonyayı açıklamak için Truman yönetiminin karşı karşıya kaldığı uluslararası fırsat ve baskıları bir arada düşünmek gerekmektedir. Batı Avrupa devletlerinin güvenlik arayışı ile SSCB'nin ABD'nin küresel düzen arayışına gösterdiği direnişin kesişmesi, Truman yönetimi için bölge-dışı hegemonyanın kapısı aralanmıştır.

Churchill'in 5 Mart 1946'da yaptığı "demir perde konuşması", ABD'nin Batı Avrupa'da bir güvenlik aktörü olarak rol oynaması için yapılan ilk çağrıydı. Churchill (1946), İngiltere'nin güvenliğinin ve küresel konumunun "dünya gücünün zirvesinde yer alan ABD" ile kurulacak "özel bir ilişki" yoluyla korunabileceğini hesaplamıştı. Churchill'e (1946) göre, askerî danışmanların olası tehditleri birlikte saptamaları, silah

ve mühimmatların standartlaştırılması ve denizaşırı üslerin ortak kullanımı gibi araçlarla ABD ile İngiltere arasındaki özel ilişki pekiştirilmeliydi. Bu çağrının dış politika çıktısı bir bakıma Truman Doktrini oldu. Truman, 12 Mart 1947'de ilan ettiği dış politika doktrini ile ABD'nin güvenliği ile Avrupa'daki "özgür halkların" güvenliği arasındaki ilişkiyi vurguladı. Ancak ABD'nin Batı Avrupa'da bir güvenlik sağlayıcı olarak sahneye çıkışı Marshall Planı ile gerçekleşmişti. 1947 yılı Avrupa için oldukça kritiktir. Batı Avrupa ülkeleri beslenme için temel gıda ürünleri ve sanayi üretimi için kömür gibi hammaddelere erişimde sorunlar yaşamaktaydı. Doğu Avrupa ile tahıl ticaretinin durması ve Almanya'daki kömür üretiminin sanayi ihtiyaçlarını karşılayamaması, sert kış koşullarıyla birlikte Batı Avrupa'daki ekonomik istikrarı bozmuştu. Batı Avrupa ülkelerindeki döviz yokluğu nedeniyle gıda ve hammadde ithalatı seçeneği ise söz konusu değildi (Judt, 2005: 87). Üretim kesintileri ve işsizlik gibi ekonomik sorunlar yetersiz beslenme ve açlık gibi sosyal sorunlara, sosyal sorunlar da öngörülebilir siyasi istikrarsızlığa yol açarak Batı Avrupa başkentlerindeki komünist siyasi hareketlere ivme kazandırdı (Leffler, 1988: 280). Nisan'da Vaşington'a ulaşan CIA raporuna göre, "ABD'nin güvenliğine yönelik en büyük tehlike, Batı Avrupa'da ekonomik çöküş ve bunun sonucunda komünist unsurların iktidara gelme olasılığıydı" (Judt, 2005: 95). ABD Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Will Clayton'a göre, ABD'nin kapsamlı bir mali yardım sunmaktan kaçınması halinde Avrupa'da "devrim olacaktı" (Leffler, 1988: 279). Truman yönetimi, Avrupa'daki ekonomik sorunların SSCB'nin kıtadaki nüfuzunu genişletmesi için sosyoekonomik koşullar yaratacağını hesaplamaktaydı.

24 Nisan 1947'de sonuçsuz bir şekilde sona eren Moskova DBK toplantısı ve perde arkasında Avrupa'da giderek kötüleşen siyasi ve ekonomik sorunlar, Marshall'ı genel olarak Avrupa'nın özel olarak batıdaki Alman işgal bölgelerinin karşı karşıya kaldığı sorunların çözümüne yönelik yeni bir yaklaşım benimsemeye yöneltti (Schwarz, 2010: 143). Marshall'a göre, Avrupa "batmaktaydı" (Leffler, 1988: 279). Bu kapsamda, mevcut

sorunların çözümünde SSCB ile iş birliği arayışı terk edilecek ve Vaşington yönetimi Batı Avrupa'da öncü rol oynayacaktı. Avrupa'nın ekonomik sorunlarını ikili antlaşmalar yoluyla çözme ve kıtada liberal kapitalist rejimlerin kurulmasını kolaylaştırma politikası 1947'de başarısızlığa uğramış ve Truman yönetimi kıtanın sorunlarını bütüncül bir çerçevede ele almaya karar vermişti (Block, 1977: 76; Ikenberry, 1989: 394; Judt, 2005: 91). Bu bağlamda, Marshall, 5 Haziran 1947'de Harvard Üniversitesi'nde yaptığı konuşmada, Avrupa'nın mevcut sosyoekonomik sorunlarının kapsayıcı bir çözüm gerektirdiğini vurguladı. Marshall'a (1947) göre sorunların çözümü "Avrupa halklarının kendi ülkelerinin ve bir bütün olarak Avrupa'nın ekonomik geleceğine olan güvenini yeniden tesis etmeyi" zorunlu kılmaktaydı. ABD'nin amacı, "özgür kurumların var olabileceği siyasi ve sosyal koşulların ortaya çıkmasına izin verecek şekilde dünyada işleyen bir ekonominin canlandırılmasıydı." Bu amaçla, Truman yönetiminin "sağlayabileceği her türlü yardım, sadece palyatif olmaktan ziyade bir tedavi sağlamalıydı."

Marshall Planı sabit bir eylem planı sunmak yerine Avrupa ülkelerinin bir araya gelerek kendi ekonomik toparlanma planlarını hazırlamalarını ve uygulanmasında aktif bir rol oynamalarını öngördü (Pollard, 1985: 133). 12 Temmuz 1947'de Paris'te bir araya gelen 16 Batı Avrupa ülkesi Avrupa Ekonomik İşbirliği Komitesi kurdu ve üretim ve ihracatı artıracak, mali istikrar sağlayacak ve ekonomik iş birliğini artıracak hükümler içeren bir rapor hazırladı (Yergin, 1977: 321). Rapor, Truman yönetiminden Batı Avrupa ülkelerinin ekonomik toparlanmasında kullanılmak üzere dört yıl için 19,3 milyar dolar yardım talep etti. Truman Kongre'den ilk on beş ay için 6,8 milyar dolar, dört yıl için toplam 17 milyar dolar ödenek talep etti (Pollard, 1985: 149). Ancak Kongre ilk yıl için 5,3 milyar dolar ödenek ayırdı ve Truman yönetiminden sonraki ödenekler için yıllık bazda talepte bulunmasını istedi (Hitchcock, 2010: 158). Kongre'deki oylamanın ardından Truman 3 Nisan 1948 tarihinde Ekonomik İşbirliği Yasası'nı imzaladı. ABD,

Marshall Planı kapsamında dört yıl boyunca Batı Avrupa ülkelerinin ekonomik toparlanması için toplam 12,4 milyar dolar harcama yaptı (Pollard, 1985: 152). Ayrıca Truman yönetimi, Avrupa Kalkınma Planı yasalaşmadan önce Batı Avrupa'daki acil sorunları çözmek için 600 milyon dolarlık bir acil yardım programı başlattı (Leffler, 1992: 193).

Marshall Planı ABD'nin Almanya politikası üzerinde önemli etki yaratmıştı. ABD, Potsdam'da belirlendiği üzere sınırlandırılmış Alman ekonomik kalkınması fikrini bir kenara bıraktı ve Avrupa'nın ekonomik toparlanması ile Alman ekonomik kalkınması arasında doğrudan bir ilişki kurdu (Hitchcock, 2010: 166). 1948 baharında Alman sanayi üretimi 1936 yılındaki üretimin sadece yarısıydı. Alman kömür üretimi olmadan Fransa'nın çelik fabrikaları çalışmayacaktı. İngiltere'nin kuzeybatı Almanya'daki işgal bölgesi için yaptığı harcama İngiliz ekonomisi üzerinde önemli bir mali baskı yaratmaktaydı. Hollanda, Belçika ve Danimarka'nın ticari ekonomileri Almanya'dan gelecek talebi beklemekteydi. Kısacası, "Marshall Planı'nın mantığı, Alman üretimi ve çıktısı üzerindeki tüm kısıtlamaların kaldırılmasını gerektirmekteydi" (Judt, 2005: 98). Ancak Alman sorunu ABD ile Fransa arasında yeniden bir anlaşmazlık konusu olarak ortaya çıktı (Ireland, 1981: 49). Fransa'nın Almanya politikası ülkenin parçalanmasını ve Alman kömür ve demir cevherini kontrol altına alınmasına dayanmaktaydı. Ancak ABD ve SSCB'ye rağmen Almanya'yı parçalama planını faaliyete geçiremeyeceğini anlayan Fransa'nın yeni çözümü, Monnet Planı kapsamında Alman çelik endüstrisinin yerini almak ve Paris'i başlıca çelik üreticisi yapmak olmuştu (Layne, 2006: 83-84). Bu politika hem Almanya'yı zayıflatacak ve Fransız sanayisini güçlendirecek hem de Fransa'nın güvenlik sorununu çözecekti (Layne, 2006: 83). Ancak Fransa'nın Alman sorununa çözüm planı SSCB tarafından kabul edilmedi. Fransa Dışişleri Bakanı Bidault 19 Mart 1947'de Molotov ile yaptığı görüşmede Fransa'nın Almanya politikasının Moskova tarafından desteklenmeyeceğini öğrendi. SSCB, "amacı Alman devletini yıkmak ya da

zayıflatmak olan projeleri" desteklemeyecekti (Wall, 1991: 66). Dahası, Fransa'nın güvenlik ihtiyacı Almanya'nın parçalanmasını ve ekonomik zayıflığını gerektirirken ülkenin ekonomik istikrarı ABD'den gelecek ekonomik yardımlara dayanmaktaydı. Fransa'nın ABD ekonomik yardımları için ödeyeceği bedel Almanya'nın ekonomik kalkınmasına onay vermekti; "Almanya'nın zayıflığını ve Amerikan kredilerini aynı anda sürdürmek son derece zordu" (Wall, 1991: 35). Judt'un (2005: 115) ifadesiyle, "Almanya'nın geleceği gibi temel bir konuda Paris'in Anglo-Amerikalıları kendi isteklerini yerine getirmeye zorlayacak bir kozu yoktu." Fransa'nın Alman sorununa sunduğu çözüm planı, SSCB ve ABD politikaları karşısında uluslararası politikanın gerçeklerinden kopuk bir hal almıştı. Marshall, batıdaki işgal bölgelerinin kısa süre içinde Batı Avrupa ile "etkin bir şekilde ilişkilendirilmemesi" halinde "Almanya'nın tamamının doğunun yörüngesine çekileceği ve bunun [Batı Avrupa ve ABD] için vahim sonuçlar doğuracağı" uyarısında bulunmuştu (Leffler, 1988: 287). Dolayısıyla Fransa'nın bir tercihte bulunması gerekecekti. Sonunda Fransa, Marshall Planı'na katılarak batıdaki Alman işgal bölgeleri de dahil olmak üzere Avrupa'nın ABD tarafından finanse edilen ekonomik kalkınmasını tercih etti.

ABD açısından Marshall Planı "stratejik boyutları" olan bir dış politika hamlesiydi (Leffler, 1988). Truman yönetimi "ABD ile Sovyetler Birliği arasındaki güç ilişkisinde yaklaşmakta olan kaymayı durdurmak için Marshall Planı'nı başlatmıştı" (Leffler, 1992: 163). 1947 ve takip eden yıllarda, Marshall Planı olmaksızın Batı Avrupa ülkelerinin mevcut ekonomik sorunlarını siyasi olarak kabul edilebilir bir bedelle aşmaları pek olası değildi (Judt, 2005: 97). Batı Avrupa ülkelerinin döviz sıkıntısını gidermek için başlatılan Marshall Planı "ekonomik bir programdı ancak önlediği kriz siyasiydi" (Judt, 2005: 97). ABD'nin sunduğu ekonomik yardım, Batı Avrupa ülkelerine "ekonomik seçeneklerini geri verirken aynı zamanda siyasi seçeneklerini de geri vermişti." Marshall Planı, "Fransa, İtalya ve daha sonra Batı Almanya'daki Hristiyan Demokratlara eve pastırma

götürme şansı vermiş" ve "merkez sağ partilere güvenilirlik ve meşruiyet kazandırmıştı" (Hitchcock, 2010: 166). Marshall Planı aracılığıyla ABD, SSCB'ye karşı mevcut siyasi ve ekonomik istikrarsızlığın bir sonucu olarak kırılgan hale gelen Batı Avrupa ülkeleri için bir güvenlik sağlayıcı oldu.

Paradoksal bir şekilde, Marshall Planı Batı Avrupa ülkelerinin güvenlik sorunlarını kalıcı bir şekilde çözmek yerine katmanlaştırdı ve ABD'nin güvenlik sağlayıcı rolünü pekiştirdi. Avrupa'nın ekonomik toparlanması için Alman ekonomik kalkınmasını zorunlu kılan Marshall Planı, kaçınılmaz olarak ABD'nin bölgedeki askerî varlığını gerekli kıldı. Bilhassa Almanya'nın yeniden güçlenmesinden endişe duyan Fransa'nın Almanya'ya yönelik ABD öncülüğündeki politikaları desteklemesi ABD'nin kıtadaki askerî varlığını kalıcı bir şekilde tesis etmesi koşuluna bağlandı (Trachtenberg, 1999: 77). Dahası, batıdaki Alman işgal bölgelerini birleştirmenin ve ayrı bir Alman devleti kurmanın yolunu açan Marshall Planı, SSCB tarafından tehdit olarak algılandı (Cox ve Kennedy-Pipe, 2005: 104) ve Avrupa'daki istikrarsızlığı ve güvensizliği pekiştirdi. 1948'in son aylarında Vaşington'a ulaşan istihbarat ve güvenlik raporları, Avrupa'da savaşın Moskova'nın yapacağı "yanlış hesaplama" sonucunda başlayabileceğini vurgulamaktaydı (Leffler, 1984: 377). Batı Avrupa ülkelerinin talebi, "Amerikan girişimleri ve Sovyetlerin yanlış hesapları bir savaşı tetiklerse, Amerikan savaş planlarının öngördüğü gibi kıtayı boşaltmak yerine ABD birliklerinin Ren'de kalıp savaşmasıydı" (Leffler, 1992: 212). Marshall Planı bir Batı Alman devletinin kurulmasına ve Avrupa'nın bölünmesine yol açtığı gibi NATO'nun kurulmasıyla sonuçlanacak olan Avrupa güvenlik planlarına da zemin hazırladı. Özellikle İngiltere Dışişleri Bakanı Bevin, Alman sorununda atılan adımlar sonucunda Batı Avrupa'ya yönelik artan Sovyet tehdidine karşı ABD'den kalıcı güvenlik taahhüdü almak için yoğun bir diplomasi yürüttü (Hitchcock, 2010: 168). Sonuçta, Batı Avrupa ülkelerinin 'içeride tutmak' istediği bir

güvenlik sağlayıcı olarak ABD'den 'Almanları aşağıda ve SSCB'yi dışarıda tutması' beklenmekteydi.

Mart 1947 tarihli Moskova DBK toplantısının sonuçsuz kalması, Marshall Planı'nın ilan edilmesi, SSCB'nin Kominform'u kurması ve Batı Avrupa'daki komünistlerin 1947 sonbaharından itibaren Marshall Planı'nın uygulanmasını önlemek için yoğun bir grev hareketi başlatması, Soğuk Savaş rekabetini kızıştırmış ve Batı Avrupa'daki istikrarsızlığı artırmıştı. Truman yönetimi İtalya, Fransa ve Yunanistan'daki hükümetlerin mevcut ekonomik sorunlar ve siyasi istikrarsızlık karşısında ayakta kalabileceklerinden şüphe duymaktaydı. CIA, ani bir ekonomik çöküşün Fransız ve İtalyan komünistleri iktidara taşıyabileceğini hesaplamaktaydı (Leffler, 1992: 189). Truman, 13 Aralık 1947'de yaptığı bir konuşmada, İtalyan bağımsızlığına yönelik doğrudan ya da dolaylı tehditlerin ABD'yi karşı tedbirler almaya zorlayacağını vurguladı; perde arkasında ise NSC İtalya'daki komünist harekete karşı gizli operasyonlar yürütmesi için CIA'i yetkilendirdi (Leffler, 1992: 196). Marshall Planı Batı Avrupa'daki ekonomik sorunların çözümünü hedeflemiş ancak SSCB ile ilişkileri daha da kötüleştirerek kıtadaki siyasi ve askerî sorunları körüklemişti. Bu ortamda, Byrnes'ın Eylül 1946'da yaptığı ve ABD askerlerinin Almanya'da kalacağını açıkladığı konuşma, Batı Avrupa devletlerinin güvenlik endişelerini yatıştırmaya yetmeyecekti. ABD'nin batıdaki işgal bölgelerini ekonomik olarak kalkındırma ve bu bölgede bir Alman merkezi otoritesi kurma çabası, İngiltere ve Fransa'yı ABD'den bağlayıcı bir güvenlik taahhüdü talep etmeye sevk etti (Ikenberry, 2001: 194).

Aralık 1947'de Londra'daki DBK toplantısında bir ilerleme sağlanamaması üzerine ABD, İngiltere ve Fransa'nın 23 Şubat 1948'de Londra'da bir araya gelerek batı işgal bölgelerini Marshall Planı'na dahil etme planlarını görüşmesi, ABD ile Batı Avrupa ülkeleri arasında yaklaşık on dört ay sonra imzalanacak olan ittifak antlaşmasına giden süreci hızlandırdı. Marshall, dörtlü toplantıların ardından Bidault ve Bevin ile ayrı

görüşmeler gerçekleştirmiş, her iki lider de ABD'nin Avrupa güvenliğinde daha etkin bir rol oynamasını talep etmişti (Ireland, 1981: 55-56). Bevin, Marshall'a "ABD, İngiltere, Fransa, İtalya vd. ve tabi ki Dominyonları içeren bir batı demokratik sistem tasarlamak gerektiğini," bu sistemin "resmi bir ittifak değil, güç, para ve kararlı eylemlerle desteklenen bir anlayış olacağını" belirtti. Bevin, "batının bir tür ruhani federasyonunu" kurmak istemekteydi (FRUS, 1947 Vol. II: 317). Vaşington'a ulaşan raporlara göre, Fransa'ya "Alman saldırganlığına karşı ABD'nin uzun vadeli savunma iş birliği güvencesi verilirse…Fransızların Alman sanayisi ve yeniden inşası konusundaki" katı tutumları ortadan kalkacaktı (Leffler, 1992: 207).

İngiltere'nin Vaşington Büyükelçisi Lord Inverchapel 27 Ocak 1948'de ABD Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği telgrafta, Londra'nın Batı Avrupa'nın güvenliği konusunda ABD ve İngiltere arasında gayrı resmî görüşmeler yapmak istediğini bildirdi. İngiliz hükümetine göre "Batı Avrupa'nın savunması için Amerikan desteği güvence altına alınmadıkça [Batı Avrupa ülkeleri arasında] önerilen antlaşmalar tam olarak etkili olmayacaktı. Açık gerçek şu ki, Batı Avrupa [Vaşington tarafından verilecek] destek güvencesi olmadan kendi ayakları üzerinde duramayacaktı" (Lundestad, 1980: 175). Fransa Dışişleri Bakanı Bidault, 4 Mart 1948'de Truman yönetiminden Atlantik Okyanusu'nun iki yakası arasındaki iş birliğini siyasi ve askerî alanda güçlendirilmesini talep etti (Lundestad, 1986: 270). Şubat 1948'de Çekoslovakya'da gerçekleştirilen darbe, ekonomik yardımın tek başına Avrupa'ya istikrar getiremeyeceği ve ABD'nin Batı Avrupa'da askerî alanda sorumluluk alması gerektiği düşüncesinin Vaşington'da güç kazanmasını sağladı (Gaddis, 1997: 47). Ancak Marshall, Ekonomik Kalkınma Planı henüz Kongre tarafından onaylanmamışken Batı Avrupa devletleriyle güvenlik iş birliği görüşmelerine başlamaktan kaçındı. Londra'daki görüşmelerde Marshall, ABD'nin Almanya'daki işgal bölgesinde askerî varlığını koruyacağını bildirmekle yetindi ve güvenlik iş birliği alanında Batı Avrupa devletleri için en iyi yolun kendi başlarına devam

etmek ve daha sonra Vaşington'un nasıl yardımcı olabileceğini önermek olduğunu belirtti (Kaplan, 1984: 59; Wall, 1991: 130).

İngiltere, Fransa, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg, 17 Mart 1948'de taraflar arasında elli yıl boyunca geçerli olacak bir karşılıklı yardım öngören Brüksel Antlaşması'nı imzaladılar. Ancak Batı Avrupalı siyasetçilerin gözünde Brüksel Antlaşması, ABD'nin "kıta meselelerine yönelik geleneksel şüpheciliğini aşmak ve onu kendileriyle resmen müttefik olmaya ikna etmek için" atılan bir adımdı (Creswell, 2002: 6). Diğer bir ifadeyle, Brüksel'de imzalar esasında ABD'yi Batı Avrupa'da bir ittifakın için çekmek için atılmıştı (Wall, 1991: 132). Belçika Başbakanı Paul-Henri Spaak, "ABD'yi içermeyen herhangi bir savunma düzenlemesinin pratik bir değeri olmayacağını" düşünmekteydi (Ireland, 1981: 64). Brüksel Paktı'nın imzalandığı gün Truman (1948), Kongre'de "Avrupa'nın özgürlüğüne yönelik tehdit konusunda" yaptığı konuşmasında, "Avrupa'nın özgür ülkelerinin kendilerini koruma kararlılığının, bizim de onlara kendilerini korumaları için yardım etme kararlılığımızla eşdeğer olacağından emin olduğunu" ve ABD askerlerinin "Avrupa'da barış sağlanana kadar" Almanya'da kalacağını belirtti. Truman'ın cesaret verici konuşması Bevin ve Bidault'u Vaşington'a ortak bir mesaj göndermeye sevk etti. Mesajda iki lider "bir Benelüks temsilcisiyle birlikte, arzu edilen daha ileri adımların neler olabileceğini görüşmeye hazır olduklarını" ifade ettiler (Kaplan, 1984: 66). Ancak Truman yönetiminin önceliği Ekonomik İşbirliği Yasası'nın Kongre'den geçmesiydi. Truman yönetimi, İngiltere'nin Vaşington Büyükelçisi Lord Inverchapel'e, "Avrupa Kurtarma Programı'nda yer alan ekonomik taahhütlere ek olarak ABD'nin yeni ve kapsamlı askerî ve siyasi taahhütler üstlenmesinin istendiğinin Kongre'de öğrenilmesi" halinde Yasa'nın geçemeyeceğini bildirdi (FRUS, 1948 Vol. III: 16). Ancak Yasa'nın 3 Nisan 1948'de Kongre tarafından kabul edilmesi, Truman yönetiminin Batı Avrupa ülkeleri ile güvenlik alanında iş birliği görüşmelerinde bulunmasını kolaylaştırdı. Üstelik Cumhuriyetçi senatörler arasında dahi "BM'nin henüz

yeterince güçlü olmadığı" ve ABD'nin "BM Şartı'nın 51. maddesi uyarınca bölgesel bir pakta" katılabileceği görüşü öne çıkmaktaydı (Kaplan, 1984: 52, 68).

7 Haziran 1948'de ABD, İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında "Londra kriterleri" olarak bilinen ilkeler çerçevesinde bir Batı Almanya devletinin kurulması konusunda anlaşma sağlandığının ilan edilmesi ve SSCB'nin bu girişime Berlin ablukası ile karşılık vermesi Avrupa'daki siyasi iklimi sertleştirmiş ve Truman yönetiminin güvenlik girişimlerini hızlandırmıştı. Senatör Arthur Vandenberg tarafından 11 Mayıs'ta hazırlanan ve 11 Haziran'da Senato'da kabul edilen karar tasarısı, ABD'nin BM Antlaşması'yla uyumlu olacak bir şekilde bireysel ve kolektif öz savunma amaçlı bölgesel ve diğer kolektif düzenlemelere katılmasının anayasaya uygun olduğunu kabul etti (NATO, 1981: 21). Böylece ABD'nin Batı Avrupa ülkeleriyle ittifak antlaşması imzalamasının önü açıldı. 23 Haziran'da Dışişleri Bakanı Marshall, Batı Avrupa ülkeleri ve Kanada'ya Truman yönetiminin Vandenberg Kararı uyarınca gizli görüşmelere başlayabileceğini bildirdi (FRUS, 1948 Vol. III: 108). Bidault, 29 Haziran'da Marshall'a gönderdiği telgrafta, Batı Avrupa ülkelerinin karşı karşıya kaldığı üç aşamalı güvenlik sorununu Almanya'dan gelebilecek potansiyel bir tehdit, SSCB'den gelebilecek gerçek tehdit ve SSCB'nin Almanya'daki eylemlerinden gelebilecek acil tehdit olarak tanımladı (Ireland, 1981: 101). Böylece Truman yönetiminin Bidault tarafından tanımlanan Avrupa'nın üç aşamalı güvenlik sorununu çözmesi beklenmekteydi.

Truman (1949), 20 Ocak 1949'da yaptığı göreve başlama konuşmasında, "kısa bir süre içinde Senato'ya göndermeyi planladığı Kuzey Atlantik güvenlik planına ilişkin bir antlaşmayı" şu sözlerle gerekçelendirdi: "Eğer ulusal güvenliğimizi etkileyecek herhangi bir silahlı saldırıya ezici bir güçle karşılık verileceğini önceden yeterince açık hale getirebilirsek, silahlı saldırı hiçbir zaman gerçekleşmeyebilir." 4 Nisan 1949'da imzalanan Kuzey Atlantik Antlaşması, Almanya'nın batısındaki işgal bölgelerinin Avrupa ekonomik toparlanmasına barışçıl bir şekilde katılmasının ve SSCB'nin Avrupa'yı

kontrolü altına alma girişiminin önlenmesinin yalnızca ABD tarafından Batı Avrupa ülkelerine verilecek resmî güvenlik garantisiyle sağlanabileceği görüşüne dayanmaktaydı. ABD'nin Batı Avrupa ülkelerine sunduğu güvenlik garantisi, bir Batı Alman devletinin kurulmasının ve barışçıl bir şekilde Batı Avrupa'nın ekonomik kalkınmasına katılmasının önünü açmış, Fransa'nın güvenlik endişelerini önemli ölçüde gidermiş ve SSCB'nin bölgedeki nüfuz arayışını önlemişti. Kuzey Atlantik Antlaşması, NATO'nun ilk Genel Sekreteri Lord Ismay'in deyişiyle, "SSCB'yi dışarıda, ABD'yi içeride ve Almanya'yı aşağıda tutmuştur" (Lundestad, 2003: 8).

ABD'nin Batı Avrupa'daki güvenlik sorunlarında, kendi ulusal güvenlik arayışının yanı sıra "davet yoluyla" öncü aktör olduğuna dair ilgili literatürde önemli çalışmalar yapılmıştır. Wall'a (1991: 128) göre, diplomatik kayıtlar, Truman yönetiminin Eski Dünya ile askerî ittifaka yanaşmadığını ve Batı Avrupa ülkelerinin, İngiltere ve Fransa öncülüğünde, ABD'yi askerî olarak Avrupa'ya kalıcı bir ittifak antlaşmasıyla bağladıklarını göstermektedir. Ikenberry (1989: 394), Batı Avrupalıların ABD'nin kıtadaki askerî varlığını kalıcı hale getirmek için yoğun bir diplomatik çaba gösterdiklerini belirtmektedir. Gaddis'e (1997: 49) göre, "NATO başından beri bir Avrupa girişimidir." Lundestad (1986: 263), "ABD'nin genel olarak dış dünyaya daha aktif bir ilgi göstermeye teşvik edildiğini" vurgulamaktadır. Sonuçta, ABD bölge-dışındaki güç dengesizliğinin yarattığı fırsat ve baskılar sonucunda Batı Avrupa ülkeleri için bir güvenlik sağlayıcı olmuştur. Kıtasal güç politikası o kadar baskındı ki SSCB tehlikesinin yanı sıra Almanya'nın gelecekte birleşmesi ve güçlenmesi ihtimali, ABD'nin Batı Avrupa devletleri tarafından güvenlik sağlayıcı olarak davet edilmesine hizmet etmiştir. ABD'nin ulusal güvenlik arayışı ile Batı Avrupa ülkelerinin kıtadaki tek büyük güce karşı kırılganlığının birleşmesi, Truman yönetimini Batı Avrupa'da güvenlik sağlayıcı bir aktör konumuna taşımıştır.

3.3.2. Güvenlik Sağlayıcı Aktörden Bölge-Dışı Hegemon Güce

Uluslararası politikada büyük güçler arasında güvenlik alanında iş birliği genelde askerî bir ittifakla sonuçlanır ve ortak tehdit ortadan kalktığında ittifakın kendisi de sona erer (Walt, 1987). Büyük güçlerden oluşan ittifakın üyeleri arasındaki ilişkiler yatay bir eksen üzerine inşa edilir; müttefikler materyal kabiliyetler bakımından birbirlerine aşağı yukarı denk aktörlerdir. Ancak ittifakın bir üyesi diğer üyeler için güvenlik sağlayıcı olduğunda, ittifak içindeki ilişkiler dikey bir eksen üzerine inşa edilir. İttifakın güvenlik sağlayıcısı rolünü üstlenen üye, ittifak harcamalarının çoğunu yaparak ittifakın yükünün önemli bir kısmını üstlenecek, ancak diğer üyelerin güvenlik politikalarını önemli ölçüde biçimlendirecektir. Dolayısıyla, üyelerinden birinin güvenlik sağlayıcı olduğu bir ittifak, ittifak içi ilişkileri dikey eksene taşıyacak ve hegemonyanın taşlarını döşeyecektir. ABD'nin 1945'ten sonra Batı Avrupa'daki işlevi ve konumu, yukarıda bahsedilen uluslararası politika örüntüsüne uymaktadır. İki savaş arası dönemde ABD, büyük ölçüde Avrupa'nın büyük güçlerinin siyasi, askerî ve ekonomik rekabeti tarafından şekillendirilen uluslararası bir sistemde konumlanmıştır (Iriye, 1993: 1). Savaş boyunca ABD, Batı Avrupa ülkeleri tarafından bir güvenlik sağlayıcısı olmaktan ziyade, askerî ve ekonomik kaynakları savaşın kazanılmasında önemli katkı sağlayabilecek potansiyel bir müttefik olarak görülmüştür. Ancak 1945'te sona eren savaş "küresel güç dağılımında [ABD lehine] büyük bir değişiklik yaratmıştır" (Layne, 2006: 50). Savaştan büyük güç statüsünü kaybederek çıkan ve savaş sonrası dönemin sosyoekonomik sorunlarıyla başa çıkma ve bölgedeki tek büyük gücü dengeleme kabiliyetinden yoksun olan Batı Avrupa ülkeleri için ABD'nin güvenlik sağlayıcı bir aktör olması, ilişkileri kaçınılmaz olarak dikey eksene taşımış ve ABD'nin bölge-dışı hegemonya kurmasına olanak tanımıştır.

ABD'nin güvenlik sağlayıcı bir aktörden bölge-dışı hegemon güce dönüşümünü sağlayan olaylar zincirini sıralamak esasında oldukça zordur. Savaşla birlikte ABD'nin uluslararası politikada artan etkisi, Roosevelt döneminde büyük güçlerin iş birliğine dayalı küresel düzen arayışı, Truman yönetiminin ABD'nin üstün gücüne dayalı küresel

bir düzen arayışı, SSCB ile yürütülen rekabet, Batı Avrupa ülkelerinin zayıflayan konumları ve güvenlik sağlayıcı aktör arayışları ve ABD'nin bölge-dışı hegemonya kurma süreci esasında iç içe geçen olaylar sonucunda ortaya çıkmıştır. Truman yönetiminde Batı Avrupa'da kurulan bölge-dışı hegemonyanın ilk işaretleri, Roosevelt döneminde savaşla birlikte hız kazanan uluslararası yapısal salınım boyunca ortaya çıkmıştır. ABD, yalıtılmış konumun sağladığı avantajla kıtasal büyük güçler arasındaki savaştan uluslararası politikadaki etkisini artırmak için faydalanmıştır. Ağustos 1941'de ilan edilen Atlantik Bildirisi aracılığıyla ABD, savaş sonrasında denizlerin serbestliği ve düşük gümrük tarifelerine dayalı küresel bir ekonomik düzen kurulacağını ilan etmiştir (Lascurettes, 2020: 167). İngiltere ile 23 Şubat 1942'de imzalanan bir antlaşmada ABD, Londra'nın ödünç verme-kiralama programı kapsamında yardım alabilmesi için Atlantik Bildirisi'nde ilan edilen ilkelerin kabul edilmesini şart koşmuştur (Layne, 2006: 48). Üstelik dışlayıcı düzenin temel yapı taşı olan Bretton Woods antlaşmaları 1944'te imzalanmıştır. Uluslararası sistemin değişen yapısıyla birlikte büyük güçlerin iş birliğine dayalı küresel düzen arayışı, yerini ABD'nin güç üstünlüğüne göre kurgulanan bir küresel düzen arayışına ve ardından bölge-dışı hegemonyaya bırakmıştır. Ancak ABD'nin bölge-dışı hegemon bir güç haline gelebilmesi için Vaşington'un çok-kutuplu yapıda müttefiklerine askerî ve ekonomik olarak destek veren bir güçten dengesiz iki-kutuplu yapıda güvenlik sağlayıcı bir aktöre dönüşmesi gerekecektir. Ancak bu şekilde ABD, savaş boyunca elde ettiği üstünlüğü koruyabilecek ve belirli üyelik ve davranış kurallarına dayanan ve denizaşırı askerî üs ağıyla somutlaşan bölge-dışı hegemon bir güç haline gelecektir. Dahası, ABD'nin 1945'ten itibaren sahip olduğu atom bombası bölge-dışı hegemon konumunu pekiştirmiştir. Sonuçta, Truman yönetiminin Batı Avrupa'da kurduğu bölge-dışı hegemonya, uluslararası sistemin yapısındaki değişim kapsamında, dışlayıcı düzen çerçevesinde belirlenen üyelik ve davranış kurallarına, denizaşırı askerî üs ağına ve atom bombası tekelinin vermiş olduğu üstünlüğe dayanmıştır.

3.3.2.1. Dışlayıcı Düzen

ABD'nin Batı Avrupa'da kurduğu dışlayıcı düzenin ekonomik boyutu Bretton Woods antlaşmalarıyla belirlendi. 29 Haziran 1944'te Bretton Woods Konferansı'nın açılış konuşmasını yapan Roosevelt, ABD'nin savaştan sonra kurulacak uluslararası ekonomik düzende öncü rol oynayacağını ilan etti. Konuşmasında "ekonomik hastalıkların son derece bulaşıcı" olduğunu vurgulayan Roosevelt, "her ülkenin ekonomik sağlığının yakın ve uzak tüm komşularını ilgilendirdiğini" ve ekonomik hastalıkların tedavisinde "yapılması gerekenlerin ancak ve ancak birlikte yapılabileceğini" duyurdu (Ikenberry, 2020: 170-171). Böylece 1933 yılında Londra'da düzenlenen Dünya Ekonomik Konferansı'nın sonuçsuz kalmasında önemli bir rolü olan Roosevelt, aradan geçen 11 yılın ardından Bretton Woods Konferansı'yla birlikte önemli bir politika değişikliğine imza attı. Savaşın neden olduğu uluslararası yapısal salınım ve ABD'nin artan gücü, Roosevelt'i uluslararası ekonomik meselelerde ABD'nin çıkarlarını yansıtan uluslararası kurumlar kurmaya sevk etti. Bretton Woods Sistemi, ABD para birimi doları, dolayısıyla da ABD'yi uluslararası liberal ekonomik sistemin merkezine taşıdı (Denk, 2015: 140). Bretton Woods Konferansı'nda belirlenen ilkeler, Vaşington'daki yeni yönetim tarafından da benimsenecekti. Truman, Ekim 1946'da yaptığı bir konuşmada, "adil ve ayrımcı olmayan ilkelere göre yürütülen sağlam ve sağlıklı ticaret, dünya barışı ve güvenliği yapısının kilit bir taşıdır" sözleriyle selefinin politikalarını sürdürme kararlılığını ifade etti (Saull, 2012: 62). Ancak Truman bu kararlılığını SSCB ile yaşanan rekabete ve Batı Avrupa ülkelerinin sertleşen Soğuk Savaş ikliminde belirginleşen siyasi ve ekonomik kırılganlıklarına uyarlamak zorunda kalacaktı.

Savaşın seyrinin Müttefik devletler lehine değiştiği 1944 yazında, kırk dört ülkeden delegelerin katılımıyla gerçekleşen Bretton Woods Konferansı, serbest rejime dayalı çok taraflı ticaretin yeniden inşasını merkeze alarak uluslararası ekonomik ilişkiler için bir çerçeve oluşturmayı amaçladı (Pollard, 1985: 13-14). Bu kapsamda, savaş sonrası

uluslararası ekonomik düzenin istikrarını sağlayacak iki yeni uluslararası örgütün kurulmasına karar verildi. Dünya Bankası olarak da bilinen Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası, 7,6 milyar dolarlık rezerviyle savaştan zarar gören Avrupa'nın yeniden inşasına ve diğer kıtalardaki gelişmekte olan ülkelere yardım edecekti. Uluslararası Para Fonu (IMF) 7,3 milyar dolarlık bütçesini uluslararası parasal iş birliğini teşvik etmek, uluslararası döviz istikrarını sağlamak ve üye devletlerin uluslararası ödemeler dengesinde karşılaştıkları sorunları gidermelerinde yardımcı olmak için kullanacaktı (LaFeber, 1989a: 410-411). Böylece iki savaş arası dönemde ortaya çıkan ve uluslararası istikrarsızlığı ve savaş tehlikesini artıran ekonomik milliyetçiliğin ve ulusal ve bölgesel ticaret bloklarının yeniden ortaya çıkışı önlenecek ve uluslararası barış ve istikrar sağlanacaktı (Saull, 2012: 62).

Bretton Woods Sistemi esasında küresel bir düzen arayışı olarak ortaya çıktı ve rejim biçimi fark etmeksizin tüm ülkeleri kapsaması amaçlandı (Pollard, 1985: 10). Böylece uluslararası güvenlik meselelerine odaklanan BM'nin uluslararası ekonomik düzeni tesis edecek kurumlarla tamamlanması amaçlandı (Lascurettes, 2020: 169). Bu bağlamda ABD, SSCB'nin Bretton Woods Sistemi'ne katılması için yoğun bir diplomasi yürüttü. Roosevelt döneminin Hazine Bakanı Morgenthau, Moskova'nın savaş sonrasında ekonomik kalkınma için ihtiyaç duyacağı kredi antlaşması gibi ekonomik teşvikleri kullanarak SSCB'yi IMF ve Dünya Bankası'na katılmaya ikna etmek için yoğun bir çaba sarf etti (Gaddis, 1972: 23). Bretton Woods Konferansı boyunca SSCB'nin politikası, büyük güç statüsünün tanınması, IMF ve Dünya Bankası'nda azami etki ve Bretton Woods Sistemi'nin iç politikalarına müdahalede bulunmayacağına dair güvence arayışı tarafından belirlendi (Pollard, 1985: 15). Ancak Moskova, onay için son tarih olan 31 Aralık 1945'te Bretton Woods antlaşmalarını onaylamadı ve 1946 başlarında Bretton Woods Sistemi'ne katılmayacağını açıkladı (Judt, 2005: 108; Pollard, 1985: 17). Bretton Woods Sistemi ile ABD, dünyanın daha barışçıl bir yer olacağını ve tüm devletlerin tesis

edilecek barış ortamından fayda sağlayacağını hesaplamıştı ancak bu barışçıl dünyada Vaşington'un üstün gücünün diğer devletler tarafından sorgusuz sualsiz kabul edilmesi beklenmekteydi (Leffler, 1992: 16). Üstelik Bretton Woods Sistemi Sovyet ekonomisinin uluslararası kurumların denetimine ve piyasa güçlerine açılmasını sağlayacak ve Moskova'nın Doğu Avrupa ülkelerinde doların ve Amerikan mallarının hakimiyet kazanmasına göz yummasını zorunlu kılacaktı (LaFeber, 1967: 22; Lascurettes, 2020: 190-191). Tahmin edileceği üzere, SSCB ekonomik iş birliğini olanaksız hale getiren Soğuk Savaş ortamında Bretton Woods Sistemi'ne katılmaktan vazgeçmişti (Gaddis, 1972: 23; Pechatnov, 2010: 101). SSCB'nin bu adımı ve perde arkasında tırmanan Soğuk Savaş rekabeti, Truman yönetimini Bretton Woods Sistemi'ni adeta Moskova'ya doğrultulmuş bir silaha dönüştürmeye sevk etti (Lascurettes, 2020: 189). Truman yönetimi, SSCB'nin 1945 yılında Vaşington'a ilettiği kredi taleplerine ancak 1 Mart 1946 tarihinde yanıt verdi ve SSCB'nin IMF ve Dünya Bankası üyeliğini kabul etmesi ve "uluslararası ticarette ayrımcılık yapmama" garantisi vermesi halinde kredi talebini değerlendireceğini belirtti (LaFeber, 1967: 22). Sonuçta, ABD'nin küresel düzen arayışının bir parçası olarak ortaya çıkan Bretton Woods Sistemi, Soğuk Savaş'ın başlamasıyla birlikte ABD'nin Batı Avrupa'da kurduğu dışlayıcı düzenin temel sütunlarından birine dönüşmüştü.

Bretton Woods Sistemi kapsamında iki önemli davranış kuralı belirlendi ve üye devletlerin uluslararası ekonomik kararlarını bu davranış kurallarına uygun bir şekilde almaları amaçlandı. İlk olarak, imzacı devletler uluslararası ekonomik serbestliğin hüküm süreceği uluslararası ekonomik bir düzen kurmak amacıyla ekonomik konularda çok taraflı bir iş birliğinin yapılması imzacı devletler tarafından kabul edildi (Lascurettes, 2020: 169). Bu davranış kuralı, iki savaş arası dönemde uluslararası istikrarsızlığı artırdığı ve yeni bir dünya savaşının patlak vermesine yol açtığı düşünülen ekonomik milliyetçi politikaların tasfiyesi anlamına gelmekteydi. Böylece ABD, liberal bir

uluslararası ekonomik düzen için bir çerçeve oluşturdu ve Batı Avrupa pazarının Amerikan ürünlerine açılmasını güvence altına aldı (Saull, 2012: 68). İkinci olarak, Bretton Woods Sistemi'ne katılan devletlerin, vatandaşlarının genel refahından ve ülke içindeki sosyoekonomik istikrarın sağlanmasından sorumlu tutulması kararlaştırıldı (Lascurettes, 2020: 170). John Ruggie (1982) bu davranış kuralını "iliştirilmiş liberalizm" şeklinde tanımlamaktadır. Bretton Woods Sistemi'yle birlikte ilan edilen liberal uluslararası ekonomik düzen, "otuzlu yılların ekonomik milliyetçiliğinden farklı olarak, çok taraflı bir karaktere sahip olacak; altın standardı ve serbest ticaret liberalizminden farklı olarak, çok taraflılığı iç müdahaleciliğe dayanacaktı" (Ruggie, 1982: 393). Diğer bir ifadeyle, iliştirilmiş liberalizm ülke içindeki istikrarın gerekleriyle uyumlu bir çok taraflılığa dayanmaktaydı (Ruggie, 1982: 399). Bretton Woods Sistemi'ne üye ülkelerin vatandaşlarının refahını sağlamak amacıyla belirledikleri ekonomik kalkınma ve tam istihdam hedeflerine ulaşmak için ülke içinde gerçekleştirilecek ekonomik faaliyetler uluslararası davranış kurallarına uygun bir şekilde yürütülecekti (Gilpin, 2011: 168).

Uluslararası politikada büyük güçlerin küresel düzen arayışı sıklıkla rakip büyük güçler tarafından önlenmiştir. Bretton Woods Antlaşmaları'nın imzalandığı 1944 yılında uluslararası yapısal salınım devam etmekte, ancak İngiltere, Almanya, SSCB ve Japonya gibi aktörler büyük güç konumlarını korumaktaydı. Dolayısıyla, Bretton Woods Sistemi'nin esasında savaştan sonra ABD'nin planladığı gibi işleyeceğinin hiçbir garantisi yoktu. İngiltere, Fransa gibi aktörlerin zayıflaması, Bretton Woods Sistemi'ne Batı Avrupa'dan gelebilecek direnişi ortadan kaldırdı. Ancak SSCB'nin Bretton Woods kurumlarına katılmaktan vazgeçmesi ve direniş göstermesiyle birlikte küresel bir liberal ekonomik düzen kurma olasılığı sona erdi. Paradoksal bir şekilde, uluslararası sistemin değişen yapısı ABD'ye bölge-dışında gücünü azamileştirme fırsatı sunarken savaştan sonra İngiltere ve Fransa gibi Batı Avrupa ülkelerinde yaşanan ekonomik zayıflık ve siyasi istikrarsızlık, Truman yönetimini Bretton Woods Sistemi'nin varsayımlarını

gözden geçirmeye sevk etti. Bretton Woods Sistemi'nin işleyişi "Avrupa'nın açık direnişinden ziyade zayıflığı" tarafından kısıtlandı (Ikenberry, 1989: 384). Savaştan sonra Batı Avrupa'daki sosyoekonomik sorunlar neticesinde Bretton Woods Sistemi'ni oluşturan kurumlar adeta marjinal hale geldi ve bir süre için yerlerini Marshall Planı'na bıraktı (Saull, 2007: 63). Keohane'nin (1984: 146) ifadesiyle, "ABD pasif ve eli sıkı bir hegemon olma niyetinden aktif ve nispeten eli açık bir hegemona dönüştü" ve "maliyetsiz hegemonya artık gerçekçi görünmediğinden, ABD Marshall Planı aracılığıyla büyük kaynaklar sağlayarak Avrupa'nın zayıflığına" uygun bir politika yürüttü. ABD Batı Avrupa ülkelerinin karşı karşıya kaldığı sosyoekonomik sorunlar neticesinde ilk davranış kuralını esnetti ancak ikinci davranış kuralının Marshall Planı kapsamında gönderilen yardımlar aracılığıyla daha sıkı bir şekilde gözetilmesini sağladı. ABD kendi çıkarlarına hizmet edecek "uluslararası ekonomik düzen yaratma şeklindeki uzun vadeli hedefine ulaşmak için mali yardımda bulunmak ve Amerikan ihracatına karşı ayrımcılığa izin vermek gibi kısa vadeli fedakarlıkları" göze aldı (Keohane, 1984: 146). Savaştan sonra döviz açığıyla karşı karşıya kalan Fransa ve İngiltere para birimlerinin serbestçe dövize çevrilmesine ancak 1958 ve 1959 yıllarında izin verecekti (Judt, 2005: 108). Böylece Truman yönetimi Batı Avrupa'daki siyasi istikrarın korunmasını ve SSCB'nin bölgedeki etki arayışını sınırlandırılmasını sağladı.

ABD'nin Batı Avrupa'da kurduğu dışlayıcı düzenin askerî boyutu, 4 Nisan 1949'da ABD, İngiltere, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Norveç, Portekiz, Danimarka, İzlanda ve Kanada tarafından imzalanan Kuzey Atlantik Antlaşması'dır (NAT). NATO başlangıçta ABD'nin Batı Avrupa'da güvenlik sağlayıcı bir aktör olarak ortaya çıkışına işaret ederken, ittifakın üyelik ve davranış kuralları ve Kuzey Atlantik bölgesinin savunması için belirlenen stratejik konsept ile kısa bir süre içinde dışlayıcı düzenin temel sütununa dönüştü. Kaplan'ın (1984: 189) ifadesiyle, "geçmişte ittifaklar kurulmuş olsa da NATO'nun 1949'dan bu yana planladığı siyasi, ekonomik ve askerî iş

birliği kapsamının bir örneği yoktur." Bu bağlamda, NATO'nun ABD dış politikasındaki ve Batı Avrupa'daki rolünün güvenlik ve hegemonya boyutları açısından bir arada analiz edilmesi gerekmektedir.

NATO "şeklen olmasa da gerçekte" ABD'nin ittifaka üye devletlere verdiği bir güvenlik garantisiydi (Waltz, 2015: 211). Başta İngiltere ve Fransa olmak üzere Batı Avrupa ülkelerinin diplomatik girişimleri, ABD'nin Fransa ile 1778 yılında yaptığı antlaşmadan 171 yıl sonra Eski Dünya ile kurduğu ilk ittifak olan NATO'nun (LaFeber, 1989a: 466) kurulmasında önemli bir rol oynadı (Gaddis, 1997: 49; Lundestad, 2007: 785; Pollard, 1985: 224). NATO'nun ilk güvenlik işlevi SSCB'yi dışarıda tutmaktı. NATO'nun güvenlik stratejisi, atom bombası ve Batı Almanya'da konuşlandırılan ve saldırıya uğraması halinde daha büyük bir kuvvetin kullanılmasını tetikleyecek küçük bir kuvvet aracılığıyla SSCB'yi Batı Avrupa'yı olası bir işgalden caydırmaktı (Lundestad, 2003: 67). Ancak NATO ilk kurulduğu dönemde bir savaş durumunda SSCB'nin tüm Batı Avrupa'yı işgal etmesini önleyecek askerî bir kapasiteden yoksundu (Osgood, 1962: 48). Mayıs 1950'de Avrupa'daki askerî denge(sizlik), NATO'nun hem eğitim hem de teçhizat açısından farklılık gösteren 14 tümenine karşılık SSCB'nin Doğu Avrupa'da merkezî bir komuta altında konuşlandırdığı 25 tümene dayanmaktaydı (Ismay, 1954). NATO'nun savaş planı düşmanı Ren Nehri hattında durdurmak olsa da bu planı sahada gerçekleştirecek kabiliyetten yoksundu. ABD Genelkurmay Başkanlığı, NATO'nun olası bir savaşta SSCB'yi Ren Nehri hattında durdurabilecek askerî kapasiteye en erken 1957 yılında ulaşacağını hesaplamıştı (Judt, 2005: 150). Truman yönetimi, atom bombasının ve SSCB'nin ekonomik toparlanma ihtiyacının yakın bir savaş tehlikesini en aza indirdiğini düşünmekteydi (Leffler, 1988: 295; Osgood, 1962: 49). Kısa vadede Batı Avrupa ülkeleri maliyetli ordular kurmak yerine sınırlı kaynaklarını ekonomik toparlanmaya ayıracak ve SSCB'nin siyasi saldırı kabiliyetini dengeleyecekti. Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Robert Lovett tarafından ifade edildiği üzere, NATO üyesi Batı

Avrupa ülkelerinin "güvenlik politikaları askerî tehdidin yanı sıra ideolojik tehdidi de dikkate almaktaydı" ve ittifak üyelerinin "dış tehditlere olduğu kadar iç tehditlere de karşı koyabilecek şekilde güçlendirilmesi" gerekmekteydi (Lascurettes, 2020: 199). Daha sonra göreceğimiz gibi, bu varsayım Kore Savaşı sonucunda önemli ölçüde zayıflayacaktı. NATO'nun ikinci güvenlik işlevi Batı Almanya'nın aşağıda tutulmasıydı. ABD, işgal yönetimi boyunca sivil-asker ilişkilerini dönüştürerek, ayrıcalıklı sınıfları ortadan kaldırarak ve ülkede yerleşik bir demokrasinin temellerini atarak Alman toplumunda köklü bir dönüşüm sürecini başlatmıştı (Van Evera, 1990: 41-42). NATO'nun kurulması bölgedeki güvenlik ikilemini hafifleterek bu dönüşüm sürecini bir Batı Avrupa çerçevesine taşıdı. Dışişleri Bakanı Acheson'a göre NATO, Fransa'nın Almanlara karşı tutumunu yumuşattı ve Paris, Batı Almanya'nın Marshall Planı'na katılmasını "sadece ve sadece Kuzey Atlantik Antlaşması sayesinde" kabul etti (LaFeber, 1989b: 462). Senato'da NATO'nun Batı Avrupa ülkelerinin Almanya'nın toparlanmasına ilişkin güvenlik kaygılarını hafifletip hafifletmediği sorulduğunda Acheson "evet, her yönde işe yarıyor" yanıtını verecekti (LaFeber, 1989b: 462). Böylece hem SSCB'yi dışarıda hem de Almanya'yı aşağıda tutan NATO, Batı Avrupa'nın ekonomik, sosyal ve siyasi açıdan toparlanabilmesi için gereken güvenlik ortamını sağladı (Wohlforth, 1993: 92).

NATO'nun SSCB'yi dışarıda ve Almanya'yı aşağıda tutan güvenlik boyutunun yanı sıra diğer önemli boyutu ABD'nin Batı Avrupa'da kurduğu dışlayıcı düzenin bir parçası olmasıydı. ABD'nin NATO aracılığıyla Batı Avrupa'da kurduğu dışlayıcı düzen, Kuzey Atlantik Antlaşması'nda belirlenen üyelik ve davranış kurallarına ve Antlaşma'nın 3. maddesi uyarınca Batı Avrupa ülkelerine yapılan askerî yardımların yol açtığı siyasi ve askerî sonuçlara dayandı. Kuzey Atlantik Antlaşması kapsamında ABD tarafından belirlenen üyelik kuralına göre ittifak, "demokrasi, bireysel özgürlük ve hukukun üstünlüğü ilkelerini…korumaya kararlı" üyelerden oluşmaktaydı. NATO kapsamında belirlenen davranış kuralı ise "ortak savunma ve barış ve güvenliğin korunması için"

gereken iş birliğini göstermekti. Ayrıca ittifak üyeleri "uluslararası ekonomi politikalarında çatışmayı ortadan kaldırmak için çaba gösterecek" ve karşılıklı "ekonomik iş birliğini" sürdüreceklerdi (NATO, 1949a). Bu soyut kurallar, ittifakın kurulmasından kısa bir süre sonra ittifak üyelerinin politikalarına somut olarak yansıyacak ve ABD'nin Batı Avrupa'da kurduğu dışlayıcı düzenin sınırlarını belirleyecekti.

Kuzey Atlantik Antlaşması'nın imzalanmasının ardından, Antlaşma'nın 5. maddesi kapsamında ABD'den Kuzey Atlantik bölgesi için güvenlik garantisi alan üye devletlerin önceliği, 3. madde kapsamında ABD'den askerî yardım almak oldu. Bu bağlamda, 5 Nisan'da İngiltere ve Fransa başta olmak üzere 8 ittifak üyesi, Antlaşma'nın 3. maddesi uyarınca ABD'den askerî ve mali yardım için resmi talepte bulundu (Kaplan, 1984: 121). Truman, Kuzey Atlantik Antlaşması'nı imzaladığı gün olan 23 Temmuz'da Kongre'ye askerî yardım için bir yasa tasarısı sundu. Kongre, askerî yardımın ittifak üyelerinin salt ulusal amaçları yerine "Kuzey Atlantik bölgesinin entegre savunması" için kullanılmasını sağlamak üzere ittifakı bir örgüte dönüştürecek sivil ve askerî komiteler ile planlama gruplarının kurulmasını zorunlu kıldı (Osgood, 1962: 45-46). Bu bağlamda, 17 Eylül 1949'da Vaşington'da toplanan Kuzey Atlantik Konseyi, üyelerin savunma bakanlarından oluşan Savunma Komitesi, genelkurmay başkanlarından oluşan Askerî Komite ve beş adet Bölgesel Planlama Grupları kurdu (NATO, 1981: 25-26). Kongre 26 Eylül'de 1,314 milyar dolar değerinde askerî yardım tasarısını NATO'nun müşterek savunma planları oluşturması şartıyla onayladı ve Truman 6 Ekim'de Karşılıklı Savunma Yardımı Yasası'nı imzaladı. Yasa, ABD Başkanı'na askerî yardım talep eden NATO üyeleriyle ikili antlaşma imzala yetkisi verdi (Kaplan, 2013: 49). NATO Savunma Komitesi 1 Aralık'ta toplanarak Kuzey Atlantik bölgesinin entegre savunması için stratejik bir konsept ve silah ve teçhizat üretimi ve tedariki için ortak bir program üzerinde anlaştı (NATO, 1981: 26). Kuzey Atlantik bölgesinin savunması için kabul edilen stratejik konsept, ittifak üyelerinin ulusal savunma için dengeli bir askerî örgütlenmeye yönelmek yerine entegre bir savunma

modeli kapsamında belirli bir kuvvet ve askerî üretim türlerinde uzmanlaşmalarını gerektirdi (Osgood, 1962: 46). Buna göre, ABD Kuzey Atlantik'teki deniz yollarını koruyacak ve ittifakın stratejik bombardıman gücünü oluşturacaktı. Batı Avrupa ülkeleri ise ittifakın konvansiyonel savunma kabiliyeti için gereken kara kuvvetlerini meydana getirecekti. Böylece ABD, NATO aracılığıyla Batı Avrupa ülkelerinin savunma politikalarını önemli ölçüde biçimlendirdi. Truman yönetimi, Kuzey Atlantik Antlaşması'nın 3. maddesi kapsamında askerî yardım talebinde bulunan NATO üyeleriyle 27 Ocak 1950 tarihinde imzaladığı ikili antlaşmalar imzaladı. Bu antlaşmalar NATO'nun salt bir savunma ittifakı olmak yerine siyasi, ekonomik ve askerî iş birliği yoluyla ABD'nin bölge-dışı hegemonyasına hizmet ettiğini ispatladı. ABD, ikili antlaşmalar aracılığıyla Marshall Planı kapsamında imzalanan ekonomik iş birliği antlaşmalarının geçerliliğini teyit etti, Batı Avrupa ülkelerine gönderilen askerî yardımların yalnızca antlaşma kapsamında belirlenen amaçlar doğrultusunda ve Kuzey Atlantik bölgesi içinde kullanılmasını sağladı ve antlaşma kapsamında gönderilen yardımların amacına uygun bir şekilde kullanılıp kullanılmadığını kontrol etmek üzere yardım alan ülkelere gözlemci gönderme yetkisine sahip oldu (Kaplan, 2013: 49).

Sonuç olarak, kuruluşundan Kore Savaşı'na kadar NATO, ABD'nin atom tekeline dayalı güvenlik stratejileri ve üyelik ve davranış kuralları aracılığıyla "açıkça ABD tarafından domine edildi" (Lundestad, 2003: 67) ve ABD'nin Batı Avrupa'daki bölge-dışı hegemonyasının askerî boyutunu oluşturdu. ABD, NATO sayesinde Batı Avrupa devletlerinin güvenlik politikalarını yeniden ulusallaştırma olasılığını ortadan kaldırarak bölgedeki döngüsel güvenlik ikilemini sonlandırdı ve nihayetinde Avrupa'da çok-kutupluluğun yeniden ortaya çıkmasını önledi (Layne, 2006: 89-91).

3.3.2.2. Denizaşırı Askerî Üsler

Truman (1945a), İkinci Dünya Savaşı'nın en kritik dönemeçlerinden birinde, Japonya'ya ikinci atom bombasının atıldığı gün olan 9 Ağustos 1945'te yaptığı konuşmada, ABD'nin savaş sonrası dönemde denizaşırı askerî üs ağı kurma arzusunu dile getirerek sözlerine başladı. Truman'a göre, ABD bu savaştan "hiçbir toprak, kâr ya da bencilce bir çıkar elde etmek istememişti" ancak "çıkarlarının ve dünya barışının tam olarak korunması için gerekli askerî üsleri muhafaza etmek" istemekteydi. Truman yönetimi, "askerî uzmanların savunma için gerekli olduğunu düşündükleri ve şu anda kontrolünde olmayan üsleri…BM Antlaşması'na uygun düzenlemelerle elde edecekti."

Esasında Truman'ın denizaşırı askerî üs politikası, bir önceki yönetimin politikalarıyla süreklilik arz etmekteydi. ABD'nin artan gücüyle birlikte denizaşırı askerî üslerin önemi Roosevelt döneminde ortaya çıkmış ve Vaşington savaş zamanı ve savaştan sonra ulusal güvenliği ve uluslararası istikrarı sağlamak adına faydalanmak üzere denizaşırı askerî üs arayışına başlamıştı. Roosevelt, 1942 yılının sonunda ABD Genelkurmay Başkanlığı'ndan ABD'nin savaştan sonra üstleneceği "uluslararası polis gücü" rolünde ihtiyaç duyabileceği askerî üslere ilişkin bir rapor hazırlamasını talep etmişti (Converse, 2005: 2). ABD Genelkurmay Başkanlığı'nın hazırlayıp 15 Kasım 1943'te Roosevelt'e sunduğu rapor (JCS 570/2), ABD'nin Batı Yarımküre ve Uzak Doğu'daki stratejik hakimiyetini öne çıkarmış ve bu bölgelerde kurulması planlanan altmış altı adet askerî üs noktası belirlemişti. Savaşın sona ermesiyle birlikte Genelkurmay Başkanlığı yeni bir rapor (570/40) hazırladı ve Ekim 1945'te Truman yönetimine sundu. Yeni rapor ABD'nin ihtiyaç duyduğu denizaşırı askerî üs sayısını altmış altıdan seksen dörde yükseltti ve İzlanda'yı birincil üs bölgesi olarak ekleyerek Atlantik Okyanusu'nda ihtiyaç duyulan üs sayısını artırdı (Pettyjohn, 2012: 50). İki raporda da Avrupa ve Asya kıtalarının çevresi boyunca uzanan bir ABD denizaşırı askerî üs ağı planlanmıştı (Pettyjohn, 2012: 51).

Bu askerî raporlarda öne çıkan ve Truman yönetiminin denizaşırı askerî üs arayışını biçimlendiren iki önemli stratejik faktör bulunmaktaydı (Leffler, 1992: 350). İlk stratejik faktör, Batı Yarımküre'nin güvenliğini sağlamak adına Roosevelt döneminde ortaya çıkan ve Truman yönetiminde olgunlaşan "derinliğine savunma" stratejisinin uygulamaya konmasıydı (McMahon, 2013: 16). İkinci Dünya Savaşı, Batı Yarımküre'nin bir düşmanın uçak gemilerinin, uzun menzilli bombardıman uçaklarının ve füzelerinin hedefi olabileceği bir savaş senaryosunun gerçeğe dönüşebileceğini göstermişti. Bu nedenle Batı Yarımküre'nin "üslerden oluşan bir savunma halkasıyla çevrilmesi" gerekmekteydi (Leffler, 1992: 350). Bu güvenlik halkası ABD'ye Atlantik ve Pasifik okyanuslarında üstünlük sağlayacak ve potansiyel düşmanları Batı Yarımküre'den uzak tutacaktı. İkinci stratejik faktör, ABD'nin stratejik hava gücünü "herhangi bir potansiyel düşmana karşı hızlı ve etkili bir şekilde" harekete geçirme kararlılığıydı (Leffler, 1992: 351). Vaşington'da ulusal savunma kavramının yerini alan ulusal güvenlik kavramı, Truman yönetiminin bölge-dışındaki uluslararası güvenlik meselelerine daha fazla önem vermesine yol açmış ve potansiyel bir düşmanın bölge-dışındaki hegemonya arayışı ABD ulusal güvenliğine bir tehdit olarak algılanmasıyla sonuçlanmıştı (Leffler, 1992: 14). Dolayısıyla Truman yönetimi stratejik hava gücünü düşman topraklarındaki kilit hedeflere hava saldırıları düzenlemek için kullanmayı planladı. Ancak stratejik hava bombardımanının etkili olabilmesi için ABD'nin denizaşırı askerî üslere ihtiyacı vardı (Leffler, 1992: 226). Dolayısıyla ABD'nin bölge-dışındaki güvenlik meselelerinde belirleyici bir rol oynayabilmesi için denizaşırı askerî üs ağı kurulması oldukça önem arz etmekteydi. Sonuçta, denizaşırı askerî üsler Truman yönetiminin derinliğine savunma stratejisi yoluyla Batı Yarımküre'nin güvenliğini korumasına ve gerektiğinde düşman topraklarını hedef almasına hizmet edecekti.

Truman yönetiminin ilk yıllarındaki denizaşırı askerî üs politikası belirli bir düşman ülke tanımlamamış, bunun yerine Batı Yarımküre etrafında bir güvenlik halkası

oluşturmak ve gerektiğinde stratejik hava gücüyle Avrupa ve Asya kıtalarına nüfuz etmek üzere tasarlanmıştı. Ancak kısa bir süre içinde başlayan Soğuk Savaş, Truman yönetiminin denizaşırı askerî üs politikasını gözden geçirmeye sevk etti. Truman yönetimi, ABD hava kuvvetlerinin envanterinde bulunan B-29 bombardıman uçaklarının sınırlı menzili dikkate alındığında, 570/40 sayılı raporda belirlenen askerî üslerin çok azının SSCB'ye saldırı düzenlemek için uygun olduğunu fark etti. Bu nedenle, Truman yönetimi İngiltere'de ve SSCB'nin güney sınırları boyunca askerî üs arayışına yöneldi (Pettyjohn, 2012: 53). İngiltere eski başbakanı Churchill (1946), "demir perde" konuşmasında "her iki ülkenin sahip olduğu tüm deniz ve hava kuvvetleri üslerinin birlikte kullanımı yoluyla ortak güvenliğin" sağlanabileceği önerisinde bulunmuştu. İngiltere, sürdürülebilir bir lojistik hattı üzerindeki stratejik konumu nedeniyle Vaşington'daki askerî liderler tarafından SSCB'ye karşı stratejik bombardıman saldırısının "kilit taşı" olarak görülmekteydi (Converse, 2005: 172). Fakat İngiltere'de kurulacak üslerin bazı dezavantajları vardı. İlk olarak, İngiltere'deki hava koşulları hava operasyonlarını sık sık önlemekteydi. İkinci olarak, Truman yönetimi SSCB'nin olası bir savaşta üstün kara ordusuyla kısa bir süre içinde Batı Avrupa'nın tamamına hâkim olacağını hesaplamıştı. Bu nedenle, İngiltere'den Sovyet topraklarına yönelik hava saldırıları sadece düşman işgali altındaki topraklar üzerinden gerçekleşebilirdi (Converse, 2005: 172). Dolayısıyla Truman yönetimi, SSCB'nin güney sınırları boyunca askerî üs ağı kurmak amacıyla İngiltere ve Fransa'nın Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki sömürge topraklarına yöneldi (Leffler, 1992: 226).

Bu süreçte ABD'nin denizaşırı askerî üs arayışı, uluslararası sistemin diğer büyük gücü olan SSCB tarafından dikkatle izlenmekteydi. Molotov, 5 Mayıs 1946'da Paris'teki DBK toplantısında Byrnes ile yaptığı bir konuşmada, Truman yönetimini "dünyanın hiçbir köşesini ilgisiz bırakmadığı" ve İzlanda, Yunanistan, İtalya, Türkiye ve Çin de dahil olmak üzere "her yerde hava üsleri inşa ettiği" gerekçesiyle eleştirdi (Zubok, 2007: 66).

Gerçekten de ABD savaştan önce yalnızca Pasifik ve Karayipler'de sınırlı sayıda askerî üsse sahipti, ancak savaşın sonunda Avrupa, Asya ve Ortadoğu'da elde ettiği askerî üsler ve transit geçiş hakkı sayesinde neredeyse küresel bir askerî üs ağır kurmuştu (Harkavy, 2007: 94).

Truman yönetiminin denizaşırı askerî üs politikası başlangıçta ABD'nin ulusal güvenliğini korumak için tasarlanmıştı. Vaşington'un savaş planı, SSCB tarafından işgal edilen Batı Avrupa'yı kurtarmak için SSCB'yi Atlantik Okyanusu ve İngiltere'deki üslerden kalkan B-29 uçaklarıyla bombalamak ve işgali püskürtmekti. Ancak Batı Avrupa ülkeleri SSCB'ye karşı güvenlik sağlayıcı olarak ABD'ye yöneldikçe askerî üsler ABD'nin Batı Avrupa'daki bölge-dışı hegemonyasının temel sütunu haline geldi. ABD'nin denizaşırı askerî üs arayışı "komünizmin Çin, Çekoslovakya ve Almanya'nın yarısında kontrolü ele geçirmesiyle ivme kazandı" (Üstündağ ve Atmaca, 2018: 60) ve sertleşen Soğuk Savaş iklimi "ev sahibi ülkelerin rızası ve hatta talebiyle Batı bloğunda binlerce askerî üssün kurulmasını sağladı" (Bölme, 2012: 61). ABD, Haziran 1948'de SSCB'nin Berlin'i ablukaya alması karşısında İngiltere'ye Temmuz ayında atom bombası taşıyabilen 60 adet B-29 bombardıman uçağı gönderdi ve böylece Batı Avrupa'da ilk Stratejik Hava Komutanlığı üssünü kurdu (Yergin, 1977: 378). ABD'nin İngiltere'ye gönderdiği B-29'ların sayısı Eylül ayında 90'a yükseldi (Baylis, 1981: 34). 1940'ların sonunda ABD üslerinin anlamı ve etkisi, ABD'nin ulusal güvenlik arayışından bölge-dışı hegemon olarak yükselişine doğru kaymaya başladı. Ayrıca NATO'nun kurulmasıyla birlikte ABD askerî üsleri Batı Avrupa ülkeleri arasında güvenlik ikilemini hafifletti ve ittifak üyelerinin SSCB işgali karşısında ABD tarafından terk edilme endişelerini giderdi (Calder, 2007: 18). Diğer bir ifadeyle, NATO kapsamında Batı Avrupa'da kurulan ABD üsleri ve lojistik ağı, Vaşington'un Batı Avrupa'daki varlığını kalıcı hale getirdi. ABD'nin Batı Avrupa'daki askerî varlığı Kore Savaşı'ndan sonra artacaktı.

3.3.2.3. ABD Nükleer Şemsiyesi

Japonya'ya iki atom bombasının atıldığı 6 ve 9 Ağustos 1945'ten SSCB'nin atom bombasını test ettiği 29 Ağustos 1949'a kadar ABD atom bombası tekeline sahip oldu. Bu süre zarfında ABD'nin atom bombası politikası çeşitli aşamalardan geçti ve nihayetinde ABD'nin Batı Avrupa'daki bölge-dışı hegemonya kurmasına hizmet etti. İlk olarak, Truman yönetimi atom bombasını siyasi bir kaldıraç olarak kullanmak istedi. Truman, atom bombasının savaştan sonra SSCB ile müzakerelerde kendilerine üstünlük sağlayacağını ve karşı tarafı daha iş birlikçi hale getireceğini tahmin etti. Ancak bu beklentinin gerçekçi olmadığı Eylül 1945'te Londra'da düzenlenen DBK toplantılarında ortaya çıktı (Gaddis, 1972: 245-246). Londra'daki toplantılar devam ederken Moskova'da bir İngiliz gazeteci ile yaptığı söyleşide Stalin, "atom bombasının bazı politikacıların düşündüğü kadar ciddi bir güç olarak görmediğini" ve "bombaya tek taraflı sahip olmanın uzun süre devam edemeyeceğini" belirtti (Wohlforth, 1993: 109). Atom bombası tekeli, Truman'ın SSCB ile önemli konulardaki müzakerelerde istediklerinin yüzde 85'ini elde etmesi için yeterli olmadı. İkinci olarak, BM çatısı altında atom bombasının uluslararası kontrolüne yönelik görüşmeler gerçekleşti, ancak ABD ve SSCB'nin alternatif planları karşısında sonuçsuz kaldı. Üçüncü olarak, ABD savaşın sona ermesinden sonra İngiltere ile atom enerjisi ve bombası konusunda yapılan bilgi alışverişini kısıtladı ve Ağustos 1946'da Senato tarafından kabul edilen McMahon Yasası, ABD ile başka herhangi bir ülke arasında atom enerjisi ve bombası konusunda iş birliği yapılmasını yasakladı. Truman yönetiminin bu tutumu İngiltere'yi Ocak 1947'de kendi atom bombasını geliştirmeye sevk edecekti (Baylis, 1981: 24-26).

Bu başlangıç aşamalarının ardından Truman yönetiminin atom bombası politikası iki yeni aşamaya geçti. İlk olarak, Truman atom bombası tekelini SSCB'nin Batı Avrupa'daki olası genişlemesini önlemek ve tırmanan Soğuk Savaş rekabetinde ülkenin ulusal güvenliğini sağlamak için kullandı. 1945'in sonlarında Vaşington'a ulaşan istihbarat raporları, Stalin'in savaşın yaralarını sarmak üzere ekonomik kalkınmaya

odaklandığını, ordusunu hızla terhis ettiğini ve Moskova'nın yeni bir savaş istemediğini belirtmekteydi (Leffler, 1992: 96). Dahası, Truman yönetimi ABD'nin atom tekelinin SSCB'yi Batı Avrupa'yı işgalden caydıracağını hesaplamıştı (George ve Smoke, 1974: 25). Atom bombası, Truman'ın savaş sırasında 10 milyonu aşan ABD ordusunu büyük oranda terhis etmesini ve Batı Avrupa'da, saldırıya uğramaları halinde daha büyük bir kuvvetin kullanılmasını tetikleyecek küçük bir kuvvet konuşlandırma stratejisini uygulamasını sağladı (Trachtenberg, 1999: 89-90). Bu dönemde Batı Avrupa ülkeleri SSCB'nin askerî gücünü dengeleme kapasitesinden yoksundu. Mart 1948'de Brüksel Paktı'nın imzalanmasından sonra Paul Nitze, İngiltere'nin talebi üzerine paktın askerî kapasitesini değerlendirmek üzere Avrupa'ya giden bir askerî heyete katılmış ve heyet, olası bir Sovyet işgalini durdurmak için paktın 45 milyar dolarlık bir askerî bütçeye ihtiyacı olduğunu hesaplamıştı. Bu rakam, Marshall Planı'nın maliyetinin üç katından fazlaydı. Nitze'ye göre Truman yönetiminin Brüksel Paktı'na yardım etmek için Kongre'den alabileceği bütçe yılda sadece 1 milyar dolardı. Bu bağlamda, "Batı'nın güvenliği aslında SSCB'nin bir ulusal yeniden yapılanma dönemine ihtiyaç duymasına ve ABD'nin küçük bir nükleer silah stokuna dayanmaktaydı" (Gaddis ve Nitze, 1980: 171).

Bilindiği üzere atom bombası ilk ve son kez Ağustos 1945'te Japonya'da kullanıldı ve iki büyük güç Soğuk Savaş boyunca atom bombası kullanmaktan kaçındı. Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından Uİ disiplinindeki tartışmalarda nükleer silah kullanımının uluslararası politikada bir tabu olduğu görüşü öne çıkmıştır (Tannenwald, 1999). Ancak, özellikle Truman'ın ilk başkanlık döneminde, ABD'nin ulusal güvenlik politikası atom bombasının olası bir savaşta kullanılacağını varsaydı. Truman, 13 Eylül 1948'de Savunma Bakanı Forrestal ile yaptığı bir görüşmede, "gerekli olması halinde" atom silahlarının kullanılacağını belirtti. Bu görüşmeden üç gün sonra Truman, ABD'nin "ulusal güvenlik için atom silahları da dahil olmak üzere eldeki tüm uygun araçları derhal

ve etkili bir şekilde kullanmaya hazır olması ve buna göre plan yapması gerektiği" sonucuna varan "ABD'nin Atom Savaşı Politikası" başlıklı NSC 30 raporunu onayladı (Holloway, 1994: 228). Olası bir savaşta Stratejik Hava Komutanlığı'nın atom bombası taşıyan B-29 bombardıman uçaklarıyla denizaşırı askerî üslerden SSCB'ye hava saldırısı düzenlemesi, Truman döneminde kabul edilen savaş stratejilerinin ana unsuruydu (Holloway, 2010: 378). Ancak atom bombasının SSCB'yi savaşa başvurmaktan caydıracağının hiçbir garantisi yoktu; savaşın Stalin'in yanlış bir hesaplamasının sonucu başlayabileceği ihtimali vardı (Leffler, 1984: 377). Olası bir savaş senaryosunda ise ABD'nin atom bombasının SSCB'nin Batı Avrupa'yı kısa bir sürede işgal etmesini engelleyemeyeceği hesaplanmaktaydı (Rosenberg, 1979: 63). Öncelikle ABD'nin elinde sınırlı sayıda atom bombası vardı. 1945'in sonunda Stratejik Hava Komutanlığı'nın envanterinde kullanıma hazır 2 atom bombası bulunmaktaydı, bu sayı 1946'da 9'a, 1947'de 13'e, 1948'de ise 56'ya yükselmişti (Holloway, 1994: 229-230). Bu atom bombalarını taşımak üzere modifiye edilen B-29'ların sayısı 1946'da 27'den 1948'de 32'ye çıkmıştı (Rosenberg, 1979: 65). Vaşington'da yapılan askerî hesaplamalar, SSCB'nin geniş toprakları ve dağınık petrol ve sanayi merkezlerinin, ABD tarafından yapılacak bir atom saldırısına karşı koyma kabiliyetini artıracağını göstermekteydi (Holloway, 1994: 240). ABD Genelkurmay Başkanlığı tarafından hazırlanan ve Mayıs 1949'da yayınlanan Harmon Raporu'na göre, mevcut atom bombalarının tamamının isabetli bir şekilde hedeflere atılsa bile bu başarı "teslimiyete yol açmayacak, komünizmin köklerini yok etmeyecek ya da Sovyet liderinin halka hükmetme gücünü ciddi biçimde zayıflatmayacaktı" (Rosenberg, 1983: 16). Bu gerçekler ışığında, ABD'nin savaş stratejisinin dayandığı senaryo, SSCB'nin Batı Avrupa'yı ele geçirmesi, ABD'nin Sovyet savaş endüstrisini tahrip etmek için denizaşırı üslerden kalkan bombardıman uçaklarıyla Sovyet topraklarına atom bombası atması ve nihayetinde Batı Avrupa'nın

İkinci Dünya Savaşı'nda olduğu gibi ABD öncülüğündeki konvansiyonel kuvvetler tarafından kurtarılmasıydı (George ve Smoke, 1974: 25).

İkinci aşama, atom bombasının ABD savaş senaryolarındaki önemini takiben, NATO'nun savunma stratejilerinde atom bombasının olası bir savaşta kullanılacağının kabul edilmesiydi. Truman yönetimi, Stratejik Hava Komutanlığı'nı savaş durumunda SSCB'nin savaş endüstrisini tahrip etmekle görevlendirmişti. NATO'nun kuruluşunun ardından Stratejik Hava Komutanlığı'na verilen ikinci görev SSCB'nin Batı Avrupa'ya ilerleyişini yavaşlatmak oldu (Holloway, 1994: 229). 19 Ekim 1949'da hazırlanan "Kuzey Atlantik Bölgesinin Savunması için Stratejik Konsept" başlıklı ilk NATO strateji belgesi, ittifakın "atom bombasını derhal gönderme yeteneğini güvence altına alınması" stratejisini kabul etti (NATO, 1949b). Kasım ayında hazırlanan iki yeni belgede "atom bombasının derhal gönderilmesi de dahil olmak üzere stratejik bombardıman gerçekleştirme yeteneğini güvence altına alınması" ifadesiyle NATO'nun atom bombasını kullanacağı kabul edildi (NATO, 1949c, 1949d). Bu strateji belgelerinde düşmana karşı atom saldırılarının gerçekleştirilmesinde ABD'nin sorumlu olacağı ve bu saldırıların mümkün olduğunca ittifakın üyeleri tarafından destekleneceği vurgulandı. Atom bombasının Batı Avrupa'yı savunmak için kullanılacağı varsayımına dayanan NATO stratejisi, Kore Savaşı öncesinde ittifakın tüm üyeleri tarafından kabul edildi ve NATO'nun savunma konseptinin temel taşını oluşturdu.

Sonuçta, Truman yönetiminin atom bombasını siyasi bir kaldıraç olarak kullanma arzusuyla başlayan ve olası bir savaşta atom bombasının düşmana karşı kullanılacağını kabul eden NATO'nun stratejik konsept belgelerine kadar uzanan süreçte ABD, Batı Avrupa ülkelerinin savunma politikalarını kontrolü altına aldı ve bölgedeki hegemonyasını güçlendirdi. SSCB'nin Ağustos 1949'daki başarılı atom bombası denemesi, Truman yönetimini atom üretim kapasitesini artırmaya ve hidrojen bombasının geliştirilmesine onay vermeye sevk etti (Holloway, 2010: 382). Dahası, SSCB'nin atom

bombasına sahip olması karşısında Truman, 31 Ocak 1950'de Savunma ve Dışişleri Bakanlıklarına hükümetin ulusal savunma politikasını gözden geçirmeleri talimatı verdi (Holloway, 1994: 267). Truman'ın talimatı üzerine hazırlanan ve 7 Nisan'da Başkan'a sunulan rapor (NSC 68), ülkenin ulusal savunma planlarına atom bombasının yanı sıra konvansiyonel güçlerin de dahil edilmesini ve dolayısıyla savunma harcamalarında büyük bir artış yapılmasını önerdi. Rapor, SSCB'nin atom bombasıyla birlikte daha fazla risk alacağını, bu nedenle ABD'nin NATO çatısı altında silahlı bir hegemona dönüşmesi gerektiğini savundu. Bu önerilerin Truman yönetiminin ulusal güvenlik politikası haline gelmesi için Kore Savaşı'nı beklemek gerekecekti. Kore Savaşı, iki büyük güç arasındaki rekabetin ve Batı Avrupa'daki ABD hegemonyasının silahların gölgesinde yürütülmesine yol açacaktı.

3.3.3. Silahların Gölgesinde Rekabet ve Hegemonya: Kore Savaşı ve Sonrası

Truman yönetiminin Batı Avrupa ülkeleri için sağladığı güvenlik garantisi, bölgede konuşlandırılan sınırlı sayıda askere ve ABD'nin atom bombası tekeline dayanıyordu. Batı Avrupa'yı korumak için bölgede kaç ABD tümenine ihtiyaç olduğu sorulan Avrupalı bir yetkili, ABD ile Batı Avrupa arasındaki güvenlik iş birliğini alaycı fakat basit bir şekilde ifade etmişti: ilk saldırı dalgasında yalnızca 1 ABD askerinin vurulması ABD'yi savaşa çekmek için yeterli olacaktı (LaFeber, 1967: 123-124). ABD'nin atom bombası tekeli olası bir savaşta SSCB'nin sanayi ve askerî altyapısını imha edecek ve savaşı Moskova için göze alınabilir bir risk olmaktan çıkaracaktı. Bu nedenle Truman yönetiminin SSCB'yi maliyetli ordular yerine "ekonomik çevreleme" yoluyla dengelemesi yeterliydi (Pollard, 1985). Ancak 1949 yılının ikinci yarısı, SSCB'nin başarılı atom bombası denemesi ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin (ÇHC) ilanı gibi uluslararası dengeyi SSCB lehine değiştiren önemli gelişmelere tanıklık etti. Elbette SSCB Batı Yarımküre'ye atom bombasıyla saldırma kabiliyetinden yoksundu, ancak Kremlin Batı Avrupa'da atom diplomasisine başvurabilir ya da olası bir savaşta

konvansiyonel ordusuyla kolaylıkla işgal edeceği Batı Avrupa'nın işgalden sonra ABD öncülüğünde bir amfibi harekâtla kurtarılmasını önleyebilirdi (FRUS, 1950 Vol. I: 85). Dahası, Çin'de komünizmin zaferi Asya'daki dengeleri SSCB lehine değiştirecekti. Truman yönetimi, SSCB ile ÇHC arasında siyasi ve askerî uyum ve iş birliğinin kendiliğinden gelişmeyeceğini öngörüyordu. Avrupa'da Tito önderliğindeki Yugoslavya'nın SSCB ile bozulan ilişkileri bu öngörüyü güçlendirmişti. Truman'a 30 Aralık 1949'da sunulan NSC 48/2 belgesi, ABD'nin "Çin komünistleri ile SSCB arasındaki her türlü çatlaktan uygun siyasi, psikolojik ve ekonomik araçlarla yararlanabileceğini" yazmıştı (FRUS, 1949 Vol. VII, Part II: 387). Ancak Şubat 1950'de SSCB ile ÇHC arasında imzalanan antlaşma bu beklentiyi önemli ölçüde zayıflattı (Cohen, 1993: 70). Uluslararası güç dengesinde yaşanan kaymalar Vaşington'u yeni önlemler almaya sevk edecekti. Bu bağlamda Truman, 31 Ocak 1950'de "Dışişleri Bakanı ve Savunma Bakanı'nı, SSCB'nin olası fisyon bombası kapasitesi ve olası termonükleer bomba kapasitesi ışığında, [ABD'nin] barış ve savaştaki hedeflerinin ve bu hedeflerin [ABD'nin] stratejik planları üzerindeki etkisinin yeniden incelenmesi için görevlendirdi" (FRUS, 1950 Vol. I: 162). Truman aynı gün bir başka önemli karar daha aldı. SSCB'nin atom bombası üretmesi, bir sonraki aşama olan hidrojen bombası üretimine geçmelerinin an meselesi olduğu anlamına geliyordu. Truman (1950a) ABD'nin silahlanma yarışında rakibinden bir adım önde olmasını güvence altına almak için "hidrojen ya da süper bomba olarak adlandırılanlar da dahil olmak üzere her türlü atom silahı üzerinde çalışılması" talimatını verdi.

Dışişleri Bakanı Acheson'un talimatı üzerine Ocak 1950'de Dışişleri Bakanlığı'na bağlı Politika Planlama Ekibi'nin başına getirilen Paul Nitze'nin önderliğinde hazırlanan ve 7 Nisan'da Truman'a sunulan NSC 68, uluslararası güç dengesine ilişkin karanlık bir tablo sundu (FRUS, 1950 Vol. I: 85). Raporda, Almanya ve Japonya'nın yenilgisi ile İngiltere ve Fransa'nın gerilemesi sonucunda ABD ve SSCB'nin iki yeni güç merkezi

haline geldiği, ancak SSCB'nin geçmişteki revizyonist aktörlerden farklı olarak "yeni bir fanatik inançla hareket ettiği ve dünyanın geri kalanı üzerinde mutlak otoritesini dayatmaya çalıştığı" vurgulandı. Rapora göre "çatışmanın tohumları kaçınılmaz olarak" filizlenecekti ve SSCB olası bir savaşta Batı Avrupa'yı istila etmeye, Britanya adalarına karşı hava saldırıları düzenlemeye ve Alaska, Kanada ve ABD'deki hedeflere atom bombasıyla saldırmaya hazır bir durumdaydı. CIA verilerine dayanan rapor, SSCB'nin atom bombası stoğunun 1950'de 10-20, 1951'de 25-45, 1952'de 45-90, 1953'te 70-135 ve 1954'te 200'e ulaşacağını belirtti. Rapora göre 1954 ABD için "kritik bir yıl" olacaktı, çünkü SSCB'nin 1954'te 100 atom bombası atarak "ülkeye ciddi zarar vereceği" hesaplandı. Raporda, ABD'nin gayrisafi yurtiçi hasılasının yüzde 6 ila 7'sini, NATO üyelerinin ise yüzde 4,8'ini savunmaya harcadığı, ancak bunun SSCB'nin yüzde 13,8'ine kıyasla yetersiz olduğu ve bu nedenle "özgür dünyanın bir savaş çabasını desteklemeye hazır olma durumunun SSCB'ye kıyasla azalma eğiliminde olduğu" vurgulandı. Dahası, ABD'nin askerî gücü ile bölge-dışındaki güvenlik taahhütleri arasında "keskin bir uyumsuzluk" vardı. Bu bağlamda ABD'nin acilen gerekli ulusal güvenlik tedbirlerini alması gerekiyordu. Rapora göre Truman yönetimi, ülkenin ve müttefiklerinin askerî gücünü atom bombalarına bağımlılığı azaltacak şekilde artırmalıydı. Ayrıca askerî harcamaların artırılması, askerî yardımların hızlandırılması, "savunma ve dış yardım dışındaki amaçlar için federal harcamaların azaltılması, gerekirse bazı arzu edilen programların ertelenmesi" ve vergilerin artırılması gerekiyordu (FRUS, 1950 Vol. I: 85).

NSC 68'in temel odağı mevcut uluslararası güç dengesinden ziyade gelecekteki eğilimlerdi. SSCB'nin askerî harcamalara ayırdığı gayrisafi yurtiçi hasıla oranı ABD'nin iki katıydı ve bu eğilim devam ettiği takdirde ABD rakibinin gerisinde kalacaktı (Gaddis, 1982: 103). Dahası, SSCB atom bombasının vermiş olduğu özgüvenle uluslararası politikada daha da cesaretlenecek, ABD savunmaya çekilecek ve müttefik devletler tarafsızlık politikasına başvuracaktı (Hogan, 1998: 296). ABD Dışişleri Bakanlığı

savunma harcamalarının artırılmasından yanaydı ancak Truman 1950 baharında raporu rafa kaldırmayı tercih etti (Herring, 2008: 639). SSCB atom bombasına sahipti, ancak Truman Stalin'in askerî güç kullanmaktan çekineceğini hesaplıyordu (Leffler, 1992: 358). Kore Savaşı'ndan önce Truman yönetimi için SSCB tehdidi Avrupa'daki siyasi ve ekonomik istikrarsızlıktan kaynaklanıyordu. Washington'a ulaşan istihbarat raporlarına göre, Sovyet ordusunun yakın gelecekte Batı Avrupa'yı işgal etme gibi bir hazırlığı yoktu. Daha ziyade, SSCB'nin Batı Avrupa'daki olumsuz sosyoekonomik koşullardan faydalanarak siyasi seçimler ve hükümeti devirme gibi yöntemlerle komünist rejimler kurması ve böylece Batı Avrupa'da hegemon güç haline gelmesinden endişe ediliyordu (Jervis, 2001: 48). Pollard'ın (1985: 223) belirttiği gibi, "Haziran 1950'ye kadar ekonomik güvenlik stratejisi Amerikan düşüncesine hâkim olmaya devam etti."

25 Haziran 1950'de Kore'de savaşın patlak vermesi, Truman yönetimini mevcut varsayımları gözden geçirmeye sevk etti.[55] ABD'nin savaşa ilk tepkisi 25 Haziran'da silahlı çatışmaların derhal durdurulması ve Kuzey Kore birliklerinin 38. paralelin kuzeyine çekilmesi çağrısında bulunan bir BMGK kararını kabul etmek oldu (S/RES/82).[56] BMGK iki gün sonra "BM üyelerine, silahlı saldırıyı püskürtmek ve bölgede uluslararası barış ve güvenliği yeniden tesis etmek için gerekli olabilecek yardımı Kore Cumhuriyeti'ne sağlamalarını tavsiye eden" yeni bir karar açıkladı (S/RES/83). Aynı gün Truman Yedinci Filo'yu Tayvan Boğazı'na konuşlandırdı. Truman yönetimi savaşın ilk günlerinden itibaren Güney Kore birliklerine hava desteği sağlamaya ve 38. paralelin kuzeyini bombalamaya başlamıştı (Stueck, 2010: 274). BMGK 7 Temmuz'da askerî yardımın ABD'nin atayacağı bir komutanın emrinde ve BM bayrağı altında

[55] Kore Savaşı'na giden süreç ve savaşın seyri, savaşın Batı Avrupa'daki ABD hegemonyası üzerindeki etkisine odaklanan bu çalışmanın kapsamı dışındadır. Savaşa giden süreç ve savaşın seyri üzerine kapsamlı bir çalışma için bkz.: Stueck, 1986, 1995, 2010.

[56] SSCB, Ocak 1950'den beri BMGK'da "boş sandalye" politikası izliyor ve Çin Halk Cumhuriyeti'ne (ÇHC) daimî üyelik verilmemesini protesto ediyordu. Böylece ABD, SSCB'nin Konsey'de yer almamasından faydalanarak BMGK çatısı altında Kore Savaşı'na ilişkin önemli kararlar alabildi.

yürütülmesini öngören yeni bir kararı kabul etti (S/RES/84). Böylece ABD, Kore Savaşı'na asker gönderme politikasını BMGK kararları aracılığıyla uluslararası hukuka dayandırdı.

Kore Savaşı'nın etkisinin Asya ile sınırlı kalmayacağı daha ilk günden belliydi. Cohen'in (1993: 79) ifadesiyle, "ülkelerini birleştirmeye kararlı komünist ve komünist olmayan bir halk arasında neredeyse kaçınılmaz olan bir iç savaş, uluslararası bir savaşa ve korkunç bir silahlanma yarışının ateşleyicisine dönüştü." Kore Savaşı'ndan önce SSCB "tehditkâr ama zayıf; yayılmacı ama temkinli olarak görülüyordu." Kore Savaşı'ndan sonra Truman yönetiminin gözünde SSCB sadece ve sadece tehditkâr ve yayılmacı bir aktördü (Jervis, 1980: 579). Truman (1950b), 27 Haziran'da yaptığı konuşmada Kore Savaşı'nın "komünizmin bağımsız ulusları fethetmek için boyun eğdirmeyi kullanmanın ötesine geçtiğini ve artık silahlı istila ve savaşı kullanacağını tüm şüphelerin ötesinde açıkça ortaya koyduğunu" belirtti. Acheson'a göre, Kore Savaşı "NSC 68'in analizinin doğruluğunu" teyit etmiş ve "SSCB'nin hedeflerine ulaşmak için güç kullanmaya istekli olduğunu" göstermişti (LaFeber, 1989a: 486). Kore Savaşı'ndan önce olası bir savaşın bir önceki dünya savaşına benzeyeceği bekleniyordu; SSCB büyük bir savaşı göze alamazdı. Ancak Kore Savaşı, savaşların sınırlı olabileceğini ve konvansiyonel askerî gücü olmayan ABD'nin sadece nükleer üstünlükle sınırlı savaşları önleyemeyeceğini gösterdi (Gaddis, 1982: 108; Jervis, 1980: 571). Kore Savaşı, Truman yönetiminin "savunma politikasında gerçek bir dönüm noktası oldu"; SSCB'nin ekonomi politikalarıyla çevrelenmesi politikası geçerliliğini yitirdi (Pollard, 1985: 223). Bu kapsamda, Kore Savaşı'nın en önemli sonucu Truman yönetiminin savunma harcamalarındaki artış oldu (Jervis, 1980: 579). ABD NSC 68'de tavsiye edildiği gibi konvansiyonel silahlar da dahil olmak üzere her türden silahı üretecek ve stoklayacaktı. Kore Savaşı sonucunda ABD'nin asker sayısı ve savunma harcamaları hızla arttı (bkz.

Tablo-6). Kore Savaşı ile birlikte uluslararası rekabet ve hegemonya silahların gölgesinde yürütülecekti.

Tablo 6: ABD'nin 1949-1953 Yılları Arasında Askerî Personel Sayısı ve Savunma Harcamaları

	Askerî Personel	**Savunma Harcamaları (milyar dolar)**	**Gayrisafi Yurtiçi Hasıla Oranı**
1949	1,615,360	14,088	5.3
1950	1,460,261	14,927	5.1
1951	3,249,455	34,491	10.2
1952	3,635,912	49,660	13.9
1953	3,555,067	51,516	13.6

Kaynak: SIPRI; Pollard, 1985: 256-258.

Acheson'a göre, "Batı'nın gücü ve kararlılığının bir sembolü olarak" harekete geçmek gerekiyordu ve aksi yönde atılacak adımların "başka yerlerde yeni saldırgan eylemleri" teşvik edecekti (Stueck, 2010: 276). Truman (1950c), 19 Temmuz'da Kongre'ye gönderdiği mesajda, savaştan kaynaklanan askerî harcamaları karşılamak için Kongre'den yaklaşık 10 milyar dolar tutarında ek ödenek talep edeceğini belirtti. Truman (1950d), Aralık 1950'de ise 1951 mali yılı için 16,8 milyar dolar tutarında ek ödenek talep edecekti. Acheson, 22 Temmuz'da Batı Avrupa ülkelerine ABD'nin savunma harcamalarını ve askerî yardımı artıracağını söyledi ve müttefiklerden 5 Ağustos'a kadar alacakları askerî tedbirler hakkında "mümkün olan en kesin açıklamayı" yapmalarını talep etti (Ireland, 1981: 188). Truman yönetimi müttefik ülkelerin kendi savunma yüklerini daha fazla üstlenmelerini talep ediyordu (Hogan, 1998: 265). Vaşington'un bu talebi kısa sürede karşılık bulacaktı. Belçika'da savunma harcamaları 1949'da yüzde 2,7'den 1951'de yüzde 4,3'e; Fransa'da yüzde 5,7'den 9.7'ye; İtalya'da yüzde 3,9'dan 5.7'ye; İngiltere'de yüzde 5,9'dan 8,7'ye yükseldi (Leffler, 1992: 412).

ABD ve Batı Avrupa başkentlerinde "Kore Savaşı'nın bir oyalama ya da başlangıç olduğu ve sıranın Almanya'ya geleceği" endişesi hâkimdi (Judt, 2005: 151). Vaşington'da Doğu Almanya'da sayıları artan paramiliter Doğu Alman polislerinin Batı Almanya'ya

yapılacak bir saldırının öncüsü olarak kullanılabileceği görüşü öne çıktı (Trachtenberg, 1999: 99). Almanya Federal Cumhuriyeti'nin lideri Konrad Adenauer, Stalin'in Batı Almanya'yı ele geçirmek için Doğu Alman polisini kullanabileceğini vurguladı ve ABD'nin desteğiyle Batı Almanya'da 150.000 kişilik bir "savunma gücü" kurulması çağrısında bulundu (Offner, 2002: 431). Acheson'a göre, Batı Almanya'da yükselen "yenilgi" ruhuyla mücadele etmek ve Almanlara olası bir işgale karşı kendilerini savunabilecekleri umudunu vermek gerekiyordu (Leffler, 1992: 384). ABD Genelkurmay Başkanlığı Almanların silahlandırılması talebini savaştan önce Truman yönetimine iletmişti. Ancak Acheson, Almanları silahlandırmanın Fransa'da yaratacağı endişe nedeniyle konunun Truman yönetiminin gündeminde olmadığını kamuoyuna birden fazla kez açıklamak zorunda kalmıştı (Ireland, 1981: 186). Acheson, NATO'nun Avrupa'da ihtiyaç duyduğu tümenlerin Fransa tarafından karşılanacağını yineledi. Ancak Fransa'nın NATO'ya verdiği 24 tümen taahhüdüne rağmen Batı Almanya'da 3, Fransa'da 6 ve Asya'daki sömürge topraklarında 10 tümeni vardı (Osgood, 1962: 65). Truman yönetimi için Kore Savaşı'ndan sonra Avrupa'daki mevcut askerî dengesizliği sürdürmek söz konusu olamazdı; Ren Nehri'nin doğusunda "ileri savunma" yapılacaksa, bu ancak Almanların silahlandırılması da dahil olmak üzere Avrupalı tümenlerle yapılabilirdi. Böylece Alman sorunu bir kez daha Truman yönetimi ve Batı Avrupalı müttefiklerin gündeminin ilk sırasına yerleşti.

Almanya'nın silahlandırılması meselesinde Truman yönetimi, NATO kuvvetlerinin başına Amerikalı bir komutan atanmasını, ABD'nin Avrupa'ya 4 tümen göndermesini ve NATO komutasında 10 ila 12 Alman tümeninin oluşturulmasını kararlaştırdı (Offner, 2002: 431). Acheson Vaşington'un önerisini 12 Eylül'de İngiltere ve Fransa dışişleri bakanlarıyla yaptığı görüşmede sundu. Acheson'un talebi İngiltere ve Fransa için açıktı: ABD'nin askerî yardımı ve Avrupa'ya gönderilecek tümenler Almanya'nın silahlandırılması koşuluna bağlıydı (Kaplan, 1984: 162). Taraflar 15

Eylül'de toplanan NATO Konseyi toplantısında bir araya gelerek NATO'nun "ileri savunma" stratejisini benimsemesi konusunda anlaştılar. Konsey ayrıca NATO Savunma Komitesi'nden olası bir saldırıyı caydırmak için merkezî komuta altında entegre bir kuvvet oluşturulmasını planlamasını istedi (NATO, 1981: 27). Konsey 26 Eylül'de düzenlenen toplantıda ileri savunma stratejisinin Avrupa'nın Alman topraklarında savunulması anlamına geldiğini kabul etti ve Batı Almanya'nın batı ittifakında oynayacağı siyasi ve askerî rolü incelemeye karar verdi. Konsey, Almanya'nın silahlandırılması ilkesi konusunda "Fransız parlamentosunun olumlu bir adım atmasını sağlamak amacıyla" Savunma Komitesi toplantısını 28 Ekim'e erteledi (Ireland, 1981: 198). Acheson'un Almanların silahlandırılması konusunda masaya koyduğu önerinin Batı Avrupalı müttefikler, özellikle Fransa tarafından kabul edilmesi pek olası değildi. Fransa Başbakanı Rene Pleven 24 Ekim'de yeni bir öneri sundu. Pleven Planı olarak bilinen öneriye göre Avrupa'da bir Avrupa Savunma Bakanlığı kurulacak ve bu bakanlığa bağlı 100,000 kişilik uluslarüstü bir ordu oluşturulacaktı. Bu plana göre Alman askerî gücü 1.000 kişilik küçük taburlar şeklinde oluşturulacak ve Batı Almanya NATO üyesi olmayacaktı. Ayrıca Pleven Planı, Batı Almanya'nın Schuman Planı kapsamında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu onaylamasına bağlıydı (Offner, 2002:433). Pleven Planı, Almanya'nın silahlandırılmasını acil bir sorun olarak ele almak yerine, meseleyi Avrupa'da siyasi ve ekonomik düzen kurulduktan sonra ele alınabilecek bir sorun olarak görüyordu. Truman yönetimi Pleven Planı'nı Fransa'nın Almanya'nın silahlandırılması sorunuyla yüzleşmek yerine bu sorundan kaçınma girişimi olarak değerlendiriyordu (Ireland, 1981: 202). Almanya'nın silahlandırılması meselesinde Vaşington ve Paris tarafından ortaya konulan alternatif planlar karşısında Spofford uzlaşısı olarak bilinen bir düzenleme kabul edildi. Bu uzlaşıya göre, bir yandan bir Avrupa ordusunun kurulması ve Almanya'nın yeniden silahlandırılmasına ilişkin müzakereler devam edecek, diğer yandan da NATO'nun acil askerî ihtiyaçlarının karşılanması için Almanların Avrupa

ordusunun yüzde yirmisini geçmeyecek şekilde 6.000 kişilik alaylar halinde silahlandırılmasına başlanacaktı (Ireland, 1981: 205; Offner, 2002: 433; Trachtenberg, 1999: 112).

Aralık 1950'de Brüksel'de yapılan Kuzey Atlantik Konseyi toplantısında önemli kararlar alındı. Konsey, Almanya'nın silahlandırılmasının "NATO'nun tamamen savunma amaçlı karakterini hiçbir şekilde değiştirmeden Avrupa'nın savunmasını güçlendireceği" konusunda mutabık kaldı (NATO, 1981: 28). Konsey, NATO Savunma Komitesi'nin merkezî komuta altında entegre bir Avrupa gücü oluşturulması önerisini onayladı ve Truman'dan bir Avrupa Müttefik Yüksek Komutanı atamasını talep etti. Truman bu talebi kabul etti ve 19 Aralık'ta General Eisenhower'ı NATO Avrupa Müttefik Yüksek Komutanı olarak görevlendirdi. 1951 yılının ilk aylarında itibaren Brüksel ve Paris'te NATO karargahları ve yönetim tesisleri kurulacaktı. Ayrıca, Truman yönetimi Avrupa'ya 4 tümen gönderdi ve askerî yardımları hızlandırdı (Lundestad, 1986: 272). Kore Savaşı, ABD'nin Batı Avrupa'daki bölge-dışı hegemonyasını silahlı bir hegemonyaya dönüştüren olaylar zincirinin en önemli halkasıydı. NATO Konseyi Kasım 1951'de Roma'da gerçekleştirdiği toplantıda 1954 yılına kadar 43 tümenden oluşan bir NATO ordusu kurulmasını kararlaştırdı. Konsey'in Şubat 1952'de Lizbon'da yapılan bir sonraki toplantısında bu planda önemli değişiklikler yapıldı. Buna göre NATO'nun askerî gücü 1952'de 50, 1953'te 75 ve 1954'te 96 tümen olacaktı (Kaplan, 1984: 171). Bu gelecek projeksiyonu elbette Almanların silahlandırılmasını kaçınılmaz kılıyordu. ABD, İngiltere ve Fransa, Batı Almanya'nın silahlandırılması konusunda iki aşamalı müzakereler yürütmek için anlaştı: bir yandan Batı Almanya'daki Müttefik Yüksek Komiserleri Spofford uzlaşısı çerçevesinde Almanların NATO çatısı altında silahlandırılması meselesiyle ilgilenecek, diğer yandan da Pleven Planı kapsamında Avrupa Savunma Toplululuğu'nun (AST) kurulması için Paris'te çalışmalar yürütülecekti (Offner, 2002: 433-434).

Elbette ABD'nin Batı Almanya'yı silahlandırma girişimi SSCB tarafından dikkatle izleniyordu. SSCB bu girişimi baltalamak amacıyla 10 Mart 1952'de ABD, İngiltere ve Fransa'nın Moskova büyükelçiliklerine bir nota gönderdi. Buna göre, Almanya'da birleşik, bağımsız, demokratik ve tarafsız bir devletin kurulması ve yabancı askerlerin bir yıl içinde geri çekilmesini görüşmek ve Alman sorununu kalıcı olarak çözmek üzere bir DBK toplantısının düzenlenmesini talep etti (Leffler, 1992: 390). Truman yönetimine göre Stalin'in teklifi, ABD ve Batı Avrupa'daki siyasi tartışmaları alevlendirmek ve Almanya'nın silahlandırılmasına yönelik müzakereleri boşa çıkarmak amacını taşıyordu. ABD, İngiltere ve Fransa 25 Mart'ta SSCB'ye gönderdikleri cevapta Almanya'da BM gözetiminde genel seçimlerin yapılmasını, yeni hükümetin bağımsız olmasını ve Almanya'nın sınırlarının bir barış konferansında belirlenmesini talep etti. Ayrıca Almanya "savunmacı Avrupa topluluğuna" katılacaktı (Offner, 2002: 446). Stalin 9 Nisan'da bir cevap gönderdi ancak perde arkasında batılı müttefiklerin Almanya'nın silahlandırılmasına yönelik yürütülen müzakereler ilerlemekteydi. Bu bağlamda ABD, İngiltere ve Fransa, Batı Almanya ile 26 Mayıs 1952'de Batı Almanya'nın Bonn şehrinde Üç Güç ve Federal Almanya Cumhuriyeti Arasındaki İlişkilere Dair Sözleşme imzaladı (FRUS, 1952-1954 Vol. VII, Part I: 51). Buna göre, Batı Almanya Sözleşme'de öngörülen haller dışında, kendi iç ve dış işlerinde tam yetkiye sahip olduğu" kararlaştırıldı. Sözleşme'ye göre, İşgal Tüzüğü iptal edildi ve Müttefik Yüksek Komisyonu lağvedildi. Bu antlaşmayı bir gün sonra Paris'te Fransa, Batı Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında imzalanan Paris Antlaşması takip etti. Böylece AST'nin kurulması için imzalar atılmış oldu. ABD, Bonn ve Paris'te imzalanan antlaşmaları birbirine bağlayan ek bir protokol imzaladı. Bu protokole göre NATO, AST'yi imzalayan ülkelerin toprak bütünlüğünü garanti altına almakla yükümlü kılındı. Böylece ABD resmen NATO üyesi olmayan Batı Almanya'ya NATO çatısı altında savunma taahhüdünde bulundu

(Leffler, 1992: 459). Ancak AST'nin 1954'te Fransız parlamentosu tarafından reddedilmesiyle Batı Almanya'nın NATO'ye resmî üyelik süreci başlayacaktı.

NATO konusunda önemli çalışmaları bulunan Lawrence S. Kaplan (1983: 8), Kore Savaşı'nın Kuzey Atlantik Antlaşması'nın Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne dönüşmesinde belirleyici bir rolü olduğuna işaret etmektedir. Gerçekten de 25 Haziran 1950'den sonra NATO çatısı altında yalnızca müttefik ülkelerin asker sayısı artmadı; ittifak Avrupa'da yönetim merkezi, Genel Sekreteri ve yüksek komutanı olan örgütsel yapıya kavuştu. ABD, NATO aracılığıyla Batı Avrupa'daki dışlayıcı düzenin sınırlarını belirgin bir şekilde çizdi. NATO, üye devletlerin savunma stratejilerini ve silah ve teçhizatlarını standartlaştırdı. İttifakın üyeleri arasındaki güvenlik ikilemi yok denecek kadar azaldı. NATO, Avrupa'da ekonomik bütünleşmenin gerçekleşmesi için ihtiyaç duyulan barış ortamını pekiştirdi ve böylece 18 Nisan 1951 tarihinde Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu kuran Paris Antlaşması imzalandı. Leffler'in (1994: 113-114) deyişiyle, "liderlik rolünü üstlenen etkin bir hegemonik güç olarak ABD, Batı Almanya'nın gücünü kendi lehine kullanarak Almanya'nın yeniden silahlanmasını, Fransız-Alman uzlaşmasını ve Batı Avrupa entegrasyonunu sağladı." Sonuçta, Kore Savaşı ABD'nin "davet yoluyla hegemon" konumunu pekiştirdi. Kore Savaşı'nın ABD'nin ilgisini Asya'ya kaydıracağından endişe eden Batı Avrupa ülkeleri, SSCB'yi dengelemek için daha güçlü bir NATO talep etti (Cohen, 1993: 78). ABD Batı Avrupa'da bölge-dışı hegemon bir güçtü, ancak Kore Savaşı'yla birlikte silahlı hegemona dönüştü.

3.4. Sonuç

Bu bölümde, tezin üçüncü ve son argümanı test edilmiştir: uluslararası sistemin dengesiz iki-kutuplu yapısı, yalıtılmış büyük gücü bölge-dışındaki güç dengesini kıyıdan-dengeleme yoluyla korumak yerine bölgesel hegemonyasını bölge-dışına genişletmesi için yapısal fırsat ve baskılar sunmaktadır. Bu amaçla, Truman döneminde (1945-1952)

SSCB ile rekabet kapsamında Batı Avrupa'ya yönelik atılan dış politika adımları incelenmiştir. Realist literatürde Truman dönemine ilişkin iki görüş öne çıkmaktadır. İlk görüşe göre, ABD ile SSCB'nin birbirlerine denk rakiplerdir ve statükocu bir güç olan ABD, İkinci Dünya Savaşı sona erdikten hemen sonra SSCB'yi dengelemiş ve uluslararası güç dengesini korumuştur (Mearsheimer ve Walt, 2016). İkinci görüşe göre, Truman yönetimi ABD'nin uluslararası güç hiyerarşisinin zirvesinde yer aldığı ve ulusal güvenliğine yönelik herhangi bir tehditle karşılaşmadığı bir döneme denk gelmektedir (Layne, 2006). Bu görüşe göre, ABD üstün olan güçtür ve Soğuk Savaş boyunca "SSCB hiçbir zaman ABD'ye denk bir süper güç olmamıştır" (Layne, 2019: 9). Üstelik SSCB savaş sonrası dönemde yayılmacı ve saldırgan politikalardan kaçınmıştır (Layne, 2006: 53). Buna rağmen Truman yönetimi Batı Avrupa'da bölge-dışı hegemonya kurmuştur ve bu yönelim esasen uluslararası sistemin anarşik yapısından ziyade Vaşington'da hâkim olan liberal siyasi ve ekonomik ideolojik çıkarlar tarafından belirlenmiştir (Layne, 2006: 10, 28).

Realist literatürdeki öne çıkan ilk görüş, Truman dönemine ilişkin iki önemli olguyu göz ardı etmektedir: ABD rakibine kıyasla güçlüdür ve Batı Avrupa'da bölge-dışı hegemonya kurmuştur. Mearsheimer (2001) ironik bir biçimde savunmacı realizmin alametifarikası olan statükocu büyük güç tezini kabul etmekte ve bölgesel hegemon gücün hegemonyasını bölge-dışına genişletmesini sağlayan güvenlik mekanizmalarını göz ardı etmektedir. Halbuki saldırgan realizme göre uluslararası politikada statükocu aktörlere yer yoktur; anarşik yapı büyük güçleri rakipleri pahasına gücünü azamileştirmeye sevk etmektedir. Yalıtılmış büyük gücün hayatta kalma amacını rakip büyük güç ile kurulacak bir dengeyle bağdaştırmak, ülkenin güvenliğini rakibin gelecekteki iyi niyetine teslim etmek ve revizyonist aktörü uluslararası politika sahnesinden indirmek anlamına gelecektir. Realist literatürde öne çıkan ikinci görüş, savunmacı realizme dayanmakta ve ABD ile SSCB arasındaki güç dengesizliğinin ve

Stalin'in barışçıl niyetlerinin Truman yönetimi için gerekli güvenlik marjını sağladığını varsaymaktadır. Ancak yükselen kıtasal büyük güç gelecekte bir tehdit unsuru olacağından, zirvedeki yalıtılmış büyük gücün uluslararası politikadaki önceliği mevcut güç dengesizliğini korumak veya artırmaktır (Copeland, 2000: 4). Ayrıca, SSCB'nin saldırgan niyetlerden yoksun olduğu için ABD'nin güvende olduğunu savunmak, uluslararası anarşik yapının ontolojisini Stalin'in niyetlerine ve dış politika tercihlerine indirgemek anlamına gelecektir. Yapısal bir analiz, Stalin'in gerçekte ne istediğinden ziyade hangi kabiliyetlere sahip olduğu sorusunu soracaktır (Yalçın, 2011: 193). Anarşik yapı, büyük güçleri rakiplerinin niyetleri hakkında en kötü varsayımlarda bulunmaya ve rakibin gelecekteki kabiliyetlerine göre hareket etmeye teşvik eder (Mearsheimer, 2001: 45). Dolayısıyla Layne'in (2006) başını çektiği ikinci görüş, ABD'nin bölge-dışı hegemonyasının altında yatan güvenlik mekanizmasını ıskalamaktadır. Layne, Avrupa'daki güç dengesizliği ve güvenlik denkleminin ABD'nin bölge-dışı politikası üzerindeki etkisini ihmal etmektedir. Lundestad (2007: 785-786), Layne'in yaklaşımını "Avrupalıların Vaşington'u bölgelerine daha aktif bir ilgi göstermeye nasıl teşvik ettiklerine dair hiçbir şey yok" ve "Layne'in anlatımında Polonyalılardan ve diğer pek çok Avrupalılardan hiç bahsedilmiyor" diyerek eleştirmektedir. Kısacası Layne, revizyonist tarihçilerin Soğuk Savaş anlatısına savunmacı neo-klasik realizm postu giydirmektedir. Diğer bir deyişle, yeni şişede eski şarap sunmaktadır.

Truman dönemi ABD dış politikasının saldırgan realizme dayalı bir açıklaması, ABD'nin üstün gücüne rağmen güvenlik arayışını sürdürdüğü gerçeğini dikkate almalı ve Truman yönetimini bölge-dışı hegemonya arayışına iten ulusal güvenlik gerekçelerini ve uluslararası yapısal mekanizmaları açığa çıkarmalıdır. Bu bağlamda, bu bölüm Truman yönetimini Batı Avrupa'da hegemonya kurmaya sevk eden uluslararası politika gelişmelerini incelemiştir. Savaşla birlikte başlayan uluslararası yapısal salınım Eski Düzen'in büyük güçlerini sahnenin dışına itmiş ve ABD ile SSCB'yi "süper güç"

statüsüne yükseltmiştir. ABD'nin üstün gücüne rağmen, uluslararası sistem dengesiz iki-kutupluydu ve Vaşington'un küresel düzen arayışı SSCB'nin direnişi nedeniyle başarısız oldu. Ancak Avrupa'daki güç dengesizliği, ABD'ye gücünü azamileştirmek ve bölge-dışı hegemonya kurmak için yapısal fırsat ve baskı sunmuştur. Eski Düzen'in büyük güçleri olan İngiltere ve Fransa, Avrupa'da tek büyük güç olarak kalan SSCB ile karşı karşıya gelmişlerdi. Bu denklemde ABD, SSCB'yi dengeleme kabiliyetinden yoksun Batı Avrupa devletleri için bir güvenlik sağlayıcı haline gelmiştir. ABD'nin Batı Avrupa'daki güvenlik sağlayıcı rolü, Vaşington için "davet yoluyla" bölge-dışı hegemonyanın kapılarını aralamıştır. Dolayısıyla, ABD'nin bölge-dışı hegemonyasını açıklamak için hem iki büyük güç arasındaki güç dengesizliğini hem de bölgesel hegemon konumdan yoksun büyük gücün (SSCB) bölgesinde (Avrupa) neden olduğu güvenlik endişesinin diğeri (ABD) için yarattığı fırsatı ve baskıyı dikkate almak gerekmektedir. Revizyonist bir büyük güçten bekleneceği üzere ABD, Batı Avrupa'da kurduğu dışlayıcı düzen ve denizaşırı askerî üsler aracılığıyla hegemon konuma yükselmiştir. Sonuçta, yalıtılmış büyük gücün dış politika davranışının saldırgan realizme dayalı açıklaması, hegemonyayı askerî işgale indirgemek ve okyanuslar gibi coğrafi engelleri, savunmacı realistlerin yaptığı gibi revizyonist aktörü statükocu güce dönüştüren bir değişken olarak kabul etmek yerine, yalıtılmış büyük gücün genişlemesinin yapısal ve devlet merkezli bir açıklamasını sunmalıdır. Bu bölüm, saldırgan realizmi yeniden düşünerek yalıtılmış büyük gücün bölge-dışı hegemonyasına yapısal ve devlet-merkezli bir açıklama sunmuştur.

SONUÇ

Soğuk Savaş'ın 1991'de sona ermesi Uluslararası İlişkiler disiplininde birçok tartışmaya zemin hazırladı. Bu tartışmalardan biri de realist uluslararası ilişkiler teorisyenleri tarafından yürütüldü. Buna göre, Soğuk Savaş boyunca SSCB'yi dengeleyen ABD, rakibinin dağılmasıyla birlikte Soğuk Savaş'ı kazanmıştı ve ABD askerlerinin Avrupa'daki varlığı için bir gerekçe kalmamıştı. Geçmişteki ittifaklardan hiçbir farkı olmadığı düşünülen NATO'nun işlevi sona ermişti ve yakında ortadan kalkması bekleniyordu.[57] Soğuk Savaş'ın sonunu tahmin edemediği için eleştirilen realist teorinin en azından yeni uluslararası sistemde yaşanacak gelişmeleri (ABD'nin Batı Yarımküre'ye çekilmesi, NATO'nun dağılması vb.) doğru bir şekilde öngöreceği düşünüldü. Ancak çok geçmeden bu öngörülerin de gerçekleşmeyeceği anlaşıldı: ABD Batı Yarımküre'ye dönmek yerine Avrupa'daki hegemonyasını güçlendirdi; NATO dağılmak yerine üye sayısını artırdı. Realist teorinin alametifarikası, uluslararası sistemin devletlerin dış politika davranışlarını biçimlendirdiği görüşüdür. Ancak realistler arasında ABD'nin Soğuk Savaş sonrası dış politika kararlarını liberal ideoloji ve ekonomik çıkarlar aracılığıyla açıklama eğilimi ortaya çıktı. Bu eğilim realist teoriye yöneltilen eleştirileri dolaylı olarak meşrulaştırdı. ABD dış politikasını açıklama girişimi, büyük güç rekabetini vurgulayan realist teoriler yerine ideoloji ve kimliklere vurgu yapan liberal ve inşacı yaklaşımlara terk edildi.

Bu tez, yukarıda bahsi geçen "başarısızlıklar" sonucunda realist uluslararası ilişkiler teorisini terk etmek yerine yeniden düşünmenin ve uluslararası sistemin en güçlü devleti olan ABD'nin dış politika davranışını saldırgan realizm ışığında açıklama çabasının bir ürünüdür. ABD'nin aldığı dış politika kararlarına isabetli bir açıklama getirmekte zorlanan realist uluslararası ilişkiler teorileri bir anlamda ilk düğmeyi yanlış

[57] Bu tartışmalar için bkz.: Mearsheimer, 1990; Walt, 1997; Waltz, 1993.

iliklemiştir. Bu bağlamda tezin ilk argümanı, kıyıdan-dengelemenin yalıtılmış büyük gücün yapısal bir dış politika davranışı olmaktan ziyade savunmacı-saldırgan realist bir yakınsamaya dayanan bir dış politika reçetesi olduğudur. Bir yandan, kıyıdan-dengeleme yalıtılmış büyük gücün bölgesel hegemonyasını açıklamak için saldırgan realist varsayımlara dayanmaktadır. Buna göre, yalıtılmış büyük güç kendi bölgesinde güvenliğini sağlamak amacıyla gücünü azamileştirecek ve bölgesel hegemonya kuracaktır. Diğer yandan, kıyıdan-dengeleme yalıtılmış büyük gücün neden bölge-dışında bir güç dengesi aktörü olarak hareket edeceğini açıklamak için savunmacı realist varsayımlara dayanmaktadır. Buna göre okyanuslar gibi coğrafi engeller hem güvenlik tehditlerini azaltmakta hem de yalıtılmış büyük gücün bölge-dışında genişlemesini ve hegemonya kurmasını önlemektedir. Kıyıdan-dengelemenin yapısal dış politika davranışı olduğunu kabul ettiğimiz takdirde yalıtılmış büyük güç, saldırgan realizmin öngördüğü gibi kendi bölgesinde hegemon bir güç olacak ancak bölge-dışında savunmacı realizmin öngördüğü gibi bir güç dengesi aktörü olarak hareket edecektir. Bununla birlikte, bir büyük gücün yapısal dış politika davranışı savunmacı realizmin büyük güçler arasındaki güvenlik ikileminin değişken ve nispeten yönetilebilir olduğu varsayımına ya da saldırgan realizmin anarşik yapının büyük güçleri sürekli bir şekilde gücünü azamileştirmeye sevk ettiği varsayımına dayanabilir. Dolayısıyla, yalıtılmış büyük gücün dış politika davranışını açıklamak için hem savunmacı realist değişkenlere hem de saldırgan realist varsayımlara başvuran kıyıdan-dengeleme, esasen yapısal bir dış politika davranışı değildir. Bunun yerine, savunmacı-saldırgan realist yakınsamaya dayanan bir dış politika reçetesidir.

Tezin birinci bölümünde çalışmanın kavramsal çerçevesi, literatür ve tezde benimsenen kuramsal yaklaşım ortaya konmuştur. ‘Kavramsal Çerçeve’ başlıklı kısımda büyük güç, yalıtılmış büyük güç, kıtasal büyük güç, hegemonya, dışlayıcı düzen ve denizaşırı askerî üs kavramları tanımlanmıştır. Takip eden kısımda mevcut literatür ele

alınmış ve tezin birinci argümanı ortaya konmuştur. Daha sonra tezin kavramsal çerçevesi ve literatürde yapılan tartışmalara dayanarak tezin kuramsal yaklaşımı belirlenmiş ve saldırgan realizmin büyük gücün genişlemesine ve hegemonya arayışına yönelik yaklaşımı yeniden düşünülmüştür. Bu bağlamda tezin ikinci ve üçüncü argümanları ortaya konmuştur. İkinci argüman şu şekilde ifade edilmiştir: uluslararası sistemin çok-kutuplu yapısı, yalıtılmış büyük gücü kıyıdan-dengeleyici bir aktör olarak uluslararası güç dengesini korumak yerine kaynaklarını bölgesel hegemonyasını korumak ve güçlendirmek için kullanmaya teşvik edecektir. Saldırgan realizm büyük güçlerin revizyonist aktörler olduğunu belirtir. Ancak yalıtılmış büyük gücün çok-kutuplu yapıda bölge-dışında genişleme kabiliyeti sınırlıdır. Bu nedenle yalıtılmış büyük güç çok-kutuplu yapıda öncelikle kendi bölgesinde gücünü azamileştirecektir. Bu amaçla bölgesinde dışlayıcı düzen kuracak ve askerî üsler inşa edecektir. Bununla birlikte, yalıtılmış büyük güç çok-kutuplu yapıda yaşanan yapısal salınım neticesinde bölge-dışındaki etkisini artırabilir. Ancak çok-kutuplu yapı varlığını koruduğu müddetçe bölge-dışında temkinli davranacak ve sınırlı bir nüfuza sahip olacaktır. Tezin üçüncü argümanı şu şekilde belirtilmiştir: uluslararası sistemin dengesiz iki-kutuplu yapısı, yalıtılmış büyük gücü bölge-dışı hegemonya kurmaya sevk edecektir. Dengesiz iki-kutuplu yapı yalıtılmış büyük gücün rakibi kıtasal büyük güce kıyasla üstün olduğu bir güç dengesi(zliği) yaratmaktadır. Bu yapıda yalıtılmış büyük gücün genişlemesini önleyebilecek kıtasal büyük güçler yoktur. Aksine, kıtasal büyük gücün kendi bölgesindeki üstün konumu, büyük güç statülerini kaybetmiş kıtasal aktörler için başlıca tehdittir. Dolayısıyla, bölge-dışındaki güç dengesizliği yalıtılmış büyük gücün güvenlik sağlayıcı bir aktöre dönüştürmekte ve "davet yoluyla imparatorluk" taşlarını döşemektedir. Birinci bölümde ortaya konan ikinci ve üçüncü argümanlar sırasıyla tezin ikinci ve üçüncü bölümlerinde test edilmiştir.

İkinci bölüm Franklin D. Roosevelt dönemini (1933-1945) süreç takibi yöntemiyle incelemiştir. Bu dönemin vaka analizi olarak seçilmesinin en önemli nedeni, bu dönemde uluslararası sistemin çok-kutuplu bir yapıda olmasıdır. Üstelik uluslararası politikada artan istikrarsızlık ve savaş tehlikesi yapısal salınımı tetiklemiş ve uluslararası sistemin yapısı değişmiştir. Dolayısıyla Roosevelt'in bu dönemde ABD dış politikasını kıyıdan-dengeleyici yalıtılmış büyük güçten bekleneceği üzere bölge-dışındaki güç dengesini korumak üzere yürütüp yürütmediği incelenmiştir. ABD, Roosevelt'in göreve geldiği 1933'ten 1945'teki ölümüne kadar bir güç dengesi aktörü olmaktan çok uzak bir dış politika yürütmüştür. ABD, savaşın en kritik dönemlerinde ağırlığını İngiltere, Fransa ve SSCB'den yana koymaktan çekinmiş ve Almanya'nın bölgesel hegemonya olarak yükselmesi tehlikesini göze almıştır. Bu dönemde Roosevelt yönetimi bölgesel hegemonyasını güçlendirmiştir. ABD'nin bölge-dışındaki faaliyetleri ise revizyonist bir büyük güçten bekleneceği üzere etkisini artırmak şeklinde gerçekleşmiştir. Roosevelt yönetimi savaşa girmeden önce Atlantik Şartı'yla İngiltere ile savaş sonrası uluslararası ekonomik ve siyasi düzen üzerine anlaşma yapmıştır. Savaşa girdikten sonra ise yükselen gücünü bölge-dışındaki etkisini artırmak için kullanmıştır. Roosevelt yönetiminin bu çabaları elbette uluslararası yapısal salınımla bir arada gerçekleşmiştir: uluslararası politikada değişen güç dengesi ABD'nin bölge-dışındaki etkisini körüklemiştir.

Üçüncü bölüm Harry S. Truman dönemini (1945-1952) incelemiştir. Truman Roosevelt'in ölümü üzerine Nisan 1945'te göreve başlamıştır. Vaşington'da başkanın değişimi ile ABD'nin uluslararası politikada değişen rolü, döneme ilişkin analizleri Truman'ın kişiliğine ve dünya görüşüne indirgeyen çalışmalara yol açmıştır. Ancak yapısal açıklama liderlerin kim olduğundan ziyade uluslararası sistemin yapısına göre yapılacaktır. Dolayısıyla Truman döneminin vaka analizi seçilmesinin en önemli nedeni, uluslararası sistemin değişen yapısıdır. Bu dönemde çok-kutuplu yapı yerini dengesiz iki-kutuplu yapıya bırakmıştır. ABD, yalıtılmış konumun sağladığı avantajla rakibi SSCB'ye

kıyasla üstün olan taraftır. ABD bölgesel hegemon bir güçtür ancak SSCB bölgesel hegemon konumdan yoksundur. Dolayısıyla Truman yönetimi bölge-dışında bir güç dengesizliğiyle karşı karşıyadır. SSCB'nin kendi bölgesindeki üstün konumu, bölgedeki diğer devletler için bir tehdit unsurudur. SSCB'nin bölgesel hegemonya girişimini önleyebilecek bir kıtasal güç dengesi yoktur. Bu bağlamda, anarşik yapıda gücünü azamileştirme arayışında olan ABD, bölge-dışındaki güç dengesizliğinin sunduğu fırsatla genişleme şansına sahiptir. Truman yönetimi, uluslararası sistemin dengesiz iki-kutuplu yapısında Batı Avrupa'da kurduğu dışlayıcı düzen ve denizaşırı askerî üsler aracılığıyla bölge-dışı hegemon bir güce dönüşmüştür.

Sonuç olarak bu tez, yalıtılmış büyük gücün yapısal dış politika davranışının kıyıdan-dengeleme yerine hegemonya arayışına yönelmek olduğunu ortaya koymuştur. Bu hegemonya arayışı uluslararası sistemin yapısına göre bölgesel ya da bölge-dışı olacaktır. Yalıtılmış büyük güç çok-kutuplu yapıda bölgesel hegemonyasını güçlendirecek ve bu amaçla bölgesinde dışlayıcı düzen ve denizaşırı askerî üsler kuracaktır. Yalıtılmış büyük gücün dengesiz iki-kutuplu yapıdaki dış politika davranışı ise bölge-dışı hegemonya kurmaktır. Bu bağlamda, ABD dış politikası iki farklı dönemde incelenmiştir. Roosevelt döneminde uluslararası sistem çok-kutupludur ve ABD dış politikası bölgesel hegemonyayı konsolide etmek üzere yürütülmüştür. Truman döneminde ise uluslararası sistem dengesiz-iki kutuplu yapıdadır ve ABD öncelikli olarak bölge-dışında genişlemiş ve hegemonya kurmuştur.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Akdan, Tolgahan, **Soğuk Savaş ve Türkiye'nin Batı'ya Yönelişi**, İstanbul, Yordam Kitap, 2020.

Alpert, Michael, **A New International History of the Spanish Civil War**, Palgrave Macmillan, 2004.

Ambrose, Stephen E. ve Douglas G. Brinkley, **Rise to Globalism: American Foreign Policy Since 1938**, Penguin Books, 2010.

Aron, Raymond, **Peace and War: A Theory of International Relations**, New York, Doubleday&Company Inc., 1966.

Art, Robert, **A Grand Strategy for America**, Cornell University Press, 2003.

Anderson, Perry, **The H-Word: The Peripeteia of Hegemony**, London, New York, Verso, 2017.

Baylis, John, **Anglo-American Defence Relations, 1939-1980: The Special Relationship**, Macmillan, 1981.

Best, Anthony, Jussi M. Hannimaki, Joseph A. Maiolo ve Kirsten E. Schulze, **20. Yüzyılın Uluslararası Tarihi**, çev. Taciser Ulaş Belge**,** Siyasal Kitabevi, 2012.

Block, Fred L., **The Origins of International Economic Disorder: A Study of United States International Monetary Policy from World War II to Present**, University of California Press, 1977.

Bölme, Selim M., **İncirlik Üssü: ABD'nin Üs Politikası ve Türkiye**, İstanbul: İletişim Yayınların, 2012.

Brewer, Steward, **Borders and Bridges: A History of U.S.-Latin American Relations**, Bloomsbry Publishing, 2006.

Buruma, Ian, **Sıfır Yılı: 1945'in Tarihi**, (çev. Nurettin Elhüseyni), Yapı Kredi Yayınları, 2015.

Calder, Kent E., **Embattled Garrisons: Comparative Base Politics and American Globalism**, Princeton and Oxford, Princeton University Press, 2007.

Carr, Edward H., **Yirmi Yıl Krizi: 1919-1939**, çev. Can Cemgil, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010.

Cohen, Warren I., **The Cambridge History of American Foreign Relations, Volume IV: America in the Age of Soviet Power, 1945-1991**, Cambridge University Press, 1993.

Cole, Wayne S., **Roosevelt&the Isolationists: 1932-1945**, University of Nebraska Press, 1983.

Conn, Stetson, Rose C. Engelman ve Byron Fairchild, **The Western Hemisphere: Guarding the United States and Its Outposts**, Center of Military History, United States Army, 2000.

Converse, Elliot V., **Circling the Earth: United States Plans for a Postwar Overseas Military Base System, 1942-1948**, Air University Press, 2005.

Cooley, Alexander ve Hendrik Spruyt, **Contracting States: Sovereign Transfers in International Relations**, Princeton, Oxford: Princeton University Press, 2009.

Copeland, Dale C., **The Origins of Major War**, Cornell University Press, 2000.

Dallek, Robert, **Franklin D. Roosevelt and American Foreign Policy, 1932-1945**, Oxford University Press, 1995.

Denk, Erdem, **Uluslararası Örgütler Hukuku: Birleşmiş Milletler Sistemi**, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2015.

Department of State, **Peace and War: United States Foreign Policy, 1931-1941**, U.S. Government Printing Office, 1943.

Desch, Michael C., **When the Third World Matters: Latin America and United States Grand Strategy**, The John Hopkins University Press, 1993.

Divine, Robert A., **The Reluctant Belligerent: American Entry into World War II**, McGraw-Hill College, 1967.

Eisenberg, Carolyn Woods, **Drawing the Line: The American Decision to Divide Germany, 1944-1949**, Cambridge University Press, 1996.

Enloe, Cynthia, **Bananas, Beaches and Bases: Making Feminist Sense of International Politics**, University of California Press, 2014.

Findlay, Ronald ve Kevin H. O'Rourke, **Güç ve Refah: İkinci Binyılda Ticaret, Savaş ve Dünya Ekonomisi**, çev. Ahmet Ataseven, Küre Yayınları, 2019.

Friedberg, Aaron L., **In the Shadow of the Garrison State: America's Anti-Statism and Its Cold War Grand Strategy**, Princeton University Press, 2000.

Frye, Alton, **Nazi Germany and the American Hemisphere, 1933-1941**, Yale University Press, 1967.

Gaddis, John Lewis, **The United States and the Origins of the Cold War, 1941-1947**, New York, Columbia University Press, 1972.

Gaddis, John Lewis, **We Know Now: Rethinking Cold War History**, Clarendon Press, 1997.

Gaddis, John Lewis, **The Cold War**, Penguin Books, 2005.

Gaiduk, Ilya V., **Divided Together: The United States and the Soviet Union in the United Nations, 1945-1965**, Stanford, California, Stanford University Press, 2012.

Gellman, Irwin F., **Roosevelt and Batista: Good Neighbor Diplomacy in Cuba, 1933-1945**, University of New Mexico Press, 1973.

Gellman, Irwin F., **Good Neighbor Diplomacy: United States in Latin America, 1933-1945**, John Hopkins University Press, 2019.

George, Alexander L. ve Richard Smoke, **Deterrence in American Foreign Policy: Theory and Practice**, Columbia University Press, 1974.

George, Alexander L. ve Andrew Bennett, **Case Studies and Theory Development in the Social Sciences**, Cambridge, MIT Press, 2005.

Gerger, Haluk **Kan Tadı: Belgelerle ABD'nin Kara Tarihi**, Yordam Kitap, 2012.

Gill, Stephen (der.), **Gramsci, Historical Materialism and International Relations**, Cambridge, Cambridge University Press, 1993.

Gilpin, Robert, **U.S. Power and the Multinational Corporation: The Political Economy of Foreign Direct Investment**, New York, Basic Books, 1975.

Gilpin, Robert, **War and Change in World Politics**, Cambridge, Cambridge University Press, 1981.

Gilpin, Robert, **Uluslararası İlişkilerin Ekonomi Politiği**, çev. Murat Duran vd., Kripto, 2011.

Graebner, Norman A., **America as a World Power: A Realist Appraisal from Wilson to Reagan**, Washington, Delaware, Scholarly Resources, 1984.

Gulick, Edward, **Europe's Classical Balance of Power**, W. W. Norton&Company, 1967.

Haglund, David G. **Latin America and the Transformation of U.S. Strategic Thought, 1936-1940**, University of New Mexico Press, 1984.

Harkavy, Robert E., **Strategic Basing and the Great Powers, 1200-2000**, London, New York: Routledge, 2007.

Hart, Basil Liddell, **İkinci Dünya Savaşı Tarihi**, çev. Kerim Bağrıaçık, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2019.

Herring, George C., **From Colony to Superpower: US Foreign Relations since 1776**, Oxford University Press, 2008.

Hogan, Michael J., **A Cross of Iron: Harry S. Truman and the Origins of the National Security State, 1945-1954**, Cambridge University Press, 2000.

Hollis, Martin ve Steve Smith, **Explaining and Understanding International Relations**, Clarendon Press Publication, 1991.

Holloway, David, **Stalin and the Bomb: The Soviet Union and Atomic Energy, 1939-1956**, New Haven & London, Yale University Press, 1994.

Hopkins, A.G., **American Empire: A Global History**, Princeton University Press, 2018.

Ikenberry, G. John, **After Victory: Institutions, Strategic Restraint, and the Rebuilding of Order after Major Wars**, Princeton University Press, 2001.

Ikenberry, G. John, **A World Safe for Democracy: Liberal Internationalism and the Crises of Global Order**, Yale University Press, 2020.

Ireland,Timothy P., **Creating the Entangling Alliance: The Origins of the North Atlantic Treaty Organization**, Greenwood Press, 1981.

Iriye, Akira, **The New Cambridge History of American Foreign Relations: The Globalizing of America, 1913-1945, Volume 3**, Cambridge, Cambridge University Press, 1993.

Ismay, Lord, **NATO: The First Five Years, 1949-1954**, North Atlantic Treaty Organization, 1956.

Judt, Tony, **Postwar: A History of Europe since 1945**, Penguin Books, 2005.

Kaplan, Lawrence S., **The United States and NATO: The Formative Years**, Lexington, University Press of Kentucky, 1984.

Kaplan, Lawrence S., **NATO Before the Korean War: April 1949-June 1950**, Kent State University Press, 2014.

Kaufman, Stuart J., Richard Little ve William C. Wohlforth (der.), **Balance of Power in World History**, London, Palgrave Macmillan, 2007.

Keiger, J.F.V., **France and the World Since 1870**, London, Arnold, 2001.

Kennedy, David M., **Freedom From Fear: The American People in Depression and War, 1929-1945**, New York, Oxford, Oxford University Press, 1999.

Kennedy, Paul, **The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000**, New York, Random House, 1987.

Kennedy, Paul, **Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri**, çev. Birtane Karanakçı, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2013.

Keohane, Robert, **After Hegemony: Cooperation and Discord in World Political Economy**, Princeton University Press, 1984.

Kimball, Warren F., **The Juggler: Franklin Roosevelt as Wartime Statesman**, Princeton University Press, 1991.

Kindleberger, Charles P., **The World in Depression 1929-1939**, University of California Press, 1973.

Kissinger, Henry, **Amerika'nın Dış Politikaya İhtiyacı Var Mı?**, çev. Tayfun Evyapan, METU Press, 2002.

Kissinger, Henry, **Diplomasi**, (çev. İbrahim H. Kurt), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2012.

Kitching, Carolyn J., **Britain and the Geneva Disarmament Conference**, Palgrave Macmillan, 2003.

Kolko, Gabriel, **The Politics of War: The World and the United States Foreign Policy, 1943-1945**, Pantheon, 1990.

Lascurettes, Kyle M., **Orders of Exclusion: Great Powers and the Strategic Sources of Foundational Rules in International Relations**, Oxford University Press, 2020.

LaFeber, Walter, **America, Russia, and the Cold War, 1945-1966**, Cornell University Press, 1967.

LaFeber, Walter, **The American Age: US Foreign Policy at Home and Abroad since 1750**, New York, London: W. W. Norton & Company, 1989a.

Lafeber, Walter, **America, Russia and the Cold War, 1945-2006**,

Langer, William L. ve S. Everett Gleason, **The Undeclared War: 1940-1941**, New York, Harper and Brothers Publishers, 1953.

Langley, Lester D., **America and the Americas: The United States in the Western Hemisphere**, The University of Georgia Press, 1989.

Layne, Christopher, **The Peace of Illusions: American Grand Strategy from 1940 to the Present**, Ithaca, NY and London, Cornell University Press, 2006.

Leffler, Melvyn P., **The Elusive Quest: America's Pursuit of European Stability and French Security, 1919-1933**, The University of California Press, 1979.

Leffler, Melvyn P., **A Preponderance of Power: National Security, the Truman Administration, and the Cold War**, Stanford, California: Stanford University Press, 1992.

Leffler, Melvyn P., **The Specter of Communism: The United States and the Origins of the Cold War, 1917-1953**, New York, Hill and Wang, 1994.

Leffler, Melvyn P., **Safeguarding Democratic Capitalism: US Foreign Policy and National Security, 1920-2015**, Princeton University Press, 2017.

Levy, Jack ve William R. Thompson, **Causes of War**, Wiley-Blackwell, 2010b.

Livingstone, Grace, **America's Backyard: The United States and Latin America from the Monroe Doctrine to the War on Terror**, Zed Books, 2009.

Lundestad, Geir, **America, Scandinavia, and the Cold War: Expansion and Its Limitations in US Foreign Policy, 1945-1959**, Columbia University Press, 1980.

Lundestad, Geir, **The United States and Western Europe Since 1945**, Oxford, Oxford University Press, 2003.

Mahan, Alfred Thayer, **The Influence of Sea Power upon History: 1660-1783**, Boston, Little, Brown and Company, 1894.

Manela, Erez, **Kendi Kaderini Tayin Hakkı ve Sömürge Karşıtı Milliyetçiliğin Kökenleri: Wilsoncu Moment**, çev. Ergin Özler, İletişim Yayınları, 2020.

Mann, Michael, İktidarın Tarihi: Küresel İmparatorluklar ve Devrim, 1890-1945, çev. Özgür Balkılıç ve Ali Rıza Güngen, Yordam Kitap, 2017.

MacMillan, Margaret, **Paris 1919: Six Months That Changed the World**, Random House, 2003.

Mazower, Mark, **Dünyayı Yönetmek**, çev. Mehmet Moralı, Alfa, 2015.

McAllister, James, **No Exit: America and the German Problem, 1943-1954**, Cornell University Press, 2002.

McDougall, Walter A., **Promised Land, Crusader State: The American Encounter with the World since 1776**, Houghton Mifflin Company, 1997.

McMahon, Robert J., **Soğuk Savaş**, çev. Sinem Gül, Dost Kitabevi, 2013.

McMeekin, Sean, **Stalin'in Savaşı: İkinci Dünya Savaşı'nın Yeni Tarihi**, çev. Zeynep Demir, İstanbul, Kronik Kitap, 2021.

Mead, Walter Russell, **Special Providence: American Foreign Policy and How It Changed the World**, Routledge, 2002.

Mearsheimer, John J., **The Tragedy of Great Power Politics**, New York, Norton, 2001.

Mearsheimer, John J., **The Great Delusion: Liberal Dreams and International Realities**, New Haven, CT: Yale University Press, 2018.

Mearsheimer, John J. ve Sebastian Rosato, **How States Think: The Rationality of Foreign Policy**, New Haven and London, Yale University Press, 2023.

Mecham, J. Lloyd, **The United States and Inter-American Security, 1889-1960**, Austin, University of Texas Press,

Morgenthau, Hans J., **Scientific Man vs. Power Politics**, Chicago, Chicago University Press, 1947.

Morgenthau, Hans J., **Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace**, New York, Alfred A. Knopf, 1997.

NATO, **The North Atlantic Treaty Organization: Facts and Figures**, Brussels, NATO Information Service, 1981.

Offner, Arnold A., **Another Such Victory: President Truman and the Cold War, 1945-1953**, Stanford University Press, 2002.

Osgood, Robert E., **Ideals and Self-Interest in America's Foreign Relations: The Great Transformation of the Twentieth Century**, Chicago, The Chicago University Press, 1953.

Osgood, Robert E., **NATO: The Entangling Alliance**, The University of Chicago Press, 1962.

Pauwels, Jacques, **Hayırlı Savaş Söylencesi: İkinci Dünya Savaşı'nda Amerika**, çev. Çağdaş Sümer, Yordam Kitap, 2017.

Philips, Andrew ve Christian Reus-Smit, eds., **Culture and Order in World Politics**, Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2020.

Pettyjohn, Stacie L., **U.S. Global Defense Posture, 1873-2011**, Rand Corporation, 2012.

Pollard, Robert A., **Economic Security and the Origins of the Cold War, 1945-1950**, New York, Columbia University Press, 1985.

Porter, Bruce D., **War and the Rise of the State: The Military Foundations of Modern Politics**, Free Press, 1994.

Posen, Barry R., **The Sources of Military Doctrine: France, Britain, and German Between the World Wars**, Cornell University Press, 1984.

Posen, Barry R., **Restraint: A New Foundation for US Grand Strategy**, Ithaca and London, Cornell University Press, 2014.

Reynolds, David, **From Munich to Pearl Harbor: Roosevelt's America and the Origins of the Second World War**, Chicago, Ivan R. Dee, 2001.

Reynolds, David, **From World War to Cold War: Churchill, Roosevelt and the International History of the 1940s**, Oxford University Press, 2006.

Ripsman, Norrin M., Jeffrey W. Taliaferro ve Steven E. Lobell, **Neoclassical Realist Theory of International Politics**, Oxford University Press, 2016.

Saull, Richard, **The Cold War and After: Capitalism, Revolution and Superpower Politics**, Pluto Press, 2007.

Schoultz, Lars, **National Security and United States Policy toward Latin America**, Princeton University Press, 1987.

Schweller, Randall L., **Unanswered Threats: Political Constraints on the Balance of Power**, Princeton, N.J., Princeton University Press, 2006.

Shirer, William L., **The Rise and Fall of the Third Reich: A History of Nazi Germany**, Simon&Schuster, 1960.

Snyder, Glenn H., **Alliance Politics**, Cornell University Press, 2007.

Snyder, Jack L., **Myths of Empire: Domestic Politics and International Ambition**, Ithaca, NY, Cornell University Press, 1991.

Stephanson, Anders, **Manifest Destiny: American Expansionism and the Empire of Right**, New York, Hill and Wang, 1995.

Stoler, Mark A., **Allies and Adversaries: The Joint Chiefs of Staff, The Grand Alliance, and U.S. Strategy in World War II**, The University of North Carolina Press, 2000.

Taylor, A.J.P., **İkinci Dünya Savaşının Kökenleri**, çev. Hakan Abacı, Alfa Yayınları, 2015.

Trachtenberg, Marc, **A Constructed Peace: The Making of the European Settlement, 1945-1963**, Princeton University Press, 1999.

Van Apeldoorn, Bastiaan ve Nana de Graff, **American Grand Strategy and Corporate Elite Networks**, London, Routledge, 2015.

Van Evera, Stephen, **Guide to Methods for Students of Political Science**, Ithaca and London, Cornell University Press, 1997.

Wall, Irwin M., **The United States and the Making of Postwar France, 1945-1954**, Cambridge, Cambridge University Press, 1991.

Walt, Stephen M., **The Origins of Alliances**, Ithaca, NY and London, Cornell University Press, 1987.

Walt, Stephen M., **The Hell of Good Intentions: America's Foreign Policy Elite and the Decline of US Primacy**, New York, NY: Farrar, Straus and Giroux, 2018.

Waltz, Kenneth N., **Man, the State and War**, New York, Columbia University Press, 1959.

Waltz, Kenneth N., **Theory of International Politics**, Reading, Addison-Wesley, 1979.

Waltz, Kenneth N., **Uluslararası Politika Teorisi**, (çev. Osman S. Binatlı), Ankara, Phoenix Yayınevi, 2015.

Weigley, Russell F., **The American Way of War: A History of United States Military Strategy and Policy**, Indiana University Press, 1973.

Weinberg, Gerhard L. **World at Arms: A Global History of World War II**, Cambridge University Press, 1995.

Wendt, Alexander, **Social Theory of International Politics**, Cambridge, Cambridge University Press, 1999.

Wertheim, Stephen, **Tomorrow, the World: The Birth of U.S. Global Supremacy**, The Belknap Press of Harvard University Press, 2020.

Williams, William Appleman, **The Tragedy of American Diplomacy**, Delta Publishing, 1972.

Wohlforth, William C., **The Elusive Balance: Power and Perceptions during the Cold War**, Cornell University Press, 1993.

Wood, Byrce, **The Making of the Good Neighbor Policy**, Columbia University Press, 1961.

Yergin, Daniel, **Shattered Peace: The Origins of the Cold War and the National Security State**, Boston, Houghton Mifflin Company, 1977.

Zakaria, Fareed, **From Wealth to Power: The Unusual Origins of America's World Role**, Princeton, N.J., Princeton University Press, 1998.

Zubok, Vladislav M., **A Failed Empire: The Soviet Union in the Cold War from Stalin to Gorbachev**, Chapel Hill, University of North Carolina Press, 2007.

Makaleler

Adamthwaite, Anthony, "Britain and the World, 1945-49: The View from the Foreign Office", **International Affairs**, C.61, S.2, s.223-235, 1985.

Aktürk, Şener, "NATO Neden Genişledi? Uluslararası İlişkiler Kuramları Işığında NATO'nun Genişlemesi ve ABD-Rusya İç Siyaseti", **Uluslararası İlişkiler**, C.9, S.34, s.73-97, 2012.

Ashley, Richard, "The Poverty of Realism", **International Organization**, C.38, S.2, s.225-286, 1984.

Azarkan, Ezeli, "Devletlerin Tanınması ve 1933 Montevideo Sözleşmesi", **Gaziantep University Journal of Social Sciences**, C.15, S.4, 1055-1068, 2016.

Beck, Earl R., "The Good Neighbor Policy, 1933-1938", **The Historian**, C.1, S.2, s.110-131, 1939.

Benjamin, Jules R., "The Framework of US Relations with Latin America in the Twentieth Century: An Interpretive Essay", **Diplomatic History**, C.11, S.2, s.91-112, 1987.

Bernstein, Barton J., "The Quest for Security: American Foreign Policy and International Control of Atomic Energy, 1942-1946", **The Journal of American History**, C.60, S.4, s.1003-1044, 1974.

Bernstein, Barton J., "Roosevelt, Truman, and the Atomic Bomb, 1941-1945: A Reinterpretation", **Political Science Quarterly**, C.90, S.1, s.23-69, 1975.

Bozdağlıoğlu, Yücel ve Çınar Özen, "Liberalizmden Neoliberalizme Güç Olgusu ve Sistemik Bağımlılık", **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, C.1, S.4, s.59-79, 2004.

Braeman, John, "Power and Diplomacy: The 1920's Reappraised", **The Review of Politics**, C.44, S.3, s.342-369, 1982.

Brooks, Stephen G., G. John Ikenberry ve William C. Wohlforth, "Don't Come Home, America: The Case against Retrenchment", **International Security**, C.37, S.3, s.7-51, 2012/13.

Bull, Hedley, "International Theory: The Case for a Classical Approach", **World Politics**, C.18, S.3, s.361-377, 1966.

Child, John, "From 'Color' to 'Rainbow': US Strategic Planning for Latin America, 1919-1945, **Journal of Interamerican Studies and World Affairs**, C.21, S.2, s.233-259, 1979.

Christensen, Thomas J. ve Jack Snyder, "Chain Gangs and Passed Bucks: Predicting Alliance Patterns in Multipolarity", **International Organization**, C.44, S.2, s.137-168, 1990.

Clifford, J. Garry, "Review: Both Ends of the Telescope: New Perspectives on FDR and American Entry into World War II", **Diplomatic History**, C.13, S.2, s.213-230, 1989.

Cox, Michael ve Caroline Kennedy-Pipe, "The Tragedy of American Diplomacy?" **Journal of Cold War Studies**, C.7, S.1, s.97-134, 2005.

Cox, Robert W., "Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory", **Millennium: Journal of International Studies**, C.10, S.2, s.126-155, 1981.

Cox, Robert W., "Gramsci, Hegemony and International Relations: An Essay in Method", **Millennium: Journal of International Studies**, C.12, S.2, s.162-175, 1983.

Cox, Robert W., "Gramsci, Hegemony and International Relations: An Essay in Method", Stephen Gill (der.), *Gramsci, Historical Materialism and International Relations*, Cambridge, Cambridge University Press, s. 49-68, 1993.

Creswell, M., "'With a Little Help from our Friends': How France Secured an Anglo-American Continental Commitment, 1945-1954", **Cold War History**, C.3, S.1, s.1-28, 2002.

Deighton, Anne, "Britain and the Cold War, 1945-1955", Melvyn P. Leffler ve Odd Arne Westad (der.), *The Cambridge History of the Cold War: Volume I, Origins*, Cambridge University Press, s.112-132, 2010.

Desch, Michael C. "Latin America and US National Security", **Journal of Interamerican Studies and World Affairs**, C.31, S.4, s.209-223, 1989.

Divine, Robert A., "Franklin D. Roosevelt and Collective Security, 1933", **The Mississippi Valley Historical Review**, C.48, S.1, s.42-59, 1961.

Edelstein, David M., "Managing uncertainty: Beliefs about intentions and the rise of great powers", **Security Studies**, C.12, S.1, s.1-40, 2002.

Elman, Colin, "Extending Offensive Realism: The Louisiana Purchase and America's Rise to Regional Hegemony", **The American Political Science Review**, C.98, S.4, s.563-576, 2004.

Fenwick, Charles G., "The Monroe Doctrine and the Declaration of Lima", **The American Journal of International Law**, C.33, S.2, s.257-268, 1939.

Freidel, Frank, "FDR vs. Hitler: American Foreign Policy, 1933-1941", **Proceedings of the Massachusetts Historical Society**, C.99, s.24-43, 1987.

Friedman, Max Paul, "There Goes the Neighborhood: Blacklisting Germans in Latin America and the Evanescence of the Good Neighbor Policy", **Diplomatic History**, C.27, S.4, s.569-597, 2003.

Gaddis, John Lewis, "The Long Peace: Elements of Stability in the Postwar International System", C.10, S.4, s.99-142, 1986.

Gaddis, John Lewis ve Paul Nitze, "NSC 68 and the Soviet Threat Reconsidered", **International Security**, C.4, S.4, s.164-176, 1980.

Gerzhoy, Gene, "Alliance Coercion and Nuclear Restraint: How the United States Thwarted West Germany's Nuclear Ambitions", **International Security**, C.39, S.4, s.91-129, 2015.

Gholz, Eugene ve Daryl G. Press, "The effects of wars on neutral countries: Why it doesn't pay to preserve the peace", **Security Studies**, C.10, S.4, s.1-57, 2001.

Girard, Jolyon P., "Good Neighbor Policy", Thomas M. Leonard (der.), *Encyclopedia of U.S.-Latin American Relations*, CQ Press&SAGE, s.394-396, 2012.

Glaser, Charles L., "Realists as Optimists: Cooperation as Self-Help", **International Security**, C.19, S.3, s.50-90, 1994.

Glaser, Charles L. ve Chaim Kaufmann, "What is Offense-Defense Balance and Can We Measure it?" **International Security**, C.22, S.4, s.44-82, 1998.

Gowan, Peter, "A Calculus of Power", **New Left Review**, 16, Temmuz-Ağustos, 2002.

Gowan, Peter, "A Radical Realist", **New Left Review**, 41, Eylül-Ekim, 2006.

Haglund, David G., "George C. Marshall and the Question of Military Aid to England, May-June 1940", **Journal of Contemporary History**, C.15, S.4, s.745-760, 1980.

Haines, Gerald K., "Under the Eagle's Wing: The Franklin Roosevelt Administration Forges An American Hemisphere", **Diplomatic History**, C.1, S.4, s.373-388, 1977.

Harknett, Richard J. ve Hasan Basri Yalçın, "The Struggle for Autonomy: A Realist Structural Theory of International Relations", **International Studies Review**, C.14, S.4, s.499-521, 2012.

Hess, Gary R., "The Iranian Crisis of 1945-46 and the Cold War", **Political Science Quarterly**, C.89, S.1, s.117-146, 1974.

Hitchcock, William I., "The Marshall Plan and the Creation of the West", Melvyn P. Leffler ve Odd Arne Westad (der.), *The Cambridge History of the Cold War: Volume I, Origins*, Cambridge University Press, s.154-174, 2010.

Hoffman, Stanley, "An American Social Science: International Relations", **Daedalus**, C.106, S.3, s.41-60, 1977.

Hogan, Michael J., "Revival and Reform: America's Twentieth-Century Search for a New Economic Order Abroad", **Diplomatic History**, C.8, S.4, s.287-310, 1984.

Holloway, David, "Nuclear weapons and the escalation of the Cold War, 1945-1962", Melvyn P. Leffler ve Odd Arne Westad (der.), *The Cambridge History of the Cold War: Volume I, Origins*, Cambridge University Press, s.376-397, 2010.

Ikenberry, John G. “Rethinking the Origins of American Hegemony”, **Political Science Quarterly**, C.104, S.3, s.375-400, 1989.

Ikenberry, John G. ve Daniel H. Nexon, “Hegemony Studies 3.0: The Dynamics of Hegemonic Orders”, **Security Studies**, C.28, S.3, s.395-421, 2019.

Jackson, Galen, “The Offshore Balancing Thesis Reconsidered: Realism, the Balance of Power in Europe, and America’s Decision for War in 1917”, **Security Studies**, C.21, S.3, s.455-489, 2012.

Jensen, De Lamar, “Allied Strategy in World War II: The Churchill Era, 1942-1943”, **Brigham Young University Studies**, C.5, S.1, s.49-63, 1962.

Jervis, Robert, “Cooperation under Security Dilemma”, **World Politics**, C.30, S.2, s.167-214, 1978.

Jervis, Robert, “Was the Cold War a Security Dilemma?”, **Journal of Cold War Studies**, C.3, S.1, s.36-60, 2001.

Jervis, Robert, “Liberalism, the Blob, and American Foreign Policy: Evidence and Methodology”, **Security Studies**, C.29, S.3, s.434-456, 2020.

Kadercan, Burak, “Making Sense of Survival: Refining the Treatment of State Preferences in Neorealist Theory”, **Review of International Studies**, C.39, S.4, s.1015-1037, 2013.

Kaplan, Morton A., “The New Great Debate: Traditionalism vs. Science in International Relations”, **World Politics**, C.19, S.1, s.1-20, 1966.

Kennan, George F., “The Sources of Soviet Conduct”, **Foreign Affairs**, C.25, S.4, s.566-582, 1947.

Keohane, Robert O. ve Joseph S. Nye Jr., “Power and interdependence”, **Survival**, C.15, S.4, s.158-165, 1973.

Klepak, Hal, “Power Multiplied or Power Restrained? The United States and Multilateral Institutions in the Americas”, Rosemary Foot, S. Neil MacFarlane ve Michael Mastanduno (der.), *US Hegemony and International Organizations: The United States and Multilateral Institutions*, Oxford University Press, s.239-264, 2003.

Kolasi, Klevis, “Offshore Balancing”, Scott Romaniuk, Manish Thapa ve Peter Marton (der.), *The Palgrave Encyclopedia of Global Security Studies*, Springer International Publishing, 2019.

Kolasi, Klevis, “ABD Dış Politikasının Eleştirel Politik Ekonomisi: ABD Hegemonyasının Toplumsal Kaynakları”, Faruk Yalvaç ve Yelda Erçandırlı (der.), *Eleştirel Uluslararası Politik Ekonomi-2: Bölgesel Dinamikler*, Nika Yayınevi, s.23-56, 2021.

Koppes, Clayton R., “The Good Neighbor Policy and the Nationalization of Mexican Oil: A Reinterpretation”, **The Journal of American History**, C.69, S.1, s.62-81, 1982.

Kurki, Milja ve Colin Wight, "International Relations and Social Science", Tim Dunne, Milja Kurki ve Steve Smith (der.), *International Relations Theories: Discipline and Diversity*, Oxford University Press, 2010.

Labs, Eric J., "Beyond Victory: Offensive Realism and the Expansion of War Aims", **Security Studies**, C.6, S.4, s.1-49, 1997.

LaFeber, Walter, "NATO and the Korean War: A Context", **Diplomatic History**, C.13, S.4, s.461-477, 1989b.

Lake, David, "Leadership, Hegemony, and the International Economy: Naked Emperor or Tattered Monarch with Potential?, **International Studies Quarterly**, C.37, S.4, s.459-489, 1993.

Langenberg, William H., "Destroyers for Naval Bases: Highlights of an Unprecedented Trade", **Naval War College Review**, C.23, S.5, s.80-92, 1970.

Langley, Lester D., "The World Crisis and the Good Neighbor Policy in Panama, 1936-1941", **The Americas**, C.24, S.2, s.137-152, 1967.

Layne, Christopher, "The Unipolar Illusion: Why New Great Powers Will Rise", **International Security**, C.17, S.4, s.5-51, 1993.

Layne, Christopher, "From Preponderance to Offshore Balancing: America's Future Grand Strategy", **International Security**, C.22, S.1, s.86-124, 1997.

Layne, Christopher, "The "Poster Child for Offensive Realism": America as a Global Hegemon", **Security Studies**, C.12, S.2, s.120-164, 2002.

Layne, Christopher, "The US foreign policy establishment and grand strategy: how American elites obstruct strategic adjustment", **International Politics**, C.54, S.3, s.260-275, 2017.

Layne, Christopher, "Preventing the China-U.S. Cold War from Turning Hot", **The Chinese Journal of International Politics**, C.13, S.3, s.343-385, 2020.

Leffler, Melvyn P., "The American Conception of National Security and the Beginnings of the Cold War, 1945-1948", **The American Historical Review**, C.89, S.2, s.346-381, 1984.

Leffler, Melvyn P., "The United States and the Strategic Dimensions of the Marshall Plan", **Diplomatic History**, C.12, S.3, s.277-306, 1988.

Leffler, Melvyn P., "The Struggle for Germany and the Origins of the Cold War", **German Historical Institute**, Occasional Paper No. 16, 1996.

Leffler, Melvyn P., "The Emergence of an American Grand Strategy, 1945-1952", Melvyn P. Leffler ve Odd Arne Westad (der.), *The Cambridge History of the Cold War: Volume I, Origins*, Cambridge University Press, s.67-89, 2010.

Legro, Jeffrey W. ve Andrew Moravcsik, "Is Anybody Still Realist?", **International Security**, C.24, S.2, s.5-55, 1999.

Levy, Jack ve William R. Thompson, "Balancing on Land and at Sea: Do States Ally against the Leading Global Power?" **International Security**, C.35, S.1, s.7-43, 2010a.

Liberman, Peter, "The Spoils of Conquest", **International Security**, C.18, S.2, s.125-153, 1993.

Little, Richard, "British Neutrality versus Offshore Balancing in the American Civil War: The English School Strikes Back", **Security Studies**, C.16, S.1, s.69-95, 2007.

Lowenthal, Mark M., "Roosevelt and the Coming of the War: The Search for United States Policy 1937-1942", **Journal of Contemporary History**, C.16, S.3, s.413-440, 1981.

Lundestad, Geir, "Empire by Invitation? The United States and Western Europe, 1945-1952", **Journal of Peace Research**, C.23, S.3, s.263-277, 1986.

Lundestad, Geir, "Book Review: American Grand Strategy since 1940: Political Science and History", **Diplomatic History**, C.31, S.4, s.783-786, 2007.

Mark, Eduard, "American Policy Toward Eastern Europe and the Origins of the Cold War, 1941-1946: An Alternative Interpretation", **The Journal of American History**, C.68, S.2, s.313-336, 1981.

Marks, Frederick W., "Six between Roosevelt and Hitler: America's Role in the Appeasement of Nazi Germany", **The Historical Journal**, C.28, S.4, s.969-982, 1985.

Mastanduno, Michael, "Trade as a Strategic Weapon: American and Alliance Export Control Policy in the Early Postwar Period", **International Organization**, C.42, S.1, s.121-150, 1988.

Mastanduno, Michael, "The United States Defiant: Export Controls in the Postwar Era", **Daedalus**, C.120, S.4, s.91-112, 1991.

Mearsheimer, John J., "The False Promise of International Institutions", **International Security**, C.19, S.3, s.5-49, 1994/95.

Mearsheimer, John J. ve Stephen M. Walt, "The Case for Offshore Balancing: A Superior U.S. Grand Strategy", **Foreign Affairs**, C.95, S.4, s.70-83, 2016.

Mearsheimer, John J., "Bound to Fail: The Rise and Fall of the Liberal International Order", **International Security**, C.43, S.4, s.7-50, 2019.

Monteleone, Carla, "The Evolution of the Euro-Atlantic Pluralistic Security Community: Impact and Perspectives of the Presence of American Bases in Italy", **Journal of Transatlantic Studies**, C.5, S.1, s.43-85, 2007.

Morrison, Rodney J., "The London Monetary and Economic Conference of 1933: A Public Goods Analysis", **The American Journal of Economics and Sociology**, C.52, S.3, s.307-321, 1993.

Naimark, Norman, "The Sovietization of Eastern Europe, 1944-1953", Melvyn P. Leffler ve Odd Arne Westad (der.), *The Cambridge History of the Cold War: Volume I, Origins*, Cambridge University Press, s.175-197, 2010.

Narizny, Kevin, "On Systemic Paradigms and Domestic Politics: A Critique of the Newest Realism", **International Security**, C.42, S.2, s.155-190, 2017.

Offner, Arnold A., "Appeasement Revisited: The United States, Great Britain, and Germany, 1933-1940", **The Journal of American History**, C.64, S.2, s.373-393, 1977.

Özen, Çınar ve Atay Akdevelioğlu, "II. Dünya Savaşı'nda Fransa'da Liderlik Mücadelesi: III. Cumhuriyet'ten Vichy Fransası'na Fransız Siyasetinde Yapısal Salınım", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, C.15, S.1, s.145-172, 2016.

Özen, Çınar ve Klevis Kolasi, "ABD'nin Almanya Politikası ve Yapısal Belirleyenler: Savaş Sonrası Güç Asimetrisi ve Hegemonik Düzen İnşası", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, C.15, S.2, s.125-160, 2016.

Özen, Çınar ve Nuri Yeşilyurt, "Fransız Dördüncü Cumhuriyeti'nde Siyasal Yapı ve Dış Politika: Süveyş Krizi'ne Giden Yolda Fransa'nın İsrail Politikası", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, C.17, S.1, s.99-126, 2018.

Pechatnov, Vladimir O., "The Soviet Union and the World, 1944-1953", Melvyn P. Leffler ve Odd Arne Westad (der.), *The Cambridge History of the Cold War: Volume I, Origins*, Cambridge University Press, s.90-111, 2010.

Phillips, Hugh, "Mission to America: Maksim M. Litvinov in the United States, 1941-1943", C.12, S.3, s.261-275, 1988.

Pollock, Fred E., "Roosevelt, the Ogdensburg Agreement, and the British Fleet: All Done with Mirrors", **Diplomatic History**, C.5, S.3, s.203-219, 1981.

Porpora, Douglas V., "Four Concepts of Social Structure", **Journal for the Theory of Social Behavior**, C.19, S.2, s.195-211, 1989.

Posen, Barry R., "Commond of the Commons: The Military Foundations of U.S. Hegemony", **International Security**, C.28, S.1, s.5-46, 2003.

Rosato, Sebastian, "Europe's Troubles: Power Politics and the State of the European Project", **International Security**, C.35, S.4, s.45-86, 2011.

Rosenberg, David Alan, "American Atomic Strategy and the Hydrogen Bomb Decision", **The Journal of American History**, C.66, S.1, s.62-87, 1979.

Rosenberg, David Alan, "The Origins of Overkill: Nuclear Weapons and American Strategy, 1945-1960", **International Security**, C.7, S.4, s.3-71, 1983.

Rowe, Edward T., "The United States, the United Nations, and the Cold War", **International Organization**, C.25, S.1, s.59-78, 1971.

Ruggie, John Gerard, "International regimes, transactions, and change: embedded liberalism in the postwar economic order", **International Organization**, C.36, S.2, s.379-415, 1982.

Saull, Richard, "American foreign policy during the Cold War", Michael Cox ve Doug Stokes (der.), *US Foreign Policy*, Oxford University Press, s.59-81, 2012.

Schlesinger Jr., Arthur, "Origins of the Cold War", **Foreign Affairs**, C.46, S.1, s.22-52, 1967.

Schuessler, John; Joshua Shifrinson ve David Blagden, "Revisiting Insularity and Expansion: A Theory Note", **Perspectives on Politics**, C.21, S.4, s.1304-1318, 2023.

Schwarz, Hans-Peter, "The Division of Germany, 1945-1949", Melvyn P. Leffler ve Odd Arne Westad (der.), *The Cambridge History of the Cold War: Volume I, Origins*, Cambridge University Press, s.133-153, 2010.

Schweller, Randall L., "Neorealism's Status-quo Bias: What Security Dilemma?", **Security Studies**, C.5, S.3, s.90-121, 1996.

Schweller, Randall L., "Neoclassical realism and state mobilization: expansionist ideology in the age of mass politics", Steven E. Lobell, Norrin M. Ripsman ve Jeffrey W. Taliaferro (der.), *Neoclassical Realism, The State, and Foreign Policy*, Cambridge University Press, 2009.

Self, Robert, "Perception and Posture in Anglo-American Relations: The War Debt Controversy in the 'Official Mind', 1919-1940", **The International History Review**, C. 29, S.2, s.282-312, 2007.

Smith, Steve, "The United States and the Discipline of International Relations: Hegemonic Country, Hegemonic Discipline", **International Studies Review**, C.4, S.2, s.67-85, 2002.

Snyder, Glenn H., "The Security Dilemma in Alliance Politics", C.36, S.4, s.461-495, 1984.

Snyder, Glenn H., "Mearsheimer's World-Offensive Realism and the Struggle for Security: A Review Essay", **International Security**, C.27, S.1, s.149-173, 2002.

Stuart, Graham, "The Results of the Good Neighbor Policy in Latin America", **World Affairs**, C.102, S.3, s.166-170, 1939.

Stueck, William, "The Korean War as International History", **Diplomatic History**, C.10, S.4, s.291-309, 1986.

Stueck, William, "The Korean War", Melvyn Leffler ve Odd Arne Westad (der.), *The Cambridge History of the Cold War: Volume I, Origins*, Cambridge University Press, s.266-287, 2010.

Taliaferro, Jeffrey W., "Security Seeking under Anarchy: Defensive Realism Revisited", **International Security**, C.25, S.3, s.128-161, 2000/01.

Tannenwald, Nina, "The Nuclear Taboo: The United States and the Normative Basis of Nuclear Non-Use", **International Security**, C.53, S.3, s.433-468, 1999.

Taylor, Paul and Devon Curtis, "The United Nations", John Baylis, Steve Smith and Particia Owens (eds.), *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, Oxford University Press, s.310-325, 2008.

Thompson, Peter, "The Case of the Missing Hegemon: British Nonintervention in the American Civil War", **Security Studies**, C.16, S.1, s.96-132, 2007.

Üstündağ, Gülten ve Ayşe Ömür Atmaca, "The US Bases and Their Contributions to US Hegemony", **The Turkish Yearbook of International Relations**, C.49, s.57-87, 2018.

Van Evera, Stephen, "Primed for Peace: Europe after the Cold War", **International Security**, C.15, S.3, s.7-57, 1990.

Van Evera, Stephen, "Hypotheses on Nationalism and War", **International Security**, C.18, S.4, s.5-39, 1994.

Van Evera, Stephen, "Offense, Defense, and the Causes of War", **International Security**, C.22, S.4, s.5-43, 1998.

Wallerstein, Immanuel, "The Rise and Future Demise of the World Capitalist System: Concepts for Comparative Analysis", **Comparative Studies in Society and History**, C.16, S.4, s.387-415, 1974.

Walt, Stephen M., "Why alliances endure or collapse", **Survival**, C.39, S.1, s.156-179, 1997.

Walt, Stephen M., "US grand strategy after the Cold War: Can realism explain it? Should realism guide it?", **International Relations**, C.31, S.1, s.3-22, 2018.

Waltz, Kenneth N., "The Politics of Peace", **International Studies Quarterly**, C.11, S.3, s.199-211, 1967.

Waltz, Kenneth N., "Reflections on *Theory of International Politics*: A Response to My Critics", Robert O. Keohane (der.), *Neorealism and Its Critics*, Columbia University Press, 1986.

Waltz, Kenneth N., "The Origins of War in Neorealist Theory", **Journal of Interdisciplinary History**, C.18, S.4, s.615-628, 1988.

Waltz, Kenneth N., "The Emerging Structure of International Politics", **International Security**, C.18, S.2, s.44-79, 1993.

Waltz, Kenneth N., "Structural Realism after the Cold War", **International Security**, C.25, S.1, s.5-41, 2000.

Waltz, Kenneth N., "Neorealism: Confusion and Criticisms", **Journal of Politics and Society**, C.15, S.1, s.2-6, 2004.

Welles, Sumner, "The New Era in Pan American Relations", **Foreign Affairs**, C.15, S.3, s.443-454, 1937.

Wendt, Alexander ve Daniel Friedheim, "Hierarchy under anarchy: informal empire and the East German state", **International Organization**, C.49, S.4, s.689-721, 1995.

Wohlforth, W. C., "Realism and the End of the Cold War", **International Security**, C.19, S.3, s.91-129, 1994/1995.

Wohlforth, W. C., "The Stability of a Unipolar World", **International Security**, C.24, S.1, s.5-41, 1999.

Wohlforth, W. C., "Realism", Christian Reus-Smit ve Duncan Snidal (der.), *The Oxford Handbook of International Relations*, Oxford University Press, 2008.

Wohlforth, W. C., "Gilpinian Realism and International Relations", **International Relations**, C.25, S.4, s.499-511, 2011.

Woods, Randall B., "Decision-Making in Diplomacy: The Rio Conference of 1942", **Social Science Quarterly**, C.55, S.4, s.901-918, 1975.

Zahniser, Marvin R., "Rethinking the Significance of Disaster: The United States and the Fall of France in 1940", **The International History Review**, C.14, S.2, s.252-276, 1992.

Zakaria, Fareed, "Realism and Domestic Politics: A Review Essay", **International Security**, C.17, S.1, s.177-198, 1992.

Tezler

Akdan, Tolgahan, **US Strategies for Accommodating Russia in the Post-Cold War Order and NATO (1989-1999): A Gramscian Analysis of the Role of Neoconservatives**, Doktora Tezi, Middle East Technical University, 2023.

Cantelmo, Robert G., **Hegemonic Ambition: Offensive Realist Prescriptions for Regional Hegemons in External Regions**, Yüksek Lisans Tezi, George Washington University, 2009.

Hoben, Katherine Hunber, **The Good Neighbor Policy: Diplomatic Origins and Development to 1948**, Yüksek Lisans Tezi, The American University, 1953.

Yalçın, Hasan Basri, **International Politics as a Struggle for Autonomy**, Doktora Tezi, University of Cincinnati, 2011.

Yeilding, Thomas D., **United States Lend_Lease Policy in Latin America**, Doktora Tezi, North Texas State University, 1983.

İnternet Kaynakları

Britannica, The Editors of Encyclopedia, "Lausanne Conference", *Encyclopedia Britannica*, 2 Temmuz 2023, https://www.britannica.com/event/Lausanne-Conference-1932, Erişim Tarihi: 6 Haziran 2024.

Britannica, The Editors of Encyclopedia, "Spanish-American War", *Encyclopedia Britannica*, 21 Mayıs 2024a, https://www.britannica.com/event/Spanish-American-War, Erişim Tarihi: 6 Haziran 2024.

Britannica, The Editors of Encyclopedia, "Western Hemisphere", *Encyclopedia Britannica*, 1 Haziran 2024b, https://www.britannica.com/place/Western-Hemisphere, Erişim Tarihi: 6 Haziran 2024.

Elmendorf, A. Edward, "George Kennan's Ambivalence Toward the UN", PassBlue, 7 Şubat 2012, https://www.passblue.com/2012/02/07/george-kennan-on-the-un/, Erişim Tarihi: 2 Mayıs 2024.

Hamilton, Thomas J., "Soviet Uses U.N. Double Veto To Bar Study of Czech Coup", *The New York Times*, 25 Mayıs 1948, https://www.nytimes.com/1948/05/25/archives/soviet-uses-un-double-veto-to-bar-study-of-czech-coup-2-russian.html, Erişim Tarihi: 12 Şubat 2024.

Kuehl, Rebecca A., "fireside chats", *Encyclopedia Britannica*, 11 Mayıs 2024, https://www.britannica.com/event/fireside-chats, Erişim Tarihi: 6 Haziran 2024.

Pells, Richard H. ve Christina D. Romer, "Great Depression", *Encyclopedia Britannica*, 2 Haziran 2024, https://www.britannica.com/event/Great-Depression, Erişim Tarihi: 6 Haziran 2024.

SIPRI, "Military Expenditure Database, 1949-2023", https://www.sipri.org/databases/milex, Erişim Tarihi 10 Mayıs 2024.

Walt, Stephen M. "All Great-Power Politics Is Local", **Foreign Policy**, 24 Ağustos 2020, https://foreignpolicy.com/2020/08/24/all-great-power-politics-is-local/, Erişim Tarihi: 4 Ağustos 2024.

Birincil Kaynaklar

BM Antlaşması, 26 Haziran 1945, https://www.un.org/en/about-us/un-charter, Erişim Tarihi 1 Mart 2024.

Churchill, Winston, "The Sinews of Peace", 5 Mart 1946, https://winstonchurchill.org/resources/speeches/1946-1963-elder-statesman/the-sinews-of-peace/, Erişim Tarihi: 3 Mart 2024.

Davis, Norman H., "Geneva Address by Norman H. Davis", **World Affairs**, C.96, S.3, s.176-179, 1933.

Foreign Relations of the United States, **1933, Volume I, General**, eds. Rogers P. Churchill et al. (Washington: Government Printing Office, 1950).

Foreign Relations of the United States, **1933, Volume IV, The American Republics**, eds. Victor J. Farrar and Henry P. Beers (Washington: Government Printing Office, 1950).

Foreign Relations of the United States, **1934, Volume V, The American Republics**, eds. Victor J. Farrar and Richard P. McCornack (Washington: Government Printing Office, 1952).

Foreign Relations of the United States, **1935, Volume I, General, The Near East and Africa**, eds. Rogers P. Churchill et al. (Washington: Government Printing Office, 1953).

Foreign Relations of the United States, **1935, Volume II, The British Commonwealth, Europe**, eds. Rogers P. Churchill and N. O. Sappington (Washington: Government Printing Office, 1952).

Foreign Relations of the United States, **1936, Volume II, Europe**, eds. Matilda F. Axton et al. (Washington: Government Printing Office, 1954).

Foreign Relations of the United States, **1937, Volume I, General**, Matilda F. Axton et al. (Washington: Government Printing Office, 1954).

Foreign Relations of the United States, **1938, Volume I, General**, eds. Matilda F. Axton et al. (Washington: Government Printing Office, 1955).

Foreign Relations of the United States, **1939, Volume I, General**, eds. Matilda F. Axton et al. (Washington: Government Printing Office, 1956).

Foreign Relations of the United States, **1939, Volume II, General, The British Commonwealth and Europe**, eds. Matilda F. Axton et al. (Washington: Government Printing Office, 1956).

Foreign Relations of the United States, **1939, Volume V, The American Republics**, eds. Matilda F. Axton et al. (Washington: Government Printing Office, 1957).

Foreign Relations of the United States, **1940, Volume I, General**, eds. Matilda F. Axton and Shirley L. Philips (Washington: Government Printing Office, 1959).

Foreign Relations of the United States, **1940, Volume II, General and Europe**, eds. Matilda F. Axton and Shirley L. Philips (Washington: Government Printing Office, 1957).

Foreign Relations of the United States, **1940, Volume III, The British Commonwealth, the Soviet Union, the Near East and Africa**, eds. Rogers P. Churchill et al. (Washington: Government Printing Office, 1958).

Foreign Relations of the United States, **1941, Volume I, General, the Soviet Union**, eds. Matilda F. Exton et al. (Washington: Government Printing Office, 1959).

Foreign Relations of the United States, **1941, Volume II, Europe**, eds. N. O. Sappington and Francis C. Prescott (Washington: Government Printing Office, 1959).

Foreign Relations of the United States, **1942, Volume I, General; the British Commonwealth; the Far East**, eds. G. Bernard Noble and E. R. Perkins (Washington: Government Printing Office, 1960).

Foreign Relations of the United States, **1942, Volume III, Europe**, eds. G. Bernard Noble and E. R. Perkins (Washington: Government Printing Office, 1961).

Foreign Relations of the United States, **1943, Volume I, General**, eds. William M. Franklin and E. R. Perkins (Washington: Government Printing Office, 1963).

Foreign Relations of the United States, **1943, Volume II, Europe**, eds. E. Ralph Perkins and N. O. Sappington (Washington: Government Printing Office, 1964).

Foreign Relations of the United States**, 1943, Volume III, The British Commonwealth, Eastern Europe, the Far East**, eds. William M. Franklin and E. R. Perkins (Washington: Government Printing Office, 1963).

Foreign Relations of the United States, **1943, The Conferences at Washington and Quebec**, eds. William Slanly and Richardson Dougall (Washington: Government Printing Office, 1970).

Foreign Relations of the United States, **1943, The Conferences at Washington, 1941-1942, and Casablanca, 1943**, eds. Fredrick Aandahl et al. (Washington: Government Printing Office, 1958).

Foreign Relations of the United States, **1943, The Conferences at Cairo and Tehran, 1943**, eds. William M. Franklin and William Gerber (Washington: Government Printing Office, 1961).

Foreign Relations of the United States, **1944, Volume I, General**, eds. E. R. Perkins and S. E. Gleason (Washington: Government Printing Office, 1966).

Foreign Relations of the United States, **1944, The Quebec Conference,1944**, eds. Richardson Dougall et al. (Washington: Government Printing Office, 1972).

Foreign Relations of the United States**, 1945, Volume II, General: Political and Economic Matters**, eds. N. O. Sappington et al. (Washington: Government Printing Office, 1967).

Foreign Relations of the United States, **1945, Volume V, Europe**, eds. Rogers P. Churchill et al. (Washington: Government Printing Office, 1969).

Foreign Relations of the United States, **1945, The Conferences at Malta and Yalta**, ed. Bryton Barron (Washington: Government Printing Office, 1955).

Foreign Relations of the United States, **1945, Vol. I, The Conferences of Berlin**, eds. Richardson Dougall et al. (Washington: Government Printing Office, 1960).

Foreign Relations of the United States, **1945, Vol. II, The Conferences of Berlin**, ed. Richardson Dougall (Washington: Government Printing Office, 1960).

Foreign Relations of the United States, **1946, Vol. VI, Eastern Europe, the Soviet Union**, eds. Rogers P. Churchill and William Slany (Washington: Government Printing Office, 1969).

Foreign Relations of the United States, **1947, Vol. II, Council of Foreign Ministers; Germany and Austria**, ed. William Slany (Washington: Government Printing Office, 1972).

Foreign Relations of the United States, **1948, Volume I, Part I, General; the United Nations**, ed. Ralph R. Goodwin (Washington: Government Printing Office, 1975).

Foreign Relations of the United States, **1948, Volume I, Part II, General; the United Nations**, eds. Neal H. Petersen et al. (Washington: Government Printing Office, 1976).

Foreign Relations of the United States, **1948, Volume II, Germany and Austria**, eds. William Slany and Charles S. Sampson (Washington: Government Printing Office, 1973).

Foreign Relations of the United States, **1948, Volume III, Western Europe**, eds. David H. Stauffer (Washington: Government Printing Office, 1974).

Foreign Relations of the United States, **1949, Volume VII, Part II, The Far East and Australasia**, eds. John G. Reid ve John P. Glennon, (Washington: Government Printing Office, 1976).

Foreign Relations of the United States, **1950, Volume I, National Security Affairs: Foreign Economic Policy**, eds. Neal H. Petersen et al., (Washington: Government Printing Office, 1977).

Milletler Cemiyeti Sözleşmesi, 28 Haziran 1919, https://www.ungeneva.org/en/about/league-of-nations/covenant, Erişim Tarihi: 23 Ekim 2023.

Roosevelt, Franklin D., "Address at Chautauqua, N.Y.", 14 Ağustos 1936, https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-chautauqua-ny, Erişim Tarihi: 2 Ekim 2023.

Roosevelt, Franklin D., "Fireside Chat 14: On the European War", 3 Eylül 1939, https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/september-3-1939-fireside-chat-14-european-war, Erişim Tarihi: 5 Aralık 2023.

Truman, Harry S., "Radio Report to the American People on the Potsdam Conference", 9 Ağustos 1945a, https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/august-9-1945-radio-report-american-people-potsdam-conference, Erişim Tarihi: 05 Şubat 2024.

Truman, Harry S., "Navy Day Address", 27 Ekim 1945b, https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/october-27-1945-navy-day-address, Erişim Tarihi: 05 Şubat 2024.

Truman, Harry S., "Address of the President to Congress, Recommending Assistance to Greece and Turkey", 12 Mart 1947, https://www.trumanlibrary.gov/library/research-files/address-president-congress-recommending-assistance-greece-and-turkey, Erişim Tarihi: 10 Şubat 2024.

Truman, Harry S., "Special Message to the Congress on the Threat to the Freedom of Europe", 17 Mart 1948, https://www.trumanlibrary.gov/library/public-papers/52/special-message-congress-threat-freedom-europe, Erişim Tarihi: 14 Şubat 2024.

Truman, Harry S., "Inaugural Address", 20 Ocak 1949, https://www.trumanlibrary.gov/library/public-papers/19/inaugural-address, Erişim Tarihi: 1 Mart 2024.

Truman, Harry S., "Statement by the President on the Hydrogen Bomb", 31 Ocak 1950a, https://www.presidency.ucsb.edu/documents/statement-the-president-the-hydrogen-bomb, Erişim Tarihi: 20 Mart 2024.

Truman, Harry S., "Statement by the President on the Situation in Korea", 27 Haziran 1950, https://www.trumanlibrary.gov/library/public-papers/173/statement-president-situation-korea, Erişim Tarihi: 20 Mart 2024.

Truman, Harry S., "Special Message to Congress Reporting on the Situation in Korea", 19 Temmuz 1950c, https://www.trumanlibrary.gov/library/public-papers/193/special-message-congress-reporting-situation-korea, Erişim Tarihi: 15 Nisan 2024.

Truman, Harry S., "Special Message to Congress Requesting Additional Appropriations for Defense", 1 Aralık 1950d, https://www.trumanlibrary.gov/library/public-papers/296/special-message-congress-requesting-additional-appropriations-defense, Erişim Tarihi: 17 Nisan 2025.

United Nations Security Council Resolution, *Complaint of Aggression upon the Republic of Korea*, (S/RES/82), 25 Haziran 1950, https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/064/95/pdf/nr006495.pdf?token=o2IDoXgDNTp5DQg0Lp&fe=true, Erişim Tarihi: 12 Haziran 2024.

United Nations Security Council Resolution, *Complaint of Aggression upon the Republic of Korea*, (S/RES/83), 27 Haziran 1950,

https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/064/96/pdf/nr006496.pdf?token=TPzJB3VCTlXbetKfjH&fe=true, Erişim Tarihi: 12 Haziran 2024.

United Nations Security Council Resolution, *Complaint of Aggression upon the Republic of Korea*, (S/RES/84), 7 Temmuz 1950, https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/064/97/pdf/nr006497.pdf?token=w65DXVXhCPW5qFeGgy&fe=true, Erişim Tarihi: 12 Haziran 2024.

U.S. Department of Commerce, Bureau of *the Census, Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part 2*, Government Printing Office, 1975.

Versay Antlaşması, 28 Haziran 1919, https://guides.loc.gov/treaty-of-versailles, Erişim Tarihi: 23 Ekim 2023.

ÖZET

Bu tez, uluslararası sistemin yapısının yalıtılmış büyük gücün dış politikasına etkisini incelemektedir. Tezde üç argüman öne sürülmüştür. Birinci argümana göre, kıyıdan-dengeleme yalıtılmış büyük gücün yapısal dış politika davranışı yerine savunmacı-saldırgan realist bir yakınsamaya dayanan bir dış politika reçetesidir. İkinci argümana göre, yalıtılmış büyük gücün çok-kutuplu yapıdaki dış politika davranışı bölgesel hegemonyasını güçlendirmek şeklindedir. Üçüncü argümana göre, yalıtılmış büyük gücün dengesiz iki-kutuplu yapıdaki dış politika davranışı bölge-dışı hegemonya kurmaktır. Bu argümanları test etmek için Amerika Birleşik Devletleri dış politikasında Franklin D. Roosevelt (1933-1945) ve Harry S. Truman (1945-1952) dönemleri incelenmiştir. Amerika Birleşik Devletleri uluslararası sistemde bulunan tek yalıtılmış büyük güçtür. Roosevelt döneminde uluslararası sistemin yapısı çok-kutupludur ve Amerika Birleşik Devletleri dış politikasında öncelik bölgesel hegemonyayı güçlendirmektir. Truman döneminde ise uluslararası sistem dengesiz iki-kutuplu yapıdadır ve ABD dış politikasında öncelik bölge-dışı hegemonya kurmaktır. Tez, saldırgan realizmi yeniden düşünerek yalıtılmış büyük gücün dış politika davranışına yapısal ve devlet-merkezli bir açıklama sunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Amerika Birleşik Devletleri, Yalıtılmış Büyük Güç, Saldırgan Realizm, Roosevelt, Truman

ABSTRACT

This thesis examines the impact of structure of international system on the foreign policy of an insular great power. Three arguments are put forward in the thesis. According to the first argument, offshore-balancing is a foreign policy prescription based on a defensive-offensive realist convergence instead of a structural foreign policy behavior of an insular great power. According to the second argument, the insular great power's foreign policy behavior in a multipolar structure is to consolidate its regional hegemony. According to the third argument, the insular great power's foreign policy behavior in an unbalanced bipolar structure is to establish an extra-regional hegemony. To test these arguments, the United States foreign policy during the Franklin D. Roosevelt (1933-1945) and Harry S. Truman (1945-1952) eras were analyzed. The United States is the only insular great power in the international system. During the Roosevelt era, the structure of the international system was multipolar and the priority of the United States foreign policy was to consolidate its regional hegemony. Under Truman, on the other hand, the international system is unbalanced bipolar and the priority of the US foreign policy was to establish an extra-regional hegemony. By rethinking offensive realism, the thesis offered a structural and state-centric explanation for foreign policy behavior of an insular great power.

Keywords: The United States, Insular Great Power, Offensive Realism, Roosevelt, Truman